

12254

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANADOLU MAHALLÎ FIKRA TİPLERİ
ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA
(İNCELEME VE METİNLER)

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof.Dr. Saim SAKAOĞLU

HAZIRLAYAN
İBRAHİM ALTUNEL

KONYA - 1990

T.C.

İÇİNDEKİLER

SÖZBAŞI	I-V
GİRİŞ	1
I. FIKRA TÜRÜNÜN EDEBİYATIMIZDAKİ YERİ	1
A. Kelime ve Kavram Olarak Fıkra	1
1. Fıkra Türüne Umûmi Bir Bakış	1-4
2. Fıkra Türünün Tarihi Gelişimi	4-8
B. Fıkraların Mizâh ve Folklorla Münasebeti	9
1. Fıkra	9
2. Folklor	9
3. Mizâh	10-12
C. Fıkra ve Mizâh Telâkkimiz	13-16
Ç. Fıkra Yazmak ve Anlatmak Meselesi	17-21
II. FIKRALARIMIZIN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	22
A. Fıkra Tipleri ve Motif Meselesi	22
1. Fıkra Tipleri	22-26
2. Fıkra Motifleri	26-28
B. Fıkralarımız ve Konuları	29
1. Her Türü Hayat Hadiseleri ile İlgilisi ve Halk Arasında Geçen Olaylar	29
2. İctimâî, İktisadî, Siyasî ve Aktüel Olaylar ..	30
3. İnançlar, Dini Merâsimler ve Değer Ölçüleri ..	32-34
III. FIKRALARIMIZ VE FONKSİYONLARI	35
A. Fıkralarımız ve Halk Felsefesi	35-39
B. Fıkralarımız ve Eğitimdeki Yeri	40-46
IV. FIKRALARIMIZ VE TASNİF MESELESİ	47

A. Fıkralarımızla Alakalı Tasnif Çalışmaları	47
1. Fıkra Tiplerine Göre Tasnif Çalışmaları	47-54
2. Fıkra Muhtevalarına Göre Tasnif Çalışmaları	54-55
GİRİŞİN DİPNOTLARI	56-61

BİRİNCİ BÖLÜM

I. MAHALLİ TIPLERE BAĞLI FIKRALAR	62
A. Mahalli Fıkraların Motif Mukayesesi Tablosu	62-67
B. Mahalli Fıkralarda Benzerlikler Tablosu	68
C. Mahalli Fıkralarda Hangi İlin Hangi Tipi Hangi Fıkra- sı ile Benzerlik Gösteriyor	69
II. KARAKTER YAPILARINA GÖRE MAHALLİ FIKRA TIPLERİ	70
A. Müsbet Karakterlere Sahip Tipler	70
B. Menfi Karakterlere Sahip (Mariz) Tipler	70-73
C. Müsbet ve Menfi Karakterli Tip Örnekleri	73-76
III. MAHALLİ TIPLERE BAĞLI FIKRALARDA BENZERLİKLER	77
A. Motifleri Bakımından Benzerlikler	77-85
B. Coğrafi Yakınlık Bakımından Benzerlikler	86-92
C. Tip Özellikleri Bakımından Benzerlikler	93-100
IV. MAHALLİ FIKRALARIMIZDA İLLER ARASINDA FIKRA TIPLERİ VE MOTİFLERİ AÇISINDAN BENZERLİKLER	101-110
BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI	111-112

İKİNCİ BÖLÜM

I. ANADOLU MAHALLİ TIPLERE BAĞLI FIKRA METİNLERİ	113
II. ANADOLU MAHALLİ FIKRA TIPLERİ	113
01 ADANA/ I. EMİN AĞAOĞLU (KÖR EMİN)	113-120
II. ADANALI ZİYA	120-122
III. İMERZE'NİN ALİ	123-124
IV. CİCİK EMMİ	124-125
V. DİVLİM HACI EFENDİ	125-126

VI. HÜSE CELİL	126
VII. KARAIŞALI ALİ DAYI	126-127
VIII. MEHMET EFENDİ	127
IX. AHMET AĞA	128
X. FIRUINA AHMET	128-129
XI. CABBAR EMMİ	129-130
XII. İT HÜSEYİN	130
XIII. CİNOĞLAN	130-131
XIV. HUMEYN ALİ	131
02 ADIYAMAN/ I. EBUZER DAYI	132
II. EBUZER EL-GİFÂRİ	132
III. AGOPYAN	133
IV. KANSIZ OSMAN	133-134
V. SÂDİ NAKİBOĞLU	134
VI. HACI GINDAS	134-135
VII. NAKİBZÂDE MEHMET ATA EF.	135
03 AFYON / I. CİLOĞLU DELİ BEKİR (HARÂPİ)	136-141
II. DELİ İBRAHİM (KARA DAYI)	141-144
III. MOLLA HÜSEYİN (HACI) EF.	144-145
IV. ESAT EFENDİ	146-147
V. ÇİZMECİ AHMET AĞA	147
VI. ÇİZMECİOĞLU OSMAN RAŞİT	147-148
VII. ÇİZMECİOĞLU ALİ FEYZİ	148-149
VIII. KAVAS MEHMET AĞA	149
IX. KARACA AHMETLİ HÜSEYİN AĞA	149-150
X. HAMZA BEYLERDEN BEKİR	150-151
XI. OSMAN AĞA	151

	XII. KAHVECİ BENBER ALİ	152
	XIII. KOÇOĞLU H.ABDULHAH	152
	XIV. BAHAEDDİN EFENDİ	153
	XV. EMİN EFENDİ	153
	XVI. SALİH DEHŞETİ	154
	XVII. TOMTOMLARIN NURİ AĞA	154
	XVIII. KESKİNLERİN HACI AHMET EF.	154
	XIX. GEMİS EFE	155
	XX. GAZİ YUSUF	155-156
	XXI. ARAP KIZININ HALİL AĞA	156-157
	XXII. CIZIK ESE	157-158
	XXIII. HACI MOLLA	158
04 AĞRI /	I. FATPOSTU AHMET AĞA	159
	II. HASAN AĞA	159-160
05 AMASYA/	I. GEYDUVANLI İBRAHİM HOCA.....	161
	II. DELİ MUSA	161-162
	III. GALAĞLADAN İDRİS	162-163
	IV. HORASANİ DEDE	163
	V. ŞEYH MUSA ATA	163-164
	VI. HİLMİ DEDE	164-165
06 ANKARA/	I. BEKTAŞ AĞA	166
	II. ALİŞEN AĞA	166-167
	III. HÜSÜK AĞA	167-168
	IV. FATMA BIBİ	168-169
	V. KÖR SEYİD	169
	VI. MEMİDİK	169-170
	VII. ÇERKEZ MEHMET	170
	VIII. DELİ HÜSÜK	170-171

IX. ÇİVİ KADIN	171
X. SAF HÜSEYİN	171-172
XI. ŞEYTAN PATİ	172
XII. AŞIK HÜSEYİN	173
XIII. YEĞEN HASAN	173
XIV. KARA AYŞE	173-174
XV. KILIÇLI HAMZA	174
XVI. DELİ BATTAL	175

07 ANTALYA/

I. GÖK HASAN'IN HALİL AĞA	176-180
II. İLVATLI DELİ BACI	180-181
III. KOCA RIZA	181-182
IV. DAVULCU SARI MEHMET	182-183
V. SÜLLÜ DAYI	183
VI. GÖK KIZ HALA	184
VII. CERCİ HASAN HOCA	184-185
VIII. RASİH HOCA	185
IX. DELİ ÖMER	186
X. AHMET ESEN	186-187
XI. GURK OSMAN	187
XII. SİRKECİ	187-188
XIII. SENİR KÖYLÜ MUSA	188
XIV. ARAP	188-189
XV. TONFURUN KARA DAVUT	189
XVI. DOMUZCU YAŞAR	190
XVII. YILAN KIRKAN ALİ	190

08 ARTVİN/

I. KİDİYELİ ALİ	191-193
II. BABİK AĞA	193

09 AYDIN/	I. MEHMET EFE	194
	II. ÜŞEN EFENDİ	194-195
	III. DURALI DAYI	195
10 BALIKESİR/	I. HATİCE KALFA'NIN ÜŞEN	196-197
	II. EDREMİTLİ BERBER ALİ	197
	III. ELMASBEY (HASAN PEYGANBER)	198
	IV. ÖMER KÖYLÜ HİLMİ DAYI	198-199
	V. SALİH BABA	199-200
11 BİLECİK/	I. ÇERKEZ KEMÂL	201
	II. KAMBUR KERİM	201-202
12 BİNGÖL/	I. KÖSNEKLİ HASO (HASAN) DAYI	203
	II. AKILLI MEHMET AĞA	203-204
	III. NEKRE YUSUF	204
13 BİTLİS/	I. NECATİ UÇAR	205-207
	II. İSMAIL EMMİ	207
	III. DEĞNEKLERİN İDRİS	207-208
	IV. APO DAYI	208
14 BOLU/	I. ŞAMLILAR'IN İBRAHİM EF.	209-211
	II. SALUR KÖYLÜ MUSTAFA (TURAN)	211-212
	III. NESİBESSÜZ (MÜNASEBETSÜZ) MEHMET ..	212
	IV. DURSUN FAKİLİ SALAHADDİN	213
	V. HAFİZ BEHCET	213
	VI. YERKENLER KÖYLÜ HETEM	213-214
	VII. TOPAL MUSTAFA	214
	VIII. ALİ AĞA	214
	IX. TERZİ MUHARREM	215

15 BURDUR/	I. ÇOBAN ALİ	216
	II. MOLLA VELİ	216-217
	III. HACI BEY	217-218
	IV. YÖRÜK RASİM	218-219
	V. ALİ ONBAŞI	219
16 BURSA/	I. BİRÂDER KÂSİM	220-223
	II. PAZARLI	224-225
	III. ŞÂİR DELİ NÜZHET	225
	IV. KALAYCI KADI	226
	V. ŞEYH ZÂİK EFENDİ	226-227
	VI. IŞIK KÂSİM	227
	VII. BURHAN IŞIK	228
	VIII. SÂDİ ÇELEBİ	228
17 ÇANAKKALE/	I. AVCI BEKİR	229
	II. KANTARCI İSMÂİL	229-230
	III. HÜSEYİN AĞA	230
	IV. MEHMET AĞA	230-231
18 ÇANKIRI/	I. SABRİ	232-233
	II. ÖMER DAYI	233
	III. SULTAN MAHMUT	234
	IV. HACI MUSA AĞA	235
19 ÇORUM/	I. AHMET DAYI (İNCİLİ)	236
	II. ÇORUMLU HACI MUSTAFA	236-237
	III. ESAT ONBAŞI	237
	IV. KÖR İZZET	237-238

	V. OSMAN ÇAVUŞ	238
	VI. MOLLA VELİ	238
	VII. HABİB ÇAVUŞ	239
	VIII. AHMET EFENDİ	239
	IX. SARI EBE(MÜSLİME KARSLI).....	239-240
	X. İMAM VELİ	240
20 DENİZLİ/	I. M. ALİ DAYI	241-242
	II. KÂMURAN KÜÇÜKAĞA	243
	III. AYDINOĞLU HAFİZ MUSTAFA	243
	IV. BERBER ZEKİ (SEÇEN)	243-244
	V. KALAYCI KOCA MUSTAFA	244-245
	VI. HASAN DAYI	245
	VII. BERBER HÜSEYİN	246
	VIII. KURTOĞLAN	246
	IX. EYERCİ MAHMUT DAYI	247
	X. ŞABAN ÇAVUŞ	247
21 DİYARBAKIR/	I. HALO DAYI	248-249
	II. MAMOŞ DAYI	249
	III. MUHTAR AHMET AĞA	250
	IV. HASAN OĞLU MEMO	250-251
	V. OBUR RIZA	251
	VI. NEVZA	251-252
22 EDİRNE/	I. KAPTANBAŞI KOCA DURMUŞ	253
	II. ÖKÜZ MEHMET	254
	III. ŞEYH MEHMET EFENDİ	254

23 ELAZIĞ/	I. İBİK DAYI	255-258
	II. DELİ MISDO	258-262
	III. KORTİKOĞLU	262-265
	IV. H. MEHMET SAİT EF. (DELİ HACI) ..	265-268
	V. DELİ HAYRO	268-269
	VI. TABUR İMAMI FETULLAH EF.	270
	VII. KADIYORAN	270-271
	VIII. MİYADINLI HOCA MEHMET EFENDİ ..	271-272
	IX. DELİ MURAT (MURO)	272-273
	X. RÂŞİT EFENDİ	273
	XI. İSMAİL HAKKI	273-274
	XII. YARALI MUSTO (MUSTAFA)	274
	XIII. DELİ CEMÂL	275
	XIV. İSMAİL AĞAGİL'İN EFENDİ	276
	XV. JAPON HAMDİ	276-277
	XVI. MEHMET AĞA, ...	277-278
	XVII. GALO MISDO	278-279
24 ERZİNCAN/	I. REMZİ BABA	280
	II. AHMET İZZET PAŞA	280-281
25 ERZURUM/	I. KALENDER (MAJNUT AĞA)	282-283
	II. BEHCET MAHİR	283-284
	III. HIRSIZ PERTEV	284
	IV. MÜEZZİN HAFİZ MEHMET EFENDİ	285
	V. AHMET AĞA	285
	VI. BERBER YUSUF EMMİ	285
	VII. EDİP HOCA	285-286

26 ESKİŞEHİR/	I. TATAR NAZMÎ	287
	II. TAKKA HASAN	287-288
	III. CANFES MUSTAFA	288
	IV. DELİ SADIK	288
27 GAZİANTEP/	I. HASIRCIZÂDE MEHMET AĞA	289-291
	II. ÇEKMECELİZÂDE HACI MUSTAFA	291-292
	III. HACI ÖKKEŞ	292
	IV. ANTEPLİ RUHÎ	292-293
28 GİRESUN/	I. DELİ YANI	294-295
	II. KEŞAPLI KEL İMAM	295
	III. MOLLA İSMAIL	295-296
	IV. GİRESUNLU KARAYILAN	296-297
	V. MEHMET İĞİ (AĞA)	297
	VI. DELİ EMİN	297-298
	VII. MIĞIR AHMET	299
	VIII. ELİFO (ELİFOĞLU)	299-300
	IX. TEKERLEMECİ AVCI	300-301
29 GÜMÜŞHANE/	I. TORULLU HÜSNÜ DAYI	302-304
30 HAKKÂRİ/	I. HÜSEYİN DEDE	305-306
31 HATAY (ANTAKYA)/	I. YETİM BEKİR	307
	II. ERZİNLİ BEKİR AĞA	307-308
	III. MUSTAFA EMMİ	308-309
	IV. HÜSEYİN AĞA	309
32 ISPARTA/	I. KARA BEKİR	310
	II. ZEYNEP EBE	310
	III. EŞEK ÇEKMEZ HASAN	311

	IV. ZENGİBARLI UZUN ALİ	311-312
	V. RAMAZANZÂDE YUSUF EFENDİ	312
	VI. HACI HAFIZ	312
	VII. TATEŞ NURİ	312-313
	VIII. LAVLAN NACİ	313
	IX. NURİ HOCA	313-314
	X. HACI AHMET USTA	314-315
	XI. EDHEM HOCA	315
	XII. MUSTAFA ALİ	315-316
33 İÇEL (MERSİN)/	I. ÇİVİT EMMİ	317-326
	II. KARACABEY	326-332
	III. HACI KİYA	332-334
	IV. ESMER (MEHMET GÜMÜŞ)	334-336
	V. MEHMET KEHYA	336-337
	VI. UZUNOĞLAN (MUSTAFA BÜLBÜL)	337
34 İSTANBUL/	I. İMSAKİ MOLLA	338-339
	II. BORAZAN TEVFİK	339-340
	III. HACI RÂTİP DEDE	340-341
	IV. HAŞMET	341
	V. HASİS ŞEMÂME	341
	VI. ÇÖMLEKÇİ EYYÜP	341-342
	VII. DERVİŞ MEHMET	342-343
	VIII. ŞAİR KERİM	344
	IX. HASRETİ EFENDİ	344
	X. HACI İSMAIL DEDE	345
	XI. ŞEMSİ MOLLA	345-346

	XII. ENDERUNLU HALİD	346
	XIII. SAKALLI CELÂL	346
	XIV. BEŞİKTAŞLI CEMÂL EFENDİ	347
	XV. NAFİ BABA	347-348
	XVI. PİNTİ HÂMİD	348-349
	XVII. BARBA DİMİTRİ	349-351
	XVIII. HOCA ARİF EFENDİ	351
	XIX. ENDERUNÎ TIPLİ	351
	XX. BENDEGÂN ÂRİF EFENDİ	352
	XXI. FİTİL NİYAZİ	353
	XXII. KERİMİ EFENDİ	353-354
	XXIII. KEMÂLEDDİN ŞÜHİ DEDE	354-355
35 İZMİR/	I. MANSUR (MANSİR) TEKİN	356-357
	II. KARA MUSTAFA EMMİ	357-359
	III. MÜSLÜM AĞA (AKYÜZ)	359-360
	IV. HIZIR OK	360-361
	V. FATMA BİBİ (AKYÜZ)	361
	VI. HALİL ORAL	361-362
	VII. PALABİYİK	362-363
	VIII. AV. RÜHİ BEYBA	363
36 KARS/	I. ABO DAYI	364
	II. ELEKBER (ÂLİ EKBER)	365
	III. MECİD AĞA	365-366
	IV. NEDİM EMMİ	366
	V. ÂŞIK ŞENLİK	366
37 KASTAMONU/	I. MURTAZA AĞA	367-370

38 KAYSERİ/	I. HACI SEYİT MEHMET AĞA	371-374
	II. PİRE MEHMET	374-376
	III. AVRADIN HASAN AĞA	376-378
	IV. HAYRULLAH EMMİ	378
	V. TOPAL HAYRİ	378-379
	VI. ŞİH MEHMET AĞA	379-380
	VII. ERKİLETLİ HASAN AĞA	380
	VIII. AZMİ'NİN HACI	380
	IX. GÖZÜ AÇIK	381
	X. HÂLE HÂLE	381
	XI. KARAALİ'NİN YUSUF EMMİ	382
	XII. İNCE'NİN ŞÜKRÜ EMMİ	382
	XIII. CÖNDÜR'ÜN REŞİT	383
	XIV. FAŞİKİ (FAKİ EFENDİ)	383
	XV. AVANOSLU ZEKERİYA EF.	384
	XVI. İBRAHİM SAFÂ	384-385
	XVII. CİVELEK'İN ALİ AĞA	385
	XVIII. PİRLİ'NİN HACI HÜSEYİN	385-386
	XIX. SÜLO (SÜLEYMAN)	386
	XX. MEHMET ALİ	386-387
	XXI. AHMET AĞA	387
	XXII. BALIKÇI VAHAP	387
	XXIII. MEHMET	388
	XXIV. HACI İSMAIL DEDE	388
	XXV. MUHADDİSOĞLU MEHMET EF.	389
	XXVI. KEŞLİOĞLU MUSTAFA EF.	389
39 KIRKLARELİ/	I. EDEPSİZ AYŞE TEZZE	390-391

	II. GARİP ALİ DAYI	391-392
40 KIRŞEHİR/	I. ÂŞIK SÂİT	393
	II. ÇİFTÇİ MEHMET AĞA	394
41 KOCAELİ (İZMİT)/	I. ALİ USTA	395
	II. KANDIRA'LI DURSUN ALİ	395-396
	III. HÜSEYİN KIVANÇ	396
42 KONYA/	I. TAYYİB AĞA	397-419
	II. KARA KÂMİL	419-425
	III. CAMBAZ DELİ OSMAN	425-429
	IV. BALTA DEDE	429-431
	V. VAHDİ HOCA	431-435
	VI. GIRLI YAKUP	435-437
	VII. OĞLAKÇI HACI HASAN	437-439
	VIII. BATTAL HACI	439-441
	IX. ÇETE (CEMÂL)	441-442
	X. HERİF HÜSEYİN AĞA	442-445
	XI. HALİL'İN AHMET	445-446
	XII. MUMCU TAHİR EFENDİ	446-449
	XIII. MÜNİR DEDE	449-450
	XIV. ALİ AĞA'NIN İBRAHİM	450-452
	XV. BİTCİMEZ'Lİ AYŞE ABLA	452-453
	XVI. DELİ KADİR AĞA	453-454
	XVII. HADİM KADISI (SAİT YILMAZ)	454-455
	XVIII. İBRAHİM AĞABEYLİ	455-456
	XIX. KAFALI HÂKİM	456-457
	XX. MUHLİS KONER HOCA	457-458

XXI. MEHMET HOCA (ERİŞ)	458-459
XXII. MÜBAŞİRZADE İBRAHİM EFENDİ	460-461
XXIII. NOTER FUAD	461-462
XXIV. SIÇANLI AHMET EF.	463
XXV. SOFU DAYI	463-464
XXVI. TALAŞ (MEHMET ÇİĞİL)	464-465
XXVII. ANIZ KIRAN	466
XXVIII. ADİL GÜCÜYENER	466-467
XXIX. BİTCİMEZ'Lİ HATİCE ABLA	467
XXX. CANAVAR (ABDULLAH)	467-468
XXXI. CEPCİ HASAN DAYI	468
XXXII. DAYLAK DEDE	468-469
XXXIII. ENVER USTA	469
XXXIV. HACI VÂCİD	469-470
XXXV. GAFFAR AĞANIN OĞLU CAFER	470
XXXVI. KAPTANZÂDE	470
XXXVII. NALÇACI ALİ AĞA	471
XXXVIII. KEL HÜSEYİN, ...	471
XXXIX. KEL KASAN	472
XL. KUNDURACI MEHMET AĞA	472
XLI. KARA ALİ	473
XLII. HASAN AĞA	473
XLIII. HANCI MEHMET	474
XLIV. İBRAHİM EFENDİ	474-475
XLV. İBRAHİM AĞA (ZORLU)	475
XLVI. NOTER FUAT'IN BABASI	475-476
XLVII. RİFAT AĞA (ZORLU)	476
XLVIII. KÜLAHÇI HÜSEYİN AĞA	476-477

XLIX.	SALİH EFENDİ HOCA	477
L.	ULUIRMAKLI AHMET	477-478
LI.	RECEP AĞA	478
LII.	TEVFİK CEYLANI (SİNEMACI)	478-479
LIII.	ŞEYH HASAN EFENDİ	479
LIV.	KARA HAFİZZÂDE MÜFİT (ULUSAN)	480
LV.	BİDON DURMUŞ	480-481
LVI.	DİKMENZÂDE RÂŞİT	481
LVII.	EKMEKÇİ KAPTAN DEDE	482
LVIII.	PAŞA KÂZİM	482-483
LIX.	OSMAN AĞA	483
LX.	KUCUR AHMET AĞA	483-484
LXI.	KAMBUR ALİ AĞA	484-485
LXII.	MANAV MEHMET	485-486
LXIII.	PANOS	486-487
LXIV.	PELLÜMÜN MEHMET	487-488
LXV.	ZEKÂİ EFENDİ	488-489
LXVI.	CİNCİ HOCA (DURAN)	489
LXVII.	ESAT DEDE	489-490
LXVIII.	EĞGEN ŞEYHİ HASAN EFENDİ	490-491
LXIX.	ÇEŞMECİ GÖŞMENOĞLU MUSTAFA	491-492
LXX.	BÖDÜ İBİŞ	492-493
LXXI.	AK HOCA (HASAN HÜSEYİN EF.)	493
LXXII.	ACILAR KÖYLÜ HÜSNÜ HOCA	493-495
43 KÜTAHYA/	I. ATİYETULLAH USTA	496
	II. NALBANT HALİL (NALÇAKAN)	496-497
	III. AVCI MEHMET	497
	IV. ÂŞİK HASAN	498

44 MALATYA/	I. HASAN DAYI	499
	II. SÖĞÜT KÖYLÜ HABİB ALİ	499-500
	III. SÖĞÜT KÖYLÜ HASAN	500-501
	IV. HÜRÜ BACI	501-502
	V. CÜCE AHMET	502-503
	VI. ŞEYHO DAYI	503-504
	VII. ARAPKIRLI ALİ DAYI	504
45 MANİSA/	I. BOYACIZÂDE HAFİZ HALİL HOCA	505-506
	II. ÜMMÜHAN TEZZE	506-507
	III. KOCA TABAK	507-508
46 K.MARAŞ/	I. DEDE HÜSEYİN	509-511
	II. ÖKKEŞ EMMİ	511-512
	III. CABBAR ALİ	512
	IV. HÜRİ KIZ	512-513
	V. MİLLİŞ NURİ	513
	VI. BERBER HÜSEYİN	513
	VII. EBE HALİME	513-514
	VIII. KIZILCIKLI HALİL AĞA	514
47 MARDİN/	I. ZARTAN AĞA	515-516
	II. KARAKUŞ AĞA	516-517
	III. ABDÜRREZZAK ÇELEBİ	517-519
48 MUĞLA/	I. MEHMET AĞA	520
	II. SARI MEHMET	520-521
49 MUĞLA/	I. OKKA KEMÂL	522-523
	II. ALİ EMMİ	523
50 NEVŞEHİR/	I. HASAN DAYI	524

	II. KURNAZ MEHMET	524
	III. MEHMET EMMİ	524-525
51 NIĞDE/	I. SUSUZ KÖYLÜ SÜLEYMAN (KOÇBEY)	526-527
	II. ULUKIŞLALI HACI BEĞ	527-528
	III. MOLLA DERVİŞ	528
	IV. ALİ OSMAN	529
52 ORDU/	I. TIFLI EFENDİ	530-532
	II. İBİŞ MEHMET	532-533
	III. FATSALI İDRİS	533
53 RİZE/	I. YUSUFLARIN HÜSEYİN	534
	II. BELENOĞLU ABDULLAH	534
	III. LİKOĞLU HANİFE NİNE	534-535
	IV. PEREMİŞ MEHMET ALİ	535
	V. KÖROĞLU SALE DEDE	535-536
	VI. HACİNİN MAHMUD	536
	VII. OCİNOĞLU	536
	VIII. GEVZELERDEN FERİDE HALA	537
	IX. HEMŞİNLİ REŞİT	537
	X. KÜRDÜN HALİL	537-538
	XI. DELİ FADULU	538
	XII. KURUOĞLU ALİ	538
	XIII. ÇÖL BEYİ EFENDİ	539
	XIV. İMAMOĞLU	539
	XV. HEMŞİNLİ TEMEL	540
	XVI. RİZELİ MEHMET	540-541
	XVII. OSMAN	541-542
	XVIII. MÜTEAHHİT DURSUN	542

	XIX. RİZELİ KOMSER ALİ	542
	XX. FİNDİKLİLİ OSMAN	543
	XXI. PAZARLI TAHİR'İN BABASI	543-544
	XXII. KUYUMCULARIN İSHÂK	544
54	SAKARYA(ADAPAZARI)/I. SÖĞÜTLÜLÜ DURSUN	545
55	SAMSUN/ I. AVCI HÜSNÜ	546
	II. ŞÜKRÜ ERENLER	546
	III. HAMSİ NİYAZİ	547
	IV. CİN ALİ	547-548
56	SİİRT/ I. ŞIRNAKLI OSMAN AĞA	549
57	SİNOP/ I. TOPAL NURİ (ALTIKOK)	550
	II. YÜKSEL DAYI	550
58	SİVAS/ I. NİYÂZİ DEDE	551-557
	II. ŞUAYB DEDE	557-560
	III. HOCA BABA (HALİL ERGÜN)	560-562
	IV. PİRZOV	562-564
	V. ŞÜKRÜ EMMİ	564-565
	VI. BOLU DAYI	565-566
	VII. MUHARREM DAYI	566-567
	VIII. HASAN ÇINAR	567
	IX. KÜLHAŞZÂDE RAHMİ	567
	X. TUFAN BEY	567-568
	XI. KEL NEDİM	568
	XII. TAŞKAFÂ MEHMET AĞA	568-569
	XIII. DELİ NÜZHET (ŞAİR)	569
	XIV. PERİGİL'İN MUSTAFA	569-570

	XV. ÖDEKLİOĞLU İBRAHİM AĞA	570-571
	XVI. DELİ DERVİŞ	571
	XVII. HALİL AĞA	571-572
	XVIII. HİMMET AĞA	572-573
59 TEKİRDAĞ/	I. MURAT AĞA	574
	II. ÖMER DAYI	574-575
60 TOKAT/	I. KÖSE EMMİ	576
	II. EBÛBEKİR KÂNİ EFENDİ	576-577
	III. MEHMET ALİ	578
	IV. HACI OSMAN ÇAVUŞ (SALTIK)	578-579
	V. İSMAİL YURDAKUL	579
	VI. GACAROĞLU	579-581
	VII. KAFİLE BAŞI MEHMET	581-582
	VIII. BATALOĞUN OSMAN	582
61 TRABZON/	I. TONYA'LI MUHAMMED	583
	II. CEMAL CERRAHOĞLU	584
	III. TONYA'LI CEMİL	584
	IV. ARAP MUSA	585
	V. TONYA'LI HUBALOĞLU	585-586
	VI. TONYA'LI AHMET ŞENER	586
	VII. ECZACI YUSUF (BİLGESU)	587
	VIII. MUSTAFA AMCA (YILMAZ)	587-588
	IX. HAMAMİZÂDE	588-590
	X. SÜRMEHELİ HAŞİM	590-591
62 TUNCELİ/	I. KEL DEDE	592-594
63 URFA/	I. HASAN AĞA	595
	II. MEHMET AĞA	595

64 UŞAK/	I. KABAKÇI'NİN MEHMET EF.	596
	II. YARANBAŞI HÜSEYİN EF.	596-597
65 VAN/	I. MOLLA ÇERKEŞ	598-599
66 YOZĞAT/	I. NEYZEN SALİH DEDE (DELİ)	600-603
	II. ARZUHALCI KİKEÇ NÂDİR	603-604
	III. FATMA NİNE	604-605
	IV. İBRAHİM AĞA	605-606
67 ZONGULDAK/	I. MEHMET AĞA	607
	II. HASAN DAYI	607
68 AKSARAY/	I. MUSTAFA HOCA	608-609
	II. CUMÂLİ	609
	III. BAYMIŞLI HANEFİ	609-610
	IV. ALİ USTA	610
	V. TEMİR TÜZÜN	611
	VI. KÜLLÜ ÖMER	611
	VII. CİYAL AĞA (MARAŞLIOĞLU)	612
	VIII. CİDDİR ABA	612-613
69 BAYBURT/	I. BAYBURT'LU ZİHNİ EFENDİ	614-616
	II. ÇALIKLI HÂFİZ	616-617
	III. KELKİTLİ HÜSEYİN AĞA	617-618
	IV. KELKİTLİ ÖMER	618
	V. KELKİTLİ KEL ETEM	618-619
	VI. BAYBURT'LU RECEP PEHLİVAN	619-620
	VII. REŞÂT SÖNMEZ	620
	VIII. MÜRSEL AĞA	620-621
	IX. ESAT'IN ALİ	621

70 KARAMAN/	I. AK HOCA	622-625
	II. KİTAPÇI HALİL AMCA	626
	III. HÜSEYİN AĞA	626-627
	IV. NİZÂMÎ ÇELEBİ	627
71 KIRIKKÂLE/	I. İBRAHİM ÇAVUŞ	628
	II. CÜCÜK HALİL	628
	III. CODDUK HASAN	629
	IV. CELÂLEDDİN AĞA (SAZAK)	629-630
	V. BEKİR DAYI	630
III. DERLEMELER		631-640
NETİCE		641-644
BİBLİYOGRAFYA		645-664
EKLER		665
Ek/A ANADOLU MAHALLİ FIKRA TİPLERİ VE FIKRA-		
LARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI		665-667
Ek/B EN FAZLA MAHALLİ FIKRA DERLENEBİLEN		
25 İLİMİZ		668
Ek/C EN AZ MAHALLİ FIKRA DERLENEBİLEN 13		
İLİMİZ		669
Ek/D MAHALLİ FIKRA TİPLERİ HARİTASI		670

SÖZBAŞI

"Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri Üzerinde Bir Araştırma" konulu doktora çalışmamız:

- a. Fıkra türü hakkında umûmî bilgi,
- b. Metne bağlı mahallî fıkra tipleri üzerine yapılan inceleme ile,
- c. Konusunu "Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri" nin teşkil ettiği bir metin olmak üzere üç kısımdan meydana gelmektedir.

Türk halk kültürünün en değerli hazinelerinden biri de, Türk halk edebiyatının anlatım türlerinden olan fıkralardır. Ziya Gökalp, "Edebiyatımız bu (masallar, fıkralar, efsaneler, menkâbeler v.s) modellerden ne kadar çok feyiz alırsa, o kadar çok-tahrir-edilmiş, o kadar çok millileşmiş olur."(1) der. Hayatımızın her devresinde, her türlü (gülmek, güldürmek, düşünmek, düşündürmek, derj vermek, ders almak, alay etmek vb.) sebeple başvurduğumuz fıkralarımız kültürümüzün önemli bir parçası olup, onunla iç içedir. Kültürümüzle bu kadar birleşen ve bütünleşen fıkra türü ile ilgili çalışmalar son derece az ve bunların çoğu da ilmî olmaktan uzaktır. Bunun sebebi, Türkiye'de umûmiyetle halk kültürüne, diğer türlerle birlikte fıkralara karşı da, ilmî alâkanın geç uyanmış olmasıdır. Bir çok sahada olduğu gibi, bu sahada da, XIX. asır ve sonrası Avrupalı müştşriklerin Türk halk edebiyatı üzerinde çalışmalarını Türk aydınlarının da dikkatini çekmiştir. Bilhassa İkinci Meşrutiyet devrinde Ziya Gökalp'ın Türk halk kültürünün önemini anlatan yazılarından sonra bu sahaya karşı alâka

---

1. Ziya Gökalp: Türkçülüğün Esasları, 143

daha da artmıştır.

Ziya Gökalp'in Türk halk kültürünün ehemmiyetinden hararetle bahsettiği dönemlerde, Türk halk kültürü, millet olabilmeyenin önemli şartlarından biri sayılıyordu. Zira, tarihini, kültürünü ve milletini millet yapan değer unsurlarını tanımayanların, gelecekleri için isabetli kararlar vermeleri ve millet bütünlüğünü muhafaza etmeleri mümkün değildir. Bu bakımdan vatanın her köşesini kendi özellikleri ve manevi değerleriyle yakından tanımak gerekmektedir. Esasen vatan ve millet sevgisi de bu şekilde doğar, gelişir ve sağlamlaşır.

Hocam Prof.Dr.Saim Sakaolu ile çalışabileceğimiz bir tez konusu seçimi ve tesbiti esnasında yukarıda izah etmeye çalıştığımız muhtevaya uygun düşmesine yani, milletimizin manevi kültürü ile yakından alakalı olmasına son derece dikkat edildi. Bu düşüncelerin ışığında "Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri" konulu çalışma alanı bizim doktora tezimiz olarak tesbit edilmiş oldu. Tezimizin tesbiti ve adlandırılması ile birlikte sınırlandırılması da gerekiyordu. Seçtiğimiz konuyu 71 il Türkiyemizin o günkü il sayısına göre, tamamı olarak geniş bir şekilde de sınırlandırmış oluyorduk. Şırnak ve Batman ise daha sonra il olduklarından, bu illerde fıkra tesbiti yapılamadı.

Çalışmalarımız ilerledikçe milletimizin öylesine değişik, öylesine zengin bir folklor, şifâhî bir kültüre sahip olduğunu gördük ki, bu türden çalışmalar ne kadar yapılırsa yapılsın sona ulaşılması güç bir iştir. Ayrıca Anadolu halkını tanımak için onun folklorunu ve şifâhî kültürünü de yakından tanımak icap ettiği inancı bizde daha da kuvvet ka-

zandı. Bunların derlenerek, taranarak, tasnif edilip incelenerek halkımıza sunulması, Türk kültürü bakımından önem taşıdığı gibi, Türklük şuûruna ulaşmış her ferdin, amatörce de olsa önemli bir vazifesi olmalıdır.

Fıkralarımız, halkın mizâh gücüyle meydana getirdiği halk edebiyatının sözlü verimleridir. Bunlar ince bir zekâ, şen bir mizaç, zarif ve **hazırcevaplılık**la örülmüş güldürücü cevherleridir. Günlük hayatın çetin didişmeleri arasında zonklayan kafalar, bir damla neş'e iksirine muhtaç yorgun gönüller, biraz heyecan kıpırtısı istiyor. İşte aranan bu hususlar fıkra türünde mevcuttur. Çünkü sözün tadı ve tuzuşüphe yok ki içine sıkıştırılacak neş'e ve tebesüme bağlıdır. Fıkralarda fikirler kuru olmadığı, mizâhın süzgeçinden geçirilerek (lâtime) şekline sokulduğu için onları seviyor ve inanıyoruz. Şimdiye kadar fıkralarımız ne bir folklor ürünü olarak ne de bir eğitim cevheri olarak toplanmıştır. Fıkralarımızı toplamalı, tasnif ve tahlil ettikten sonra lâtime kokulu bir demet halinde halkımıza ve gelecek kuşaklara sunmalıyız.

"Anadolu Mahalli Fıkra Tipleri" üzerinde yaptığımız **çalışmanın** hem halk kültürüne hizmet edeceğine, hem de Türk fıkralarının henüz lâyıkıyla ele alınıp derlenmediği, yapılan derlemelerin pek çoğunun da yetersiz olduğu düşünülürse, halk edebiyatında "fıkra" türünün bir yere oturtulmasında ve fıkralarımızın tasnifi konusunda önemli bir katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Çalışmalarımız esnasında "nezâhatten" ayrılmamaya (müstehcen fıkralara yer verilmedi), rivayetten uzaklaşma-

maya mevcutların içerisinde en güzellerini, Türk zekâsının yarattığı zarâfet örneklerinden seçmeye, her bir fıkrayı bir eserden almaya veya bir şahıstan derlemeye azami ölçüde dikkat edildi. Faydalandığımız kaynaklar, "derlemeler" ile "bibyografya" bölümünde gösterildi.

Çalışmalarımız sonunda 515 tipe bağlı 811 mahalli fıkrayı toplayabildik. 71 ile göre mahalli fıkra tipleri üzerinde çalışma yapmanın kolay bir iş olmayacağını bilerek başladık. Böyle bir çalışmanın yapılması büyük bir cesaretle, hayli yorucu ve külfet yüklü bir mesâiye muhtaç olduğunu da biliyorduk. Çalışmamızı, hocamızın devamlı teşvik ve yardımlarının bize verdiği cesaret, gayret ve sabırla tamamlayabildik.

Bu naçiz çalışmamız, ileride daha değişik araştırma yapacaklar için bir öncü vazifesi görebilirse kendimizi bahtiyar sayacağız. Çalışmalarımızda bütün kaynaklara ulaştığımızı da söylemek hem büyük, hem de yersiz bir iddia olacaktır. Ulaşamadığımız kaynaklar konusunda ve noksan görülen kısımlar için ehlinin uyarılarını bekler, uyarılarından dolayı da mutlu olacağımızı ifade etmek isteriz.

Çalışmalarımız esnasında çeşitli güçlüklerle karşılaştık. Buhların hallinde yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr.Saim Sakaoğlu'na teşekkürlerim sonsuzdur. Fıkralarımızın derlenmesinde kendi bölgelerinde bulabildikleri fıkralarla bize yardımcı olan öğrencilerime, ulaşma güçlüğü çektiğimiz illere yazdığımız mektuplara cevap vermek suretiyle yardımcı olan idarecilere ve dostlarıma, Konya fıkra tiplerine yeni bir tipin katılmasına ve ona ait fıkraların tesbiti ile kü-

tüphanelerinde bulunan fıkralarla ilgili malzemeyi vermek suretiyle yardımcı olan Mehmet Emiroğlu Ağabeyime, tezimizi kontrol ve inceleme esnasında bize yardımcı olan bölümümüz Türk Dilî araştırma görevlisi Rıdvan Öztürk'e, yardımlarını gördüğüm diğer meslektaşlarımla birlikte, çalışmalarımın başından beri her türlü daktile işlerimi yürüten ve tezimi daktile eden kızım Ş.Neslihan Emek (Altunel)'e de teşekkür etmeyi zevkli bir vazife sayarım.

Konya, Kasım 1990

İbrahim Altunel

GİRİŞ

I. FIKRA TÜRÜNÜN EDEBİYATIMIZDAKİ YERİ

A. Kelime ve Kavram Olarak Fıkra

1. Fıkra Türüne Umûmi Bir Bakış

Fıkra, umûmiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle "hisse" kapmayı hedef tutan, karakterinde az-çok nükte, mizâh, tenkid ve hiciv bulunan güldürücü ve düşündürücü, daha çok zekâ ve incelik taşıyan, sözlü kısa mensur hikâyelerdir.(1)

Fıkralar, özelliklerinden doğan görevlerini yerine getirirken dalgınlık, abartma, tekrar vs. gibi unsurlardan bol-bol faydalanır.

Fıkraların çoğu mahallî, tarihî, bölge, zümre ve anonim tiplere bağlı olarak anlatılır. Fıkraların içlerinde ciddi olan olduğu gibi, mizâhî ve müstehcen olanları da vardır.

Fıkra, Türk edebiyatında mevcut edebi türler içinde ürünlerinin çokluğu, konularının çeşitliliği bakımından en zengin ve renklisidir. Fıkra türü, sözlü mizahın en yaygın örneğidir. Fıkralarımız dil, din, ırk, millet sınırı tanımadan geniş bir alana yayılmışlardır. Diğer folklor ürünleri gibi fıkralar da bir kişinin değil, o kişinin şahsiyetinde kendini gösteren halkın malı olup karakteri itibariyle de milletimizin karakterine uygun düşen bir anlatım türüdür.

Türk milletinin, millî karakterlerinden biri de lâtife anlayışıdır. Fıkra ve mizâh edebiyatımız dünyayı güldürecek kadar eşsiz ve zengindir. Yüzyıllardır çeşitli meşakatlere maruz kalmış milletimiz, acılarını bir nebze olsun unutmak için, en kötü günlerde dahi tevazu ile gülmeye çalışmıştır. Biz millet olarak yalnız sahne eserleri ve onların sanatkarları ile

değil, halk içinde yaşayan halk düşünürleri ile de gülmüşüz ve gülmekteyiz. Bu düşünürler, Nasreddin Hoca, İnicili Çavuş, Bekri Mustafa, İbik Dayı, Tayyip Ağa... ve daha niceleridir. Bunlar tarih durdukça yalnız Türk'ü değil bütün dünyayı güldürmeye devam edeceklerdir. Emin Ulu, "Boş bir gülme değil, gülerken bir şeyler aşılıp kavrama. Her gün daha iyiye, daha güzele kavuşma düşüncesi bizim mizâh edebiyatımızın feyz aldığı kaynaktır." (2) der. Araştırmalarımız esnasında biz de, Dursun Yıldırım'ın "Türk edebiyatında mevcut edebî türler içinde ürünlerinin çokluğu, konularının çeşitliliği bakımından en zengini ve renklisi fıkra türüdür." (3) şeklinde ifade ettiği gibi, benzeri türlere göre fıkra türünü daha zengin ve çeşitli gördük. Ayrıca, hocam Saim Sakaoğlu da bir makalelerinde "Fıkralar küçük anlatmalar olmalarına rağmen, üzerlerinde uzun uzun durulması ve çeşitli açılardan incelenmesi gereken mahsûllerdir." (4) diyerek konunun önemini belirtmişlerdir. Ağah Sırrı Levent de: "fıkra, edebi hayatımızın masal, hikâye, efsâne ve mitoloji gibi anlatmaya dayanan sözlü edebiyat mahsulleri arasında sayabileceğimiz bir tür olup malzemesi dile dayanan umûmiyetle gerçek hayat hadiselerinden oluşan, muhteva bakımından ise kendine has bir karaktere sahip olan ve temelinde az çok nükte mizah unsurları bulunan kısa, mensur hikâyelerdir. Belli bir düşünceyi topluca ve kısaca yansıtan bu tür, dinleyenleri veya okuyanları ya güldürür veya iğneler, dolayısıyla insan üzerinde fiske, iğne, şamar hatta yerine göre yumruk tesiri yapmaktadır." (5) diyerek türün edebiyatımızdaki yerini ve kavram özelliklerini belirtir. Konuyla ilgili olarak Sadeddin Nüzhet Ergun

M.Ferid, "Fıkra okuyana dinleyene bir faide-i tamme veren ve icabına göre birkaç cümleden mürekkep olan kısa söz demektir. Lisanımızda fıkra hikâyenin bir kısmı olarak da kullanılır. O vakit Fransızca'nın Nouvelle kelimesi mukâbili olur. Bu ma'na-daki istima'line nazaran fıkraları (lâtife fıkraları) ve (Em-sâli fıkralar) namıyla ikiye ayırabiliriz." (6) diyerek türün amacını, yapısını, Fransızca emsâleriyle kıyaslıyarak tasnifleri hakkında bilgi verirler.

Türk fıkraçılarının ilk derleyicilerinden Çaylak Tefvik fıkranın "mesele-i hikmet" ve "müessir bir mesele-i ibret" olduğunu kaydeder. "Mültekâtât-ı Letâif" sahibi Hayrettin, "rumuzlu, nükteli sözlerle hazır cevapları" ihtiva ettiğini belirtir; Ahmet Fehmi, "mizâhın cümleler" ve "düstürü'l-amel", Ali Mu-zaffer, "Kelâmın ruhu ve sıkıntılı zamanların medâr-ı inşirâhı" gibi vasıflarına işaret ederler.(7)

Yapılan açıklamaları bütün unsurları içine almadığı için yeterli görmeyen D.Yıldırım, aşağıdaki açıklamayı yapar:

"Fıkra, hikâye çekirdeğini hayattan almış bir vak'a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşeri kısımlarla içtimâî ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çıplaklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağ duyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihzâ yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir."(8)

Bu bahisle ilgili açıklamaları hocam Saim Sakaoğlu'nun söz-

leriyle tamamlamak istiyorum: "Halk edebiyatının masal, efsane, hikâye, mit, lejant gibi anlatmaya dayanan türleri arasında fıkraların hususi bir yeri vardır. Hemen daima son derece kısa olan, düşünürken güldürmeyi de ihmal etmeyen bu anlatma türünün diğerlerinden ayrılan en mühim vasfı günlük hayatla iç içe olmasıdır."(9)

"Fıkraların, sayı bakımından diğer ürünlerden çok olmasının yanında, günlük hayata onlardan daha fazla girmiş olmasıyla da ayrı bir yeri vardır."(10)

2. Fıkra Türünün Tarihi Gelişimi,

Fıkra türü, kelime ve kavram olarak değişik manalara ve tarihi gelişime sahiptir. Bu tür, kültürümüzün eski kaynaklarında görüldüğü gibi, nesirlerinin de oldukça eski tarihlere dayandığı tesbit edilmiştir.

Fıkra kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir. Dilimize başka dillerden geçmiş olan pek çok yabancı menşeli kelimeler gibi fıkra kelimesi de zamanla çeşitli kavramları ifade etmekte kullanılmıştır.

Bazı kaynak kitaplarda ve lügatlarımızda, literatürde "Fıkra"nın karşılığı olarak çeşitli tarif ve tanımların verildiğini görmekteyiz. Fakat yaptığımız inceleme ve araştırmalar sonunda edindiğimiz bilgilere göre bunlar hemen hemen bir birinin benzeri veya küçük farklar görülen tariflerdir. Hattâ Türk fıkralarını ilk defa belli bir ölçüyü esas kabul edip tasnif etmiş olan "Faik Reşâd da fıkraların tarifi hususunda yeni bir görüş, farklı diyebileceğimiz bir fikir ileri sürmemiş, "Külliyât-ı Letâif" adlı eserinde benzer düşüncelere yer vermiştir.(11)

Fıkra türünün edebî hayatımızdaki ilk dönemleri hakkında da edindiğimiz bilgilere göre, İslâmiyetten önceki Türk hayatında anlatılan fıkralara "كُولُكُ" = küğ" ve "كُولُتُ" = külüt" denildiğini, Türk Kültür Tarihi'nin, en eski ve en değerli yazılı kaynaklarından biri olarak kabul edilen Kaşgarlı Mahmud'un "Divân-ı Lüğat-it Türk'ünde rastlanmaktadır.

Kaşgarlı Mahmud Türk Kültür hayatının çeşitli yönleri hakkında bilgiler verdiği bu eserinde "küğ ve külüt" kelimelerini "Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey", "Halk arasında gülünç olan nesne şeklinde açıklıyor." (12)

Fıkra türü, Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra kelime ve kavram olarak asırlar içinde değişik manalar kazanmıştır. İslâmiyetten sonra bu neviden hikâyeler, Türk dilinde "hikâye, kıssa, masal, mizân, nükte, lâtife vb." adlar altında anlatılmış ve yazılmıştır. Fıkra ile eş anlamda kullanılan bu kelimeler içinde en çok "lâtife" sözü yaygınlık kazanmıştır.

Fıkralar, bilhassa XIII. Yüzyıldan itibaren dini, ahlâki ve tasavvufî mahiyette yazılmış eserlerde geniş ölçüde yer almağa başlar. Devrin yazar ve mütefekkirleri halka bazı konu ve meseleleri daha açık izah edebilmek için bu yola başvurmuşlardır. (13)

XVI. Yüzyılda "lâtife" sözünün fıkra karşılığında kullanılan edebî bir terim halini aldığını görüyoruz. Bu devirde fıkraların toplanıp yazıldığı mecmualara "Letâif" adı verilir. Bunların içinde en meşhurları da Lâmiî Çelebi'nin yazmış olduğu "Letâ-İfnâme" dir. (14)

Eskilerin "mîr-i kelâm", hoş sohbet dedikleri nükteci, şa-

kacı, kişilerin beğenilen fıkraları da eski mecmualarda bulunur. Ünlü divan şâirlerinin fıkraları ise tezkirelerde, özellikle Âşık Çelebi Tezkiyesinde vardır.

Keçecizâde İzzet Molla, Kanlıcalı Nihat, Fitnat Hanım, Şâir Haşmet ve diğerleri yüzyılın nükteleriyle ün kazanmış kişileridir.

XIX. Yüzyılın sonlarına doğru yayımlanan kitapların kapaklarında "letâif" adının yanı sıra "fıkarat" (fıkralar) da yer almağa başlar. Bu mecmuaları veya kitapları hazırlayan yazarlar yayınladıkları hikâyelerin "fıkra" olduğunu açıkça ifâde etmişlerdir.

Avrupalı araştırmacılar, bu yüzyılın ikinci sırasından sonra halkın yarattığı realist, güldürücü hikâyeleri "anectode" adı altında incelemişlerdir. Bizde de fıkra kelimesinin bu cinsten hikâyeler için bir terim olarak kullanılmağa başlanması aynı zamanlara rastlar. Nitekim Ş.Sâmi "anectode" kelimesi için fıkra karşılığını vermiştir.(15)

Fıkralar, özelliklerinden dolayı divan edebiyatımızda da mizah (gülmece) kültürünün bir dalı olarak yer alır ve lâtife adını taşır. Saim Sakaoğlu; "Tanzimat'a kadar fıkra tam bir anlatma unsuru olamamış, 19.asırda matbaanın kurulması fıkra-ya ait ilk kitabın basılmasına vasıta olmuştur."(16) der.

Fıkra türü Tanzimat'tan sonra canlılık kazanmış olup, birçok mizâh dergileri çok tekrarlanan lâtifelerle dolu olarak meşredilmiştir.

Agâh Sırrı Levend bu konuda da: "1908'de Meşrutiyet'in ilânından sonra "fıkra" deyimini biraz genişler gazete sütunla-

ıyla, dergi sayfalarında, nükteye dayanan, alayla karışık fıkralar yine sürüp gitmekle birlikte, politika ve toplum hayatımızın birçok yönleri de fıkraların konusu olur. Cumhuriyet devrinde büsbütün anlam değiştirir."(17) şeklinde bir görüşleri sürer.

Yukarıdaki parağraflarda görüşlerine atıflar yapılan bazı araştırmacılar gibi, Dursun Yıldırım da Cumhuriyet devrinde gerek Türkiyede, gerekse dış Türkler arasında yapılan araştırmalarla fıkra kavramına açıklık getirildiğini belirtmiş, bu konuda diğer araştırmacıların görüşleriyle birlikte kendi görüşlerine de yer vermiştir.(18)

Türkiye'de Cumhuriyet devrinden sonra, sözlü edebiyatla uğraşanlar fıkra kavram yönünden biraz daha açıklık getirmişlerdir. Hâmit Zübeyr Koşay, fıkroda "şahısların, devrin ve fikri cereyanların karakterini canlandıran hadiselerin dikkate değer olması."(19) gerektiğine temas eder; S.Esat Siyavuşgil bu mahsulleri "beşeri kusurlarla içtimâî çarpıklıkların kesin bir sağduyu ile yapılmış parlak hicivleri"(20) olarak vasıflandırır.

Azerbaycan'lı Türk bilginlerinden bir kısmı da Anadolu'daki meslektaşları gibi, yeri geldiğinde fıkra mevzuuna dokunmuşlardır. Bunlardan C.H. Hacıyef, "güldürme" yi; H.Arazlı, "tenkit"i; A.Mirahmedof, "tartışma-döğüşkenlik"i; A.Karabağlı, "vak'aların hayati ve gerçekçiliği"ni fıkroda esas unsur olarak kabul etmişlerdir. Tahmasib Ferzeliyef, Azerbaycan bölgesinde yaşayan N.Hoca lâtifeleriyle âlâkalı yaptığı incelemede türün umumî hususiyetleri üzerinde de durarak fıkranın "epikdram"

karakterine sahip müstakil bir edebî form olduğuna dikkati çekmiştir."(21)

"Bu gün fıkra, halk edebiyatımızda ilmî bir terim olarak halkın yarattığı realist, küçük ve güldürücü hikâyeler için kullanılmaktadır. Türkiye dışındaki Türk boylarında bu mahsül- lere, Kırım'da, Kazan'da, Azerbaycan da, Türkmenistan'da, Öz- bekistan da ve Uygurlar'da "lâtife", Kazakistan'da "erteki, a- nız", Irak Türkmenleri (Kerkük, Musul) arasında, "nükte, fık- ra" adı verilmekte ve bizdeki "fıkra" ile eş anlanda işletil- mektedir. Ayrıca Türkmenlerde, "yomak, değişme" ve "şorta söz" gibi tabirlere de raslanmaktadır"(22).

B. Fıkraların Mizâh ve Folklorla Münasebeti

Fıkra türü ile halk edebiyatının diğer türleri arasında çeşitli benzerlikler ve yakınlıklar vardır. Hepsi halkın ortak yaratma gücünden, estetik zevkinden ortaya çıkmışlardır. Biz bu başlık altında önce bu türlerin kavram karşılıklarından, sonra da kavramlar arasındaki münasebetlerden bahsetmeye çalışacağız.

1. "Fıkra, malzemesi dile dayanan sözlü edebiyat mahsulleri arasında, şekil ve muhtevâ bakımından kendine has karakteri ve geleneği olan müstakil bir türdür."(23)

Fıkra, sözlü edebiyat mahsulleri arasında halk mizâhını temsil eden en tipik estetik bir yapıya sahiptir. Bu tür aynı zamanda Erol Güngör'ün dediği gibi "Fıkralar, sözlü edebiyat mahsulleri arasında kültür farklılaşmalarından en az müteessir olan estetik şekillerden biridir."(24)

Fıkralar, yalnız gülmek için söylenen tuhaflıklar değildir. Sabri Esat Siyavuşgil'in izahlarına göre "Onlar, âdetâ dünya görüşümüzün hudut taşları, hadiseler karşısındaki davranışlarımızın dayandığı hikmet kaideleri, bir kelime ile düşünce nizamımızın nirengi noktalarıdır."(25) Mahalli fıkralarımız, deyimler ve atasözleri gibi halkımızın dünya görüşünü ve kültür zevkini en iyi şekilde aksettiren belgelerdir.

2. "Folklor, halkın geleneğe bağlı maddî ve manevî kültürünü kendine has metodlarla derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilim dalıdır."(26) Bu hususta Tahir Alangu ise, "Bu terim, genel olarak halk âdetlerini, geleneklerini, efsânelerini, edebi-

yatlarını inceleyen bilim anlamındadır. Diğer taraftan etnolojiye de yardımda bulunur."(27) der.

Folklor mahsullerinin husûsiyeti ma'şeri oluşlarıdır. Ferdi olmaları da bu karakterlerini değiştirmez. Bu kültür mahsullerinin en belirgin özelliği ise, ister maddi kültür sahasında olsun, isterse manevi kültür sahasında olsun, hem doğduğu milletin malı, hem de dünyanın aynı bölümünde yaşayan milletlerin ve halkının ortak malıdır. Tahir Alangu yine güzel bir benzetme ile folklor ürünlerinin ana karakterinin ne olup olmadığını şöyle ifade eder: "parıltı masıl ışığın içindeyse, halk kültürünün varlığının içinde de, cemaatin etkileri ve gelenek varlığı kendini meydana vurur. Halk da halk kültürü ile tanınır ve ortaya çıkar. Folklor kadar milletleri ve halkları yakınlaştıracak daha güçlü bir etken düşünmüyorum."(28) N.Tan, kavram olarak karşılığını verdiğimiz folklor türünün amacı ve konusunu, "Folklor, halk kültürünü araştırıp değerlendirmekte, toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamakta, mahallî kültürü önce milli kültür, daha sonra da cihanşumul kültür haline getirerek, insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaktadır."(29) diye açıklamaktadır.

Remzi Oğuz Arık'ın bu husustaki temel düşüncesinin "halkın yarattığı kültür varlığının maddî bölümünü etnoğrafya, manevi bölümünü de folklor meydana getirmektedir."(30) şeklinde olduğu görülür.

3. Mizâh; Kelime anlamı itibariyle; şaka, lâtife, eğlence (31). Lâtife'nin kelime anlamı ise: şaka, güldürücü fıkra (32).

Mizâhtaki temel unsur gülmektir. İnsanı güldüren her şey

mizâhtır. H.Bergson'a göre gülmek insanoğlunun en kompleks davranışlarından biri olup, psikolojik açıdan bir tür ruhi boşalmadır."(33)

Mizâh, bugünkü kullanım şeklindeki anlamı ile daha çok nükteye paralel tutulmaktadır. Fıkra ve folklor ürünlerine tesir eden karakter, ırk, kültür ve iklim çeşitliliği gibi hususlar, mizâh anlayışına da tesir eder. Mizâh, bir devrin siyasi tarihini aksettiren emsâli türlerin en önemlisi'dir. Benzeri türler gibi, içtimai hadiselerde ve eğitimde önemli bir yeri vardır.

Sözlü mizâhın en zengin kolu ise güldürü fıkralarıdır. Dilimizde geçen mizâhî terimler ise şunlardır: Şaka, alay, nükte, hezel, şathiye, yergi, hiciv, taşlama, satir, zevkiyât, mudhike, lâtife, espri.

İnsan neşelenmek, eğlenmek, gülmek ve güldürmek istediği zaman mizâha başvurur. Edebiyatta mizah ise; "şaka ve güldürmek yöntemiyle insanın kusurlu hareketlerini açığa vurarak daha iyi davranışların gerçekleşmesini sağlamaya yönelik bir sanat dalıdır(34). Mizahın önemi sosyal bir ihtiyaç olduğundanır. Hayatın sert çehresini yumuşatır. Yapı bakımından da cümleler kısa ve sanatsızdır(35). Bu türe çoğu zaman üstün gelme, alay etme, yerme, ders verme, karşılaştırma gibi durumlarda başvurulur.

Netice olarak fıkra, folklor, mizâh gibi halk edebiyatının anlatım türleri, gerek kavram karşılıkları, gerekse amaç, konu ve karakter özellikleri itibariyle Türk kültürünü dokuyan ma'şeri halk verimleridir.

Anadolu'nun Türk-İslâm yurdu olduğundan bugüne kadar geçen zaman içinde, Türk insanı için Ahmet Yesevî, Mevlânâ, Yunus Emre

H.Bektaşı Veli, Hacı Bayramı Veli Hazretleri ve daha nicelerinin yaptıkları gönül eğitimini, insanlara kazandırdıkları hoşgörü ve sabrı(36), en buhranlı zamanlarda ortaya çıkan ince nükteleriyle N.Hoca; geniş hoşgörü ve musamahası ile Bektâşi fıkra tipinin kaynağı olan H.Bektaşı Veli; sosyal hadiseleri fıkraları ile tenkid ederek insanları güldüren İncili Çavuş, Bekri Mustafa ve daha nice mahalli fıkra tipleri, fıkra, nükte ve mizâhi karakterleriyle yerine getirmeye çalışmışlardır.

C. Fıkra ve Mizâh Telâkkimiz,

Fıkra türü, halk edebiyatının diğer emsâli türleri gibi, Türk milletinin, halkının bilinen zamandan günümüze kadarki devrede tarih ve coğrafya bütünlüğü içinde ortaya çıkmıştır."37) Türün esas karakteri tasvir, tahkiye ve teferruata yer vermeden az sözle anlamlı fikir söylemektir. Fıkralar ana vasıfları itibariyle gerçekçidirler. Fıkraların büyük çoğunluğu, kahramanları cemiyette yaşayan her sınıftan insanlara bağlanarak anlatılır.

Yukarıda yapısından, karakterinden kısaca bahsettiğimiz fıkralar dil, din, ırk, millet, sınır, gümrük tanımadan oradan oraya koşar dururlar. Bir çok kişi ve kuruluşun, fıkraların doğuşunda ve yayılışında husûsi bir rol oynadıkları muhakkaktır.

Seyyahlar, ticaret erbâbı, âşıklar, meddahlar ve bunlara benzer gezginci insanlar fıkraların yayılmasında rol oynuyorlardı. Matbaanın memleketimize gelişi, türün yayılmasını hızlandırmış, diğer edebî türler gibi daha geniş alanlara yayılması hususunda önemli bir rol oynamıştır.

Karşılıklı münasebetler dolayısıyla aynı milletin değişik yörelerinde yaşayan insanların arasında ve aynı milletin halk edebiyatlarında ortak fıkralar vardır. Öyle anlaşılıyor ki, aynı millet içinde ve ayrı milletler arasında fıkra alış verişini olmuş ve olmaktadır, daima da olacaktır. Hele ulaşım ve haberleşme imkânlarının arttığı çağımızda bu alış veriş hızlanarak artmıştır. Bunu da normal kabul etmek gerekir.(38)

Bazen fıkraların yukarıda izah ettiğimiz sebeplerle bir mil-

letten diğeri bir millete, bir kavimden bir başka kavme geçebileceğini söylemiştik. Fakat bu tez, muhakkak geçer manasına alınmamalıdır. Aynı sosyal ve ekonomik gelişme seviyesindeki toplumlar, birbirlerinden habersiz benzer folklor ürünleri yapabilirler.(39)

Fıkraların, konu ve motiflerinin çoğu hiç şüphesiz dünya folklorunda eskiden beri tesbit edilmiş bulunmaktadır. Zaten bu fıkraların menşeleri neresi olursa olsun, kolaylıkla, bir milletten diğerine geçerken az zamanda bütün dünyanın malı haline gelirler.(40)

Fıkra türünün yayılmasında olduğu gibi doğuşunda ve fıkra telakkisinde de değişik kişilerin ve kuruluşların önemli rolü olmuştur. "Halkın içtimâi tasavvuru, Bektaşî tipine hangi vazifeyi yüklemişse, o fonksiyondaki vak'aların bu tipe mal edilmesi tabiidir. Bu husus diğer fıkra tipleri için de varittir." (41) Gerek tipin oluşmasında, gerekse bugünkü vasıflarında Bektaşîliğin tesiri gayet açıktır. Hatta Bektaşîliğe ait çeşitli kuruluşların bu tipin yayılmasında hususi bir rol oynadıkları muhakkaktır.

Türk cemiyetinde halkın yarattığı Bektaşî, N.Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa ve benzeri daha nice tipler görüyoruz. Her tip kendisini yaratan cemiyetin uygun gördüğü ve istediği bir tutum ve davranışın içinde hayatîyetini devam ettirmiş ve ettirmektedir.

N.Hocamız da XIII. Yüzyılın buhranlı bir döneminde cemiyetimizin ortaya çıkardığı bir tiptir. Hocamız o günden itibaren halkımıza ümit ışığı olmuş, mizâhî fıkralarıyla halkımızı hem

eğlendirmiş, hem de teselli etmiştir.

Fıkra kahramanlarımızı Türk halkının yarattığı düşünölmüş ve hükme varılmış. Bu doğru bir hükümdür. Ama Türk halkını da fıkraların yarattığı ne dense pek düşünölmemiştir. Oysa duygu ve düşünce dünyamızın şekillenmesinde, Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Bektaşî, Karadenizli, Kayserili gibi tiplerle nice mahalli tiplere bağlanan fıkraların katkısı önemli olmuştur.(42)

Halkımızın ortak yaratma gücünden doğan bu tipler, içtima-i hayatta cemiyetin ortak görüş ve düşüncelerini yansıtmakla görevlidirler. İnsanlar hayatlarını bu tiplerin söz ve davranışlarına göre şekillendirmeğe çalışırlar. Türk halkı, kendi ortak yaratma gücünden kuvvet alıp, vücut bulan sözcüleri ortaya sürerek, kendi kendini kontrol etme yolunu seçmiştir. Çünkü haklı bir hadiseyi belli bir zihniyetle değerlendirir. Bu zihniyet halkın ortak zihniyetidir. Dolayısıyla onun yarattığı tipler de bu zihniyetin verdiği hükmü aynen benimsemek zorundadır.

Millî karakter, bölge ayrılıkları, ırk, sınıf ve kültür farklılıkları mizâh anlayışına tesir eden faktörlerdir. Milletleri güldüren mizâh anlayışı birbirine benzemez. Fakat insanlık aynı olaylar karşısında gülmektir. Mizâhın önemi sosyal bir ihtiyaç oluşundandır. Beşerde muhayyeli sevmek ezeli bir hastalık, ezeli bir bağlılıktır.

Türk'ün mizâh kabiliyeti gayet geniş ve velûdtür. Türk milleti, zekâ ve hazır cevaplılığına fıkralarda da göstermiştir. Bu kabiliyet iki şekilde tecelli etmiştir: Yazılı, yazısız.

Türk milletinin şifâhi (sözlü) edebiyatı, yazılı edebiyatına göre, binlerce yıl önce başlamıştır. Böylece Türk milleti kendi karakterine uygun düşen emsâli edebi türlerle, birlikte fıkra türünü de erken başlatmıştır.

Türk milleti zekidir, hareketlidir, gerçekçidir. Türk milleti uzun sözü ve uzun söz söylemeyi sevmez. O, kısa ve veciz sözü sever. O, karakteri itibariyle zarif olanı, lâtif olanı sever. Onun için de daima güzel ve özlü söylemiştir.

Yukarıdaki paragraflarda belirtildiği üzere nasıl milletler arası veya aynı milletin insanları arasındaki karakter ayrılıkları mizâh anlayışına tesir ediyorsa, rejimlerin bile daha başka faktörlerle birlikte fıkra yapma hasletine ve fıkra muhtevasına tesir ettiğini müşâhade etmiş bulunuyoruz.

"Fıkralar rejimlere göre yani baskı rejimlerinde hem saklanır, hem de sertleşir. Çünkü onlar gülmek için anlatılır."(43)

Nasıl her türlü sanat için bir muhit gerekiyorsa, fıkra yapmak için de müsait bir muhitin ve bir dekorun yanısıra fıkra yapmaya hazır müsait bir tipin de bulunması şarttır. Artık fıkra yapacak tiplerimiz yok manasında söylemiyoruz. Fıkra muhitinin yeterince hazır olmadığından bahsetmek istiyoruz.

Söz konusu muhit tamamen ortadan kaybolmamış ise de zedelenmiş, dekoru bozulmuştur. Zira "değerlerimiz, teknolojik gelişmeler, ekonomik şartlar ve diğer ülkelere duyulan özentiler neticesinde değişikliklere uğramış veya tamamen kaybolmaktadır."

(44) Netice olarak bu hususta şunu söylemek isteriz. Bugünün insanı manevî muhitini kaybetmiş. Onun çevresini ve kafasını maddeden örülmüş meseleler işgal etmektedir. Böyle bir kafadan nasıl fıkra üretmesi beklenebilir?

Ç. Fıkra Yazmak ve Anlatmak Meselesi

Fıkra, malzemesi dil olan, şekil ve muhteva bakımından kendine has karaktere sahip müstakil edebî bir türdür. Bu tür edebiyatımızda değişik açılardan ele alınarak henüz yeterince incelenmemiştir. Her türlü fıkranın merkezinde insan vardır. Bunlara fıkra kahramanları veya fıkra tipi denir. Fıkralarımızın önemli bir bölümü tarihî, zümrevî, mahallî gibi; daha önemli bir bölümü ise her hangi bir tipe bağlı olmadan yazıya geçirilmekte ve anlatılmaktadır.(45)

Fıkraları yazmak anlatmak kadar kolay olmuyor. Ne kadar gayret edilirse edilsin, sözdeki sıcaklık ve samimiyet yazıya zor geçiriliyor. Bu ise, fıkranın canlılığının ve hareketliliğinin zararına oluyor. Ayrıca onu zedeliyor, onun nüfusunu azaltıyor.

Yerinde ve usûlüne uygun olarak söylenen bir fıkra ve nükte ile bazen haylice yazı ile izah edilemeyecek hususlar anlatılır ve önemli mesajlar verilir. Hele şahısların karakterlerini tasvir ettirmek noktasından fıkraların ve nüktenin ehemmiyeti büyüktür. Fıkra ve nükteilerin içinde ciddi olduğu gibi, mizâhı olanları da vardır. Bu itibarla okuyanlar hem eğlenir, hem de faydalanır.(46)

Söze dayalı güzel sanatların bütün bölümleri, muvaffak olmak için özel bir kabiliyeti gerektirdiği gibi, yapı bakımından aynı türlerebenzerlik gösteren fıkra türü de yazmak ve tahkiye etmek için aynı derecede özel bir kabiliyetin olmasını iktiza ediyor. Bu hususta Yusuf Ziya Ortaç, "Fıkra anlatmak, nükte nakletmek kadar kolay değildir. Kelimeleri oduncu kantarı ile değil, kuyumcu terazisi ile tartacaksınız."(47) der.

Fıkralarımız dil ve cümle yapısı ile anlatım özellikleri hususunda Şükrü Elçin aşağıdaki açıklamalarda bulunur. Fıkra türünün estetiğinin ne üzerine kurulduğunu belirtir; "Başlangıçta ferdi karakter taşıyan ve zamanla anonimleşen fıkralar, sâde, yaşayan dille, geçmiş zamanın hikâyesi, soru ve emir cümleleri ile anlatılır. Umûmiyetle tek bir vak'a'ya dayanan, teferruât, tasvir ve tahkiyeden kaçan fıkralar, başlangıç, gelişme ve sonuç bölümlerini iç-içe bulunduran hikâyelerdir. Aktin kanunları içinde, hayâli unsurlardan uzak olarak yaratılan bu hikâyelerde vak'a veya düşünce ile ilgili bilgiler ilk basamağı teşkil eder. Tezle karşı tezin bir bakıma çarpışmasını hazırlayan konuşma (Tezâd), münakaşa ve muhâkeme, gelişmeyi hazırlar. Bu zemin üzerinde sonucu meydana getiren "hükme" varılır. Fıkranın estetiği bu üç unsurun terkibinden doğar" der ve devam eder. "İnsanı güldürürken, düşündüren ve terbiye eden fıkralarda halkın esprisini, zekâsını, mantık ve muhâkemesini, ortak hayat görüşünü yerinde ve zamanında anlatan hikâyecinin söyleyiş biçimi muhtevâ ile âhenk teşkil ettiği nisbette değer kazanır. Masallarda olduğu gibi hususî fıkra anlatıcısını aramaklığımız bundandır."(48) diyerek konu üzerindeki görüşlerini tamamlar.

Fıkra meydana getirmek, fıkra yapmak her ferdin, hatta diyebiliriz ki her milletin işi değildir. Böyle bir türü meydana getirmek, zeki olan milletlerin işidir. Çünkü "fıkra-nükte" zekâ, zarâfet, incelik.. üzerine kurulan kısa ve veciz bir hikâyedir. Manası; herkesin anlayamadığı ince mânâ ve ince mânâlı, sakalı söz olarak geçer.(49) Hal böyle olunca, bu kadar ince

mânâlar taşıyan söz dokumak her ferdin, hatta her milletin işi olamayacaktır. Böyle türler, böyle sözler dokuyabilmek için ferdin zeki, milletin eski bir tarihe ve derin bir kültüre sahip olması gerekecektir. Türk milleti bu saydığımız vasıfları fazlasıyla taşıdığı için "fıkra-nükte" söylemede eşsiz bir karaktere sahiptir. "Türk'ün zekâsından doğan ince ve derin nüktelerle süslü fıkra edebiyatımızın da millî kültür hazinemizin bir kısmını teşkil ettiğinden şüphe yoktur."(50)

Büyük sanatkârlarımızın, büyük meşakkatlerle meydana getirdikleri kıymetli eserlerin muhafazasına çalışmak nasıl hepimize düşen millî bir vazife ise, Türk'ün zekasına, nüktedanlığına borçlu olduğumuz ince ve zarif fıkraları unutulmaktan kurtararak, derlemek ve tasnif ederek hafızalarımızda yaşamalarına yardım etmek de ihmal edilmemesi icab eden bir vazife olsa gerektir.

Abdülhak Şinasi Hisra, edebiyatımızın yalnız yazılı değil, sözlü olan çok canlı bir kısmının bulunduğunu ve bu türün daha revaçta olduğunu söyler ve bu hususta; "Edebiyatımız yalnız kâtibâne ve kitâbi (yani yazılı) değil, aynı zamanda şifahî olan çok canlı bir kısmı vardır ki, daha rayiç (revaçta) görünürdü.

Konaklarda ve yalılarda hânende ve sazencelerle konserler yapılmış olur. Bunların bazılarında güzel söz söylemek ve tatlı fıkralar duyurmak için maaşla nedimler bulunurdu. Her devirde güzel sözlü nüktedanlar vardı. Onların naklettikleri bu izahlı, nükteli, cinaslı fıkraları şifahi bir edebiyat sayılırdı. Böylece milli edebiyatımızın yalnız yazılı sayılmaz,

canlı bir kısmı bu fıkra anlatışı itibariyle şifâhi kalırdı.

Bazılarını kitaplarda okuduğumuz, bazılarını başkalarından duyduğumuz, bazılarını da kendi aramızda işittiğimiz bu küçük fıkralar önce, bizden evvelki yaşanmış zamanlar, sonra da bizim yaşadığımız zamanların birer portresi, minyatürü sayılabilir." (51) der.

V.Onur da, "bu fıkralarımızı sanat sahibi bir fotoğrafçının bir an içinde usta eli ve keskin gözü ile tesbit ettiği hayat levhalarına benzetebiliriz." (52) der.

Zarif venüktedan, yeri geldiği zaman "sözü gediğine" koyan, fıkralarla sözlerini süsleyen ve fikirlerine kuvvet kazandıran kimseler yukarıda A.Şinasi Hisar'ın da belirttikleri gibi hususi toplantılarda aranan adamlardır. Masal analarımız gibi, "ağzından bal damlayan" fıkra anlatıcılarımız da eksik değildir. Bu söz ustaları her mecliste aranan adamlardır. (53)

Nükteler bâkir birer malzemedir. İşlenmedikçe, söz arasına yerleştirilmedikçe, söz arasında münasebet düşürülüp anlatılmadıkça kıymetleri pek anlaşılmaz. Hoşlanmanın ve hazzın ifadesi olan tebessümü celbedemezler. Zarif ve nüktedan adamlar bunları ne zaman söyleyeceğini bilir. Bu bir zekâ ve dirayet işidir. (54)

İnsanı güldürürken düşündüren ve terbiye eden fıkralarda halkın esprisini, zekâsını, mantık ve muhâkemesini, ortak hayat görüşünü yerinde ve zamanında anlatan hikâyecinin söyleyiş biçimi muhteva ile ahenk teşkil ettiği nisbette değer kazanır.

Hocam Saim Sakaoğlu, fıkraların söylenenebilme sebeplerini aşağıdaki şekilde tesbit etmişlerdir:

1. Bir fikri kargımızdakine inandırmak için,
2. Kargımızdaki şahsın direnkesinde yanıldığını isbatlamak için,
3. Bir fikri güçlendirmek için.

Her anlatıcı, her fıkrayı anlatamaz. Her dinleyici de her fıkrayı anlayamaz.(55)

I. FIKRALARIMIZIN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Fıkra Tipleri ve Motif Meselesi

1. Fıkra Tipleri

Fıkraların tarihi kaynaklarının incelenmesinin yanında, fıkra tiplerinin de teker teker ortaya konulmasının mühim rolü olacaktır. Dün sadece kendi yörelerinde tanınan fıkra tipleri, bugün artık ilim alemince tanınmış, çeşitli mukayeselere konu olarak alınmış bulunmaktadır.

Halk hikâyesi, masal, efsane, mit ve fıkra gibi halk anlatımlarının birbirleriyle olan münasebetleri, onların tip ve motifleriyle ilgilidir.(56)

Türk edebiyatında ister sözlü, ister yazılı gelenekte olsun bütün fıkralar şu veya bu şekilde halkın yarattığı herhangi bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılır. Fıkranın temel hususiyetlerinden biri de budur. Fıkra tipi fıkranın bir kahramanıdır, ama tek kahraman değildir. Fıkroda yer alan tek tip de olmadığına göre, halkın kendisini temsil etme gücünü verdiği bu şahıs kimdir? İşte bu durumu açık bir şekilde ortaya koyabilmek için fıkralardaki ana tipe "fıkra tipi" adını veriyoruz. Fıkra türünde tipleşme temayülü gösteren kişilerle, gündelik hayatın çeşitli sahnelerinde karşılaştığımız ikinci dereceden kiplere de "alt tipler" adı verilebilir. Böylece her fıkroda bir "fıkra tipi"nin olabileceğini kabul etmiş oluyoruz.

Fıkra tipleri yaşamış kişiler olabileceği gibi, çeşitli zümrelerin, azınlıkların, bölge ve yörelerin, kültürlerinin ortak hususiyetlerinin bir araya gelmesinden meydana gelen, fizikî ve ruhî portre kazanmış, ortak yapı hususiyetlerini belli bir şahsiyet

halinde meydana koymuş, kişilik vasfı belirmiş tipler de olabilir. Aslında bütün fıkra tipleri, öz kişilikleri unutulmuş şahıslar arasında yaratılmıştır. Doğduğu ve yaşadığı cemiyetin ortak yönlerini temsil ettiği ölçüde de tip yayılma, tanınma ve kabul edilme alanını genişletmiştir. Beşeri ve içtimâî unsurları bünyesinde taşıyan fıkra tipleri, kalıcılık ve edebilik vasfına ulaşmıştır..

Türk cemiyetinde mevcut fıkra tipleri çeşitli zihniyet ve davranışlarının temsilcisi olarak karşımıza çıkar. Türk cemiyeti, her fıkra tipine belli meseleleri dile getirme, ifade etme hakkı tanımıştır.(57)

Fıkralarda asıl unsuru insan teşkil eder. İnsan müsbet ve menfi olmak üzere asli; dinleyici, seyirci, tip ve grup olarak tâlî kolda sınıflandırılabilir. Türk cemiyetindeki aslî tipler arasında N.Hoca, İ.Çavuş, B.Mustafa, Kemine, Esat Pulat, Ahmet Akay ve Aldar Köse en tanınmış olanlarıdır. Bunlara ilâve olarak, mahdut fıkra örneklerine bakarak F.Sultan Mehmet, Öküz Mehmet Paşa, Koca Rağıp Paşa, Fitnat Hanım, Haşmet, N.Kemâl'i zikredebiliriz. Ayrıca: a) "Mevlevî, Bektâşî, Yörük, Terekeme, Tahtacı, köylü" zümre, b) "Yahudi, Rum, Ermeni," azınlık, c) "Kayserili, Karadenizli" bölge, d) ana-baba, deli, bakkal, cimri, hâkim gibi sınıflamalarda görüleceği gibi gündelik tipler fıkra repertuarını teşkil ederler.(58)

"Fıkra şahısları, şahsiyetlerinden soyulup insanlık komedisine girecek kadar mücerret bir hüviyete bürünmedikçe fıkralar beşeriyetin hafızasında barınamıyor."(59)

"Hemen her fıkranın merkezinde insan vardır. Eğer bu, adı ile

belirtilmemiş birisi ise "adamin biri", "çocuğun biri" gibi ortak bir tipi temsil etmektedir. Günlük hayatta karşılaştığımız fıkraların çoğunda böyle bir belirsiz tip göze çarpmaz. Ancak fıkralarımızda gördüğümüz tiplerin sayısı da oldukça fazladır. Hatta bazen bir mesleği temsil eden adı belli olmayan tipler bile vardır. Hoca, doktor, hırsız fıkralarının tipleri böyledir.

Fıkralarımızın bazılarının ferdî, kendi adıyla anılan büyük üne ulaşmış çeşitli tipleri vardır: N.Hoca gibi.. Bazıları da bölge halkını temsil ederler: Kayserili, Karadenizli gibi, N. Hoca Türk dünyasının her yerinde canlı olan hatta yabancı dillerde pek çok aydın tarafından tanınan bir tiptir. Bunun yanında Bekri Mustafa ve İncili Çavuş gibi ada bağlı, Bektâşi gibi umumî bir ad taşıyan tipler de oldukça geniş bir coğrafyada tanınmaktadır. İşte bu şöhretli tiplerin yanında, sadece yaşadıkları çevrede tanınan pek çok tipimiz vardır. Bazılarının bölgeleriyle birlikte şöyle sıralayabiliriz: Mehmet Kâhya (Mersin), Niyazi Dede (Sivas), Murtaza Ağa (Kastamonu)... Ancak bunların bazılarının şöhreti gittikçe azalmış, sınırlı sayıda hemşehrisi tarafından hatırlanabilir hale gelmiştir."(60)

Türk dünyası zengin bir fıkra hazinesine sahiptir. Bu hazinede yer alan fıkra tipleri değişik açılardan sınıflandırılmıştır. Mehmet Tuğrul, fıkra tiplerini karakter özelliklerine göre; Üç gruba ayırır:

1. Olumlu tipler: Bunlar, akıllı, kurnaz, soğuk kanlı ve alaycı şahıslardır. Densizlerin kafalarına tokmak olurlar; onları yola getirmek veya cezalandırmak için uğraşırlar, zâlim kimselerin başkalarına zarar vermesini önlerler. Bu tipler, halk-

ça sevilirler. N.Hoca, İncili Çavuş, Bektaşî bu arada sayılabilir.

b. Olumsuz Tipler: Bunlar akıllarını başkalarının zararına kullanan densiz, düşüncesiz, patavatsız şahıslardır. Fıkralarda buhların yerildiklerini yahut cezalandırıldıklarını görürüz. Vezir, hoca, hâkim (kadı), Yahudi, hırsız... gibi.

c. Orta Tipler: Bu gruba giren şahıslar, bazı olumlu tiplerin, bazı da olumsuz tiplerin rolünü yaparlar; yani çift karakter gösterirler. Padişah, ağa, tüccar... gibi.(61)

Saim Sakaoğlu, yapılan tasnifler kadar geçerli olan bir tasnif şeklinin de fıkra tiplerinin şöhretlerine göre yapılan bir tasnif olduğunu söyler:

1. Türkçe konuşulan bütün ülkelerde bilinen tipler: N.Hoca,

2. Sadece bir-iki Türk ülkesinde bilinen tipler; İncili Çavuş, (Türkiye'de), Esenpulat, (Türkmenler arasında), Ahmed Akay (Kırım'da) bilinmektedir.

3. Sadece çok dar bir bölgede bilinen tipler: Tayyin Ağa, İbik Dayı: Kenya, Elazığ-Türkiye

N.Hoca gibi şöhretli ve tesiri çok geniş bir coğrafya ya yayılan tiplerin yanında sadece bir ilimizde, hatta küçük bir ilimizde tanınıp bilinen tiplerin varlığı ister istemez tiplerin karışmasına yol açacaktır."(62)

Fıkra tiplerinin değişmesi; "Raoul Rosiere'in efsanelerin teşekkülü için ileri sürdüğü kaideler, fıkralarda gördüğümüz tip değişimleri sadece bu sebeplerle ilgili değildir.. Daha başka hususlar da değişikliğin sebepleri arasında yer alır. Bütün bunları topluca değerlendirirsek, Rosiere'in kaidelerini de gözönünde

bulundurursak, fıkra tiplerinin değişmelerini şöyle tesbit edebiliriz:

1. Sevilen bir nüktenin, başka bir bölge tipine veya bölge halkına bağlanması,
2. Ahmaklıkla ilgili bir nüktenin, sevilmeyen aralarında çeşitli konularda husumet bulunan iki köy, köy-ilçe vs. nin biri tarafından diğerrinin halkına maledilmesi,
3. Geniş bölgede tanınmayan dar bölge tipinin, yeni çevreye veya ünlü bir ada bağlanması,
4. Tanınmış bir tipi dar bölge tipine bağlanması
5. Yabancı bir tipin, milli bir tipe bağlanması,
6. Benzer hususiyetleri taşıyan iki tipin yer değiştirmesi,

Bu maddelerin sayısı artırılacağı gibi bazıları da birleştirilebilir.

Buraya kadar altı bölüm halinde değerlendirmeye çalıştığımız fıkra tiplerinde görülen değişmelerin sebeplerini ortak bir iki noktada toplayabiliriz. Bilinen ve sevilen tipler, daima başka tiplerin yerine geçirilmişlerdir. Değişiklik sebeplerinden biri de, anlatıcının böyle bir kasta bağlı olmadan yaptığı değişikliklerdir.. Ancak ahmaklıkla ilgili olan fıkralar şuurlu olarak tip değişikliklerine tâbi tutulmuşlardır."(63)

2. Fıkra Motifleri:

Motif Kavramı: Motif, güzel sanatlarda kompozisyonu meydana getiren ana unsur; tablo, figür ve süsleme gibi eserlerde kompozisyonu bütünlüğe götüren esas biçim, motif tekrarlanarak veya değişik biçimler halinde kullanılarak kompozisyonu meydana getirebilir.

Bunlara genel olarak süsleme motifleri adı verilir. Ayrıca her millete has motif biçim ve şekilleri vardır. Bunlar birleşerek bir kompozisyon meydana getirdikleri gibi, kendi başlarına da birer bütün sayılır. Bir müzik parçası, edebî türden bir eserde, bir halı veya kilim örneklerinde görüldüğü gibi bir motif tekrarlanarak veya değişik şekillere girerek bir bütünlük kazanır."(64)

Motif: aynı eserde veyahut başka başka eserlerde küçük küçük farklarla veya olduğu gibi tekrarlanan parça demektir.(65)

Motif, görüldüğü gibi, bir bütün olabileceği gibi, tekrarlanarak bir bütünü meydana getiren bir ünedir.

Resim, müzik, çini, edebiyat, raks.. gibi, güzel sanat dallarından her birinin ayrı bir şekli ayrı bir kompozisyonu olduğu gibi, o şekli, o kompozisyonu dokuyan ayrı bir de motifi vardır.

Resmin motifleri şekiller, müziğin motifleri sesler, raksın motifleri hareketler olduğu gibi; masal, efsane, hikâye, fıkra gibi eserlerin motifleri de küçük küçük olayların büyük bir kısmının gerçek hayatta benzerleri vardır. Bir kısmı da olağan üstüdür.

Bir olay, ister gerçek hayattan alınmış olsun, ister hayali olsun, belli bir şekil alıp türlü anlatıcı mahsüllerinin örgüsü içine girince artık bir motif olmuştur.

"Halk hikayesi, masal, efsane, mit ve fıkra gibi halk anlatımlarını birbirleriyle olan münasebetleri onların tip ve motifleriyle yakından ilgilidir. Fıkra, hayvan masalı gibi anlatımlar birer motiftir. Masalların bir bölümü ise birden fazla motife

sahiptir. N.Hoca fıkraları da diğer fıkralarda olduğu gibi birer motifli anlatımlardır."(66)

M.Tuğrul, motiflerin:

1. Kaynaklarına veya izlerini taşıdıkları tarih devirlerine göre,
2. Bağlı oldukları şahıslara göre
3. Anlattıkları olayların niteliğine göre tasnif edilebileceği görüşünü ileri sürmektedir.(67)

Fıkraların örgüsü içinde olağanüstü motifler bulunmadığı gibi kahramanları arasında da olağanüstü varlık yoktur.

B. Fıkralarımız ve Konuları

1. Her Türü Hayat Hadiseleri İle İdareci ve Halk Arasında Geçen Olaylar

Fıkralarımızın konuları masal, efsâne, hikâye gibi emsâli türlerden farklıdır. Fıkralar daha gerçekçi bir yapıya sahip Halk edebiyatı verimleridir. Fıkralarımızın konularına umûmi bir bakıştan sonra, bunlar üzerinde yapılan araştırmalardan bahisle, fıkrâ konularından söz edeceğiz ve konuya açıklık kazandırmaya çalışacağız.

Fıkraların merkezinde daima tip (kahraman) olarak insan bulunmaktadır. Durum böyle olunca türün konusunun da "insan-cemiyet, cemiyet-insan," olması yani her türlü hayat hadiselerinin olması tabiîdir.

Dursun Yıldırım fıkraların konusunu "cemiyet hayatında ortaya çıkan ziddiyetler, düşünce ve davranış farkları, idareci tabaka ile halk arasında geçen vak'alar, zorbalıklar, baskılar, adaletsizlikler, iltimas ve rüşvet, inanç ve itikatlar, dini âdet ve merasimler, dini yasaklar, hurâfeler, yetersiz din adamları, içtimâi, iktisadi, siyasi, görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar, aile, terbiye, hukuk, yardımlaşma, beşeri kusurlarla alâkalı meseleler..."(68) olarak açıklar.

Görüldüğü üzere fıkralarımızın konusunu beşerin dramı, yani her türlü hayat hadiseleri teşkil etmektedir. Fıkralarımız gerçek hayat hadiselerinden hareket ederek, insan ve cemiyet arasındaki gülünç, güldürürken düşündürülen ve ders verme amacı güden vak'aları dile getirirler. İnsanı güldürürken düşündürmek ve terbiye etmek amacını güden fıkralarda halkın mantığını, zekâsını,

muhâkeme tarzını, inancını, yaşama şeklini, hem dünyadan, hem de uhradan beklediklerini, kısaca duyup düşündüklerini açıkca görmek mümkündür.(69)

2. İçtimâî, İktisadi, Siyâsi ve Aktüel Olaylar

İçtimâî olayların aksak yönlerini bir fıkra ile düğümleyen veya bu olayları fıkra büyüteci altında gülümseyerek kritik eden Nasreddin Hoca, Türk milletinin çıkardığı en büyük mizah temsilcisidir. O, fıkralar ile halkın ortak yaratıcı zekâsını, aklını ve sağ duyusunu temsil eden bir fıkra tipidir. Türk milletinin zihniyet ve davranışını, beşeri vasıflarını, kısaca karakterini en iyi temsil ettiği için XII. yüzyıldan bugüne haklı olarak bütün canlılığı ile gelebilmiştir.(70)

İncili Çavuş, padişahın yakını ve nedimi olarak gördüğü herşeyi alaya alma, gülünçleştirme yetkisine sahip bir tiptir. Böylece bir taraftan padişahın hoşça vakit geçirme vazifesini yerine getirirken, diğer taraftan da fıkraları ile idarenin ve cemiyetin aksayan yönlerini bütün çıplaklığı ile padişahın gözleri önüne seriyordu. Onun fıkralarının konusunu saray ve saray çevresini teşkil eden insanlar ve bu insanların cemiyet hayatındaki tutum ve davranışları meydana getiriyordu.

Gerçek şahsiyete sahip fıkra tiplerimizden bir diğeri de padişah IV. Murad devrinde yaşamış ve ayyaşlığı ile üne ulaşmış olan Bekrî Mustafa'dır. O, IV. Murad devrinde uygulanan yasaklara daima karşı gelen, Osmanlı cemiyetinde ortaya çıkan içtimâî hadiseleri bütün çıplaklığı ile ortaya seren fıkra tipidir.

3. İnançlar, Dinî Merâsimler ve Değer Ölçüleri...

Önemli bir zümre tipi de Bektaşidir. "Bektaşî, cemiyetimizde

dini inanç ve kanaatleri ve dolayısıyla dünya görüşü bakımından da sünni müslümanlardan farklı bir zümreyi zihniyet ve davranış bakımından temsil eden bir fıkra tipidir."(71) Bu tipe bağlı fıkraların konusu daha çok dinî inanç ve dünya görüşüdür. Fıkralarda taassuba ve katılığa karşı hoşgörü savunulur.

Türk edebiyatında, yukarıda adlarını verdiğimiz üne ulaşmış gerçek şahsiyet ve zümre tipleri ile birlikte, Türk coğrafyasının küçük bölge ve yörelerinde tanınan ve bir çoğunu bu çalışmamızla tesbit edebildiğimiz mahalli fıkra tipleri mevcuttur. Mahalli fıkra tipleri, fıkralarına konu olarak Türk insanını, onun inançlarını, değer hükümlerini, halkın olaylar karşısındaki, tutum ve davranışlarını seçmişlerdir. O bölge insanının teknil hayatını bu tür fıkralarda bir tablo gibi görmek mümkündür.

Mahalli fıkraların konuları hususunda Feyzi Halıcı'nın "Konya Fıkraları" adlı kitabında "Konya fıkraları Konyanın, Konya insanının bir yaşama öyküsüdür. Günlük hayattan tarihi hayata tapşırılan günlük öykülerdir bunlar. Konya'nın teknil hayatı bu fıkralardadır. Bu fıkralar Konyalı'nın genel kültürünün bir endam aynasıdır. İnsanoğlu söyleyemediği, söyleyemeyeceği bir çok gerçekleri fıkralarda dile getirir, fıkralarda yaşatır."(72) denilmektedir. Konya fıkraları Konya'nın içtimaî, siyasi, tarihi, ekonomik ve kültürel hayatı için ne ise, diğer mahalli tiplere fıkralar da aynı öneme haizdir. Onların da herbiri, kendi bölgelerinden değişik, birbirlerinden farklı mesajlar vermektedir.

"Her hangi bir toplumun ekonomik, sosyal, kültürel durumu, inançları, beşeri tutum, davranış ve düşünceleri üzerinde fıkralar yolu ile bilgi edinilir."(73) Bize göre de fıkralarımız ta-

rih, sosyoloji, psikoloji, pedagoji vb. sosyal ilim dalları için kaynak teşkil edebilecek Halk edebiyatı verimleri olabilir.

Fıkralarımızın konularını umumi bir panoroma içinde verdikten sonra, Halk edebiyatı ve fıkralarımız üzerinde çalışan bazı araştırmacıların yaptıkları bu husustaki çalışmalarından misaller vererek konuyu tamamlamak isteriz.

Şükrü Elçin, "Fıkraların konularını her türlü hayat hadiseleri teşkil eder, insan cemiyet münasebetindeki düşünce ve davranış farklarından doğan çatışmalar:

1. İdare edenlerle, idare edilenler arasında,
2. İnançlarla dini adet ve merasimlerle yasaklara dair davranışlar üzerinde,
3. İçtimaî, iktisadi ve siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalarda toplanabilir. Beşeri konular ve gülünç vak'alar fıkrayı meydana getirir."(74) der.

Ağah Sırrı Levend ise, fıkralarımızı konu ve kapsam bakımından aşağıdaki şekilde tasnif eder: "Gülmece ve yergiler, amaç, konu ve kapsam bakımından şu dört bölüme ayrılabilir:

1. İncitmeyen gülmece ve alay,
2. Mutâyebe ve mulâtafa adı altında şakalaşma
3. Kaba şaka, sataşma ve taşlama,
4. İğrenç yerme ve sövme,

Bunları, hele son ikisini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak kolay değildir."(75) der.

Fıkraların konuları hususunda Mehmet Tuğrul da "Bu mizahın altında ya bir tip kötülenir, ya bir ibret dersi verilir, yahut iki iş birlikte yapılır."(76) diyerek fıkraların konularını kö-

tüleme, ibret, güldürme gibi muayyen şeylere bağliyerek sınırlandırmaya çalışmaktadır.

Tipe bağılı fıkralar üzerine, ilk akademik çalışma yapan Dursun Yıldırım, fıkraların konuları ile ilgili olarak aşağıdaki görüşlere yer verir:

1. İnsan-cemiyet, cemiyet-insan münasebetleri,
2. İdareci tabaka ile halk arasında vak'alar,
3. İnanç ve itikatlara,
4. Dini âdet ve merasimler,
5. Dini yasaklarla hurâfeler, cahil din adamları,
6. İçtimâî, iktisadi, siyasi görüş ayrılıklarından doğan çatışmalar,
7. Aile, terbiye, hukuk, yardımlaşma ve beşeri hususlarla alakalı meseleler.

Bilâhare, üç grup altında incelemek mümkün diyerek konuyu görüleceği üzere özetler.

- 1.grupta; İnanç ve itikatlara dini adet ve merasimler, dini yasaklar, hurâfe ve din adamlarıyla ilgili olanlar,
- 2.grupta; İdareci tabaka ile halk arasında geçen vak'alar.
- 3.grupta; Aile, hukuk, terbiye, yardımlaşma eğitim ve benzeri konularla ilgili hayat hadiselerini toplar."(77)

Biz de, merkezinde insan bulunan fıkralarımızın konularını, yukarıda verilen tasniflerin ışığı altında ve "her şey insan için" inancından hareketle her türlü beşeri hadise; inanç, inançsızlık, sevinç, keder, aşk, ızdırıp, gurbet, hasret duyguru, ölüm, ölüm ötesi, esaret, başkalarına hâkim olma, fakirlik, zenginlik ve benzeri beşerin duygu düşüncesi ve inançları ile ilgi

şeylerin fıkralarımızın konularını teşkil ettiğini gördük.

Fonksiyonu olmayan ya da fonksiyonu tamamlayan canlılar gibi kurumlar da yaşayamaz. Fıkralarımız görevlerini geleneğin kültürü içinde eğiterek, toplumun hükümlerini ve takdirlerini bize aktararak, bize hoşgörü takdim ettirerek, sosyal dargınlıkları yumuşatarak, onları kopacak noktaya gelmekten kurtararak yerine getiriyorlar. Bu bakımdan fıkralarımız bütün canlılığıyla yaşıyor ve yaşamağa da devam edeceklerdir.

III. FIKRALARIMIZ VE FONKSİYONLARI

A. Fıkralarımız ve Halk Felsefesi

Dünya görüşü bir milletin başka milletlerden farklı olan dünyaya bakış açısıdır. Onun hayat tarzıdır. Onun hayat felsefesidir. Milletlere göre bu farklılık onun kültüründen ileri gelmektedir. Bir milletin, bir cemiyetin fertleri ortak kültürleri sebebiyle, tutum, zihniyet, telâkki ve davranış bakımından ortak vasıflar gösterirler. Tabii, sosyal ve ruhi hadiseler karşısında fertlerin bu müşterek tutum, zihniyet ve davranışları, o milletin dünya görüşünü teşkil eder. Bunun için her cemiyette değerler, değer ölçüleri, bu değerler karşısında ferdi tutum, zihniyet ve davranışlar başka başkadır. Bir cemiyette fertleri kızdıran, güldüren, sevindiren veya nefret ettiren şeyler başka cemiyette bakarsanız apayrı tutumla karşılaşmaktadır. Çünkü her cemiyetin kendi kültüründen kaynaklanan ayrı bir dünya görüşü vardır. Bu da kültürün bir bölümünü teşkil eder. "Kültür, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerden teşekkül eden öyle bir bütündürki, cemiyet içinde mevcut her mevi bilgiyi, alakaları, itiyatları, kıymet ölçülerini, umumi atitüt, görüş ve zihniyet ile her nevi davranış şekillerini içine alır. Bütün bunlar birlikte, o cemiyet mensuplarının ekserisinde müşterek olan ve onu diğer cemiyetlerden ayırt eden hususi bir hayat tarzı temsil eder."(78)

Kültür ve edebiyat arasındaki münasebete gelince, edebiyat kültür değerlerini dil ile ifade eden güzel sanatların bir bölümüdür. Halkımız dünya görüşünü ve kültür değerlerini en iyi şekilde, edebiyatın anlatım türlerinden olan roman, hikâye, masal

ve fıkra ile ifade eder. Halkımızın eleme, kederi, duygusu, düşüncesi, aşkı ve korkusu açık açık bu anlatım türlerinde görülür.

Türk hayatını inceleyen Şemsettin Kutlu fıkra türü hakkında "Halk edebiyatının bir bölümü olan fıkra türü, Türk'lerin cesaretlerini, engin insanlık duygularını, mertlik ve asiliklerini, inceliklerini, gurur ve esprilerini, bir kelime ile Türk karakterini temsil etmek bakımından ihmal edilmeyecek örneklerdir." (79) der. Zira hadiseler karşısında şu veya bu şekilde gösterilen tavır müsbet veya menfi bir karakter ifadesidir. Çünkü hadiseler karşısında gülmek ve düşünmek insan karakterinin vasıflarıdır.

İnsanı güldürürken düşündüren, ibret veren, terbiye eden fıkralarımızda halkımızın espirisini, zekâsını, mantık ve muhâkemesini, ortak haya görüşünü.. açıkça görmek mümkündür. Şunu belirtmemiz yerindedir ki, ne Nesreddin Hoca'mız, ne İncili Çavuş'umuz, ne Bekri Mustafa'mız ne Konyalı Tayyip Ağamız ve ne diğer mahalli fıkra tiplerimiz ve ne de Karagözümüz maskara veya güldürücü değillerdir. Bunlar halk düşüncesini, işleyen ve dokuyan halkımızın içinden yetişen halk feylezoflarıdır. Onların şahsiyetlerinde toplum kendisini bulur. Sözleriyle güler, düşünür, sözlerinden hisse alır, hayatına istikâmet verir.

Selçukluların son devrindedeki yetişmiş olan hocamız, doğudan gelen Moğol akınlarının zehirlediği toplumumuzun acılarını, elemelerini nükteleriyle bize sunmuş, fıkralarıyla toplumun acılarını, elemelerini dindirmeye çalışmıştır. Hadiseler içinde bunalan halkımıza ümit ve sevinç veren birer fikir kaynağı olan fıkraları maşeri fikir ürünleri halinde kuşaktan kuşağa intikal ederek gü-

nümüze kadar gelmiştir. Hocamız Ahmed Caferoğlu, N.Hoca için "Anadolu halkı kendi öz bünyesinde bir halk filozofu çıkarmıştır."(80) demektedir.

Hocamızın birçok nükte yüklü sözleri, anlam dolu lâtifeleri vecizeleşmiş atalar sözü ve deyimler gibi ededilik sırrına ermiştir. "Devrinin sosyal, iktisadi, siyasi ve ilmi kusurlarına ucu nükte dolu fıkraları ile iğnelerini batıran, karikatürleş-tiren kuvvetli bir mizahın ve misyonun yaratıcısı olan N.Hoca, eşsiz bir Türk büyüğü ve halk filozofudur."(81) N.Hoca da toplum yapısını tetkik etmekle birlikte yıkıcı değil yapıcı ve düşünürdürüdür. Fıkralarında belirli bir dünyü görüşü sezilir, belirli bir insan tipi bulmak mümkündür.

Dinleyenleri bazen güldüren, bazen düşüncelere sevk eden fıkralarımız, hayat hadiselerinin biteviye akışı sırasında hiç beklenmedik bir vaziyetin ruhlarda hasıl ettiği tepkileri kelimelerle ifade eden birer düşünce ve güldürü levhalarından başka birşey değildir.

Sabri Esat Siyavuşgil fıkralarımızın başka milletlerinkine benzemediklerini; onların sadece gülmek ve eğlendirmek için söylenmediklerini dünya görüşümüzün birer hudut taşları olduk-larını belirterek aşağıdaki açıklamalarda bulunur.

"Sonra bizim halk fıkralarımız, başka milletlerinkine pek benzemez. Onlar, bizim sadece gülme ihtiyacımızı tatmin eden tuhaflıklar olmaktan ziyâde, âdeta dünya görüşümüzün hudut taş-ları, hadiseler karşısındaki davranışlarımızın dayandığı "hik-met" kaideleri, bir kelime ile düşünce nizamımızın nirengi nok-talarıdır. Bu itibarla dudaklarda tebessümle söylenen ve dinle-

nen bu fıkralar, ilk nazarda göründüklerinden çok daha ciddidirler. Çünkü her biri, bir davranışa örneklilik etsin diye yaratılmış ve buna lâyık olduğu, toplulukca benimseyip tedavüle çıkarılmak suretiyle sabit olmuştur. N.Hoca, B.Mustafa, İ.Çavuş, Yeniçeri, Bektaşî, Softa ilh.. gruplarına ayırmak mümkün olan bu halk hikâyelerinin bu "ciddi" muhtevası öylesine esaslı bir şart hayatliyetini temin eden öyle bir hususîyettir ki, asırlar boyunca halk esprisinin durmadan yaratıp bu fıkra gruplarından birine mal etmek istediği hikâyeler ancak bu vasfı haiz olmaları nisbetinde bekâya kavuşmuşlar, diğerleri ise unutulup gitmişlerdir!"(82)

Fıkralarda Türk halk ruhunun bütün davranışlarını, dünya görüşünün, kıymet hükümlerinin, tenkid ve hiciv kabiliyetinin ana hatlarını görmek mümkündür.

Bir dünya görüşünü, bir davranış düsturunu bir ibret dersini taşımayan her fıkra günün modası gibi çabuk gelip geçiyor. Türk halk fıkralarının yalnız folklor bakımından değil, aynı zamanda Türk halk ruhuna tuttuğu ışık bakımından ne kadar ehemmiyetle tetkik edilmeğe layık olduklarını vuzuhla gösterir kanaatindeyim.(83) der. Bir diğer fıkra derleyicisi de:

"Bir milletin gerek kendi benliğinden çıkıp, gerekse başka milletlere ait bulunğu halde, kendisinin beğenip nesillerinden nesillerine devrettiği hikâyeler ve nükteler o milletin zekâ ve idrâkini gösteren ölçülerdir."(84) görüşünü ileri sürer.

Dış Türklere arasında da N.Hoca ve benzerleri gibi halk feyzozofu ve nüktedanları bilinmektedir. En meşhurları Kırım Ahmed Akay'dır. Onun fıkralarında Kırım Türk halkının millî dehasının yüksekliğini görmek kâbilidir.

Halk fıkraları, halkın mizah gücüyle yarattığı sözlü verimlerdir. Bu her aklın dokuyacağı bir kumaş değildir. Her şeyde ve her olayda "gülünç" olanı görebilmek ve onu beklenmedik şaşırtıcı bir hava içinde anlatabilmek ruhun ayrı bir kabiliyetidir.

Gerçekten, halk fıkraları ne dobra dobra konuşmak; ne ipsiz, sapsız lâf etmek, ne bir tuhafıklığı dile dolamak, ne de kaba saba nükteler savurmaktır. Bunlar ince bir zekâ, şen bir mizaç, zarif nükteler, hazır cevaplılıkla örülmüş güldürücü cevherlerdir.(85)

Her biri bir halk feylozofu olan, N.Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Bektaşî, İbik Dayı, Tayyip Ağa ve diğerleri... Bunların esprilerindeki güç ve hikmet, başka başka olsa da, ayrı ayrı sınıflara söyleseler de ortak oldukları bir gerçeği alışılmadık bir şekil ve üslûpta anlatmaktır.

Ünlü kişilerimizin fıkraları yanında, kenarda köşede kalmış bir çok ünü duyulmamış, sadece kendi dar bölgelerinde ancak tanınabilen kişilerin fıkraları da vardır. Bunlar yaygınlaşmamış dar bölgelerde kalmış sosyal hayatımız, halk felsefemiz için çok zengin kaynak ve malzeme olacaklardır. Ne varki bu tür fıkra ve hikâyeler henüz toplanmış değildir. Bütün mesele mahalli tiplerin unutulmaması için tesbiti ve tanıtılması gerekmektedir. Bu bahsi şu veciz sözle bitirmek isterim: "Fıkraların aralık kapısından gülerken değil, öncelikle düşünerek geçmemizi isterim." (F.Halıcı)

B. Fıkralarımız ve Eğitimdeki Yeri

Konusu ne olursa olsun, küçük bir fıkra veya nüktenin çok defa hayâlimizde geniş ufuklar açtığını hepimiz biliriz. Zaman zaman fikirlerimize kuvvet, ifademize renk vermek için büyük ve meşhur şahsiyetlere atfedilen fıkra ve nüktelerin yardımına başvurduğumuz çok olmuştur. Pertev Nâili, "Bu hikâyeler, sırası düşünce, her hangi bir düşünceyi örnek vererek güçlendirmek, karşıdakini ona inandırmak, ya da direncinden yanıldığını tanık göstermek, her hangi bir durumu açıklamak gibi vesilelerle anlatılır."(86) demektedir.

Yaşanan sosyal hayatı düzenleyebilmek, cemiyetlerin ve medeniyetlerin akışını değerlendirebilmek ve doğru hükümler çıkarabilmek için o milletin tarihini, kültürünü ve manevi mirasını iyi tanımak gerekmektedir. "Maziyi bilmek ve tanımak, tecrübelelerinden istifade etmek her devirde insanlar için kaçınılmaz bir zaruret olmuştur."(87)

Fıkralarımızın eğitim-öğretim hayatımızda da önemli bir yeri vardır. Çünkü onların her biri çeşitli hadiseler üzerine söylemişlerdir.

"İnsanlar çok defa ulu orta karşısındakini tenkid edemez. Meselâ hasistir, hasisliğini yüzüne vuramaz, İshak Paşa fıkrasını nakleder..

Sonra birisine sen haram yiyorsun denemez ve denmemelidir. Fakat Molla Gürâni'nin yemekte Fatih'le konuşması bir vesile getirilerek naklölunabilir. Yani fıkraları yerinde herkese nakletmenin terbiyevi bir mahiyeti de vardır.

İnsan kitaplardan ancak tarihi öğrenir. Lâkin fıkralardan o

günlerin fikren yaşayabilir.. Bunlardan çoğu gülünerek okunursa da hepsinden ibret almak ve bunları birer birer tahlile alışmak ne kadar yerinde olur.

İnsan, kendisini gülmeğe ve zamanını hoş geçirmeğe çalışırken, bunların manasını da duymağa çalışmak ve maziden ders almak ne güzel şeydir.(88) Fıkralar ne zaman söylenirse söylensin, manaları bugün için de yarın için de yenidir.

Fıkralarımızın görevi yalnız güldürme değil, yeri geldikçe, ders ve ibret alınmak için söylenmiş kısa nitelikte yazılardır. Fıkralar anlatılırken dalgınlık, abartmak (mübâlağa), tekrar gibi unsurlardan faydalanılır.

Fıkralarımız eğitim ve öğretimdeki yeri ile alakalı olarak Şükrü Elçin hocamız: "Umûmiyetle gerçek hayat hadiselerinden hareketle "hisse" kapmayı hedef tutan ve temelinde az-çok nükte, mizâh, tenkid ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa mensur hikâyelere fıkra adı verilir."(89) demek suretiyle fıkranın, temelinde nükte, tenkid ve hiciv unsurları bulunan, "hisse" kapmak için söylenen kısa mensur hikâyeler olarak tarifini yapar, fonksiyonunu belirtir.

Fıkra günlük hayatımızın en basit safhasından en ciddi konularına kadar varlığını kabul ettirmiştir.. Dünya kurulduğundan beri o kadar çok fıkra anlatılmış ve yazılmıştır ki, hepsini derleyip toparlamak uzayın fethinden daha güç bir iştir.

Fıkralar her ne kadar edebi sanatlardan uzak, mahalli dil ile anlatılan yerimlerse de istenilen yöne çekmek mümkündür. Bu kişilerin iç dünyasına kalmış bir iştir. Fıkraların bir de müstehcen olanı vardır. Hiçbir yöne çekemezsiniz, kelimesi ile de ruhu

ile de müstehcendir. Çok ciddi yaradılışlı kişileri tenzih ederiz. Müstehcen fıkraları sevmek beşerin zaafıdır.(90)

Fıkralar kısa yoldan en iyi bir ifade aracıdır. Ayrıca her biri geçmişteki bir olaydan esinlenerek hazırlanmışlardır. Bu fıkraların konusunu teşkil eden şahıs ve kurumların bugünkü tutum ve davranışlarıyla kıyaslamak ve bundan olumlu sonuçlar çıkarma imkânını da okurlara bahşedeceğine inanıyoruz.(91)

Halk bilimi, sosyoloji, pedagoji açılarından fıkraların ayrıca bir değeri daha vardır. Dikkatli bir inceleyici yapacağı tahliller sonunda toplum yapısını, toplumun tercih ettiği ya da tercih etmediği değerleri ve bunlar karşısındaki ince tepkileri, yerme ve alayı açıkça görür.

Ayrıca halkın dokuduğu bir çok motif de fıkralarda, oldukça açık bir şekil görülür.

Fıkralar, ya bir ders vermek, ya bir dünya görüşü belirtmek, veya insanı güldürmek gibi değişik amaçlarla söylenir.

"Fıkralar, kısa hikâyelerin ardında yatan "hisse" ile güldürürken, içtimâî gerçekleri de ince bir zikâ ile ortaya koyan, bir sözlü edebiyat nev'idir."(92) Bir başka fıkra derleyicisi de fıkraların görevini: "Fıkralar, insanı sıkmadan, dar çerçevede içinde koca bir olayı en güzel fikirlerle ortaya seriverirler."(93) diyerek açıklamaktadır.

Konusu ne olursa olsun yerinde anlatılan küçük bir fıkra veya nüktenin çok defa hayalimizde geniş ufuklar açtığını hepimiz biliriz. Zaman zaman fikirlerimize kuvvet, ifadelerimize renk ve canlılık vermek için büyük ve meşhur şahsiyetlerin fıkra ve nük-telerinin yardımlarına başvurduğumuz çok olmuştur.

İnsanı güldürürken düşündürmek ve terbiye etmek amacını güden fıkralarda, halkın mantığını, zekâsını, muhâkeme kabiliyetini, yaşama şeklini, hayattan beklentilerini görebilmek mümkündür.

Bazı yazarlarımızla birlikte, özellikle Refik Halid Karay'ın eserlerinde pek çok fıkraya tesâdüf edilmektedir. Yazar konuşmalarına canlılık katmak, rahatlatmak, ileri sürdüğü düşünceleri desteklemek amacıyla eserlerinde fıkralara geniş yer vermiştir. (94)

Sabri Esat Siyavuşgil, Türk halk fıkralarında "Beşeri kusurlar, içtimâî çarpıklıklar anlatılır. Halk bu fıkralarda kendi haline güler, kendi hali üzerinde düşünme fırsatı bulur" der. Türk fıkralarınının beşeri ve içtimâî fonksiyonlarına şöyle açıklar: "Türk halk fıkraları, söz tuhafliğina, cinas oyunlarına dayanmaz. Bunların nüktesi birer insanlık komedisi oluşlarındandır. Bu fıkralar beşeri kusurlarla içtimâî çarpıklıkların kesin birer sağduyusu ile yapılmış maksatlı hicivlerdir. Halk bu fıkralarda kendi haline güler. Daha doğrusu kendi hali üzerinde düşünmek fırsatı bulur.

Fıkralarımızda Türk halk ruhunun bütün davranışlarını, dünya görüşünü, kıymet hükümlerini, tenkit ve hiciv kabiliyetlerini, ana hatlarıyla görmek mümkündür. Bunlarda mantığı zorlayan garip tesadüfler, günlük hayatın dışına çıkan harikulâdelikler," olmayacak şeyler" yoktur. Bütün bu küçük komediler, mahallenin köyün, kasabanın, şehsir veya dağbaşının hakiki ve tabii dekorları içinde oynanır ve her yerde her zaman rast gelinen insanlar bu oyunların aktörleri olurlar. "Bu sahneye çıkanlarla bu sahnede olup

bitenler halkın tâ kendisi ve halkın yaşadığı hayattır. Türk halk ruhunun en belli karakteristiği olan realite duygusu fıkralarında da kendisini gösterir. Zaten bu fıkraların her biri hayata çevrilmiş bir ayna gibidir."(95) Saim Sakaoğlu da, "Bir meselenin açıklığa kavuşturulması başka bir meseleye örnek teşkil etmesi, bazı gerçekleri öğretmesi, bazen de hoşça vakit geçirtmesi fıkraların diğer türlere göre daha canlı kalmalarını sağlamaktadır."(96) der. Aşağıdaki şekilde görüşlerini açıklamaya devam eder.

"Fıkralar tek motife yer veren kısa anlatılardır. Günlük hayatta çeşitli vesilelerle anlatılırlar. Bazen bir meseleyi açıklamak, bir konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak için anlatılırken bazen de hoşça vakit geçirmek için anlatılır. Bazı fıkralar kahkahalarla güldürürken bazısı sadece bir gülümsemeye vesile olur. İçlerinde sadece düşündürülenleri de vardır. Hatta bazılarını anlamak için bazı konularda bilgi sahibi olmanın gerektiği unutulmamalıdır."(97) der. Fıkra derleyicisi Ö.Lutfü Hocaoğlu da bu konuda "halkımızın fıkraları güldürücü sanatında kullandığı gibi, bazı hallerde hicvetmek, öğnek ve kötölemek için de kullanır. Bu yapılırken seslenen kişinin incinmemesine kırılmamasına özen gösterilir. Bir bakıma fıkraların inceliği de buradadır."(98) der.

Bir başka kaynakta, konuyla ilgili olarak: "Açıkoça belirtilsin belirtilmesin, fıkralarımızın bir de eğitim fonksiyonu vardır. Eski kaynaklar bunu "nef'i kelâm odur ki, yahut kıssadan aldığımız hisseye göre davranır, bu gelenekten aldığımız çizgide yürürüz."(99) denildiği görülmektedir.

Fıkralarda fikirler, kuru olarak değil, mizâhın süzgecinden geçirilerek birer (lâkife) şekline sokulduğu için seviliyor, inandırılıyor ve sonra bu lâtifeler âdeta bizim ağızımıza verilecek, bizim dilimizle söylendikleri için de sevmekle kalmayıp, benimseniyor.

Böylece, bu inandığımız, sevdiğimiz ve benimsediğimiz fıkraları ömrümüz boyunca dilimizden düşürmüyoruz. Ya bir yarenlik sırasında dudaklara tatlı bir tebessüm çiziyoruz, ya da bir olay üstüne cankurtarana sarılır gibi sarılarak bir gerçeğe ışık tutuyoruz... Bu bakımdan güldürücü fıkraların uyarıcı, yola getirici değerine paha biçilemez. Eflâtun Cem Güney "çeşitli konularımızın düzeltilmesinde fıkralar eğitici bir rol oynar. Fıkralar, dertsiz başlarına dert açanları, acılarla harcanıp tükenmekten kurtaran şifalı bir el olur."(100) der. Feyzi Halıcı ise "İnsanoğlu söyleyemediği, söyleyemeyeceği birçok gerçekleri fıkralarla dile getirir, fıkralarda yaşatır. Tarihi gerçekler, coğrafyalı gerçekler ve biyolojik gerçekler yediveren gül örneği fıkralarda çiçek açar, dal verir."(101) der. Bir başka yerde bir başka araştırmacının da: "Fıkralar, insan hayatında en çok anlatılan, tek motifli olan ve karşısındaki insana ders vermeyi, bir konuyu daha iyi açıklamayı yahut da sosyal bir hicvi dile getirmeyi gaye edinir."(102) dediğini görüyoruz.

Fıkralar, İslâmi dönemde bilhassa XIII.Y.Y. dan itibaren dini, ahlaki ve tasavvufi konularda yazılmış eserlerde geniş ölçüde yer almaya başlar. Devrin yazarları ve düşünürleri halka bazı meseleleri daha açık izah edebilmek için bu yola başvurmuşlardır. Bu dönemde yazılmış eserlerin başında fıkra ve lâtifeler için özellik-

le Mevlâna'nın "Mesnevi" si ayrı bir değer taşır. XIII. Yüzyılın büyük bir şâiri olarak Mevlâna fikirlerini yeri geldikçe hikâyeler, fıkralar, efsâneler ve hayvan masalları ile ifâde eder. Ayrıca divan edebiyatı döneminde yazılmış olan Gülşehri'nin Mantıku't Tayr'ı ve Âşık Paşa'nın Garibnâmesi ile Güvâhî'nin Pendnâme'si gibi bazı eserlerde fıkraların yer aldığını görürüz.

Edindiğimiz bilgilere göre Cumhuriyetten önceki devrede fıkra, edebiyatla uğraşanların dikkatini sadece eğitici ve eğlendirici yönüyle çektiği için derleyiciler fıkraları bu özelliklerine önem vererek derlemiş ve yayınlamışlardır.

IV. FIKRALARIMIZ VE TASNİF MESELESİ

A. Fıkralarımızla Alakalı Tasnif Çalışmaları

1. Fıkra Tiplerine Göre Tasnif Çalışmaları

Yaptığımız çalışmalar esnasında, Halk edebiyatının anlatım türleri içinde, üzerinde en az durulmanın fıkralarımız olduğunu gördük. Halbuki edebiyatımızda bu tür, emsali türlere göre oldukça zengin ve çeşitlilik gösteren bir türdür. Fıkra türünün derlenmesi ve tasnifi hususunda yakın tarihlere kadar pek çoğu ilmi olmayan, anatörce bazı çalışmalar yapılmış, bazı lâtife mecmuaları yayımlanmıştır. Fıkraların derlenmesi ve tasnifi ile alakalı çalışmaların emsali türlere göre yeterli bulunmadığını D.Yıldırım "Fıkra türünün umûmi yapısı, edebiyatımızda henüz lâyıkıyla ele alınıp işlenmemiş bir mevzudur."(103) diyerek belirtmiştir. Aynı konuda Saim Sakaoğlu da: "Fıkralarımız üzerinde masallarımız ve hikâyelerimiz kadar durulmamıştır. Bunların inceleme konusu yapılarak ele alınmaları yakın zamanlara rastlar. Halbuki fıkra nesirlerinin çok eskiye dayanan bir geçmişi vardır. O halde fıkralar uzun müddet sadece metin olarak alınmış, okuyan ve varsa dinleyenleri güldürme amacı gütmüştür."(104) diyerek türün, masallarımız ve hikâyelerimiz kadar incelenmediğini belirtmişlerdir.

Ayrıca fıkralarımızı bize daha yakından tanıttacak hususlarla ilgili olarak da: "... tasnifi, tipleri, konuları, ortaklıkları gibi meseleleri üzerinde durmak fıkraları bize daha yakından tanıttacaktır."(105) diyerek açıklamalarda bulunur. Yakın tarihlerde akademik seviyede fıkralarımız üzerinde duranlar arasında: "Tertev Naili Borotav, Dursun Yıldırım, Nevzat Gözaydın, Sâim

Sakaoğlu ile, sadece Nasreddin Hoca gibi husûsi bir konuda eser vermiş olan Şükrü Elçin, Şükrü Kurgan, Abdülbâki Gölpınarlı, Ahmet Kutsi Tecer gibi araştırmacıları da sayabiliriz."(106) der.

Biz, fıkralarımızla alakalı yapılan derleme çalışmalarından kısaca bahsettikten sonra, daha çok 40-50 yıldan bu yana Türk edebiyatında yapılan tasnif çalışmalarını gözden geçirip, yapılan tasnifleri bir sistem içinde vermeye çalışacağız.

Türk fıkralarını ilk defa "Hazine-i Letâif" eseri ile Ç.Tevfik toplamıştır. Ç.Tevfik, bu eserinde fıkranın "Mesele-i hikmet ve müessir bir mesele-i ibret."(107) olduğunu kaydeder. Aynı dönemde; "Mültekatât-ı Letâif" sahibi Hayreddin, "Letâif-i Fikarat" sahibi Ahmed Fethi ve "Letâif-i Nâdide" sahibi Ali Muzaffer ile ve daha birçok fıkra derleyicisinin bulunduğunu görüyoruz.

Cumhuriyet döneminde yeniden başlayan ve değişik açılardan ele alınarak yapılan fıkra derleyiciliği sonucu, günümüze kadar, pek çok fıkra külliyyatı ve antolojisi ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde yapılan çalışmalarla ilgili açıklamalarda bulunmayacağız. Sadece adlarından bahsetmek bile, sayfalar tutacağından, bu eserlerin önemlileri ve daha çok metinleri hazırlarken faydalandıklarımız bibliyografya gösterilecektir.

Fıkralarımızın tesbiti ve derlenmesi ile alakalı hususların belirtilmesinden sonra sıra, fıkraların tasnifi meselesine gelmiş oluyor. Fıkralarımız nasıl ve hangi ölçülere göre tasnif edilmiştir?

Türk fıkraları, üzerinde çalışanlarca daha çok fıkra tiplerine ve fıkra muhtevasına göre tasnif edilmiştir.

Dursun Yıldırım'a göre fıkralarımızı ilk defa belli bir ölçü-

yü esas kabul edip ilk büyük "Külliyât-ı Letâif" adlı fıkra külliyyatını yayınlamış olan, Fâik Reşad tasnif etmiştir.

"Fıkraları ilk defa kendisinin ilmi bir tasnife göre yayımlandığını belirten Fâik Reşad, bazan tip'e bazen de konuya ve mekâna bakarak karışık bir tasnif yapmıştır. Onun yaptığı fıkra tasnifi şöyledir."(108) diyerek Fâik Reşad'ın genişçe (1-31 madde) yapılmış tasnifini verir. Sonra, kendisinin yaptığı tasnifi açıklar:

"Türk dilinin ana dil olarak konuşulduğu yerlerde tesbit edilmiş fıkraları iki şekilde tasnif etmek mümkündür;

1. Bütün fıkraların temsil ettiği zihniyet ve davranışları tek tek tesbit ettikten sonra, ana gruplara ayırmak,

2. Fıkraları, fıkra tiplerine göre gruplandırmak.

Bu tasnif şekillerinden birincinin "türün tam bir anatomisini ortaya çıkaracak bir tasnif olabileceğini, fakat, yapılmasının güç olacağını "Türk fıkralarını tiplere göre tasnif etmek, diğerlerine göre daha kolay ve daha pratiktir."(109) diye belirten D.Yıldırım, daha detaylı bir tasnifte bulunur:

"Türk fıkra türünde mevcudiyeti bilinen fıkra tipleri, ortaya çıkmış husûsiyetler gözönünde tutularak pratik bakımdan şöyle gruplandırılabilir:

1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler,
2. Zümre tipleri,
3. Azınlık tipleri,
4. Bölge ve yöre tipleri,
5. Yabancı tipler,
6. Gündelik tipler,
7. Moda tipler."(110)

Pertev Nailî Boratav, fıkraları tiplere göre düzenlemiş olmasına rağmen, tasnif meselesi üzerinde pek fazla durmayıp, fıkraların iki ana grupta toplanabileceğini belirtmekle yetinir:

"I. Kişileri belli halk tipleri olan fıkralar. Bu tipler ya:

1. Ünlü adlar taşıyan ve gerçekten tarihe mal olmuş sayılan kişilerdir: Bekri Mustafa, İncili Çavuş gibi, ya da:

2. Özel adlarla anılmayıp bir toplum zümresini temsil eden kişilerdir. Bektaşî, Tahtacı, Yörük gibi

II. Belli bir topluluk tip, ünlü bir kişi sözkonusu olmaksızın, ortadan insanların güldürücü maceraların, uşak, efendi, asker-subay, vb. hikâyeleri gibi. Şaşırtıcılığı ve eğlendiriciliği sadece açık saçık olmaktan gelen fıkralar da bu bölüme girer."

(111)

Pertev Nâilî Boratav, yukarıda verdiğimiz tasnifin dışında, yine fıkralarımızla ilgili bir araştırmalarında Lâmi'i Çelebi'ye ait Letâifnâme adlı fıkra külliyyâtının belli bir tasnife göre düzenlendiğine işaret etmektedir. Fakat bu tasnifin, eserin hangi nüshasında ve hangi tarihli istinsahında mevcut olduğunu belirtmemektedir. Eserin içindeki çeşitli ürünlerle fıkraların konu ve alt tiplerine göre gruplandırıldığı anlaşılıyor. Tasnifte belirtilen gruplar şöyle sıralanmıştır:

- "1. Çocuklar üzerine hikâyeler,
2. Deliler üzerine hikâyeler,
3. Çeşitli başka insanlar üzerine hikâyeler,
4. Karı-koca üzerine hikâyeler,
5. Hayvan masalları,
6. Cansız şeyler üzerine hikâyeler" olarak 6 bölüme ayrıl-

diğını görmekteyiz."(112)

Eflâtun Cem Güney de "Fıkra Çeşitleri" başlığı altında fıkralarımızı şu şekilde tasnif etmektedir:

"Her biri bir halk felsefesi olan Nasreddin Hoca fıkraları.. dar görüşlere karşı, hoş görürlüğün cennet kapılarını açan Bektâşi fıkraları... Saray ve konakların sakalına tarak uyduran İncili Çavuş fıkraları.. kaleme gelmez, açık saçık Oflu Hoca fıkraları.. Bir bölge halkının yaşantılarını kendi ağızlarıyla taklit eden Temel Kaptan fıkraları.. Halkın, halktan kopanlara karşı alaycı tutumunu yansıtan fıkralar..

Bütün bunların ortak bir dayanağı var: Bir gerçeği, alışılmadık bir biçimde anlatarak güldürmek."(113)

Şükrü Elçin, "Fıkralarda aslî unsuru insan teşkil eder" der. Fıkraları insan unusununa göre tasnif eder: "insan, müsbet ve menfi olmak üzere aslî; dinleyici-seyirci tip ve grup olarak tâli kolda sınıflandırılabilir: Aslî tipler bu mahsullerde sâbit karakterlerini muhafaza ederler. Türk Cemiyetindeki asli tipler arasında, Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Kemine, Esenpulat, Ahmed Akay ve Aldar Köse en tanınmış olanlarıdır. Bunlara, mahdut fıkra örneklerine bakarak: Fatih Sultan Mehmet, Öküz Mehmet Paşa, Fitnat Hanım, Haşmet ve ayrıca: Nâmık Kemâli'i de dahil edebiliriz.

a. "Mevlevi, Bektâşi, Yürük, Dereke, Tahtacı, Köylü" zümre;

b. "Yahudi, Rum, Ermeni" azınlık

c. "Kayserili, Karadenizli" bölge

d. "Ana-baba, deli, bakkal, cimri, hâkim" gibi sınıflamalarda

görülebileceği gibi gündelik tipler fıkra repertuarını teşkil ederler..

Fıkralar, yirminci asır başlarına kadar letâifnâme, (latifeler) ve fıkârât (fıkralar) adı verilen yazma ve basma kitaplarda, tarihi şahsiyetlere, konulara ve tiplere göre sınıflandırılarak bugüne kadar gelmişlerdir."(114)

Mehmet Tuğrul, fıkraların tasnifinde hareket noktasını yine tipe göre belirlemiş, Pertev Naili'ye benzer bir tasnif modeli ortaya koymuştur. O, "Fıkralar, kahramanlarına göre iki gruba ayrılır." der, ve şu tasnifi verir:

- a." Adı bilenen şahıslarla ilgili fıkralar,
- b. Türü tiplere bağlı fıkralar,

Adı belli şahıslarla ilgili fıkraların en çoğu Nasreddin Hoca fıkralarıdır. Türü tiplere bağlı fıkralar içinde sayısı çok olanlar, hocalarla ilgili fıkralardır. Sonra, sıra ile Bektâşi fıkraları, hırsızlar ve dolandırıcılarla ilgili fıkralar geliyor." (115)

Sait Uğur da fıkraları 3 gruba ayırır;

1. Tipler etrafında teşekkül eden fıkralar, Nasreddin Hoca, Bekri Mustafa, İncili Çavuş vb. gibi,
2. Muayyen sınıf ve zümreler etrafında teşekkül eden fıkralar; Avcı, Bektâşi, Papaz, Yahudi vb. gibi,
3. Çeşitli konularda diğer fıkralar; Ahmak, Cimri fıkraları gibi."(116)

Hocam Saim Sakaoğlu da tasnifler hakkında bilgi verdikten sonra şöyle bir tasnif yapar:

- I. Tarihte yaşamış şahıslar etrafında teşekkül eden fıkra-

lar,

1. Her bölgede tanınan ünlü tipler (Tayyip Ağa-Konya, Hiya-zi Dede-Sivas- Murtaza Emmi-Kastamonu, İbik Dayı-Elazığ gibi)

II. Bir topluluğu temsil eden tipler etrafında teşekkül eden fıkralar

1. Din veya bir inanış sistemiyle ilgili olanlar (Hoca, Kadı, Bektaşî, Tahtacı gibi)

2. Bir bölge halkı ile ilgili olanlar (Laz, Karadenizli, Karatepeli, Kayserili gibi)

3. Bir karakter veya mesle grubu ile ilgili olanlar (Ahmak, deli, cimri, sarhoş, hırsız, doktor gibi),

III. Eş kahramanlı fıkralar (Hoca-talebe, usta-çırak, ebevyen-evlat, komutan-asker, efendi-uşak, gibi." (117)

Tiplerine göre fıkralarımızı tasnif edenlerden bir diğeri de Ercan Elmacı'dır. Elmacı'nın tasnifi şöyledir:

1. Tanınmış şahıslar etrafında teşekkül edenler.

2. Belli bir yerde tanınan şahıslar veya isim yapmış değişik kişiler etrafında teşekkül edenler,

3. Aralarında dini, mesleki vs. gibi noktalar bulunan bir topluluğa mensup fertler etrafında teşekkül edenler,

4. Belli bir coğrafi alanda yaşayan kişiler etrafında teşekkül edenler,

5. Cemiyet ölçülerine uymayan şahıslar etrafında teşekkül edenler.

6. Karşılıklı tipler veya yerli cenebi kişiler arasında teşekkül edenler."(118)

Buraya kadar fıkralarımız üzerinde çalışmalardan ve onların

tasniflerinden örnekler vermeye çalışıldı. Tasnifle ilgili deha başka çalışma yapanların da bulunduğundan bahisle(119) dış Türklere Azerbaycanlı Ferzeliyef'in tasnifi ile konuyu tamamlamak istiyoruz.

Azerbaycanlı Ferzeliyef de fıkraları tasnif ederken fıkra tipini esas olarak şöyle bir tasnif yapmıştır.

"1. Muayyen tarihi hâdise veya şahsiyet adı ile alakalandırılan fıkralar. Bu gruba giren fıkralar kendi aralarında 4 alt gruba bölünür.

2. Şahsiyeti, müellifi bilinmeyen, herkesin başına gelebilecek bir hadiseyi anlatan sayısız fıkralar."(120)

2. Fıkra Muhtevalarına Göre Tasnif Çalışmaları

Nevzat Gözaydın; şimdiye kadar yapılan tasnif çalışmalarının hemen hemen hepsini tiplere göre, fıkraların kahramanlarına öne alarak yapılan, tasnifler olarak bulur.

P.Naili Boratav ile D.Yıldırım'ın tasnifleri üzerinde de duran N.Gözaydın, bu tasniflerin olduğunu, fıkra muhtevalarının değişmemesine rağmen, diğer halk edebiyatı ürünlerinde olduğu gibi, söz konusu tiplerin zamanla değişebileceğini, tasnifte tiplere bağlı kalmanın doğru olmayacağını fıkra muhtevalarının sınıflandırmada esas rolü üstlenmesinin doğru olacağını söyleyerek yapılan sınıflandırmaları tenkid eder. Ayrıca "Halk edebiyatı ürünlerini nasıl muhtevalarına göre tasnif ediyorsak, fıkraları da aynı şekilde tasnif etmemiz gerekir."(121) hükmünde bulunur. Hükmünü sağlamlaştırmak için de D.Yıldırım'ın: "Fıkralar, kime ait olarak anlatılmış olursa olsun, zamanla tipler unutulmakta ve başka karakterlere bağlanmaktadır."(122) sözlerini kullanır.

Bir başka tasnif denemesinin yapılmasının yerinde olacağını söyler: "Fıkraların bir oyun olması veya bir yarışma havasını taşıması, yahut çok yönlü bir görünüm içinde yer alan bir işin belirli hareketlerini şekillendirmesi olarak düşünülürse, bunları belli başlı dört ana sınıfta toplaya bilmemiz mümkün olacaktır.

1. Eşitleyici tip,
2. Kötüleştirci tip,
3. Gerginleştirci tip,
4. Çözümleyici ve açıklayıcı tip." (123)

GİRİŞİN DİPNOTLARI

1. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatına Giriş; 623.
2. EMİN, Ulu: 100.Yılıda Almus. 124.
3. DURSUN Yıldırım: Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar. XV.
4. SAİM Sakaçoğlu: "Gercede'de Fıkra Anlatma An'anesi/Fıkra Tipleri-Fıkra Anlatıcıları-Fıkralar", Erdem, 2(6), 907-922.
5. AĞAH, Sırrı Levend: "Türk Edebiyatında Fıkra", Türk Dili, 2(231), 213-214.
6. SADEDDİN, Nüzhet (Ergun)-Mehmet Ferid(Uğur): Konya Halkıyatı ve Harsiyatı, 299.
7. DURSUN, Yıldırım: age. 2.
8. —————: age. 3.
9. SAİM, Sakaçoğlu: "Konyalı Nüktedan Tayyip Ağa'nın Fıkra Tipleri İçindeki Yeri" Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, 105-112.
10. —————: "Fıkra Tiplerinin Değişmesi", Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları, 455-456.
11. DURSUN, Yıldırım: age. 2.
12. KAŞGARLI, Mehmut: Divan ü Lügat-ıt Türk, C.I, 357.
13. DURSUN, Yıldırım: age. 3.
14. ŞÜKRÜ, Elçin: age. 625.
15. ŞEMSEDDİN, Sâmi: Dictionnaire Français-Turc, İstanbul, 2.bsm. 1984.
16. SAİM, Sakaçoğlu: Halk Edebiyatı Ders Notları.
17. AĞAH, Sırrı Levend: "Türk Edebiyatında Fıkra", Türk Dili, 2(231), 213-214.

18. DURSUN Yıldırım: age. 2.
19. HAMİD ZÜBEYR Keşay: Etnografya ve Folklor Klavuzu, 45.
20. SABRİ ESAT Siyavuşgil: "Folklorda, Sahnede, Resimde Türk",
Yeni Türkiye, 384.
21. C.H. Hacıyef: Edebiyat Nazariyesi, 197.
22. DURSUN Yıldırım: age. 4.
23. ŞÜKRÜ Elçin: "Türk Halk Edebiyatı", Büyük Türkiye Dergisi,
Sayı: 1(3), 31.
24. EROL Güngör: Kelâmi Yapılarda Estetik Organizasyon (ayrı
basım), 16.
25. SABRİ ESAT, Siyavuşgil: age. 384.
26. NAİL Tan: Folklor (Halk bilimi)-Genel bilgiler, 7.
27. TAHİR Alangu: Türkiye Folkloru El Kitabı. 96.232.
28. —————: age. s.96.232.
29. NAİL Tan: age. 8.
30. TAHİR Alangu: age. 57.
31. FERİD Develioğlu: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat; 782.
32. SAMİ Akalın: Edebiyat Terimleri Sözlüğü. 97.
33. H. Bergson: Gülme
34. SADİ Cumbul: Nasreddin Hoca, Akşehir, 2(4), 12.
35. MUSTAFA Kaya: Eski Türk Edebiyatında Mizâh.
36. FEYZİ Halıcı: Kenya Hikâhaları.
37. DURSUN Yıldırım: age. 15.
38. ÖMER LUTFÜ Hocaoğlu: Anahtarı Bendedir. 3.
39. FİKRET Madaralı: Top Patladı Oruç Bezuldu. 3.
40. TAHİR Alangu: "Kırım Türkleri'nin Nasreddin Hocası Üzenbaş-
lı Ahmed Akay" Türk Dili, 2(13), 23-29.

41. DURSUN Yıldırım: age. 29.
42. FİKRET, Madaralı: age. 3.
43. HASAN Pulur: Hasan'ın Seçtiği Fıkralar. 3.
44. ŞİNASI TEKİN, Kaptan: Denizli'nin Halk Kültürü Ürünleri. 5.
45. DURSUN Yıldırım: age. XVII
46. MEHMET ZEKİ, Pakalın: Tarihe Malolmuş Fıkralar ve Nükteler. 3
47. YUSUF ZİYA, Ortaç: Meşhurların Nükteleri. 5
48. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. 624-625
49. FİKRET Devellioğlu: Osmanlıca-Türkçe Ansk. Lügst. 1014
50. VEDAT Onur: Fıkralar Sesleniyor. 3
51. ABDÜLHAK ŞİNASI, Hisar: Geçmiş Zaman Fıkraları. 9-14
52. VEDAT Onur: age. 5
53. FİKRET Madaralı: age. 3
54. BERTUĞRUL ŞEVKET Pişkin(Zabarta): Seçme Eâtifeler, Nükteler.
3-4
55. SAİM Sakaoğlu: Halk Edebiyatı Ders Notları.
56. —————: "Mutlu Bir Fıkra Tipi: Çivit Emmi, 2.Nersin
Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu Bildirileri. 138-
145.
57. DURSUN Yıldırım: age. 15-17
58. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. 624.
59. SAERİ ESAT Siyavuşgil: "Folklorda, Sahnede, Resimde Türk"
Yeni Türkiye. 387
60. SAİM Sakaoğlu: "Konyalı Nüktedan Tayyip Ağa'nın Fıkra Tip-
leri İçindeki Yeri", 105-112
61. MEHMET Tuğrul: Mahmut Gazi Köyünde Halk Edebiyatı. 87-88
62. SAİM Sakaoğlu: Türkiye'de Mahalli Fıkra Tipleri (Tebliğ), 1-19

63. SAİM Sakaoglu: "Fıkra Tiplerinin Değişmesi", 1984. Folklor ve Etnografya Araştırmaları, 455-456
64. YENİ Türk Ansiklopedisi, C.7, 2465
65. MUSTAFA NİHAT Özen: Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü. 192
66. SAİM Sakaoglu: "Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Motiflerin Yaygınlığı" Eskişehir Anma Günleri Dergisi. 4-5
67. MEHMET Tuğrul: age. s.66
68. DURSUN Yıldırım: age. 5
69. BEHİCE Hökelek: Refik Halid Karay'ın Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları, 9
70. DURSUN Yıldırım: age. 23
71. _____: age. 25
72. FEYZİ Halıcı: Konya Fıkraları. 7-9
73. ÖMER LUTFÜ Hocaoglu: age. 5
74. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. 623-624
75. AĞÂH SIRRI Levend: Türk Edebiyatı Tarihi. C.I, 152
76. MEHMET Tuğrul: Mahmut Gazi Köyünde Halk Edebiyatı.
77. DURSUN. Yıldırım: age. 5-6
78. MÜMTAZ Turhan: Kültür Değişmeleri. 248
79. ŞENSEDDİN Kutlu: Eski Türk Hayatı. 3
80. AHMET Caferoğlu: TDİD. C.9 (ayrıbaşım)
81. ALİ Bezci: Sosyolojik Bir İnceleme "Nasreddin Hoca", 1-31
Ocak 1983.
82. SABRİ ESAT Siyavuşgil: age. 383-384
83. _____: age. 386-387
84. ERTUĞRUL ŞEVKET Pişkin: Seçme Latifeler, Nükteler (Zaparta).5
85. TAHİR Alangu: "Kırım Türklerinin Nasreddin Hocası, Üzenbaşı Ahmet Akay" 22-24

86. PERTEV NALLİ Boratav: 100 Soruda Halk Edebiyatı. 92
87. A. SEDAT Boyacıoğulları-Hasan Alakese: Her Yönü ve Her Şeyi
ile Demirci. 5
88. SÜHEYL Ünver: Fatih Devri Fıkraları. 4-5
89. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatın Giriş. 623
90. SACİT, Karaibrahimoğlu: Seçme Fıkralar. 3
91. TASVİR Yayınları: Seçme Fıkralar. 3
92. ERCAN Elmacı: Çukur Fıkraları.
93. H. MAHMUT Güç: Beğendiğim Fıkralar.
94. BEHİCE Hökelek: age. 11
95. SAERİ ESAT Siyavuşgil: age. 385
96. SAİM Sakaoğlu: "Kenyalı Nüktedan Tayyip Ağa'nın Fıkra Tipleri İçindeki Yeri" 105-112
97. _____: "Fıkra Tiplerinin Değişmesi, 455-456
98. ÖMER LUTFU Hocaoğlu: age. 3
99. FİKRET Madaralı: age.
100. EFLATUN CEM Güneş: Folklor ve Halk Edebiyatı. 137-141
101. BEYZİ Halıcı: age.
102. ALPTEKİN, Ayşe: Silifkeli Bir Fıkra Tipi: Hacı Kiya 1.
103. DURSUN Yıldırım: age. XVII.
104. SAİM Sakaoğlu: "Türk Folklorunda Alık Fıkraları", 85-87
105. _____: "Gerde'de Fıkra Anlatma An'anesi/Fıkra Tipleri-Fıkra Anlatıcıları-Fıkralar", 907922
106. _____: Fıkra Tiplerinin Değişmesi, 455-456
107. MEHMET Tefvik: Hazine-i Letâif; 3
108. DURSUN Yıldırım: age. 18
109. _____: age. 16

110. DURSUN, Yıldırım: age. 22
111. PERTEV NAILİ. Boratav: 100 Soruda Halk Edebiyatı. 93
112. —————: Az Gittik Uz Gittik, 407
113. EFLATUN CEM Güney: Folklor ve Halk Edebiyatı. 140
114. ŞÜKRÜ Elçin: Halk Edebiyatına Giriş: 624-625
115. MEHMET, Tuğrul: Mahmut Gazi Köyünde Halk Edebiyatı. 121
116. SAİT Uğur: İçel Folkloru. 5
117. SAİM Sakaoğlu: "Ağınlı Fıkra Tipi İbik Dayı", Türk Kültürü Araştırmaları, 57-68
118. ERCAN Elmacı: Çukur Fıkraları.
119. ÖMER LUTFÜ, Hocaoğlu: Ahmet Halit Yavaşoğlu, Mustafa Kaya, Fikret Madaralı..
120. DURSUN Yıldırım: age. 21
121. NEVZAT Gözaydın: Türk Fıkralarının Tasnifi Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Tasnif Denemesi (Bildiri). 204
122. DURSUN Yıldırım: age. 28
123. NEVZAT Gözaydın: age. 207

BİRİNCİ BÖLÜM

I. MAHALLİ TIPLERE BAĞLI FIKRALAR

A. MAHALLİ FIKRALARIN MOTİF MUKAYESESİ TABLOSU

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Beşli
01/II.1	42/XXXIX.1				
IX.1	06/X.1 32/VII.1				
XIII.1			33/II.10 37/I.2 42/XXII.1		
03/I.9			36/I.2 60/VIII.1 68/I.1		
05/V.1					23/XV.1 28/III.1 38/XXV.1 44/II.1 70/I.5
06/II.1			07/I.1 25/I.1 58/IV.1		
XIII.1	26/II.1				
XVI.1	33/II.8				

Tablo I.

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Beşli
07/II.2		9/I.1 9/II.1			
IV.1	69/IV.1				
VII.1		50/I.1 60/VI.1			
VIII.1	58/I.2				
XVI.1		28/V.1 51/III.1			
XVII.1	15/III.1				
10/V.1	42/II.11				
13/III.1	63/I.1				

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Beşli
IV.1		40/I.1 44/VI.1			
14/I.2	68/I.3				
I.3	42/I.1				
I.4		35/VII.1 70/I.7			
15/II.1	19/VI.1				
IV.1	51/IV.1				
16/I.6	16/I.7				
III.2	58/XIII.1				

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Beşli
17/II.1		42/XVI.2 51/II.1			
18/II.1	59/II.1				
20/IV.1					23/I.6 23/I.7 32/XII.1 42/LXIV.1
V.1		33/II.1 36/IV.1 37/I.3			
IX.1	42/LX.1				
21/II.1	49/I.1				
V.1		31/I.2 42/II.6			
23/IV.1		42/X.1 70/I.3			

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Begli
23/XV.1				28/III.1 38/XXV.1 44/II.1 70/I.5	
24/II.1	58/III.1				
33/I.7	42/XXVI.2				
II.3	35/VIII.1				
II.6		38/XXI.1 55/I.1			
34/X.1	38/XXIV.1				
38/IX.1	42/II.9				
41/I.1	70/III.1				

İl Kodu	Birli	İkili	Üçlü	Dörtlü	Beşli
42/II.2	42/X.2				
VI.2	42/XLVIII.1				
4	42/LXVIII.1				
X.2	42/II.2				
50/II.1	52/II.1				
58/IV.2		58/XV.1 66/IX.1			

B. MAHALLİ FIKRALARDA BENZERLİKLER TABLOSU

Hazırladığımız mahalli fıkralarla motif mukayese tablosuna göre (Tablo I.), fıkralarımızdan 46 tanesi arasında benzerlikler bulunduğunu, ayrıca 46 fıkranın da diğerleriyle 1'den 6'ya kadar farklı türlerde benzerlikler gösterdiğini tesbit etmiş bulunuyoruz.

Benzerlik Türü :	Benzerlik Sayısı:
a. İkili	28
b. Üçlü	12
c. Dörtlü	3
d. Beşli	2
e. Altılı	1
Toplam benzerlik gösteren fıkra sayısı:	46

C. MAHALLİ FIKRALARDA HANGİ İLİN HANGİ TİPİ :
HANGİ FIKRASI İLE BENZERLİK GÖSTERİYOR

İl Adı	/ Fıkra Tipi	/ Benzeyen Fıkranın No./	Benzerlik Say
14 Bolu	/ I. Şamlı'nın İbrahim /	2 /	1
14 Bolu	/ I. Şamlı'nın İbrahim /	3 /	1
14 Bolu	/ I. Şamlı'nın İbrahim /	4 /	2
16 Bursa	/ I. Birâder Kasım /	6 /	1
16 Bursa	/ I. Birâder Kasım /	7 /	1
33 İçel	/ II. Karacabey /	3 /	1
33 İçel	/ II. Karacabey /	6 /	1
42 Konya	/ VII. Oğlakçı Hasan/	2 /	1
42 Konya	/ VII. Oğlakçı Hasan/	4/	1

II. KARAKTER YAPILARINA GÖRE MAHALLÎ FIKRA TIPLERİ

Mahallî fıkra tipleri, fıkranın esas kahramanı olup hepsi mahallidir. Başka bölge ve yörelerde benzerlerine az rastlanan tiplerdir. Mahalli tiplerle alakalı olarak Dursun Yıldırım; "Türk coğrafyasının küçük bölge ve yörelerinde tanınan, bilinen, mahallî fıkra tipleri, sadece o çevre halkı tarafından benimsenmişlerdir. Daha geniş alanlara yayılmamışlardır."(1) der.

Bu tipler, yaşadıkları bölge ve yöre insanların karakter özelliklerini, duygu, düşünce ve dünya görüşlerini temsil ederler. Bunlar orijinal tipler olmakla beraber, cemiyetin her tabakasından insanlardır. Bu tipler, dar bölge içinde de olsalar, Türk toplumunun meselelerini değişik karakterler içinde, bazen akıllıca, bazen açık gözlülükle, bazen safca, bazen kurnazca, bazen de hazır cevaplılıkla, kendi dilleriyle anlatmaya çalışırlar.

Biz, sayılarının çok daha fazla olduğuna inandığımız bu mahallî fıkra tiplerinden ancak 515 kadarını tesbit edebildik. Ayrıca, edebildiğimiz bu 515 mahallî tipi, gösterdikleri karakter yapılarına göre de "müsbet karakterli tipler," "menfi karakterli tipler" olmak üzere iki ana bölüme, bu bölümleri de kendi içinde alt bölümlere ayırarak tasnif etmeye çalıştık:

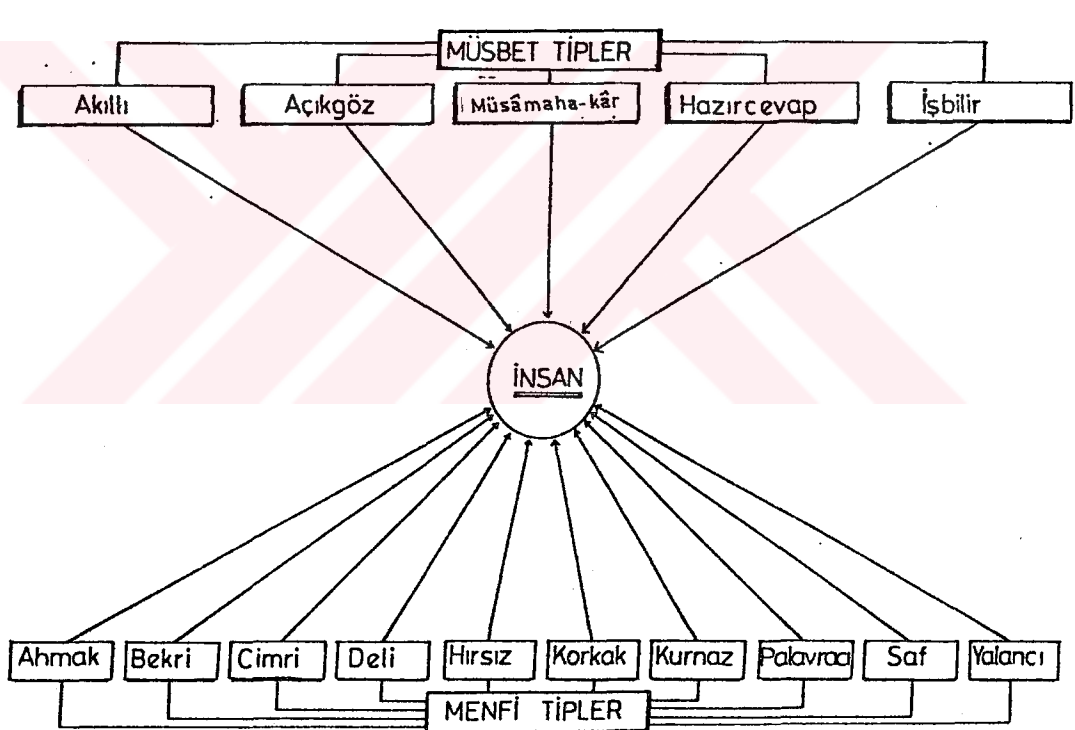
A. Müsbet Karakterlere Sahip Tipler

1. Akıllı tipler,
2. Açık göz tipler,
3. Müsâmahe-kâr tipler,
4. Hazır cevap, nüktedan, nekre tipler,
5. İşbilir tipler,

B. Menfi Karakterlere Sahip (mariz, kötü) Tipler

1. Ahmak (alılık, budala, bön) tipler

2. Bekri, (ayyaş, sarhoş) tipler
3. Cimri (hâsis, pinti) tipler
4. Deli (meczup) tipler
5. Hırsız tipler
6. Korkak tipler
7. Kurnaz tipler
8. Martavalcı (palavracı) tipler
9. Saf, şaşkın tipler
10. Yalancı, aldatıcı, atlatıcı tipler

Biz, bu table ile mahallî fıkra tiplerini karakter yapılarına göre geniş bir şekil tavsif edip, tesnife tabi tuttuk. Fakat tiplere kazandırılan bu akıllı, açık göz, ahmak, alık, kurnaz, saf, şaşkın vs. gibi vasıflar bir yerde bütün insanlar için de söz konusu olabilecek karakter türleridir. Mahallî fıkralarımızda yer alan tipler (Kahramanlar), burada sözü edilen karakter-

lerden birisi ile temâyüz eder ve rolünü yapmak üzere fıkrada yer alır. Temâyüz ettiği özellik ile de fıkranın asli karakteri haline gelir.

Mahalli fıkra tiplerimizin karakterli tasnifte görüldüğü kadar çok değişik türlerden olmadığı gibi, menfi türlerden de değildir.

Mahalli fıkralarımız üzerinde yaptığımız incelemeler sonunda, tiplerimizin karakterlerini gerek müsbet ve gerekse menfi olmalarına göre muayyen katagori de toplamak mümkündür. Biz, mahalli tiplerimizin, anılan bu karakterlerden, en çok langi tür ile vasıflanarak fıkralarımızda rol aldıklarına örnekler vermek suretiyle bu bahsi tamamlayacağız.

Örneklerimizi önce akıllı, açık göz, hazır cevap, kurnaz vs. gibi müsbet karakterli tiplerden vermeye çalışacağız. Müsbet bir karaktere sahip olarak fıkralarda rol alan tipler M.Tuğrul'un ifadesiyle "Densizlerin kafalarına tokmak olurlar, onları yola getirmek veya cezalandırmak için uğraşırlar. Zâlim kimselerin başkalarına zarar vermelerini önlerler. Bu tipler cemiyetimizde sevilirler."(2) Zaten karakterli insan dürüst, ahlaklı, sözüne güvenilir, inanılır insandır.

Bir ferdi veya türü diğerlerinden ayıran şey de onun duygu ve düşünce tazlarının bütünü olan karakteridir.

Müsbet karakterli tiplerden fıkralarımızda en çok görülenler: Akıllı, açık göz, hazır cevap, bektâşi-meşrep, kurnaz, işbilir vs. Sözkonusu karakterler arası nöansı tesbit ve birbirinden ayırmak oldukça zor bir iştir. Zira her birinin ana vasfı, nükte gücü, zekâyâ, zekânın düzenli olarak aktifliğine dayan-

maktadır. Bunlar, olaylar arasında münasebet kurma, mukayese yapma, uygunluk ve gereklilik oranlarını kavrama, isbat etme ve hüküm çıkarma hususunda yanı şekilde zekâ faktörünü kullanan tiplerdir.

Müsbet karakterli tipler kategorisinde yer alan akıllı, açık-
göz, hazırcevap ve kurnaz tiplerimizden herbiri, diğerinden ba-
zı vasıflarıyla ayrılmaktadır. Akıllı tipler, olaylar arasında
münasebet düşürmede, mukayese yapmada, isbat etme ve hüküm çı-
karmada ilk sırayı alırken, açık-göz tiplerinde uyanık davranarak,
daha çok menfaatını sağlayan, imkânlardan kurnazca yararlanması-
nı bilen tipler olarak fıkralarımızda rol aldıklarını görüyoruz.
Hazırcevap ve kurnaz tiplerimizin de ayrı ayrı özelliklere sa-
hip olduklarını tesbit etmiş bulunuyoruz. Hazırcevap tipler, or-
taya çıkan herhangi bir hadise üzerine gerektiğinde çabuk, ye-
rinde cevap bulup veren, kurnaz tipler ise, kolay kolay kanmayan,
başkalarını kandırmasını ve küçük oyunlarla amaçlarına ulaşması-
nı beçeren, zaman zaman bazı davranışları ile açık-göz tiplere
benzeyen mahalli fıkra tiplerimizdir.

C. Müsbet ve Menfi Karakterli Tip Örnekleri

01/I.1, Adanalı Emin Ağaoglu (Kör Emin): Fıkra tipimiz akıl-
lı, açık-göz, hazırcevap, aynı zamanda kurnazdır.

Emin Ağaoglu'ndan bir fıkra: Cebrail Aydoğan adındaki adaya,
siyasi destek verileceği söylenir, karşılığında da yüklü bir pa-
ra alınır. Netice umulduğu gibi çıkmayınca, Ağaoglu'na sorulur.
O da rahat bir şekilde "Cebrail'i Azrail'e teslim eyledik" der.

07/I.1, Antalyalı (Akseki) Gökhasan'ın Halil Ağa: Fıkra tipi-

miz akıllı, açık göz, hazırcevap, hazırcevap olduğu kadar da muziptir.

Halil Ağa'dan bir fıkra: kışın eğlence gecelerinin birinde sofraya kurulur. Etrafındakiler ceplerinden birer yumurta çıkarıp sofraya bırakırlar. Hiçbir şeyden haberi olmayan Halil Ağa'da "üü ü rüüü" diye öter ve "Bu kadar tavuğa bir horoz lâzım" der.

36/I.1, Karanlı Abo Dayı: Fıkra tipimiz, hazırcevap, bekteşi-meşreptir.

Abo Dayıdan bir fıkra: Abo Dayı çayda atını sularken at suyu mundarlar. Su almak isteyen birisi, atını çekmesini, suyu mundarladığını söyler. O da, "Bu at düldülün soyundan gelmiştir. Bunun değdiği su mundarlanmaz" der.

42/1.3, Konyalı Tayyip Ağa: Fıkra tipimiz, sadece yaşadıkları çevrede tanınan akıllı, hazırcevap, nüktedan tiplerimizin en önemlilerinden birisidir. Onun fıkralarının eğitici yönü de ayrı bir değer taşır.

Tayyip Ağa'dan bir fıkra: Tayyip Ağa bir gün işine gelirken, yol üzerinde iki çocuğun kavga ettiklerini, biraz büyük olanın durmadan küçüğe vurduğunu, küçüğün de devamlı karşılık vermeye çalıştığını görür. Yanlarına varır ve ayırır; Küçük olana: "Bak yavrum, dünyanın gidişatı böyledir. Örs olursan sabretmesini, çekiç olursan vurmasını öğreneceksin" der.

Menfi karakterli tiplerden fıkralarımızda en çok görülen ve tesbit edebildiklerimiz; bekri(ayyaş, sarhoş), cimri(hasis, pinti), ahmak(alık, budala, bön), mertavalcı(palayracı), saf, yalancı, aldatıcı, atlatıcı vs. tiplerdir.

Menfi (mariz) tipler, daha çok akıllarını başkalarının za-

rarına kullanan, densiz, düşüncesiz, patavatsız şahıslardır. Fıkralarda bunların yenildikleri, yahut cezalandırıldıkları görülür. Bu tiplerin başlıca karakterleri şöyledir:

Bekri, içkiye düşkün, cimri, elindeki parayı harcayamıyan, türlü sıkıntılarını göze âlâarak para biriktiren, ahmak(alık,bön), aklını gereği gibi kullanamıyan, zekâsı az gelişmiş olan, martavalcı (palavracı), yalan söyleyen, meseleleri olduğundan fazla göstererek nakleden; saf, kurnazlığa akli ermeyen, kolaylıkla aldatılabilen; şaşkın, düşünceleri dağılmış, karışmış, ne yapacağını bilemez duruma gelmiş, akılsız, budala, sersem tiplere benzeyen; yalancı, aldatıcı, yalan söylemeyi huy edinmiş olan tiplerdir;

05/II,1, Deli Musa: Fıkra tipimiz, saf ve şaşkındır. Saf ve ve şaşkın olduğu kadar da temiz, aklını menfi şeylere kullanmayan bir tiptir. "Delilik" onun lâkabıdır.

D.Musa'dan bir fıkra: Tütün sarmak ister, tütünü rüzgar götürür, elende kağıdı kalır, Rüzgara karşı "Bunu da götür de ben bok içeyim" der.

06/XI.1, Şeytan Pati: Adı unutulmuş, Hançılı'da bu lâkapla anılan cimri bir tiptir. İki öğünü bir edip, birini de sır eden cinsinden bir cimridir.

Şeytan Pati'den bir fıkra: Köyün muhtarı olduğu için kaymakam evine misafir olur. Kaymakama evde çay yaptırır, fakat sadece kaymakama bir bardak doldurur. Kaymakam'ın "siz niçin içmiyorsunuz?" sorusuna, "Hep içiyoruz," der.

10/III.1, Elmasbey (Hasan Peyganber): Tipimiz, içtiği zaman

kendisini peygamber kabul edecek kadar sarhoş bir tiptir.

Elmasbey'den bir fıkra: Balıkesir'den İstanbul'a gitmek üzere yola çıkar. Susurluk hanlarında kalır, içer ve yatar. Rüyasında göklere yükselir. Birinci katın kapısında, peygamberler içinde böyle birisi olmadığı için tutulur ve yere atılır. Müthiş bir korku ile uyanan Elmasbey yataktan düştüğünün, rüya gördüğünün farkına varır.

13/IV.1, Apo Dayı: Tipimiz, alık, tahmāk ve bön bir tipi temsil etmektedir.

Apo Dayı'dan bir fıkra: Almapys'dan köye bir çizme gönderilir. Kimse bunun ne olduğunu bilemez. Abo Dayı'ya sorulmuş derler, giderler ve sorarlar. Abo Dayı evirmiş çevirmiş, "Olsa olsa kazmanın kılıfıdır," demiş.

37/I,3, Murtaza Ağa: Fıkra tipimiz, aldatıcı ve atlatıcı bir tiptir.

Murtaza Ağa'dan bir fıkra: karşısındaki aldatıcı tip, dağda, yolu kapatacak büyüklükte bir mantar gördüğünü söyler. Murtaza da gördüğü bir kazanın büyüklüğünü anlatır ve o mantar ancak o kazanda pişirilebilecektir.

III. MAHALLÎ TIPLERE BAĞLI FIKRALARDA BENZERLİKLER

- A. Motifleri Bakımından Benzerlikler,
- B. Coğrafi Yakınlık Bakımından Benzerlikler,
- C. Tip Özellikleri Bakımından Benzerlikler,
- A. Konuları Bakımından Benzerlikler:

Mahallî fıkralar: Bunlar çok az işitilmiş, başka bölgelerde benzerlerine az rastlanan fıkralardır. Bu fıkralar, gerek fıkra tipleri, ki bu tiplerin pek çoğu sadece yaşadıkları çevrede tanınır, gerekse motifleri, hatta çoğunda kullanılan sözler bakımından orijinallik gösteren fıkralardır.

Bu fıkralar halk edebiyatının sözlü, tek motife dayalı küçük anlatımlarıdır. Mahalli fıkralar, benzeri türler kadar ele alınıp işlenmemiş, çok az araştırmacı tarafından üzerlerinde durulmuştur. Şimdiye kadar daha çok Türk edebiyatında genel fıkra türü üzerinde durulmuş, tipleri, motifleri açısından ele alınıp değerlendirilmiş ve tasnife tabi tutulmuşlardır.

Edebiyatımız, Anadolumuz, hatta Türk dünyası zengin bir fıkra hazinesine sahiptir. Konumuz bu hazinede yer alan mahallî fıkralardır. Yukarıdaki paragraflarda da ifade edildiği gibi şimdiye kadar mahallî fıkralar üzerinde pek durulmamış araştırma ve inceleme konusu yapılmamıştır.

Biz, "Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri" ni doktora konusu seçtiğimiz andan itibaren mahallî fıkralarla karşı karşıya geldik. Onları derleme ve tarama esnasında daha yakından tanıma imkânına sahip olabildik. S.Sakaoğlu, "Halk hikâyesi, mesal, efsane, mit ve fıkra gibi halk anlatımlarının birbirleriyle olan münasebetleri, onların tip ve motifleriyle yakından ilgili-

dir."(3) demektedir. Biz de araştırmalarımız esnasında fıkralar arasındaki münasebetin daha çok tipe, motife, coğrafi alana dayalı olduklarını gördük. Söz konusu benzerlikleri daha sağlam bir şekilde ortaya koyabilmek için, önce 67 ile, bilâhare 71 ile ait derleyebildiğimiz 511 mahallî fıkra tipine bağlı 811 mahallî fıkrayı, motifleri, coğrafi yakınlıkları, tip özellikleri bakımından incelemeye ve değerlendirmeye çalıştık.

Motifleri bakımından derlediğimiz tipe bağlı 811 mahalli fıkrayı, hazırladığımız ve "motif mukayese toblosu" olarak adlandırdığımız tabloya göre (Tablo I), benzerliklerini tesbite çalıştık. Bu mahalli fıkralardan 46 tanesinin diğer mahallî fıkralarla motif benzerlikleri gösterdiklerini tesbit ettik. Ayrıca, bu benzerliklerden 28 fıkranın ikili, 12 fıkranın üçlü, üç fıkranın dördü, iki fıkranın beşli, bir fıkranın da altılı motif bakımından benzerlikler gösterdiğini tesbit etmiş bulunuyoruz.

Diğer taraftan başka bir tablo daha hazırladık. Hazırladığımız bu tabloda, bazı tiplere bağlı olan fıkralara motifleri bakımından benzerlik gösteren diğer fıkraları tesbite çalıştık. (Tablo 2). Bu tabloya göre Bolu (gerede)'dan I. fıkra tipi Şanlı'nın İbrahim'in 2 ve 3.fıkralarının motifleri bakımından birer, 3 ve 4. fıkralarının da iki benzeri, Bursa'dan I.fıkra tipi Birâder Kâsım'ın 6.fıkrasının motif bakımından bir benzeri, İçel'den II.fıkra tipi Karacabey'in 3 ve 4. fıkralarının motif bakımından birer, Konya'dan VII. fıkra tipi Oğlakçı Hasan Ağa'nın 2 ve 4.fıkralarının motifleri bakımından birer benzeri olduğunu tesbit etmiş olduğumuz gibi, ayrıca mahalli fıkralarımızda

meydana gelen bu motif benzerliklerinin de sebepsiz olmadığını, çeşitli sebeplere bağlı olarak benzerlik gösterdiğini ve motif yayılması meydana geldiğini tesbit etmiş bulunuyoruz.

Motif benzerliklerinin sebepleri: Dünyada söylenmeyen siz kalmamıştır. Fakat farklı söyleyiş vardır ve daima da olacaktır. Fıkralarımızın dokusunu teşkil eden konu ve motiflerin çoğu da gerek kendi folklorumuzda ve gerekse dünya folklorunda tesbit edilen motifler birbirlerine benzerlikler göstermektedir. Hatta bu motiflerin bir kısmı az zamanda dünya folklorunun ortak malı haline gelmektedir. Çünkü insanlığın dramı aynıdır. Fakat bu dramı az çok değiştiren onların coğrafî, sosyal ve kültürel farklılaşmalarıdır.

Her devirde güzel sözlü nüktedanların söyledikleri iz'anlı, nükteli, cinaslı fıkralar, zamanla bir çok kimse tarafından söylenir hale gelir. Halk insanı bazen gülerek, bazen alay ederek, bazen sertleşip tokat atarak kötülerken öcünü alır. Toplum fıkralarla özelliklerini dile getirir. Diğer bir ifade ile kendi diliyle kendini anlatır. Mahalli fıkralarda olayın kahramanı genellikle Doğuludur, Batılıdır, Güneylidir, Kuzeylidir, İç Anadolu bölgesindedir, Türkiye'nin 71 ilindedir. Fıkra tiplerimiz zengindir, fakirdir, zekidir, açıkgozür, kurnazdır, saf-tır, okumuştur, okunamıştır, sosyal tabakanın her sınıfındandır. Tiplerimiz hangi bölgeden ise o bölge insanının karakterine bürünür ve karşısındaki kimseye söylemek isteğinin daha etkili olabilmesi için bu yolu seçer.

Mahallî fıkra tiplerimizin her birinin bir halk düşünürü olduğu, müstakil başlıklar altında daha önce belirtilmiştir. Bu

tiplere bağlı fıkraların her biri, motif açısından Anadolu insanının dünya görüşünü, dayandığı temel değerleri, bir kelime ile düşünce tarzının nirengi noktalarını gösterir. Bu fıkralar sosyal bozuklukların esaslı bir mantıkla yapılmış parlatık hicivleridir. Halk bu fıkralarda kendi kendine güler, daha doğrusu kendi hali üzerinde düşünme fırsatı bulur. Her biri bir karakterter veya örf ve âdet komedisini hatırlatır. Bu tür fıkralarda da Türk halk ruhunun bütün davranışlarını, dünya görüşünü, kıymet hükümlerini, tenkit ve hiciv kebilietinin ana hatlarını görmek mümkündür.(4)

Anadolu; köyü, kenti ve bölgeleri ile mahalli fıkralarla doludur. Bunlar Türk zekâsının mizah gücüyle yarattığı sözlü ve rimlerdir. Bunlar kuşaktan kuşağa geçerek, ağızdan ağıza, bölgeden bölgeye değişerek ve benzeyerek bize kadar ulaşabilmişlerdir. Diğer unsurlar gibi mahallî fıkralarımız da milletimizi karakterize eden unsurlardan birisidir. Milletimizin beğendiği, nesillerden nesillere devrettiği bu mahalli fıkralar, milletimizin zekâ ve idrakini gösteren, ölçüler olduğu gibi, hadiseler karşısında nasıl bir tavır alınması ve nasıl bir cevap verilmesi gerektiğini gösteren en güzel belgelerdir.

Mahallî fıkralarımızdaki motiflerin geniş alanlara yayılması ve benzerlikler göstermesinin en önemli sebeplerinden birisi de milletimizi gcl bir şekilde karakterize etmeleridir. Bir Amerikalı "Siz realiteyi görmesini ve gördüğünden hakikat payı ı-karmasını yaman bilen filozof bir milletsiniz."(5) der.

Mahallî fıkralarımızın motiflerinin çoğu insanlarımızın sevdiği, özlediği temel değerler, yahutta nefret ettiği ktlklere dir.

Fıkralarımızda çeşitli temler ortaya konulmaktadır. Bunların arasında bilgi ve iffetlilik ön planda gelmektedir. Bu tür motiflere sahip fıkralarımızın daha çok yaygınlık ve benzerlik gösterdiklerini tesbit ederken, ahmaklıkla veya kurnazlıkla ilgili fıkralarımızın da değişik tiplere bağlanabildiklerini gördük.

S.Sakaoğlu "Fıkralar da diğer halk anlatımları gibi bir yerde devamlı olarak durmazlar. Her yerde fıkra, tabiatı icabı başka yerlere gitmek başka insanlar tarafından bilinmek ister..."

(6) der. Her ne kadar böyle durumlarda fıkraların çatısı korunabilirse de teferruatta bazı noktalar farklı bir şekle sokulabilir. Konuyla alakalı olarak D. Yıldırım da "Fıkralar kime ait olarak anlatılmış olursa olsun, zamanla tipler unutulmakta ve başka karakterlere bağlanabilmektedir." (7) görüşündedir.

Efsanelerin teşekkülü ile alakalı olarak Raoul Rosiere'in ileri sürdüğü kaidelerin fıkra motiflerinin teşekkülü ve benzerlikleri için de uygun olacağı kanstindeyim. Rosiere'in ileri sürdüğü kaideler 3 grupta toplanmaktadır: (8)

1. Menşelerle ilgili kaide: Aynı aklı kapasiteye sahip olan bütün milletlerde muhayyile aynı şekilde tezahür eder. Böylece benzer efsanelerin yaratılışına sebep olur.

2. Birinin yerine diğerinin geçmesi kaidesi: Bir kahramanın hatırası zayıfladıkça onun şerefine yaratılmış olan efsane bu kahramanı terkeder ve daha meşhur birine mal olur.

3. Adapte olabilme kaidesi: Çevre değiştiren her efsane yeni çevrenin sosyal ve etnografik şartlarına kendisini adapte eder. R.Rosiere'in ileri sürdüğü bu görüşler, fıkralar için de geçerlidir.

Biz R.Rosiere'in görüşlerine yer vermekle beraber kendi görüşlerimizi de sadece başlıklar altında tekrarlamak suretiyle bahsi tamamlıyoruz;

1. Bir nüktenin sevilen, akılda kolay kalabilecek, yaşadığımız günlerin rengini ve kokusunu taşır manilette bir motife sahip olabilmesi,

2. Fıkra tiplerinin de akılda kalıcı, kolay hatırlanabilir karakterlere sahip olması,

3. Motifin, insanlarımızın duygu ve düşüncelerini, sevdiği, özlediği değerleri, nefret duyduğu meseleleri,

4. Anlatım bakımından kısa, veciz, sanatsız, atasözü niteliğinde akılda kalıcı olması,

5. Motiflerden, bâtıl inanmaları istihza ile ele alan, insanımızın gurur ve iffetinin rencide edilmesine izin vermeyen, kendisine yapılan hileli oyunlara ustaca cevap veren, ürf ve adetlerine uymayan (alafranga, zübbelik, görgüsüzlük) hareketleri reddeden, bir de bazı meseleleri avcı fıkralarında olduğu gibi, mubalağalı bir dille ifade eden motiflerin daha çok yayıldıklarına ve benzerlik gösterdiklerini tesbit etmiş olduk.

Görüleceği üzere mahallî fıkra motiflerinin benzerliklerinin ve yayılmalarının sebepleri oldukça fazladır. Biz bu sebeplerden yeteri kadar bahsettiğimiz kanaati ile, motifleri bakımından benzerlikler gösteren fıkralarımızdan örnekler vermeye çalışacağız. Örneklerimizi de motifleri daha çok yukarıdaki 5.madde ile alakalı olan fıkralarımızdan seçeceğiz:

Muska Yazma Motifi:

1.05/V.1, Fıkranın motifi, sipahi'nin, tazısına muska yazdır-

ması gibi yanlış bir inanışla ilgilidir.

Fıkra: İkinci Bayezid av meraklısıdır. Tazıların bütün hayvanları geçmektedir. Aynı dönemde av meraklısı bir de sipâhi vardır. Tazıların yarışta Şeyhzade'nin tazılarını geçmesi için, bir kilo et karşılığı tazısına muska yazdırır.

2. 23/XV.1, Fıkranın motifi, köylünün birisinin ineğinin yağının çok çıkması için muska yazdırması ile ilgilidir.

Fıkra: Pertek'in Sağman köyünden birisi, ineğinin yağının çok çıkması için, aynı köyde afsuncu olarak Japon Hamdi lakabı ile tanınan birisine muska yazdırır.

3. 28/III.1, Fıkranın motifi, Kırıklı köyünden birisi, şiddetli baş ağrılarından kurtulmak için muska yazdırır.

Fıkra: Giresun'un Kırıklı köyünden Emanet isimli bir genç şiddetli ve devamlı bir baş ağrısına tutulur. Ne yaptıysa ağrılar geçmez. Ağrılarının geçmesi için Molla İsmail'e muska yazdırır.

4. 32/XXV.1, Fıkranın motifi, Sıtmalı bir tanıdığıнын Muhaddisoglu Mehmet Efendi Hoca'dan muska istemesi. Hoca böyle şeylere pek itibar etmemesine rağmen ısrar karşısında sıtmalı kişiye muskayı yazar.

5. 44/II.1, Fıkranın motifi, Mahkenli aşiretinden bir çoban hasta olan köpeğine, koç karşılığı muska yazdırır.

Fıkra: Mahkenli aşiretinden bir çoban hasta olan köpeğine koç karşılığı muska yazdırmak ister, kimin yazabileceğini yanında bulunan Habib Ali isimli bir ihtiyara sorar. O da koça verileceğini duyduğu için ben yazarım der ve muskayı yazar.

6. 70/I.5, Fıkranın motifi, Ayşe adında birisinin sobasının

yanması için, muska yazdırması,

Fıkra: Bir gün Ak Hoca'ya, sobasının yanması için muska yazdırmak üzere Ayşe adında bir kadın gelir. Hoca hiç bozuntuya vermeden muskayı yazar, yazar ama, o günden sonra soba muskası yazdırmak isteyenler çoğalır.

Sigara Motifi:

1. 14/I.4, Fıkranın motifi, Sigaranın günah mı sevap mı? sorusuna verilen cevap,

Fıkra: Şamlıların İbrâlim'e sigara içmenin günah mı sevap mı olduğu sorulur. Bilmiyorum " derse de, niçin içtiği sorulur." O da, "Günahsa yakıyorum, sevapsa içiyorum" demiş.

2. 35/VIII.1, Fıkranın motifi, Çok sigara içen Palabıyık'ı mahcup etmek isteyen rakibi olan softalardan birisi, meşihat uleması önünde sigaradan söz açar.

Fıkra: Çok zeki ve âlim olan Palabıyık çokta sigara içermiş. Kendisini çekemeyen softalardan biri, meşihat uleması yanında, küçük düşürmek için: "Bizim Rumeli'de bu tütünü domuz gelmesin diye tarlaların kenarına ekerler" der. Palabıyık "Ben sofunun demuzunu biliyordum. Demuzun sofusunu bilmiyordum" der.

3. 70/I.7, Fıkranın motifi, Sigaranın iyi bir şey olmadığı, Firavun pisliği olduğuna dair.

Fıkra: Ak Hoca'ya sigaranın Firavun'un pisliği olduğunu söyleyen birisine Hoca: "Birader sen Firavun'un bahçıvanı mıydın?" deyiverir.

Kahve Motifi:

1. 17/II.1, Fıkranın motifi, Kahve tiryekisi olan birisini

denemek için burçak kahve diye içirilir.

Fıkra: Kahve tiryakisi sayılan Kantarcı İsmail, Karakadılar köyüne misafir olur. Denemek için burçağı kahve diye verirler. İlk yudumda anlar, fakat hiç bozuntuya vermez. Çıkıp giderken at gibi kişneyerek oradan uzaklaşır.

2. 51/II.1, Fıkranın motifi, yöresinde kahve tiryakisi olarak bilinen birisinin kahvesine arpa karıştırılır.

Fıkra: İçlerinde kahve tiryakisi olan birkaç arkadaş, Oymak köyüne misafir olurlar. Kendilerine akşam yemeğinden sonra arpa karıştırılmış kahve ikram edilir. Tiryaki olan da diğerleriyle beraber hiç bozuntuya vermeden kahvesini içer. Oradakiler "Arpallı kahveyi içti hiçte bileği" derler. Ayrılırken topalla'yan Hacı Beğe niçin topalladığı sorulur: "Akşam yediğim arpa koluna düdü da, onun için topallıyorum" der.

B. Coğrafi Yakınlık Bakımından Benzerlikler

Mahallî fıkralarımızda coğrafi alan:

Anlatılmaya dayanan diğer türler gibi mahallî fıkralarımız da, bir coğrafi alan, bir sosyal çevre üzerinde teşekkül etmekte ve yayılmaktadır. Bu unsurlardan birisi fiziki coğrafya ise, diğeri de sosyal coğrafyadır. Edebi türlerin bir kısmında bu coğrafi alan belirsiz yerler, bir kısmında kesinlikle belli olmayan, belli belirsiz yerler olduğu gibi, fıkralarımızın konuları, belli, gerçek bir coğrafi alan üzerinde geçmektedir.

Mahalli fıkralarımız için gerçek olan bu coğrafi alan, bütünüyle Türkiye sosyal ve fiziki coğrafyasıdır, hatta Türk dünyası coğrafyasıdır. Mahalli fıkralarımız bu coğrafi alan üzerinde teşekkül etmekte, gelişmekte, yayılmakta ve karakter kazanmaktadır.

Sözkonuşu coğrafya cansız değildir. O sadece dağlardan, ormanlardan, ırmaklardan vs.den ibâret değildir. O, köydür, kasabadır, şehirdir. O, Türk insanının üzerinde alan yazısını yaşadığı, kaderinin tecelli ettiği yerlerdir. O coğrafya, Türk insanının tarihinin, kültürünün inançlarının dünya görüşünün meydana geldiği topraklardır. O coğrafya hakiki ve milli bir coğrafyadır. İşte bu coğrafya üzerinde meydana gelen her türlü sanat eseri ile birlikte fıkralarımız da mahalli ve millî bir karakter taşır.

Mahallî fıkralarımızda tipler oldukça çeşitlidir. Bu tipler her meslekten, her sosyal tabakadan insanlardır. Bunların gezip dolaştıkları coğrafi çevre ve dekor da zengindir. Bu zenginlik, fıkra tiplerinin ve onu anlatanların bilgi ve kültürleriyle, fıkranın konusu ile yakından ilgilidir. Bazı fıkralar dar bir coğrafi çevrede geçtiği halde, bazıları da daha geniş bir coğrafi çevre

rede geçmektedir. Okumuş ve çeşitli yerleri gezip görmüş tiplere bağlanan fıkralarda çevre genişliği, dekor zenginliği, okur yazarlığı olmayan, köyünden kentinden dışarı çıkmayanlara bağlanan fıkralara göre, daha geniş ve daha zengindir.

Dursun Yıldırım, fıkralarla alakalı coğrafi çevre kavramını "Türk milletinin, halkının, bilinen zamandan günümüze kadar ki devre içinde ortak yaratma gücünden doğan, gerek yazılı kaynaklarda, gerekse basılı eserlerde ve gerekse sözlü gelenekte mevcut fıkraların hepsi tarih ve coğrafya bütünlüğü içinde bu kavramın çevresini teşkil etmektedir."(9)

Anadolu çeşitli medeniyetlerin beşiği ve uğrak yeri olduğu için, folklorun kadroları içinde yer alan, halk kültürü ve sanat eserleri bakımından çeşitlilik ve zenginlik arz eder. Bunda coğrafyanın genişliği, iklimin çeşitliliği müessir olmuştur. Tarih-ten gelenle birlikte, bu tabiat ve iklim çeşitliliği her türlü sanat eserinde kendisini gösterir.(10)

Coğrafi şartlar ile iklim şartları, halkın fiziki ve ruhî yapısı, netice itibarıyla onun karakteri üzerinde büyük ölçüde etki yapmaktadır. Folklor ürünleri halk zümresinin psikososyal bir davranışından ibarettir. Mahalli fıkralarımız da milletimizi karakterize eden folklor unsurlarından birisidir.

Her insan kendi coğrafyasının ve ikliminin insanı olduğu gibi, mahalli fıkra tiplerimiz de kendi coğrafi bölgesinin ve yöresinin insanıdır. Onun karakterinin teşekkülünde coğrafyasının ve ikliminin büyük tesiri vardır.

Biz, Kars, Edirne, Samsun, Antalya, Kenya, İçel, Kayseri,.. hatta 71 ile göre mahalli tiplere bağlı fıkralarımıza denlerken,

fıkralarımız arasında motif ve tip benzerlikleri olduğunu tesbit ettik. (Bakınız tablolu, tablo 2) Ayrıca bunlar arasında gerek motif ve gerekse tip karakteri açısından farklılıklar bulunduğunu, buna da sebep olarak, coğrafyanın, iklimin, psikososyal çevrenin etkili olduğunu gördük. Fıkraların ve anlatıma dayalı türlerin menşe'leriyle alakalı olarak R.Rosiere "Aynı sıklık kapasiteye sahip olan bütün milletlerde muhayyile aynı şekilde tezahür eder" der. Bu kaideye göre, benzer fıkralar, benzer muhitlerde teşekkül edebilecek demektir.

Bölge fıkraları o bölgenin özelliklerini taşır. Meselâ, Karadeniz fıkralarında genellikle olayın kahramanı Karadenizlidir. Fıkırada Karadenizli saflık perdesine bürünür ve karşıdaki kişiye söylemek istediğini bu yolla söylemeye çalışır. Maksat daha etkili olabilmektir. Bolu fıkralarında tip Bolu bölgesindedir. Burada tip sosyal hayatımızın bazı eksik ve hatalı yönlerini, cahilliğimizin, saflığımızın bize neye mal olduğunu akla gelmeyen eksik yönlerimizi göstermektedir.

Konya fıkraları Konya'nın, Konya insanının bir hayat hikayesidir. Konya'nın tek mil hayatı bu fıkralardadır. Bunlar Konyalının genel kültürünün birer kilometre taşlarıdır.(11)

Karadenizli fıkraları özellikle o bölgenin karakterini taşır. Tabiat şartları her bölgede olduğu gibi bu bölgede de kendini gösterir.

Coğrafi Benzerlikler:

1. 07/IV.1-69/IV.1 (Antalya-Bayburt),

Tipler: Saf karakterli

Motif : Deniz ile ova arasında münasebet kurulur. Deniz ova-

ya, üzerinde seyreden vapur vs. gibi vasıtalar da biçer-dövere benzetilir.

Çevre : a) Antalya'nın yüksekte bulunan ve denize bakan bir köyü,

b) Bayburt, Zığana dağları, Maçka ve Trabzon'dan denizin görünüşü,

2. 07/XVI.1-28/V.1-51/III.1 (Antalya-Giresun-Niğde),

Tipler: Saf karakterli

Motif : Eşek ve öküzlerinin, kesilen ağaç altında ezilerek ölmesini kendilerine göre değerlendiren saf köylülerin hali,

Çevre : a) Antalya (Bilas) da Torosların sarp bir yamacına kurulmuş, çevresi yüksek çam ağaçları ile örtülü bir yer, (Eşek)

b) Giresun (Alucra)'un oldukça meyilli ormanlık bir yamacı (Eşek)

c) Niğde (Kemerhisar) nin kavak ağaçlarıyla örtülü bir yeri, (Öküz)

3. 07/XVII.1-15/III.1 (Antalya-Burdur),

Tipler: Saf karakterli

Motif : Olmamış muz ile, erik diye yeşil ceviz yeyip ağızları kekre kekre acıyan safların hali

Çevre : a) Antalya (Alanya)'nın Bilas köyü. Burası muz bahçelerinin bulunduğu bir yer,

b) Burdur'a girişte bahçelerin, erik ve ceviz ağaçlarının bol olduğu bir yer,

4. 13/IV.1-40/I.1-44/VI.1 (Bitlis-Kırşehir-Malatya),

Tipler: Saf ve kurnaz karakterli

Motif : Çizme ile kazma, saz ile kazanın kepçesi arasında ben-

zerlikler hareketle hadiseye çözüm sağlanmaya çalışılır.

Çevre : a) Bitlis (Çukur)ın bir kasabası, Almapya'dan gönderilen bir çizmenin ne olduğu bilinemez. Merakla ne olduğu hakkında yerumlar yapılır.

b) Kırşehir, Âşık Sait'in askerlik yaptığı kışla, Âşık'ın sazı

c) Malatya (Akçadağ)'nın Esenni köyü ile avcılarının bulduğu bir çizme

5. 20/V.1-33/II.1-36/IV.1-37/I.3 (Denizli-İçel-Kars-Kastamonu)

Tipler: Martavalcı Karektere sahip

Motif : Kazan-lahana, kazan-pancar, ahır-süpürge, kazan-mantar aralarında münasebet kurulur, palavra yarışları yapılarak dinleyenler kandırmaya çalışılır,

Çevre : a) Denizli (Davas), Kazan ve kalaycılık bölgede yaygındır. Kozagaç, bataklık bir yer burada iyi pancar yetişir.

b) İçel, Sorkun Yaylası, Karacabey-Böcüoğlu arasında pancar ve kazan üzerine söylenen palavra,

c) Kars, ahır ve süpürge bunlar üzerine söylenen palavra,

d) Kastamonu (Akkaya Nahiyesi), mantar, kazan ve balta; kazan iki oda büyüklüğünde, mantar balta ile kesilir.

6. 20/IX.1-42/IX.1 (Denizli-Konya)

Tipler: Hazırcevap karakterli

Motif : Cenneti kadınlı-kızlı, zevk ve eğlence yeri olarak kabul eden bir zihniyete verilen cevap,

Çevre : a) Denizli, camide konuşan bir vaiz: "Kadınlarınızla

birlikte, bir çok şeyde cennete size verilecektir." der.

b) Konya (Şeydişehir), Camide konuşan bir vaiz: "Kadınlarınız huriler şeklinde cennette verilecektir" der.

7. 21/II.1-49/I.1 (Diyarbakır-Muş),

Tipler: Kurnaz ve hazırcevap karakterli

Motif : Köyden şehire inip, lokantada karınlarını doyurduktan sonra kendilerinden parasını isteyenlere; "ne parası? siz de gelin biz de yeyin" diye cevap verilir.

Çevre : a) Tip Diyarbakırlı, olay İstanbul'da geçer,

b) Tip muş (Varto)'dan, olay İstanbul'da geçer,

8. 33/I.7-42/XXVI.2 (İçel-Konya),

Tipler: Kurnaz ve aldatıcı, karakterli

Motif : Yediği yemeğe para ödememek için düşünülen kurnazlık ve hile; "Yemekten sinek çıktı, yemek sinekli" denir.

Çevre : a) İçel, olay lokantada geçer,

b) Konya (İlgin), olay lokantada geçer,

9. 34/X.1-38/XXIV.1 (İstanbul-Kayseri),

Tipler: Saf ve kurnaz karakterli

Motif : Satılacak diye sirkeye su katılır. Pastırma yapıp satılacak diye eşek kesilir. Fakat her ikisi de satılmaz. "Almayacaktın da niçin sirkeye su kattırdın ve eşegimi kestirdin?" der.

Çevre : a) İstanbul, sirke yapan bir dede.

b) Kayseri, pastırma yapan bir dede,

10. 50/II.1-52/II.1 (Nevşehir-Ordu),

Tipler: Saf ve şaşkın karakterli

Motif : Ağpakla (kuru fasulye) ve yağlaş hikâyesi

Çevre : a) Tip Nevşehirli (Nar- Orta Hisar), olay Anakara'da bir lokantada geçer. Narlı Ağpakla yemek ister, halbuki yemek istediği kuru fasulyedir.

b) Ordu, olay bir lokantada geçer. Yağlaş önüne geç gelir ve kaynayarak gelir. Korkusundan titrediğini sanan Karadenizli tabancasını çıkarıp vurmaya kalkar.

11. 58/IV.2-58/XV.1-66/IV.1 (Sivas-Yozgat),

Tipler: Hazırcevap karakterli (Pirzov, Ödeklioğlu İbrahim..)

Motif : Bölgelerine tayin edilen kaymakam ve mutasarrıfların en iyisi hangisi diye sorulur. "Buraya gelip, vazifeye başlamadan yolda öldü" diye cevap verilir.

Çevre: a) Sivas (Kangal-Deliktaş),

b) Sivas (Divriği),

c) Yozgat (Sarayköy),

C. Tip Özellikleri Bakımından Benzerlikler,

"Fıkralarımızın Şekil ve Muhteva Açısından Değerlendirilmesi" ana başlığı altında, "Fıkra Tipleri ve Motif Meselesi" ni de ikinci derece başlık altında ele alıp incelemiştik.

Burada konuyu, "Tip özellikleri Bakımından Benzerlikler" başlığı altında daha değişik açılardan ele alıp, mahallî tipler arasındaki benzerlikleri, benzerlik sebeplerini tesbit edip örneklerle açıklamaya çalışacağız. Konu üzerinde çalışırken mümkün olduğu kadar konu genel çizgilerle işlendiği için tekrara düşmekten kaçınacağız.

Bilineceği gibi fıkra tipi, fıkranın bir kahramanıdır. Fakat tek kahramanı değildir. Fıkralarımızda talî derecede kahramanlar olduğu gibi, aynı zamanda bütün fıkralarımız halkın yarattığı her hangi bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılır.

Masallarda, romanlarda, destanlarda ve daha başka anlatıma dayanan türlerde yer alan bu kahramanlar (tipler) fıkralarda da görülür.

Fakat bu kahramanların hüviyetleri karakterleri ve yapıları birbirlerinden farklıdırlar. Masallarla, destanlarda beden yapısı ve karakter bakımlarından olağan ve olağan üstü vasıflar taşıyan bu kahramanlar, fıkralarımızda gerçek hüviyete sahip, cemiyetimizde her tabakadan; zengin, fakir, cahil, okumuş, köylü ve şehirli insanlardır.

Bu kahramanlar (tipler) dan bizi ilk plânda ve herşeyden önce ilgilendirecek olanlar, sadece yaşadıkları bölge ve yörelerde tanınan ve "mahalli tipler" diye vasıflandırdıklarımız olacaktır.

Mahalli Tipler: Mahalli tip nedir? Özellikleri nelerdir? Ya-

kın bir tarihte fıkralarımızın, bihassa mahalli fıkralarımızın "tip ve motif" unsurları üzerine eğilenlerin ve inceleme yapanların sayıları iki elin parmaklarından daha azdır. Bunların başında P.Nâili Boratav, Ş.Elçin, M.Tuğrul, S.Sakaoğlu, N.Gözaydın ile D.Yıldırım gelmektedir.

Biz zaman zaman, konu üzerine eğilen ilim adamı ve araştırmacılarımızın görüşlerine başvurduk, eserlerine atıflar da bulduk, yeri geldikçe iktibaslar yaptık. D.Yıldırım'ın bu husustaki görüşleri şöyledir:

"Türk coğrafyasının küçük bölge ve yörelerinde tanınan, bilinen mahalli fıkra tipleri, sadece o çevre halkı tarafından benimsenmişlerdir. Daha geniş alanlara yayılmamışlardır. Bunlara bağlı olarak anlatılan pek çok fıkra, zamanla kendilerinden daha ünlü fıkra tiplerine bağlanarak anlatılır."(12) der.

Araştırmalarımız sonunda bütün fıkralarımızın bir zihniyeti temsil ettiğini gördük. Sözkonusu zihniyetleri temsil eden her kişi bir fıkra kahramanıdır. Toplumumuz her devirde güzel sözlü nüktedanlar, ve fıkra kahramanları çıkarmıştır. Bu kahramanlar (tipler) toplumun özelliklerini dile getirirler. Kendi dilleriyle kendilerini anlatırlar. Bizi ilk plânda ilgilendirenler sadece yaşadıkları bölgede tanınan tiplere bağlı olarak anlatılanlardır.

Fıkra kahramanlarımızı Türk halkının yarattığı yolundaki kanaatler yaygın olduğu kadar, Türk halkının duygu, düşünce dünyasının şekillenmesinde de bir çok fıkra kahramanının rolü olduğu kanaati de mevcuttur. Bazı fıkralar belli halk tiplerini kahraman olarak alır. Fıkra tipi hiç bir zaman ferdî şahsiyeti

temsil etmez. Halkın ortak vasıflarının yarattığı bir ortak şahsiyeti temsil eder. Biz bu konu ile ilgili olan görüşlerimizi müstakil bir başlık altında daha evvel izah etmiştik. (bk. s.)

Fıkraların şahıs, yani kahraman, yani tip kadrolarında rol alan insanlar; müsbet, menfi, dinleyici-seyirci, tip ve gruplarını temsil ederler. Fıkralarda rol alan, tip kadrolarında önemli olan, ilk iki grupta bulunan şahıslardır. Tiplere bağlı fıkralarda fıkra tipi daima sabittir ve çevresindeki diğer gruplar her vak'ada değişmektedir.

Türk fıkraları, şimdiye kadar umûmiyetle daha çok fıkra tiplerine göre tasnife ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.(13) Her fıkra tipi gerçek bir kimliğe sahip olduğu için, sevilen ya da nefret edilen bir karakterin insanıdır. Fıkralarımız da bu tipler vasıtası ile sevdiğimiz temel değerler, yahut da nefret ettiğimiz kötülükler bahis konusudur.

Dursun Yıldırım'a göre fıkra tipi: "Türk edebiyatında ister sözlü, ister yazılı gelenekte olsun-bütün fıkralar şu veya bu şekilde halkın yarattığı herhangi bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılır. Tipler, doğduğu ve yaşadığı cemiyetin ortak yönlerini temsil ettiği ölçüde de tip, yayılma ve kabul edilme alanını genişletmiştir. Beşeri ve içtimai unsurları bünyesinde taşıyan fıkra tipleri kalıcılık ve edebilik vasfına ulaşmıştır. Tiplerin temsil ettiği şahsiyeti onlara halk kazandırmıştır. Aslında fıkra tiplerinin çokluğu da temsildeki çeşitliliği açık olarak göstermektedir."(14)

Bölge ve Yöre Tipleri: Bölge ve yöre tipleri deyince belli

bir coğrafi alan üzerinde yaşayan insanları temsil eden, ve bağlı oldukları mekânla adlandırılan fıkra tipleri kastedilmektedir. Kayserili, Çemişkezekli, Kandıralı, Karatepeli, Konyalı, Elazığlı ve Türkiye'nin her yerinden tiplerdir.

S.Sakaoğlu, mahalli tiplerle ilgili olarak; "Nereli dir bu tipler? Kimler dir bunlar?" diyerek, konunun incelenmesine geçmeden Anadolu'da tesbit edebildiğimiz tiplerin 26 tanesinden bahsetmektedir. Bunların kimlikleri, nükteye dayalı özellikleri, fıkralarının diğer tiplere mal edilmesi ve yer değiştiren fıkra tipleri üzerinde durur.

"Bizi ilk planda ilgilendirenler, sadece yaşadıkları bölgede tanınan tiplerdir. Bunların fıkraları pek az işitilmiş, başka bölgelerde benzerlerine pek rastlanmayan fıkralardır.

Mahalli fıkra tiplerinin gerçekten yaşayıp yaşamadığı hususunda bazı şüpheler ortaya atılabilir veya mahalli bir tip değilde ortak bir tip olduğu ileri sürülebilir. Bu açıdan bazı fıkra tiplerimizi daha yakından tanımakta fayda vardır. Bu fıkra tiplerimiz de bizler gibi yaşamışlar, fakat bizlerden farklı olarak nükte dolu bir dünyanın insanı olmuşlardır. Nükteleleriyle bizlere hoş vakit geçirtip eğlendiren, bazen de ders veren bu insanlarımızı çeşitli açılardan ele alabiliriz."(15) der.

Fıkralarımızın bazılarının çok ünlü, ünü Türkiye sınırlarını, hatta Türklük dünyası sınırlarını aşacak kadar olan tipleri vardır; N.Hoca, İ.Çavuş, B.Mustafa.... vs. gibi. Bu çok ünlü fıkra tiplerimiz yanında sadece yaşadıkları çevrede tanınan pek çok fıkra tipimiz de vardır. Biz bu mahalli tiplerimizden 511'-ni tesbit etmiş bulunuyoruz.

Değişik bölgelere ait mahalli tiplerimiz üzerinde başta S. Sakaoğlu'nun ilmi araştırmalar yaptığını, bunlardan bölgeleriyle birlik 26 tanesini tesbit edip, tip özellikleriyle birlikte tanıttığını ve fıkra literatürümüze kazandırmış olduğunu görüyoruz.(16) Ayrıca Fevzi Halıcı (17), Kâzım Yedekcioğlu (18), Ö.L.Hocaoğlu (19), ile birlikte daha başka fıkra meraklılarımızın kendi bölgelerine ait tipe bağlı fıkraları derlemek ve yayınlamak suretiyle mahalli tiplerimizin tanıtılmasına önemli katkıları olmuştur.

Mahalli tiplerle ilgili S.Sakaoğlu, "Fıkralarda, bir Nasreddin Hoca, bir İncili Çavuş, bir Bekri Mustafa her zaman akılda kalabilecek tiplerdir. Bunların fıkralarını çok geniş bir coğrafyada dinleyebilmekteyiz. Ama, bir Tayyip Ağa'yı Konya'nın 50 km. güneyinde Çumralılar bilmemtedir. Niyazi Dede, Kerim Barı, Murtaza gibi tipler sadece Sivas, Silifke ve Kastamonu'da tanınmaktadırlar. Eğer bunlar bir Nasreddin Hoca kadar sevilip şöhret kazanmışlarsa bir müddet unutulmamaktadırlar. Ancak, muayyen bir zaman sonra unutulup gidecek, bir iki nüktenin sahibi olarak kalacaklardır. Ya ondan arta kalan diğer nükteler? Onlar da, ya ünlü fıkra tiplerine (N.Hoca, İ.Çavuş vs.) bağlanacak veya ortaya çıkan yeni bir tipin peşine takılacaktır."(20) demek suretiyle, fıkra tiplerinin yer değiştirebileceğini ifade etmektedir.

Biz de konu ile ilgili yaptığımız araştırmalarımız sonunda, fıkra tiplerinin yer değiştirme özelliklerine sahip olduklarını gördük. Ayrıca diğer halk anlatımlarında olduğu gibi bir yerde devamlı durmadıklarını, tabiatları icabı başka fıkraların kah-

ramanları olarak rol aldıklarını tesbit ettik.

Bazı mahalli tiplerimizin daha geniş bir coğrafi alana yayılarak, farklı bölgelerde tanınma, şöhrete ulaşarak, daima aklıda kalabilecek bir karakter yapısına sahip olduklarını gördük. Mahalli tiplerimizden bazılarının da coğrafi alanlarının oldukça daralmaya, unutulmaya yüz tuttuğunu, fıkralarına konu olan motiflerin daha tanınmış tiplere bağlanarak anlatılabileceği kanaatine vardık. Bu kanaatimizi doğrulamak, fıkra tipleri ve motifleri arasındaki yer değiştirme özelliklerini örnekleriyle birlikte, görebilmek için hazırladığımız "Mahalli Fıkralarımız İl, Fıkra Tipi ve Motifleri Açısından Benzerlikler" başlığı altındaki özeti bu bölümden sonra vereceğiz.

Racul Rosiere'in anlatmaya dayalı türlerin hepsi için geçerli olabilecek olan görüşlerine göre, hatırası zayıflamaya yüz tutan bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılan fıkralar, daha meşhur bir fıkra tipine bağlı olarak anlatılmaktadır. Bu görüşlere göre fıkra tiplerimizin yer değiştirmesi meselesi karşımıza çıkmaktadır.

Yer Değiştiren Fıkra Tipleri:

Fıkra tiplerinin yer değiştirmeleriyle ilgili olarak S.Sakaoğlu "Fıkralar da diğer halk anlatımları gibi, bir yerde devamlı olarak durmazlar. Her fıkra tabiatı icabı başka yerlere gitmek başka insanlar tarafından bilinmek ister. Ancak bu gidişlerde fıkralar her zaman kârlı çıkmazlar; bazı hallerde fıkra gittiği yerin (veya yerlerin) rengine bürünür. Fıkranın çatısı korunmakla birlikte kahramanı değişebilir."(21) der.

Kastamonulu Murtaza'dan, Erdemlili Karacabey'den, Tavaslı

Kalaycı Koca Mustafa'dan seçtiği birer fıkrayı karşılaştırır. (bk. s.) Bu örneklerle , tiplerin yer değiştirebileceği görüşleri hem doğrulanmış, hem de kuvvet kazanmıştır.

Biz, tiplerin yer değiştirebileceğini başka örnekler vermek suretiyle, daha da zenginleştirmeye çalışacağız:

1. a) 06/II.1, Ankaralı (Kalecik) Ali Şan Ağa; Fıkra tipimiz, hazırcevap, yeri geldiğinde taşı gedğine koyan, hiçbir şeyin altında kalmayan birisidir.

Ali Şan Ağa'dan bir fıkra: Kendisini kızdırmak için "ayıya bak ayıya, ayı geldi" diyenlere: "Bu kadar köpeğe bir ayı ne yapsın" der.

1.b) 07/I.1, Antalya (Akseki)'dan Gök Hasan'ın Halil Ağa; Fıkra tipimiz, hazırcevap, aynı zamanda muziptir.

Halil Ağa'dan bir fıkra: Yemekli kış sohbetlerinde Halil Ağa'ya oyun oynamak istenir. Herkes haberli olduğu için birer yumurta çıkarır. Halil Ağa'nın da çıkarması istenir. O da "Üüü rü diye öter ve bu kadar tavuğa bir horoz lâzım" der.

1.c) 25/I.1, Erzurum (Altunbulak)'dan Kalender Mahmut Ağa; Fıkra tipimiz, hazırcevaptır.

Mahmut Ağa'dan bir fıkra: Mahmut Ağa, bir gön köy odasına girer, selâm verir hiç biri yer göstermez. Biri de der ki: "Sakin yanınıza almayın köpek gibi kapar." Mahmut Ağa oturduğu yerden: "Pek ileri gelemedim. Sizin gibi köpekler türeyeli bizim gibilere kapı dibi düştü." der.

1.d) 58/IV.1, Sivas'dan Pirzov; Fıkra tipimiz, hazırcevap ve şakacı birisidir.

Pirzov'dan bir fıkra: Sivas'ın ileri gelenlerinden bir grup Pirzov'u kızdırmak için sözbirliği ederler. Pirzov odaya girince Vali Paşa, "Pirzov, pirzov dedikleri bu mu, ayıya benziyor" der. Pirzov sakin bir vaziyette eliyle oturanları gösterir ve Vali Paşa'ya döner: "Ayılığına ayıyım ya, yanınızda getirdiğiniz bu kadar ite bir ayı ne yapabilir, paşam der.

2.a) 06/XIII.1, Anakara'dan Yeğen Hasan; Fıkra tipimiz, hazırcevap birisidir.

Yeğen Hasan'dan bir fıkra: Yeğen hasan bir gün emmisi ile ekin biçerken, emmisi işi yapamadığı için durmadan "ah gençlik ah gençlik" der. Yeğeni yapıp edemez "Emmi biz senin gençliğini de biliriz" der.

2.b) 26/II.1, Eskişehir'den Takka Hasan; Fıkra tipimiz, hazırcevap ve sıkıyellenen birisidir.

Takka Hasan'dan bir fıkra: Takka Hasan sık yellenen birisidir. Yellendikçe "ah gençlik" demiş, demiş ama, kendi kendine de "ben senin gençliğini de bilirim" diye nükte yaparmış.

3.a) 15/IV.1, Burdur'dan Yörük Râsim; Fıkra tipimiz, saf birisidir.

Yörük Râsimden bir fıkra: Ramazan ayında şehre inen yörük, cuma namazı gibi kısa olacağı düşüncesi ile teravi namazını kılmaya başlar. Dışarıda bekleyen karısına "sakın darılma, bu iş iddiaya bindi. Bunu tamamlayacağız" der.

3.b) 51/IV.1, Niğde'den Ali Osman; Fıkra tipimiz, saf birisidir.

Ali Osman'dan bir fıkra: Dışarda oğlu beklemekte olan Ali Osman, teravi namazına durur. Oğluna da "imamla iş inada bindi, bekle" der.

IV. MAHALLİ FIKRALARIMIZDA İLLER ARASINDA
FİKRA TIPLERİ VE MOTİFLERİ AÇISINDAN BENZERLİKLER

İl Kodu	-Fıkra Tipleri	-Fıkra Motifleri
01/II.1	-Kurnaz ve şair	-Parası olmadığı halde lokan- tada yemek yer, kurnazlıkla kurtulmak ister.
42/XXXIX.1	-Kurnaz ve şair	-Parası olmadığı halde lokan- tada yemek yer, kurnazlıkla kurtulmak ister.
01/IX.1	-Saf ve şaşkın	-Mahkemede heyecanından sigar- rası ile cebini yakar, hâkimin ikazı ile vicdanına der.
06/X.1	-Saf ve şaşkın	-Mahkemede heyecanından sigar- rası ile cebini yakar, hâkimin ikazı üzerine vicda- nına der.
32/VII.1	-Kurnaz ve hazırcevap	-Karısı beğenmez, çakmağını yakar, sıraların altında adalet arar.
01/XIII.1	-Kurnaz	-Köy odasında su dağıtmaktan kurtulmak ister, yangın var der, taşı atar, bağırar- rak kaçar.
33/II.10	-Kurnaz	-Mecliste bulunanları ayacağına kaldırmak ister, değirmenbaşı yanıyor diye bağırır.
37/I.2	-Kurnaz ve açığöz	-Yalan söylemek için davet e- dilir. Konağın yanıyor der ve ilâve eder. Attan inmeden söylenen yalan bu kadar olur.
42/XXVII.1	-Kurnaz ve aldatıcı	-Kurnazlıkla kendilerine zi- yafet çektirmek isteyen Bedesten esnafının oyunu

"Bedestende yangın var diyerek bozar."

- 03/I.9 - Kurnaz ve hazırcevap - İmanın şartı sorusuna, ortada bir kelime-i şehâdet kaldı cevabını verir.
- 36/I.2 - Bektaşî meşrep - İslâmın şartı sorusuna 100 verilir. 95'i sana kalsın 5'ini söyle denir.
- 60/VII.1 - Hazırcevap - İslâmın şartı sorusuna 1, o da rahat durmaktır cevabı verilir.
- 68/I.1 - Hazırcevap - İslâmın şartı sorusuna, eskiden 5 ti şimdi 10 oldu cevabı verilir.
- 05/V.1 - Aldatıcı ve atlatıcı - Sipahi'nin tazasının yarışı kazanması için muska yazdırılır.
- 23/XV.1 - Aldatıcı ve atlatıcı - İneğin yağının çok çıkması, için muska yazdırılır.
- 28/III.1 - Aldatıcı ve atlatıcı - Ermeni gencinin başının ağrısının geçmesi, için muska yazdırılır.
- 38/XXV.1 - Aldatıcı ve atlatıcı - Sıtmadan kurtulmak isteyen kimseye muska yazdırılır.
- 44/II.1 - Aldatıcı ve atlatıcı - Hastalanan çoban köpeğinin iyileşmesi için muska yazdırılır.
- 70/I.5 - Aldatıcı ve atlatıcı - Sobası yanmayan Ayşe'nin sobasının yanması için muska yazdırılır.
- 06/II.1 - Hazırcevap - Kendisine ayı denir. O da bu kadar köpeğe ne yapsın bir ayı, der.
- 07/I.1 - Hazırcevap - Yumunta çıkarması istenir. O da bu kadar tavuğa bir horoz ne yapsın der.

- 25/I.2 - Hazırcevap - Meclistekiler köpek diyerek yanlarına almazlar. O da sizin gibi büyük köpekler türeyeli bizim gibilere kapı dibi düştü der.
- 58/IV.1 - Hazırcevap - Ayı diye kızdırırlar. O da bu kadar ite bir ayı ne yapsın der.
- 06/XIII.1 - Yaşlılığından şikâyetle, ah gençlik der, gençliğinde biliriz, denir.
- 26/II.1 - Hazırcevap - Yellenir ve yaşlılığına bağlar. Arkaya bakar kimse yok. Gençliğini de bilirim" der.
- 06/XVI.1 - Deli (mecezub) - Korkudan namaza duran kadını, kocası tarafından başı çevrilerck selâm verdirilir.
- 33/II.8 - Martavalcı - Jandarmalardan kurtulmak için namaza durur. Aranan kimsenin kendisi olmadığını söyler ve kurtulur.
- 07/II.2 - Saf ve şaşkın - İhtiyaç için gelen kimse, eşek demeye geldim der.
- 9/I.1 - Saf ve şaşkın - Komşusuna ihtiyaç için gelir, eşek diyecektim der.
- 9/II.1 - Saf ve şaşkın - İhtiyaç için gelir eşek diyecektim der.
- 07/IV.1 - Saf ve bön - Deniz evaya, vapur da biçer dövere benzetilir.

- 69/IV.1 - Saf ve bön - Denizi ilk gören ovaya benzetir. Onu da su basmış diye üzüdür.
- 07/VII.1 - Kurnaz ve hazırcevap- Misafire fazla kaldığı hatırlatılır. Oda rahat olunca kalınır der.
- 50/I.1 - Kurnaz ve hazırcevap- Kalkmayan misafire, Ya yak git! Ya kalk git! demir.
- 60/VI.1 - Kurnaz ve hazırcevap- Gitmesini bilmeyen misafire gitmesi için yapılan kurnazlık.
- 07/VIII.1 - Hazırcevap - Kadınlarını telmihen şu sizin inçirler diyen valiye, sizin gibi bahçeye yadı yabancı sokmayız denir.
- 58/I.2 - Hazırcevap - Vali, hocanın karısını görür, bunlarla nasıl yatarsınız der. Sizininkilerle kim olsa yatar denir.
- 07/XVI.1 - Alık - Kesilen çamı eşeği ile dayamak ister, eşek altında kalır ve ezilir.
- 28/V.1 - Alık - Kesilen çamın eşeği ile dayaması istenir. Altında kalır ve ezilir. Kekik yiyordu, haberi olmadı. Sıpası büyür eşek olur der.
- 51/III.1 - Alık - Kesilen ağacı öküzleri ile dayamak ister, altında kalan öküzler ezilir.
- 07/XVII.1 - Saf - Olmamış mey yerler. "Dilimi zi arı soktu, derler.
- 15/III.1 - Saf - Erik diye ceviz yerler. Adın erik tadın zehir derler.

- 10/V.1 - Yalancı ve atlaticı - İyi yalan söyleyeme, yalan da olsa, doğru gibi oldu denir.
- 42/II.11 - Yalancı ve atlaticı - Taraflardan aldığı bilgi üzerine hazırlanan iddianameye, sanki yanımızda gibi söyledi denir.
- 13/III.1 - Saf ve şaşkın - Kendisine çarpanın pardon demesi üzerine, ne sen ol, ne de Barzan der.
- 63/L.1 - Saf ve şaşkın - Ayağına bastığı için dangalak denir. İyi bir ifade sanır. Bizde daha büyük dangalaklar var der.
- 13/IV.1 - Saf ve hazırcevap - Çizmenin ne olduğunu bilemezler, soranlar. Kazmanın kılıfı cevabını alırlar.
- 40/I.1 - Kurnaz ve aldatıcı - Elindekinin saz olduğunu gizlemek için sorana kazanın kepeci der.
- 44/VI.1 - Saf ve hazırcevap - Çizmenin ne olduğu sorulur. Kazmanın kılıfı denir.
- 14/I.2 - Kurnaz ve hazırcevap - Tahta kurusu ilâcının tesirsiz olduğu söylenir. O da gözünün içine dökücek-sin der.
- 68/I.3 - Kurnaz ve hazırcevap - Sinck ilacının tesirsiz olduğu söylenir. O da tutup içireceksiniz der.
- 14/I.3 - Hazırcevap - Bir tek düşmanım yok. Çünkü hepsi öldü de ondan der.
- 42/I.1 - Hazırcevap - Hiç düşmanım yok der. Çocuğunda mı yok denir.

- 14/I.4 - Hazırcevap - Sigara üzerine tartışılır.
"Günahsa yakıyorum, sevapsa içiyorum." der.
- 35/VIII.1 - Hazırcevap - Sigara üzerine tartışılır.
Sofunun domuzunu biliyordum, domuzun sofosunu bilmiyordum, der.
- 70/I.7 - Hazırcevap - Sigara üzerine konuşulur.
Firavun'un bahçıvanı mısın denir.
- 15/II.1 - Hırsız ve yalancı - Caminin kilimlerini çalmak ister "Gir gir al! çık çık al!"
- 19/VI.1 - Hırsız ve yalancı - Hırsızlık yapmak isteyeneye "Gir gir al!, Çık çık al" denir.
- 15/IV.1 - Saf - Teravinin uzun olduğunu bilmeyen yörük, bu iş iddiaya bindi, tamamlayacağız der.
- 51/IV.1 - Saf - İlk defa teravi kılan kimse, bu iş inada bindi, tamamlayacağız der.
- 16/I.6,7 - Saf, kurnaz ve hazır cevap - Bahallılık üzerine "Narh büyükler için rüsumdur," der.
- 16/III.2 - Meczub ve hazırcevap - Kulpu kırık fincanla kahve verilir. İstanbul'a gönderin, orada bana bir kulp takan olur, denir.
- 58/XIII.1 - Meczub ve hazırcevap - Kırık kulplu fincanla kahve verilir. İstanbul'a gönderin, bir kulp takan olur, denir.
- 17/II,1 - Hazırcevap - Kahve tiryakisi olana im-

tihan için, burçak verilir.

o da at gibi kişner.

- 42/XVI.2 - Kurnaz ve hazırcevap - Kahve tiryakisinin önüne çekilmiş kahve dökülür. Deneleye dur denir.
- 51/II.1 - Hazırcevap - Kahvesine arpa karıştırılır. O da "arpa koluma durdu" der.
- 18/II.1 - Saf ve şaşkın - Saman çalmak isteyen hırsıza "bulda git oğlum" der.
- 59/II.1 - Saf ve şaşkın - Hırsıza, istiyor diye, Al da git oğlum der.
- 20/IV.1 - Hazırcevap - Acemi berber, yüzde yaralar açar, sorana veresiye tıraş yaptığını söyler.
- 23/I.6,7 - Hazırcevap, akıllı - Tıraşta yüzlerinden ateş çıkar. Bıçağın kör olduğu söylenmez. Çelik olduğu belli denir.
- 33/I.7 - Hazırcevap - Kuru traş olmak isteyen kimse dayanamaz. Oğlum ben Yalvaşlıyım der.
- 42/LXIV.1 - Hazırcevap ve kurnaz - Kuru traştan kurtulmak için ben Konya'nın kazasındanım der.
- 20/V.1 - Martavalcı - Kazan ve lahananın,
- 33/II.1 - Martavalcı - Kazan ve pancarın,
- 36/IV.1 - Martavalcı - Ahır ve süpürgenin,
- 37/I.3 - Martavalcı - Mantar ve kazanın büyüklüğü üzerine martavalcılar yarışır.

- 20/IX.1 - Hazırcevap - Cennette karılarınızla beraber olacaksınız denmesi üzerine, O cennete gitmem denir.
- 42/LX.1 - Hazırcevap - Huri ve gılmanlarla birlikte karılarınız da verilecek, diyen vaize karşı, O cennete gitmem denir.
- 21/II.1 - Kurnaz ve hazırcevap-Lokantada yemek yer, parası istenince, ayıp ayıp, gelin siz de bizde yiyeceğiniz denir.
- 49/I.1 - Kurnaz ve hazırcevap-Lokantada yemeklerin parasız yendiğini sanan kimse yemek yer. Parası istenince, gelin sizde bizde yiyeceğiniz der.
- 33/II.3 - Hazırcevap - Para isteyene, vade verilir.
- 35/VIII.1 - Hazırcevap - Borcu için kâtibi vade verir. (ahrete) vadenin bile günü gelir. Niçin verdim denir.
- 33/II.6 - Martavalcı - Dokuz saçmadan sekizi isabet eder, biri avını arar.
- 38/XXI.1 - Martavalcı - Attığım saçmalardan biri isabet etmedi oda kuşun peşinde.
- 55/I.1 - Martavalcı - 999 tavşan vurdum der. Bin desene derler. 1 tavşan için yalanımı söyleyeyim der
- 34/X.1 - Saf - Sirke alınmak istenir vaz geçilir. Almayacaktın da niçin su karıştırdın denir

- 38/XXXIV.1 - Saf - Pastırma alınmak istenir, vazgeçilir. Almayacaktın da eşeği niçin kestirdin denir.
- 38/IX.1 - Açık göz ve kurnaz - Yaşlı eşek satılır. Alan yemiyor diye gelir. Dişlerini eğeledin mi? denir.
- 42/II.9 - Açık göz ve kurnaz - Eşek satılır. Bir müddet sonra alan cambaz başka eşek diye geri satar! Eşek ben sahibimi bildim. O beni bilemedi" der.
- 41/I.1 - Hazırcevap - Dolmaları 2 şer, 3'er yer. Ölülere kaçır kaçır gömerler denir. Ölüsüne göre der.
- 70/III.1 - Hazırcevap - Ziyafette dolmaları 2 şer, 3'er yer. Ölülere kaçır, kaçır gömerler der. Ölüsüne göre" der.
- 42/II.2 - Hazırcevap ve kurnaz - Çirkin olan bir kimse, kendisinden daha çirkinini getirir. Buna bakta bana mum ol der.
- 42/X.2 - Hazırcevap ve kurnaz - Çirkin kimse, daha çirkin birisine, arasına bizim evin önünden geçiver der.
- 42/VI.2 - Hazırcevap - Gönderecek başka adam bulamadılar mı? Adanı adama, beni de sana gönderdiler.
- 42/XLVIII.1 - Hazırcevap - Valiyi davete gider. Seni mi gönderdiler denir. Adanı adama beni de sana gönderdiler der.
- 42/VI.4 - Hazırcevap - Yapısı iridir. Kalsın eşek yapalım denir. O da tohumu kalsın der.

- 42/LXVIII.1 - Hazırcevap - Sizin oranın güzelleri iyidir.
Getirmedin mi? Tohumunu getirdim. der.
- 50/II.1 - Saf ve şaşkın - Ağpakla, kuru fasulye diye önüne
çıkarılır.
- 52/II.1 - Saf ve şaşkın - Yağlaş kaynar vaziyette gelir,
Yiyecek kimse korkudan titrediğini sanır.
- 58/IV.2 - Hazırcevap - Bölgeye gelen, kaymakamın,
- 58/XV.1 - Hazırcevap - Bölgeye gelen mutasarrıfın,
- 66/IV.1 - Hazırcevap - Bölgeye gelen valilerin en iyisi
hangisi diye sorulur. Buraya ulaşmadan yolda ö-
lendi denir.

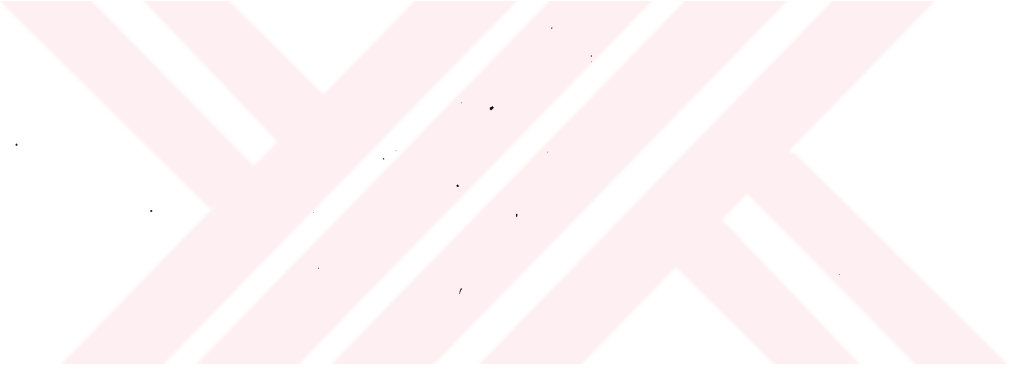
BİRİNCİ BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

1. DURSUN Yıldırım: Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar. 26
2. MEHMET Tuğrul: Mahmut Gazi Köyünde Halk Edebiyatı. 87
3. SAİM Sakaoğlu: "Nasreddin Hoca Fıkralarında Motiflerin Yaygınlığı", Eskişehir Anma Günleri Dergisi, s.4
4. SABRİ ESAT Siyavuşgil: "Folklorda, Sahnede, Resimde Türk" Yeni Türkiye. 386
5. _____: age. 382
6. SAİM Sakaoğlu: Türkiye'de Mahalli Fıkra Tipleri (yayımlanmamış tebliğ), 11
7. DURSUN Yıldırım: age.
8. SAİM Sakaoğlu: Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu. 7
9. DURSUN Yıldırım: age. 15
10. MEHMET Tuğrul: age.
11. FEYZİ Halıcı: Türk Halk Edebiyatı ve Folkloründe Yeni Görüşler. II. "Konyanın Eşsiz Nüktedanı Tayyip Ağa" 186
12. DURSUN Yıldırım: age. 26
13. PERTEV NALLİ, Beratav, Dursun Yıldırım, Sâim Sakaoğlu, Şükrü Elçin.
14. DURSUN Yıldırım: age. 15-16-17
15. SAİM Sakaoğlu: Türkiye'de Mahalli Fıkra Tipleri (yayımlanmamış tebliğ) 2-3
16. _____: agt.
17. FEYZİ Halıcı:
18. KÂZİM Yedekcioğlu:

19. ÖMER LUTFÜ Hecaoğlu:

20. SAİM Sakaoğlu: Türkiye'de Mahalli Fıkra Tipleri (Yayımlanmamış tebliğ)

21. _____: agt.

İKİNCİ BÖLÜM

I. ANADOLU MAHALLİ TIPLERE BAĞLI FIKRA METİNLERİ

OL ADANA

I. EMİN AĞAOĞLU (KÖREMİN de denir.)

1. Cebraîl'i Azrâil'e Teslim Eyledik

Daha çok Aġaoġlu diye tanınmıştır. K r lakabı ile anılmasınnn sebebi, sol gözünün saġ gözüne nazaran biraz daha küçük olmasıydı.

Aġaoġlu genç yaşta politikaya atılmış, önce Demokrat Parti'de sonra da Adalet Partisi'nde delege, yönetim kurulu  yesi vb. görevler yapmıştır. evresi çok geniş olan Aġaoġlu'nun yaklaşık olarak elli kadar delege arkadaşı vardır. 1969 genel seçimlerinde Cebraîl Aydoġan adındaki bir kişi milletvekilliġine adaylıġını koymuş ve kendisini desteklemesi için Aġaoġlu'na yüklü bir miktarda para vermiştir.

Ne var ki daha sonra ortaya çıkan bir başka aday adayı Aġaoġlu'na daha fazla para verince Aġaoġlu ve arkadaşları bu adayı desteklemişlerdir. En fazla oyu alan bu aday liste başı olarak  n seçimden çıkar ve milletvekili seçilmeyi garantiler. Cebraîl Aydoġan ise listeye bile girememiştir.

 n seçim sonuçlarının ilanından sonra Aġaoġlu'ndan Cebraîl Aydoġan'ın durumunu soranlara Aġaoġlu çok rahat bir şekilde şoyle der:

- Vallahi Cebraîl'i Azrâil'e teslim eyedik, hesabını artık o görecek. (Akalin)

2. Nenen Seferberlikten önce mi Sonra mı  ld yd ?

Aġaoġlu, Saraç Bahri'yi kızdırmak için bir gece yarısı bir kaç arkadaşıyla birlikte kapıya dayanır. Kapıyı yumruklayarak:

- Saraç Bahri! Saraç Bahri! diye baġırırlar.

Yataktan fırlayan Saraç Bahri kötü bir şey olduġunu

zannederek kapıya çıkar. Ağaoğlu ile arkadaşlarını görünce merakla sorar:

- Hayrola, bir ölen mi var, nedir bu saatte?

Ağaoğlu gayet sakin bir şekilde:

- Yahu Saraç Bahri, arkadaşlarla konuşuyorduk iddiaya girdik, senin nenen seferberlikten önce mi öldüydü, sonra mı öldüydü?

Saraç Bahri Ağaoğlu'na söverken, Ağaoğlu yine Saraç Bahri'yi kızdırmış olmanın sevinciyle oradan uzaklaşır. (Akalın)

3. Ne Diye Beni Sıcakta Peşinden Koşturdun?

Ağaoğlu, bir gün Adana'nın Küçüksaat meydanından geçerken berberden çıkan ufak tefek bir adam görür. Adam öyle bir ense tıraşı olmuştur ki ensesi güneşte pırıl pırıl parlamaktadır.

Ağaoğlu dayanamaz, adama yaklaşır ve öyle bir tokat enseye şaklatır ki adam sarsılır. Hırsla geriye dönen adam iri yapılı Ağaoğlu'nu görünce hiçbir şey söylemez ve yoluna devam eder.

Ağaoğlu'nun en büyük gayesi adamcağızı iyice kızdırıp küfrettirmektir. Bunun için adamın peşine takılır. Adam Abidinpaşa Caddesine döndüğünde Ağaoğlu adamın ensesine bir tokat daha aşkeder. Adam dönüp bakmaz bile. Artık her üç dört adımda bir Ağaoğlu adamcağızın ensesine bir tokat patlatmaktadır.

Adam önde, Ağaoğlu arkada Abidinpaşa caddesine geçerler,

Taşköprü'ye gelirler. Ağaoğlu tokatların sayısını artırmıştır. Artık her adımda adamın ensesine bir tokat inmektedir. Adamın ensesi kıpkırmızı olmuştur. Fakat bir türlü adam Ağaoğlu'nun istediği şekilde kızıp küfretmemektedir.

Taşköprü'yü geçip de kendi muhitine gelen adam, nihayet arkasına döner ve:

- Be adam, ne diye enseme vurup duruyorsun, diyerek küfretmeye başlar.

Ağaoğlu sonunda gayesine ulaşmanın sevinciyle gülerken biraz da sitemkâr bir şekilde:

- Kardeşim, madem sövecektin ne diye beni bu sıcakta peşinden koşturdun? İlk tokatta sövseydin ya, der. (Akalin)

4. Neyse Bir Yanlışlıktır Olmuş

Yaz aylarında sıcaktan bunalan Adanalılar Tekir, Bürücek, Namrun, Zorkun gibi yaylalara göçerler. Bu arada Niğde'ye giden Adanalılar da olur.

Ağaoğlu da 1950'den sonra ailesiyle birlikte Niğde'ye yaylaya gitmektedir. Niğde valisi, Ağaoğlu adında birinin Niğde'ye yaylaya çıktığını öğrenir. Ağaoğlu'nun Demokrat Parti'nin önde gelen kişilerinden olan Samet Ağaoğlu ile akraba olduğunu zanneden vali, bir akşam Ağaoğlu'nu evine yemeğe çağırır.

Bu davete pek bir anlam veremeyen Ağaoğlu, işin içinde bir iş olduğunu düşünerek davete icabet eder.

Yemekler yenir, kahveler içilir, sonunda vali baklayı ağzından çıkarır.

- Efendim, ben dört yıldır burada valilik yapmaktayım. Hanım İzmirli. Tavassut etseniz de İzmir'e nakledilsem, der.

Ağaoğlu hiç istifini bozmadan cebinden kalemini çıkarır ve sigara paketinin üzerine not alır:

- Hiç merak etme vali bey, bugünden tezi yok valizini toplamaya başlayabilirsin, İzmir'e nakledildin say kendini, der.

Büyük bir tesadüf sonucu iki hafta sonra valinin tayini çıkar ama, İzmir'e değil de İzmit'e...

Vali hemen Ağaoğlu'nun yanına gider:

- Aman efendim, bir yanlışlık olmuş. Ben size İzmir demiştim, tayinim İzmit'e çıkmış.

Hiçbir şeyden haberi olmayan Ağaoğlu yine gayet rahat bir şekilde sigara paketini çıkarıp üzerine not alırken:

- Hay Allah! Telefonda yanlış anlamışlar olsa gerek. Halbuki İzmir'e nakolunacak diye tenbih etmiştim. Neyse, bir yanlışlıktır olmuş. Sen şimdi İzmit'e git, ben Ankara'ya dönünce senin naklini İzmir'e yaptırırım, der. Vali uzaklaştıktan sonra da sigara paketini çöpe atar. (Akalin)

5. Hani Bu Tarlada Köstü?

Ağaoğlu ve arkadaşları bir gün otomobille Ankara'dan Adana'ya dönmektedir. Yanlarında yiyecek olarak peynir ve ekme vardır. Otomobil bir soğan tarlasının yanından geçerken, peynir ekmekle soğanın güzel gideceğini düşünür ve otomobili durdurur.

Tarlaya girip soğan çekmeğe başlayan Ağaoğlu, birden

tarla sahibinin elinde çiftesiyle kendine doğru koştuğunu görür. Adamın niyetinin kötü olduğunu anlayan Ağaoğlu, birden bire adama bağırmağa başlar:

- Gelsene be dama buraya! Hani bu tarlada köstü?

Ağaoğlu'nun bu çıkışı üzerine şaşırان tarla sahibi, çiftesini indirir ve:

- Ne köstüsü bey? der.

- Sen vekâlete yazı gönderip de tarlamda köstü var, soğanlarımı yiyor, zirai mücadele yapılsın demedin mi? Biz ta Ankara'dan kalkıp buraya tarlanı soğanlarını incelemeğe geldik, sen bizi vurmaya kalkıyorsun.

İyice şaşırان adam:

" Yok ben böyle bir şey yazmadım.." diyecek olur. Ağaoğlu adamı bir iyi azarlar ve:

- Çabuk tarlanın muhtelif yerlerinden soğan mumunesi çek getir, diye bağırır.

Ne olduğunu anlayamayan adam, kucak kucak soğan çekip getirir, otomobilin bagajını soğanla doldurur. Sonra da Ağaoğlu'nun elini öperek Ağaoğlu'ndan ötür diler. (Akalin

6. Senin de.. Kahvenin de.. Paranın da..

Ağaoğlu'nun en büyük zevki kızdırdığı kişilerin kendisine küfretmesidir. Bunun için Ağaoğlu hedef seçtiği kişiyi kızdırıp küfrettirinceye kadar elinden geleni yapar.

Niğde'den Adana'ya dönmek üzere yeğeni Recai Akalin ile birlikte terene binen Ağaoğlu, öğle yemeği için trenin restoranına gider. Yeğeniyle birlikte yemek yedikten sonra

garsonu çağırır ve:

- Evladım, bana sade, yeğenime de şekerli iki kahve getir, diye sipariş verir.

O yıllarda (1943-1945) pek çok gıda maddesi gibi kahvede bulunmamaktadır. Kahveyi ancak yüksek fiyattan karaborsadan almak mümkündür.

Garson:

- Efendim, kahve piyasada bulunmuyor, karaborsada da çok pahalı. Karaborsadan alsak fincanını üç dört liradan aşağı satamayız. Bu fiyattada kimse kahve içmez. Onun için, maalesef kahve satmıyoruz, der.

Ağaoğlu garsona çıkışır:

- Olur mu efendim, koskoca devletin treninde kahve nasıl satılmaz. Siz karaborsadan alın, fincanını beş liraya satın, ben içerim, yeğenim de içer. Elbet başka içen de bulunur, der.

Garson nazik bir şekilde:

- Pekâlâ efendim, bundan sonra alırız, der ve uzaklaşır.

Ancak Ağaoğlu, garsonu gözüne kestirmişti; kızdırıp küfrettirmeye kararlıdır. Az sonra garsonun yanına çağırır:

- Evladım, bu kahve meselesi çok önemlidir. İhmale gelmez. Medeniyetin icabıdır. Trende kahve satılmazsa nerede satılacak?

Garson biraz sinirli bir şekilde:

- Bakarız efendim, bulursak satarız, der.

Ağaoğlu, garsonun her yanından gelip geçişinde garsona:

- Kahveyi sakın ihmal etmeyin, mühim meseledir. Sen sat, ben içerim, yeğenim de içer. Beş liradan başka içen de olur, diye seslenmektedir.

Ağaoğlu'na iyice kızan ancak kendine hakim olmaya çalışan garson sonunda bir köşeye çekilir ve ters ters Ağaoğlu'na bakmağa başlar.

Ağaoğlu yeğenine:

- Vallahi yeğenim, garson tam kıvamına geldi, şimdi sövecek der ve bir parmak işaretiyle garsonu yanına çağırır. Daha işareti yapmasıyla birlikte yerinden fırlayan garson hekesin içinde başlar küfre:

- Senin de... kahvenin de... paranın da...

Hedefine ulaşan Ağaoğlu, garsonun her küfründe gülmekten yerlere yatmaktadır. (Akalin)

7. Saraç Bahri Ölmüştür.

Ağaoğlu'nun çok uyuyan bir arkadaşı vardır. Saraç Bahri adındaki bu arkadaşına bir oyun oynamaya karar verir.

Saraç Bahri, ailesini köye göndermiş evinde öğleye kadar uyumaktadır. Ağaoğlu Saraç Bahri evinde uyurken bir sela verir ve Saraç Bahri'nin öldüğünü, cenazenin öğle namazını müteakip evinden kaldırılacağını ilan ettirir;

Adana'da ölü evine erkekler genellikle girmezler ve evin dışında sandalyelere oturarak cenazenin kaldırılmasını beklerler. Bunu bilen Ağaoğlu bir kamyon sandalye kirayıp Saraç Bahri'nin evinin önüne dizdirir. Ölüm haberini

duyan Saraç Bahri'nin evinin önüne gelir, sandalyeye oturarak beklemeğe başlar. Ağlayanlar, hatıralarını anlatanlar, ölümün sebebini soranlar arttıkça gürültü de artmaktadır. Sonunda bu gürültüye Saraç Bahri uyanır ve gürültünün sebebini anlamak üzere geceliğiyle birlikte dışarı çıkar.

Cenazenin kaldırılmasını bekleyenler kapıda Saraç Bahri'yi görünce bir kıyamettir kopar. Kimisi sandalyeleri devirerek kaçmağa başlar, kimisi de bayılır ya da olduğu yerde yığılır kalır.

Bu arada Ağaoğlu meydanda kahkahalarla gülmektedir.

(Akalin)

II. ADANALI ZİYÂ

1. Dağladı Aşçı Diliyle Ciğerim Yaresîni,

Şair Adanalı Ziyâ, bir gün İstanbulda parasız kalmış. Karnı zil çala çala bir tanıdığı rastlamak hülyasıyla Sirkeci taraflarında gezerken yolu bir ciğer kebapçısının önüne uğramış, şöyle bir bakmış; tepeleme duran ciğerler sıcak sıcak. Dayanamamış içeri girmiş. İki üç porsiyon götürmüş. Karnını iyice doyurduktan sonra aşçıya:

- Bak hemşehrim benim param yok. Sen tabii şimdi beni döveceksin. Hadi dövde gideyim demiş.

Aşçı cevap vermiş:

- Öyle yağma yok. Şimdi ben seni içeri tıkarım ve üç gün üç gece bulaşık yıkatırım. Ziya bakmış papuç pahalı, kafasını zorlamış aklına civar otellerdeki bir arkadaşı gelmiş ona şu beyti yazmış;

Dağladı aşçı diliyle ciğerim yâresini,
 Ciğerim pâresi! gel ver ciğerin pâresini,
 Şiir gitmiş para gelmiş ve Ziyâ'da bulaşıklıktan kur-
 tulmuş. (Zaparta 6)

2. Her Yerimi Ara! Haberim Yok

Üstat Ziyâ bir gün üç dört kadeh arkadaşlarile arabacı Cabbar Ali'nin sürdüğü faytununa atlıyarak doğru İzmir İstasyonu civarında karabet adlı bir ermeninin müstecir olduğu o zemanе göre asri bir şekilde işleyen otelin gazinosuna gider. Bir masa etrafında çevrilirler. İçki levazımı tabii ihzar edilir. Ne kadar zaman geçmiş belli değil. Kafalar kızışır arabacı da bu önu sessiz sonu gürültülü curcunallı müşterilerini götürmek için orada bekliyor. Bir aralık bunların içinden henüz kendine malik bir muzip arkadaş diğerlerine bildirmeksizin aralarından dışarı çıkar arabacının ve arkadaşlarının haberi olmaksızın dışarda duran faytuna atlayınca doğru şehire gelir.

Biraz sonra arabacı dışarı çıkar görürki faytun yerinde yok. Telâşla oraları arar faytundan iz bulamaz içeri girer kendilerinden bile haberi olmıyan müşterilerine sert bir suratla. Faytunum dışarda yok. Nerede ise bulun. Der. Bunlardan her biri görmediklerini ant ve yeminlerle telaşlı ve şırnışık arabacıyı iknaa çalışırlar.

O sırada aynı tehditli sual Ziyâ beye de tekrar edilince üstat hemen ayağa kalkarak arabacıya: Her yerimi ara! haberim yok. Ne aldım nede gördüm. Diye paltonun her iki

yakasını açarak ceplerini göstermek suretile arabacıya cevap verir. (Bâki 214-215)

3. Ben de Biliyorum

Uzun çarşının eski medhalinde donyağının Aliefendiye ait altı berber ve üstü kahve dükkânı bir mülk vardı. İstibdat devrinde 318 Senelerine doğru Adanalı Ziya bir gün, sarhoş olarak o kahveye gelir, geç vakta kadar oturur. Ve kahvenin bir köşesine sızar kalır. Bir aralık karanlıkta uyanır. Dışarı çıkmak iktiza eder. Kapı zannile pencereden adımlarını atar ve sokağa düşer.

O zaman kasaplık eden kadch yoldaşı Giritli H.Muharrem erkenden dükkâna gelirken Giritlilerin kahveleri önünde, başı açık, kısmen perişan bir halde Adanalı ziyanın oturmakta olduğunu görür. Bu ne hal diye sorar, geceyi kahvede geçirdiğini bilen H.Muharreme cevaben:

- Gece uçtum! uçtum! be der.

Fesini gece gayip ettiğinden birlikte fes satın almağa giderler. Bütün çarşığı dolaşırlar Ziyanın başına göre bir fes bulamazlar. Nihayet dükkânın birinde zorlukla ve yine de küçük olmak üzere bir fes bulurlar.. fesi başına koyduktan sonra H.Muharrem:

- Buna kafamı derler? diye bir latife eder. Oda cevaben ve (İstibdatdaki bahtsızlığına ve te'essürüne telmihen)

- Bende biliyorum bu eş.. kafamın bir şeye yaramadığını der. (Bâki 13)

III. İMERZE'NİN ALİ

1. Yatağını Soğutur muyum Hiç?

Bir gün, davulcu çingeneler, bizim köyün yakınındaki me-
raya çadır kurarlar. Bir sünnet düğünü esnasında, babam, İ-
mirze'nin oğlu Ali'ye, aile fertlerinin hep cılız oldukları-
nı söyleyerek, takılır. Ali, hemen savunmaya geçer: "Ağam,
sen bizim sölüleyi bilmezsin. Bir gardascazım vardı., baba-
yiğit mi babayiğitti. Burnunun altında geçi gıçı gibi bıyık-
ları vardı. Bağı ekmek tahtası gimi genişti. Gardasımdam
ezriyelin ödü satıyordu, ona yaklaşılmıyordu."

Bir gün, Kadirli'nin uzun caddede giderken, ezriyel pust-
lukla arkadan onun gırtlağına çöküvermiş (araba çarpmış).
Gardascazım, can elemetinen otları yefelevermiş. Üç dene ve-
ledle, garası ortada galagaldı. Babam bana, "Sen bu gelinle
gel evlen. Hem ele getmesin, hem de masraftan gurtulmuş o-
luruz. Hemi?" dedi. Ben de, taşı gediğine kondurdum: "Baba,
bu zaten benim aklıcımın ortacında. Gardascazımın gizgin ya-
tağını soğutur muyum hiç?" dedim. (Rumuz:Nüktedan)

2. Başüstüne Polis Bâ

Davulcu çingene İmerze'nin oğlu Ali, akşamın alaca ka-
ranlığında köy mezarlığından geçmek zorunda olan çingene
Mazhar'ı korkutmak ister ve hotlak numarası yapmak için be-
yaz bir bez parçasını boynuna geçirerek mezarlığın bir kö-
şesine önceden saklanır.

Mazhar mezarlığa yaklaşıncaya, bizimki ortaya çıkar ve
kıvrak hareketlerle sağda solda hoplamaya zıplamaya başlar.
Korkudan ödü kopan Mazhar olayı şöyle anlatır:

"Ağam acaba kaçar mı diye. Bismillâhı çökertiyom. Hiç faydası yok. Acaba yanlıştır mı görüyom, gözümün alartısı mı diye siliyom. Nafile.. beyaz alâmet taştan taşa sığıyor. Korkudan altıma ıslatmışum."

Bu arada, Mazhar'ın bulunduğu yandan atlı ve silahlı olarak dolayan orman koruma memuru Hikmet gelir. Korkudan bayılmak üzere olan Mazhar ormancı'ya dönerek:

"İyi yetiştin kölesi olduğum. Şu beyaz alâmet cin mi, yoksa şeytan mı? Şuna iki fişek sıkıver. hele! "diye haykırır.

Ormancı Hikmet, silahın ağzına mermiyi sürüp tam ateş edeceği bir sırada, Ali yalvarmaya başlar: "Kulun kölen olayım, ateş etme. Ben'nim!"

"Ulan serseri herif, sen kimsin?"

"Ben, İmerze Ede'nin oğlu Ali'yim."

"Ulan serseri, bu ne biçim şaka? Nerdeyse seni vuracaktım! Bir daha böyle haltlar karıştırma."

"Başüstüne polis bâ." (Rumuz: Nüktedan)

IV. CİCİK EMMİ

1. Ne Yüzle Gireceksin Cennete

Cıcık Emmi bir gün Ceyhan'a pamuk götürmüş. Pamuğu satmış. Tüccar parayı vermemiş. Argo tabiriyle Cıcık Emmi yi ekmiş. Cıcık Emmi bir beklemiş iki beklemiş adam parayı vermemiş. Varmış adamın yakasına yapışmış:

"Sen beni tanıyor musun? Diye sormuş.

Adam:

"Yok ben seni nerden tanıyacagım?" demiş.

Cıcık Emmi:

"Be adam bana adıyla sanıyla Cıcık derler. Beni tanı-
mıyon da ne yüzle gireceksin Cennet'e" demiş.

Adam parayı vermiş tabii. (Mingan 64)

2. Bu Sayfayı Burdan Yırtanın

Cıcık Emmi, Hoca olmadığı zamanlarda köyde imamlık ya-
parmış. Cuma günleri de vaaz verirmiş tabii. Ancak fazla bir
bilgisi olmadığından her Cuma aynı konuda konuşmuş. Bir
Cuma birisi muziplik olsun diye o sayfayı ordan koparmış.
Cıcık Emmi çıkmış kürsüye, açmış o sayfayı ki yerinde yok.
Bir yandan o sayfayı ararken bir yandan da:

"Allah-u Taalâ buyuruyor ki.." diyormuş.

Bu sözü evirip çevirip 10-15 kere söyleyince o muzip
şahıs:

"Allah-u Taalâ ne buyuruyor. Cıcık Emmi?" demiş.

Zaten siniri tepesine çıkmış olan Cıcık Emmi:

"Bu sayfayı burdan yırtanın anasını avradını.." diyor
demiş. (Mingan 64)

V. DİVLİM HACI EFENDİ

1. Efendiliğin de Kıymeti Kalmadı

Vilayet merkezi Cebel'de iken hususi muhasebe memurlu-
ğu yapan Abdullah Nazi Efendi oraya erli merkeple gider ge-
lirdi. Nargile tiryakisi idi. Hademesine de nargilesini tut-
tururdu.

Kendisinde hopurdadıp keyfine bakardı. Divlim Hacı Efendi nükteci bir adamdı. Bir gün önde otururken iki adam gelecek Ali Efendi evdemi dedi. Adamlar gidince yanındakilere efendiliğinde kıymeti kalmadı dedi.

Yanındakiler neden böyle konuştuğunu sorunca bizim Ali'ye de Efendi dediler de . Çünkü eskiden pek az kimseye efendi denilirdi de ondan dedi. (Özgüven)

VI. KÖSE CELİL

1. "Hep İyiler Ölüyor"

Adana'nın Ceyhan ilçesinin Gümürdili köyünde peş peşe cenazeler çıkmaya başlayınca, aynı köyden Köse Celil demişki;

"Hep iyiler ölüyor. Ben de kendimden korkuyorum.
(Güntan)

VII. KARAIŞA (ADANA)'LI ALİ DAYI

1. Şunu Baştan Söyleseydin

Karaisalı Ali Dayı, güler yüzlü, uzun boylu ruhan ve bedenen sağlıklı hoş sohbet nüktedan birisidir.

Oğlu askerde olan ve okur-yazar olmayan Ayşe Nine, Ali Dayı'ya bir yazılı kağıt uzatarak:

"Oğlum şunu bir okuyuver?" der. Ali Dayı hiç bozuntuya vermeden başlar kağıdı okumaya "Sevgili Anacığım, önce selâm eder, hasretle ellerinden öperim. Nasılsın iyi misin? Hamdolsun ben çok iyiyim. Bizim ala dana büyüdü mü?

Eli kulağında Ali Dayı'yı dinleyen Ayşe Nine yüzünü

buruşturarak:

"Oğlum okuduğun mektup değil, bir tapu olacaktı." deyince, Ali Dayı sinirlenerek kadına bağırır: "Be cahil karı, şunu baştan söyleseydin de tapu gibi okusak olmazmıydı?" (Rumuz: Nüktedan)

VIII. MEHMET EFENDİ

1. Atı Başka Bir Günde Gel Al

Karaisalı'nın evre köylerinden birinde, çocukluklarından beri arkadaş olarak yaşamış iki kişi vardır.

Birisinin adı: Ali Ağa; diğerinin adı: Mehmet Efendi, Mehmet, okur ve Adana ilinde Devlet memuru olarak; göreve başlar. Ali ise, köyde çiftçilikle uğraşmaktadır. Ali Ağa, Mehmet Efendi'ye şöyle bir mektup yazar:

"Arkadaşım Ahmet Efendi,

Bana yle bir at al ki, ne siyah, ne beyaz, ne sarı, ne boz, ne de kır olsun. Yani hiç rengi olmasın. Selâm ederek, cevabını beklerim." Mehmet Efendi düşünür, taşınır ve Ali Ağa'ya şöyle bir cevap yazar:

"Kıymetli arkadaşım Ali,

İstediğin atı aldım. Sen, bu atı götürmek için, Pazartesi gelme. Salı gelme; arşamba günü gelme; Perşembe günü gelme; Cuma günü gelme; Cumartesi, Pazar günleri hiç gelme.. Atı başka bir günde gel al... Selâm ederim.."

(Rumuz: Yrkoğlu)

IX. AHMET AĞA

1. Vicdanına Hâkim Bey

Karaisalı'nın, Çevlik köyünden Ahmet Ağa adında bir vatandaş, bir dava yüzünden mahkemeye düşer. İlk defa mahkemeye düşer. İlk defa mahkemeye çıkacağı için, heyecanlıdır. Dışarıda sırasını beklerken, bir sigara yakar; tellemeğe başlar. Tam bu sırada mübaşir:

« Ahmet Ağa...

Acele eder ve heyecanın etkisiyle sigarayı cebine koyar ve Hakimin huzuruna çıkar. Sigara, Ahmet Ağa'nın cebini yakmaya başlamıştır.. Bu durumu gören Hakim:

- Oğlum Ahmet, yanıyorsun.

Ahmet Ağa:

- Vicdanına Hakim Beyim

- Oğlum Ahmet, gerçekten yanıyorsun

Ahmet Ağa:

- Vicdanına Hakim Bey..

Bunun üzerine Hakim, Ahmet Ağa'nın cebinden çıkan dumani görünce dayanamaz:

- Oğlum Ahmet, cebin yanıyor..

Ahmet Ağa, hemen durumu anlar ve söndürür...

(Rumuz: Yörükoğlu)

X. FIRTINA AHMET

1. İnecek Yoksa, Binecekte Yok

Kasabada halen hayatta olan ve Fırtına Ahmet adıyla

tanınan bir kimse daha vardır ki, bu da nüktedan bir zattır. Fakat şu anda konuşma kabiliyetini yitirdiği için nükte yapamamakta olup şiirle uğraşmaktadır.

Kasabadan geçen Kadirli yolunun şose olduğu sıralarda şoförler kasaba içinden hızla geçerek ortalığı toza boğuyorlardı. Bir gün yine böyle hızla gelen bir aracı durdurmuş ve şoföre:

"Burası Araplı (Cevdetiye'nin eski adı). İnecek var mı?"

Şoför şaşırarak:

"Yok herhalde" demiş.

Bunun üzerine Fırtına:

"İnecek yoksa, binecek te yok devam et" demiş.

(Mingan 64)

XI . CABBAR EMMİ

1. Bu Sözü Size Söyletecek Göz Var mı?

Kadirli'nin Çukurköprü köyünde bundan 60 yıl kadar önce yaşayan çok nüktedan bir adam vardı. O sıralarda 65 yaşında olan bu nüktedan insanın ismi Cabbar Emmi'dir.

Bir gün Cabbar Emmi, ırmak kenarında balık avlanmaktadır. Yanına 3 tane Avşar gelir. İçlerinden en genci:

"Cabbar Emmi, sen iri kıyım, güçlü kuvvetli, pehlivan gibi bir insansın; su biraz derin, bizi karşıya geçiriver." der.

Bunun üzerine Cabbar Emmi, onu sırtına alır. Suyun ortasına gelince, yalandan yıkılır gibi yapar ve sırtın-

daki adamı ıslatır. İkinci ve üçüncüyü de "sizleri ıslatmayacağım" diyerek sırtına alır ama suyun ortasına gelince onları da suya düşürür.

"Emmi, niye bize böyle yaptın?" derler.

"Sarız'ın Avşar'ına varınca, "Çukurovalı'nın sırtına bindik de suyu geçtik" diyecektiniz değil mi? Oğlum, ben de bu sözü size söyletecek göz var mı hiç? der. (Eker)

XII . İT HÜSEYİN

1. İtoğlu İt Öyle Güzel Anlattı ki

Kadirli eşrafından Safâ Bey, it Hüseyin lâkablı bir kişi hakkında gazeteye yazı yazar. Bu yazıda da adamın ismini değil, lâkabını kullanınca, adama "it" dediği için İt Hüseyin tarafından mahkemeye verilir.

Safâ Bey'in avukatı savunması sırasında uzun uzun köpeği öven bir konuşma yaparak köpeğin sadık bir hayvan olduğunu, insanların dostu ve koruyucusu olduğunu ve bunun gibi birçok özellikleri olduğunu anlatarak "it" demenin hakaret olmadığını savunmuş.

Hâkim, İt Hüseyin'e sormuş: "Ne diyorsun?" demiş. İt Hüseyin "Ne diyeyim Hâkim Bey, itoğlu it, öyle güzel anlattı ki." demiş ve davadan vazgeçmiş. (Doğuş)

XIII. CİNOĞLAN

1. Yangın Var

Osmaniye'nin Bahçe köyünde Cinoğlan derler biri varmış. O zamanlar köyde bulunan köy odasına gelenlere hizmet

edermiş. Günlerden bir gün...

Köy odasında oturan birisi Cinoğlan'dan su ister. Gider, tasla pınardan su getirir. Derken.. bir diğeri, bir diğeri daha, Cinoğlan tası eline alır, dışarı çıkar ve:

"Yangın var" diye bağırır. Odadakiler dışarı çıkarlar. Bakarlar ki yangın yok. Sorarlar Cinoğlan'a:

"Nerede yangın var Cinoğlan?"

Cinoğlan keyifli keyifli:

"Bende" der. "Aha tas, aha su, aha siz ne haliniz varsa görün" der. (Akıcı 57)

XIV. HUMEYN ALİ

1. Ya Şu Adamın Çırnakladığı Şey Ne?

Humeyn Ali, hâlen yaşayan, şakaçı, neşeli, hazır cevap bir insandır. Fazla büyük şehir görmemiştir. O yüzden şehrin adet ve âletlerini pek bilmez.

Bir gün akrabalarından biri Humeyn Ali'yi yanına alır ve Adana'ya gezmeye götürür. Akşam olunca bir gazinoya giderler. Gazinoda san'at mûsikisi vardır. Sanatçılar yavaş yavaş sahneye çıkarlar. Mûsikişinâslar sazları çalmaya başlar. Humeyn Ali'nin gözü çalınan sazlara takılmıştır. Kemeni, neyi, udu, darbukayı tanır fakat kanunu bir türlü çıkaramaz. Sonunda edemeyip yanında oturan akrabasına sorar:

"Yahu, hadi şu; ney, şu ud, şu da dümbelek. Ya şu adamın çırnakladığı şey ne ola ki?" (Açıcı 56)

02 ADIYAMAN

I. EBÛZER DAYI

1. Geriye Zıkkımı Kaldı

Günlerden bir gün Besni'ye bir müfettiş gelmiş. Müfettişin önüne ikram olarak bastık getirmişler. Besni ve çevresinde bastığın unlanmışı makbul sayılır. Müfettiş daha önce hiç bastık yemediğinden nasıl yeneceğini de bilmiyormuş. Herkes olduğu gibi yediği halde müfettiş, yüzünü kazıyıp kazıyıp yiyormuş. Biraz yedikten sonra:

"Sağ olun bastığınız çok lezzetliymiş" demiş.

Müfettişin tüm hareketini takip eden Abûzer Dayı müfettişe dönerek:

"Bastığın yüzünü kazıyıp yedin. Geriye zıkkımı kaldı" demiş. (F. ve E. Sempozyumu 267)

II. EBÛ ZER EL-GIFÂRÎ

1. Ebû Zeroğlu Ebû Zer

Adıyaman'da sahabeden Ebû-zer El-Gıfârî türbesi olduğundan ora halkı her müşkilatında onun türbesine gider diledikte bulunur.

Bu yüzden çok sevilen Ebû Zer adı çocuklara isim olarak verilir. Bunlardan biri olan Ebu Zer askere gider. Komutanı Ebû Zer'e:

"Oğlum, kendi adını, babanın adını memleketini söyle" der.

Ebû Zer'de: Adıyaman ağzı ile:

"Ebû Zeroğlu, Ebû Zer Y'Adıyaman" der. (Yılmaz)

III. AGOPYAN

1. Ben Ettim Sen Etme

Adıyaman'da Agopyan isminde bir Ermeni varmış. Adıyamanlılar Ermeniler'le mücadele ettikleri sırada bu Agopyan'a kafayı takmışlar. Biz bunu bir güzel dövelim sonra haça sövdürelim demişler.

Agopyan'ı bir güzel dövmüşler. Sonrada Agopyan mecbur kalmış sövmeye. Halk kilise'den dışarı çıkmış pencereden izlemeye başlamışlar. Agopyan eline haçı almış:

"Aman haç, canım haç

Ben ettim sen etme

Osman'ı zalim, değneği kalın

Vurdu bana

Sövdüm sana" diyerek haçı seviyormuş. (Kavçiner)

IV. KANSIZ OSMAN

1. Babası Nasıl Yalan Söyler

Adıyaman'ın Gölbaşı ilçesinin Harmanlı köyünde Kansız Osman adında bir adam oturuyordu. Bu adamın, yalan söylemekte üstüne yokmuş. Harmanlı köyünün karşısındaki dağın eteğinde oturan Meydan köyündeki kendine güvenen bir şahıs bunu duymuş ve:

"Ben onunla yarışacağım, bakalım. Omu daha çok yalan söyleyecek yoksa ben mi?" Diyerek yola koyulmuş.

İki köyün arasından geçen Göksu nehrine kadar gelmiş. Karşıya doğru geçerken, kendisine doğru eşeğiyle birlikte gelen bir çocuğu görmüş ve:

"Oğul! Harmanlı köyünde Kansız Osman adında bir şahıs oturuyormuş. Ben onunla yalan yarışına girmek için geldim. Acaba nerede olduğunu biliyormusun?" diye sormuş. Çocuk biraz adama şöyle bir baktıktan sonra:

"Ben onun oğluyum. Babam gök yırtıldıda gök'ü dikmeye gitti" demiş. Ve adam çocuğun bu cevabına şaşırarak, kendi kendine;

"Oğlu böyle yalan söylerse babası nasıl yalan söyler" demiş ve oradan ayrılmış. (Harmanlı Köyü halkı)

V. SÂDÎ NAKİBOĞLU

1. Karpuz Kestim Ak Çıktı

Gayet mütevazî bir hayat tarzına sahip olan ve Adıyaman eşrafından Nakîb-ül Eşraf Sâdî Efendi büyük bir Diyarbakır karpuzuyla evine (yanında misafiri olduğu halde) gelir. Çoluk çocuğunu sini(büyük tepsi)nin etrafına toplar ve büyük bir itina ile karpuzu ikiye böler. Kocaman karpuzun kan kırmızısı çıkması gerekirken, bembeyaz çıkmaz mı? Haddinden fazla muhçup ve müzddarip olan Nakipzâde Sâdî Efendi hemen işi kurtarır.

Tabî biraz da şair ruhlu oluşunun yardımı vardır. Gülmesini tutamıyan misafiri ve çocuklarına;

"Talihim herşeyde karaydı amma, karpuz kestim ak çıktı" diyerek kendini kurtarır. (Nakiboğlu)

VI. HACI GINDAS

1. İnanmazsanız Pat Ahmed'e Sorun

Hacı Gındas bir gün (kendisi inşaat ustasıdır.) inşaatların birinde 4.katta çalışırken keserinin elinden düştüğünü ve yere düşmeden aşağıya koşup keseri havada yakaladığını

söyleyince, cemaattan bir çok tepki alır. Cemaatin inandığını gören Hacı Gındas büyük bir hiddetle:

"Efendiler niçin inanmıyorsunuz? inanmazsanız,"

"Rahmetli Pat Ahmed'e sorun" der. (Gındas)

VII. NAKİBZÂDE MEHMET ATA EFENDİ

1. Def'ine Çâre Lâzım

İyi bir kahve ve siğara tiryakisi olan Nakipzâde Mehmet Ata Efendi bir gün yakın bir dostunun dükkânına gider. Arkadaşı hemen ikramda bulunur ve kahvesini kendi elleriyle Mehmet Ata Efendi'ye sunar. Uzun bir müddet sonra içmediğini gören arkadaşını neden içmediğini sorar. Nakipzâde Mehmet Ata Efendi ise şu cevabı verir.

"Talihim şol hadde dir ki, Şems'ten nûr istesem, ya döner garba gider, yada bulutta gizlenir..

Bir kahve verdin amma, bir de siğara lâzım.

Gönlümde gam-elem var def'ine çâre lâzım" der.

(Nakipoğlu)

. 03 AFYON

I. CILOĞLU DELİ BEKİR (HARÂBÎ)

1. Ben de Onu Gören Gözleri Gördüm

Karahisar'a Şuhut'lular geldiği vakit, "Bekir Baba Senin kızı gördük" deyince. Şair de derin bir hasret ve ıstıyâkın verdiği vecd içinde

- Elhamdülillâh! Ben de, onu gören gözleri gördüm! Derdi. (Bâki 14)

2. Buna Papaz Harmanı Derler

Birgün Bekir'den, Arkadaşları davet edilmelerini, bir rakı ziyafeti vermesini isterler. Bekir'in harçlığı olmadığı zamana rastlar. Bekir bir iki arkadaşıyla doğruca Ermeni Kilisesine giderek tanıdığı ve ara sırada lâtife yaptığı papaza:

- Papaz efendi, sen İncili iyi anlatamıyorsun! gülleri- ne yanlış ders veriyorsun! Çanı çal, güllerini topla!. Onlara ben va'z edeceğim. Demiş.

Papaz da, bu müşkil vaziyetten kurtulmak ve Bekir'i baştan savmak için, para toplayarak ma'hut ziyafet tutarını vermiş.

Bekir ve arkadaşları, bir dükkânda, mangal başında, bol bol, çeşitli mezelerle içki içerken ve neş'eli kahkahalar atarken, Mevlevi Dergâhı Vekilharcı, lâtifeci Ömer efendi, geçerken manzarayı görmüş ve:

- Ooo.. Ne oluyor, Bekir Baba? deyip sormuş. Bekir derhal cevap vermiş:

- Papazdan haraç aldım; buna papaz harmanı derler! (Bâki 44)

3. İmanım Onu da Sen Söyle!

Bir gün Yunus Hoca;

- Bekir kaç çeşit nefis var. Say, bakalım! der.

Bekir'de saymaya başlar:

- Nefsi emmâre, nefsi levvâme, nefsi mutmainne,

Yunus Hoca,

- Bekir, bir daha vardı. O ne idi? Der.

Bekir,

- İmanım onu da sen söyle! Dedi

Yunus Hoca da

- Nefsi Kâmilemdir. Dedi.

Bekir,

- sen on iki tarikatta hakimsin. Fakat bu herifler (O vaktin ileri gelenleri) senin kıymetini bilmezler, anlamazlar. (Bâki 49)

4. Dokunmayın Beyahû!

Birgün Dericioğlu namile ma'ruf âlim, zahit ve saf ruhlu ihtiyar Mehmet efendi, çarşıda bir köşeye su döküyormuş. Birisi, arkasından ayıp, günah! deye darılmış, bağırması. Bekir'de oradan geçiyormuş. Sevdiği Derici hocaya acımış, şunları söylemiş:

- Dericioğlu imamdır. Kavuşu tamamdır.

- Kutbu cihandır. İdaresi o kadar.

-Dokunmayın beyâhu. (Bâki 49)

5. Böyle İmanın Arkasında Namaz Kılarmıyım.

Birgün Dehşetî Bekir'e demişki:

- Molla Bekir, her ne ise, ne ama! Bekir namaz kılmıyor. Diyorlar, ne desin? Bekir cevaben:

- Berinci rik'atte melekler altın zencirlere sarılarak gökten iniyorlar, okunan Kuranı gökyüzüne götürüyorlar. İkinci rik'atte imam, zammı sureyi galet okuduğu için melekler geri gidiyorlar. Böyle imamın arkasında, ben namaz kılmıyım! Deyerek işin içinden çıkıyor. (Bâki 53)

6. Hz.İsâ'nın Merkebi Gelmiş

Bekir Ermeni Papaziyle de şakalaşmayı çok severmiş.. Birgün, Ulucamiden geliyormuş. Yolu kiliseye uğramış. Bakmış içeride kimseler yok, bir tezek bulup, kilisede, papazın görebileceği kapı önüne koymuş, sonra yoluna devam etmiş, yolda ahbabı papaza rastlayınca:

- Yahû nerdesin! Hazreti İsa'nın merkebi gelmiş, sizin kiliseyi ziyaret etti! Deyerek gülümseyip ayrılmış. (Bâki 54)

7. Meyil Verme Dostum Deye Berbere

Pek sevdiği ahbabı, berber Hüseyin ağayı, bir gün, akşama doğru ben Kadı sekisine gidiyorum. Gel orada nargile içelim, oturalım, eğlenelim deye Hıdırlığa davet eder.

Berber Hüseyin ağanın da müşterileri gelmiş, da'vete gidememiş. Bekir beklemiş, beklemiş, gelmeyince Hüseyin'e darılmış ve bir çok küfürden sonra:

Kırk yıl yağmur yağsa geçmez mermere

Meyil verme dostum deye berbere!

mırıldanarak çıkmış gitmiş.. (Bâki 55)

8. Abdi Karı Boşadı Neylesin Bekir

Sınırköyünde, Abdi namında birisi karısını boşamış. Sonra Deli Bekir'e ne yapayım diye, akıl danışmaya, ricaya gelmiş Bekir'de derhal cevap vermiş:

Akıl olmayınca neylesin fikir

Abdi karı boşadı neylesin Bekir. (Bâki 57)

9. Ortada Bir Kelime-i Şehâdet Dikildi Kaldı

Dehşetî'nin Bekir'e hürmet ve muhabbeti çoktu. Fakat, yanına gelen hocalar bir cahile bu kadar değer vermek doğru mu? Deye hayıflanırlar. Dehşetî'de, Bekiri getirtelim bir imtihan edin, der ve oğlu Efsaha Bekir Babayı bul, getir! der. Hocalar Bekir'e ilk soru olarak:

- İslâmın şartı kaçtır? derler.

Bekir, derhal:

- Bir!

Hocalar, istihzalı tebessümlerle Dehşetî'nin yüzüne bakarlardı. Bekir ilâve eder:

- Haç ile zekât ağniyadan, namazla oruç cüheladan kalktı. Ortada bir kelime-i şehadet dikildi kaldı!

Bu defada, Dehşetî hocalara hayretle bakarak ve gülümseyerek:

- Gördünüz mü? Der. (Bâki 58)

10. Kepaze Eder, Değil mi?

Bekir, birgün Yunus Hocanın vazını dinlemeğe gelmiş. Yinede çakır keyf! Hoca ahretten ve mahşerden bahsediyormuş. Karşısında eşraftan çok şişman bir zat ta oturuyormuş.

Bekir dayanamamış, Yunus Hocaya:

- Şu adamın karnı mahşer yerinde yırtılrsa, âlemi, fısk ve fücürdan kokuya verir kepaze eder! Değil mi? Deye mırıldanır.. (Bâki 60)

11. Demi Bozdu Hilekâr Ermeni

Bekir'in Tûrabî ile sık sık, devam ettiği yerlerden biri de Yamalıoğlu'nun meyhanesi imiş. Oraya her vakit gündüz öğle zamanı uğrarlar, içerler şiir söylerler, sohbet ederlermiş. Bir gün Yamalı, ortağı Gemicioğlu'na, bu meczuplar az para veriyorlar, rakılarına biraz su katalım! demiş ve katmışlar. Fakat Bekir'gil içince, işin farkına varmışlar, hemen Bekir şu hicviyeyi irticalen okumuş:

Meyhaneler içerisinde doğruydu Yamalı

O da yedi yerinden eğri damgalı,

Gemicioğlu'nun boynunu vurmali

Bugün demi bozdu bu hilekâr ermeni!

Pek mahçup olan Yama'lı bunun üzerine, rakının iyisini sunmağa başlamış. (Bâki 60)

12. Ya Virdinizi, Ya Yurdunuzu Değiştir

Şimdi Hall önünde, büyük lağım tertibatı 60 yıl önce, yapılmadan, memleketin çeşme ayakları ve çirkâbi dere halinde akar gidermiş. Üzerinde muhtelif küçük köprülerle geçiş te'min edilirdi.

Birgün, bu suyun içinde; ördeklerin çığırışıp öttükleri dikkat ve hayretle seyreden Bekir, onların Vak; vak! ını Hak! Anlamına alarak şöyle:

Ey güzel kuşlar! Allah, adının, bu kirli bataklıklarda anılmasına razı olmaz. Ya virdinizi, (Zikr) ya yurdunuzu değiştirin! Deye söz atmış.

Bu güzel kuşları oraya lâayık görmemiş! (Bâki 63)

II. DELİ İBRAHİM EFENDİ (KARABABA / KARADAYI)

1. Onlar Hep Bir Köşe Başına Kadı olur..

70 Yıl önceki Afyon aydınları arasında âlim, fazıl İstanbul'da Ayasofya vaizlerinden "Deli İbrahim efendi Karababa" hoca tok sözlülüğü ve hazır cevaplığıyla de meşhurdu. Onun bir çok tuhaf fıkraları vardı.

Birgün Yoncaaltı medresesi müderrisi iken (medrese yukarı katta) vaktin kadısı ziyaretine gelmiş. Aşağıda, merdiven dibinde köpek enikleri ziyaretçiye havlamıya başlamışlar, hocada merdiven başındaymış. Kadı şaka olsun diye takılmak ister:

- Hoca ef. Senin yavrular, ne de olsa, ziyansız ve sevimli! Der.

Hoca bundan alınmış derhal cevap vermiş:

- Onları hele büyüsün de gör, hepsi de bir köşe başına kadı olur! (Bâki 350)

2. Kürsüyü Camiden Çıkarınca..

70-80 yıl önce, Ulu camide Ramazan aylarında, cami çok geniş olduğundan, iki vaize iki kürsü konurmuş.

Bir ramazan Ulu camide Deli İbrahim efendiyle; halk arasında, İhbar Billezi deye tanınmış Yalvaçlı bir hoca vâz

etmişler.

Kadir gecesini, teraviden sonra camide, İbrahim efendi bütün halka hakim vaziyette, yalnız başına vâzetmek ister. Fakat Yalvaçlı da kürsüye çıkar. Hoca razı olmaz. Münakaşa ederler. Yalvaçlı'nın hareketini kendisine saygısızlık adeden Deli İbrahim Efendi kürsüyü yerinden söktürerek "Cemaat kimidilerse, onun arkasına düşer!" deyerek kürsüyü camiden çıkartır. Doğruca Gedik Ahmet Paşa camiine gider. Bütün cemaat arkasına düşer. Camide kimse kalmaz. Yalvaçlı hocada mahçup, kürsüden inmeğe mecbur kalır! (Bâki 371)

3. Şehzadeyi Nasıl Mahcupetmiş

Gine Hoca D.İbrahim efendi İstanbulda, Ayasofya'da vazettiği sırada şehzade Yusuf İzzetin, cücesi ile birlikte vaize gelmiş. Vaiz esnasında cüce bir maskaralık yaparak Y. İzzettini gülümsemeye mecbur etmiş. İşin farkına varan hoca ef. önünde bulunan ve karahisardan beraber getirdiği küçük çömezi Şelâcının Hafız Mehmede suçsuz yere tokat ve şamar atmağa başlar ve şu sözleri ilâve eder:

Ben burada maskaralık etmiyorum. Va'zu nasihat eyliyorum. Ahlâk dersi veriyorum. "Cüceye telmihan!" Zaten boyu kısa olanlar fitne ve fesat olurlar..

Diye atıp tutmağa başlar.

Gerçi küçük vaiz boş yere tokat yer amma Şehzade de, dudaklarını ısırarak hicabından kıpkırmızı kesilir ve başını yere iğerek vaiz sonuna kadar kaldıramaz. (Bâki 371)

4. Ya! Gel Bakalım Fesli Baba..

Mısır Hidivi'nin adamadı Yusuf Kâmil Paşanın evinde (yanan meşhur Darülfünûn binası) bir Ramazan iftarda davetli bulunan Ayasofya vaizi Karahisar'lı Deli İbrahim ef. ile davetliler teraviden sonra dinî mübahesede bulunmuşlar. Mecliste hazır bulunan Şirvânî zâde Rüştü Paşada söze karışmış. Sözleri hoşuna giden Karadayı:

- Ya! Şuraya gel bakalım! Fesli baba senin de kulağın delikmiş! deye Sadrâzama iltifattal bulunmuş! (Bâki 386)

5. Yerine Göre Bu Da Lâzımmış

Deli İbrahim efendinin Kemanecinin Sadık adında bir talebesi vardı. Bu Sadıkın sazı Afyon'da ve civarında pek meşhurdu. Onun gibi saz çalan yoktu. Fakat hocası ona daima darılır dersine çalış diye sıkıştırırdı.

Hocayla Sadık birgün bilmedikleri bir köyde yol uğrağı kalmışlar. Ortalık soğuk, ateş, ekmek, yemek yok bunlara hiç aldırmış eden olmamış Hoca başlamış sızlanmaya, Sadık delikanlıların yanına gitmiş. Saz buldurmuş, çalmış. Bütün köy gençleri harekete geçmiş, misafirleri ikrama boğmuşlar. O geceyi fevkâlade rahat geçirmişler, sabahleyin hoca gülerek çömezine!

- Sadık, yerine göre buda lazım imiş! demiş. (Bâki 387)

6. Allah Senden Âlim

Deli İbrahim hoca İstanbulda va'z ettiği sırada arapca bilen vezirlerden birine arkadaşları, şu hocaya bir dakıl demişler. Âlim vezir demiş ki, kâle aslından mademki kavele idi, niçin Kur'ân da Kale geçiyor? hoca derhal

- Allah senden âlim! diye cevap vermiş. (Bâki 387)

7. Vah! Vah Ben Cevher Saçarım Bakmazlar...

Deli İbrahim Efendi hoca, Ayasofyada bir gün vazederken, dinleyicileri arasından, tembel ve ihtiyar bir kısmı gaflet uykusuna varmışlar.. Canı sıkılan hoca, yavaşca çömezi Selâcinin H.Ahmede: hayvan gibi bir anırmasını söyler. O da, ne olacağını bilmeden hocanın emrini yerine getirmiş!

Herkes uykudan gözünü açarak ses gelen yere bakmışlar. Hoca bunun üzerine:

- Vah! vah, ben cevher saçarım bakmazlarda bir, eşeğe ağız açarlar! diye tembel ve gafil müşterilerini takdir etmiş. (Bâki 456)

III. MOLLA HÜSEYİN (HACI HÜSEYİN) EFENDİ

1. Atmaveriz, Tutmaveriz, Yutmaveriz

Hacı Hüseyin Efendi mollalık yıllarında yaklaşık 1875'lerde o devrin âlimlerinden Eyüb Hoca'ya başvurarak, Çorumlu Hacı Mustafa Efendi'nin kendisini müritliğe kabul etmesi için aracı olmasını istemiş. Beraberce Yoncaaltı Camiine Mustafa Efendi'nin yanına gitmişler.

Eyüb Hoca:

"Efendim Molla Hüseyin, elinizi öpmek ister dediğinde

Şeyh Efendi:

"Bize intisab edecek kişi: "Atmamalı, tutmamalı, yutmamalı" der.

Sözü duyan Molla Hüseyin de:

"Efendim, bizde atmaveriz, yutmaveriz, tutmaveriz"der.

(İlgar)

2. Ne Sen Beni İzlâl Edebilirsin, Ne de Ben seni İslâm Edebilirim:

Hacı Hüseyin Efendinin talebelerinden birisi zamanın lise öğretmenlerinden melâmiliği ile tanınan birisine Şeyh Efendinin kerametlerinden bahsetmiş. O kimse de Hacı Hüseyin Efendi'yi merak etmiş ve öğrenci ile birlikte Şeyh Efendiye ziyarete gelmişler. Fakat kapıyı kilitli bulmuşlar. İçeri girmek için yanı başında yıkık olan komşunun evinden girerek

"Hacı Hüseyin Efendinin evine girmişler. Hüseyin Efendi:

"Oğlum doğru yol varken eğri yoldan gelmeyin. Sen beni imtihan etmeğe geldin. Hoşgeldin, sefa geldin. Fakat ne sen beni izlâl edebilirsin, ne de ben seni islâh edebilirim. Senin düşüncen senin, benim düşüncem benim olsun" diye onun hatıranı kırmadan güzelce kalbinden geçenleri söyleyince öğretmen hayretler içinde kalmış. (İlgar)

3. Pisliğin Hepsini Süpürüp Temizledim

Yunan işğalinden halk rahatsız oluyor. Salih Efendi ismindeki bir kimse Hacı Hüseyin Efendiyi ziyarete gelince, Eyüb Hoca ile Hüseyin Efendi gelen zatın kulakları ağır işittiği için aralarına alıyorlar.

Salih Efendi Eyüb Hocaya dönerek, Şeyhime soruver:

Rüyamda Değer Sultanı gördüm. Hüseyin Efendiye selâm söyle bu kefereler etrafımı kirletmeğe, beni fazlaca rahatsız etmeğe başladılar" deyince Hüseyin Efendi de:

"Bende rüyamda süpürgeyi elime aldım, pisliğin hepsini süpürüp temizledim" demiş. Bir hafta sonra ise Yunanlı'lar Adyenkerohisardan kovalanıyor. (İlgar)

Afyon kanakiziminden

IV. ESAT EFENDİ

1. Dinsizin Dinine Söverdi

İbrahim Çerçel hocamızın babası merhum Esad Efendi de Bekir'i sevenler arasında idi. Esad Efendi'nin Sınırköyünde tarla ve değirmen alâkası olduğu için, gelip gittikçe, şâri çağırır, onunla sohbet, muhabbet ederdi. Bekir'in vefatından sonra, Esad Hoca, şimdi sağ olan Bilâl Ağa'ya Bekir'in kabrini ziyaret ediyormusun diye sormuş! O da:

- Hayır! O dine söverdi. Küfrederdi.

Esad Efendi, gülerek:

- Bilâl o, dine değil, dinsizin dinine söverdi! demiş.

(Bâki 53)

2. Bir Oğlu Var, İltifatınıza Lâyık Değil!

Hoca İbrahim Çerçel üstadımızın babası Esad Efendi âlim, açık kalbli, doğru ve tok sözlü bir zat idi. Babası Müftü Ali Feyzi Efendi Mısır'lı Mehmet Ali'nin isyanında ve Afyon'a onun istilâ ordusu geldiğinde: Ali Efendi genç ölmüş ve oğlu Esat Efendi öksüz kalmıştı.

Esat Efendi bir aralık İstanbul'da tahsildeyken, babasının medrese arkadaşı ve 1248 den itibaren 14 yıl Şeyhülislâmlık yapan Mekkizade Mustafa Asım Efendi'yi bir aralık tebrik ve ziyarete gitmiş. Şeyhülislâm bu genç molanın Afyon'lu olduğunu anlayınca eski arkadaşı Ali Feyzi'

yi hatırlamış ve onun vakitsiz ölümünü acıyla anmış, iyilik yapmak için, kimsesi olup olmadığını sormuş Esat Efendi kendini tanıtmaya, utanarak veya lüzum görmiyerek:

- Efendim onun serseri bir oğlu var; iltifatınıza lâ-yık değil!

Diyerek önüne serili fırsat halısını herkesin yapamayacağı göz ve öz tokluğu ile çiğneyip geri dönmüş. (Bâki 350)

V. ÇİZMECİ AHMET AĞA

1. Annene Söyle, Kepçeye Nark Versin!

Şâir, merhum Osman Raşidin dedesi Çizmecî Ahmet Ağa işinin sağlamlığı ile meşhur iyi bir zat imiş. Birgün oğlu Vehbi Efendi dükkânına gelmiş. Haşhaşyağı almak için, Çizmecî çocuğun eline 20 para vererek yakınındaki yağcıya göndermiş. Çocuk biraz sonra geri gelerek, yağa nark verilmiş 2 para daha istiyorlar demiş:

Çizmecî bu bahalılığa hayretle başını sallamış: Yağcı Mehmet Ağa'ya benden selâm söyle, 2 paralık noksan koyacakmışsın de! ve çocuğa tekrar ilâve etmiş:

Annene söyle kepçeye nark versin. Daha çekingen ve idareli kullansın! (Telek 352)

VI. ÇİZMECİOĞLU OSMAN RAŞİT

1. Tabanına Dar Bir Çizme Giydirelim

1854 tarihlerine doğru idarî teşkilât yapıldığı zaman kendisine vazife verilmiş mumaileyh, ziraat yapılan

araziyi dönümü 40 paradan ziraatçılar üzerine kaydetmeye memur edilmiş. Afyona dört beş saat mesafedeki mezreada Tabanlıoğlu namında yer tutan, bir aşiret reisinin çadırına iki zabtiye ile misafir olmuş. Niçin geldikleri şaire sorulmuş; Raşit Efendi bu tarlaların dönümü bir kuruştan sana ve aşiretine kaydedeceğim rûsûm vereceksin, demiş.

İri yarı bir adam olan yürük:

- Efendi, demiş bak! Şu gördüğün kuyulardan insan kafası ayıkladım da, bu ıssız şenliksiz, kuş uçmaz, kervan geçmez yere öyle oturdum. Kimse benden beş para alamaz. Bana Tabanlı oğlu derler.

- Ya!.. öylemi? kalkın arkadaşlar, atları görün, hazırlayın gidelim; Afyon Karahisarına bu ağayı getirtelim, tabanına dar bir çizme giydirelim de bu dağlarda basacak yer bulamasın, bana Çizmeci oğlu derler. demiş.

Bu çok ma'nalı ve zarif cevap aşiret ağasının pek hoşuna gitmiş, hem paraları yani, istenen rûsûmu vermiş. Hem de şâiri üç beş gün misafir etmiş, ikramda bulunmuş. (Bâki 213-214)

VII. ÇİZMECİOĞLU, ALİ FEYZİ

1. Keyfimi! Azizim, Keyfimi!

Bir tarihte Ali Feyzi, Sandıklıya gitmiş. Ahabab ve yararı onu karaca ören mesiresine götürmüşler. Bir bahçede akşama doğru bol mezeli güzel bir rakı sofrası donatmışlar. Rakıya vücudunu vakfeden evkaf kâtibi Ali Feyzi sofraya otururken üç defa, yüksek sesle: (geeel! geeel!

gel!..) diyerek bağırmış etrafındakiler hayretle sağa sola bakarak, ne oluyor? Hazret! kimi çağırıyorsun? diye sormuşlar.

Şâir gülümseyerek:

Keyfimi! azizim, keyfimi! diye cevap vermiş. (Bâki 214)

VIII. KAVAS MEHMET AĞA

1. Geriden Duyulan Şöhretin Kıymeti

Bundan kırk kadar sene evvel yaşamış Afyon'un en meşhur keçecisi Kavas Mehmet Ağa vardır. Onun emsalsiz keçeleri Türkiye'nin her tarafında tanınır ve aranırdı. Bilhassa Ankara havalisine ve Çankırı panayırına onun yaptığı kepenek, at keçeleri ve sedir keçelerini götürürlermiş ve heryerden ona sipariş verirlermiş. Bir gün dostlarından biri ona:

- Kavas Usta, sen bu keçeleri hep dışarı gönderiyorsun, güzel. Fakat, az kazanıyorsun. Senin keçeleri satanlar daha çok kazanıyorlar. Bir kaç balya yapıp kendin götürürsen ve kendin satsan ve kazansan daha iyi olmaz mı? demiş. Birazda zayıf, olan usta:

- Kavasın geriden geriye bir şöhreti var. Keçelerimin damgası heryerde aranır. Eğer yanı sıra gidersem, bunları yapan bümü? imiş diye keçelerim belki itibardan düşer. Diye cevap vermiş. (Telek 320)

IX. KARACA AHMETLİ HÜSEYİN AĞA

1. Çalınan Altınlarını; Niçin Yalan Yere Buldun Demiş!

Karaca Ahmedli merhum Hüseyin Ağa adında bir tüccar

vardı. Bu zat kırk elli yıl evvel kula kasabasına, keçe, kepenek ve saire götürüp satar, oradan da başka şeyler al-
lır getirirdi. Yine böyle bir seferinde, öteberi satın al-
mış ve bu arada 200 altın kadar mevcut parasını handa çal-
dırmış telâşla hancıya ve dostlarına, zabıtaya haber ver-
miş aramışlar taramışlar parayı bulamamışlar.

Bir kaç gün sonra Hüseyin Ağa arkadaşlarına parayı
buldum, odada sakladığım yeri unutmuşum! diyerek, eski
neş'esini yerine gelmiş gibi gösterir ve Kula'dan Afyon'a
avdet eder. Bu mesele Afyon'da da işitilmiş olduğundan
dostlarından birisi ona:

- Seni para kaybetmiş diyorlar aslı var mı? deyince.
Hüseyin Ağa cevap verir.

Evet çaldırdım. Fakat, paraları elde edemeyeceğimi
anlayınca yalandan, buldum! Diyerek Kula'da kazandığım es-
ki mevki ve itibarımı gaip etmemeğe çalıştım. Ve bu yüz-
den veresiye getirdiğim bir çok malları Afyon'da satarak
ve böyle tekrar ederek ziyanımı bir kaç yıl içinde kurtar-
mağa muvaffak oldum. (Telek 335)

X. HAMZA BEYLERDEN BEKİR

1. Kitaplarımı Getirseydin Bütün Servetimi Verirdim
Ondokuzuncu yüzyıl Afyon âlimleri içinde Hamzabey-
ler'den Bekir Efendi kıymetli bir mevki sahibi idi. Af-
yon'un en eski ve zengin ailelerinden Hacı Ahmet Ağa bi-
ricik oğlu Bekir Efendi'ye Afyon ve Konya'da pekiyi bir
tahsil göstermiştir.

Felek Baba'nın defterinde, aynı sayfeye servetiyle ilmini, bir arada kaydettiği bahtiyarlardan birisi olan ve âlimin hayatı hakkında bir inceleme yapacağız. Bu değerli adamın ilme verdiği kıymeti, şimdiden okurlarımıza sunmak istedik.

Bekir Efendi dışarda bulunduğu sırada bir yangın bütün eşyası ve binlerce lira vererek meydana getirdiği muazzam kütüphanesi ile evi bir şey kurtulmadan yanmıştı.

Hizmetkârlarından biri, Bekir Efendi'nin beşikteki mini mini oğlu Emin'i kucığında efendisine getirdiği vakit hemen 70 lira kıymetindeki saatini hediye etmiş. Ve:

- Âh! Kitaplarımı getirseydin sana bütün servetimi verirdim! Diye bağırması. (Bâki 386)

XI. OSMAN AĞA

1. Yer Yarılrsa Ben Yine Bulurum

Emirdağ'ın civar köylerinden birinde Osman Ağa adında biri varmış. Bu adam günlerden bir gün komşusunun ineğini çalıp, ailesi ile birlikte etini afiyetle yemiş. İneğin derisini de kendi ayağına çarık dikerken komşusu gelmiş:

"Aman ağam, elini ayağını öpeyim bir kötü ineğim vardı o da çalındı. Sen herşeyi yaparsın ağam. Şu ineğimi bir buluver" demiş.

Osman Ağa: "Sen yeterki iste komşum. Şu çarığı dikip ayağıma giyeyim, ineğin yer yarılrsa içine girse bile ben gene bulurum" demiş. (Yeşildağ)

XII. KAHVECİ BERBER ALİ

1. Kör mü Geleydiler...

Emirdağında 40-50 sene evvel kahveci Berber Ali Usta adında şen ve tuhaf ruhlu bir kahveci vardı. Ali Ağa'nın kahvesi küçük ve müşteriler mahdut zatlardan teşekkül etmişti. Her gün içilen kahvelerde veresiye ve çetele tutmak üzere eni dar ve uzun tahtalara tebeşir ile yazılıyor, aydan aya, yahut tahtalar doldukça hesap kesiliyordu. Ali Usta her akşam çırağından hesap sorar ve izahat alırdı. Muntazaman gelmeleri lâzım olan bu müşterilerden gelmiyen olursa ve günlük kahve sarfiyan az görünürse, çırağına sorar:

- Oğlum filan Ağa gelmedi mi? Çırak:

- Hayır, usta! deyince.

- Ver şu tebeşiri der, bir taraftan bir iki çetele çizerek diğer taraftan:

- Kör mü geleydi! dermiş, homurdanarak. Bu kahve kaçkını tembel talebelerini cezalandırırımış! (Bâki 372)

XIII. KOÇOĞLU H. ABDULLAH

1. Cemaati Nasıl Kurtarmış?

Bir tarihte Koçoğlu H. Abdullah Efendi İstanbul'da Fatih Camiinde vaiz dinlermiş. Pek kalabalık bir cemaat Hoca vaizden sonra duayı uzatmış. Halk Amin! Amin! deyip duruyormuş. Herkese bıkkınlık gelmiş. Koçoğlu dayanamamış birden bire ayağa kalkmış yüksek sesle:

- Fatiha diye bağırmış! Hocanın hayretli nazarları altında, elini yüzüne çalan kalkmış gitmiş! (Bâki 372)

XIV. BAHAEDDİN EFENDİ

1. Baba, Onlar Sadrazam İçin Elini Öpüyorlar..

Bir tarihte İbrahim Çerçel hocamızın babası Esat Efendi damadı Bahaeddin Efendi (Maarif müdürlüğünden B Fakir'in babası) ile İstanbul'a gider. Köprü başında Karahisarlı Sadrazam Cevad Paşa arabasıyla geçerken arabasını durdurur, Afyon'un büyük hocası diye Esad Efendi'nin elini öperek hürmet eder. Paşanın maiyetindekiler ve arkadan gelenler, birer birer el öpmeğe devam ederler..

Bahaeddin Efendi sabırsızlanır ve der ki:

- Baba, çek elini, artık, bunlar senin elini sadrazam hatırı için öpüyorlar!.. (Bâki 455)

XV. EMİN EFENDİ

1. Karnınız İçin Değil, Kadriniz İçin..

Sultan İkinci Mahmut, mühim bir meselede karara varmak için, imparatorluğun her yerinden meşhur alimleri İstanbul'a davet etmiş. Bu meyanda Hadim'li tanınmış âlim Mehmet Said Efendi, giderken Karahisara uğramış, mahkeme kâtibi Akmescit civarında oturan Emin Efendi'ye misafir olmuş, ev sahibi pek çok yemek yaptırmış, çeşitli yemek kapları sofraya konup kalktıkça misafir:

- Bu kadar yemek çoktur, israf haram, değil mi? diye Emin Efendi'ye dakılmış, oda:

- İsraf haramdır. Fakat bu yemekler karnınız için değil, kadriniz için, yapıldı azlığından dolayı affınızı dileriz! diye cevap vermiş. (Bâki 456)

XVI. SALİH DEHŞETİ

1. Ama Dehşet! Fakat Sükûtî!

Meşhur şair Salih Dehşeti, Sükûtî adındaki arkadaşıyla, Örenbağ semtinde bir dosta davete gidiyorlarmış. Yolda arkadaşları yatmakta olan büyük bir köpeği Dehşeti'ye göstererek:

- Ama dehşet! deye takılmak ister. Şâir de cevap verir:
- Fakat, Sükûtî, kimseye dokunmaz. (Bâki 546)

XVII. TOMTOMLARIN NURİ AĞA

1. Halk Filozofuna Göre

Tomtomların Nuri Ağa fakir ve kanaatlı bir yurtdaşı, Hacı Totaların dükkânında çalışırdı. Fakat onun zenginliğine asla gıpta etmez imrenmezdi. Etrafındakilere zaman zaman derdi ki:

Akşam yemeğinde, ben tarhana çorbası içer yatarım, Totanın Hacı Ali güllaç yer yatar.. Sabahleyin, kalkınca, ben onun gibi, ve o da benim gibi olur. (Bâki 456)

XVIII. KESKİNLERİN HACI AHMET EFENDİ

1. Evet Gider, Gider

Bekir, birgün Türabî ve arkadaşlarıyla Hıdırlıktaki Dedeminine gidiyorlarmış. Dağ müftüsünün medresesinin önünden, geçtikleri sırada, Mûderris Keskinler'in Hacı Ahmet Efendi bunları görmüş ve kendi kendine:

- Şu delillere bak! Dağa, Allah aramağa gidiyorlar! diye söylemiş. Bekir, biraz sonra gelerek kapıyı açmış; içeri girmiş, ayakta Hû! erenler! demiş ve eliyle önündeki yokuş yolu göstererek: buradan Allaha yol gider mi? deye sormuş. Ahmet Efendi, düşündükten sonra! Hayretle evet, gider!

Gider! Demiş. (Bâki 61)

XIX. GEMİŞ EFE

1. Bu İşte Gemiş Efe de Varmış

İnce, uzun bir delikanlıymış.. Gemiş Efe, efe özentili. Ama efelik yapamaz, galiba canı çok tatlı. Efe gibi kasala kasala yürür. Efe gibi konuşur. Ne çareki Gemiş Efe'den kimse korkmaz.

Birgün bir yerde bıçaklar çekilir. Tabancalar patlar. Ölenler, yaralananlar.. Hemen zaptiyeler yetişir, kaçanlar, yakalananlar. Gemiş Efe fırsatı kaçırmı? Bir çocuğun eline gümüş çeyreği sıkıştırır: "Seni görevin aslanım, bütün kahveleri dolaş. Bu işde Gemiş Efe de varmış" deyiver diye öğütler. Çocuk çeyreği alınca koşar. Kahve kahve dolaşır. "Bu işde Gemiş Efe de varmış" diye yayar. Bilenler pek inanamazlar ama zaptiye yakalar, doğru merkeze. Gemiş Efe suçu üstüne alır. Bir kaç gün doyasıya sopa yer. Sonra serbest bırakılır. Artık Gemiş Efe'nin yürüyüşü, konuşması biraz daha benimsenmiştir. Bu olaydan sonra herkes-şaka da olsa-ona Gemiş Efe'der. Beş kuruş, evinin on günlük gideri, yediği sopalar 00.. başka. Fakat Gemiş Efe bu alış-veriştten memnun artık efedir. (Şişik 38)

XX.. GAZİ YUSUF

1. Alçak Yunan, Sen Bu İş İ Düşünmedin mi?

Rahmetli, gür sakallı, iri yarı heybetli bir adammış. 1897 Yunan savaşına katılmış, gerçek bir gazi. Kendine Bol-

vadin'in Nasrettin Hocası demek hiç de yersiz değildir. Onun, kısa işgal günlerinde Yunanlılara oynadığı oyunlar pek hoş.

Yıl 1922, Ağustosun 27 si. Bolvadin II. Ordu merkezi tarihin en kalabalık günleri. Asker, sivil.. Büyük Kiraathane hıncahınç dolu. Tak tak bir ses. Herkes susuyor. Ordu komutanı rahmetli Yakup Şevki Paşa'nın tam yetkisini taşıyan merkez komutanı Yüzbaşı Süleyman Bey, ilk defa gülümüyor, bağırlıyor:

- Arkadaşlar, ordumuz bu gün ikinci zamanı Afyon'u kurtardı...

İnanılacak şey değil. Taaruzun başladığından bile haber yokken, çarşı camisinde de Mevlit okunurken Süleyman Bey Afyonun düştüğünü, oradakilere muştuluyor. Büyük Bayram. Gazi Yusuf bu kalabalık arasında muhteşem azametiyle ve sesinin bütün gürlüğü ile bir türkü söyleyerek geçip gidiyor:

"Alçaklara karlar yağmış, üşümedin mi"

"Alçak Yunan sen bu işi düşünmedin mi" (Şişik 38 - 39)

XXI. ARAP KIZININ HALİL AĞA

1. Zorla İçirmek De Mi Yok?

Olay, Hacı Kemalın çiftlikte geçer. Çiftlikte Arap Kızının Halil Ağa diye tanınan ortakçısının hoş fıkraları var:

Bir içkili, kadınlı eğlence gecesi sabahı, Halil Ağa çiftlik bostanının da uyumakta. Hacı Kemalinin İbrahimde bir kadınla dolaşmakta. İbrahim babasını görünce kaçır. Kadın

sarhoş olduğundan, Hacı Kemaliye çıkarır. O da Halil Ağa'yı sıkıştırır. Halil Ağa:

- Ağa, vallahi ben değilim bunları yapan, hep senin zina... Üçten dokuza şart olsun bir daha içkiyi ağzıma koymam. Diye yakınır.

Hacı Kemali Bolvadin'e döndükten sonra akşam çiftliğe yeni misafirler gelmeye başlayınca İbrahim hepsine durumu anlatır. Halil Ağa'ya içki teklif etmemelerini söyler. İçerde alem başlar. Halil Ağa margilesini fokurdatmakta kime çatacağını bilememektedir. Bu sırada Kara Ali'lerin Veli Efendi dışarı çıkar. Halil Ağa:

- Len Veli, gel buraya... Be namussuzlar... Hiç sizde insanlık yok? O İbrahim zinası biliyor. Ağaya içmeyeceğim diye dokuz dalağa şart ettim, içemem. Karılar boş düşer. A namıssızlar, zorla içirmek de mi yok? Halil Ağa'yı içeri sürüklerler. Ellerini tutup ağzına rakı dökerler. Veli Efendi biraz da molla olduğu için fetvayı verir:

- Şart bozulmadı. (Şişik 39 - 41)

XXII. CIZIK ESE

1. Kör Tavuk

Olay Afyon'un Çay ilçesinde geçer.

Bir arkadaşı, annesi pazardan tavuk satın alması için gönderir. Pazarda dolaşırken Çay'da herkesin nüktedanlığıyla tanıdığı Cızık Ese adında birinin tavuk sattığını görür. Bir süre pazarlık ettikten sonra uygun bir fiyatla satın alır. Eve götürdüğünde, annesi arkadaşına:

- Oğlum, bu tavuğun gözleri kör. Git sağlam bir tavuk al, der.

Arkadaş, tekrar Cızık Ese'nin yanına gelir ve tavuğun gözlerinin kör olduğunu, sağlam bir tavuk almak istediğini söyler. Bunun üzerine Cızık Ese:

- Evinizde yeteri kadar okuma-yazma bilen var. Gözleri sağlam bir tavuk satın alıp da kâtip mi edeceksiniz? deyince arkadaş kör tavukla tekrar eve dönmeye mecbur olur. (Çelikbaş 13)

XXIII. HACI MOLLA

1. Cümle Âleme

Emirdağ'lı Hacı Molla, yağmurlu bir günde dışarı çıkmış. Kendi tarlalarının bulunduğu Kale mevkiine dönerek hem eliyle işaret ediyor, hem de bağıırıyormuş:

"Kaleye! Kaleye!" diye

Bir müddet sonra yağmur doluya dönmüş. Hacı Molla telaşla ellerini iki yana açarak:

"Cümle âleme, cümle âleme!"

diye bağırırmaya başlamış.

-04 AĞRI

I. PATNOSLU AHMET AĞA

1. IV. Murad'ı Misafir Eden Köylü

IV. Murat Revan Seferi'ni yaparken, bir köylüye misafir olur. Tebdil-i kıyafet yaptığı için köylü bunu tanımaz ve padişah da kimliğini açıklamaz. Patnos'lu köylü, (Ahmet Ağa) elinden geldiğince bu tanımadığı misafiri ağırlamış, yedirmiş, içirmiş, memnun bir şekilde yolcu etmiş.

IV. Murat ayrılırken, tuğrası basılı bir kağıt vererek: "Yolun İstanbul'a düşerse, beni bu adresten ara-bul" demiş.

Köylü Kâğıdı atmış cebine.. Unutmuş gitmiş..

Gel zaman, git zaman, Ahmet Ağa, İstanbul'a koyun satmaya götürmüş. İşini yaptıktan sonra, kendi kendine:

"Yahu bir zamanlar bir adam bana kâğıt vermişti. Gidip onu göreyim.. Doğru mu söyledi, yoksa beni mi aldattı?" der.

Ahmet Ağa, önüne çıkana sormuş, soruşturmuş; tuğra basılı kâğıdı gösterdikçe, herkes Topkapı Sarayı'nı göstermiş. Saray görevlileri kolaylık sağlayıp hemen IV. Murad'ın huzuruna getirmişler adamı. Hoş-beş, hatır-gönül sormalarını kahve içmeleri takip etmiş. Ahmet Ağa kahvesini içip fincanı yerine koyarken şöyle demiş:

"Bey, sarayına diyecek yok, ama, tasın küçük, ayranın kara." (Alparslan 342)

II. HASAN AĞA

1. Bulut Götürmüştür.

Fıkraya konu olan olay da Patnos'un bir köyünde Ali

Ağa ile Hasan Ağa arasında geçer.

Ali Ağa tarlasını sürerken Hasan Ağa tarlanın yanından geçmekteydi. Ali Ağa Hasan Ağa'ya:

"Ağa şu tarlayı sürelim de beraber gidelim" diye seslenir. Tarla sürüldükten sonra Ali Ağa Hasan Ağa'ya:

"Şu sapanı nereye saklayalım?" diye sorar.

Hasan Ağa kafasını kaşıyarak saklayacak bir yerler aradı. En sonunda tepelerinde durmakta olan bir bulutu göstererek.

"Ali, sapanı şu bulutun altına bırakalım, dönüşte buradan alırsın." dedi.

Ali Ağa da bu fikri beğendi ve her ikisi de köye doğru yola koyuldular.

O akşam hırsızlar sapanı alıp götürmüşler.

Saf olan Ali Ağa sabah tarlaya geldiğinde sapanı yerinde bulamaz. Koşarak köye Hasan Ağa'nın yanına gelir ve:

"Ağa, Ağa sapan yerinde yok. Gel de bir bakalım" der.

Hasan Ağa:

"Deme be Ali Ağa, bakarız bir çaresine" der ve Hasan Ağa ile Ali Ağa tarlaya doğru yola çıkarlar.

Tarlaya gelirler, arayıp tararlar, fakat sapanın izine rastlamazlar. Hasan Ağa insanı şaşırtan bir saflıkla cevap verir:

"Ali, bak bulut yerinde yoktur. Biz sapanı bulutun altına saklamıştık ya, şimdi bulut onu alıp götürmüştür. Nasıl olsa bir gün yine geri geleceğinden senin sapanı da getirir." der.

Bizim saf Ali Ağa da buna hemen inanır. (Cüci)

. 05 AMASYA

I. GEYDUVANLI İBRAHİM HOCA

1. Hocanın Yalanı

Bir gün bizim evde oturuyorduk. Geyduvanlı İbrahim hoca geldi. Amasya ya gediormuş da gamıyon bulamamış ben misafir eddim. Zaten daha evelden de tanıyodum. Ağşamınan ekmeğimizi yeduh çayımızı içerken, gonşulardan da geldiler otumah için.

Sameveri demleduh çaylar guyulmaya başlayınca hoca dedi,

Arkadaşlar: "Boğeceki lafımızın gonuşu,

Oggalu laf, martavalu yalan, şiddetlü yemin"

Biz hepimiz onu diğniyoduh. Hoca başladı. Ben seferberlikde harb ederken, üç adamunan elli dene cavur esgeri peşimize düşdü. Bi ormana girduh, boyna gediyo. Lan ayağımız yımlışah bi şeye basiye emme bu ne acaba deyin bi eğluduh ben bahdım ki diremüt... Orda çıranun ucu kozlenmişidi onu duvara sürerek közlerini dohdum, gine açıyorduh.

Bu arada bizim köylü gara Üseyin dedi, "yavu közü dokuncü diremüt patlamadı mı?

Hoca çatladınmı lan deyyos diyeceğm işde dedi. Dedi

"Nabalın hem sağ omzuma hem sol omzuma bu ağnadduğum yalan"

Memed ağanın Mısdafa dedi, "yavu bize yalanmı diğnediyon böyle" dedi. Hoca da dedi, lan başdan lafımızın gonusunu" deyince hepimiz gulduh. (Hazır 2 - 3)

II. DELİ MUSA

1. Tütün

Bizim köyden delü Musa geçi guderken garga depesine otmuş öfeleme tütününen cuvara sarmıya uğraşyomuş. Kağdı iki barmağının arasına almış torbadan tütünü çihardıp kağda koymuş, yel goduğu tütünü götürüyormuş. Tütünü böyle böyle bitümüş. Tütün bitip de elinde sede kağd galınca onuda Musa Dayı atmış demişki, aha bunuda alda ben de boh içiyim" demiş. (Hazır 5)

III. GALAĞLADAN İDRİS

1. Tingir Tingir Gülerim

Galağladan gara Hasanınan İdiris gavile girmişle. İdiris demişki, lan ben seni sulu deriye götürür, susuz deyin geri götürürüm demiş. "Hasan ağa da demişki," getüren men lan" demiş.

Oradakiler de hadi İdiris dedi diyerek bunnarı fişfilemişler. İdiris demişki, "hadi yeni punara gedek" demiş. Getmişler, oruya varınca, İdiris demişki, "yavu Hasan sen şindi den, ben içmedi derim, biz gine ağnaşamah en iyisi biz hadi geri gedeh de ordan iki şahit getürek" demiş. Hasan ağa da İdirisin bu sözzünü hahlu gormüş. "hadi öyleyse gedek" demiş.

Gavenin önüne varınca ordakiler sormuşla. "Ne oldu yavu" demişle. İdiris demişki, "arkadaşlar nabal atın sorun içdimi, içmedimi?" Ordakiler sormuşla, Hasan ağa demişki, "yavu biz şahit gotürmeye gelduhya." Ordakiler de demişki, "Hasan ağa sen gaybeddin". İdiris demişki, "Hasan bi daha beniminen boy ölçüşme." Orda bi de mani söylemiş.

"Dilki dilki dinerim
 Pineklere sinerim
 Gara Hasın görüncü
 Tingir tingir gülerim. (Hazır 5)

IV. HORASANÎ DEDE

1. Sudan Çıkınca Görürsünüz

Merzifon'da bir divâne vardı. Adına Horasânî Dede derlerdi. Bir gün bu Horasânî Dede bir büyük ırmağın kenarına yatmış, düşünce deryasına batmıştı. Tesâdüfen, bir gün alay gözsüz gelirler. Bu ırmağın geçidini bulamayıp âciz kalırlar. Birisi bağırır:

- "Hay, şurada kim var ise Tanrı rahmet eylesin, ve bizi şu sudan geçirmeğe himmet eylesin. Adam başına birer de pul verelim" derler. Horasânî Dede yerinden kalkıp:

- "Gelin beri" diyerek birisinin eline yapışır. Diğerlerini de birbirine katar ederek önlerine düşüp bunları yeder. Suyun tam ortasına geldikleri vakit aralarında gelen gözsüzün birinin kaza ile ayağı şaşar. Yüz üstü yıkılıp suyun içine düşer. Su galip gelir. Gözsüzü toparlar alır gider.

- "Hay Dede. Birimizi su aldı" diye kalan gözsüzler fer-yâd eder. Horasânî Dede de:

- "Ne oldunuz? Sudan çıkınca görürsünüz. Sonra bana bir pul eksik verirsiniz" der. S: 91

V. ŞEYH MUSTAFA

1. Muska

İkinci Beyazıt, gençliğinde Amasya valisi bulurken, çılgın bir av merakına düşmüştü; fevkalâde güzel tazıları vardı. Ne zaman ava çıksa, şeyhzadenin tazıları diğer hayvanları geride bırakırdı.

Gene av ve tazi meraklısı bir sipahi bir gün çarşıdan bir okka et alıp, Amasyada kerametine inanılan Mustafa adlı bir şeyhe gitti. Tazısının yarışta şeyhzadenin tazılarını geçmesi için bir muska yazmasını rica etti. Şeyh de bir okka etin hatırı için sipahinin tazısına bir muska yazdı.

Garip tesadüf, ilk ayda, sipahinin tazısı şeyhzadenin o meşhur tazılarını geride bıraktı! Şehzade hayvanın sahibini görmek istedi ve sipahiden muska hikâyesini dinleyince merak edip hayvanın boynundaki muskayı açtı, fakat içinde dua yerine şu lâtifenin yazılı olduğunu gördü:

Tamah ettim etine,

Nüsha yazdım itine,

Tazi geçsin, geçmesin (Güler 8)

..... (Okunamadı)

VI. HİLMİ DEDE

1. Şem'a Hacet Yok

Yine Ziya Paşa Amasya mutasarrıfı iken, bir aralık gece sokaklarda fenersiz dolaşmayı yasak ediyor. Bundan haberi olmayan Merzifon şairlerinden meşhur Hilmi Dede Amasya'ya gelmiş. Geç vakte kadar medresede arkadaşlarıyla görüştüktan sonra yatmak üzere misafir bulunduğu yere gidiyormuş, devriyeler yakalamışlar. Her ne kadar böyle bir yasaktan haberi olmadığını, Amasya ahalisinden almayıp misafir geldiğini

söylemişse de, dinletememiş. Ziya Paşanın huzuruna çıkarmışlar. Şair Paşa ile karşılaşınca derhal:

Fenersiz gezdiğim zannolmasın emre itaat yok,

Ziya'i nur ile âlem münevver şem'a hacet yok.

demiş. Bunun üzerine çok mütehassis olan paşa, şaire iltifatta bulunmuş. (Aşkın 168-169)

06 ANKARA

I. BEKTAŞ AĞA

1. Kavgayınan Geldim, Kavganan Giderim,

Köyümüz (Hançılı) şu anda 35 haneli ve Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlıdır. Köylümüz Bektaş Ağa (şimdi 91 yaşında) yakın Avşar köyüne oğlu için bizim halanın kızına düniürlüğe gitmiş. Avşar köylüleri yanına hoş geldine gelmişler. Hoş beş edip oturduktan sonra;

- Bektaş Ağa Hançılı'da ne var, ne yok, demişler.

Bektaş Ağa durmuş durmuş;

- Amaanne sorarsınız, kavgayınan geldim, kavgayınan giderim, demiş. (Avcı 16)

2. Yok Eşekoğlu Eşek

Köyümüz Hançılı'dan Bektaş Ağa'yla yakın köyden Kötürüm derler biri içki içiyorlarmış. İçerken Kötürüm kafayı bulmuş. Gecenin yarısı.. İkide bir

- Bektaş Ağa bizim gibi var mı diyormuş.

Bir değil beş değil. Bektaş Ağa dayanamamış.

- Yok eşekoğlu eşek, demiş. Şu gecenin yarısında bizim gibi rezili yok. (Avcı 28)

II. ALİŞEN AĞA

1. BU KADAR KÖPEĞE BİR AYI NE YAPSIN

Bizim Hançılı'dan Alişen Ağa derler çok şakacı, ehl-i kâmil bir adamı bir yakın köyden düğüne davet ederler. Bu da her yerde taşı geldiğine koyar, hiçbir şeyin altında kalmaz biridir. Köylüler bu durumu bildikleri için "Buna bir şaka yapalım da bu sefer altından kalkmasın" derler kendi

aralarında. İçeri girer girmez "Bakın bakın ayıya, ayı geldi" diyelim diye kararlaştırırlar. Kararlaştırdıkları gibi de yaparlar. Alişen Ağa içeri girer girmez hepsi birden ayağa fırlar.

- Ayıya bak ayıya, ayı geldi, derler:

Alişen Ağa hiç bozuntuya vermez;

- Oturun babam oturun, bu kadar köpeğe bir ayı ne yap-sın, der. (Avcı 22)

2. Demedim mi Kaymakam Bey,

Kaymakam bey, yine bir gün Haçılı'ya ziyarete gelir, köyden, Alişen Ağa'ya misafir olur. Kaymakam geri ilçeye dönerken Alişen Ağa da beraber giderken bir çoban görürler. Alişen Ağa Kaymakama dönerek;

- Kaymakam Bey şimdi bu çoban sana küfredecek, der.

Kaymakam şaşırır;

- Yahu Alişen Ağa ben çobana ne yaptım, bana niye küf-retsın der.

O da, şimdi gidelim görürsün diye cevap verir,

Tam çobana yaklaşırlar Alişen Ağa bağırır:

- Lo çoban arkadaşının avradını, arkadaşının avradını.. der.

Alişen Ağa kaymakama döner;

- Demedim mi Kaymakam Bey bu çoban sana küfredecek di-ye, der. (Avcı 23)

III. HÜSÜK AĞA

1. Buna Meze Derler

Bir gün Hançılı'dan Ağa'yla aynı köyden birkaç kişi içki içip, muhabbet ediyorlarmış. O sıra biri geliyor. Onu da masaya davet ediyorlar. Bu oturuyor masaya, mezeye bir giriyor, kimseye aldırıldığı, arkasında var mı, yok mu diye düşündüğü yok. Hüsük Ağa dayanamıyor. Yerinden doğruluyor:

- Bana bak bana, diyor. Buna meze derler, tek tek yerler. (Avcı 28)

2. Şu İçerken Kulağını da Görebiliyon mu?

Bir gün yakın köyden Ahmet Ağa gözlük almış. Ordan burdan konuşurlarken bu, gözlerinin fehmimin arttığını, artık iyi görebildiğini söylemiş. Bizim Hüsük Ağa, da orada tabii. Taşı gediğine koymadan durur mu?

Ula Ahmet Ağa, demiş; su içerken kulağını da görebiliyon mu. (Avcı 27)

IV. FATMA BİBİ (YALAMA AĞIZ)

1. Bu Tatlı Dil Sende Variken

Köyümüz (Hançılı) şu anda 35 haneli ve Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlı bir köydür. Köyümüzde bir kadının lakabı Yalama Ağız'dır. Komşulardan biri bir gün kızına;

- Kızım git Yalama Ağız Bibi'den bir tas ayran getir, demiş. Kız evden çıkmış, giderken kendi aralarında Yalama Ağız Bibi'nin hep lakabını kullandıklarından adını bir türlü aklına getirememiş. Böyle düşününe düşününe Yalama Ağız Bibi'nin evine varmış.

- Yalama Ağız bibi anam senden bir tas ayran istiyor,

demiş. Yalama Ağız Bibi de;

- Kızım bu tatlı dil sende variken içine bir kaşık da yağ atar veririm, demiş. (Avcı 13)

V. KÖR SEYİD

1. Şu Çulu Görüyon mu?

Köyümüz Hançılı'dan Öküz Ahmet, Kör Seyit, Taktak Arif bizim orada başka bir köye hayvan almaya gitmişler. Taktak Arif'le Kör Seyit köyde giydikleri elbiseyle, Öküz Ahmet de takım elbise giyip gitmiş. Akşam olup yatma vakti gelince Öküz Ahmet'in altına iyi yatağı, Kör Seyit'le, Taktak Arif'in altına kötü yatağı sermiş köylüler. Kör Seyit durmuş durmuş duramamış, yataklara bakıp bakıp "Şu bilmem ne yaptığım çulu görüyon mu, Öküzü de adam yapıyor ağa." (Avcı 13)

VI. MEMİDİK

1. Gezinti Yapıyorum

Bizim Hançılı'dan Memidik, İsmail Çavuş'un bahçesine meyve hırsızlığına girmiş. İsmail Çavuş tam bu sırada bahçeye gelmiş. Bir bakmış dallarda hışırtı var.

Bağırılmış:

- Kim var ula orada?

Memidik, ta dalın tepesinde; kaçsa kaçamıyor, uça uçamıyor. Hiç bozuntuya vermeden

- Kimse yok emmi, demiş.

İsmali Çavuş kızmış:

- Ula ya sen ne yapıyorsun, demiş.

Memidik de;

- Canım sıkıldı da şöyle bir gezinti yapıyorum emmi diye cevap vermiş. (Avcı 14)

VII. ÇEREZ MEHMET

1. Kalıbı Gören Bir Adam Sanıyor

Köyümüz Hançılı'dan Öküz Ahmet iri yarı bir adamdır. İri yarı olmasına rağmen alabildiğine korkaktır. Gençliğinde yenile askerden geldiğinde çoban Çerez Mehmet ile birlikte davar gütmeye gitmiş. Bizim orada Boruklu İğne diye bir tepe var, bu tepenin yamacında davar güderlerken bunları yakın köyün bekçileri görmüş. Bekçiler kendi kendilerine bunları dövelim demişler. Bu niyetle sürüye doğru yaklaşmışlar. Tam bu sırada Öküz Ahmet'i görünce bunlara bir korku düşmüş, başlamışlar kaçmaya. Bekçilerin Öküz Ahmet'in kalıbından korkup kaçtığını sezen öteki çoban Çerez Mehmet durmuş durmuş duramamış;

- Ulan şu devrileşi kalıbı görende saydan bir adam sanıyor, demiş. (Avcı 15)

VIII. DELİ HÜSÜK

1. Yayla Sana Geliyom

Köyümüz Hançılı'dan Deli Hüsük zamanında, yıllar önce Ankara'ya göç etmiş. Etmiş ya "geçim darlığı, bozar dirliği" demiş. Artık darlıktan mı zorluktan mı köye geri dönmek zorunda kalmış. Köye doğru yaklaşıp da ilk evleri görünce baş-

lamış türküye:

Davar yok sürüyünen,
Tarla yok yeriinen,
Tek gözlü karıynan,
Yayla sana geliyom. (Avcı 18)

IX. ÇİVİ KADIN

1. Ha Ebem Böyle Diyiver

Hançılı'da, büyük ebelerimizden bir Çivi Kadın varmış. Bu çok iyi ağıt yakarmış. Ağıt yakmaktaki hüneri bütün köylerce bilinirmiş. O sıralarda da komşu sünni Demirtaş köyünden bir ağa ölmüş. Onlar ağıt yakmasını bilmediklerinden Çivi Kadın'ı ağıt yakmaya götürmüşler. Çivi Kadın gitmiş ya gönülsüz gitmiş. Oraya varınca başlamış söylemeye:

Ne deyim de ağlıyayım
Soyu bizim olmayınca
Birer bire tükenir mi
Hepsi birden ölmeyince

O kalabalık sırasında ağıdı anlamayan Demirtaşlılar

- Ha ebem, işte böyle diyi diyi ve, diyorlarmış. (Avcı 19)

X. SAF HÜSEYİN

1. Vicdanına Hâkim Bey

Bizim Hançılı köyünden iki kişi bir meseleden dolayı mahkemelik oluyorlar. Mahkemelik olanlardan Hüseyin Kaya biraz saftır. Mahkeme günü geliyor, bunlar ilçeye gidiyorlar.

Hakim önce ifadesini almak için öteki köylüyü içeri alıyor. İfade epey sürüyor.. Tabii bu arada da Hüseyin Kaya'nın beklemekten canı sıkılıyor, sıkıntısından bir cigara yakıyor. Tam bu sırada da ifade için çağırıyorlar. Bu, sigarasını yeni yakmış atsa atamıyor, şaşkınlıkla yanan cigarayı cebine koyuyor. Hakimin karşısında ifade verirken cebini tutuşturuyor. Hakim bunun cebinin yandığını görüyor, masaya vurarak;

- Oğlum Hüseyin Kaya yanıyon, diyor.

Bu, cebinin tutuştuğundan habersiz;

- Vicdanına hakim bey, diyor.

Hakim ayağa kalkıyor;

- Oğlum vicdan micdan kalmadı, tutuştun yanıyon; diyor.

Öteki yine safça;

- Vicdanına hakim bey, koca bağ elden gidiyor, diyor.

(Avcı 21)

XI. ŞEYTA/PATİ

1. Biz Her Gün İçiyoruz

Kaymakam bey, bizim Hançılı'ya köye ziyarete gelir. O sırada, lâkabına Şeytan Pati derler cimri bir adam köyün muhtarı.. Bu adam oldukça kısmaktır. İki öğünü bir eder, birini de sır eder. Muhtar olduğu için kaymakam onun evine misafir olur. Muhtar evde çay yaptırır, fakat bir tek kaymakama bir bardak doldurur. Kaymakam sorar:

- Yahu muhtar, der; siz neden içmiyorsunuz

Bu da sanki kaymakam hiç çay içmiyormuş gibi;

- Sen iç kaymakam bey biz her gün içiyoruz der. (Avcı

22)

XII. ÂŞIK HÜSEYİN

1. Beni Niye Çağırıyor ki

Bizim köyü Âşık Hüseyin'in gençliğinde komşularından
Meyrem diye bir kız gelip;

- Hüseyin Ağa, seni babam çağırıyor, demiş.

Âşık Hüseyin yekini;

- Kız Meryem, baban beni niye çağırıyor ki, demiş. Acep
ola kızını mı verecek? (Avcı 28)

XIII. YEĞEN HASAN

1. Gençliğinde Neydin ki

Bizim köylü Hacı'yla yeğeni Hasan birlikte tırpanla e-
kin biçiyorlarmış. Hacı çelimsiz yaşlı. Hasan genç.. Biçer-
ken Hasan arayı açmış gitmiş. Bunu gören Hacı doğrulmuş,
terini silip;

- Ah gençlik, ah, demiş.

Bunu duyan Hasan da arkasına dönmüş:

- Emmi, demiş gençliğinde neydin ki kocalığında olasın..
(Avcı 27)

XIV. KARA AYŞE

1. Bir kepçe Yedi

Pursaklar Köyünden Meğmet Ağa evine giderken, yolda eski
bir arkadışanı rastlar ve hoşbeşten sonra:

" Bu gece misafirim ol"

Diyerek evine davet eder. Birlikte eve gelirler. Akşam
yemeğine yakın, Mehmet Ağa'nın önemli bir işi çıkar ve kı-

sa bir müddet evden ayrılması gerekir. Misafire dönüp;

" Sen biraz oturadur, ben biraz sonra gelirim."

Diyerek evden çıkar, Mehmet Ağa'nın hanımında ocağın başında çorba karıştırıyormuş. Evde kadınla yalnız kalan misafir, kadına sataşmak ister; fakat buna çok kızan Kara Ayşe, çorbanın içinden kepçeyi çıkararak adamın kafasına yapistirir. Hem korkan, hem de utanan adam hemen içeriye girerek kendisi için hazırlanmış olan yatağa yatar.

Biraz sonra Mehmet Ağa gelir bakar ki; sofraya kurulmuş misafir ortada yok. İçeride uyduğunu görünce karısına dönerek:

" Hanım misafiri kaldır da yemeğini yesin."

Kadın ise gülererek:

" Merak etme bey, o bir kepçe yedide yattı" der. (Güzel58)

XV. KILIÇLI'LI HAMZA

1. Üzülme Sen Amca

Şereflikoçhisar'ın köyü Kılıçlı'nın güneydoğusunda Görgülüler'e ait yaşlı söğüt ağaçları vardı. Sekiz kardeşin çocukları bir araya gelerek bu ağaçların bir bölümünü kestiler. Sonrada, köyün öğretmeni olarak benimde hazır bulunduğum bir gün, ağaçları bölüştüler.

Kendi payına düşen ağaçları az bulan yaşlı amcaları, yeğenlerine çıkışmaya başladı, sonra sitem ederek:

"Hayattaki tek amcanızım.. Şunun şurasında kaç yıllık ömrüm kaldı ki, yakında ölürsem o acıya tahammül edemezsiniz." dedi. Yanımda bulunan yeğeni Hamza Görgülü söylendi:

"Gözün arkada kalmasın, üzülme sen amca" dedi. "Biz senin gibi yedi kardeşin ölümüne tahammül ettik." (Rumuz:Gül)

XVI. DELİ BATTAL

1. Esselâmünaleyküm Verahmetullâh

Polatlı'nın Yüzükbaşı köyünden Deli Battal, yazın harman vakti, tarladan kaçtı diye hanımına kızar. Motora atladığı gibi eve gider. Evde hanımı pencereden bakarken Deli Battal'ın motorla gelişinden anlar ki kaçış yok, dayak yiyecek namaza duruverir. Battal içeri girer, bakar ki hanım namazda. Anlarki namazın biteceği yok, kafasından tutar, bir sağa çevirir, bir sola :

"Esselâmün aleyküm verahmetullah, Esselâmün aleyküm verahmetullah" der. (Taşpar)

07 ANTALYA

I. GÖKHASAN'IN HALİL AĞA

1. Bu Kadar Tavuğa Bir Horoz

Akseki de eskiden uzun kış gecelerinde sıra ile gezilir, eğlenceler, sohbetler ve arabaşı ziyafetleri verilirmiş.

Halil Ağa her toplantıda bir muziplik yaparak konukları güldürürmüş:

Yine bir toplantı tertiplenir ve gelecek konuklar, Halil Ağadan gizli bir oyun düzerler.

Gün gelir toplanırlar, sofra kurulur, Halil Ağa baş se-
dirdeki yerini alır.. Hiç bir şeyden habersiz yapacağı mu-
zipliği düşünmektedir. Derken karnı doyan konuk gık deyip
cebinden çıkardığı yumurtayı sofraya bırakır. Halil Ağa hiç
sesini çıkarmaz ve pusuda beklemekte, ondan başka sofrada
kalan son kişi de gık der yumurtayı sofraya bırakır.

Halil Ağa hiç istifini bozmadan sofradan kalkar, konuk-
lara doğru dönerek, iki elini dizlerine ses çıkartırcasına
vurur, Üüüüü rüü.. diye öter ve bu kadar tavuğa bir horoz
lâzım der. (Abasızoğlu 16)

2. İşe Yarayan Beşik

Tütün ve rakı kaçakçılığı yapıldığı yıllarda, Halil Ağa-
da kaçak rakı ve tütün bulunduğu, kolculara ihbar edilir.

Kolcularla can ciğer arkadaş olan Halil Ağaya haber ve-
rirler ve evinde arama yapılacağı bildirilir.

Halil Ağa tedbirini alır ve Kolcuları buyur eder.

Kolcular gelir, evin Hayat'ından başlar, samanlık, ki-
ler, ahır derken bütün evi ararlar, hiç bir emareye rastla-
yamazlar, oturma odasına gelirler, Halil Ağanın Hatunu, at-

las yorganı beşiğin üzerine örtmüş başını da beşiğin içine sokmuş vaziyette, kolcularla ilgilenmez dahi.

Kolcular oturma odasını da ararlar, bir şey bulamayıp Halil Ağa ile birlikte evden çıkarlar; Hacı Hasan Kuyunun önüne gelirler. Kolcular:

Halil Ağa, bizi oldukça yordun, derler.

Halil Ağa: Tabii yorulursunuz enayiler, ihbar doğrudur, bende hem kaçak rakı ve hem de tütün var, söylemek benden, arayıp bulmak sizden der.

Buna içerleyen kolcular tekrar eve dönerler, bunların ayak seslerini duyan hatun, yine beşiğin önüne oturur, istifini bozmadan görevine devam eder.

Bizim kolcular yeniden her tarafı arar, tarar yine bir şey bulamayınca soluğu çarşıda alırlar.

Eskiden Akseki'de, şimdi Pazaryeri olan yerde Halil Ağanın işlettiği Esnaf Kahvesi varmış.

Kolcular iki üç gün sonra Halil Ağanın kahvesine gelirler, bir masaya otururlar, kolcuları gören Halil Ağa, iki kallâvi kahve yaptırıp yanlarına gelir, oturur, sohbe başlarlar:

Kolcular:

Halil Ağa, bu iş kapandı, şeref sözü veriyoruz, hiç bir işlem yapmıyacağız, kaçak mallar nerede idi derler.

Halil Ağa kahkahayı atar, bekardeşim, benim küçük çocuğum yok ki, bizim hatunun önündeki beşik, kaçak eşyaların sığınağı idi, der. Kolcular güler ve Halil Ağa, biz değil, şeytan bile seninle başa çıkamaz derler.

3. Haklısın Halil Ağa, Mahkeme Beraat

Halil Ağa esnaf kahvesini işletmekte iken zamanın Kurtlu Hocası kahveye gelir, nargilesini çeker, kahvesini ve çayını içer, para ödenemez. Derken zamanla bir hayli borcu birikir.

Biraz saf ve sinirli olan hocayı Halil Ağa kızdırır ve hakaret eder.

Kurtlu Hoca zamanın Kadısına gidip Halil Ağadan dâvacı olduğunu söyler.

Halil Ağayı mahkemeye celbederler.

Mübaşir, Gökhasan'ın Halil diye bağırır, Halil Ağa içeri girer.

Bakar ki Kadı makamında, hoca da dâvacı sandalyesinde oturmakta, Halil Ağaya suçlu sandalyesi gösterilir.

Kadı sorar:

- Halil Ağa, Hoca efendi senden dâvacı, sen Hoca efendiye kahvende müşterilerin huzurunda hakaret edip kızdırmışsın der.

- Halil Ağa:

- Hayır Kadı efendi, ben Hoca efendiye hakaret etmedim, bu delidir der. Bunu duyan Hoca, kim deli ulan diye, küfürü basar.

Bu duruma şahit olan Kadı efendi:

Haklı imişsin Halil Ağa, mahkeme beraat der. (Abasızoğlu 16)

4. Bir Ziyaret ve Çiriş Helvası

Akseki'nin Fakılar Mahallesinde zamanın esnafbaşı, mahallin esnaflarına bir iftar sofrası hazırlar.

Halil Ağa'ya da haber vererek bu ziyafeti komşusu olması hasebiyle tertip ve idare etmesini ister.

Halil Ağa hem ziyafeti idare eder, hem de bir muziplik düşünür.

(Biraz saf olan ve aynı mahallede ikamet eden Yemenici kalfası Mehmet Ali de davetliler arasında), Mehmet Ali helvayı çok sever ve her ziyafette sofradakiler sıra bırakmadan helvayı bitirmeye çalışır.

Halil Ağa önceden Mehmet Ali ile sofrada yanyana oturmayı kararlaştırır ve helva tabağının bir köşesine Çiriş'le şerbeti karıştırarak özel bir helva yapar, tabağa yerleştirir, bu kısma da işaret koyar, uşaklara bu tabağı göstererek kendisinin bulunduğu sofraya getirmelerini söyler.

Çorbadan başlanır, derken yenilir içilir, en son sıra helvaya gelir, Mehmet Ali durmadan yiyor, işaretli helva gelince Halil Ağa helva tabağını tam âyarlar ve işaretli kısmı Mehmet Alinin önüne getirir.

Hiç bozuntuya vermez, helva çok güzel olmuş der ve kaşığı daldırıp yer, Halil Ağa aradan bir Mehmet Aliyi gözetlemekte.

Zavallı Mehmet Ali, giriş ağzına yapıştığı için yutamaz, zorlayıp durur.

Halil Ağa, sorar, hadi komşum sen helvayı seversin, her zaman bizlere bırakmazdın, bugün neden gevşek duruyor-

sun?'der.

Sofradakiler bu durumda Halil Ağanın parmağı olduğunu anlarlar ve gülmeğe başlarlar.

Mehmet Ali'ye her ziyafette bize helva yemek nasip olmadığı için, Halil Ağa bu muzipliği düşünmüş olacak; sana çiriş helvası ikram etti, derler.

Mehmet Ali sakalını sıvazlıyarak Halil Ağaya döner:

Ağa, en sonunda çiriş helvasını da yedirdin, alacağın olsun, der, saf saf güler.(Abasızoğlu 17)

II. İLVATLI DELİ BACI

1. İllerin Köyünde

Aşağı Âşıklar köyünden sarı imam, midilli katırına binip ramazana üç gün kala Akseki'ye gidiyormuş, yolda İlvatlı Deli Bacı'ya, rastlamış. Deli Bacı:

- Hoca, böyle vakitsiz nereye gidiyorsun?

Diye sormuş. Sarı hoca da:

- Bacı, bizim köy 20 hane, orası da ramazanda 30 oruç tutacak, 200 hane olan İlvat'ta otuz oruç tutacak. Bu revây-i hak mı? Bakayım kadıyı göreceğim. Demiş ve uzaklaşmış. Bu sözler ve Hak takibi bacının içine işlemiş. Akşam köyde, saydan geçerken sırtındaki yükü atarak oradaki erkeklere haykır-
mış:

- Boyunuzdan utanın, elin köyünde fıkaranın hakkını arayan adam var. Ben 30 günü nasıl tamamlarım. Küpte bir atımlık aşım bile yok. (Özkaynak 76)

2 1. Hacete Gelmiş

Abdi Paşa Alâiye mutasarrıfı iken Nâib ile Dizdar başını sevmezmiş. Onlara (eşek) dermiş. Vazife icabı divanda bunlarla müşavere halinde iken bu gibi insanlara meramını anlatamıyormuş. Fakat dilinin ucuna gelin mahut kelimeyi de bir türlü söyleyemiyormuş. Bu sırada Peşkir ağası, hâceti için gelmiş olan İlvatlı Deli Bacı ile arz odasına girmiş, Paşa:

- Ne istersin kadın? diye sormuş.

- Eşğim öldü.. Eşek demeğe geldim.

Paşa gülümsemiş, aklından geçeni kadına söyletebilmek için:

- Burada eşek olur mu?

Diye sormuş. Kadın paşanın zenginliğini, gücünü her şeye yettiğini ifade edebilmek için:

- Sana göre ne var paşam.. Sağın eşek, solun eşek, cevabını vermiş. Paşa da bir deve bağışlamış. (Özkaynak 77)

III. KOCA RIZA

1. Siz Devam Edin Arkadaşlar

Güzelyalı köyünden Koca Rıza'nın yeğeni ile Kayabaş'lı Salih arasında anlaşmazlık çıkar. Koca Rıza Kayabaşlı Salih'i yeğenini bir daha rahatsız etmemesi için uyarır.

Bir Cuma günü Yalı Camii'ne namaza gelen Kayabaş'lılarla beraber, Salih ve arkadaşları da Güzelyalı'ya gelirler. Namazın ortalarında bahçeden hayli kalabalık serserilerin kavga ve gürültüleri işitilir.

Koca Rıza safların üzerinden, pırasa tarlasında yürür gibi ilerlerken:

Siz devam edin arkadaşlar." der.

Koca Rıza,

Güzelyalı köyü Çelik Mah. yaşamaktadır. 75 yaşlarındadır. (Koca Rıza)

2. Birazda Burada Gidin

Koca Rıza oldukça uzun boylu, sağlam yapılı biridir. Bir gün "Etyemzeler" diye bilinen, ama zengin olan bir ailenin resi, çelimsiz eşiğiyle tarlaların arasındaki bir yoldan giderken Koca Rıza onu eşiğiyle beraber kucaklayıp yolun kıyısındaki tarlaya bırakır. Tarla yeni sulanmış olduğundan, eşiğin ayakları çamura gömülür, eşek çıkmak istedikçe daha da batar.

Koca Rıza:

"Haydi birazda burada gidin" der.

Daha sonra canı acır eşiği çeker çıkarır.

"Çıkarırsaydım. Oradan çıkamayacaktınız" der. (K.Rıza)

IV. DAVULCU SARI MEHMET

1. Nasıl Bitecek?

Yörük Davulcu Sarı Mehmet, köylere davul çalmak için düğünlere gidermiş. Halka açık, halkla içiçe olmasına rağmen hiç ömründe deniz görmemiş.

Bir gün Antalya'nın denize yakın köylerinden birinde düğün olacakmış. Davul çalmak için Sarı Mehmet'i davet etmişler. Sarı Mehmet sis altındaki denize hayretle bakmış.

Denizin ortasında da bir gemi varmış. Yanındaki arkadaşına seslenmiş!

"Bu koskoca ova güzelde, bu biçerdöver buradaki ekinleri nasıl bitirecek." (Karay)

2. Sizin Pekmez Biraz Ekşi

Antalya'nın Mor üzümü: meşhurdur. Ondan yapılan pekmezde Yörüklerin en sevdiği yiyecek. Birgün Davulcu Sarı Mehmet yine bir düğündeyken duvar dibinde bir kap içinde siyah bir su görür. Pekmez niyetiyle içtiği o pekmeze benzeyen şey gerçekte araba yağıdır. Bundan habersiz olan Davulcu düğün sahibine söylenerek:

"Beni davulcu diye kandıramazsın sizin pekmez biraz ekşi." (Karay)

V. SÜLLÜ DAYI

1. Seferberlikte Elimizde Kaldı

Bademli Köyünden Süllü Dayı şakacı bir ihtiyardır. Konuşmalarının, sohbetinin hemen hepsi, güldürücü fıkralar dizisi niteliğindedir. Onun için Akseki'ye her gelişinde, çevresindeki dinleyici kitlesi eksik olmaz.

Günlerden bir gün, Süllü Dayının mahkemeye işi düşer. Duruşmadan Süllü Dayının beş karısının da tanık olarak dinlenmesi gerekir.

Hanım Yargıç, beş kadını da bir arada görünce dayanamaz:

"Bu kadar hanımla niye evlendin amca" der.

Süllü Dayı:

"- Ne yapacaksın hâkim hanım. Seferberlikte almıştık. Elimizde kaldı" der. (Suner 9)

VI. GÖK KIZ HALA

1. Bizim Sülâlede Deliden Minare Yapılır

Gök kız halanın, açtığı bir mahkemeyi kazanması için, oğlunun deli olduğunu ispatlaması gerekir. Gök kız hala, duruşmada oğlunun deli olduğunu söyler.

Hâkim: "Sülâlenizde başka deli var mı?" diye sorar.

Gök kız hala:

"- Gaç hay hâkim bey; bizim sülâleden deliden minare yapılır. Ben deli, şükrü deli, bizim Hatma deli..." diye, memleketteki bütün akrabalarını sayar. (Suner 9)

VII. CERCİ HASAN HOCA

1. Misafir

Cerci hocalardan Hasan efendi, Kızıldağ'a (Manavgat'ın dağlık bölgesine) cerre gidermiş, her sene Çardaklı Muhammed efendiye misafir olurmuş. İkisinin de tabiat-i şiiiriyeleri mevcutmuş.

Hasan efendi, alacağını almış amma Muhammed efendinin odasından bir türlü ayrılmazmış. Abdeste gittiği sırada Muhammed efendi, ocaktan bir kömür parçası alarak beyaz badanalı duvara:

Behey şaşkın, behey düşkün

Misafirin kalacağı,

Ya iki gün, ya üç gün...

mısralarını yazmış ve odadan çıkıp gitmiş.

Hasan efendi döndüğü zaman yazıyı okumuş hiç düşünmeden altına

Behey, şadır,

Ne gönül bilirin ne hatır,

İnsan rahatı bulunca

Üç gün de yatır, beş gün de yatır
sözlerini ilâve etmiş. (Özkaynak 74)

VIII. RASİH HOCA

1. Yad-Yaban

Merhum Rasih Hoca, Valilerden birini Akseki'ye davet etmiş, şerefine köyün birinde ziyafet tertiplemiş. Köy çardağında mükellef bir çilingir sofrasını kurmuşlar. Kıydan köşeden bir köy dilberi görünmeden sofraya hizmet edermiş. Dilber, çakır keyf vâlinin hoşuna gitmiş. Kalaylı bakır siniden taze lop incir getiren dilbere doğru koşmuş, yardım maksadı ile yemişi sofraya getirmiş. Hoca, vâlinin lâubaliliğine içerlemiş, amma bir şey de söylememiş. Az sonra vâli hocadan sormuş:

- Beyefendi, bu sizin memleketin incirleri (Kadın telmih ediyor) neden böyle nefis ve gösterişli oluyor?

Hoca intikam alır gibi gürlemiş:

- Efendim, biz incir bahçelerine yadı yabanı sizin gibi koymayız da onun için. (Özkaynak 75)

IX. DELİ ÖMER

1. Hey Sultan Mahmut

Abbas oğlu Marla'daki konaklarını yaptıırırken, köylerden amele toplar, angarye olarak çalıştırırmış. Sıra Deli Ömer'e gelmiş. Çaresiz işe başlamış, taş çekmekten zavallının omuzları, arkası yara içinde kalmış. İzin istemi, âzad etmemişler. Üstelik bir iki kırbaç'da yemiş.

Bunun üzerine, çekmiş postalı İstanbul yolunu tutmuş. Maksadı Abbasoğlunu şikâyet etmek.. Cuma selâmlığı yapılan camiye girmeğe muvaffakolmuş, minbere yakın bir yere diz çökmüş.

Hatip efendi hutbede (İnnellah-ü Ye, müru bil'adl-i vel-ihsaan) deyince yerinden fırlamış:

- Duur!.. Hatip efendi, diye haykırmış, bir taraftan da soyunuyormuş, elindeki lime lime mintanı sallıyarak, yaralı omuzunu da padişaha göstererek:

- Hünkâr burada, adalet ve ihsan, senin dilinde, Zâlim Abbasoğlu da Marla'da. Adaleti sen gel bir de Deli Ömer'in sırtından sor! demiş ve yerine oturmuş. Abbas oğlunun inşaatı durdurulmuş. (Özkaynak 76)

X. AHMET ESEN

1. Kimdir Bu Adam?

Meşhur Türkçü Ahmet Esen Kayseri'de müdde-i umumi iken vali ile bir türlü geçinemezmiş. Bir gün vali şifre ile zamanın Dahiliye Vekiline şikâyet etmiş. Vekil müsteşarını çağırıp teli baştan okutmuş ve:

- Kimdir bu adam?.. diye sormuş ve hiddetlenmiş.

Bu muhavere o sıralarda Ankara'da bulunan Esen'in kulağına gitmiş. Kayseri'ye dönünce, medeni bir cesaretle şu telgrafı çekmiş:

"Benim kim olduğumu öğrenmek istemişsiniz. İbradı'da doğdum, Selânik'te okudum, Kayseri müddeiumumisiyim."

(Özkaynak 77)

XI. GURK OSMAN

1. En Büyük Koca Rıza

Olaydan sonra, ertesi cuma köylüler yine cuma namazındadır. Koca Rıza en ön saftadır. Ardında ise, boyunun kısalığı ve tombulluğundan dolayı Gurk Osman lakabıyla tanınan birisi bulunmaktadır.

Her secdeye kapanışta Gurk Osman, Koca Rıza'nın ayakları ile burun buruna gelir. Bu hal Gurk Osman'ın kafasını iyice meşgul eder. Bir ara herkes tekbir getirdiği bir anda

Gurk Osman dalgınlıkla;

"En büyük koca Rıza" der. (M.Tıktıklar)

XII. SIRKECİ

1. Cavur İcadı İlk Günde Kandır Beni

Antalya'nın Korkuteli ilçesinden Sirkeci lakabı ile tanınan birisi eline geçen 1,2 kuruş parayla kasabadan güzel bir radyo alır. Tabii daha radyonun yeni çıktığı zamanlarda. Kasabadan köye dönerken radyoda güzel bir oyun havası vardır. Radyoyu kapatır. Eve gelince bütün komşular, çocuklar başına toplanırlar. Sirkeci:

"Bakın size ne güzel oyun havası dinneteceğim." der. Radyoyu açar ama radyoda anlaşılmayan bir yabancı müzik. Adam sinirlenerek radyoya bağırır:

"Gavur icadı daha ilk günde kandırdı beni!" (Karay)

XIII. SENİR KÖYLÜ MUSA

1. Balını Gördü Musa

Antalya'nın Gündoğmuş ilçesine bağlı Senir köyünden Musa isimli bir adam arıcının birinin balını çalmış. Musa balı çaldığı inkâr ediyormuş. Çaldın çalmadım münakaşasıyla sonunda mahkemeye düşmüşler. Arıcı kadiya:

"Kadı Efendi, bu adam benim balımı çaldı, davacıyım" demiş. Musa

"Hayır efendim, bana iftira atıyor, çalmadım" demiş. Kadı Musa'ya çalmadığına dair yemin etmesini söylemiş.

Musa:

"Bu adamın balını gördü Musa, balı çaldı Musa, balına parmak bandı Musa, balını yedi Musa, gözüm kör olsun" demiş. Musa yemin edince ona inanmış ve arıcıyı huzurundan kovmuş. Böylece davayı Musa kazanmış. (Işık)

XIV. ARAP

1. Ayran İçen Böyle Biçer

Bir köy ağasının Arap isimli uşağı varmış. Ekin biçmesi için hergün tarlaya gönderiyormuş. Yiyecek birşey vermez sadece içmesi için bir bidon ayran gönderiyormuş. Ağa uşağının tarladan her gelişinde:

"Arap nereyi biçtin" diye soruyormuş. Arap "Cevla dibini" diyormuş. Hergün aynı soruya karşılık "ceviz dibini" cevabını veriyormuş. Ağa artık dayanamamış Arap'ın ne kadar ekin biçtiğini görmeye gitmiş. Bir de ne görsün! Arap cevizin dibinde yatacak kadar yer biçmiş. Hergün ekin biçmeye gelirim diye yatacağı yeri genişletip, ayran içip yatıyormuş. Ağa neden öyle yaptığını sorunca: Arap: "Ayran çen böyle biçer" demiş. (Işık)

XV. TONTURUN KARA DAVUD

I. Çıkmış Amma, Çok Ağılı Çıkmış

II. Dünya Savaşı yıllarında tuz kıtlığı vardır. Aşlarına katacak, davarlarına yedirecek tuz bulamayan yörükler, Akdeniz'in kazanlarda kaynatıp tuz yaparlar.

Gazipaşa'nın Bilos köylüleri işin daha kolayını bulur: Ekin eker gibi tarlalara tuz ekerler. 10-15 gün sonra Göküş Hüseyin ile Tonturların Kara Davud, tarlalarına ektikleri tuza bakmaya giderler. Tabii, bunların ikisi de yaşamıyor şimdi. Yağmur yıkamasın diye say taşlarla kapattıkları tuzun çimlenip çimlenmediğini anlamak için taşın bir kenarını azıcık kaldırıp dilleriyle toprağı yalarlar; tadına bakarlar.

Göküş Hüseyin uzaktan seslenir:

"Ülen Kara Davud, benim tuz hiç çıkmamış!" der. Tonturun Kara Davud'un dilini taşın altındaki kuyruklu (Akrep) sokmuş, ağzının acısıyla;

"Benim duz çıkmış emme, çok ağıllı (zehirli) çıkmış" diye bağırlar, öteden. (Taşeli)

XVI. DOMUZCU YAŞAR

1. Kekik Yerken Haberi Olmadı

Bilas köyü Torosların sarp bir yamacına kurulmuş; çevresi yüksek çam ağaçlarıyla örtülüdür.

Köyün camisi için Filki deresi'nin öte yakasındaki yaşlı "Eğri Çam"ı kesmeye karar verirler. Fakat, bu çam ağacı hem çok büyük, hem de uçurumun kenarındadır. Kesilince aşağıya yuvarlanmasın diye bir çare düşünürler. Domuzcu Yaşar sevinçle ileri atılır:

"O Eğri Çam'ı ancak benim Boz Eşek direyebilir!. (tutabilir)" der. Eşegin başında ki ipi uzatıp çamın tepesine bağlarlar. Sonra da baltayla keserler. Yıkılan koca ağaç eşegi de alır, dereyi boylar. Domuzcu Yaşar'a

"Hani senin Boz Eşek bu ağacı direyebilirdi!" diye çıkmış köylülere

"Direrdi direrdi emme kekik yerken haberi olmadı" der.

(Taşeli)

XVII. YILAN KIRKAN ALİ

1. Dilimizi Sanki Eşek Arısı Soktu

Alanya'ya alış verişe giden 3-4 Bilos'li, köyelerine dönerken yalnız adını duyup hiç yemedikleri muzı merak ederler ve bahçelerden birinden bir dal yeşil muz çalarlar. Kabuğunu bile soymadan yemeye başlarlar. Sakız gibi yapışkan olan yeşil muz dillerini kekre kekre acıtır, ağızları yapış yapış olur. Yılan Kırkan Ali

"Yahu muz çok tatlı bir meyve derler. Bunun tadı neresindeymiş. Ağzını yuman bir daha açamıyor; dilimizi sanki eşek arısı soktu" der. (Taşeli)

08 ARTVIN

I. KİDİYELİ ALİ

1. Nafakaları Bende

Artvin'in Şavşat kazasında Kidiyeli Ali adında şakacı bir zat varmış. Ekseriyetle Şavşat beyleri ile dolaşırlarmış. İşte bu Ali bir gün beyleriyle müsafirliğe başka bir köye gider. O gece dostlarının evlerinde kalırlar. Sabahleyin beyler ev sahibine: (Biz giderken sen, beyler bir gece olsun daha kalsanız çok memnun olurum şeklinde bir şeyler söyler.) diye talimat verirler. Ev sahibinden teminat aldıktan sonra Ali'nin terkisindeki heğbeye kemik doldururlar, ve Ali'nin atını yürütmesini beklerler. Beylerin maksatları ev sahibinin evde kalmalarını ısrar edince (biz burada kalamayız. Çünkü bizim Ali nafakasını almıştır. Bekleyemez. Biz de onu bırakıp bir yere gidemeyiz.) demektir. İşte yukarıda bildirdiği şekilde beylere ısrarda bulunduğu Kidiyeli terkisine kemiklerin konulduğunu anlar. Hemen ev sahibine kemikleri göstererek: (Boşuna ısrarda bulunmayın. Onların nafakası benim yanımdadır. Cehennem'e gitsem peşimden gelmeğe mecburdurlar.) der ve atını mahmuzlar. (Çağıl 32).

2. Babasını Buldum

Artvin'in kazalarından Şavşat'ta vaktiyle Kidiyeli Ali adında bir zat yaşarmış. Bu Ali arkadaşlarıyla bir gün misafirliğe gitmiş. Ev sahibi bunu ilk olarak görmüştür. Fakat namını işitmiştir. Bununu eğlenmek için başlar konuşmaya: Ev sahibi

- Şu büyük minareli köyden misin?

Ali:

- Evet

- Hani şu en çok nüfuslu olan köyden mi?

- Evet niçin sordun?

- Orada benim bir gelinle aşk maceram vardı

Ali safça:

- Caminin yanında dört pencerele bir evde oturan evdeki gelinle değil mi?

- Tam üstüne bastın

Ali memnuniyetle:

- O gelin geçenlerde bir sıpa doğurdu. Babasını arıyorduk. Şükür ki bulduk.

İşte zanna bir bakın hakikata da. (Çağal 54)

3. Sen Sus Molla

Şavgat'ta Kidiyeli Ali adında beylerle gezen çok hoşsohbet bir zat varmış. Günlerden birinde beği ile Ardanuç'ta bulunan babama misafirlğe gelmiş. Babamın öğrencilerinden saflıklarıyla tanınmış. Ardanuç'un Kaptahor köyünden bir öğrenci babamın misafirlerine hizmet ediyormuş. Leğende Ali'nin ellerini yıkatırken bizimki dayanamamış beğini ve Ali'yi kasd ederek (İt iti arar da Şam'da bulur) demiş. Ali bizimkine (Molla sen nerelisin?) diye sormuş, (Kaptahorluyum) cevabını alınca hemen bizimkine (Sen sus molla. Sakın bir daha nereli olduğunu söyleme, beyler senin Kaptahor'lu olduğunu anlarılarsa seninle o kadar alay ederler ki dünyaya geldiğine pişman olursun.) demiş.

Mollanın biraz akli vardı da kendisine verilen nasihatı tuttu. (Çağal 188-189)

II. BABİK AĞA

1. De Buyur Babik Ağa

Artvin'de göçebe hayatı yaşayanlardan birisinin gelini ile Ardanuç'lu Ermeni milletinden Babik adında bir adam şaka yaparmış. Gelinin kaynatası şaka yapmamasını, aksi takdirde biçimsiz sözlere muhatap olacağını Babik'e hatırlatmış. Yine de Ermeni şakalarına devam eder dururmuş. Bir gün çok ağır şekilde Babik'e küfr etmiş, o zaman kaynata dayanmamış da bizimkine (Bizim gelin killi şıçtı, De buyur Babik ağa) demiş.

Ne çıkar, Babik davete icabet etme nezaketini gösteremedi. (Çağal 189)

09 AYDIN

I. MEHMET EFE

1. Sana Birşey Diyecektim

Köylünün biri Çine'ye pazara gidecekmış. Ama şehre gidecek atı, eşeği, arabası yokmuş. Bir ara komşusundan istemeyi düşünmüş. Komşusuna gitmiş:

"Mehmet Efe; Çine'ye gidecektim de sana birşey diyecektim" demiş. Komşusu:

"Buyur de komşum" deyince:

"Sana eşek diyecektim" demiş. Hiçbir kızgınlık belirtisi göstermeyen komşusu:

"De oğlum de. Hazır ağzını açmışken başka diyeceklerin varsa onlarında de" demiş. (Muslu)

II. ÜŞEN EFENDİ

1. Sana Eşek Demeye Geldim

Efendim eski zamanlarda şimdiki gibi arabalar, velespitler, traktör, otobüs gibi şeyler yoktu. Bizler her işimizi eşekle görürdük. Eşek sanki elimiz ayağımızdı. Eşek deyip de geçme. Nasrettin Hoca bile eşeksiz yapamazmış. Neyse, geçmiş gün, komşumuz Üşen Efendi, bir telaşla evimize geldi, rahmetli bubama Nazilli ağzıyla:

"Komşu, ben sana eşek demeye geldim. Ne yapayım. Ben, eşek olmayınca yapamıyorum. Benimkini de bir başkası aldı." dedi. Ben gülmeye başladım. Kızdı:

"Ne gülüyon ülen? Size kırk yılda bi eşek demeye geldik. Ne var bunda?" dedi.

"Amca, kusura bakma. Eşek demeye geldim diyerek babama eşek yaptın. Ondan sonra da Ben eşek olmayınca yapamıyorum diyerek kendini de eşekleştirdin." dedim. Şöyle bir düşündü.

O da gülmeye başladı.

"Ne yapacan oğlum? Ben, dilimle eşek yaptım ikimizi. Ya hareketleriyle, davranışlarıyla eşekleşenlere ne demeli?" dedi.

Yaa böyle işte. Komşumuz "Sana eşek söylemeye geldim" ya da "senden eşek istemeye geldim. Eşek olmayınca ben iş göremiyorum" deseydi bu nükte doğmazdı. Birbirine eşek diyenlere, eşek olmayınca, eşeklik yapmayınca olmayanlara, sıfatı insan olduğu halde eşekten beter olanlara ne demeli?.." (R.Gülelim 3)

III. DURALI DAYI

1. Bugün de Buralı Yarında Buralı

Çine'nin bir köyünden Durali Dayı oğlunu şehirden evermiş. Oğlan bir süre sonra şehre göçmüş. Kendine göre bir iş bulup çalışmaya başlamış. Bu arada bir de erkek çocuğu olmuş. Adam hem pazardan masrafını almak, hem de torununu görmek için şehre gitmiş. Tabii giderken de heybesini hediyelerle doldurmuş. Her ne yaptıysa gelinine yaranamamış. Şehre indiğinde doğruca oğlunun evine gitmiş. Daha eve girerken gelinin memnun olmadığı belli oluyormuş. Odaya geçmişler. Adam torununu kucağına alıp okşarken bir ara gelin:

"Oğlumun dedesi geldi, gelmeden gidesi geldi" demiş. Adam çok içerlemiş. Öfkelenmiş ama sezdirmemeye çalışmış. O da:

"Dedesinin adı Durali, bugün de buralı, yarın da buralı" diye cevap vermiş. (Muslu)

10 BALIKESİR

I. HATİCE KALFA'NIN OĞLU ÜŞEN

1. Daha Seni Getirmem Ha!

(Edremit'li) Hatice Kalfa'nın "18" yaşında bir oğlu vardı. Adı "Üşen" di, tembeldi. Hatice Kalfa birgün dağdan oldun getirmek üzere eşeklerini hazırlayan bir kaç komşusuna tesâdüf etti. Onlara "Üşen"i de, bir yük odun getirmek üzere refakat ve nezaretleri altında birlikte götürmelerini söyledi. Komşular "hay hay" dediler. Hatice Kalfa merkebinin semerledi, oğlu "Üşen" i bindirdi, oduncuların yanına götürdü, onları selâmetledi.

Bu oduncu kafilesi artık dağa varmışlar, odunlarını da kesmeye başlamışlardı. Üşen ise pek çok yorulduğundan bahisle bir ağaçın gölgesine uzanıp yatmışdı. Odunlar hazırlandı, Üşen uykuda!

Hatice Kalfanın hatırı yüksekti, Üşen'in hissesine yetişecek odunuda kestiler, merkebine yüklediler. "Kalk artık gidiyoruz" dediler. Üşen şu cevabı verdi:

"Ben gitmeyeceğim! Anneme söyleyin, gelsin beni alsın!"

Düşündüler, taşındılar, Üşen'i dağda bırakmayı muvafık bulmayarak onu büyük bir yaygının içine attılar, çocuğu beşiğe yatırır gibi yatırdılar. Odunculardan "Bayram" da oldukça tembeldi onu yüklü merkeplerin sevkına me'mur ettiler, kendileri de Üşen'i içine yatırdıkları yaygının birer uçundan tutup yola düzöldüler. Bayram, eşekleri iyi sevk edemiyordu. Lafa dalıyordu. Eşeklerin bir kısmı yükden bir an evvel kurtulmak için bir kurşun menzili ileride koşuyor, bir kısmı da kafilenden geri kalıp otluyordu. Odunculardan biri Bayram'a çıkıştı:

"Bayram, lafa dalma, eşeklere iyi bak!"

O sırada Üşen yaygı içinden kafasını uzatarak dedi ki:

"Bayram, ne eşeklere bakıyorsun ne yaygının uçundan yapışıyorsun! Bir daha seni getirmem ha!" (Çantay 95-96)

II. EDREMIT'Lİ BERBER ALİ (HACI KIVIR)

1. Hacı Kıvır

Edremit'li berber Ali usta korkunç bir rü'yâ görmüştü. Onu eli bıçaklı bir adam ta'kibediyor, Ali kaçıyor, o ardından koşuyordu. Ali can hevliyle bir minâreye sığınmış, şerefeye kadar çıkmış, artık selâmete erdiğini sanmıştı. Fakat düşmanı onun minâreye çıktığını anlayınca o da ardından çıkmış. Ali ustayı yakalamış, parmağını onun oturak yerine çengelleyerek zavallıyı tepesi aşağı minâreden sarkıtmıştı. Ali usta bu hengâmede durmadan bağırıyordu: "Kıvır, kıvır!" Çünkü düşmanı parmağını kıvırıp çengellemese usta minâreden pat deyip düşecekti!

Ali usta bu rü'yasını eşine dostuna anlattığı için ona "Kıvır Ali" adını takmışlardı! Gel kıvır Ali, git kıvır Ali, derken usta bu adı değiştirmenin çârelerini aramaya başladı. Eğer hacca giderse "Hacı Ali" adını alacak, "kıvır"lığı unutulacaktı!

Usta haccını îfâ edip vapurdan, diğer arkadaşlarıyla berâber, iskeleye çıkarken onu hemşehrileri görüverdiler ve "Hacı kıvır, hacı kıvır" diye bağırma ve alkışlama başladı! Ali usta "Eyvah", dedi, "hacca gitdim, Ali adımdan da oldum!" (Çantay 100)

III. ELMASBEY (HASAN PEYGANBER)

1. Serhoşun Rüyası

Balıkesirli Elmasbey İstanbul'a gidiyordu. Henüz tren ve başka motorlu vasıtalar yokdu. Yaylı araba ile gidilir, mutlaka bir akşam "Susurluk" hanlarında kalınır idi. Elmasbey de böyle yaptı. Yalnız o, fazla içmiş, körkütük yatağına yatırılmışdı.

Elmasbey pek hoş ve zevkli bir rü'ya içindeydi, ona "Hasan peygamber" adı verilmişdi! Onun bir dediği iki olmuyordu! Artık gökleri seyr ve temâşâ etmesi lâzımdı.

Onu süslü bir tahta bindirdiler, göklere yükseltmiye başladılar. Birinci katın kapısına varınca melekler sordular: "Kimdir bu gelen?" "Hasan peygamber" cevâbını alınca "bekleyin, üst katdan anlayalım" dediler, üst kata sââl etdiler, bilen yok! Daha üst kata, daha üst kata derken yedinci katdan şu kesin cevâbı aldılar: "Peygamberler içinde böyle bir kişi yokdur, atın aşağı!" Onu hakaretle yere atınca Elmasbey müdhiş bir korku ile uyardı, bir de ne görsün, karyolasından düşmüş, yerde yuvarlanıp duruyor! (Kendine gelince: "Allah Allah! Rüyaymış ya hû! der.) (Çantay 101)

IV. ÖMERKÖYLÜ HİLMİ DAYI

1. Onu Biliyorum, Geç!

Ömerköy (Susurluk/Balıkesir) lü Hilmi Dayı, kendi kendine söylenir, bazen güler, bazen hayret ifade eden vaziyetler alır, bazen de eliyle "geç" der gibi işaretler

yaparmış. Bir gün, bunun bu hallerini uzaktan seyreden arkadaşları Hasan Can yanına yaklaşarak sormuş:

"Yahu kendi kendine ne söylenir, ne diye gülersin?"

"Hâ, ben kendi kendime hikâyeye anlatarak vakit geçiririm," der.

"Ya elinle yaptığın işaretler?" (Hilmi Dayı:)

"Aklıma bildiğim bir hikâyeye gelince: "Onu biliyorum, geç!", derim, demiş. (Baler 52)

V. SALİH BABA

1. İyi Anlatılırsa Doğru Olur

Ben (Bandırma'lı Mehmet Şafak). On beş gün önceydi. Ali ile bağdan gelirken bir yılan gördüm. Yılan bir metre boyunda vardı. Yılanı görünce ne yapacağımı şaşırdım. Bu arada Salih baba da geliyordu. Salih baba yılanı gördün mü diye sordum. Görmedim dedi. Utanmadan yalan söylüyordu. Halbuse yılanı görünce hızlı hızlı kaçmıştı. Ben bağdan eve geldim sepeti eve bıraktım. Çarşıya çıktım. Kahveye geldim birde baktım ki Salih Baba etrafına adamları toplamış yılanı nasıl öldürdüğünü anlatmıyormu. Yanına yaklaştım:

"Salih Baba ne oluyor dedim."

"Hiç dedi."

Hemen yılan lâfını yarıda kesti başladı başka şey anlatmaya.

Hüseyin Amcaya sordum. "Salih Baba ne anlatıyordu" dedim.

- Bağa giderken bir yılan görmüş iki metre kadar varmış, yılanı nasıl öldürdüğünü anlatıyordu.

"Ağalar Salih Baba nın didikleri tamamı tamamına yalan, yılanı berı gördüm. Salih Baba yılanı görünce kaçtı. Ben de kaçacaktım fakat kaçamadım. Yılan gittikten sonra Salih Baba geldi bana "ne var diye sordu." Ben de yılanı gördüğümü ona söyledim. Salih Baba yılanı bile görmedi . Etraftakiler Salih Baba ya:

"Yalan olduğunu biliyoruz, sen anlat." dediler.

Salih Baba yerinde şöyle bir doğruldu.

"Yalan yalandır ama, iyi anlatılırsa doğru olur." dedi.

(Karahan 30)

II BİLECİK

I. ÇERKEZ KEMÂL

1. Söylenmeye Gerek Yok

Bilecik/Osmaneli'nde Çerkez Kemâl lakabı ile tanınan birisi, çiftliklerden aldığı tavukları İzmit ve diğer yer pazarlarında satarak geçimini sağlıyormuş.

Bir gün Çerkez Kemâl çiftlikten aldığı tavukları İzmit pazarında satıyordu. Bu arada evlerin birinden çıkan bir adam tavuklara yaklaşıp öndeki kafesin içindeki tavuklardan birinin ağzını açtı:

"Yaramaz Kandıra tavuğudur" dedi.

Bir başka kafese yaklaştı, bir başka tavuğun ağzını açtı.

"İş yok. Trabzon tavuğu" dedi. Ve son kafese yaklaştı. Burada tavuk satıcısı sinirlenmiş, adamla neredeyse kavga edecekti ki, adam kafesteki tavuğun birinin ağzını açtı:

"Tamam, Denizli tavuğu" dedi. Satıcıya dönerek:

"Seninle anlaşırsak, bu tavuklardan dört tane alırım" diye ekledi ve;

"Siz tavuklardan anlamıyorsunuz, nerelisiniz?" diye sordu.

Satıcı Çerkez Kemâl:

"Söylenmeye gerek yok. Siz tavukların nereli olduklarını bildiğinize göre benim de nereli olduğumu bilirsiniz" diyerek ağzını açtı. (İlhan)

II. KAMBUR KERİM

1. Biz Burada Boşuna mı Boğaz Patlatıyoruz?

Bilecik Bozhüyük'ten Kambur Kerim ayakkabıcılık yaparak çoluk-çocuğunu geçindirip gidiyormuş.

Kambur Kerim bir gün yaptığı ayakkabıları Eskişehir pazarına satmaya çıkarmış. Paranın para olduğu günler olacakki, pazar yerinde altı kağıt (6 lira) diye bağırmaya başlamış. Gelen müşterilerden Tatar Nazmi adında birisi de altı lira verip, bir çift ayakkabı almış. Adam ayakkabıları giyince ayakkabıların altı çıkıvermiş. Tatar Nazmi satıcıya gelmiş ve:

"Ne biçim ayakkabılar bunlar, baksana altıları hemen çıktı" demiş.

Satıcı Kambur Kerim müşterisine:

"Biz burada boşuna mı boğaz patlatıyoruz, altı kağıt" diye demiş.

12 BİNGÖL

I. HÖSNEK'Lİ HASO (HASAN) DAYI

1. Çarşambasını Perşembesini Bilmeyen Birisine Satarım

Kiğ, kazasının Hösnek bucağında yaşayan saf, saf olduğu kadar da hazır cevap ve nüktedanlığı ile tanınmış olan köylü Haso (Hasan) Dayı bir gün, inek almak için pazara gider ve hayvan pazarından bir inek satın alır. Fakat ineğe değerinin iki katı bir fiyat öder.

Haso Dayı aldığı inekle birlikte köyüne dönerken yolda köylüleri ile karşılaşır. Köylüleri ineği kaç paraya aldığını sorarlar. Haso Dayı gururla 100 liraya olduğunu söyler. Fiyatı fazla bulan arkadaşları ineğinin değerinin 50 lira olduğunu ve bu fiatla alınabileceğini söylerler.

Bunun üzerine Haso Dayı:

"Bugün günlerden nedir?" diye sorar.

Arkadaşları:

"Perşembe" cevabını verirler.

Haso Dayı gayet sâkin bir şekilde:

"Arkadaşlar, yolunuza devam edin! Ben bu ineği çarşambasını, perşembesini bilmeyen birisine 125 liraya satarım" der.

II. AKILLI MEHMET AĞA

1. Booo!

Genç, ilin ikinci büyük merkezidir. İki mahalleden ibaret olan Genç Elâzığ ve Muş demir yolu üzerindedir.

Burada oturan halkın zekâ yönünden pek ileri olmadığı, Karatepeli'ler gibi oldukları için haklarında onlara benzer fıkralar yapılmış. İşte, derlediklerimizden birisi de böy-

le bir fikradır.

Genç ilçesinden Doğu Ekspresi geçtiği için gürültüden gözüne uyku girmeyen, çevresinde Akıllı Mehmet Ağa lakabı ile tanınan hattı zatında saf olan birisi tren geçerken gürültü yapmasını önlemenin yollarına düşünürken bir gün aklına parlak bir fikir gelmiş. Gayet parlak gördüğü bu fikrini uygulamak için akşamı iple çekmiş. Niyeti tren geçerken korkutup, oradan geçmesini önlemekmiş. Tam trenin geçiş saati dışarı çıkıp raylar üzerine gelmiş. Tren uzaktan yine tuhaf sesler çıkararak gelirken raylar üzerine uzanmış. Tren tam yanına gelince aniden ayağa kalkıp var gücü ile bağırması:

"Booo!" diye

Tren:

"Vıııı!" deyip geçmiş. (Koçin)

III. NEKRE YUSUF

1. İnsan Sevdiği Gidince Bayram mı Eder?

Kiğ, kazası halkı zekâ ve kurnazlıkları yönünden Kayserili'lerden geri kalmazlar, lâfı gediğine koymayı severlermiş.

Ramazan Bayramının yaklaştığı günlerden birinde, Hacı Hafız Selim Efendiler'de iftar varmış. Sofrada bulunan misafirlerden Hacı Molla adında birisi:

"Keşke Ramazan senede iki defa gelse" der. Aynı sofrada bulunan misafirlerden hazır cevaplılığı ile tanınan ve lakabı Nekre Yusuf olarak bilinen birisi

"Öyleyse Ramazan gidince neden bayram ediyorsunuz. İnsan sevdiği gidince bayram mı eder" der.

13 BİTLİS

I. NECATİ UÇAR

1. Araba Benim Malımdır

1964 yılında ebediyete intikal eden rahmetli Necati Uçar'ın şakaları o kadar çokturki bunun için başlıbaşına bir eser yazmak icap eder. O şen ve şakraklığı ile çarşının bir gülü idi. Yaptığı zarif şakalarla en soğuk kanlı insanları, dertlileri ve asabileri güldürürdü. Onu tanıyanlar adeta bir tiryaki gibi tutulmuşlardı. Ne yazıkki her fani gibi oda ölümün pençesinden kurtulamadı.

Bir gün sabahleyin millet pazar yerinde araba ile toptan karpuz alırken karpuz satanlardan birisi bir araba karpuzu ancak 20 liraya satabileceğini söylüyor. Bütün pazarlık ve ısrarlara rağmen fiyatı indirmek kabil olmuyor. Halbuki o zaman en birinci karpuzun arabası 7-8 lira civarında iken bu adam üç misli fiyat istiyor. Zorla alacak değiller ya. Adam malını böyle satıyor. İster al ister alma. Bu sırada birisi diyor ki:

"Yahu meseleyi birde Necatiye anlatalım. Bakalım o bu işe ne diyecek." Mesleği demirci olan Necati'nin yanına varıyorlar. Meseleyi anlatıyorlar. Necati biraz başını kaşıdıktan sonra: "Ben bu meseleyi hallederim amma içimizden her kimki bana kalleşlik yaparsa hem işimiz bozulur, hem ben o adamın canını yakarım. Yapacağınız şey şudur: Ben ne dedimse siz beni tastik edeceksiniz." Böylelikle iş mu-kaveleye bindikten sonra topluca karpuzcunun yanına gidiyorlar. Necati pazarlığa başlıyor.

"Arabayı kaç'a veriyorsun."

"20 liradan aşağı olmaz."

"Kabul ettim. Arabayı dükkânın önüne çek."

Karpuzcu arabayı gösterilen yere götürüyor. Necati karpuzları boşalttırıyor. 20 lirayı adama ödedikten sonra: "Al karpuzlarını nereye götüreceksen götür. Araba benim malımdır." Karpuzcu hiddete kapılarak:

"- Nasıl olur ben sana karpuz sattım. Ne diye arabayı satayım."

"- Olmaz benim arabaya ihtiyacım var. Ben bakkal değilimki karpuz alıp satayım. Ben demirciyim. Senden bu arabayı alır başkasına satar kâr ederim. Biz de çoluk çocuk besliyoruz."

Mınakaşa daha fazla uzayınca Necati adamlarına dönerek:

"-Allah için söyleyin. Dininize, İmanınıza ben bu adamla pazarlık ederken karpuz kelimesi ağzımdan çıktı mı? Araba için konuşmadık mı? bu sırada hepsi birden: "Allah için bu adam her nereye gitse haksızdır. Bir araba karpuzun 20 liraya satıldığını Bitlis memleketinde kimse işitmiş midir. Tabii ki sen arabayı pazarlık ettin." derler.

Bu durum karşısında müşkül vaziyete düşerek ne yapacağını şaşırmış durumda olan karpuzcunun yanına birisi yanaşır. "Arkadaş bu böyle olmaz. Bu adam haklıdır. Sen şuna bir çuval karpuz verde biz bunu bu işten vaz geçirmeye çalışalım."

Karpuzucu çarnacâr bu teklifi daha uygun bularak dediklerini yerine getirir. Necatiyi güç bela razı ederler. Adam karpuzları tekrar yükleyip gittikten sonra toplanıp kemali afiyetle karpuzları yerler. (Kayaoğlu 88-90)

2. Bize Büyüklük Etsin

Bir keresinde de askeriye'nin bazı hayvanları komisyon marifetiyle satışa çıkarılmıştı. Hayvanların arasında zayıf, hasta ve ayakta duramayacak şekilde yaşlı bir at vardı. Necati bu atı pazarlığa başladı. Satış Komisyonu üyesinden Zeki ağa Necati'ye sordu.

"Bu atı alıp ne yapacaksın?"

"Ağa. Bizim evde bir büyük yokta bari bunu alayımda bize büyüklük etsin."

Oradaki zevatı bir kahkaha tufanı aldı. Necati bu sefer kumandana dönerek: "Kumandanım. Bu hayvandan Allah bile vazgeçmiştir. Hayvanı buraya kadar getirmek onun için büyük azaptır. Lütfen bunun yemini ve suyunu bir kaç gün daha verinde zaten güçüp gidecektir." (Kayaoğlu 90)

II. İSMAİL EMMİ

1. Çorti Yapıp Çoluk Çocukla Yiyelim

İsmail Emmi, yaşlanmış eşeği ile tarleden eve dönüymüş. Bir tepeye gelmişler, eşek tepeyi çıkamamış İsmail Emmi sinirlenmiş ve eşeğe demiş ki:

"Babam, seni burdan göle dağırlasan (yuvarlasan) sana yazık, dağırlamasan bana yazık. En iyisi seni eve götürüp keseyim de, kış batana kadar Çorti yapıp çoluk-çocukla yeriz." (Alptekin)

III. DEĞNEKLERİN İDRİS

1. Ne Sen Ol, Ne de Barzon

Değneklerin İdris İstanbul'a gitmiş, bir yolda yürür-

ken, İstanbul'lu birisi buna bilmeden çarpmış ve pardon demiş.

İdris'te:

"Ne sen ol, ne de barzon

Akşam sen, sabah'ta barzon" demiş. (Alptekin)

IV. APO DAYI

1. Kazmanın Kılıfıdır

Bitlis'in Çukur kasabasından birisi, Almanya'dan Çukurda bulunan babasına bir çizme yollamış. Köylülerin hiç biri o güne kadar böyle bir şey görmedikleri için ne olduğunu bilememişdir. Çukur'un bilgin kişisi olan Abo Dayı'ya gidelim soralım demişler. Abo Dayı'ya götürmüşler ve sormuşlar. Abo Dayı çizmeyi evirmiş çevirmiş ve demişki:

"Bu olsa olsa kazma'nın kılıfıdır." (Alptekin)

14 BOLU

I. ŞAMLILARIN İBRAHİM EFENDİ

1. Kavucuğun Düzünü Sat

Bir zamanlar Gerede'de Şamlının İbrahim Efendi diye bir zat varmış. Bu adam çok hazır cevap ve nüktedanmış. Gezmeyi çok severmiş. Seyahatlerinden birinde Bursa'da kalmış, kendini çok zengin tanıtmış. Bir ara parası kalmamış, o zamanın Belediye Başkanı olan Mithat Dayıoğlu'na şöyle bir telgraf çeker:

"Kavucuğun düzünü sat, parasını bana acele gönder." Belediye Başkanı onun çok şakacı olduğunu bildiği için şöyle cevap verir:

"Satın almak isteyen çok, fakat yarım milyon lira veriyorlar, fiyatı artacağı için sonra satar parasını gönderirim" demiş. (Yalçın 30)

2. Şam'lı İbrahim'in İlacı

Gerede'de yaşamış olan Şam'lı İbrahim Efendi çok nüktedan birisi imiş. Bu adam bir gün köremüdü (kiremit) döğmüş tahta kurusu bit ilacı diye satmış. Ertesi hafta ilacı alanlarran bazıları onun yanına gelerek:

"İlacının hiç tesirin görmedik adamı gızdırma demişler.

Şam'lı İbrahim Efendi:

"Vatandaş sen bu ilacı nasıl kullandın? Müşteri:

"Yataklara yorganlara, tanda aralıra ekduk fayda etmiyor."

Şamlı İbrahim Efendi şöyle demiş:

"Ağalar, öyle değil, siz tahta kurusunu ve biti yakalıyib ilacı onların gözünün içine ekeceksiniz. (Yalçın 43)

3. Bir Tek Düşmanım Yok

Gerede'li doksan iki yaşındaki Şam'lı İbrahim Efendi etrafındakilere:

"Bu yaşa geldim bir tek düşmanım bile yok. Yanındaki-lerden birisi bunun sebebini sorunca şöyle cevap vermiş:

"Düşmanlarımın hepside öldü de, ondan düşmanım yok."
(Yalçın 54)

4. Günahsa Yakıyorum..

Şam'lıların İbrahim'e sormuşlar:

"İbrahim amca, ciğara içmek günah mı sevab mı?"

İbrahim Efendi:

"Bilmiyorum, arkadaşı:

Peki niye içiyorsun?"

O zaman İbrahim Efendi:

- Ben günahsa yakıyorum, sevabısa içiyorum demiş.

(Yalçın 57)

5. Telgraf Sana mı Geldi, Bana mı Geldi?

Şam'lıların İbrahim Efendi, yaşlıca olmakla beraber, bedeninin bütün gençlik kuvvetini muhafaza eder ve karısını çok severmiş. Karısını hiç bir zaman yanından ayırmak istemezmiş.

Zamanın birisinde kadının bir gün başka bir memlekette bulunan pederi hastalanmış. Kadın acele bir telgraf çağrılmış. İbrahim Efendi'de müsaade etmiye mecbur kalmış.

Kadın gitmiş, aradan beş on gün geçmiş. Evde yalnız bulunan İbrahim Efendi bütün işlerini kendi görmek mecbu-

riyetinde kaldığı için bekarlıktan imanı gevremiş. O esna-
da kadının babası da iyileşmiş. "Filân gün geliyorum" diye
kocasına telgraf çekmiş. İbrahim Efendi, telgrafı alınca
son derece sevinmiş.

Büyük bir sabırsızlıkla karısının dönmesini bekler,
vakit yaklaşınca hemen eşeğine atlamış, istasyona doğru git-
meye başlamış.

Aslında eşeği çok tenbelmiş. Hızlı gitmeyi hiç sevmez-
miş. Fakat o gün yola çıktıktan sonra eşek hızlı gitmeye
başlamış. İki de birde kulaklarını dikip anırarak istasyona
doğru seyirtmeye başlamış.

İbrahim Efendi, bu duruma merak etmiş. Bir de bakmış ki
beş altı adım ileride bir eşek istasyona doğru gidiyor.
Hemen anlamışki eşeği diğer eşeğe yetişmek için seyirdi-
yor.

Hemen eşeğin boynuna eğilmiş. Eliyle kulağını kendi
ağızına tutup gülererek söyle demiş:

"Ulan eşek... bugün ne oldu sana? birden bire kühey-
lana döndün...

Yoksa karıdan sana damı telgraf geldi demiş." (Yalçın
68)

II. SALUR KÖYLÜ MUSTAFA (TURAN)

1. Ottan Olsun Gıdamızı Alalım

Salur Köyünden Mustafa Turan pazardan kelem (lahana)
almış, fazlaca büyümüş. Kucağında götürürken pazardan bi-
risi:

" Yahu bunu bu kadar ne yapacan" deyince, Mustafa Turan:

" Hiç olmazsa etden gıdamızı alamıyoruz, oddan gıdamızı alalım demiş. (Yalçın 43)

2. En İyi Süt Adam Sütüdür

Salur köylüleri sütden konuşuyorlarmış. Kimisi inek sütünün kimisi koyun ve keçi sütünün en iyi süt olduğunu, en faydalı olduğunu söylüyorlar, fakat sonunda bir fikre varamıyorlar.

O vakte kadar hiç sesi çıkmayan Mustafa Turan şöyle diyor:

"Ağalar bence en iyi süt adam sütüdür, görmüyormusunuz paketi bile bin derde devadır. (Yalçın 44)

III. NESİBESSÜZ (MÜNASEBETSÜZ) MEHMET

1. Babam Davul Çalmasını Bilirde..

Meşhur bir Nesibessüz Mehmet varmış. Padişah bu duruma merak etmiş ve yanına çağırtmış:

" Bu garib adama niye nesibessüz mehmet diyorlar, demiş."

Padişahın yanında Nesibessüz Mehmet otururken:

"Padişahım padişahım, senin baban davul çalmasını bilir mi?"

Padişah:

"Niye sordun?"

Nesibessüz Mehmet:

"Benim babam davul çalmasını bilirde, onun için sordum," demiş. (Yalçın 103)

IV. DURSUNFAKI'LI SALAHADDİN

1. Bir Babamla Başedemiyorum

Evvelcesi biz Ankara'da kalıbcılık işlerinde çalışırdık. Dursunfakı köyünden Salahaddin diye bir usta başımız vardı. Öğlen yemek yemeğe oturduğumuz zaman Salahaddin Usta:

"Üre İrecep köyünde kaç hacı var." dedi.

Arkadaşımız İrecep'de:

"Üre Salahaddin abi, ondokuz yirmi kadar var, deyince Salahaddin Usta:

"Yahu siz iyi baş ediyorsunuz bu kadar hacı ile, ben bir babamla baş edemiyorum. (Yalçın 93)

V. HAFIZ BEHCET

1. Verdiği Sözü de mi Tutmadı

Hafız Behced, Kamburun Kadir'i sözünde durmadığı için sevmezmiş. Bir gün Hafız Behced Kadir'in ağır hasta olduğunu haber almış. Bir kaç gün sonra da iyi olduğunu söylemişler.

İşte o zaman Hafız Behcet demiş ki:

"Vay yalancı vay, demek Ezraile verdiği sözünde mi tutmadı." (Yalçın 91)

VI. YERKENLER KÖYLÜ HETEM

1. Domuzluğundan Söylemiyorsan

Gerede'nin Yerkenler Köyünde Hetem isimli birisi varmış. Bu adam iki defa evlenmiş. Önceki karısından boşanma

davası açmış. Dava çok sürmüş, mahkeme çok sürünce,

Hâkim:

"Ya Hetem her halde sonraki karı öncekinden daha mı güzel?"

"Ya hâkim bey sen bunu iyi biliyorsun amma, domuzluğundan söylemiyorsun." demiş. (Yalçın 87)

VII. TOPAL MUSTAFA

1. Sanki Meb'us

Topal Mıstafınan bi kaç kişi beraber Samat'da bi arkadaşın evine oturmaya giddük. Kapıyı vurduk içerden ses yok, kapayı takladuk açan yok, bi türlü ses alıb kapayı açduramaduk.

O zaman Topal Mıstafa dediki:

- Mübarek sanki kapı değil, me'bus, bir türlü ağzı açılmak bilmiyo, diyere bağırđı. (Yalçın 67)

VIII. ALİ AĞA

1. Oğlundan Mektub

Ali Ağa, bir gün Konya'da okumakta olan oğlundan bir mektub alıyor. Çocuk mektubunun bir yerinde:

"Babacuğum, dört vakıtda sağlığınıza duacıyım."

Ali Ağa, buna gülüyor ve diyor ki:

"Vay kerata vay... demek halâ sabah namazına tembel-lik ediyor." (Yalçın 58)

IX. TERZİ MUHARREM

1. İçmek Değil Yürümek Fena

Terzi Muharrem içki içtiği için evine dönerken, yürümekte güçlük çekiyor.

Bunu gören komşusu Saraç İhsan:

"Görüyorsun, Muharrem Efendi içmek ne kadar fena şey."

Muharrem Efendi durub Saraçın yüzüne bakarak şöyle söyler:

"İçmek değil, yürümek fena." (Yalçın 57)

15 BURDUR

I. ÇOBAN ALİ

1. Hesabı Tam Verenin Yüzü Böyle Ak Çıkar

Burdur'un Büyük Yaka köyünden Mehmet Ağa, Ali adında bir çobanı koyunlarını otlatması için tutmuş. Eline de tam 100 koyun vermiş. Çoban Ali koyunları almış ve dağa gitmiş. Aradan 1 yıl geçmiş ve Çoban Ali köye dönmüş.

Mehmet Ağa sormuş:

"Koyun nerede?"

Çoban cevaplamış:

"Yağmur yağdı gök çatladı 72 koyunun ödü patladı.

10'unu verdim kasaba 10'unu katma hesaba. Baştan gitti bir toklu. Arkasından gitti 5 toklu. Kurt kaptı birisini. Birinin getirdim derisini" diyerek 100 koyunun hesabını vermiş,

Bu hesaba sinirlenen Mehmet Ağa yemekte bulunan yoğurdu bırakarak çanağı Çoban Ali'nin yüzüne çarpar.

Çoban Ali bunun üzerine:

"Hesabı tam verenin yüzü böyle ak çıkar" demiş.

(Ayhan)

II. MOLLA VELİ

1. Gir Gir Al, Çık Çık Al

Burdur'lu Molla Veli Burdur'un sayılı zenginlerindenmiş. Haccını yaptıktan sonra düzeni bozulmuş, yoksullukla karşı karşıya kalmış. Düşünmüş taşınmış kendi kendine:

"Yahu Molla Veli sen Allah'ın sevgili kulu değilmişin, ele avuç açacak kişimisin, git derdini Allah'ın evinde Allah'a anlat." der. ve camiye gider. Kapıyı açar

ve:

"Selamün aleyküm Allah'ın evi." der. Sonra yine kendi kendine:

"Ve aleykümselâm Molla Veli." der. Molla Veli tekrar:

"Ey Allah'ın evi Molla Veli şuradan birkaç kilim alsanedersin?" Yine kendine hitaben;

"Hay hay Molla Veli gir gir al, çık çık al." der ve kilimlerden birkaçını toplamaya başlar. Camiden aldığı kilimleri satmak suretiyle ihtiyacını giderir. (Aksu)

III. HACI BEY

1. Adın Erik Tadın Zehir Mübarek

Hacı Bey isminde bir yörük ihtiyacını karşılamak için Burdur'daki pazar yerine gitmek üzere yayladan yola çıkmış. Burdur'un girişinde, yol üzerindeki bir bahçede güzel erikleri olan bir erik ağacı gözüne çarpar. Bu eriklerden yemeyi aklına koyar. Pazara iner, pazar ihtiyacını gördükten sonra yaylaya gitmek için yola koyulur. Şehrin girişinde bulunan bahçenin yanına gelince kalbinden; "Gece vakti gelirim ve kimse görmeden yerim." diye düşünerek erik ağacını öbür ağaçlarla karıştırmamak için ağaca bir bez parçası bağlar. Bu esnada bahçe sahibi bunu görür. Hacı Bey uzaklaştıktan sonra erik ağacındaki bezi çözer ceviz ağacına bağlar.

Gece vakti Hacı Bey erikleri yemek için tekrar şehre iner. Şehrin girişindeki bahçenin yanına gelir ve bez bağlı ağaca çıkar. Erikten biraz daha büyük olgunlaşmamış cevizlerden bir tane kopararak iştahla ısırır. Ham cevizin

yeşil kabuğu acı olduğundan Hacı Beyin ağzını bir acılık kaplar. Tabii ki Hacı Bey işin farkında değildir. Elindeki erik zannetiği ceviz meyvesine hitaben:

"Bu ne biçim iştir bilemedim. Adın erik ama tadın zehir be mübarek." der. (Aksu)

IV. YÖRÜK RASİM

1. Bu İş İddiaya Bindi

Rasim adında bir yörük her cuma yayladan Burdur'a inerek hem alışverişte bulunur, hemde iki rekat cuma namazının farzını kılar yaylaya geri dönermiş. Ramazan ayında bir gün akşama doğru hanımına:

"Kız Hatça bu aya-aç ayı-derler, şehre inelim bir bakalım bu ayda ne yapalar, hemide bizim Mustuk'lara bir uğrayalım, ziyaret edelim." der ve merkebe binerek yola revan olurlar. Yatsı vakti şehre girerler. Tam caminin yanından geçerlerken ezan okunmaya başlar. Rasimin cuma namazından başka diğer namazlar hususunda bir bilgisi yoktur. Hanımına:

"Hatça eşeği şuracıkta tutadur, ben gidip bir bakayım içerde ne yapıyorlar." diyerek içeri girer. Baksaki herkes imamın arkasına namaza durmuş, hemen kendisi de namaza durmuş. Yatsı namazı kılındıktan sonra teravih namazına başlamak üzere tekbir almış. Rasim bu namazı cuma namazındaki gibi kısa zannediyormuş. Teravih namazı esnasında bir aralık dışarı çıkar. Dışarıda kendisini beklemekte olan hanımının yanına gelince üzerindeki fazla elbiselerini çıkartıp (baş-

lık ve palto), pantolonunu düzelttikten sonra, elbiseleri hanımına sunarken aceleci bir tavırla;

"Hatça eşeği sıkı tut herkes kızıştı, bu iş iddiaya bindi" diyerek hızlı adımlarla tekrar camiye girer. (Aksu)

V. ALİ ONBAŞI

1. Uzanırken Makam Bozuluyormuş

Burdur eşrafından Ali Onbaşı, Mehmet Efe, Koca Osman Ağustos sıcağı altında ödünç olarak Süleyman Ağa'nın tarlada orakları ile buğday biçerler. Akşama kadar çalışırlar. Akşam olunca Süleyman Ağa arkadaşlarını yemeğe götürür. Yemekten sonra Süleyman Ağa'nın evinde akşam eğlencesi kurulur. Tütünler sarılır. Çeşitli yemişler yemek için sofraya konur. Mehmet Efe;

"Çakır Ali bir türkü çağırda dinleyelim, neşemiz yerine gelsin, yorgunluğumuzu atalım." der. Çakır Ali de naz etmez ve:

"Bağa girdim üzüm,

Çubuk battı gözüme..." diyerek türkü söylemeğe başlar. Bu esnada Ali Onbaşı yemek üzere yemişlere elini uzatırken Mevlüt Çelebi;

"Aman Ali Onbaşı! ne yapıyorsun. Şimdi yemiş yeme sırasımı? Neredeyse türkünün makamını bozacaktın." diyerek latife eder. Buna içerleyen Ali Onbaşı:

"Görüyorsunuz Ağalar! herkes yer iken türkünün makamı bozulmuyormuşta ben yemişlere uzanırken makam bozuluyormuş." der. (Aksu)

16 BURSA

I. BİRÂDER KÂSİM

1. Büyükler İçin Bir Rüsûmdur

Birâder Kâsım bir gün İstanbul'a gelir. Yürüyüp divâna varır. Ve devlet erkânı huzuruna girip Bursa'ya hizmetlerini arzeder. Ömür ve devletlerine duâlar okuyup karşılıklarında durur. Vezirler:

"Hay Birâder ne haber? Bursa ahâlisi neyler?"

"Sultanım devletinizin ve yüceliğinizin devâmını duâ ve senâlarına meşgullerdir. Yiyip, içip himayeniz sayesinde hoş vakit geçirirler" der. Vezirler:

"İşittik ki hayli zamandan beri Bursa'da et ve ekme bulunmaz ve narh fiattına riayet edilmezmiş. Neden yiyip, içip hoş vakit geçirirler?" Birâder:

"Hay sultanım narh fiatı dediğiniz büyükler için bir rüsûmdur, fakara kullarınız onu bilmezler ve birşey bulduktan sonra onun ölçü ve tartısına bağlı kalmazlar. Ve boş yere çekişmezler." (Çalışkan 109-110)

2. Fakara Kullarınız Anı Bilmezler

Hikâyet iderler ki birâder Kâsım birgün İstanbul'a gelir ve sürüb divâna varır ve erkân-ı devlet huzûruna girip zemin-i hizmete buse virir ve tahiyeye-i ömr u devlet okuyub karşularına durur. Vezirler: "Hay birâder ne haber, Burusa kavmi neyler?" dirler. "Sultânım devâm-ı devletiniz duâlarına ve kıvâm-ı rif'atiniz senâlarına meşgullerdir. Yeyüb içüb sâye-i himâyetinizde hoş geçüb yürürler" dir. Vezirler eydur: "İşitdik ki hayli zamandan Burûsa'ya et ve etimek bulunmaz imiş ve narha riâyat olunmaz imiş. Neden

Yiyüb içüb hoş geçerler" dursin. Birâder eydur: "Hay sultânım narh didiğünüz ekâbir içün bir resm dir. Fukâra kullarınız anı bilmezler ve bir nesne bulunduktan sonra anın mikyâl u mîzanına nizâ kılmazlar. (Savran 570 "4")

3. Et Bolluğunun Sebebi

Zarif bir zat olan Birâder Kasım, bir gün Bursa'dan İstanbul'a gelir. Divanda, devlet erkânı ile sohbet ederken vezirler kendisine sorarlar:

"Bursa'da ne var ne yok? Ahâli ne haldedir?"

"Hamdolsun, iyilikten başka bir şey yok. Ahali ise yeyip içip hoş geçinmekteler.

"Nasıl olur? Biz uzun zamandan beri Bursa'da et bulunmadığını, narhın tutulmadığını işitiyoruz. Sen ise ahâli yeyip içip geçiniyor diyorsun!"

"Efendim, narh zenginler içindir. Fukara onu bilmez. Eline ne geçerse alır, ölçüye tartıya bakmaz. Ete gelince, bolluğundan kimse yüzüne bakmıyor. Dükkânlarda kokuyor.

"Etin bu bolluğuna sebep nedir?"

"Kulunuz Bursa'dan hareket etmeden önce vâlimizin azil haberi geldi. Herkes sevincinden bir kurban kesti. Sebep budur!"

"Behey birâder, bu dediğin bolluk Kurban Bayramında bile olmaz.

"Şüphesiz olmaz. Zira Kurban Bayramında müslümanlar kurban keser. Ama vâlimizin azil haberi duyulunca yetmiş iki millet kurban kesti! (Çabuk 41)

4. Aceleden Tûğu Getirmeği Unuttular

Veliyiddinzâde birgün Burûsa sancak beyi iken kaplıcaya gider. Tertib-i mîrane vü âyin-i vezîrâne bir ile âzım ider. Ömrünce tâze rûy rekebdârlar ve silâhdârlar ve arduca mâh-ı Rumi ehl-i tal'at çuhadar ve hizmetkârlar Birâder Kâsım: "Sultânım kullar isti'cal itdiler tûğı getürmeğe unuttular" dir. (Savran 63a "12")

5. Sizin İşçileriniz ve Sofracılarınız

Veliyüddinzâde birgün meclisinde dünyanın mesken-i huzûr ve mevtan-ı sürûr olmadığı tezekkür eyler. Ve bu âlem-i fâni bir dem rahat olıcak yer değil idüğün söyler ve bu dar-ı muhannetde hiçbir kimesne yokdur ki istirahat itmiş ve tahsil-i ferâğat eylemiş. ola" dir.

Vücûd esbâbı gavga-yı cihândır

Âdem mülkine kaç dârü'l emândır

Birâder Kâsım anda bulunub eydur: "Sultânım ben tâife gördüm tamamı huzûr-u rahatda ve sürûr-ı ferâhda ne kesb u kâr ve ne cezm ve ne i'tizâr bir âlî saray ve bir hali cây olmuşlar. Rûz u şeb yatub dururlar. Kâh lağ u letifedir kah uyurlar." dir. Veliyiddinzâde eydur: "Be birâder ol tâife kimlerdir?" Birâder eydir: "Sultânım sizin işçilerünüz ve çâşnigirlerünüz" (Latife 63a "11")

6. Sizin Kapınızda Gülecek Değil Ya!

Veliyyüddin-zâde gâyet sert, heybetli ve mânevi yönden metin birisi olup; kendi kullarına iltifat etmemekle bilinirdi. Bursa'da sancak-beyi iken satın alması için

birkaç köle getirirler. İçlerinden birini beğenir gibi olur. Bu esnâda birâder Kasım da çıka gelir. Veliyyüddin-zâde:

"Be Birâder şu köleye sen de bak! Satın alalım derim, ne dersin?" der.

Birâder bakıp:

"Sultanıma lââyık ve hizmete yarar. Alsanız, nesi var ki, tereddüt edip soruyorsunuz?" Veliyyüddin-zâde:

"Bana da yaramaz gelmedi, ammâ bir kusuru var; güldüğü zaman dişleri fazla açılıp gözleri yumuluyor" Birâder:

"Hay Sultanım alınız. Ne tereddüt ediyorsunuz? Sizin kapınızda gülecek değil ya!" (Çalışkan 132-133)

7. Sultanım Ne Tereddüt Ediyorsunuz

Nakl iderler ki Veliyyüddinzâde selâbet ve şevketle mevsûf ve kullar yine âdem-i ülfetle ma'rûf idi. İttifâk bir visâyâ sancak beyi iken satun almağ için birkaç kullar getürdür ve içinde birin ihtiyâr ider gibi olur. Bu esnada Bîrâder Kâsım dahiçıkagelür. Veliyiddinzâde eydir: "be birâder sen dahi şol kulla nazar eyle satun alalım, ne dîrsin?" dir. Birâder nazar idib: "Sultanıma lââyık ve hizmetine yarar, kul ancak nola alıgör" dir. Birâder eydir: "Hay Sultanım alınız ne tereddüd ediyorsunuz. Sizin kapunuzda gülecek değildir."

Bunda hoş dut efendi sen kulunu

Hoş duta tâ efendin anda seni

Malın oldur hakikat ey hâce

Razı mıdır ezâyâ bende seni (Latife 69a "22")

II. PAZARLI

1. Hüvesine Göre Darabesi Olur

(Bursa'lı) mektep kaçkını bir deli vardı. "Pazarlı" demekle meşhurdu. İlim sâhibi dostlardan birkaçı, onu bir tek-kede bulurlar. Bakarlar ki bir köşede dalgın; huzur ve râ-hat içinde, kendi âleminde oturur. Ve karşısındaki duvarda güzel bir hat ile bir büyük "Hüve" yazılmış durur. Dostlar-dan biri:

"Be molla Pazarlı "Darebe"nin altında "Hüve" gizlidir. derler. Şunun gibi büyük "Hüve" "Darebe" altında nasıl giz-li olur?" Pazarlı:

- "Ne şaşkın delilersiniz be! "Hüve"sine göre "Dare-be"si olur bilmez misiniz?" der. (Çalışkan 65)

2. O Halde Pürtül'dür

Zamâne dânişmendlerinden Baklaç ve Pürtül Kâtip de-mekle meşhur kimseler, bir gün (Bursa'lı) Pazarlı'yı bir yerde bulup onu söyletelim deyip yanına gelirler. Baklaç:

"Behey Molla Pazarlı, şehre ber yeni divâne gelmiş, hiç haberin var mı?" der. Pazarlı sorar:

"Adı nedir?" Baklaç:

"Adının evveli" be" dir. "Pazarlı:

"Baklaç imiş", Pürtül:

"Sonuda "I" dir. "Pazarlı:

- "O halde Pürtül'dür" cevâbını verir. (Çalışkan 68)

3. Haddiniz Varsa Bir Delinin Yaptığını Yapın

Vaktiyle (Bursa'da) Pazarlı nâmı ile meşhur bir deli varmış. Ramazanda kalabalık bir mahallede oturmuş oruç yiyormuş. Başına bir çok halk üşüşüp seyrederken deli başını kaldırıp "şu kadar akıllı adam bir yere toplanmışsınız. Had-diniz varsa bir delinin yaptığıını yapmağa mukdedir olunda ben de göreyim." demiştir. (Mehmet Tefik 79)

III. ŞAIR DELİ NÜZHET

1. Deliyi Tımarhaneye Değil, Hükümet Dairesine Götürün

Vaktiyle Deli Nüzhet adıyla anılan (Bursa'lı) bir şair varmış. (Nüzhet oldukça da nüktedan birisiymiş.) Bursa'da bulunduğu sırada buraya, adı deliye çıkmış olan birisini vali olarak yollamışlar. Şair bir gün çarşıda dolaşırken, jandarmaların bir adamı sürükleyerek alıp gittiklerini görmüş. Niçin, nereye götürdüklerini sormuş. "Delidir; tımarhaneye götürüyoruz!" demişler. O da, "Tımarhane'de ne işi var? Hükümet dairesine götürün!" demiş. (Atalay 65)

2. Belki Bir Kulp Takan Bulunur!

Adı "Deli" ye çıkanlardan şair Nüzhet, (Bursa'lı olduğu söylenir), Sivasa giderken, Amasya'da uğradığı bir kahvehanede, kahveci, kulpu kırık bir fincanla kendisine kahve getirmiş. Nüzhet, gülerek herife:

"Bunu İstanbul'a götür!" demiş.

"İstanbul'a götürüp ne olacak?"

"Orada herşeye kulp takarlar. Belki buna da bir kulp takan bulunur." der. (5)

IV. KALAYCI KADI

1. Zamane Kötülerindir

Bursalıların tatlı sözlü, kibar dostu Birâder Kâsım bir gün pazarda Kalaycı Kadı'ya rastlar. Efendi hazretleri azametle gelmektedir. Önünde makam ve mevki sahipleri, yanında maiyet hizmetçileri, ardında ağır yükler ve mallar vardır. Birâder yanına yaklaşıp:

"Allah yardımcın olsun! Efendi, bu devletle geliş kapıdan mıdır? Devlet erkânından ne havâdis var?" der. Kadı:

"He birâder, havâdis vakti değil, hemen kapıya yakın ol. Herhalde karnın tok, onun için de durumdan haberin yok." deyip yol üzerinde olduğundan geçip gider. Bu sözler Birâder'in kafasına işleyip içten içe onu rahatsız eder. Ve kendi kendine:

"İhtimal ki, devlet ve izzet sâhibleri himmet ve inâyetle beni hatırlayıp sohbetim arzulamamışlar" diyerek: O gece garib kurutular, tuhaf düşünce ve sevdâlarla canı kıl gibi olur. Ve daha seherden kalkıp Kalaycı Kadı'nın oturduğu imârete gelir:

"Hay efendi, bana dün bir sözle ızdırap verdin; yüreğimin ateş kuru olduğunu biliyor muydun? Bana ne duruyorsun, burada ne iş görüyorsun? Kapıya yakın ol demekten maksadın ne idi?" der. Kalaycı Kadı:

"Zamâne kötülerindir, ne duruyorsun ve burada ne yapıyorsun, demekti" der. (Çalışkan 107)

V. ŞEYH ZÂİK EFENDİ

1. Besmele Nereden Hatırıma Gelsin

Bursa meşâ yılından Zâik Efendi, kendisi hakkında ğıyâben: "Şeyh-ı Zâik Şarabı besmele ile içer" denildiğini istimâl idince demişki:

"Ben( ) halâ âb-ı nûş iderken bile besmeleyi unuyorum,

Şarâbı içerken sebmele nereden hatırıma gelecek?

(Ali Ulvi 92)

VI. IŞIK KASIM

1. Semerkand ve Neccâri Sahrasına Döndürürdüm

Hikâyet iderler ki Işık Kâsım ki zürefâ-yı rûzgâr ve ulemâ-yı diyârdan geçirdi ve atalar sözü gibi ağıza ne güftâr ve dedeler yolunca rumûzâne esrârı izhâr iderdi. Kelimât-ı garîbe ve nekât-ı açîbesine ehli devrân ve mevâlî-yi zaman rağbet ve ülfet itdiklerinden kendüzüne mu tekid ve münâsib-i âliyet ibrâmında mûcid idi. Birgün Kâd-ı asker Hacı Hasan oğluna eydir: "Sultânım şu Üsküp medresesini ben duâcına İhsân eyleseydin, erenler cânıçün ol diyâr-ı Semerkand ve Neccâri Sahrâsına döndürürdüm. Hacı Hasan-oğlu: "Semerkand ve Neccâr Sahrâsın bilmezsin." dedi. Ammâ Kerbelâ bâresine döndürdün ola.

Müderriş olmağın her câhil-i dún

Yıkıldı şer ve öldü ilm-i mağbún

Bahs-i ilm oldu cidâl u ders-i lâf

Şerh u ta'riz i'tirâz u i'tisâf

Kalb-i çerha nice konmasun düğün

Âmil-i şâh oldu her âlim bugün (Savran 71a "25")

VII. BURHAN IŞIK

1. Perverd-gâr e Ismarlanuz

Burhan Işık derler danışmendlikden dönmüş bir zarîf herîf vardı. İttifâkan bir gün bir köy kenarından geçerken görse köyün kavmi bağların bozmuşlar od-ocak düzmüşler. Er ve avrat bir yere gelmişler, üzümleri sıkub kazanlara salmışlar, ha çalışub pekmez kaynadırlar. Burhan Işık bu ahvâli göricek: "Behey müslümanlar ne bu kadar od-kûze düşersiz ve böyle zahmetler çeküb üzerine üşersiz. Üzümdür, sıkdığuz, küplere, fuçilere koyunuz. Perverdiğâre ısmarlanuz. Kudretinden ne iderse ve ne işlerse işlesun" dir.

Hevâ-yı nefse uyar yerde bu halk

Olub fâriğ tevekkül gösterirler

Hilâfında velî ahkâm-ı şer'in

Devrişûb çok tevessül gösterirler. (Savran 117a "83")

VIII. SÂDİ ÇELEBİ

1. Çür Çerr Etmeğe Gider

Ali Çür nâmunda bir müderris vardı. Bir gün oradan oraya gidip gelme felâketinden huzursuz olup Tâci Beğ-oğlu Câfer Çelebi'nin meclisine gelir. Fakirlik ve yoksulluktan şikâyet edip:

"Rumeline gitmek isterim" der. Onlar da lâtife kasdıyle:

"Cerr cür etmeğe mi gidersin?" der. Mecliste bulunan kardeşleri Sâdî Çelebi düzeltir:

"Hayır çür cerr etmeğe gider." (Çalışkan 51)

17 ÇANAKKALE

I. AVCI BEKİR (HALİL AYHAN)

1. Geçen Sene Bir Tutam Yulaf Vermiştim

Çanakkale'nin Çan ilçesine bağlı Yaya köyünden asıl adı Halil Ayhan olan ve muhitinde Avcı Bekir olarak bilinen bir köylü, bir gün ineğini satmak için panayıra götürür.

İneği satın almak isteyen Kasap Avcı Bekir'e:

"İnek çok zayıf hiç bakmamışsın" der.

Bunun üzerine Avcı Bekir, elindeki sopayla başlar ineğe vurmaya. İneğe vururken bir taraftan da şöyle bağırır:

"Geçen sene harmanda bu ineğe bir tutam yulaf vermiştim bir türlü iyileşmedi" der. (Özkan)

2. Ben Evvelki Gün Yemiştim

Avcı Bekir bir gün komşu köylerden birine bir iş için gider. Çanakkale köylerinde de adet olduğu için, köye gelen misafirlere sıra ile yemek getirirlermiş. O gün yemek getirme sırası Halil Ağa adında birisininmiş. Halil Ağa yemeği getirir ve Avcı Bekir'i davet eder.

Avcı Bekir:

"Sağol Halil Ağa, ben evvelki gün yemiştim" der.

Orada olanlar bu söze gülüşürler. Halil Ağa'da kızarak geri döner. (Özkan)

II. KATRANCI İSMAİL

1. At Gibi Kişner

Katranca İsmail bir gün Karakadılar köyüne misafir olarak gelir. Köylüler kahve tiryakisi olan Katranca İsmail'i denemek için bir gün burçağı çekip ona kahve diye verirler.

Katranca daha ilk yudumda işi anlar. Fakat hiç bozun-

tuya vermeden kahvesini içer.

Kahveden çıkarken kapıda durur ve içeri donerek:

" " at gibi kişneyerek oradan uzaklaşır. (Özkan)

2. Bizim Kuzular Bu Kadar

an'ın Bahadır köyünden Katrancı İsmail bir gün kahvede arkadaşları ile otururken kahveci kahve getirir. Kahveyi Katrancı'ya doğru uzatır. O tam elini kaldırıp alacağı sırada Katrancı'nın yanındakine verir.

Eli havada kalan Katrancı İsmail, hiç istifini bozmadan eliyle:

"Bizim kuzular bu kadar oldu." der. (Özkan)

III. HÜSEYİN AĞA

1. Bizim Eşekten Ne Farkımız Var

anakkale'li Hüseyin Ağa'nın işi çıkar, Gelibolu'ya gitmesi gerekir. Köyden eşeğe biner Ecabat'a gelir. Vapur iskelesine geçerek biletciden biletini almak ister.

Biletci; Hüseyin Ağa'ya:

"Senin biletin 200 lira, eşeğin bileti de 100 lira" der.

Bunu duyan ve parayı birazda çok seven Hüseyin Ağa hemen itiraz eder:

"Biletci, biletci. Bizim eşekten farkımız var mı?" der. (Şahin)

IV. MEHMET AĞA

1. Hapursan da Köpürsen de Seni Yiyeceğim

anakkale'nin Pomak köylülerinden Mehmet Ağa bir gün pazara gitmiş, bir kaç kğ. peynir alarak köyüne dönmüş. O

haftalar içinde peynir zevkle yenip bitirilir. Peynir Mehmet Ağa'nın hoşuna gittiği için öbür hafta tekrar peynir almak için pazara gider.

Mehmet Ağa bu defa peynir alacak yerde yanlışlıkla sabun almış ve evine dönmüş. Peynirin tadına bakmak için bir miktar yediğinde sabun başlamış köpürmeye. Bunun üzerine Mehmet Ağa:

"Hapursan da, köpürsen de seni yâyeceğim" demiş. (Yavuz)

18 ÇANKIRI

I. SABRİ

1. Değirmen Döner, Sabri de Buğdayını Öğütür Gider

Sabri, Yanlar Deresindeki değirmenlerden birisine buğday öğütmeye gider, mevsim yaz olduğu için suların kesilmiş, değirmenlerin durmuş olmasına rağmen değirmene gelen Sabri'nin haline oradakiler gülerler. Bu hareketi saflığına verirler Sabri onların alay ettiklerini görünce:

"Size bir saz çalayım dinleyin. Elbette Allah deryayı rahmetinden yağmur ihsan eder," diyerek saz çalmaya başlar, aradan bir saat geçmeden şiddetli bir yağmur her tarafı sele gark eder.

"Değirmen döner Sabri de buğdayını öğütür gider." der. Bu fıkra Sabrinin iyi saz çaldığını da göstermektedir. (Başer 47)

2. Sabri'nin Sohbetten Kovulduğu Yıl Doğmuşum

Çankırı'da âhilerden kalma esnaf teşkilatı Türkiye çapında şöhreti alan bir teşkilattir. Bu teşkilat mensuplarının kış aylarında sohbet alemleri yaptıkları ve bunun halen devam ettiği malumdur. Sohbetten gaye mensuplarına her yıl kış aylarını eğlenceli geçirmelerini temin ve yârana zamana uygun eğitim kazandırmaktır. Aynı yaşta bulunan ve aynı meslek erbabı olan gençler en iyi bir şekilde eğlenirler. Hem de bu vesileyle cemiyet hayatına intibak ederlerdi. Sohbet katılanlar alkol kullanmaz, kötülük bilmez, kötü söz söylemez, ve kendi tabirlerine göre, eline, diline, beline sahip olurlardı. Sohbette ceza almak ve bilhassa sohbetten kovulmak memleketten sürülmek kadar fenadır. Bu gibilerin sohbet-

ten kovulmaları daima başlarına kakılırdı.

Halk arasında söylendiğine göre; şair Sabri, bir aralık sohbet teşkilatına devam ederken, bir hatasından dolayı sohbetten kovulma cezası alır gerek yâran ve gerekse halk arasında gözden düşmesi yüzünden memleketi, çoluğu ve çocuğunu terk ederek 15 sene Çankırı'ya gelmez. Bir aralık memlekete geldiği zaman o devirde yaya geldiği için şimdiki Kimya Okulunun bulunduğu Hacettepe de koyunlarını otlatan bir çobana rastlayarak; kim olduğunu ve kaç yaşında olduğunu çobandan sorar. Çoban da: adını söylediikten sonra:

"Yaşımı bilmiyorum amma, şair Sabrinin sohbetten kovulduğu yıl doğmuşum" der. Bu haber üzerine, çok üzülen şairin Çankırı da öldüğü ve beni şehrin dışında Hacettepeye defnediniz diye vasiyet ettiği ve oraya gönüldüğü söylenir. Mezarı Piyade Atış Okulu tarafından onarılmıştır. (Başer 47)

II. ÖMER DAYI

1. Alda Git Oğlum

Köylünün birinin mart ayında samanı bitmiş. Ne yapsın ki, kış ortasında samanı nereden bulsun. Adamcağız çalmaya karar vermiş. Samanı bol olan Ömer Dayı'nın samanlığından her gece bir çuval saman çalıyormuş. Ve çalarken de:

"Mart ayı dert ayı, bir çuval saman ver Ömer Dayı, yoksa öldüreceğiz tayı" demiş.

Ömer Dayı da hırsız olduğunu nereden bilsin, saman istiyor sanmış:

"Al da git oğlum" demiş. (Berkhan)

III. SULTAN MAHMUT

1. Vermedi Mâbud, Neylesin Mahmud,

Vaktiyle Türkiye'de Sultan Mahmud adında bir padişah varmış. Birgün veziri ile tepdil kıyafet olup siyahete çıkmışlar. Gezerken Kastamonu vilayetine gelmişler. Sabahleyin camie gitmişler. Camiden çıkınca iki fıkara birisi ya Mahmud diye, öbürü ya Mabud diye, bağırırlarmış. Bunların adeti günde akşama kadar biri ya Mahmud, biri ya Mabud diye bağırarmış.

Sultan Mahmud çarşıda bir güllük almış. Gülün ğarnını yarıdirmiş. İçini altınla doldurmuş. O ya Mahmud deye bağırان adamı çağırılmış. Gulüğü vermiş. O adamın da kimsesi olmadığından gulüğü öbür arkadaşına elli guruşa satmış.

Arkadaş benim kimsem yok, sen kalabalıksın bu gulüğü al demiş. O da gulüğü almış.

Akşam olmuş O Mabud diye bağırان gulüğü eve getirincek, gulüğün karnını yarınca, bir kilo altın yayılmış. Herif sevinmiş ve zengin olmuş. Ya Mabud, diye bağırmayı bırakmış. Ertesi sabah Sultan Mahmudun gulük verdiği adamı gene ya Mahmud diye bağırırken görmüş. Sultan Mahmut bunu çağırtmış."Ben sana dün sabah bir gulük verdim. Sen onu ne yaptın?" demiş.

O da efendim, ben yalunuz olduğum için o bir arkadaşına elli kuruşa satdım, demiş.

Sultan Mahmud o zaman "vermedi Mabud neylesin Mahmud. Verdi ama Mabud almadı Baybut," demiş. (Caferoğlu 91)

IV. HACI MUSA AĞA

1. Çarşı Uzun Para Kısa

Eski pazarın muzip zatlarından Hacı Musa Ağa Bayram alışverişine çıkar yanında bir kaç köylüsü vardır. Köylüleri bunun çok az ve ucuz şeyler aldığını görünce hacıyı utandırmak isterler ne o ağa cimriligin mi tuttu derler.

Hacı; "çarşı uzun para kısa, cimrilik bunun neresinde" der. (Şengül)

19 ÇORUM

I. AHMET DAYI (İNCİLİ)

1. Bıçağı Zor Yetiştirmiş

İncili lakabıyla tanınan Ahmet Dayı'nın harmanının etrafında bir başkasının keçileri her gece otlamaktadır. Ahmet Dayı, keçilerden bir tanesini kesip yemeyi kafasına koyar, şöyle bir plan uygular:

Bir akşam şalvarının uçkuruna bir ip ve onun ucuna da bir bıçak bağlar. Gece keçiler harmanın kenarına gelince gözmeden zorla yetiştirerek keçiyi keser. Daha sonra oraya gelen keçilerin çobanına da şöyle der:

"Arkadaş keçiye birden bire bir şey oldu, vallahi, billâhi bıçağı zor yetiştirdim." der. (Akbaş 25)

2. Armutlu Pekmez

İncili lakabıyla tanınan Ahmet Dayı, bir köye pekmez satmaya gider. Köylüler etrafında, o da kevgiri pekmez küpüne daldırıp daldırıp satmaya devam ederken birden inkilir. Kevgirde ölmüş bir fare çıkmaz mı.. Ahmet Dayı fareyi atsa etraftakiler görecektir, geri küpe koysa bu da mümkün değil. Farenin bir an önce kaybolması lazım olduğundan Ahmet Dayı:

"Arkadaşlar buna Armutlu Pekmez derler" deyip fareyi kuyruğundan tuttuğu gibi ağzına atar ve çiğnemedi yutar. (Akbaş 27)

II. ÇORUMLU HACI MUSTAFA

1. Keşke Hamal Olaydınız!

Birgün, o zamanın yetişmiş talebelerinden üç dört kişi Çorum'lu Hacı Mustafa efendinin ziyaretine gitmişler; o da: "sanatınız, işiniz nedir?" diye sormuş. İçlerinden birisi gurur-

lu bir edâ ile:

"Saye-i şeriatte MOLLAYIZ! diye cevap vermiş. Çorumlu da:

"Keşke HAMMALL'ölâydınız!" demiş.

(Bâki 351)

III. ESAT ONBAŞI

1. Gideriz Dedik ya!

Bir gün Osman Çavuş Esat onbaşıya gider ve:

"Onbaşı, yarın bana bir tırpan biçmeye gidiver" der.

Esat Onbaşı hemen:

"Gidemem Osman Çavuş, işim var" diye kestirip atar.

Bunun üzerine Osman Çavuş:

"Onbaşı gidip gitmediğin mesele değil de ırğat tuta-
cağım diye bir sürü masraf ettim, bal çıkardım, beş on
paket sigara aldım onun için mutlaka adam bulmam lazım"
der. Esat Onbaşı,

"Hele bir sabaha çikalım bakalım" diye işi gevşetir.

Osman Çavuş ısrarlı:

"Onbaşı bana kebin cevap ver ben ona göre adam bula-
cağım" diye diretir. Onbaşı gayet kesin ve sert:

"Gideriz dedik ya canım!" deyip işin içinden çıkar.

(Akbaş 24)

IV. KÖR İZZET

1. Haklı İşe Ne Demir ki

Kel Sadık sürekli güneş gözlüğü kullanmaktadır. Kör

İzzet de başına sürekli sarık sarmaktadır. Kel Sadık, bir gün Kör İzzet'e:

"Yahu İzzet Ağa sana Kör İzzet diyorlar, bana kel Sadık. En iyisi benim gözlüğü sen tak, senin körlüğün kaybol-sun, senin sarığı ben sarayım benim kelliğim kaybolsun" der. (Kör İzzet'de bu teklif karşısında düşünür, düşünür, şu ce-vabı verir:)

"Haklı işe denir ki." (Akbaş 26)

V. OSMAN ÇAVUŞ

1. Helallaşma

Osman Çavuş, askerden terhis olurken uzun süredir be-raber olduğu arkadaşlarıyla şöyle helallaşır:

"Arkadaş, hakkını helâl et, dünya hâli, ya sen ölürsün ben seni görmem, ya senin gözlerin kör olur sen beni görmez-sin." (Akbaş 26)

VI. MOLLA VELİ

1. Molla Veli'ye Teklif mi Var?

Molla Veli isminde bir hırsız camiye kilim çalmağa gi-rer. Kapıdan girdikten sonra kendi kendine şu konuşmayı ya-par:

"Selamünaleyküm Allah'ın evi" gene kendi cevap verir: "Aleykümselam Molla Veli," "Molla Veli'ye bir kaç kilim lâ-zım" tekrar sorusunu cevaplandırır: "Molla Veli için tek-lif mi var? Gir gir al, çık çık al" der ve yeterince kilimi omuzlayarak dışarı yollanır. (Akbaş 27)

VII. HABİB ÇAVUŞ

1. Üçyüz Kağıdı mı Alır da Öyle Verir

Habib Çavuş fukara, kendisini zar zor idare eden biridir. Bir gün Habib Çavuş'un ineği hastalanır ve ölür. Habib Çavuş perişan bir halde ağlamaktayken yanına Rıza Hoca gelir, ve teselli etmek ister:

"Habib Çavuş, neye üzülüyorsun, veren de Allah, alan da Allah gene verir." Habib Çavuş bunun üzerine şu cevabı verir:

"Hoca, haklısın Allah verir, verir ama, üçyüz kağıdımı alır da öyle verir." (Akbaş 28)

VIII. AHMED EFENDİ

1. Ağla Biz İnek

Çorum'a bağlı Alaca köyde Ahmed Efendi diye bir zat varmış. Gelini ile Çorum'a gitmişler. Çorum'da işlerini bitirdikten sonra köye gelmek için otobüse binmişler. Bir müddet geçtikten sonra, köye yaklaşınca Ahmed Efendi, yavaş yavaş şoförün yanına yaklaşarak :

"Ağla oğlum şoför efendi, ağla biz inek" diye seslenir.

Asıl anlamı "ağırla şoför efendi, ağırla biz inelim" demektir. (Şahin)

IX. SARI EBE (MÜSLİME KARSLI)

1. Sen mi Daha İyi Bileceksin?

Çorum'un İskilip ilçesi Kayaağzı köyünde hoş sohbetliği ile tanınan Sarı Ebe (Müslime Karanlı) denen bir ihtiyar kadın varmış. Bu ihtiyar kadın çok ihtiyar olduğu için hiç dışarı çıkamazmış. Bu duruma üzülen Sarı Ebenin oğlu Köse Abdullah

bir gün annesini küfeye ve sırtında gezdirmeye bağlar. Bu durumu gören muhtar.

"Ne yapıyorsunuz oğlum" diye sorar. Köse Abdullah.

"Ne yapayım muhtar, ama annemi gezdiriyorum" der. Bu cevap üzerine muhtar sen anneni gezdireceğine evlendir der.

"Bu sözler üzerine şaşırın Köse Abdullah "Ne söylüyorsun muhtar amca annemin yürüyecek hali yok sen se evlendir diyorsun bu nasıl olur?" Küfenin içinden titrek bir ses.

"Oğlum muhtar amcana karşı gelmesene sen mi iyi bileceksin yoksa muhtar amcan mı" der. (Turhal)

X. İMAM VELİ

1. Seni Alırım Hamide

Günlerden bir gün Çorum'un, İskilip ilçesi Kayağzı köyüne Veli adında yakın köylerden bir cami imamı gelir. Aradan günler geçtikten sonra Hamide isminde genç güzel ve dul bir bayana fena şekilde tutulur. İstetir fakat genç bayan hiç oralı olmaz. Bütün köy seferber olur ama yine nafîle imam o kadar kafasına takmıştır ki bu durumu bir gün namaz kaldırırken rûkû dan ayağa kalkarken "semi Allahû limen hamide" diyecekken

"Seni vallahi alırım Hamide" der.

Bu durum üzerine bütün köylü son bir kere genç kadına gidip yalvarırlar. Böylece mutlu sona ulaşırlar. (Gödel)

20 DENİZLİ

I. MEHMET ALİ DAYI

1. Gönül ve Ayak

Mehmet Ali Dayı'nın bahçesinde güzel kirazları vardı. Manzara bakımından da güzel yerdi burası. Bir tatil günü kaymakam İdris beyi bahçesine davet eder. Bahçeye gelince Kaymakam kiraz ağaçlarından birine tırmanır. Bu hali gören M. Ali Dayı:

"Ekme bitmeyen yere, sakınma gitmeyen yere.

Ayak nasıl gider, gönül gitmeyen yere" der. (Kaptan 110)

2. Bir Karış İleri Gitmez

Mehmet Ali dayı, yapının başına geçti, amma hani bin pişman olmadı değil. Usta çamla, çırayla bulunacak gibi değil. Dayı iyice kızmış olacak ki, ustaya:

"Sabah kahvaltısı iki ekmek, bir çanak yoğurt,
Öğlen kahvaltısı, sekiz ekmek, bir çanak pekmez,
Akşama kadar çekiç vurur, bir karış ileri gitmez."

der. (Kaptan 110)

3. Sen Nereden Çıkacaktın

İdris Kemâl, Acıpayam Kaymakam'lığına yeni gelmişti. Bir gün Belediye bahçesinde oturulurken, M. Ali Dayı'yı kızdırmak için:

"Eskiye itibar olsa, bit pazarına nur yağardı." der.

M. Ali Dayı (Okuduğu garagöz gazetesini bükerek):

"Hey.. sen ne dersin, anan, baban da eskidir. Onlar olmasa sen nereden çıkacaktın." der. (Kaptan 110)

4. Bugün Günü Değil Galiba

Bir ramazanda babam (Mehmed Ali Dinçer)'e annesi:

"Bak oğlum bugün arefe günü, kuşlar kurtlar bile bugün oruç tutarlar sen de tut." der.

Babam (Mehmed Ali)'da eve girmiş bir avuç yem almış ve tavuklara doğru saçmış. Tavuklar, daha yem saçılırken eline üşüşmüşler. Bunun üzerine annesini çağırıp:

"Bak anne, bizim kuşlar oruç tutmuyor, bugün günü değil galiba ..." der. (Kaya 47)

5. Ora Kerhâne mi?

Bir gün Çakır Dayı (Süleyman Değer) ile (merhum) Mehmet Ali Dayı aldıkları bir içki şişesiyle ovaya inerler. Sakin bir badem dibi bulunca oraya çöreklenirler. Çakır Dayı:

"Dayı cennetin duvarları muhallebi ve peltedenmiş ve her mü'mine de kırk tane huri ve gılman veriyorlarmış. En iyisi cennete gidip muhallebi ve pelteyi yemek, gılmanlarla da sefa sürmek.." deyince

Mehmet Ali Dayı, biraz da kızarak:

"Ulan ora kerhâne mi" der. (Kaya 57)

II. KÂMURAN KÜÇÜKA

1. Öyleyse Niçin Bindik Otobüse

Belediye otobüsü sardalya kutusu misali tıklım tıklım dolmuştu. Şöfor:

- Yürüyelim beyler, yürüyelim, diye bağırdı.

Yorgunluktan ayakta duracak hali kalmamış, Belediye Başkanı Yardımcısı Kamuran Küçüka, espiriyi patlattı:

"Madem yürüyecektik niçin bindik otobüse." der. (Kaptan 109)

III. AYDINOĞLU HAFIZ MUSTAFA

1. Bulamazsın Acıbademi

Şair Eşref Acıpayam Kaymakamı iken:

"Acıbadem'de iki düğgen, bir furun, peynir ekmek yiye yiye, ne ağız galdı, ne burun" diyerek hicveder. Buna içeren Aydınlioğlu Hafız Mustafa Efendi (O zaman Şeri'ye Mahkemesi katibi):

"Boğazı için cennet'ten kovdular Adem'i,

Ararsın ama, bulamazsın Acıbadem'i cevabını verir.

(Kaptan 109)

IV. BERBER ZEKİ (SEÇEN)

1. O Veresiye Traş Olur

Denizli'nin popüler berberlerinden Zeki Seçen, Denizli-spor'un hastasıdır. Takımının kuruluşundan bu yana kadroları gösteren posterlerle dükkanını donatmıştır. Ama usta Zeki'nin bir başka özelliği de müşterileri için muzip davranış-

larda bulunmasıdır. Saçlarım dökülmesin diye usturayla başımı kazıtmak için berbere giden müşteri:

"Usta, dedi. Perdahlı bir ustura çekeceksin, ama deminki müşteride olduğu gibi, çizik istemem.

Berber Zeki:

"Siz merak etmeyin, dedi. O veresiye traş olur, hesap karışmasın diye çentik atarım ana." (Kaptan 109)

V. KALAYCI KOCA MUSTAFA

1. Senin Kazanda Böyle Lahana Pişer

Denizli ve Muğla yöresinde bakır kazan yapımı ve kalaycılık bir hayli yaygındır.

Eskiden radyo ve televizyon gibi eğlence araçları olmadığından "Ocak Başı" sohbetleri yaygınmış.

Bir akşam kazancılar sohbet ederken Muğla'lı Mehmet Usta söz alır.

"Arkadaş geçen gün Ali Usta ile öle büyük bir kazan yaptık ki deme gitsin.

Kazanın içine girdik ha bire çekiç sallıyoruz. Ali Ustanın çekiç sesini ben duyamıyorum. Benim çekiç sesine Ali Usta duyamıyor. O kadar büyük bir kazan yaptık." der.

"Kahkahalar atılır."

Ali Usta Kalaycı Koca Mustafa'ya dönerek:

"Ne dersin bu işe Davazlı" der.

Kalaycı Koca Mustafa, nüktedan, hazır cevap, taşı geldiğine koyan cinsten biri:

"Bizim orda Kozagaç deye bir yer vardır, bataklık.

Buranın toprağı çok verimlidir. Burda biz ilahana yetiştiririz.

Geçen sene bizim mandanın yavrusu gayboldu. Aradık taradık yavruyu bulamadık. Aradan gün geçti, ilahanalar toplanma zamanı geldi. İlahanalar o kadar büyüdü, o kadar büyüdü deme gitsin. İki üç gişi ancak kaldırabiliyoruz. İlahananının birine böyle bir yüklendik kalkmaz. Bir daha galkmaz. Madem parçılıyalım da öyle kaldıralım!" dedik. İlahanayı ortadan bir böldük ne görelim? Bizim mandanın yavrusu ilahananın içinde dürülmüş yatıp duru.

Ali Usta "Ha ayı ha. O kadar da ilahana mı olurmuş?" deyince,

Kalaycı Koca Mustafa "Eee.. Arkadaş, senin kazanda böyle büyüklükte ilahana pişer." der. (Rumuz: Damla)

VI. HASAN DAYI

1. Şimdi de Kalb Yatakta Bizi Oynatıyor

Hasan Dayı:

"Darıveren'li Ayşe, Dedesil'li Vırrık kızı, Avşar'lı küçük Ayşe bunları bir odaya toplardık.O zamanlar için de İzmir'in Bayraklı rakısı yeni çıktı, ne kadar içersen iç, ağzı yakmıyordu. Bir taraftan oyun seyrederdik" diye anlatan Hasan Dayı, Bir ah çektikten sonra:

"Her inişin bir yokuşu varmış. Vaktinde onları oynatırken şimdi de kalb yatakta bizi oynatıyor.." der. (Kaya 25)

VII. BERBER HÜSEYİN

1. Nasranı Sandım Da

Berber Hüseyin'in dükkânı sühbet yeridir. Ehli sohbet bir araya gelirse işler tamam. Koltuktakinin yüzünde sabun kurur.

Berber Hüseyin, Şehirlioğlu, Osman'la uğraşırken ilerden Mehmet Ali dayı görünür. Usta buğulanan camı siler. Dayı, hava soğuk olduğundan kafasını, gözünü iyice sarmış.

Berber Hüseyin:

"Mehmet Ali senmisin o?" der.

Dayı:

"Benim ne var? Kiminle uğraşıyorsunuz gene?"

Usta:

"Ben seni nasrani sandım da." der. (Kaya 29)

VIII. KARTOĞLAN

1. Oldu Gayri

Kartoğlan adında birisi Hafız Ahmet'in ekinini biçmeğe gitmiş. Ekin biçiyorlarken bakla aşu fazla gelmiş.

Hafız Ahmet geride otururken, Kartoğlan'ın ondan haberi yok, hem ekin biçer, hem de kendi kendine söylenir:

"Öğlen bakla, akşam bakla; Allahım beterinden sen sakla"

Bunu Hafız Ahmet duyar ve Kartoğlan'a

"Kartoğlan çok mu bakla yedirdiler sana?" der.

Kartoğlan iyice mahcup:

"Ağa, söyledik, oldu gayri" der. (Kaya 46)

IX. EYERCİ MAHMUT DAYI

1. Öyleyse Cehenneme Gideceğim

Merhum Eğerci Mahmut Dayı'nın Karısı biraz çirkinceymiş. Mahmut Dayı bir gün vaaz dinlerken:

"Öldüğünüzde, helâliniz de öldüğü zaman, öbür dünyada gılmanlarla beraber hizmet edecekler" denildiğini dinlemiş.

Mahmut Dayı dışarı çıkar çıkmaz, hocanın yakasına yapışmış, hocaya:

"Ben öldükten sonra, karım öbür dünyaya benimle beraber gelecek mi?" demiş.

Hoca da:

"Evet...!" deyince.

Mahmut Dayı biraz da yüksekce:

"Ben bu dünyada çektiğimi, öbür dünyada da çekemem. Öyleyse vazgeçtim. Cehenneme gideceğim" demiş. (Kaya 56)

X. ŞABAN ÇAVUŞ

1. Yörüğün Kocası Dorum Güder

Bademli köyünden 100 yaşlarında ve hatırlaya bildiği kadarıyla 187 torunu olan, bir yörük beyinin oğlu Şaban Çavuş vardır.

Bu kadar torunlu ve bu kadar yaşlı durumuna hayret eden birisine Şaban Çavuş:

"Türk'ün kocası torun,

Yörüğün kocası dorun (deve yavrusu) güder." der.

(Kaya 58)

21 DİYARBAKIR

I. HALO DAYI

1. Patetesleri Çıkaracak Bir Deprem Bekliyorum

Adamın biri bahçenin önünden geçerken tembelliği ile ün salmış Halo Dayı'yı ağaç gölgesinde siğarasını tütürürken görür ve ona sorar:

"Ne yapıyorsun, işler nasıl?"

"Çok çok iyi," demiş. Halo Dayı:

Geçen gün bir ağaç kesecektim, şiddetli bir fırtına çıkıp ağacı devirdi, beni bu zahmetten kurtardı. Yabani otları yakacaktım, o fırtınada düşen bir yıldırım hepsini kül etti." der.

"Şaşılacak bir şans," dedi köylü

"Şimdi ne yapıyorsun?"

Halo Dayı:

"Patatesleri topraktan çıkaracak bir deprem" bekliyorum. (Yumlu)

2. Haydi Sen Git Oyna

Halo Dayı uzun süren bir yolculuktan sonra bitkin düşmüş ve önüne rastgelen bir köy evine Tanrı misafiri diyerek selam verip girmiş. Köy evinde meğerse köyün ileri gelenleri toplanmış konuşuyorlarmış. Halo Dayı içeri girmiş destur ve selâm almış, çökmüş odanın ortasına, ona tepsi içinde yemek getirmişler. Tepsinin içinde ev ekmeği, bir tas bal, bir tabakta susam varmış. Halo Dayı tepsiye bakmış fakat bir türlü akıl sır erdirememiş, bunların nasıl ve hangi sıra ile yenileceğine, orada bulunan bir çocuğu yanına çağırması ve çocuğa:

"Haydi beraber yiyelim" demiş.

Fakat meclistekiler:

"Yok Halo Dayı, çocuk bizimle beraber şimdi yemiştir. Sen rahatını ve keyfini bozma buyur ye" demişler.

Halo Dayı:

"Vallahi çocuk bir lokma alıp yemeden bu nimeti ağzıma sürmem" demiş.

Bunun üzerine çocuğa büyükleri izin vermişler. Çocuk ilk önce bir parça ekmek koparmış önce bala sonrada susama bandırmış bunu görüp öğrenen ve mahcup olmaktan kurtulan Halo Dayı çocuğa dönerek:

"Tamam kurban tamam haydi sen git oyna" demiş ve istahla tepsiyi silmiş süpürmüş. (Yumlu)

II. MAMOŞ DAYI

1. Ayıptır Ayıp

Mamoş Dayı İstanbul'da iken bir acıkmış ve bir lokantaya girmiş. Lokantalarda yiyeceklerin para karşılığı olduğunu bilmediği için yemiş yiyebildiği kadar. Kalktığında garson yanına yaklaşırken Mamoş Dayı hiç bozuntuya vermeden yerinde durmuş.

Garson Mamoş Dayıya:

"Ücretinizi ödermisiniz" der.

Mamoş Dayı ise, gayet ciddi bir şekilde:

"Ya! ayıptır ayıp, ne var sanki, siz de gelin bizde yeyip için" demiş. (Demir)

III. MUHTAR AHMET AĞA

1. Cahil Mahil

Dilleri inceleyen bir Fransız Dil Bilgini Diyarbakır'ın bir köyüne gelip, incelemelere başlamış. Köylülerle sohbet ederken, yanlarında köyün muhtarı Ahmet Ağa'da bulunuyormuş.

Dil Bilgini, köylünün birine keçiyi göstererek

"Bu ne" diye sormuş

Köylü:

"Keçi Meçi" demiş,

Başka bir köylüye tahılı göstererek:

"Bu ne" diye sorar

Köylü:

"Tahıl mahıl" der. Bu durum böyle devam etmiş.

Daha sonra muhtara dönerek:

"Bunlar niye böyle konuşuyor" diye sorar.

Muhtar:

"Bunlar cahil, mahil dir." demiş. (Demir)

IV. HASAN OĞLU MEMO

1. Tosbağa

Uzun süre okuma yazma eğitimine tabi olan bölüğün denetlenmesine gelen Kumandan ön sıralarda oturan erlerden birini tahtaya çağırır ve tahtaya yazdığı "KAPLUMBAĞA" kelimesini okumasını söyler.

Tahtaya gelen er:

"Vilayet Diyarbakır, Kaza Çermik, Akviran Köyü, Hasan

oğlu Memo." diye künyeyi okur.

Kumandan:

"Oğlum tahtadaki yazıyı oku." der.

Memo ise:

"Kumandanım, heceliye heceliye okuyacağım." der. Yazıya bakar, ıkınır sıkınır, bir türlü bu yazıyı çıkaramaz.

Durumu anlayan çalışkan bir er hemen kağıda Kaplumbağa resmi çizer ve Memo'ya gösterir. Bunu gören Çermikli hemen:

"Komutanım, okuyayım" der, ve hemen hecelelemeye başlar;
"TOS-BA-ĞA!"

V. OBUR RIZA

1. Sulu Namazı

Diyarbakır'ın mevlüt, düğün ve sünnetlerini kaçırmamakla tanınmış oburlarından Rıza'yı yanına çağırarak namaz kılması için ikibuçuk lira ile teşvike çalışır. Parayı alan Rıza hemen abdestsiz olarak namaza durur. Hayretten dona kalan şahıs:

"Rıza ne yaptın, hiç abdestsiz namaz kılınır mı?" der.

Rıza gayet sâkin bir tavırla:

"Beğim! beğim!, bu kış vakti sulu namazı kimse on liraya kılmaz" der.

VI. NEVZAT

1. İnsan Hali Kuş Misali,

Günün birinde aylarca yattıkları yataklarını değiştirmek isterler. Birinci günü yastıklarının yerini değiştirirler. İkinci hafta yatakları değiştirirler, üçüncü hafta ağır ağır

yerlerinden kalkarak yeni yataklarına rahatlıkla uzanırlar.

Nevzat kafasını sallayarak Daver'e:

"İnsan hali kuş misâli, dün neredeydik bugün neredeyiz."
der.(Diyarbakır)

22 EDİRNE

I. KAPTANBAŞI KOCA DURMUŞ

1. Lâfla Peynir Gemisi Yürümez

Vaktiyle Edirne'de çocuklukları beraber geçen bilâhare lakapları Aksi Yusuf ile Kaptanbaşı olan iki hemşehri zamanla değişik işlerin sahibi olurlar.

Aksi Yusuf Edirne'de kalır peynir tüccarı olur. Koca Yusuf'ta Çanakkale'ye geçer kaptan olur. Günün birinde iki eski arkadaş bu iş münasebetiyle karşı karşıya gelirler ve aralarında aşağıdaki konuşma geçer.

Aksi Yusuf, zengin bir peynir tüccarıdır. İstanbul ve başka şehirlere peynir gönderirmiş. Bir ara İstanbul'da peynir fiyatları düşmeye başladığı için, İzmir'e göndermeyi düşünür.

Büyükçe bir yelkenliye peynirleri yükletmiş ve kendisi de binmiş. Yelkenli bir türlü hareket etmemiş.

Aksi Yusuf:

"Kaptanbaşı, gemi neden yürümüyor?"

"Para ver ki yürüsün"

"Ne parası?"

"Ne parası olacak? Taşıma parası"

"Bu nasıl iş? Ben hamala eşya yükletirim. İsteddiğim yere götürüp, parasını öyle veririm" der.

Kaptanbaşı Koca Durmuş:

"Deniz yolculuğu kara kervancılığına benzemez. Gemiye azık lâzım. Kürekçilere para lâzım. Lâfı uzatma ağa. Lâfla peynir gemisi yürümez" der. (Y.B.H.O)

II. ÖKÜZ MEHMET

1. Hayvanların Hakları Var

Edirne'nin hoş-sohbet ve nüktedan insanı Öküz Mehmet, bir gün şehrin ileri gelenleri ile beraber oturup konuşurlarken, önlerinden bir inek ve öküz sürüsü geçiyormuş. Hayvanlardan bazıları topluluğa doğru yani bunlardan tarafa bakmışlar.

Orada bulunanlardan bir kaç Öküz Mehmet'in lakabını düşünerek gülümsemişler. Bu hal diğerlerine de sirayet etmiş. İşin farkına varan Öküz Mehmet gülümsemiş ve demiş ki:

"Hayvanların hakları var; öküzün eşeklerle beraber bulunmasına şaşılıyorlar." (Y.B.H.O.)

III. ŞEYH MEHMET EFENDİ

1. Mehmet'in Öküzü Gibi,

Şeyh Mehmet Efendi, Edirne'nin bir ilçesinin köyünde oturmaktadır. Anlatılanlara göre Şeyh Mehmet Efendi şehre hiç inmezmiş.

Mehmet Efendi'nin bir öküzü varmış. Şehir'den alacağı olduğu zaman, bir kağıda alacaklarını yazar, öküzün üzerine sardığı heybeye listeyi koyar, öküzü tek başına şehre gönderirmiş. Öküz şehre gelir, Şeyh Mehmet Efendi'nin alış-veriş ettiği dükkanın önünde durur; "bön bön" bakarmış.

Dükkan sahibi öküzü tanıdığından heybeden kağıdı alır, listedekileri heybeye yerleştirip öküzle gönderirmiş.

Daha sonra bu durum bu yörede yaygın bir biçimde söylenen:

"Mehmet'in öküzü gibi niçin bön-bin bakıyorsun" deyimi haline gelmiş. (YBHO.)

23 ELAZIĞ

I. İBİK DAYI

1. Arpayı da Kırabiliyor musun?

İbik Dayılar ipekböceği besliyorlarmış. Bir gün müfettişin teftişe geleceği haberini almışlar. Ancak İbik Dayı'nın nüktedanlığını bilen yakınları onu tembih etmekten de geri kalmamışlar:

"Aman müfettişin yanında konuşup da bir pot filan kırma!" diye.

Müfettiş gelmiş. Sağa sola baktıktan sonra, laf arasında yeni diş yaptırdığını, artık bu dişlerle her şeyi kırabileceğini söylemiş. Tembihli olmasına rağmen İbik Dayı duramamış ve hemen müfettişe soru vermiş:

"O yeni dişlerinle arpayı da kırabiliyor musun?"

(Ağın 23)

2. O da Bir Şey mi

Sohbet sırasında müfettiş İbik Dayı'ya der ki:

"İbrahim Amca, Bursa'da bir elma var ki kulağınıza tutup sallayınca içindeki çekirdekleri şingırdıyor."

İbik Dayı bu, lafın altında kalacak değil ya.. Hemen şu cevabı verir:

"O da bir şey mi, bizde de bir şey var. O, ahırda tımar edildikçe şingırdar. (Ağın 23)

3. İçinde Ne Var?

İri göbekli bir avukata İbik Dayı sorar:

"Bu işkemenin içinde ne var?"

İbik Dayı'nın huyunu bilen avukat, işkemenin içinde ne olması gerektiğini açık bir dille söyler:

"B. k.."

Avukatın açık sözlülüğü karşısında İbik Dayı cevabı yaptırır:

"O kadar çoğunu ne zaman yedin?" (Ağın 23)

4. Beni de Gıldırdayabilir misin?

İbik Dayı ile bir arkadaşı kahvehanede tavla oynuyorlarmış. Arkadaşı zarı İbik Dayı'ya doğru gıldırlamış. Tabii İbik Dayı da aynı şekilde ona gıldırlamış. İbik Dayı'nın gıldırlaması üzerine arkadaş sormuş:

"Beni de öyle gıldırdayabilir misin?"

Arkadaşı iri yarı birisi olmalı ki İbik Dayı şu cevabı verivermiş.

"Ben seni nasıl gıldırdayayım, seni ancak pizoz gıldırlar. (Ağın 23)

5. Sen ötekini Görseydin

Bir gün İbik Dayı'yı dağa keçi nöbetine göndermişler. Orada keçilere göz kulak olacakmış. Nöbeti sırasında bir keçi iki yavru birden doğurmuş. Ama İbik Dayı bunların ikisini birden nasıl taşısın.. Hemen birini çaya atıvermiş. Öbür oğlağı alıp sahibine getirmiş. Oğlağın sahibi yavruyu eline alıp sevmeye başlamış:

"Hay maşallah, ne kadar da güzel.."

İbik Dayı bu, durabilir mi, duramamış tabii:

"Sen hele ötekini görecektin, o daha güzeldi" deyivermiş. (Ağın 23)

6. Ateş Çıkıyor

İbik Dayı berberde traş oluyormuş. Berber mi acemi imiş, ustura mı körelmiş, her ne sebepse İbik Dayı'nın canı yanmaya başlamış. Duramamış, berbere sormuş:

"Senin bu usturan neden yapılmış?"

Berber lafın nereye varacağını bilmeden cevap vermiş:

"Çelikten.."

"Tevekkeli değil (demiş İbik Dayı), gözünden ateş çıkıyor.." (Ağın 23)

7. Çelik Olduğu Belli

Ağın'lı meşhur nüktecilerden İbik Dayı berberde traş oluyormuş. Ustura biraz körce olacak ki, berbere sorar:

"Yeğen, bu ustura çelik mi, yoksa demir mi?"

"Tabii çelik, dayı."

"Doğru yeğen," der. "Çelik olmasa yüzünden böyle ateş çıkarır mı?.." (Gençosman 26)

8. Hiç Düşünmemiştim

İbik Dayı'nın komşularından biri hasta olur. Bir hayli yatar. Dayı nedense ziyaretine gitmeyi ihmâl eder. Bir kaç gün sonra, komşu küskün bir eda ile:

"Aşk olsun Dayı, ölümlere gittim geldim de bir gün uğrayıp, nasılsın, diye sormadın." der.

İbik dayı:

"Evet, çok mahçubum. Fakat ben günün birinde yine yüze geleceğimizi düşünmemiştim." der. (Gençosman 26-27)

9. Onu Çoktan Yutmuştur

İbik Dayı, bir hemşehrisi ile tavla oynuyor. Oyunun pek heyecanlı bir yerinde:

"Haydi zarım, bir düşes" der.

Karşısındaki, Dayıyı kızdırmak için atılır:

"Haydi ikibir."

Zar yuvarlanır, iki bir oturur. Şu kötü tesadüften kızan İbik Dayı, kendini tutamaz, hasmının ağzına söğür. Biraz sonra Dayı'ya bir dört çihar lâzım. Hasmı alay olsun diye,

"At bakalım bir dört çihar" der.

Dayı dört çiharı kondurur ve ilâve eder:

"Ağzını öpeyim, işte böyle söyle."

Yanıdakilerden biri sorar:

"Dayı, biraz önce bu adamın ağzına küfür ettin, şimdi de ağzını öpeyim diyorsun? Bu ne iş?..

İbik Dayı cevap verir:

"Onu şimdiye kadar ağzında bekletmedi ya. Çoktan yutmuştur." (Gençosman 27)

II. DELİ MISDO (MUSTAFA)

1. Vur Mısdö'ya Sille'yi

Deli Mısdö'yu, sokaklarda yine çocuklar kızdırmış olacaklar ki, ellerinden kurtulmak için Sarahatun Camiine sığınır.. Büyük Beyzade Hacı Ali Efendi de, o sırada camiden çıkıyormuş.. Berbat ve pis ayaklariyle bir taraftan camiin

halılarını kirlettiğini gören, diğer taraftan ağza alınmayacak küfürlerini işiten Beyzade kızmış, Mısdı'ya iki tokat atmış.. Bu tokatlar başka bir kimse tarafından vurulsaydı kıyamet koparacağına hiç de şüphe yoktu; fakat Beyzadenin karşısında bir suçlu gibi durmuş durmuş, sonunda tahammül edemiyerek şu beyti ile Beyzadeyi intibaha davet etmesini de bilmıştır.

Kıl namazı, tut orucu,

Vur Mısdı'ya silleyi. (Sunğurluoğlu 355)

2. Kaşıkla Hâ Kaşıkla

Deli Mısdı hem çılgınca, hem de tehlikeli bir deliydi. Onu sabahın erken saatlerinde, üzerinde eski bir entari ve bir cübbe.. Başında beyaz bir fes ve üzerinde çoğu tarafı ağarmış yeşil bir sarık.. kuru ve asabî bir yüz.. Mav. gözler.. seyrek ve uzunca kıvrık bir sakal... koltuğunun altında destelerle kağıtlar, kitaplar, gazeteler ve defter yaprakları olduğu halde, bütün şehrin caddelerini, sokaklarını sersafil dolaştığını iyi hatırlıyorum. Vazifesi: Bu kağıt parçalarını, bir çöpcü gibi cadde ve sokaklardan toplayıp koltuğunun altına alır ve dolaştıkça da bu hamûle her adımda bir az daha kabarırdı.

Deli Mısdı, Meteris caddesi üzerinde İbrahim Paşa medresesi karşısında Ömeriye Medresesi Müderrisi Hoca Sadık Efendinin büyük kardeşiydi, kendilerine Kadıoğulları denilirdi.

Öyle rivayet ederlerdi ki, Deli Mısdı'nun akli müva-

zenesi gençliğinde yerinde imiş.. Gerçi arasına etrafındakiler ve yakınları onun bazı gayr-i tabii hallerini görürlerse de üzerinde durmazlarmış. Vaktaki, evlenme çağına gelmiş... Nişanlanmış.. Nikâhlanmış.. ve bahçelerinde yapılan düğünde, misafirlere bolca içli küfte ikram edilmiş olmasına rağmen misafirlerin çokluğundan zavallı Mustafa Efendiye bir tane bile kismet olmamış... Halbuki, kendisi de içli küfteye bayılırmış.. Misafirler köfteleri gözü önünde yedikce o, içinden alır verir.. küfürleri savurmuş. Bu suretle kızdıkcı kızmış; fakat kimseye açılmadan sabretmiş. Vakit yatsı olmuş, yatsı namazı kılınacak.. Zifafa girecek.. İşte tam o sıra namaz kılınırken, bir köşede oturması ve namaz arasında kendisinden sorulduktaki, baklayı ağzından çıkararak:

"İçli küfteleri kimler yedi ise namazı da onlar kıl-sın.. Zifafa da onlar girsin" diye Harunreşid'in kardeşi Pehlül gibi zifafa girmeden bahçeyi terk etmiş, gece Harput'a gelmiş ve mezarlıklar arasında sabahı yapmış... Sabahle-yin ona tesadüf edenler, akli müvazenesinin bozulduğuna şahit olmuşlardır.

İşte o günden beri Deli Mısdı, Harput'un sokaklarında bir meczup haliyle dolaşmakta, kendisine dokunulmazsa zarar-sız ve sessiz her günkü vazifesiyle yani (Kâğıt Toplama) ile meşgul olmaktadır. Dokunulursa derhal değişir, bağırır, çağırırdı. Hele bir takım mahalle çocuklarının arkasına düşerek onu kızdırmak için ellerinden gelen her muzipliği

yapmaları, münasebetli münasebetsiz sataşmalarıyla büsbütün köpürür, çocukların üzerlerine fırlatır ve saatlerce yakalarını bırakmazdı. Bununla beraber bu hezeyan halinde önüne kim çıkarsa çıksın, ona da saldırır, küfürler ederdi. Sakin zamanlarında ise diline doladığı şu dörtlüğü, yüksek sesle okur, gezer ve etrafındakilere, bu gibi yemeklerden kendisine de verilmesini imâ ederdi.

"Alâ yâ eyyühezzerde

Kaburğadır şifa derde,

Pilâvı gördüğün yerde

Kaşıkla hâ kaşıkla" (Sungurluoğlu 337)

3. Sen Beyoğlu musun?

Yine bir gün bu kirlili ve çamurlu ayaklarıyla Sarahatun'a girmiş ve halıları kirletmeye başlamış... Bunu gören Hacı Faraç (Camiin Ferrası) ne yapmış ise Deli Mısdı'yu dışarı çıkaramamış.. Yorulmuş ve bu yorgunluğun te'siriyle o da iki tokat atmış.. Bunun üzerine Masdo kıyametler kopararak bağırıp çağırmağa başlamış ve en sonunda da:

"Sen Beyoğlu musun?" diye ona çıkışmıştır.

(Sungurluoğlu 338)

4. Helvayı Yiyin Selâma Unutun

Deli Mısdı, bir bahar günü bahçeye giden bir arkadaş topluluğunun arkasına katılmış, bunları takip ederek bahçeye kadar gitmiş.. Ağaçlıklar arasında bir yere gizlenmiş.. vaktaki, Havuzbaşında sofralarını kurmuş ve yemeğe başlamışlar.. O sıra Deli Mısdı çıka gelmiş ve selâm ve-

rerek bir tarafa oturmuş.. İçlerinden hiç birisi Musdo'nun selâmını almadığı gibi sofralarına da çağırmamışlardı. Yemekte sıra helvaya gelmişti.. Bunu da iştihâ ile yiyorlardı. Buna tahammül edemeyen Mısdö ayağa kalkarak yine yüksek sesle:

"Helvayı yiyin.. selâmı unutun!." diye bunları tenkit ederek Havuzbaşından kalkmasıyla, ortadan kaybolması bir olmuştur. (Sungurluoğlu 338)

5. Nasıl Olayım

Deli Mısdö, kendisine hürmet ve yardım eden bazı kimselerin dükkânlarının önüne gider oturur..

"Bu gün nasılsın Mustafa Efendi" denildiği zaman:

"Nasıl olayım,"

Anam zır deli,

Babam zırzır deli,

Sadık olacak herif de Hınzır deli..

İşte ben, bunların arasında yaşıyorum dermiş. (Sungurluoğlu 339)

III. KORTİKOĞLU

1. Bir Şey mi Var?

Köye gelen yabancılardan çoğu Kortikoğlu'nda misafir kalırmış. Bunlardan birine akşam olup da yatakların serileceği zaman gelince, Kortikoğlu der ki:

"Sorması ayıptır ama geceleri yatağa işemek huyun var mı? Eğer böyle bir özürün varsa ona göre tetbir alalım. Bu benim adetimdir, sakın darılmayasın hep misafirlerime

sorarım" der.

Misafir sıkılır, utanır, "yok böyle şey" der.

Yataklar serilir. Misafirlerle Kortikoğlu aynı oda da yatarlar. Sabahleyin misafir ayak yoluna gider. Fırsatı kollayan Kortikoğlu tolu alır misafirin yatağını bir güzel sular, hemen gelir yatağına girer. Misafir gelir yatağına uzanır, yorganı beline çeker, tabakasını alır, ciğarasını saracağı sırada ayağı yataktaki yaş yere dokununca tabakası elinden düşer. Misafirini kollayan Kortikoğlu:

"Ne o hemşehrim bir şey mi var" diye sorunca,

Misafir; mahcup bir şekilde:

"Vallaha ben bu işi anlamadım. Ayağımı uzattım yaşa değdi. Donuma bakıyorum kuru" der.

Bunun üzerine Kortikoğlu:

"Akşam sana sorduk, yok dedin. Doğruyu söyleseydin ona göre tetbirini alırdık. Her halde donun hararettten kurumuş. Ben şimdi hanımlara ne cevap vereceğim." der.

(Koç)

2. İki Karımdan Birini Alıp Git

Çevre köylerden birinin karısı ölmüş. Bu adam aramış, taramış kendine münasip bir karı bulamamış. Tanıdığı çoktur diye gelmiş, Kortikoğlu'na derdini anlatmış;

"Beni evlendir" demiş.

Kortikoğlu'da:

"Şimdi benim de tanıdığım böyle birisi yok. Olursa elinden geldiği kadar yardım ederim." demiş.

Bunun üzerine adam haftayı geçirmez damlarmış. Bir gün Kortikoğlu ile iki karısı otururken adam yine gelmiş.

Kortikoğlu:

"Bak arkadaş, aradık, taradık sana münasip karı bulamadık. Çok istersen iki karımdan birini alıp git, bir daha da beni rahatsız etme" demiş.

Adam da hemen çekip gitmiş bir daha da Kortikoğlu'na bu iş için gelmemiş. (Koç)

3. Hayme Gürültüyle Sallanmış

Bir gün buğdayların biçileceği sırada Hozakburlu Topal Yusuf ırgatları ile köye gelmiş, buğdaylarını kaldırmaya. Her akşam gelir Kortikoğlu'nda misafir kalır, sabah kalkar, tarlaya gidermiş. Bir gün böyle, beş gün böyle, tam onbeş gün geçmiştir.

Kortikoğlu bakmış ki Yusuf Dayı'nın gideceği yok. Nasıl bunu evden tezdürem diye düşünür, dururmuş. Yusuf Dayı geceleri evin damında kurulan haymede yatarmış. Gene bir gece hayme de yatarken, Kortikoğlu bir ip almış, ipin ucunu da haymenin direğine bağlamış, bir ucunu da damda yatan köpeğin boynuna bağlamış. Evvelden hazırladığı ekmek parçalarını köpeğine yaklaştırdıkça köpek ekmekleri yemek için ileri atılmış. Her atılışta hayme gürültüyle sallanmış. Bu gürültüde uyanan Yusuf Dayı zelzele var zannederek:

"Komşular yetişin ev göçüyor" diye başlar bağarmaya.

Kortikoğlu'da bunun üzerine gizlice görünmeden savuştur. Devrиси gün pılıyı pırtıyı topluyan Yusuf Dayı çekip gitmiş, bir daha da o köye heç gelmemiş. (Koç)

4. Bana Senin Gibi Lâzım

Kortikoğlu'nda katır sıpasının bulunduğunu duyan kürt dayılardan biri yedeğine aldığı katırı ile birlikte gelir, katır sıpası ile kendi katırını tranpa etmeği teklif eder.

Kortikoğlu bakar ki katır genç ve semiz,

"Elbetteki bir kusuru varki trampa etmek ister" der.

Sonra katırın çifte mesafesini ayarlayarak arkasından geçmek isterken katır başlar çifteleri savurmaya.

Kortikoğlu hemen kürt dayıyı yanına çağırır:

"Dön" der, döner. Biraz ilerí"git" der.

Kürt dayının kollarını bıraktıktan sonra Kortikoğlu der ki:

"İşte bana senin gibi lâzım"

Kürt dayı neye uğradığını şaşırır piç katırı alır, arkasına bakmadan alır gider. (Koç)

IV. HACI MEHMET SAİT EFENDİ (DELİ HACI)

1. Ben Cehenneme Gitmiyeceğim

Harputun meşhur âlim ve vaizlerinden Hacı Mehmet Sait Efendi (Deli Hacı) ağır bir hastalık geçiriyormuş. Doktorlar da ümitlerini kesmişler. Nerede ise bu gün yarın. O sıra Hacı'nın dostları, akrabaları baş ucuna kadar gelüp hatırını sormaktadırlar. Bunların sarasında Sungur-oğlu Arif Efendi de var; O Arif Efendi ki, Hacı'nın Harputda en samimi iki dostundan birisidir, diğeri de Kâmil-lerin Ferit Efendidir. Bunlar medrese arkadaşlığını so-

nuna kadar samimi surette devam ettirmişler, saç ayağı şeklinde birbirlerine bağlı ve sohbetleri devamlıdır. Bununla beraber Hacı, bunların kendisine takılmasından her ân zevk alan bir yaratılıştadır. Arif Efendi hastanın başında otururken durumunu o da vahim bulmuş. Bir taraftan müteessir, bir taraftan da Hacı'nın mizacına çok iyi bildiği için kulağına eğilerek: "Hacı Efendi babama selâm söyle" demiş. Bunun manası: hastayı teselli edip de maneviyatına kuvvetlendirmek lâzım gelirken doğrudan doğruya, sen öleceksin demektir.

Günlerdenberi 40 derece ateşler içerisinde yanıp kavrulan ve gözlerini açamıyan Hacı'nın gözleri o anda birdenbire açılıyor, Arifi karşısında görünce dile geliyor: "Ben cehenneme gitmiyeceğim, senin baban ise cehennemdedir, eğer cehennemde olmasaydı senin gibi bir muzibi başıma mu-sallat edip de gitmezdi," diye konuşuyor. İşte bu lâtife, ölümle pençeleşen Hacı'nın umumi ahvalinde öyle bir tesir yaratmıştır ki, o günden sonra gözlerini açmış ve iyiliğe yüz tutmuştur. (Sungurluoğlu 262)

2. Yirmi Kuruşa Bu Kadar Herze Yenmez

İstanbul Mebusan Meclisinde Elazığ mebusu olan merhum Hacı Mehmet Sait Efendi, fevkalade şişmanlığıyla beraber sarığının büyüklüğüyle de meşhurmüş. Hele meclisi sık sık güldüren nükteleriyle lâtif jestleri halâ dillerde doluyor. Merhum bir gün Beyoğlundan geçerken karşısına gayet şık giyinmiş bir delikanlı çıkar.

"Hoca efendi hazretleri af buyurun sizden bir istirhamım var lütfen şu apartmana teşrif buyururmusunuz? Hayırlı bir iş için beş dakika bir zahmet vereceğim." der.

Hoca merakla:

"Peki iyi gidelim" der.

Delikanlı hocanın önüne düşer. Apartmanın birinci katında bir salona girerler. Salondan bir kapı açılır. Boş, süslü bir yatak odası genç ve güzel bir kadın sımsıkı bir karyolaya bağlanmış, hareketsiz bir halde yatıyor. Delikanlı:

"Hoca efendi, der bu kadıncağızı gördünüz. Üç günden beri yapmadığımız tedavi, baktırmadığımız hekim kalmadı. Biraz serbest kalınca, her tarafı kırıp döküyor, bir türlü zapt etmenin imkânı yok. Şu karyolaya kuvvetli iplerle bağlamak zorunda kaldık, şimdi biraz sâkindir. Fenni tedavinden bir çare bulamadık. Allah sizi karşıma çıkardı. Ola ki mübarek nefesinizden bir şifa görür diye size zahmet verdim."

Karyola da kısıklıvrak yatan sarı benizli tazenin derin ve tereddütlü bakışları hocanın kalbini sızlatır. Hoca dua etmek için ellerini açınca kadın da ağzını açar, ne boydan dersenez bir küfür tufanı başlar. Saç sakal, sarık hülase sövmedik yerini bırakmaz.

Hoca, neye uğradığını şaşırır. Artık duanın para etmediğini anlamıştır. Bu sefer yağmur duası okur gibi, avuçlarını aşağı çevirir yüksek perdeden o da küfüre başlar. Kadının birden bire susar ve sakinleşir.

Hoca zavallı hastayı bir hayli kalayladıktan sonra de-

likanlıya döner:

"Bunun ilacı şimdi anlaşıldı yavrum, Eğer ezberinde hazır küfür yoksa sana yazar gönderirim, her gün muntazaman okursun, bir kaç gün sonra bir şeyi kalmaz. Haydi Allah'a ısmarladık." der.

Oradan çıkarken, mahçubiyetinden dona kalan delikanlı, üfürükçü zannettiği hocanın yan cebine, yavaşça gümüş bir mecdiye bıkakır.

Derhal işin farkına varan hoca, cebinden çıkardığı mecdiyeyi delikanlıya uzatarak:

"Al yavrum şu parayı 20 kuruşa da bu kadar herze yemez." der. (Baş 64-65)

V. DELİ HAYRO

1. Benim Bekâr Olduğumu Bilmiyor musun?

Deli Hayro zengin bir aile olan Baldiklizâdelere mensuptu. Saraçhâne Caddesinde, haremlik selâmlıklı çok büyük bir konakları vardı. Bu konağın bilhassa cümle kapısı, diyebilirim ki, Harput konaklarının en büyüğü ve yükseği olmağla beraber avlusu da çok genişti. Bil'âhare bizim zamanımızda bu konağı (Han) halinde kullandıklarından Harput'a giren deve katarlarından bir çoğu doğrudan doğruya bu hana gelir. Yüklü develer, bu kapıdan serbes olarak içeri avluya alınır, yere çökertilir ve yükleri üzerlerinden alınırdı. İşte Deli Hayro, böyle varlıklı bir ailenin oğluydu. Gençliğinde Medrese tahsili görürken sesi güzel olduğundan müezzinliğe heveslenmiş ve nihayet Dağkapısındaki "Ahmet Bey" camine müezzin olmuştu.

Hususiyetleri: Deli Hayro, gayet temiz giyer ve bu giyimleri baha itibariyle de en ağır ipek kumaşlardan entariler. Şam hırkaları ve mavi çuhadan şalvarlar giyer. Fesi kırmızı değil de açık âl üzerinde kayet itina ile sarılmış düzgün bembeyaz bir sarık. Elinde bazan gümüş kabzalı bir baston ve yaz günlerinde ise renkli ve frapan bir şemsiye kullanırdı. Çarşıda, pazarda gezişleri de enteresandı. Parmaklarının ucuna basarak kırta kırta yürürdü. Kendine dokunulmadığı zaman sakin ve neş'eli. Karşılaştığı kimselere şahıs ve mevkiine göre bir kaç söz söyler geçerdi. Dokunulduğu zaman bağırma, çağırma başlar, ağzına gelen en ağır küfürleri savurmaktan geri kalmazdı. Ve bu hallerde tehlikeli de olurdu. Taş kaya eline ne geçerse etrafına savurmak suretiyle karşısına çıkanlara hucum ederdi. Çok defa da aynı kıyafet ve aynı yürüyüşle Vilâyet merkezine yaya olarak gider ve yine akşamları aynı şekilde dönerdi.

Deli Hayronun bir çok enteresan ve şeni hikayeleri varsa da bunlardan bir tanesini kaydetmede mahzur görmedim. Komşularından birisi, kısrağını, Hulusi Kemal Efendinin halisüddem Arap aykırı ile çiftleştirmek üzere Deli Hayroların çok geniş olan avlusuna götürür çiftleştirirken Hayro, bu olayı pencereden seyredermiş. O sıra birdenbire asabileşmiş ve hezeyana başlıyarak ana avrat bırakmayan Hayro: Ulan Kemal.. Kemal.. Pezevenk! Sen benim bekâr olduğumu bilmiyor musun ki, bu gibi işleri getirip gözümün önünde yaptırıyor sun!... diye bağırma başlayınca hemen avluyu terke mecbur kalarak avludan çekiliyorlarsa da derslerini de almış oluyor. (Sungurluoğlu 342)

VI. TABUR İMAMI FETULLAH EFENDİ

1. Az Daha Zifaf Duası Edecektim

Umumi harpte, Türk cephelerinin birinde Subaylar arasında bir çadır ziyafeti verilirken, Tabur İmamı Fethullah Efendiye davet etmişler. (şarabı bir ilâç veya bir şurup) diye tabur imamına içirmişler, farkında olan hoca sesini çıkarmadan kafayı tüssülemiş. Ziyafet sonunda hocam bari bir sofraya sonu duası ette dağılamam demişler. Hoca sepeleme duvaya benzer birşeyler mırıldamaya başlamış. Farkında olan subayın biri kulağına eğilerek hocam ne yapıyorsun, böyle duva olmaz, hoca cevaben: "O tıfıl Enceni subayları biraz daha çadırdaki kalsaydılar. Az daha zifaf duvası edecektim" demiş. (Efe 85)

VII. KADIYORAN

1. Kaç Yahudi'nin Karnını Doyurur

Kadıyoran birgün İstanbul'da böyle apıl apıl gezerken üç Yahudiye raslamış. Yoksa Yahudiler de böyle gezip, saf Türklerle alay ederlermiş. Kadıyoran'a rasladıkları zaman "İşte, bir aptal Türk'ü daha bulduk." derler. Yanına gelirler sorarlar:

"Senin cinsin ne?"

"Türk"

"Ya siz?"

"Biz de Yahudi."

"Peki Türk, biz senden bir sual soracağız. Hele bilebilecek misin?" derler.

Kadıyoran: "sorun" der.

Sorularlar:

"Siz Türkler büyük abdeste oturduğunuz zaman, kalkarken uzun uzun döner, ona bakarsınız. Bu nedendir?"

Kadıyan:

"Bunu siz Yahudilerin bilmesi lâzımdır." der.

Yahudiler,:

"Yok, biz bilmeyiz" derler.

Kadıyan:

"Uzun uzun bakarız. Çünkü hele kaç Yahudi'nin karnını doyurur."

Bunun üzerine Yahudi'ler:

"Bir daha hiç bir Türkle alay etmeyeceğiz." diye yemin edeler. (Koç)

VIII. MİYADINLI HOCA MEHMET EFENDİ

1. Besmelesizde Ondan

Paluda Meşhur Nakşibendi meşayihinden Mahmud-ü-Samini Efendinin Sadi namında bir oğlu varmış ki, babasının mevkii ve mesleğiyle kabil-i te'lif olmayan bir meşrepde.. okumamış.. yazmamış.. serseri ve sefahet âlemine dalmış. Babası bu halden çok müteessir olarak üzerinde ne kadar durmuş ise de ıslaha muvaffak olamamış ve bir gün konağından koğmuştur. Sadi, koğulunca Paluda tutunamamış, doğru Elâzığa gelerek babasının halifelerinden Miyadınlı Hoca Mehmet Efendinin köyüne giderek misafir olmuş. Mehmet Efendi şeyhinin oğlu Sadiye son derece izzet ve ikram ederek günlerce, haftalarca misafir etmiş, sonunda babası tarafından koğulduğu-

nu anlayınca, Sadiyi affettirmek üzere beraberine alarak Paluya götürmüş. Mehmet Efendinin Sadi ile huzuruna girdiklerini gören şeyh, son derece asabileşerek Mehmet Efendiye çatmış ve Sadinin yaptıklarını birer birer anlatmış. Bu muhavereyi sonuna kadar gayet sakin dinleyen Mehmet Efendi:

"Efendi hazretleri! Hiddet buyurma, kabahat ne bende, ne de Sadide.. kabahat sizde" demiş. Şeyh, buna daha fazla kızarak:

"Neden, neden?" diye sorunca: Mehmet Efendi mütevazı ve sakin tavrıyla:

"Besmelesiz yapmışsınız da ondan" diye cevap verince, Şeyh ağzını açamamış ve mebhut kalmıştır. (Sungurluoğlu 261)

IX. DELİ MURAT (MURO)

1. Hop Ula Hop

Elazığ'ın zararsız delilerinden olan Deli Murat (Muro) bir gün garajlarda dolaşırken, garaja da girmek isteyen yabancı bir kamyonun önünde durur. Kamyon şoförünün de muavini olmadığından ayrıca yolun dar olması sebebiyle kamyonu geri çıkartmak zorunda kalır. O esnada kamyonun önünde duran bizim Muro şöföre yardım etmek gayesiyle.

"Gel, gel, sağ yap, biraz daha..." diyerek arabanın arkasına geçer muavinlik yapmaya başlar. Kamyon şoförünün de Muro'nun ahvalini bilmediğinden arkasına bakmadan Murat'ın dediğini yapmaya başlar. Bir müddet sonra bir gürültü kopar. Bu arada bizim Muro'da şoförün yanına koşar, bir yandan da söylenir:

"Ula şöförmisin nesin. Sana hop ula hop dedik. Kulakların mı sağır, niye duymisin?"

Meğer kamyon arkadaki bir eve girmiş ve bizim Muro efendi ondan sonra kamyonu durdurmak için "Hop ula hop, duvarı yıkıyorsun" diyormuş. (Baş 72-73)

X. RAŞİD EFENDİ

1. Vâv-ı Âtıfa

Harput'un en hoş meşrep, en nüktedan hocası, Râşid Efendi, herhalde derin bilgisi ve delici zekasından olacak, taassuptan, kaidecilikten sakınan bir insan. Hatta şekil perestliği alaya almak için, hiçbir fırsatı kaçırmaz.

Kavâid dersi okutup, Harput'a dönen hoca efendilerle, Elazığ'dan Aslanpınarına gelip yokuşa dikildikten sonra, önlerinde (Ço, Ço) diye merkebinin süren bir köylüye seslenir:

"Hey ağa sarfın yanlıştır."

"Ne var hoca efendi, ne oldu?"

Raşit hoca:

"Sarfın yanlıştır, deme, ve Ço ço ve Ço diyeceksin.

Vâv-ı atıfa'yı unutma sakın."

Diye ihtar eder. (Baş 79)

XI. İSMAIL HAKKI

1. Cehennem'in Kapısı Açılmış

Birgün Elâzığ Deliler hastanesinde yatmakta olan İsmail Hakkı adında bir deli, gündüz battaniyeleri ve yatakları

toplayarak yakmıştır, karşısına geçerek sigarasını yakmış bu olayı seyretmeye koyulmuş, gelen doktor:

"Ne yapıyorsun? Hastane yanıyor" diye sormuş. Buna karşılık İsmail Hakkı:

"Ben niye yakayım cehennemın kapısı açılmış" diye cevap vermiş. (Karabulut)

XII. YARALI MUSTO (MUSTAFA)

1. Eyvallahım Var Sana

Elâzığ'ın namlı kabadaylarından Yaralı Musto (Mustafa) bir akşam üzeri kafayı çekerek (İçki içmek) postahanenin önüne gelir. Kime kafası bozulmuşsa, etrafındaki halkı toplayarak nutuk çekmeye başlar. Bu arada topluluğun içinde muzipliğiyle, soytarılığıyla meşhur Merco ismiyle Ma'rif bir zaatta vardır.

Bütün halk yaralı Mustoyu pür dikka dinlemekte ve çit çıkarmamaya gayret etmektedir. Yaralı Musto sözlerinin sonunda başta söylediğini tekrar sıralamaya başlar ve:

"Varmı ulan var mı, bu memlekette bana yan bakan?"

"Var mı bana dink diyen?"

Kalabalığın ortasında inceden kalına doğru yükselen bir "dink" sesi duyulur. Yaralı Musto kendisine has hareketleriyle başını "dink" sesinin geldiği tarafa çevirir. Ve tanıdığı simayla karşılaşır. Ayağa düşmemek için:

"Eyvallahım var sana Merco" demek mecburiyetinde kalır. (Bu söz Elazığ'da bir atasözü mahiyeti taşırcasına o günden bugüne kullanılır.) (Baş 74-75)

XIII. DELİ CEMAL

1. Bir Akıllının Sualine Bir Delinin Cevabı

Deli Cemal, askere gitmeden evvel akıllı, uslu bir insandı. Fakat askerde, subayıyla nedense zıt gitmiş, ona yüklenmişler, tekdiri, tokatı hazmedememiş, asker ocağı olduğu için karşılık da vermemiş, içine dökmüş. Eski aleminde yaşaması için esrar içirmişler. Dem çeke çeke, deli olmuş zavallı.

Terhisinden sonra Cemal, deli amma, bol kahkaha atan ve her sözüyle dinliyenı kırıp geçiren şen bir deli yalnız subay ve asker görmemek şatiyle.

Bir gün kesrik bahçelerinden birine gezmeye gelen bir misafir grubu ile karşılaşır. Her şey bir şey sorup bir cevap alarak kâh gülüp, kâh hayret ederken, zekâ testini bilen bir akıllı öğretmende, deli Cemal'e matetmek için bir sual sorar. Ama bilinmesi güç, incebir sual.

Bu öğretmenin, böyle bir sual hazırlaması sebepsiz değil. Cemal sorularına susturucu cevaplar veriyor da ondan. Ondan deli olmasına rağmen soranları mat ediyor hep.

Öğretmen de sorusuyla onu matetmeli tabii, öğretmen bu o da soruyor:

"Cemal efendi 2 patlıcan, 3 domates, 4 biber nedir?"

Cemal cevap veriyor:

"Bir kap yemek eder."

Öğretmen hariç, evvelâ kahkahayı Cemal, sonra da suali ve cevabı dinleyenler atıyor. Soran akıllı pişman, cevap veren deli memnun, dinleyenler hayran.. (Baş 78)

XIV. İSMAIL AĞAĞIL'IN EFENDİ

1. Sopayı Yemeden Önce Söyleseydin

Pertek'in Derebaşı Mahallesi'nde oturmakta olan İsmail Ağağil'in Efendi eşeğine yani bir semer alır. Aynı gün eşeği otlaması için tarlada bir yere bağlayarak evine gelir. Akşama doğru eşeğinin semersiz olarak eve döndüğünü gören Efendi eline bir sopa alarak eşeğe vurmaya başlar. Bir yandan hayvana vururken öbür yandan da "semerini nerede düşürdün" diye sorar. Nasıl olursa hayvanın yuları Efendi'nin elinden salını verir. Hincını alamayan Efendi eşeği yakalamak için kovalamaya başlar. Eşek kaçır Efendi kovalar. Bu kovalamaca bir müddet devam ettikten sonra eşek tesadüfen semeri görür. O zaman eşeğe:

"Ulan semerinin yerini sopayı yemeden önce söyleseydin ya" der. (Bamyacı 13)

XV. JAPON HAMDİ

1. İneğin Yağı Çoğalacaktı

Pertek'in Sağman Köyü'nde yaşayan Japon Hamdi adında birisi afsuncu olarak tanınmıştır. Bir gün köylünün birisi Japon Hamdi'ye gelerek

"Hoca Efendi bizim ineğin yağı az çıkıyor bir muska yaz da ineğin yağı bol çıksın" demiş. Japon Hamdi "olur yazayım" demiş. Bir müddet sonra bir muska yazarak adama göndermiş. Adam muskayı alarak ineğinin boynuna takmış fakat ineğin yağında bir değişme olmadığını görünce muskayı sökeerek içerisine bakmış, muskanın içerisinde şu yazıyı görmüş:

"İki tosubağa bir kurbağa
Kağıt neylesin yağa
Söyle karın olacak kaltağa
Zoru versin tuluğa"

Muska içerisindeki yazıyı okuyan ineğin sahibi gitmiş Japon Hamdi'yi dava etmiş. Mahkeme kurulmuş. Hakim Japon'a "neden bu adamı kandırarak parasını aldın" demiş. Japon "ben adamı aldatmadım, gerçeği yazdım, beni dava edeceğine muskaya yazdıklarımı hanımına tatbik ettirseydi ineğinin yağı çoğalacaktı" demiş. Bunun üzerine hâkim davacının elinde bulunan muskayı almış okumuş. Davacıya "kabahat sende bu yazıda her hangi bir yalan yok, Japon doğru söylemiş" diyerek davacıyı mahkemeden kovmuş. (Bamyacı 13-14)

XVI. MEHMET AĞA

1. Beni İt mi Sandın?

Mehmet ağa Ağın'lıdır. Kıvr saçlı, bıyıklı, şişmanca, sevimli bir köylüdür. İki gün yanımızdan hiç ayrılmadı. İçkiyi çok seven birisidir.

İşte bu Mehmet Ağa'lara geçeleri bir tazı dadanmış. Sundurmadaki yağlarını, yoğurt ve peynirlerini yiyormuş. Mehmet Ağa'nın karısı ile torunu söz birliği etmişler. Gece birisinde tazıyı beklemeye başlamışlar.

Gece yarısına doğru Mehmet Ağa iyice sarhoşlanmış olarak eve dönerken bahçeye yakın yürüyemez olup düşmüş, emekliye emekliye eve doğru gelmeye başlamış. Küçük torun

bunu karanlıkta tazi sanmış. Ve uyur uyanık ninesine seslenmiş.

"Nine tazi geliyor." demiş. Yarı uykulu nine elindeki sopayı kaldırıp Mehmet Ağanın sırtına çatlatınca her iki tarafta ayıklar.

Mehmet Ağa; -Ne oluyor gibilerden karısının yüzüne bakar ve: "karacığım beni it mi sandın yoksa", deyince, şaşkınlık içinde olan karısı:

"Vallahi değil kocacığım, seni it sanmadım, yoğurdu yiyen tazısın diye vurdum." der. (Madarlı 62-63)

XVII. GALO MISDO

1. Galo Mısdı'nun Tazısı

Galo Mısdı adında biri yakın bir köye gider. O köyden bir tazi alıp gelir. Aradan bir zaman geçer. Beş on kişi atıyla eşeğiyle gelir.

"Sizin tazının sahibinin emmisi oğluyuz" derler.

Birkaç gün sonra yine başka birileri:

"Tazının dayısı çocuğuyuz." derler.

Bu bahara kadar devam eder. Tazının emmisi dayısı, komşusu, hısım, akrabası derken adamın evine gelmeyen kalmaz. Adam baharda bakmış ki, mutfakta bulgur, yağ, un; ahırda ot, saman kalmamış. Adam:

"Bu böyle olmayacak" der.

Tazıyı götürür, yolun orta yerinde bir ağaca asar. Bakar ki yeni toplanmış geliyorlar.

"Ne o?" der.

"Biz tazının komşusuyuz" derler.

(Galo Mısdı)

"Vay, tazınında Allah belasını versin, sizin de, işte
tazı karşıda, alın sizin olsun" der. (Gündoğdu 163)

24 ERZİNCAN

I. REMZİ BABA

1. Remzi Babanın Sultan Mecide Arzuhâli

Erzincan'lı şair ve nüktedan Remzi Baba, İstanbul'a yeni geldiği sırada, bir gün padişah Abdülmecid'in geçeceği yolun üstünde durarak yüksek sesle şu kıt'ayı söyler:

"Ey Padişahım, bir dur.. Dervişi ferahnâk et,

Mir'at-i zamîrinden jeng-i kederi pâk et!

Bir hafta senin harcın, on yıl mene (bana) kâfidir,

On yıl meni rahat kıl, bir hafta sen imsâk et!"

(Mânası: Ey Padişahım.. Bir dur da şu dervişi sevindir. Gönül aynasından keder pasını sil! Senin bir haftalık masrafın bana on yıl yeter. Sen bir haftacık tutumlu hareket et-sen, beni on yıl rahata kavuşturursun.) (Güngör 13)

II. AHMET İZZET PAŞA

1. Bundaki Sırr-ı Hikmet Ne?

Erzincan'lı Ahmet İzzet Paşa Elâzizde vali iken makam odasında beldenin müftüsü ile konuşurken, o sıra Ermeni Murahhası da içeriye girmiş. Paşa, onu da sol taraftaki koltuğa alarak sohbet devam ederken, Murahhas Efendi birdenbire yerinden fırlayarak Paşanın kulağına bir şeyler söyler ve tekrar yerine oturur. Müftü, acaba Paşaya ne söyledi diye merakta.. meğerse Paşanın pantolonunun ön düğmeleri açılmış.. Paşa'ya, bunu ihtar etmiş.. Paşa derya-dil.. bunun altında kalır mı hiç?.. biraz sonra Murahhasın gizli tutmasına karşılık paşa, âşikâre olarak:

"İlâhi Murahhas Efendi. Dost başa, düşman ayağa bakar derler.. halbuki, siz bu ikisinin ortasına bakmışsın..

Acep bundaki sırr-ü hikmet ne ola? diye cevap vermiş.. Müftüyü, güldürmüş.. Murahhasın yüzünü de kızartmıştır. (Sungurloğlu 263)

25 ERZURUM

I. (KALENDER) MAHMUD AĞA (EMİ)

1. Bizim Gibilere Kapı Dibi Düştü

Tifnik (Altunbulak) köyünde (çok kalender) bir Mahmut Ağa varmış. Bir gün köy odasına girer, begler hep makata kurulmuş oturmuşlar. Mahmud Ağa içeri girer selâm verir hiç biri yer göstermez. Biri de der ki:

"Sakın yanınıza almayan, köpek gibi kapar."

Mahmud Ağa, kapının yanına oturmuş demiş ki:

"He pek ileri geledim. Kusuruma bakmayın sizin gibi büyük köpekler türeyeli bizim gibilere kapı dibi düştü."
(Çelik 125)

Bizim Gibilere Kapı Dibi Düştü

Burada çok kalender bir Mahmut Ağa varmış. Bir gün köy odasına girer bekler hep makata kurulmuş oturmuşlar. Mahmut Ağa içeri girer selâm verir hiç biri yer göstermez. Biri de derki: "Sakın yanınıza almayın çöpek gibi kapar, Mahmut Ağa kapının yanına oturmuş demiş ki:

"He pek he ileri geledim kusuruma bakmayın, sizin gibi büyük kelpeler türeyeli bizim gibilere kapı dibi düştü.

(Mükerrer)

2. Kaynanam Beşiğe Koydu Sallıyor

Haşkevang köyünden ahbablık etmeye gelirler. Ahbablık yapıldıktan sonra evlere dağılırlar. Yolda giderlerken baskarlar ki biri eksik, Mahmud Ağa der ki:

"Her halde tamam değilsiniz?" Derler ki:

"Bizim Ahmet yok." Mahmud Ağa derki:

"Kardeş onu aramayın, kaynanam beşiğe koydu sallıyor."

(Çelik 125)

3. Osman Bu İki Buçuk, Osman Bu Beş..

Kalender Mahmud Ağa (Emi) duvar ustasıymış. Herifin biri ahırın altına sal (yassı taş) döşetecekmış. Mahmut Ağa ile yirmibeş liraya anlaşmışlar. Yemekleri yerler, kalkar işe başlarlar. Mahmut Emmi Osman'a (ahırın sahi'bi) derki:

"Ula Osman, o taşı aha buraya koy. Yok olmadı, aha buraya koy." derken salları Osman'a döşetir. İş bittikten sonra taşlar yerleşsin diye tekme vurmaya başlıyor. Hem de her taşa vurdukça:

"Osman bu iki buçuk, Osman bu beş, bu yedi buçuk" der ve yirmi beş lirayı tamamlar. Osman aval aval bakarken parayı hem alır, hem de çıkar gider. (Çelik 125)

4. Bir Ayı Gelmiş Onu Karşılıyorum

Erginis'ten biri Mahmud Ağa'ya misafir gelir. Mahmud Ağaya derki:

"Ula ne ediyorsun" oda derki:

"Ne edeyim, Erginis'ten bir ayı gelmiş onu karşılıyorum."

II. BEHÇET MAHİR

1. Arkamda İt Balıkları Havlıyor

Behçet Mahir, kahvede hikâye anlatırmış. Anlatmış anlatmış. Hikâye bitmiş. Bu da başlamış atmaya.

"Ben burdan Amerika'ya kadar yüzerdim. Yüzdüm, yüzdüm, bir de bakdım ki ne göreyim arkamda it balıkları havlıyorlar." (Alkan 36)

2. Yarın Üstüne Sefe Giderim

Behçet Mahir kahvede Koroğlu'nu anlatırmış, demiş ki:

"Koroğlu Çamlıbel'de otururken, zile basar Ayvaz'ı çağırır" der ki:

"Ayvaz, Bolubeyi'ne telefon et, söyle yarın üstüne sefere gideceğim." (Alkan 36)

III. HIRSIZ PERTEV

1. Tavuktan Başka Bir Şey Çalmam

Pertev diye bir hırsız varmış, tavuk çalarmış. Bunu şikâyet etmişler:

"Elbiselerimizi çalıyor" diye. Pertev de kaçanlardan kendini savunur, hâkime diyor ki:

"Hâkim Bey, benim ünümü duymuşsundur. Ben tavukdan başka bir şey çalmam." (Alkan 36)

IV. MÜEZZİN HAFIZ MEHMET EFENDİ

1. Benim Dişlerim Karnımda Takılı

Konya'lı Mutaf Hacı Nuri Küçük iplikci her yıl muharem ayında sevdiklerine aşure ziyafeti verir. Kazanlar kaynar, en az yüz elli ikiyüz kişiye aşure yedirir. Yine böyle bir yıl döneminde civıloğlu camiinin müezzini Erzurum'lu Hafız Mehmet Efendi'nin aşure yediğini gördüğüm de tüyle-rim ürperdi. Yarımşar kiloluk 10 tas aşureyi bir göz açıp ve kapayısında kaşksız olarak hemen yutuverdi. Çiğnemedен nasıl yiyorsun diye sorduğumda: "Benim dişlerim, ağzımda değil, karnımda takılı." dedi.

V. AHMED AĞA

1. İzini Sürdüm Geldim

Tekinili Şaban Emmi oturmada oturuyormuş. Pezgeriş'li Ahmed Ağa oraya gezmeğe gider. O gün de martın dokuzu imiş. Oturma odasına giriyor. Şaban Ağa diyor ki:

"Uşak bu gün martın dokuzu, Ahmet Ağa dışarı çıkmış. O günde kar yağıyormuş."

Ahmed Ağa da diyor ki:

"Ben bu termaşın hastasıyım, izini sürdüm sürdüm geldim, burada buldum." (Çelik 128)

VI. BERBER YUSUF EMMİ

1. Akşama Kadar İt Kırkıyorum

Tren Erzurum'a gelmeden önce, eski bürokratlardan biri Trabzon'dan otobüsle Erzurum'a gelirken otobüs Aşkale'de arızalanıyor. Yolcular aşağı iniyorlar. Bürokrat şoförden arızanın ne kadar süre içinde giderileceğini soruyor. Şoför "bir saat buradayız" diyince adam, saçlarını kestirmek üzere bir berber dükkanına giriyor. Yaşlıca bir berber saçlarını keserken dükkân komşularından biri kapıdan başını uzatarak berbere:

"Yusuf Emi (emmi) gene ne ediyorsun?" der.

-Ne edeyim kurban, akşama kadar it kırkıyorum." diyor.

VII.. EDİP HOCA

1. Bana Daha Büyüğünü Bul

(Erzurum'lu) Edip Hoca, dostlarından birine uğrayarak

ay bardağı istemiş, çok güzel bir takımı beğenmiş;

"Hakkı, bunları ayır ben birini alıyorum, bu akşam tecrübe edeceğim" demiş. Fakat ertesini gün çay bardağını geri getirmiş. "Hoca ne diye beğenmedin, bu güzel bardakları? diye soran dostuna o dik sesiyle:

"Hakkı, demiş; bardaklar güzel, ama bana uymuyor. Sabahleyin çayla doldurdum, şöyle bir önüme koydum, bir kendimi düşündüm, bir ona baktım! nisbetsiz.. Hele, Hakkı can, sen bana biraz daha büyüğünü bul" der. (Tanpınar 39-40)

26 ESKİŞEHİR

I. TATAR NAZMI

1. Bakmış ki Hep Eşek

Eskişehir'de bir zamanlar Tatar Nazmi adında gayet hoş-sohbet bir işçi varmış. Bundan aşağıdaki Tatar hikâyesini anlatmasını istemişler:

"Kırım Tatarlarından birisi Türkiye'ye gelmiş ve burada Kırım'da hiç görmediği eşekleri görmüş. Bu hayvanların neyin nesi olduğunu anlayamayınca akıl hocası Tatar Hasan Aka'ya sormuş; O da "Olsa olsa bu tavşanın kart babasıdır" demiş."

İşte bu hikâyeyi bakalım nasıl anlatmış kendisiyle alay etmek isteyenlere" (evet, bir Tatar Türkiye'ye gelmiş bakmış ki - sağ elini bütün hikâyeyi dinlemek isteyenlerin üzerinde gezdirerek - hep eşek..) Yalnız akli eren bir adam "Görmüyor musunuz hepimizi eşek yapıyor da fark edemiyorsunuz) demez mi?"

II. TAKKA HASAN

1. Senin Gençliğini de Bilirim

Yaşlanmış olan Takka Hasan, Eskişehir'in en eski semtlerinden biri olan Odunpazarında oturmaktadır. Bu semt oldukça yokuş ve dikdir.

Takka Hasan, baston elinde yokuşu çıkarken seslice yellenir. Bu durum üzerine:

"Eyvâh arkamdan gelenlere ne derim" diyerek hayıflanır. Kabahatını örtbas etmek için:

"Ah! İhtiyarlık ah!" diyerek bağırır.

Arkadan kimsenin gelmediğini fark edince:

"Haydi be! Ben senin gençliğini de bilirim" der.

III. CANFES MUSTAFA

1. Ölecek Gün mü Bulamadın?

Mamuca köyü erkekleri, Çarşamba günü Eskişehir'in pazarı olduğu için bütün ürünlerini o gün pazara götürürler. O gün köyde erkek bulunmazmış. Canfes Mustafa çok yaşlı olduğu için köyde kalır.

Bir Çarşamba günü yaşlı komşusu Mehmet Ağa ölüvermiş. Cenazenin yakınları:

"Mustafa Amca ne olur. Mehmet Ağa üst katta, gelde aşağı indirelim. Hazırlığımızı yapalım" demişler.

Canfes Mustafa:

"Cenazeyi benim sırtıma verin, aşağı indireyim" der. Der ama ikinci basamaktan aşağı yuvarlanır.

"Yaktın beni Mehmet, Çarşamba'dan başka ölecek gün mü bulamadın" diye bağırır.

IV. DELİ SÂDİK

1. Güveç Yapacağım

Eskişehir'in en eski semti olan Odunpazarında oturan Deli Sadık, bakkala girer, bana leblebi ver, sucuk ver, iğde ver, yarım kilo da helva ver" deyince

Bakkal:

"Ne yapacaksın oğlum, bu kadar şeyi" diye sorar.

Deli Sadık:

"Çock konuşma. Fırıncı beni bekliyor. Güveç yapacağım" der.
(Özkan)

27 GAZİANTEP

I. HASIRCIZÂDE MEHMET AĞA

1. Değirmen Taşı!

Antep'li halk şairi Hasırcızade, bir gün Sadrazam Keçeci Zade Fuat Paşanın parmağındaki yüzüğe dikkatli dikkatli bakıyormuş. Paşa sormuş:

"Taşıma mı bakıyorsun?"

"Evet Paşam.. ne taş diye bakıyorum."

"Elmas!"

"Affedersin amma, bir şey soracağım: Sana kaç para getiriyor?"

"Hiç!."

"Hasırcızade gülümsemiş:"

"Benim de dede yadigârı bir çift taşım var amma, her sene bana elli altın getirir?"

"Ne taşı bu?"

"Değirmen taşı.. Paşam!" (Güngör 26)

2. Bir Kör Kadı Azledilmiş

Vaktiyle Antep'te Abdülmuhsin adında tek gözlü bir kadı varmış. Rüşvetçi, kötü ahlâklı bir adammış. Değiştirilmesi için yapılan teşebbüse İstanbul'dan bir türlü cevap gelmemiş. Nihayet şâir Hasırcızade, bizzat harekete geçmiş ve Şeyhülislâma bir arzuhal sunarak, kadının azlini temin etmiş. "Naibüşşer" in değiştirildiğini çarşı içinde dolaştığı bir sırada kendisine gelip haber vermişler. Hemen oracıkta irticalen şu mısraı söylemiş:

"Dîdeler rûşen ola, kör kadı mâzul oldu" (Güngör 28)

3. Vükelâ Vapuru Bu!

Antepli Şair Hasırcızâde Mehmet Ağa, bir gün vükelâya mahsus vapurla Boğaziçine gidiyormuş. Yanındaki paşalardan biri, vapurun ağır yürüdüğünden şikâyet edince Hasırcızâde dilinin ucuna gelen iki mısraı söyleyivermiş:

"Hâmil olmuş ne girânâyeleri işbu vapur

Nola ağırca yürürse bu sulara mazur.." (Güngör 44)

4. Şehit Oldu İki Gazi!.

Antepli Şair Hasırcızâde Mehmet Ağa, Müslümanlığı yeni kabul eden fakir bir hıristiyan için iane toplandığı zaman, o devirde "Gazi" adı verilen altınlardan iki tanesini de kendisi vererek şu mısraı söylemiş:

Müslüman oldu bir kâfir, şehit oldu iki gazi.."

(Güngör 48)

5. Keçeyi Sudan Çıkarmak

Gaziantep'in yetiştirdiği eski bilginlerden Şair Hasırcızâde, bir ara İstanbul'a gelmiş. Sadrazam Keçecizâde Fuat Paşa'nın ziyaretine gitmiş. Paşa, konuğa çok saygı göstermiş. Konuşmaya başlamışlar:

"Üstadım, sizin falınızı, bilginizi işittim. Çoktandır sizinle tanışmak isterdim.

"İltifatınıza teşekkür ederim."

"Siz, Hasırcızâdesiniz, ben Keçecizâdeyim. Hasırla keçe arasında yakın münasebet vardır. Bu bakımdan da yabancı sayılmayız.

"Evet paşam, siz keçeysi sudan çıkarmışsınız. Bizim hasır hâlâ ayaklar altında" der. (Atalay 120)

II. ÇEKMECELİZÂDE HACI MUSTAFA

1. Getirin Sarı Paşayı Atın Cehenneme

1165 tarihlerinde Azaz ve Kilis sancak beyi olan zulüm ve şiddeti ile meşhur Sarı Abdurrahman Paşa bir kış günü Çekmecelizâde Hacı Mustafa Efendiyi ziyarete gelir. O sırada caminin damında loğ çekmekle meşgul olan hoca hiç aldırılmaz, işine devam eder. Paşa bir müddet sabreder. Çekmecelizâdenin geciktiğini görünce dama yanına çıkar. Çekmecelizâde Paşaya birşey söylemeden elinden tutarak damın dört tarafını dolaştırır. Paşa hayretle sorar:

"Hocam, beni böyle damın başında ne dolaştırıyorsun?" der.

Hoca şu cevabı verir:

"Zalimin bastığı yerde ot bitmez derler. Seni caminin damında dolaştırmaktan maksadım budur. Bastığın yerde ot bitmez. Caminin damı da kışın damlamaktan kurtulur. Hiç olmazsa camie bir hayrın dokunsun" der.

Paşa bu cevaptan çok müteessir olur. Damdan aşağıya indikten sonra hoca ile münakaşaya başlar.

"Hocam kıyametin hesabı bir günde bitecek diyorsunuz. Bu kadar mahlukatın hesabı nasıl bir günde bitebilir."

Hoca mütecellidâne (celâdetle) cevap vermiş:

"Paşa, esasen Allâh kullarının ne yaptığını bilir. Meselâ senin hesabın getirin Sarıpaşayı, atın cehenneme!"

emrinden ibarettir. (Kilisli Kadir)

III. HACI ÖKKEŞ

1. Benim Adım Ökkeş Değil

Gaziantep'in ilçesi Kilis'te Öncüpınar gümrük kapısının bulunmasından ötürü kaçakçılık oldukça fazladır.

İşte kaçakçılık yapanlardan biri olan Ökkeş elde ettiği kaçak malları, otobüsle şehir dışına çıkarmak isterken, polisler bu işten haberdar olur. Otobüste arama yapılırken mallar ortaya çıkmış. Polisler yolcular arasına dalıp;

"Ökkeş kim? Kimse ortaya çıksın" diye bağırıldılar.

Fakat yolculardan çıt çıkmamış. Polisler bir hayli uğraşmışlar. Sonra Ökkeş'i teşhis etmişler. Polisin biri öfkeli ve sert bir biçimde:

"Biraz önce Ökkeş kim deyince niçin ses çıkarmadın, senin adın Ökkeş değil mi?" demiş.

Ökkeş korku içinde, ama cevap verme mecburiyetinde olduğundan korkak ve titrek bir sesle cevap vermiş:

"Şeyy... benim adım Ökkeş değil.. Hacı Ökkeş" (Akis)

IV. ANTEPLİ RUHİ

1. Dayağa Müstehaksın

Bağdat taraflarında "remil" ilmüne meraklı olan bir zat, şöhretini işittiği Antep'li âlim Ruhi'yi görmek ve kendisinden "remil" ilmini daha tam bir şekilde öğrenmek arzusu ile Kilis'e kadar remil ata ata gelir. Ruhi'nin

hanesini bulur. Kapıyı çalar. İçeriden kimi istediği sorulunca Ruhi efendiyi istediğini söyler. Ruhi kapıya çıkarak sorar:

"Ne istiyorsunuz?"

"Sizin şöhretinizi işittim Bağdat'tan beri remil tahsil etmeye geldim. Hatta eviniz de remil atarak buldum"

Ruhi bu adama iyi bir tokat askettikten sonra şu cevabı verir:

"Mâdem benim evimi bulabilecek kadar remil biliyor idin. Sana remil öğretip öğretmeyeceğimi remil atarak anlamalıda ona göre buraya gelmeli idin. Bu noktayı anlamadan kalkıp Bağdat'tan beri buraya kadar geldiğin cihetle dayığa müstehaksın'." der.

28 GİRESUN

I. DELİ YANI

1. Parayı Bana Şimdiden Ver

Bundan 30-40 yıl kadar evvel, Giresun'un boğgezer takımından bir Deli Yani varmış. Önceleri hali vakti yerindeyken talihinin ters dönmesinden servetini kaybederek yarı meczup, yarı dilenci serâzât dolaşır olmuş. Eline bir kaç kuruş geçse hemen içkiye verir. Şurada burada sızar kalırmış.

Bir gün içkisizlik başına vurur. Fakat kendisine üçbeş metelik verecek kimse çıkmaz. Ne yapsın? Sokak sokak sürtüp dururken karşıdan beyaz eşeğiyle Kaptan Yorgi'nin gelmekte olduğunu görür. Hemen boylu boyunca yere uzanır. Biraz sonra yaklaşan Belediye Reisi, Deli Yani'ye kenara çekilerek yol vermesini söyler. Fakat o hiç aldırmaz. Kaptan Yorgi birkaç kere tekrar eder. Deli Yani oralı olmaz. Nihayet yavaşça doğrulup:

"Reis Efendi, der, ben bu şehirde ölünce Belediye ölümü kaldırmak için ne kadar masraf eder?"

Kaptan Yorgi:

"(....) kuruş! diye cevap verir."

Bu sefer Deli Yani:

"Aman, ne olur Reis Efendi? sen o parayı bana şimdiden verde kafayı doya doya bir çekeyim. Çünkü ben bu şehirde ölmekten vazgeçtim. Gidip başka bir şehirde öleceğim." der. (Öneş.9)

2. Karını da Beraber Alırım

Zengin Rumlardan biri kızını evlendirmek istiyor. Fakat vereceği genç, üç yüz altınlık dirahomayı az bulduğu

için kızı almamaktadır. Bunu işiten Deli Yani hemen adama giderek der ki:

"Yâhu, sen bana üçyüz değil yalnız otuz altın ver, ben karını da beraber alırım!" der. (Öneş 9)

II. KEŞAPLI KEL İMAM

1. Aldı Fitili

Vaktiyle Keşap'ta, Kel İmam namıyla maruf, açık göz, hilebaz, hinoğluhin bir imam varmış. Birgün caminin kandilleri için alının kocaman fitili cebine indirip Giresun'a gelmek üzere kayığa biner. Deniz güzeldir. Yelken de uygun bir gün doğrusuyla tamamen dolunca, tekne yağ gibi kaynamaya başlar. Dümenin yekesi elinde keyifli kıçüstüne uzanan kayıkçı, bu gidişi tarif için imama hitaben:

"Aldı fitili Kelimam! Diye söylenir.

Beriki sararır, kızarır, morarır ve birdenbire, aşırıldığı fitili çıkarıp:

"Ulan, aldım sa yemedim e!.." Diyerek denize fırlatır. (Öneş 7)

III. MOLLA İSMAİL

1. Muska

Vaktiyle Giresun'un Kırık'lı köyünden Emanet isimli bir Rum gencine çok şiddetli bir baş ağrısı ekleşir. Çeşit çeşit ilâçlar ve papazlara okutup üfletmeler hiç fayda vermez. Aksine olarak, ağrı başladımı günlerce haftalarca sürer. Ne yapacağını şaşırın Emanet bir de hocalara mura-

caat etmeyi tasarlar. Mustaların tesirliliğiyle ün almış, Molla İsmail namındaki üfürükçüye giderek bir muska ister. Molla ilkin; "Yahu, gâvura muska geçer mi?" diyerek başından savmaya çalışırsa da berikinin yalvardığını ve işin ucunda iki Mecidiye olduğunu anlayınca istediği muskayı yazıp vererek bunu fesinin ortasına dikmesini tembih eder.

Muska derhal tesirin gösterir. Emanet'in başı on sene, yirmi sene ağrımaz. Nihayet herif! "Bu kadar tesirli muskada acaba neler yazılı? diye merak ederek başka bir molla-ya okutmaya götürür. Molla, muskayı açıp içindeki kâğıda göz atınca katıla katıla şu satırları okur:

Kara katırın sağrısı,
Gitmesin başının ağrısı.
Bu yıl bu yeter,
Yeniye daha beter.

IV. GİRESUN'LU KARAYILAN

1. Arabuloğlu

30 yıl kadar evvel Giresun'un Kırıklı'da Karayılan adında bir katırcı varmış.

Ermeni tüccarlardan biri Karahisar'a demir göndermek ister. Bunun katırına yüklenir, ismini öğrenmek isteyen mal sahibine Karayılan:

"Yaz der, atla geç deresinden Arabuloğlu."

Ve çekip katırını gider Karahisar'a:

Gönderdiği malın ne olduğunu uzun zamandır öğrenemiyen Ermeni tüccar Arabuloğlu'nu arayan dursun, o demirle-

ri kendi hesabına satıp izini kaybeder. (Öneş 9)

V. MEHMET İCİ (AĞA)

1. Sıpası Büyür de Eşek Olur

Alucralılar oldukça fazla meyilli bir yamacın orta yerinde eğik duran kocaman bir ağacı kesmeğe koyulurlar. Fakat dereye yıkılmaması lâzım. Bunun için çare düşünürlerken Mehemmet İci (Ağa) der ki; Yahu bizim Kadıyora'nın (Alucralıların akıl hocası olan bir kişi) Eşeğini bağıyalım. Hayvanı "deh" diyip sürersek dereye yıkılmakta olan ağacı doğrultup yukarı alır!

Bu fikir çok beğenilir. Gidip Kadıyoran'a danışırlar. Kadıyoran üç beş saniye düşünür "Pekâle" diyerek kabul eder. Bunun üzerine hazırladıkları uzun urganın bir ucunu ağacın tepesine, öbür ucunu hayvanın semerine bağlarlar. Derken hiç umulmayan bir anda büyük çatırtılarla aşağı doğru devrilmeye başlayan ağaç eşekceğizi havadan sallıya sallıya götürüp karşı yamaca çarparak pestilini çıkarır..

Bu acıklı olay karşısında zavallı Kadıyoran:

"Kartal mı oldun ki uçuyorsun, vah uzun kulâklım vah! .." diye ağlayıp dövünür ve sebep olanlara çıkışırken, Mehemmet Ağa yaklaşıp arkasını sıvazlıyarak: "Ağlama İci, ağlama; sıpası büyür de eşek olur!.." der. (Çetiner 101)

VI. DELİ EMİN

1. Katli Vacip Oldu

Çukurköyden Deli Emin, sabahleyin elinde girebi dışarı fırlar. Karşısına ilk olarak, kiliseye gitmekte olan Rum

papazı çıkar. Deli Emin girebiyi kaldırıp papazın önüne dikerek:

"Hey bana bak! diye bağıırır. Sana birşey soracağım. Bilirsen kurtuldun, bilmezsen şu girebiyle kelleni uçuracağım. Söyle bakalım, beşte misin, yedide misin, otuzda mısın, kırkta mısın?"

- Korkudan şaşırın papazcağız tabii bu lâflardan birşey anlamaz, bocalar, dili tutulur, cevap veremez. Bunun üzerine deli Emin:

"Senin katlin vacip oldu!" diyerek girebiyi şöyle bir sallar. Papaz hızla kafasını eğdiği için girebi yanlış külahını uçurur ve derisini bir barça sıyrır. Papaz selameti kaçmakta bulur. Ve doğru Giresun'a inerek şikâyette bulunur. Jandarmalar Deli Emmini yakalayıp mahkemeye getirirler Hâkim sorar:

"Sen niçin bu adamı öldürmek istedin?"

"Çünkü sorduklarıma cevap veremedi, bunun için bu herifin katli vacip oldu."

"Ne sordun da cevap veremedi?"

"Efendim ben ona, beşte misin, yedide misin yani beş vakit namaz mı kılarırsın, yoksa yedi günde bir kiliseye mi gidersin?" diye; otuzda mısın, kırkta mısın? yani otuz gün oruç mu tutarsın, yoksa kırk gün pehriz mi yaparsın?" diye sordum. "Bu nabekâr cevap veremediği için ne müslüman ne hıristiyan olmadığı anlaşılmıştır. Dünya yüzünde yeri yoktur; katli vacip olmuştur." dedim. (Öneş 16-17)

VII. MIĞIR AHMET

1. Halinize Gülüyorum

Üç arkadaş geceleyin bir mezarlığın yanından geçerken içlerinden birisi "Ölülere selâm vermek sevaptır." diye başını döndürüp mezarlığa seslenir.

"Esselâmün aleyküm ya ehli kubur!.."

Bu anda beklenmedik bir şey olur. Mezardan cevap gelir.

"Ve aleyküm selâm ya ehli dünyâ!"

Neye uğradığını şaşırان üç arkadaş korkudan yere yıkılmak üzereyken birdenbire bacaklarına kuvvet gelir, arkalarına bakmadan koşmaya başlar ve kendilerini ilerdeki kahveye dar atarlar. Başlarına geleni kekeliye kekeliye güçbelâ anlatırlar.

Bu vakadan sonra artık kimse geceleyin mezarlığın önünden geçmeye cesaret edemez. Her yerde, hep bu mezardan gelen cevaptan bahsedilmektedir. Bir kahvede gene söz açılınca, Mıgır Ahmet olduğu yerde kıs kıs gülmeğe başlar. Diğerleri hayretle bakarlar. Ahmet dayanamaz.

"Halinize gülüyorum, der. Çünkü o akşam mezarlıkta cevap veren bendim. Kız oynatacaktık da arkadaşları bekliyordum." der. (Öneş 17)

VIII. ELİFO (ELİFOĞLU)

1. Evde Karımın Aklı..

Giresin'un Hisargeriş Köyünde Elifoğlu adında bir eşgıya varmış. Çok suçlar yaptıktan sonra idama mahkum olmuş. Hapisten kaçarak evine varmış o gece evinde yatmış, sabah-

tan jandarmalar kapıyı sarmışlar. Elifoğlu'na:

"Kapıya çık, hükümet seni istiyor." demişler.

Elifoğlu tabii asılacağını anlamış, karısı yemek fi-
lan yedirdikten sonra helallaşmışlar. Kocası ayak üzeri or-
ta yerde demişki:

"Gidiyorum, asılacağım, hakkınızı tekrar helal edin"
demiş.

Karı saf olduğundan, kocasına bir tuz torbası vermiş.
Kocası:

"Bu ne?" diye sormuş.

"Ben asılmaya gidiyorum. Sen bana duz torbası veriyor-
sun." diye gülmüş.

Jandarmalar Elifoğlu'nun elini bağlamış. Batlama dere-
sine aşağı gelirken, Elifoğlu güzel bir geline ras gelmiş,
ona çok havas etmiş. Mahkeme kapısına gelmişler, Hâkim E-
lifoğlu'nu huzuruna çağırılmış; Elifoğlu tam şaşkın bir vazii-
yette iken, olmıyacak bir şeyi sormuş. Elifoğlu hâkime de-
miş ki:

"Evde karımın akli, yolda S. min akli, burda senin
aklin, hiç farkı yok" demiş.

Hâkimin bu laf hoşuna gider; berat kararını vermiş.
(Caferoğlu 87)

IX. TEKERLEMECİ AVCI

1. Kendi Hanesini Zor Bekler

Vaktiyle Bulancağın Kızılev köyünde Külünk Mehmet adın-
da bir adam varmış. Karısı hakkında çeşitli dedikodular ya-

pılır, geceleri evine girip çıkanlar olduğunu söylenirmiş. Külünk Mehmet köye kolcu (bekçi) yapılır. Köyün avcı namında bir de meşhur tekerlemecisi vardır. Bir gün hep birden otururlarken kahvede,

Yahu şu bizim külünk Mehmet için de birşeyler söyle! derler. Avcı göz ucuyla şöyle bir bakarak başlar:

"Külünk Mehmet Bizim köyün kolcusu
Hiç tükenmez kızilevin yolcusu
Bir gece kol bekler, bir gece yol bekler
Kendi hanesini zor bekler." (Çetiner 102)

29 GÜMÜŞHANE

I. TORUL'LU HÜSNÜ DAYI

1. Kahveden Başka İçmem Dokunur

Hüsnü Dayı; Gümüşhane'nin Torul ilçesine bağlı, fakir bir dağ köyü olan Köstere'de doğmuş, büyümüş. Geçimini ondunculukla sağlayan birisidir. Konuşurken kelime oyunları yapmayı çok severdi. Mecbur kalmadıkça köyünden çıkmazdı.

Hüsnü Dayı, soğuk bir kış gününde bir yakınına uğramak üzere Gümüşhane'ye iner. Aksilik aradığı şahsı bulamaz. Geciyi nerde geçireceğini düşünüp gezerken bir sabahçı kahvesine rastlar. Otelde kalacak parası yok. Yoksulluk bu ya, birkaç çay içebilecek parası var. Fakat bu parayla sabaha kadar kaç çay içebilir ki? Neyse Hüsnü Dayı para bitene kadar birkaç çay içer. Para biter ama sabaha daha çok var.

Hüsnü Dayı düşünür:

"Nasıl da biz çay parasını veremeyeceğiz, bari ağız tadıyla bir kahve içeyim" der.

Garson:

"Çaylar geldi" der.

Hüsnü Dayı:

"Benim ki kahve olsun" der.

Garson acizlenerek,

"Kahvemiz kalmadı" der.

Hüsnü Dayı rahat bir soluk alıp, alışılmıgın dışında bir sesle;

"Kahveden başka içmem, dokunur." der.

2. Her Sözüm Senettir

Hüsnü Dayı'nın kış hazırlıkları için paraya ihtiyacı olur. Dağda şaşalı bir yazlık evi olan zengin birinden para

ister. Lakabı Bakırcı olan Hüseyin Ağa karşılığını nasıl alacağını sorar. Hüsnü Dayı da ilkbaharda yazlık eve çıkmadan önce ona beş katır yükü odun söz verir.

Bakırcı:

"Ama ya getirmezsən?"

Hüsnü Dayı;

"Hiç korkma, sözüm senettir."

Bakırcı: Senet dedinde aklıma geldi. En iyisi seninle senet yapalım." der.

Hüsnü Dayı:

"Olsun" der.

Neyse bahar geçer, yaz geçer odun yok. Getirmeye de hiç niyetli değil.

"Nasılsa bir topal katırım var; senetle benden ne alırsın ki" der. Bir gün kargılaşır. Bakırcı:

"Hüsnü Dayı, odun ne oldu?"

Hüsnü Dayı;

"Odunu unut evlat."

Bakırcı;

"Hani sözün senetti."

Hüsnü Dayı rahatça;

"İler sözüm senettir. Ama her senetim söz dedim mi?" der.

3. Nerde O Bakır, Çaydanlık

Hüsnü Dayı şehirde çalışan oğlunun yanına gider. Evde ilk defa gördüğü bir şeyi merak eder.

"Oğlum bu ne?"

Oğlu;

"Buzdolabı baba"

Hüsnü Dayı;

"Ne işe yarar?"

diye sorar.

Oğlu;

"Baba, yiyecek maddelerini bunun içine koydun mu kısa sürede bozulmaz. Burası da buzluk. Burası daha dayanıklı" der.

Hüsnü Dayı oğlunun olmadığı bir gün çay demler. Tam içecekken ezan okunur. Abdest alıp öğle namazını kılayım der. Çayı da gönül rahatlığıyla buzluga koyar. Namazını kılıp gelir. Çaydanlığı alıp bardaga eyer; tak diye ses çıkar. Açıp bakar ki çaydanlığın içi buz.

"Aaah yeni sistem ah!. Nerde o bakır çaydanlıklar, nerede o eski çam odunu köyler" der.

30 HAKKÂRÎ

I. HÜSEYİN DEDE (ERDEMLİ)

1. Hem Düşündüm, Hem de Doğru Yazdım

Hakkari'nin Esendere kazasında doğan ve çiftçilikle uğraşan hoş görülü, neşeli ve şaka yapmayı seven Hüseyin Erdemli adındaki biri oğlunu askere gönderir. Hüseyin Dede oğluna hemen bir hafta sonra mektup yazar:

"Oğlum, askerliği bitirdin sayılır. Şurada 23 ay 23 gün kaldı. Sana ellibin lira para gönderiyorum. Gelirken harçlık yaparsın. Bir haftanın geçtiği gibi hemen kalan 23 ay 23 günde geçer." der.

Oğlu askerliği bitirip geldikten sonra babasına sorar:

"Baba ilk yazdığın mektubu düşünmeden mi, yoksa yanlışlıkla mı yazmıştın?"

"Hem düşündüm, hem de doğru yazdım." der.

"Peki askerliğin ilk haftası geçince iki senenin hepside mi biter."

"Oğlum ameliyatın nasılkı masaya yatıncaya kadar bir zorluğu olduğu gibi, Askerliğin de gidinceye kadar bir zorluğu vardır. Asker elbisesini giydin mi askerliği bitirdin sayılır." (Acar)

2. Marş Marş Emru Almamış

Hüseyin Dede, sanat okulunda sınıfta kalmış Satılmış adındaki bir öğrenci ile bir berber, bir de çırağı, berber dükkânında otururlarken usta kalan öğrenciye sorar:

"Satılmış, senin okul ne oldu?"

"Yerimde sayıyorum usta."

Çırak öğrencinin söylediğini anlayamaz. Ustanın ya-

nında öğrenciye de soramayınca Hüseyin Dedenin yanına yaklaşır ve kulağına eğilir.

"Hüseyin Dede, Satılmış yerimde sayıyorum dedi, o ne demek?"

"Oğlum, öğrenci Satılmış derslerine iyi çalıştığından, istirahat etmesi için marş, marş emri vermemişler, o da marş, marş emri olmadığı için yerinde sayıyormuş." der. (Acar)

3. Tersine Çevirdim Ezberliyorum

Hüseyin Dede kahveye girer masanın üzerinde bir gazete görür. Biraz resimlerine bakar, biraz okur. Gecede koyun güttüğü için uyuya kalır. Kahvede arkadaşlarından biri Hüseyin Dede'nin elinde bulunan gazeteyi ters çevirir altını üstüne getirerek eline bırakır. Biraz sonra uyandırır.

"Hüseyin Dede, madem gazeteyi elde tutmayı ve okumayı bilmiyorsun bırakta bilenler okusun?" der.

"Bilmesem elime alırmıyım"

"Alsan neye yarar? Gazeteyi ters tutuyorsun."

Bakarki Hüseyin Dede elindeki gazete ters.

"Havadisler çok hoşuna gitti. Doğrusundan bir kaç defa okudum, şimdi tersine çevirdim ezberliyorum." der. (Acar)

31 HATAY (ANTAKYA)

I. YETİM BEKİR

1. Ona da İt Lingi Derler

(Erzin Bozdoğan Aşiretlerinden aşağı obalı) Yetim Bekir ile Killi Yusuf Zindan Dağında tosak ağacını kesip arkalarına denk edip yola düşerler.

Yetim Bekir ince dalan Killi Yusuf boğa gibidir. Bunlar Maraş'a giderek yüklerini satarlardı. Bir zaman gidince bizim yetim Bekir tıslamağa başlar. Kendi kendine bir tilki düzeni kurar. Killi Yusuf'a seslenir:

" Bire Yusuf ede, şu sırtımdaki yüküm olmasa, sana güzel güzel yürüyüşü bire edem?"

" Şu yükümü sen al da Yusuf ede; yürüyüşü gör bakalım" der. (Özgür 41)

2. Çayı Geçtik Ya!

Bir cenaze merâsiminde bulunan Erzin'li iki kafadar olan Yetim Bekir ile Killi Yusuf cenaze namazını kılıp geri dönerlerken, Killi Yusuf sormuş:

- Yahu sen abdest almış mıydın ki orada namaz kıldın?

Yetim Bekir cevap vermiş:

- Abdest mi? Çayı geçtik ya! (Hızlı 77)

II. ERZİN'Lİ (AHMET BEKİR) BEKİR AĞA

1. Daşa Geçti Bekir Ağa

(Erzin Bozdoğan Aşiretlerinden) Yukarı obalı Bekir Ağa'nın kızı Zeynebi, aşağı obadan Âşık Ali kaçırmış, Mahkemeye düşmüşler. Hâkim Bekir Ağa'dan sorunca, Bekir Ağa şöyle demiş:

miş?

"Ne söyleyeyimde ne anlatayım Hâkim bey.. Sabahleyin tana karşı, kapılarda gepir gepir, asmalarda zapır zapır incirlerde gasur gasur, ite bir ürüyen oldu" demiş.

Hâkim de "Dağa geçti Bekir Ağa" demiş. (Özgür 55)

2. Dünya Eziyetinden Kurtardım.

Gene çete harbi içinde Erzinli Ahmet Bekir üç arkadaşı ile tüsüz köyünden geçerken tarlada güneyn altında çift sürmekte olan köylüyü göstererek dur seni şu Dünya eziyetinden kurtarayım der. Mavzeri gözeterek herifi tavuk vurur gibi vurur.

Yanındaki arkadaşı:

"Ne yaptın yahû der."

"Ne yapacam adamı Dünya eziyetinden kurtardım" der.

(Özgüven)

III. MUSTAFA EMMİ

1. Aşıktan Aşağı İnenin Anasını Avradını

Bir gün Erzin'li Mustafa Emmi tarlasındaki ekinleri ziyarete gitmiş. Dönüşte kahveye uğramış. Arkadaşları sormuşlar:

- Ekinler ne âlemde,

- Vallâhi ekinler-göbeğini işâret ederek-buramda var, demiş.

Ya Mustafa etme tutma, biz de ekinleri seninkilerle beraber ektik. Diye söylemişler.

- Öyleyse diz boyu var, demiş.

- Biraz daha in demişler.

Oda:

- Aşıktan aşağı inenin anasını avradını.. demiş.

(Hızlı 77)

IV. HÜSEYİN AĞA

1. Hatay'lı ve Cin

Kayseri'linin kurnazlığıyla baş edemeyen cin kalkıp Hatay'a gelir. Burada geçimini sağlayabilmek için, Hüseyin Ağa adında bir çiftçiyle anlaşır. Ve ortaklaşa ekin ekmeyi kararlaştırırlar. Hüseyin Ağa cin'e;

"Tarlaya ekilenin altı senin, üstü benim olsun" der.

Bunun üzerine Hüseyin Ağa kurnazlık düşünür ve tarlasına fasulye eker. Mahsül kaldırma zamanı gelince kendi payını alır. Cin'e sadece işe yaramaz kökü kalır. Cin çok kızar ve Hüseyin Ağa'ya,

"Bu sefer toprağın altı senin üstü benim olsun" der.

Kurnaz Hüseyin Ağa bu sefer tarlaya fıstık eker yine mahsül kaldırma zamanı gelince kendisine oyun oynandığını gören cin Hatay'lılarıyla da başedemeyeceğini anlayarak. Hatay'dan kaçıp gider. (Baytar)

32 ISPARTA

I. KARA BEKİR

1. Dön Kara Bekir Dön

Kara Bekir Akşehir'den arabasına yolcu alır.

Yolcu epey yol aldıktan sonra sorar:

"Burası neresi?

Kara gedik.

Biraz daha ilerler.

Burası neresi?

Kara çayır.

Ya burası?

Kara guyu.

Ya görünen yer?

Karaağaç.

Adın ne?

Kara Bekir.

Al şu parayı.. dön Gara Bekir dön der.. (Onar 87)

II. ZEYNEP EBE

1. Kaldırırver Şu Çalıyı

İhtiyar Zeynep Ebe; ahliya puhluva,

Gider bağlara çalı-çırpiya.

İşçak vurmış iyice beynine,

Lokma girmemişti daha ağzına

Takattan kesilir, düşer hendeğe,

Canın alması için yakarır TANRI'YA

Duası kabul olunur, ihtiyar ebenin.

Sesi duyulur hemen başucunda EZRAİ'LİN

Azrail; der neye çağırdın? Ben geldim.

"Hâ! oğul; kaldırırver şu çalıyı. Çok yoruludum." der.

(Onar 87)

III. EŞEK ÇEKMEZ HASAN

1. Yettin Gayri Saffet

Merhum iki kafadar, Suvarlı Eşek Çekmez Hasan ile Doğarlı Deli Bekmez, merhum bakkal Saffet Ağa'dan kavrulmuş fıstık alırlar, tabii parasını vermiyesiye.

Hergün dükkanın önünden geçerler, onları gören Saffet Ağa da mesçek dükkandan aşağı iner, önlerine çıkarak fıstık parasını ister. Onlar da yarın der geçerlermiş.

Birgün kahveden dönen Saffet Ağa köprüde iki kafadarı bir arada görünce: "Ağalar verin şu fıstık paralarını" der.

"Onlar da yettin gayri Saffet" derler. Hırpalarlar.

(Onar 88)

IV. ZENGİBARLI UZUN ALİ

1. Geçmiyen Gümüş Çeyrek

Hemşehrimiz Zengibarlı Uzun Ali'nin gümüş çeyrek bozdurmak istediğini sezen çarşı esnafı aralarında anlaşır, gümüş çeyrek sahibine, bu para kalp derler.

Gümüş çeyrek sahibi de:

"Hacı Nacak,

Gannı Bacak,

Tavıkların Gıdı,

Gapçıkların Bıdı,

Horoz ötmez,

Mum yakmaz,

İt üyütmez,

Suvarlı eşek çekme,

Doğarlı Deli Bekmez olduktan sonra bu çarşıda benim

gümüş, çeyrek geçmez der, atar parayı gider." (Onar 88)

V. RAMAZANZÂDE YUSUF EFENDİ

1. Dilime Bağla Dilime

Hacı Ramazanzâde Yusuf Efendi dükkanının önünde otururken eşeğiyle bir köylü geçer.

"Hoş geldin Ali Ağa."

"Hoş bulduk."

"Nasılsın, iyimisin?"

"İyiyim ağa, eşeği nereye bağlıyayım?"

"Dilime bağla, dilime" der. (Onar 89)

VI. HACI HAFIZ

1. Dart Al Dart Ver

Hacı Ramazan Zâde, Hacı Hafız merhum'a köyden bir çömlek hediye yoğurt gelir. Buna karşılık merhum çömleğe köpük helva doldurur gönderir. Durumdan memnun köylü her hafta bir çömlek yoğurt getirir, bir çömlek helva götürür. Merhum Hacı Hafız;

"Bir kuruşluk yoğurt gelir, üç kuruşluk helva gider ne yapmalı?" der. Birgün yine yoğurt getiren köylüye:"Dur tartalım, kilosu kaç kuruş onu söyle" der ve şaşırان köylüye

"Öyle iş yok; dart al, dart ver, dart al dart ver" der. (Onar 89)

VII. TATEŞ NURİ

1. Adâlet Arıyorum

İkisi ağır, toplam altı kişinin yaralandığı bir trafik

kazası sonucu sürücü Tateş Nuri'nin 6 ay hapsine karar verildiğini hâkim söylediğinde; Tateş Nuri çakmağını çakıp mahkeme salonundaki sıraların arasına eğilir.

Ne aradığını soran hâkime de:

"Adalet arıyorum. Hâkim bey adâlet" der.

Sonuçta mahkemeye saygısızlıktan iyi huy indirimi kaldırılıp 135 gün yatması gereken hapiste, tam 180 gün yatırılır.

Kendi deyimiyle Zeybekoğlu'nun besihanede 6 ay misafir edilir. (Öztaş-Dülgerbâki)

VIII. LAVLAN NÂCİ

1. 250 Gram Daha Olsa Bir Kilo Eder

Devlet Su İşleri, personel alım imtihanına şoför aday olarak giren Yalvaç'lı Lavlav Naci'ye 750 gramın kaç kilo olduğu sorulduğunda, biraz durakladıktan sonra:

"250 gram daha olsa bir kilo eder" cevabı üzerine imtihanı kazanır.

Halen D.S.İ. 18 Böl. de şoför olarak çalışmaktadır. (Öztaş-Dülgerbâki)

IX. NURİ HOCA

1. Şu Bağcıkla Bağlayın İş Bitsin

Isparta'lı Ethem Efendinin oğlu Nuri Efendi Hoca, yanında birileriyle bir ayakkabıcının kızını, bir ayakkabıcı tamircisine istemeye giderler. Söz çok uzar, yapılacak eşyalar bakımından bir türlü anlaşamazlar.

Nuri Hoca gitmek üzere ayağa kalkar, gitmeye hazırlandığı sırada oradakiler:

"Hocam nereye gidiyorsunuz?" derler.

Bu konuşmalardan sonra, Nuri Hoca:

"Oğlum işi niçin uzatıyorsunuz. Şu ayakkabıyı, şu bağcıkla bağlayıverin, iş bitsin" der. Gerçekten bu konuşmadan sonra iş biter. (Altuntabak)

X. HACI AHMED USTA

1. Enikti Büyüdü, Köpek Oldu

Debbağ (derici) esnafından Erikcioğlu Hacı Ahmed Usta'nın yanına öksüz, aynı zamanda cılız ve küçük yapılı bir çocuğu çırak alması için getirirler. Çocuk zayıf, ufak-telek olduğu için herkes çocuğa "enik" der. "Enik gel, enik git" diye çağırırlar.

Zaman geçer, çırak büyür, kalfalığa yükselir. Alışıldığı için bütün çevre onu yine "enik" diye çağırırlar.

Buna üzülen genç kalfa, ustasına şikâyet eder:

"Büyüdüm, yarın evlenip-barklanacağım. Kimse bana enik demesin" der.

Hacı Ahmet Usta:

"Oğlum bu kolay, bir kazan aş dökte adını sildirelim" der.

Esnaf geleneğine göre, kazanlar kurulur. Bütün esnaf davet edilir, yenilir, içilir. Sonunda Hacı Ahmed Usta, ayağa kalkar orada olanlara:

"Ey ahâli, bu aş neden döküldü bilir misiniz? Bizim kalfa enikti büyüdü, köpek oldu. Bundan sonra hiç kimse ona enik demesin" der.

Sözün sonunu alan genç kalfa ortaya fırlar:

"Aman ustam, ben vazgeçtim. Yine herkes bana enik desin" der.

Bu hadiseden sonra Gülcü Mahallesiindeki ev, Enikler'in evi diye söylenir. (Erik)

XI. EDHEM HOCA

1. Seni Hiç Aç Bırakır mı?

Isparta'lı Edhem Efendi Hoca ile talebesi Böcüzâde (Süleyman Sâmi), bir gün Bıtrak Değirmenine giderler. Etem Efendi Hoca, Böcüzâdeye:

"Oğlum, değirmen ne diyor?" diye sorar.

Böcüzâde:

"Hocam, siz daha iyibilirsiniz" der.

Etem Hoca da şunu söyler:

"Dönerim bir Mevlevi gibi, verir elbet yaratan nice yüzbin tane,

Bana bir tane veren Hak, Seni hiç aç bırakır mı ahmak"
(Altuntabak)

XII. MUSTAFA ALİ

1. Oğlum Ben Yalvaç'lıyım

"Efendim, adamın biri Isparta'da berbere gitmiş. Adamın adı Mustafa Ali, Isparta ağzıyla söylersek, Mustafaley!.. İşte, bu Mustafaley, berberin sandalyesinde oturmuş. Berber bir yandan adamın yüzünü sabunlarken bir yandan da:

"Bu Ispartalılar çok cesurdur geçenlerde bir Ispartalı geldi, yüzünü sabunlatmadan tıraş oldu" demiş.

Bizim Mustafaley'in kanına dokunmuş bu sözler. Sağ ya-

nağındaki sabun köpüğünü sıyırıp atmış:

"Bizi de sabunlamadan tıraş ediver gayrı" demiş.

Berber ustrayı kayışta biledikten sonra, Mustafaley'in sağ yanağını derisiyle kazıyivermiş!.. Ama sonra, sol yanağa geçmiş, sabunu silmiş!.. Ama bizim Mustafaley, berberin eline yapışmış:

"Oğlum ben Yalvaçlı'yım!.. Tam Ispartalı sayılmam. Öbür tarafımı sabunlayıp kesivecen gayrı!.." der.

33 MERSİN (İÇEL)

I. ÇİVİT EMMİ

1. Sağır Hakim ile Sağır Savcı

Çivit Emmi anlatıyor:

Bir gün Karaman'dan Mut'a gidiyoruz. Mut'a yeni tayin olunan savcı da vasıta aramakta imiş. Yanımıza gelen otelci sorar:

"Otelimizde savcı var; Mut'a gidecek. Şöfor mahallinde yeriniz var mı?"

" Hay hay, alırız."

deyip savcıyı attık şöfor mahalline. Arabamız eski olduğu için yavaş yavaş gidiyoruz. Savcı bize durmadan Mut'tan soruyor; ben de anlatıyorum:

" Mut'ta bir hakim var, sağır.."

" Peki nasıl ifade alıyor?"

" Babasının vasıtasıyla alıyor. Babası, işittiklerini bağıra bağıra oğlunun kulağına söylüyor."

" Allah Allah, hiç de böylesini duymamıştım. Herhalde torpilli biri olmalı ki böylece idare ediyorlar."

Neyse, Mut'a vardık. Hakim ile savcıyı birbirine tutuşturmak için hemen hakimin yanına gittim. Dedim ki:

" Hakim Bey, yeni savcıyı getirdik, ama kulağı biraz az işitiyor."

Hayrette kalan hakim kafasını sallamaya başladı:

" Allah Allah, bundan öncekinin de kulağı ağır işitiyordu. Mut'un şansından mıdır, nedir? Sahi Çivit Emmi, çok mu ağır işitiyor."

" Evet çok ağır işitiyor."

" Eh, ne yapalım, idare ederiz."

- Neyse, bir gün hakim bey savcı beyi ziyarete gider. Tabii yanında başka memurlar da var. Hakim bey bağırarak selâm verir:

" Selâmünaleyküm."

Savcı da bağırarak cevap verir.

" Aleykümselâm, hoş geldin."

" Hoş bulduk."

Savcının çok yüksek sesle bağırdığını gören hakim daha alçak bir sesle konuşmaya başlar:

" Ulan, amma da sağırmiş, kulağına şey ettiğim."

Bunu işiten savcı da başlar cevap vermeye:

" Ben senin kulağına şey edeyim; ben sağır delim be!"

" Ulan ben sağır değilim."

" Ama seni bana sağır dediler."

" Hayır, asıl seni bana sağır dediler."

Tabii iş anlaşılıyor, amma Çivit Emmi birkaç gün ortarlarda görünmüyor. (Sakaoğlu 139-140)

2. Adam Kızdırmak

Çivit Emmi, eski dostu Tefik Hoca ile yola çıkar. Bir ara mola verirler. Yolun aşağısında Göksu'nun kenarında iki kişi fıstık çapalamaktadır. Tefik Hoca Çivit Emmi'ye der ki:

" Çivit Emmi, hele şunları bir kızdır da gülüşelim."

Çivit aşağıya doğru bağırır:

" Hey ulaan"

" Ne var?"

" Senin yanındakine şöyle ederim, böyle ederim."

Sebepsiz yere küfüre muhatap olan adama fena halde kızar. Kıssa yetişemeyecek, onlarda araba var. O da aşağıdan bağırır:

" Ben de senin yanındakine şöyle ederim, böyle ederim."

Ben defa kızma sırası Tefvik Hoca'ya gelir:

" Ulan Çivit, nördün?"

" Nörecem hocam, sen kızdır dedin, ben de kızdırdım işte." (Sakaoğlu 140-141)

3. Baklava Parası

Çivit Emmi ile ortağı Hatem Osman iş için İstanbul'a giderler. Çivit Emmi bir gün ortağını lüks bir pastaneye götürür. Baklava vs. yerler. Çıkacakları zaman Çivit hemen hesabı ödeyiverir. Hatem, "Ben verem" derse de Çivit çabuk davranır.

Sonra yemeğe giderler. Çivit, ortağını Sirkeci'nin kenar lokantalarından birine götürür. Burada tıka basa karnını doyuran Çivit, yine hesaba davranınca Hatem Osman itiraz eder:

" Olmaz, bu defa ben ödeyeceğim."

Öyle ya, Çivit Emmi kendisini lüks bir pastaneye götürmüş, dünyanın parasını vermiştir: Halbuki bu lokanta lüks olmayan bir yer, fiatları da düşüktür.

Böylece yemekler, tatlılar devam edip gider. Hatem Osman da, Çivit Emmi de hallerinden memnundur.

Bir gün ayrılırken Galatasaray Postanesinin önünde bu-

luşmak üzere söylesirler. Çivit biraz gecikince Hatem Osman oradaki bir pastaneye girer ve bir baklava ister, baklava gelir. Kalkacağı sırada hesabı sorar. "On beş kuruş" derler. Muktara inanamayan bizimki "Ne" deyip bir daha sorar. Hesapta bir yanlışlık olmadığını anlayınca başlar emretmeye:

"Getir oğlum bir daha"

"Getir oğlum bir daha"

Böylece birkaç porsiyon baklava yer. Bu arada da düşünmeğe başlar.

"Demek ki bu Çivit'in baklava paralarını ödemesinin sebebi bu imiş. Sebep demek ki ucuzlukmuş. Ben her lokantaya girişte iki buçuk üç lira ödüyorum, o adam 30 kuruş ödüyor."

Tam bu sırada Çivit Emmi de pastaneden içeri girer. Hemen yanına varıp bağırır:

"Ye oğlum ye, istediğin kadar ye; nasıl olsa ucuzmuş" diyerek Çivit'in kendisine oynadığı oyunun farkında olduğunu ima eder. (Sakaoğlu 141-142)

4. Pinti Kahveci

Mut'ta Ali Kılıç adlı bir kahveci vardı; bundan birkaç yıl evvel vefat etti. Merhumun bir özelliği hiç kimseye çay, kahve ısmarlamayışı idi. Çivit Emmi bir gün bunun kahvesine gider. Kahvenin de Sadık adında bir garsonu vardır. Çivit Emmi'nin canı bunu kızdırmak ister:

"Ali Emmi, senin şu garsonu bir kızdırayım mı," deyince o da kabul eder:

"Olur, kızdır bakalım."

Garsonu yanına çağırır.

"Oğlum Sadık, bana bir dondurma ver."

"Çivit Emmi, bu kış günü dondurma olur mu hiç!"

"Oğlum, o zaman bana bir kola aç."

"Çivit Emmi, benimle dalga geçme, kola da yok."

Derken Çivit Emmi beklenen sözünü söyleyiverir:

"Öyleyse Ali Emmi'nden bir kahve yap."

Bu sözü işiten Ali Emmi öfkeli bir tavırla ayağa kalkarak bağıırır:

"Yaptırmam Valla, anasını satayım."

5. Kayıp Çocuk

Keben, Silifke'nin yakın köylerindedir. Çivit Emmi bir gün bu köyden kamyonuna meyve yüklerken yanına, yakın köylerden olan Nasrullah'tan birkaç kişi gelmiş.

Meğer yıllar önce Nasrullah köyünden bir çocuk evini terketmiş, bir daha evine dönmemiş. Nasrullahlılar aradan uzun yıllar geçmesine rağmen çocuğun köyüne döneceğine inanıyorlar, ümitle bekliyorlarmış. Çivit Emmi de bu durumu biliyormuş.

İşte bu gelenler Çivit'e sorarlar:

"Neredesin?"

Çivit cevap vermemiş, onların nereli olduğu sormuş:

"Siz nerelisin?"

"Nasrullah'tanız. Ya sen nerelisin?"

"Sormayın!"

Çivit Emmi'nin söylemek istememesi Nasrullahlıları i-

yice meraklandırmış, tekrar sormuşlar:

"Nerelisin hemşerim?"

"Nerelisin hemşerim?"

"Sormayın hemşehrilerim, ben de sizin köylü sayılıyım."

Onun böyle demesi üzerine köylülerin merakı iyice artmış. Bunun üzerine Çivit Emmi zamanı geldiğini düşünerek anlatmaya başlamış:

"Yıllarca önce babam Nasrullah köyünü terketmiş, bir daha dönmemiş. Ben, o kaybolan kişinin oğluyum. Şimdi ise Mut'ta eyleşiyorum. Adım da Civit."

Bunu duyan Nasrullahlılar sıcak demire basmış gibi olmuşlar. Hemen işlerini güçlerini bırakıp haberi köye ulaştırmışlar.

"Müjde müjde.."

"Müjde, bulduk!"

diyerek kayıbın akrabasına işittiklerini naklederler.

Kayıbın yakınları hemen Keben köyüne koşarlar, ama Çivit yok.. Oradan Mut'un Çortak Köyüne kadar gelip bir tanıdıklarına misafir olurlar. Ev sahibi bunlara sorar:

"Nereye gidiyorsunuz"

Bunlar da olanları başından beri bir bir anlatırlar. Ev sahibi dayanamaz.

"Yahu arkadaş, o Çivit denilen adamı ben iyi tanırım. Onun işi gücü millete hile etmektir, boşuna gitmeyin."

Ev sahibinin bütün sözleri bir kulaklarından girip öbüründen çıkar. Nasrullahlılar bir türlü ikna edilememişler. Mut'a gelip Çivit'i sorarlar. Onun, anası babası belli

birisi olduğunu öğrenince de işin peşini bırakırlar, Çivit'e kızıp köylerine dönerler. (Sakaoğlu 142-143)

6. Pirzola Yemek

1974'lerde derlenen bu fıkroda, o yıllarda yeni avukatlığa başlayan veya işini Mut'a nakleden Avukat Bayram Çerekçi'den söz edilmektedir.

"Çerekçinin oğlu, görüşemiyoruz yahu!"

"Amca ben yazıhane açtım."

"Nerede?"

"Hacı Turan'ın Muhammed'in yerinde açtım."

"Eee, sen daha askerliğini bitirmemişsin."

"Bir ay var daha."

"Oğlum, sana birinin vekaletini alacağız."

Genç avukat merakle sorar:

"Sağ ol amca. Kimdir, necidir?"

"Daha belli değil. İkisinin arasını takıştırdım. Yarın nasıl olsa kapışacaklar."

"Yani daha döğüşmediler mi?"

"Tabii, ancak yarın döğüşebilecekler."

Bu arada yanlarına gelen imam, genç avukata sorar:

"Ne yapıyorsun"

"Ne yapayım, Çivit gene bana pirzola yediriyor, ona gülüşüyoruz." (Sakaoğlu 143-144)

7. Sinekli Yemek

Çivit Emmi lokantaya girer. Karnı çok acıkmıştır, ancak

cebinde fazla parası yoktur.

Neyse, garson istediği yemeği getirir. Çivit Emmi yemeğin yarısını yedikten sonra yakaladığı bir sineği tabağın içine atıverir. Bir yandan da bağırarak garsonu çağırır:

"Bu ne be? Millete sinek mi yediriyorsunuz?"

Garson korkusundan tabağı alıp gider, dolu bir tabakla döner.

Çivit Emmi o tabaktan da bir miktar yedikten sonra yine bir sinek yakalayıp tabağa atar. Bu arada çağırdığı garsonu daha büyük tehditlerle korkutmaya çalışır.

"...Bak, belediyeye gidip, şikayet edeceğim."

Garson yalvar yakar olur, Çivit Emmi'yi oturtur, bir yemek daha getirir.

Çivit Emmi dördüncü tabağı bitirdikten sonra bir tabak yemek parasını ödeyip lokantadan ayrılır.

8. Nazar

Bir gün Lala Paşa Camiinden çıkarlarken Müftü Ömer Ali Keskin'i durdururlar:

"Hocam, acaba nazara inanmak gerekir mi?"

Kısa boylu, şişmanca bir zat olan müftünün bilhassa boynunu oldukça kalındır. Bunları göz önüne alan Çivit Emmi'nin soruşu sebepini düşünemeyen müftü hemen cevabını verir:

"Elbette inanmak gerekir."

Fırsatı yakalayan Çivit Emmi'nin cevabı oldukça acıdır:

"Öyleyse hocam, evvela sen şu boynuna bir mavi boncuk takiver." (Sakaoğlu 144)

9. Şanslı Ortak

Çivit Emmi'nin Hatem Osman adında bir ortağı varmış. Bu zat oldukça safmış. İki ortak devamlı iş yapar, iyi para kazanırmış. Hatem Osman'ın okuması yazması yokmuş; bu sebeple piyasayı kontrol edemezmiş. Buna rağmen şans hep kendisine gülermiş.

Mesela ortaklık bulgur işi yaparlarmış; ortağı piyasayı kontrol eder, bulgur fiyatlarının düşmeye başladığını anlayınca Hatem Osman'dan kesin hesabı ister, ortaklıktan hissesini alıp çıkarmış. Böyle olunca da, bütün mal Hatem Osman'ın elinde kalırmış. Bir iki ay sonra fiyatlar birden artınca Hatem Osman, ortağı Çivit Emmi'den on misli fazlasını kazanırmış. (Sakaoğlu 145)

10. Keçi Kuyruğu

Çöçil'in Şevki'nin pantolonun arka kısmında gözle görülülen bir yırtık vardır. Bir muziplik düşünen Çivit Emmi hemen yanına yanaşır ve ona belli etmeden pantolonun içinde toplanmış olan gömleğinin bir ucunu o yırtıktan dışarı çeker. Şevki ayağa kalkıp dolaşmaya başladığı zaman pantolonun yırtığından sarkan gömlek parçası adeta bir keçi kuyruğu gibi görünür. Onu görenler gülmeğe başlar. (Sakaoğlu 145)

11. Palto Arama

Bir gün, belki yanlışlıkla, belki de muziplik olsun diye Tefrik Hoca'nın paltosunu giyer. Paltosunu bulamayan Hoca, sağı solu aramaya başlar, Bir ara, sırtında Tefrik Ho-

ca'nın paltosu olduğu halde Çivit Emmi de aramalara katılır. (Sakaoğlu 145)

II. KARACABEY

1. Yalan Yarış

Bir bayram günü Sorkun yaylasında halk toplanır. Karacabey ile Böcüoğlu'na bir söz yarışı için ricada bulunurlar. Her ikisi de toplumun ricasını kırmazlar. İçlerinden bir jüri seçerler. Ayrıca bir de ödül koyarlar. Yarışın konusu olarak "Yalan" verilir. Birisinin yalanı öbürünü alt edecek şartı da koşulur. Kura çekilerek önce Böcüoğlu yalanını anlatır.

- Konya'ya gidiyordum. Cebimde bir avuç pancar tohumu vardı. Giderken geçtiğim koyaklara (vadilere)saçarak gitmiştim. Konya'dan dönüşümde gözlerime inanamadım, koyaklar yemyeşil pancarla dolmuş.

Böcüoğlu sözünü bitirdikten sonra Karacabey söze başlar:

- Konya'ya gitmiştim. Ovanın bir ucundan öbür ucuna kadar uzanan, içinde yetmiş işçi yetmiş ustanın çalıştığı ve bir işçinin sesini öbürünün duymadığı büyüklükte bakırdan bir kazan yapılıyordu. Kapısına yanaşarak usta başına, bu kadar büyük bir kazan ne olacak diye sorduğumda "Böcüoğlu'nun pancarları pişecek" diye cevap verdi, diyor ve ortaya konan ödülü Karacabey kazanıyor. (Usta 16)

2. Domuz Avı

1954 yılından önce Erdemli bir köydü. Her yer murt or-

manı ile kaplıydı. Ne böylesine seralar, ne de böylesine narenciye bahçeleri vardı. Bataklık olmayan yerlerde yer yer ekilen tarlaları yabancı domuzlar tahrip ediyordu. Bu hayvanlarla mücadele için zamanın valisi Tefvik Sırrı Gür köye yazılı bir emir gönderir. "Kendi kontrolümde domuz avı yapılacak. Avdan kaçanlar cezalandırılacak" diyor. Bildirilen av günü gelir. Herkes tüfeğini alır, av yapılacak yörede toplanırlır. Karacabey de tüfeğini alır gelir. Fakat, o gün önemli bir işi nedeniyle avcılardan gizlice av yerinden ayrılır. Sazlar arasından kaçarken karşısına aniden vali çıkar. Karacabey hemen tüfeğini ona yöneltir;

- Dur! Avradını kestiğimin sakız fellahı! Dur! Vali Beğimiz gelecek! Domuz avı yapılacak . Bak ortalık yanıyor! Sen gran tuvalet giyindin de nereye gidiyorsun? diyor.

Vali neye uğradığını bâlemez. Böylesine azimli ve cesur bir köylünün davranışı da hoşuna gidiyor. "Dur, mur" dedi ise de Karacabey dinlemiyor.

Vali:

- Haberim yoktu. Öyleyse beni av yerine götür der.

Karacabey ile vali avın yapıldığı yere gelirler. Vali kendisini tanıtır, köylüyü toplar. Karaca Beyi yanına çağırarak:

- Ben böyle cesur, açık sözlü köylü istiyorum, diyor. Karacabey'e de bir kilo saçma, bir kilo da barut ödül verir.
(Usta 17)

3. Vade

Bir yakını Karacabey'e vadesi ile para istemeye gelir:

"Karacadayı, çok sıkıştım, bana bir iyilik yapar mısın?" der.

Karacabey:

"Söyle güzel yeğenim, elimden geleni geri koymam, seni eli boş döndürecek değilim" der.

"Paradan çok sıkıştım, bana on ay vadeli biraz para ver" der.

"Çok güzel yeğenim, çok güzel. Sana söz verdim. Eli boş göndermeyeceğim. İstedığın kadar vadeyi vereceğim . Fakat, para konusundaki isteğini yerine getiremeyeceğim" der.
(Usta 34)

4. Püseli Deve

Karacabey'in bir yakınının develeri, Ayrancı yakınındaki yörükler tarafından çalınır. Develerini bir türlü bulamaz. Karacabey'e gelir:

"Karacabey, bir de seninle arıyalım" der.

Karacabey:

"Peki" der.

Bir yörük çadırına varırlar. Çadır sahibi:

"Hayır ola, ne arıyorsunuz?" diye sorar.

"Devemiz kayboldu, onları arıyoruz" der Karacabey.

Çadır sahibi develer birbirine çok benzediği için tanıyamazlar diye develerin yerini gösterir. Ve:

"Bakın, develerim şurada ıhlıdırlar. Görün de şüpheleniz kalmasın" der.

Karacabey:

"Bu develerin hepsi senin mi?" diye sorar.

"Hepsi benim" diye cevap verir.

Karacabey:

"Sen şu üç deveyi ayır, diğer iki deve sana kalsın" der.

Adam hayret ettiği için sorar:

"Sen bu üç devenin benim olmadığını nasıl bildin?" diye.

Karacabey:

"Siz püse bulsanız ayağınızdaki çarığın tabanına sürersiniz de" der.

- Kısa bir açıklama: Erdemli develerinin kuyruk altı püseli olurmuş. Diğer yörüklerin develerinde püse bulunmazmış. (Usta 34)

5. At Nallatma

Yazın yaylalarda güreşlerin yanında cirit yarışları da yapılırmış. Bu yarışlarda Karacabey'in atı hep birinci gelirmiş. Rakipleri yarışlardan bir gün önce, Karacabey'in atına bir oyun oynamak isterler. Atı emanet alıp, yorup, hamlatmayı düşünürler. Karacabey'den atını isterler.

Karacabey durumu sezdiği için:

"Atımın nallı yok" der.

Onlar da:

"Biz atını nallatırız" derler.

Karacabey:

"O zaman istediğiniz oldu" der.

Onlar atı nallatırken, Karacabey oğlunu öğütler:

"Oğlum, enayiler atı nallatınca, nal atın ayağını sıkıyor mu, bineyim de bir kontrol edeyim de. Ata bineyim de bir kontrol edeyim de. Ata bindiğin gibi davar evinin yolunu tut" der.

At nallanır, Karacabey'in plânı üzerine oğlu Fakı ata bindiği gibi toz olur. Böcüoğlu ve arkadaşları at dönecek diye beklerler. Zaman uzayınca:

"Karacabey'e, at nereye gitti?" diye sorarlar.

Karacabey:

"Bokumu yiyen çanağını taşır" der.

Tabi onlarda şafak atar. (Usta 35)

6. Dokuz Saçma

Bir gün avcılar bir araya gelirler, sırası ile avcılıktaki başarılarını anlatırlar. Sıra Karacabey'e gelir:

"Tüfeğime dokuz saçma koydum.-dolma tüfek -Ava gittim. Bir keklik küreni sürüsü- geldi. Tüfeğimi bunlara sıktım. Sekiz tane keklik varmış, sekizi de kaldı. Geriye kalan bir saçma vızır vızır av arıyordu. O anda bir tavşan çıktı, tavşanı gösterdim. O da tavşanın işini bitirdi. Dokuz saçma ile; sekiz keklik, bir tavşan avladım." der.

7. Köpeğin Hüneri

Avcılar bir gün toplanırlar. Sırası ile köpeklerinin avcılıktaki hünerlerini övgü ile anlatmaya başlarlar. Söz Karacabey'e gelir, o da şöyle anlatır:

"Köpeğimle ava gidiyordum, yolda giderken bir anda köpeğimin yolu deşmeye başladığını gördüm. Şaşırdım kaldım. Niçin deştiğine bir türlü karar veremedim. Yolun kenarındaki yüksekçe bir taşa oturdum. Onu, seyretmeye başladım. Bir de ne göreyim? Üstünde tavşan resmi bulunan bir tütün tabakasını kıstırarak yanıma gelmez mi?" der. (Usta 28-29)

8. Kaçak

Karacabey işlediği bir suçtan dolayı kaçakmış. Jandarmalar bir türlü yakalayamamışlar. Bir gün evini kuşatırlar. Evin kuşatıldığını gören Karacabey, hemen namaz kılmaya başlar. Jandarmalar kapıdan içeriye girerler. Namazını kılmasını beklerler. Karacabey soğuk kanlılığı ve pratik zekası ile selamı, verir, jandarmalara döner:

"Hayır ola evlatlar?" diye sorar.

"Biz Karacabey'i tutu klamaya geldik" diye cevap verirler.

Karacabey, eli ile elli-yüz metre ileride atını tımar yapan bir komşusunu göstererek:

"Evlatlarım, size yanlış tarif etmişler, durmayın, kaçacak, yakalayın onu" der.

Jandarmalar atını tımar yapan adama doğru koşarlar. Karacabey o anda kaybolur. (Usta 28-29)

9. Ahrette Buluşalım

Karacabey, bir yaz günü kızan devesini yayladan kaçırtır. Devesini bir türlü yakalayamaz. Deve sahil yolunu tutar. Arkasından koştukça deve kaçmaya başlar. Erdemli'nin

kuzeyinde yer alan Çevt Tepesine gelince, o dönemde sivri-sinek, sıtma çok yaygın olduğu için arkasından gitmekten vaz geçer. Üzgün üzgün bakarak:

"Ahrette buluşalım güzel mayam, canım kara devem." der, yaylaya döner.

10. Değirmen Başı Yanıyor

Karacabey, atına binmiş, Sorkun çarşısına girmek üzere iken, onu görenler, bir espiri olsun diye anında sözleşirler. "Selâmını almıyalım, ayağa kalkmıyalım, ne yapacak bir görelim," diye.

Karacabey çarşıya yaklaştığında durumu sezer, atını kamçılar, çarşıya hızla geri döner. Oradakiler birden ayağa kalkarak, büyük bir heyecanla Karacabey'in ardından koşmaya başlarlar. Yolun yarısında Karacabey durur.

"Durun! Boşuna yorulmayın. Yiyemeyeceğiniz lokmayı ağzınıza almayın. Ateş yakmak için isbirte arıyorlardı." der. Çarşıya geri döner.

Oradakiler donup kalırlar. Karacabey'le boy ölçüşemeyeceklerini anlarlar. (Usta 28-29)

III. MEHMET KİYA (KAHYA) / HACI KİYA

1. Tekrar Nasip Etsin İzinizi

Silifke'nin Akören köyüne, düğüne giden Hacı Kiya, bir kaç gün süren düğünden sonra gelini alır ve köylülere (Akören köylülerine) dönerek:

"Aldık kızınızı,

Şeytan (it) yalasin yüzünüzü," der.

Bu sözleri duyan köylüler, Hacı Kiya'ya hücum ederler. Durumu anlayan Hacı Kiya, bir söz cambazlığı ile:

"Aldık kızınızı,

Meleke yalasin yüzünüzü,

Tekrar nasip etsin izinizi," dedim arkadaş. Bunda ne var kızacak, darılacak" deyince, köylüler:

"Hacı emmi, kusura bakma, biz yanlış anlamışız," derler. Hacı Kiya da, böylece dayaktan kurtulur ve gelini alarak köyden ayrılır. (Alptekin 30)

2. Askerin Yolunu Tuttu mu?

Mâlum, oğlunaskere gidecek aileler, her yerde olduğu gibi Yeni mahallede de ziyaret edilir. Hacı Kiya da, bir akşam vakti, yeni evli olan asker adayının evine gelir. Orada, asker adayının karısını gören Hacı Kiya:

"Kızım, benim param yok, bir dörtlük söyleyiveriyim, ama kızmak darılmak yok, kabul mü?" diye delikanlının karısına sorar.

O da:

"Kızmayacağım Hacı emmi, söz," der.

Sözü alan Hacı Kiya, geline tekrar dönerek:

"Boz sıpayı sattı mı?

Kayığı denize battı mı?

Karnına bir velet kattı mı?

Askerin yolunu tuttu mu?"

deyince, gelin odunu çeker, yürür ama, iş işten çoktan geçmiştir.(Alptekin 32)

3. Senin Oğlunda mı Asker Oldu?

Hacı Kiya'nın asker olacağı günlerde, komşunun oğlu da, onunla birlikte vatani vazife hazırlığı yapmaktadır. Annesi hacı Kiya'ya sorar:

"Oğlum ben komşunun oğluna ne diyeceğim? deyince Hacı Kiya:

"Anne şu dörtlüğü söyleyiver" der.

Çalkan karadeniz çalkan,

Gemiler açar yelken.

Ben Hacı Kiyam derken,

Senin oğlun da mı asker oldu?

Hacı Kiya'nın anası, komşu evine gidince, ağıtın tamamını hatırlayamaz ve:

"Çalkan, çalkan, çalkan, çalkan,

Hü, hü, hü, hü, ..."

der, durur. Hacı Kiya da annesinin bu haline uzaktan güler.... (Alptekin 32)

IV. ESMER (MEHMET GÜMÜŞ)

1. Abdal Köyü Efesi

Esmer ve sevdiği birkaç arkadaşı hayali bir abdal köyü kurmaya karar verirler. Köye bir muhtar, birkaç üye, bir bekçi imam tain ederler. Bu arada bir de Abdal Köyü efesi seçmeyi düşünürler. Bu efe kim olsun, kim olsun? sorularından sonra Esmer:

"Ben buldum, Tekerek olacak bu köyün abdal efesi." der, arkadaşları da uygun görürler. Bu arada içlerinden birisi

espiri olsun diye Tekereğe gider anlatır. Tekerek kendisinin abdal köyü efesi seçildiğine çok kızar. Kahveye gelir. Esmer'in yanına oturarak:

"Hangi anasından, avradından başladığının adamı beni abdal köyü efesi seçti?" diye sorar.

Esmer elini omuzuna koyarak:

"Ben seçtim yeğenim. Efe seçmekle hiç yanılmamışım. İşte efe dediğin böyle olur. Böyle restini çeker." der.

2. Tozlu Yaylası

Esmer, Tozlu yaylasına göçer. Sabah uyandığında, karısı beyaz tozlar içinde kaldığı için tanıyamaz.

"Yenge hanım, bizim emekliyi görmedin mi?" der.

Karısı:

"Obanın herifi kuduruk mu ne?" diye cevap verir.

Sonra esmer kahveye gelir. Orada bulunanlardan birisi Esmer'e şöyle sorar:

Esmer, nasıl, yaylamızı beğendin mi?

"Beğendim, hem de çok beğendim. Esmerden beyaza, beyazdan da tozpenebeye girdik. Aşk için bire bir bulunmaz bir niğmet" der.

3. Bunlar Bu Dilden Anlıyorlar

Tozlu yaylasında beş-on kişi kahvede toplanırlar. Suedan selden, yerli, yersiz sohbet etmeye başlarlar. Aralarına Esmer de katılır. O sırada, sözü dinlenen, hatırı sayılan Esmer'in bir tanıdığı gelir. Topluluğun konuşmaları-

na ayaküstü kulak verir. Konuşmaların değersiz şeyler olduğunu görünce:

Akıllı uslu bildiği Esmer'e dönerek: "Ulan Esmer: İnsana yakışır bir konuşma yapsan da bunlar dinlese ya;" der.

Esmer ayağa kalkarak:

"Be amca, bunlara insan gibi konuştum dinlemediler. Ancak, bu dille konuştuğum zaman dinletebilirdim de." der.

V. MEHMET KAHYA

1. Ulan Yusuf u Kıtlık mı

Silifke'nin Çıl Bayır köyünde eskiden Mehmet Kahya derler bir adam varmış. Bu adam birgün değirmene buğday üğütmeye gitmiş, o sene de ekmeğin dar olduğu bir seneymiş. Bazı aç ve fakir çocuklar karınlarını doyurmak için değirmene sığınmışlar, belki burada bir ekmek bulur da yiyebiliriz diye. Silifke'nin Işıklı köyünden iki yetim ve fakir çocukta değirmende karınlarını doyurmak için bekliyormuş. Mehmet Kahya bu çocuklara ekmek verecekmiş amma kendi buğdayı daha öğünmemiş. O sırada değirmenci saçta bazlama atıyormuş. Bazlamının birinide yemeğe başlamış; Mehmet Kahya o iki fakir çocuğu gizlice dışarıya çağırmış ve bunlara "Şu değirmencinin yediği bazlamaya biriniz uzanıp almak isteyin, ötesine karışmayın," demiş. Çocuklardan biri değirmencinin yanına uzanmış. Değirmenci elinde ekmek pişirdiği şişi hemen çocuğun eline vurmuş, o sırada Mehmet Kahya da işe karışarak hemen çocuklara çıkışmış: "Ulan Yusuf u kıtlık mı, herifin yarımını niye alıyorsunuz. İşte

bazlamanın burada bütünü var ya; al bir bazlama sana, al bir bazlama"sana," diyerek çocuklara birer bazlama vermiş. Çocuklarda yemeğe başlamış. Değirmenci de "öyle ya benim yarımına neden sarılıyorsunuz? İşte bütünü var, onu yeyin" demiş. (Uğur 5-6)

VI. UZUNOĞLAN (MUSTAFA BÜLBÜL)

1. Bir de Sen Kokla

Halk arasında Uzunoğlan lakabıyla tanınan Mustafa Bülbül ile Sarı Mustafa adında birisi sahilden yaylaya kadar yürürler. Sarı Mustafa Yörüktür. Yörükler de kışın bir iki yere çadır kurarlar. Bu ikisi Sarı Mustafa'nın evine giderler, ama baksalar ki çadır yerinde yok. Sarı Mustafa öbürüne onun bilgisizliğinden istifade ederek;

"Ne yapacağız adaş şimdi" der.

Uzunoğlan şaşkındır. Her taraf karla kaplı, üstelik oldukça da acıkmışlar. Sarı Mustafa'ya:

"Ulan Sarı! Adam evinin yolunu şaşırır mı?" der. Sarı Mustafa;

"Ya adaş bizim evin yeri çabuk değişir. Bir kokla bakalım burnun ev kokusu alacak mı yakınlardan?" der.

Aslında Sarı Mustafa'yı gırgıra sarmak isteyen Uzunoğlan bu cümle karşısında biraz mahcup olur, ama hazırcevaplığını yine kullanarak

"Benim o cinsten, cinsim yok. Belki senin burnun kokuyu iyi çekerdir, bir de sen dene istersen" der.

(Mustafa Başkent)

- 34 İSTANBUL

I. İMSÂKİ MOLLA

1. Ne Diyeyim Allah'tan Bul

İmsâki Molla isminde bir hasis vardı. Bir gün efendiden bir adam Molla'ya: "Molla Efendi, Allah için söyle, dünyâda en ciddi kimi farzedersin?" dediğinde,

"Kendimi farzederim, o kadar ciddiyim ki âlemde en hasis kim olduğunu düşünmek için sarfedeceğim zihni ve bu yolda söyleyeceğim lakırdıyı bile israf addederim." demiş.

"Öyle ise şimdi benim için bu kadar lakırdı söyledin." deyince, Molla garip garip bir kere efendinin yüzüne bakıp,

"Ne diyeyim? Allahtan bul!" cevabıyla alıp yürüyüvermiş. (Kahraman 75)

2. Tasavvurumu İsrâf Edemem

Hasislikle meşhur İmsâki Molla'ya:

"Dünyada en ciddi adam kimi tasavvur edersin?" dediklerinde

"Tasavvurumu o kadar beyhude yere sarf ve israf edemem" demiş. (M.Tevfik 234)

3. Harif-âne İle Yemek Yerim

Yine bir gün hasisliği ile tanınan İmsâki Molla'ya

"Ayasofya Cami'i dolusu altunun olsa ne yaparsın?" demişler. İmsâki Mollâ "Harif-âne ile yemek yerim" demiş.

(M.Tevfik 235)

4. Pek Severim Ama...

Hasisliği ile ün salmış İmsâki Molla'ya bir gün:

"Dünyayı severmisin" demişler.

İshak Molla'da:

"Pek severim ama yiyip içmesi, giyinip kuşanması.. olmasa" demiş. (M.Tevfik 235)

II. BORAZAN TEVFİK

1. Biz Ayakta Kaldık

Meşrutiyetin ilânından sonra halk arasında bir sınıf ve zümre rekabeti başlamıştı. Rekabet bilhassa Selâniklilerin üstünde toplanıyor, memuriyetlere onların tayin edilmesi, her sahada onlara kolaylık gösterilmesi halkı kızdırıyordu.

Bu mesele hakkında fikrini soranlara Borazan Tevfik şöyle dedi:

"Selânikliler geldi: "Kalkın ey ehli vatan!" dediler, kalktık.

Onlar oturdu, biz ayakta kaldık! (Yücebaş)

2. Sizinki Mutlaka Maşalıdır

Meşhur nüktedan Borazan Tevfik, bir gün vükelâ vapuru ile boğaziçine giderken zamanın büyükleri yolda saatlerden bahis açmışlar:

"Filân marka saat iyidir, falan markası daima geri kalır.." gibi iddialarda buldukları sırada "çingene" diye anılan nüfuslu kişilerden biri

"Benim de güzel bir saatim var!."

Deyince; Borazan Tevfik cevabı yapıştırmış.

"Sizinki mutlak (maşalı) dır!.." (Yücebaş)

3. Etrafımda Ne Çok Kişi Toplandınız

Rahmetli Borazan Tefvik'i ahbablarından biri ziyafete çağırır. Bu ziyafette Tefvikten başka on kadarda davetli varmış. Biraz hoş beşten sonra sofraya otururlar. Ortaya baş yemek olmak üzere gayet nefis pişmiş olduğu görünüşünde bile belli olan bir piliç getirilir.

Tefvik'in ağzı sulanır, yutkunur. Nihayet dayanamaz, piliçi tabağıyla kapap kulağına götürür.

Ev sahibi doğacak nükteyi çabuklaştırmak için sorar:

"Tavuk sana ne söylüyor Tefvik Bey?" Tefvik Bey cevap verir:

"Etrafımda ne çok kişi toplandınız" diyor. (Yücebaş)

III. HACI RÂTİP DEDE

1. İki Köpek Bir Araya Gelirsek...

Sultan İkinci Abdülhamit devrinin "Mızıkâ-i Hümâyûn'un da uzun yıllar çalışan eski tarz şairlerden Hacı Râtip Bey mevlevî idi. Bir gün beyti yazıp neyzen Cemal Dede'ye okudu:

"Râtip etse nola kıtmîr ile bahsi ruçhan,

Kemterin kelbi deri Hazret-i Mevlânânın!"

Cemal Dede "etse.." yerine "etsek" deseysin beytine biz de girerdik.. deyince Râtip:

"Olmaz, dedi. İki köpek bir araya gelirsek hırlaşırız!"
(Güngör 21)

2. Hacı Yatmaz

Hacı Râtip Efendi adında bir zat, birkaç gün Yenikapı

Mevlevihanesine konuk olur. Bir gece geç vakte kadar dedelerle konuşurlar. Dedelerden birisi, "Hacı efendi, vakit ilerledi, haydi yat" deyince gülerek, "Hacı yatmaz" der. (Atalay 88)

IV. HAŞMET

1. Sözü Birer Birer Söyleyelim

Haşmet Merhum bir mecliste bulunurmuş. Mecliste bulunan hep birden söyleyip meclisi karılar hamamına döndürmüşler. Haşmettin canu sıkılıp bunları iskâte vesile ararken sokakta bir merkep zırlamağa başlamış. Haşmet derhal umumuna hitap ile "efendiler sözü birer birer söyleyin. Dışarda zırlayanla içerde dırlayanı fark ideyüm." demiştir. (M.Tevfik 108)

V. HASİS ŞEMÂME

1. Benden Bir Şeyi Talep İtmeyesin

Fakirin biri hassasetle maruf olan Şemameden bir hacet talep eder. Şemamede "Ey derviş! benimde senden bir hacetim vardır. Evvela sen anı reva itde bende senin hacetini görürüm" der. Derviş "hacetiniz nedir?" diye sorunca "benim hacetim odur ki benden bir şeyi talep itmeyesin" demiş. (M.Tevfik 288)

VI. ÇÖMLEKÇİ EYYÜP

1. Ben Çömlekçi Eyyubum

Bir çömlekçi Eyyüp varmış. İşleri ters gidermiş. Zira

ne zaman testilerini, saksılarını ve küplerini yapıp avlu-ya serse, bir yağmurdur başlar, malların kurumasına imkân kalmazmış. Bakkal, kasap da çömlekçi Eyyüp'ün kapısına dayanarak, alacaklarını isterlermiş. Adamcağız her seferinde mazeretini anlatır:

"Halimi görüyorsunuz. Şu yağmur dinerse ben de çömleklerimi satar, borcumu öderim! " demiş.

Bir sefer, beş sefer, on sefer, hep aynı taciz edici yağmur. Hattâ bir defasında sabaha karşı semanın yıldızlarla kaplı olduğunu görerek çömlekçi Eyyüp nesi var, nesi yoksa avluya çıkarmış; çok geçmeden bir kara bulut belirerek etrafı kaplamış; gök delinmişcesine seller başlamış. Ertesi gece ve sabahleyin aynı vaziyet olup sağanaklar boşanınca adam, iki elini beline koyarak başını yukarı kaldırmış:

"Hey! Allahım! Sen işi karıştırıyorsun galiba. Ben Hazret-i Eyyüp değilim, ben çömlekçi Eyyub'um! Yağmuru kes, beni fazla konuşurma!" demiş. (Baler 158)

VII. DERVİŞ MEHMET

1. Çıkar Ağzından Baklayı

Derviş Mehmet pek ziyade küfürbaz bir adammış. Şeyhi birçok nasihatler verdiği halde onu bu fena huydan bir türlü vazgeçirememiş. Nihayet son bir çare olmak üzere bir bakla tanesine nefes ederek dervişe verip:

"Bunu dilinin altına koy, orada dursun, seni küfürden

meneder." demiş.

Bir yağmurlu günde Şeyh efendi Derviş Mehmet'le beraber giderken bir evin penceresinden bir kız çocuğu başını çıkarıp:

"Şeyh efendi, biraz durunuz!" diye seslenir.

Şeyh de bir hastaya nefes ittirecekler zannile durup bekler. Aradan yarım saat geçtiği halde ses, seda çıkmayınca Şeyh, Derviş Mehmede:

"Kapıyı çal da ne istediklerini sor" der.

Bu sırada kız pencereden tekrar başını çıkarıp şu ricada bulunur.

"Lütfen biraz daha bekleyin!"

Her ikisi yağmur altında bir müddet daha beklerlerse de yine bir ses çıkmaz. Şeyh Efendi de artık gitmeğe karar verir. Tam bu sırada kız pencereden üçüncü defa uzanıp:

"Artık gidebilirsiniz, size zahmet verdik." diyerek bunların yollarına devam etmelerine müsaade eder.

Şeyh başını kaldırarak kıza sorar:

"Peki, bizi ne diye bu kadar beklettiniz?"

"Tavuklarımızı kuluçkaya yatırmıştık; komşu Huriye hanım anneme "kuluçkanın altına yumurta konurken bir büyük tavuklunun başına batılacak olursa piliçler tepeli çıkar" demiş; annem de sizi bunun için bekletti!"

Bu cevabı alan Şeyh, Derviş Mehmede dönerek:

"Derviş, çıkar ağızından baklayı" demiş. (Baler 256)

VIII. ŞAİR KERİM

1. Zorla Değil Girmiyor

İstanbul'da hem şair hem nüktedan Kerim adında biri varmış. Ramazanlarda Fatih Caaı avlusunda sergi açarmış. İyi tarih düşürmekle de tanınan Kerimî'ye o semtin ileri gelenlerinden biri bir ölüm tarihi ısmarlamış. Şâir, "Bugün, yarın" der, mezar taşı hazırladığı halde tarihi bir türlü söyleyemezmiş. Durumu bilenlerden biri, Kerimi'nin işi savsaklamasına iyice hiddetlenerek:

"Be adam! Söyleyeceğin şey alt tarafı bir tarih! Bunu bu kadar uzatmanın manası ne?" diye söylenimce, Kerimi:

"Canım ne yapayım? Uğraşıyorum, uğraşıyorum, adamı bir türlü cennete sokamıyorum. Zorla değil â, girmiyor!" cevabını vermiş. (Çabuk 36)

IX. HASRETİ EFENDİ

1. Mide Kapayacak Bir Şey Bulursam Onu Alırım

Hasretî Efendi Ramazan günü Beyazîd sergileri etrâfında gezerken ahıbbâsından Nâilî Efendi'ye rasgelir ki mûmi ileyh hardal mübâyea etmekteydi. Hasretî Efendi "Yâhu ne alıyorsun?" der. Nâilî Efendi, "Hardal alıyorum, sen de alsan a? Mide açar, pek latif şeydir!" deyince Hasretî Efendi, "Allah göstermesin, ben mide kapayacak bir şey bulursam onu alırım." cevabını verip hatta vedâ bile etmeden savuşur. (Kahraman 74)

X. HACI İSMAİL EFENDİ

1. Sirkeyi Almayıacaktın da

Vaktiyle İstanbul'da "Hacı İsmail Dede" adında hem hacı, hem derviş bir sirkeci varmış. Bir gün, paşa konaklarından birinin vekilharcı gelmiş, konağın ihtiyacı için çok miktarda sirke ısmarlamış. Ertesi günü gelip alacağını söylemiş. Dede efendi o gece sabaha kadar uyumaz. Sirke küplerine bol bol su katarak siparişi hazırlar. Ertesi gün vekilharç gelip de sirkeye lüzum olmadığını söyleyince, hacı dede:

"Sirkeyi almayıacaktın da bana suyu ne diye kattırdın?" demiş. (Atalay 170)

XI. ŞEMSİ MOLLA

1. Siz Köpekoğlusunuz

İmparatorluğun son dönemlerinde İstanbul eşrafından Şemsi Molla'ya, Kazoğlu adında bir Rum giderek:

"Molla Hazretleri" demiş. "bana bir haftalığına 30 lira borç verir misin?"

Şemsi Molla cömert ve efendi bir kişi olduğundan hiç şüphesiz adamın avucuna 30 sarı lirayı saymış. Paranın ödeneceği gün kazoğlu, Şemsi Molla'ya giderek şöyle demiş:

"Sizi bugün 30 lira ödemem gerekti. Ancak işimi göremedim, mümkünse 30 lira daha veriniz. Haftaya borcumun hepsini öderim!"

Şemsi Molla bu parayı da vermiş. Ancak ödeme zamanı geldiği ve geçtiği halde kazoğlu borcunu ödememiş. Üstelik Şemsi Molla da onu görmezlikten geliyormuş. Bir gün Şemsi

Molla dostlarından birine Kazoğlu'nu takdim edecekken Rum, Molla'ya doğru hamle yapıp eline sarılarak:

"Kulunuz kazoğlu" demiş. (Sincer)

XII. ENDERUN'LU HALİD

1. Öpme, Öpme, Aziz Ol!

Abdülâziz döneminde ünlü nüktedanlardan Enderunlu Halid, Gümüşsuyu yokuşundan aşağı inerken karşı yönden eşeği üstünde yokuş yukarı ağır aksak gelen cüce Aziz Bey'e rastlamış. Aziz Bey, onunla karşılaşınca elindeki kamçıyı hafiften eşeğin kulağına dokundurarak:

"Haydi, demiş öp bakalım ağabeyinin elini!"

Halid Efendi elini çekerek şöyle cevap vermiş:

"Öpme, öpme, "Aziz" ol!" (Ardakoç 135)

XIII. SAKALLI CELÂL

1. Çivi Gibidir

Yakın tarihimizin zarif nüktedanlarından Sakallı Celâl "r" leri "ğ" şeklinde söyleyen telâffuzuyla birisi hakkında:

"Bîgadeğ, demiş, bu adam tıpkı bir çivi gibi diğ!" Yanındakiler acaba "çivi gibidir" demekle Celâl ne demek istiyor diye birbirlerine bakışırılar. O devam etmiş konuşmasına:

"Yanlış anlaşıldı sanığım, düzelteyim, çivi gibi dediysem, bu adam spoğtmen, sağlam, dosdoğğu filan demek istemedim, Yani kafasına vurmayınca vazifesini yapmak nediğ bilmez demek istedim!" (Ardakoç 140)

XIV. BEŞİKTAŞLI CEMAL EFENDİ

1. Çok İyi Demişim Değil mi?

Beşiktaşlı Cemal Efendi namazsız, oruçsuz bir komşusuna yaptıklarının yanlışlığını anlatmak ister.

Bir gün bu komşusunun dükkanından geçerken içerde bir kaç kişinin daha olduğunu görünce dükkana girer, ve selam verir. Hoş beş'den sonra Cemal Efendi şöyle der!

"Ya komşular bizim Hatun çok saf bir kadın. Onu nereden buldum bilmiyorum. Geçen gün iftara iki saat kala çarşıya çıkıyordum. Kapıdan çıkarken bizim Hatun bir çığlık attı. Hemen geri döndüm."

"Ne o Hatun, ne oldu?" dedim. Bizim Hatun "Efendi kendi pideleri yemiş" dedi. Bende:

"İlâhi Hatun ben çarşıya gidip pide alır gelirim. Bu kadar üzülme dedim.

Hatun da -Efendi ben kedinin pideleri yemesine kızmıyorum. Fakat kedinin oruç tutmadığına kızmıyorum" dedi.

"Görüyorsunuz ne kadar saf bir kadın. Bende ona-İlahi Hatun sen bilmez misin hayvanlar oruç tutmaz, hayvanlar namaz kılmaz, hayvanlar komşu haklarına riayet etmezler. Çok iyi demişim değil mi arkadaşlar" der. (Ak)

XV. NÂFİ BABA

1. Üzümler Kütükten Fıskırınca

İstanbul'da Hisarüstü'nde mezarı bulunan Beştaşı Şeyhi Nafi Baba'ya Canlar'dan biri gelip, "Baba erenler" demiş.

Bu yıl üzüm bereketli oldu, ne yapalım?"

- "Ne âlâ" diye cevap verdi Şeyh hazretleri. "Madem öyle; konu komşuya dağıtın"

Bir kaç gün sahra aynı can gelip yeniden sordu:

"Konu komşuya dağıttık, bitmiyor, adeta kütüklerden fışkırıyor"

"Fakir, fıkaraya, sokaktan gelip geçenlere verin"

Bir süre daha geçti. Aynı can yine çıkageldi:

"Herkeseye verdik, biz dağıttıkça, bereketi arttı. Koyacak kap, kacak kalmadı."

Nafi Baba, biraz düşündükten sonra şu cevabı verdi:

"Madem öyle, suyunu sıkın, kaplara koyun, bekleyin. Bakalım Allah ne gösterecek."

XVI. PİNTİ HÂMİD

1.

Pinti Hâmid ki İstanbul hâcelerinden tamam maldarlarından idi. Amma hisseti nihâyetde ve imsâki gayetde olmağın zamanında âvâzesi Pinti Hâmidlikle etraf-ı bilâde yayılmıştı. Dehrin emîr ü fakîri ve şehrin kebîr ü sagîri anın bu halini bilmişti. Birgün ademilik dir. Haste ve rûzigardan şikeste olur. Muâmili olan hâcelerden biri bunun halini sormağa ve hastalığın görmeğe gelüb bir soyulmuş tavuk duta gelir. Meğer kim Hâce Hamid'in bir karı aşçı câriyesi vardı ki

Ağaç yay gibi arkası bükülmüş

Çürük ok gibi kaş kirpik dökülmüş

Bihâl ü fûrûmânda ve bitakat ü dermânde kalmışdı. Anı

kıgırub eydür. "Devlet şu tavuğu çölmeğe koyup ocağa ur. Bir çağa kaynadıb suyuna bana bir şûrba yine eyleyesin" Velhasıl bu resme bir nice gün geçer, Devlet tavuğu kaynadıb, hâce şûrbasın içer.

Yanında hâcenin bezer olupdır sim ü zer candan
 Ki can virir Hudâ haffi bir akçe çıkırsa hemyandan
 Ahır Devlet birgün tavuğu çölmeği le götürür. Hâcenin önüne getirür: "Efendi tavuğun işi bitdi ve kaynamakdan canına yetdi. Bir dahi kaynarsa dağılır gider. Andan sonra anı kimse ne ider, Yi gitsün" dir.

Hâce çün tavuğu bu halde görür. Devlete eydür: "Eğer Muri bu tavuğu bir dahi kaynadıb dağıtmasan ve şurbâsın bana içirüb etin zâyî itmezsen, vasiyet ideyim ki, eğer bu hastalıktan fevt olursam seni âzâd ve hatırın hurrem şâd itsünler." dir. Devlet eydür: "Efendi sen sağ ol ve devletle sıhhat bul. Ben ol âzâdlıktan geçdim. Hemân canınçün tavuğu âzâd ve canını şâd eyle" dir. (Savran 103a "59")

XVII. BARBA DİMİTRİ

1. Bu Akşamda Çorbayı Maydonuzlu Yaptım

Vaktiyle Tavuk Pazarında meşhur işkembeci Barba Dimitri'ye her gün işkembenin alası, yağlısı Yedikule Kasabhanesinden gelir.

Çıraklar temizlerler, hem de kar gibi beyaz oluncaya kadar temizlerler. Zaten dükkan temiz, karanın (kargan) olduğu mahallin duvarları ala çinilerle müzeyyen raflarda kaseler dizili, kazgan, kepçe (kefçe) hafta da bir kere kalaylanır.

Her şey temiz pak Barba Dimitrinin üstü başı da temiz: Gelelim yahnimiz!.

Ramazan-ı Şerifin ortasında bir gün idi ki saat on biri henüz vurmuş idi. Barba Dimitri, temiz giyinmiş, kuşanmış, boynuna aşçı estarını atmış olduğu halde dükkana geldi. Dükkanı her gün 'i halde buldu.

Konaklardan ayvazlar, ağalarla . Kapaklı çorba kaseleri gelmiş kazanın etrafına dizilmiş, peyder pey etraf ve mahallathan dahi gelmekte ve her kimin kasesi evvel gelmiş ise sırasıyla dizilmekte ve kalfalar çıraklar Barbanın işaretine müntazır bulunmakta ve müşteriler Barbanın hareketine dikkat etmekte idiler. Barba Dimitri bir kere etrafına göz gezdirdi.

Bu kaselerin her biri kimin olduğunu ve ne kadar çorba alacağı ve verecekleri paranın miktarıda müşterilerin bildikleri şey... sual ve cevaba ne hacet Barba Dimitri beş on dakika kazanın başında durup, ezana da ancak yarım saat kalmış idi ki kalfası terbiye kepçesini eline alıp Barbanın karşısında olurdu. Çıraklar el kavuşturup yanına dizildiler. Barba elinde ki beyaz astarla kazanın kapağını bir kere silip kaldırdı..!

Ne gördü?.. ne görecekt!. çorbanın üzeri bir ala çayır!. Enva-ı nebatât! Kalfa morardı, çıraklar karardı, fakat Barba pişkin herif, ne kızardı, ne morardı. Anladı ki işkembenin biri temizlenmeden, belki boşalmadan kazana atılmış, Barba hiç istifini bozmayıp müşterilerine hitaben:

- "Efendiler; ağalar, bu akşamda çorbayı maydanozlu

(Ma'denoz) yaptım...!" demisiyle müşterilerde de bir kahkahadır gitti. (M.Hilmi Bin Osman 13)

XVIII. HOCA ÂRİF EFENDİ

1. Ben Onu Müslüman Ettim

Eskilerden Hoca Arif Efendi adlı hoş bir adam varmış. Mumaileyh baston kullanırmış. Bir gün Kasımpaşa Mevlevîhanesine gitmiş ve bastonu bir köşeye dayamış. Baston kullanmanın dahi dine dokunduğuna kâni mutaasıp bir adam bunu göstererek tarif yollu:

"Bu frenk değeri kimin?" diye sorunca Ârif Efendi:

"Benim ama, korkma, ben onu müslüman ettim." demiş.

(Pişkin 13)

XIX. ENDERÛNÎ TIFLI

1. Oradakiler Bundan Anlar

Enderûnî Tıflı bir gece fazlaca sarhoş olduğu halde Karaca Ahmed Mezarlığından geçiyormuş. Eski kafadarlarından birinin önüne gelince gür olan sesiyle bir nara atmış. Kol gezen inzibat devriyesi, Tıflı'yı yaka paça Selimi'ye kumandanına götürmüştü. Kumandan Tıflı'ya sormuş.

"Orada ne yapıyorsun?"

"Fatiha okuyorum"

"Say nara atmak, fatiha okumak mıdır?"

"Hayır değil efendim", ama oradaki yatırlar bundan anlar." ( )

XX. BENDEGÂN ÂRİF EFENDİ

1. Şeytandan Evvel..

On sekizinci asır Şeyhülislâmlarından Sıtkı zade Ahmet Reşit efendi, nazik, zarif, âlicenap bir zat idi. Bendegânından bir de Arif efendi vardı ki, fevkalâde hoşsohbet, fakat büyüklere sokulmaktan çekinir, hattâ pek çok nimet ve lûtfünü gördüğü Sıtkı zadenin konağına bile çağrılmadan gitmezdi.

Rumeli Kadıaskerliğinden azledildiği zamandı, Sıtkı zade kâhyasını göndererek Arif efendiyi çağırılmıştı; kara gün dostu hoşsohbet nedim bu sefer artık dayanamamış, bir fırsatını bularak:

"Sultanım.. İkbâl zamanınızda bizi niçin düşünmezsiniz de hep böyle mazuliyet günlerinizde aratırsınız?!" diye sormuştu. Sıtkı zade:

"Vallahi Arif.. Her seferinde seni güzelce bir yere kayırmak isterim, ama, şeytan ismini aklımdan silip götürüver!. Ne iştir bilmem?.." diye özür dilemişti.

Çok geçmemiş, bir gün Arif efendi ile otururlarken Sıtkı zade Şeyhülislâm tarafından ikinci defa olarak Rumeli Kadıaskerliği müjdesile davet edilmişti. Fakat bu sefer hilâat giyip te konağa dönünce, tebrike gelenlerin başında nedimi Arif efendiyi görmüştü; Sıtkı zade sadık dostuna:

"Niçin acele ettin Arif, sen yabancı değilsin!. diye iltifat edince, zarif adam etek öperek:

"Aman efendim.. Bu sefer şeytandan evvel geleyim dedim!.." Cevabını verdi. (C.N.Güler)

XXI. FITİL NİYAZI

1. İkinci Cephe!

Geçen gece, çoktandır yüzünü göremediğimiz fitil Niyaziye rastladık. Sağında meşhur bir ressam, solunda meşhur bir aktör, gece yarısına doğru evine gidiyordu. Ellerindeki şişelerden, yemiş paketlerinden, evde de âleme devam edecekleri anlaşılıyordu.

Yalpalya yalpalya evin önüne geldiler. Birbirini destekleyip kapıda durdular. Fitol bütün ceplerini ikişer defa aradıktan sonra bir anahtar bulup çıkardı. Altı elin yordamı ile deliği bulup anahtarı soktular. Fakat kapı açılmazda açılmaz!

Anahtarın yanlış olabileceğini düşünmeden kapıyı sars-
tılar, yumrukladılar, tekmelediler, dürttüler.. Küfrettiler,
beyhude!. Nihayet fitil dayanamadı, baklayı ağzından çıkar-
dı:

-Ulan ölüsü kandilli, diye bağırdı, kapı mısın, ikin-
ci cephe misin, nesin?.. (C.N.Güler)

XXII. KERİMÎ EFENDİ

1. Evine Bir Okka Mum Alsın

Eski zamanlarda Kerîmî Efendi namında bir adam Fatih Camii avlusunda bir sergi açarmış. Sergide fağfûri ve Çin İpeği, kıymetli eşya varmış.

Birgün tanıdıklardan bir sergiye gelir. Beş altın lira kıymetinde çin işi bir testi alır. Parasını sonra ödeyeceğini söyler. Aradan günler geçer, para gelmez. Bayram yanaşır

para gelmez. Kerîmî Efendi bir gece terâviden sonra fenerini yakar, doğru o zâtın evine gider.

Kapıyı çalar, içeriye girer, kahve ocağında uşağın karanlıkta oturduğunu görür, Efendiyi sorar, yukarıda olduğu cevabını aldıktan sonra:

"Şu fener burada dursun ben yukarı çıkıp Efendiyi göreceğim" der.

Uşak:

"Efendiyi görmek lâzımsa fenerle beraber çıkın. Çünkü Efendi karanlıkta oturuyor" der.

Kerîmî Efendi:

"Öyle ise benden selâm söyleyin, beş liraya testi alacağına evine bir okka mum alsın" der, geri döner.

XXIII. KEMÂLEDDİN ŞUHÎ DEDE

1. Yalnız Biriniz Değil, İkinizde (Hatabullah) İmişsiniz İstanbul'da ve kale haricinde kâin (Yenikapı Mevlevihanesi) nde (Yozgat'lı neyzen Salih Dede) isimli bir derviş vardı. Görgüsü az olmakla beraber zekâ ve zarafet sahibi idi. Bu zat, neyzenliği hasebiyle (âyini şerif) denilen ve (mukâbele) esnasında terennüm edilen besteleri-öğrenmeğe heves etmiş, dergâhın eski dervişlerinden ve musiki üstatlarından (Musa Dede) ye müracaatle meşke başlamıştı. Musa Dede, şakirdine-nağmeleri çabuk kavriyamadığı için-(hatabullah) diye çıkışır, o da (eyvallah) diye teslimiyet gösterirmiş. Fakat bir gün hocasına:

"Dede; bana (hatabullah) diyorsun amma ben (hüzzam âyini şerifi) nin başı olan: Mısraının manasını biliyorum, sen de

biliyor musun?" diye sormuş. Musa Dede bilmediğini söylemiş ve ne demek olduğunu öğrenmek istemiş. Salih Dede:

"(mâ) biz (hest) var mıyız (nemidanım) bilmiyorum!" diye uydurma bir mana vermiş.

"Senin yanağın ay mı, güneş mi, yoksa ikisi de değil, başka bir şey mi? bilmiyorum" demek olan bu mısraın manasını Salih Dede anlayamıyacak kadar cahil değildi. Lâkin Musa Dede'ye lâtife olsun diye öyle söylemişti. Zavallı üstat, şakirdinin bu ilmini! anlayınca mahçup olmuş:

"Aman oğlum beni affet. (Hatabullah) sen değil mişsin, ben mişim!" diye özür diledikten sonra onun elinden tutmuş, Şeyh Osman Efendi'nin oğlu ve Şeyh Celâlettin Efendi'nin küçük biraderi olup o sırada dergâhın (aşçı dedesi) bulunan (Kemalettin Şuhî Dede) nin yanına götürmüş:

"Efendi; bu can, hüzzam âyini şerifinin manasını biliyor. Bense ona (hatabullah) diyordum. Meğer asıl (hatabullah) benmişim!" diye yana yakıla anlatmış.

Aşçı Dede, Salih Dedenin yüzüne bakmış. O da Musa Dede'ye söylediğini tekrarlamış. Bunun üzerine aşçı Dede:

"Yalnız biriniz değil, ikinizde (hatabullah) imişsiniz!" cevabını vermiş. (Olgun 986)

35 İZMİR

I. MANSUR (MASIR) TEKİN

1. Sabah Sabah Ağaca Çıkmış...

Mansur Tekin (Doğ. 1916-) kendi dünyasına kapalı, kendini yalan söyliyerek çevresine kabul ettirmeye çalışan köy içinde küçükten büyüğe söylediği yalanlarla bilinen bir kişidir.

Mansur Tekin bir sabah uyandığında canı incir yemek istemiş. Tam ağaca çıkarken yaprakların arasından gendini yere atan bir tavşan görmüş.

"O da, sabah sabah ağaca çıkmış incir yiyormuş da" der. (Kınık 25)

2. Yavuzu Sazakların Arasına Sakladık

Mansur Tekin askerliğini bahriyeli (deniz) olarak yapmış. Askerlik hatıralarını anlatırken:

"Biz savaşta arkadaşlarımızla Yavuz gemisini düşmandan korumak için sazakların arasına sakladık" demiş.

(Kınık 25)

3. Semeri Götüren Oymuş

Mansur Tekin, eşşegini alıp birgün tarlaya gitmiş. Eşşegini bağlayıp hava güzel diye semerini çıkarıp bir yere koymuş. Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra bakmış ki semer ortada yok. Aramış, taramış bir de ne görsün semer gendiliğinden karşıdan gidiyor. Koşmuş koşmuş kan ter içinde yakalamış semeri. Bakmış ki bir tosbağa var. Semeri götüreren oymuş." (Kınık 24)

4. Yılan Kayıp Gitti

"Köye su getirmek için ark açılıp boru döşenirken Mansur Tekin'i sabahın erken saatinde suyun gözüne göndermişler. Ha geldi, ha gelecek derken öğlen olmuş halâ ne gelen var ne giden. O zaman herhalde yattı uyudu bir yerde demişler. Akşama doğru Mansur Tekin çıkıp gelmiş. Uyuduğu besbelli amma, hepsi birden çıkışmışlar.

"Nerde kaldın yav...?"

"Hemen bağırmayı bilirsiniz. Hiç başına ne geldi diye sormazsınız ya."

"Ne oldu?"

"Ne olacak. Tam geliyordum, yolun tam ortasından giderken birden bir ağveren (kertenkele) solundan geldi sağ omuzuma geçti. Sonra arkasından bir kara yılan geldi sol omuzuma çıktı. Birbirlerine bakıyorlar. Ben öyle bir müddet yürüdüm. Sonra ağvereni elimle şöyle bir ittim. Yılan da kayıp gitti. Yalınız rahat edemedim. Ne edip edip o yılanı öldürmem lâzım dedim. Sonra araya araya yılanı Kınacı'nın yıkıkta buldum, öldürdüm. Bu yüzden geç kaldım" demiş. Sonra herkes gülmeğe başlamışlar. (Kınık 26)

II. KARA MUSTAFA EMMİ

1. Ayağımın Altında Doktor Bey

(İzmir/Bademler Köyü)nden Kara Mustafa Emmi, köyün sözü sohbeti dinlenen kişilerinden biriymiş. Onun nüktedan kişiliği şimdi hayatta olmamasına rağmen, bugün de başından geçen olaylar fıkra şeklinde dilden dile dolaşır. Kara Mustafa Emmi 1896'da doğmuş, 1966 yıllarında ölmüştür.

Kara Musta Emmi askerliğini yaparken, bir arkadaşıyla talimden, eğitimden sıkılıp bir plân kurmuşlar. Hasta numarası yapıp doktordan rapor alacaklar, İzmir'e geleceklermiş. Muayene olmak için doktora çıkmışlar. Doktor Kara Musta Emmiye:

"Sel bakalım asker, ne oldu, neren ağrıyo, şikâyetin ne?" demiş. O da:

"Kalbim ağrıyor doktor Bey" demiş.

"Peki oğlum kalbin nerede?" diye sorunca, o da belki hiçbirşey yokken yararlarında ölürüm diye

"Ayağımın altında doktor bey.." demiş. Sonrada her ikisini de disipline vermişler. Yedikleri bir araba dayak cabası. (Kınık 23)

2. Kara Mustafa Emmi'de Ses Yok.

(Kara Mustafa Emmi) daha önce yediği dayak yetmiyor-muş gibi, yine hastalık bahane edip, izin almayı düşünmüş. Bu sefer de sağır rolü yapacaktı. Sırası gelmiş doktorun karşısına çıkmış. Doktor sormuş:

"Neyin var evladım, nerenden şikâyetçisin?" demiş.

... Kara Mustafa Emmi'de ses yok. Elleriyle işaret etmiş.

"Kulaklarım duymuyor" diye.

O zaman doktor yavaşça:

"Hiç mi duymuyor oğlum" der demez, Kara Mustafa Emmi'de başını yukarı kaldırıp:

"Çık" demiş. Sonrası da malum. (Kınık 24)

3. Ben Düştüm Komutanım

"İstiklal savaşında son zamanlarda Yunanlılar gayri denize dökülüyorlar. Bir tabur Türk askeri bizim köye gelmişler. Kahveye gelip,

"Bizi Urla'ya kadar götüreceğ bu yolları iyi bilen birisi lâzım." demiş komutanları.

Köylüler de Kara Musta Emmi'yi bulup komutana vermişler. Musta Emmi hiç o zamana kadar ata binmemiş. Ona da diğer askerlerde olduğu gibi bir gadana vermişler. Korca korca binmiş, o önde tabur arkadan yola koyulmuşlar. Etrafta her an bir Yunan saldırısı olabilirmiş. Neyse, tam Urla belenin oraya gelmişler. Bir ark varmış orda. Kadana ordan atlayasıya Kara Musta Emmi zaten emanet duruyomuş. Birden bire yere düşmüş. Yavaş yavaş kalkarken, komutan sürüne sürüne yanına yaklaşmış.

"Hani nerde nerde?"

"Ne nerde komutanım?"

"Hani ulan başı bozuk Yunan nerde?"

"Ben düştüm komutanım."

"Puu.. Allah belânı versin. Lan." demiş.

Kara Mustafa Emmi bakmışki bütün asker pusu da bekliyor. Ordan onu yaya olarak köye göndermişler. (Kınık 24-25)

III. MÜSLÜM AĞA (AKYÜZ)

1. Bulgar Havası Oynuyormuş

Müslüm Akyüz (Doğum 1922) Mansur Tekin gibi yalan söylemeyi çok seven bir kişidir.

"Müslüm Ağa askerliğini Bulgar hududunda yaparken bir arkadaşının ayağı kaza ile karılmış. Sonra doktorlar çocuğun ayağını kesmişler. Yerine başka bi ayak takmak lâzım-mış. Hemen Bulgar hududuna geçip bir asger öldürmüşler. O nun ayağını çocuğa takmışlar. Aradan günler geçmiş. Terhis olmuşlar. Müslüm Ağayı o asker düğününe çağırmış. Bir aralık oyuna kalkmış ikisi de. Çocuk harmandalı oynarken bi ayağı Pulgar havası oynuyormuş?" (Kırık 28)

2. Düşünde mi Müslüm

"Müslüm Ebesine anlatırmış: "Ebe ben askerdeyken hiç para harcamazdım. Bir sefer sakat oldum. Beni hastaneye yatırdılar. Yemek içmek bedava. Bana verilen aylık birikmiş. Hastaneden çıkınca, teskereye gelirken birikmiş aylıklarımı da verdiler. Bir bakdım bir çuval para. Ben bu paraları nasıl harcaym deydi düşündüm. Trenin penceresinden aşağıya bir atıyorum, çingene çocukları bir koşuyor, bir atıyorum birbirlerini yiyolar." Ebesi dinlemiş dinlemiş." Düşünde mi Müslümüm." demiş. (Kırık 28)

IV. HIZIR OK

1. İnsanoğlu Kuş Misâli

(Bademli) köyünden Hızır Ok, 1913'lerde doğmuş. Safça yaratılışlı, nüktedan, hiçbir şeye karışmaz, sakin huylu birisidir.

Hızır Ok askerliğini köyden görünebilecek kadar yakın bir yer olan Seferhisar ovasında yapmış. Gündüz talim eder

gece ise kaçarmış. Arkadaşları talim dünüğü kışlaya giderken o, köye karısının yanına gelirmiş. İşte böyle gelişlerin birinde:

"İnsanoğlu kuş misâli, akşam Sivsar (Seferhisar) daydım, şimdi burdayım" demiş. Bu söz sonra fıkra olmuş, dilden dile dolaşmış. (Kınık 25)

V. FATMA BİBİ (AKYÜZ)

1. O da Sivsarlıyım Demiş

Köylüler daima şehire ve şehirlilere karşı bir özen duyarlar. Kibarlaşmaya çalışırlar. Bu çalışma sırasında da gülünç duruma düşerler.

Fatma Akyüz (Doğ.1886, Ölm.1971) de böyle bir olayın içinde yaşamış, kahramanı da kendisi.

"Fatma Bibi ile kızı Merban İzmir'e gidecek olmuşlar. Fatma Bibi cahil hiç birşey bilmiyor diye kızı Merban götürmek istemiyormuş. Yalınız mecbur galmış götürmeye. Gitmeden önce:

"Fazla bilir bilmez konuşmayacaksın, nerelisin derlerse sen Bademlerliyiz demeyeceksin Seferisarlıyım diyeceksin." diye öğüt vermiş. Neyse otobüste giderken hiç konuşmamış Fatma Bibi. Yanında oturan nerelisin nine diye sormuş. O da: "Sivsariliyim" demiş. Merban anasına gizmiş ama nafiye. (Kınık 27)

VI. HALİL ORAL

1. Soyun Soyun

Halil Oral: (Doğum 1926). Bir zamanlar uzun müddet köyde muhtarlık yapmış. Birden bire hiddetlenir, bekçi değiştirmesi ile ünlüdür. Bekçiye işi bırak anlamında:

"Soyun,soyun" der. Derdemez o da elbiselerini çıkarır. İşini bırakır.

Küpütpane memuru köye kâtip olur. Onunla kavga eder. Bekçiyi sanarak kâtibe:

"Soyun, soyun" deyince Kâtip şaşırır. (Kınık 28)

VII. PALABIYIK

1. .... Domuzun Sofusunu Bilmiyordum

Palabıyık küçüklüğünde derse çalışırken saz çalarmış. Çok vakitler Urla (ula) nın koca (Kapız) denen derenin içine girer, orada suların şırıltısı içinde okur, çalışırmış. Çok zeki, âlim olan Palabıyık sonraları İstanbul'a çağırılıyor. Dağından deresinden uzaklaştığı için çok çabuk içmeğe başlıyor. O kadar çok çabuk içiyor ki oturduğu odaya girenler Palabıyığı dumanın içinde göremiyorlar. İlmîni, zekâsını çekemeyen meşihât ulemâsı daima Palabıyığı gözden düşürmek için türlü türlü entrikalar çevirmeğe başlıyor. Bir gün saraya büyük bir ziyafete çağrılıyorlar, ziyafette, tütünden, sigaradan söz açılıyor. Ömründe hiç sigara çabuk içmeyen ve Palabıyığın rakibi olan softalardan biri onu büyük adamların yanında mahcup etmek için:

"Bizim Rumeli'de bu tütünü domuz gelmesin diye tarhaların kıyılarına dikerler" der.

Palabıyık hiç lâfın altında kalır mı cevaben:

"Ben sofunun domuzunu biliyordum, domuzun sofusunu bilmiyordum." demiş. (Demircioğlu 40-41)

VIII. AV. RUHÎ BEYBABA

1. Ahrette Bile!.

İzmir'in ünlü espricilerinden Avukat Ruhî Beybaba, ne borç olarak verdiğini alır, ne de borç aldığını verirdi. Kendisine büyükçe bir para kaptıran İzmir'in sayılı zenginlerinden Attar Hacı Kuddusî, Ruhî Beybaba yokken yazıhanesine uğrar, kâtibine ileri geri lâflar söyler. Birşey değil, yazıhanede utanılacak kimseler de var. Gerçi onlar, Beybaba'nın durumunu biliyorlar amma, kâtip farkında değil. Kızır, adamı hiddetle dışarı uğratar. Bir süre sonra Ruhî Beybaba çıkagelir. Kâtip olanı biteni anlatır. Beybaba sükûnetle dinler, sonra Kâtibe dönüp sorar:

-Peki... sen ne dedin?.. Kâtip ezilip büzülerek:

-Sen borç verdiğin parayı ancak Ahrette alırsın! Dedim.

O zaman Ruhî Beybaba, yazıhanede bulunanların kahkahaları arasında şu espriyi parlatır:

-Ulan ne diye müddet tâyin ediyorsun sana o salâhiyeti kim verdi? (Celasun 145)

36 KARS

I. ABO DAYI

1. At Suyu Mundarladı

Abo Dayı bir gün atını çayda suluyor. Bibimde Cadan (Kaynak/göz) çingırnan (bakraç) ile su alır, Öyle görür ki at suyu mundarlıyor.

"Ay Abo Day'ı bir o atını çek, iki çingır (bakraç) su alayım"

Abo Dayı da

"Al ay kızım kim ne diyor?"

"Ey işte at suyu mundarlıyor."

"Eey ey rahmetlinin kızı, bu at düldülün soyundan gelmiştir. Bunun değdiği su mundarlanmaz."

"Bir ay kişi, hiç bu zamana düldülün soyundan at mı kalır?"

"Ey kız imamların soyundan Seyitler kalır da düldülün soyundan niye kalmasın." der. (Kars 32)

2. İslâm'ın Şartı

Abo Dayı'ya bir gün köyün ahun (şiiilerde imam) du sorar.

"Ay Abo İslâm'ın şartı kaçtı?"

"Ay ağa ceddine kurban islâm'ın şartı 100 dür."

"Abo öyleyse sen bana 5 ni söyle, 95 ni sana bağışladım."

"Ağa, ağa ceddine kurban sen ağırlığın (varlığın) ile bana 95 ni bağışlıyorsan Ben de bu karaadamlığım (fakir) ile 5 ni sana bağışlıyorum. (Kars 32)

II. ELEKBER (ÂLİ EKBER)

1. Kamasor'da Olsaydı

Amerika nere, Kamasor nere... demeyin gün ola harman ola bir gün bakarsınız bizim yolumuz da düşer Amerika'ya Elekber dayı gibi..

"Ay baba pes bu makine (araba) ler nedir?.."

"Dayıcığam burada hiçbir şeyi 10 yıldan sonra hurdaya çıkar, atarlar. Buraya da araba mezarlığı diyorlar. 10 yıl kullandıkları arabaları getirip buraya atarlar.

Elekber dayı şaşırıp kalır. Gezmeğe devam ederler, bir gökdelenin önünden geçerken, üst katlardan camı silen bir kadıncağız pat diye ayaklarının dibine düşüverir. Kadıncağız ölmüştür. Elekber dayı telaşlanır, kadının yüzüne bakar büyük bir hayıfla "Ah... ah.. ay babo eğer bu avrat Kamasor'da olsaydı hiç kimse bunu atmazdı, bir 10 sene daha avratlık ederdi, hiç de atmazlar." der. (Kars 32)

III. MECİD AĞA

1. Comuşu mu Goşom Öküzü mü?

Göle'nin Mıhkerek köyünde bir Mecid Ağa varıymış. Mecid Ağa ağılardan sayılır. Bir çift öküzü bir çift comuşu varmış, Bir gün oğlunu kaçağa yollayacak, diyer ki;"Oğul gecedən çıkın ki bekçi zad yakalamasın. Bu gede gider hazırlığa başlar. "Öküzümü goşom comuşu mu? diye işgillenir. Derki gidem babamdan sorayım. Gelerki babasından sora. Geler bahar ki babası hocaynan namaza durmuş. "Men ne edeyim diye öz özne söylenir. Bunu Mecid Ağa eşidir. Hoca, "Allahı Ekber" der.

Kişi aşşağı eğilince bağırır:

-"Mâââ.... Yani comuşu goş." (Şirin 140)

IV. NEDİM EMİ

1. Oda İş Mi?

Bir gün Reşid Emi ile Nedim Emi konuşuyorlar. Reşid Emi demiş ki babam gilin bir ahırını vardı. Bu ahır çok büyükdü. İnek bir ucunda, boğaya geliyor öbür ucuna gidene kadar doğuyordu. Nedim Emi de demiş ki; oda iş mi? Benim babam gilin bir süpürgesi vardı. Akşam olduğunda güneşi süpürüp götürüyor. Sabah olduğunda güneşi tekrar yerine getiriyor. (Şirin 140)

V. ÂŞIK ŞENLİK

1. Âşık Çalanları Yeni Goruyorum

Kars'ın Ünlü Âşıklarından (Âşık Şenlik) bir yerden geçerken adamın birinin "Şenlik'in türküleri" diye abuk sabuk şeyler okuduğunu görmüş. Okuma bittikten sonra aralarında şöyle bir konuşma olur.

"Sen Âşık Şenliği tanır mısın?"

"Âşık Şenlik benim."

"Ya!. Şiir çalanları çok görmüştüm. Âşık çalanları yeni görüyorum" der.

37 KASTAMONU

I. MURTAZA AĞA

1. Yalanı Peşin Söyledim

Abdurrahman Paşa zamanında düşünmeden, sıkıntı çekmeden yalanı ile tanınmış Kastamonu'da Murtaza adında bir adam varmış. Bu adamı Paşa duymuş. Kapıcısı ile yanına çağırılmış. Kapıcıyı, geliyorum diye, savmış, gitmemiş. Paşa zaptiye ile çağırtdırmış, ona da geliyorum demiş. Gine gitmemiş. En sonra Paşa kızmış; kendisini zorla saraya getirin diye yâverine emir vermiş.

Yaver Murtaza'yı yakalamış makama götürmüş.

Paşa:

"İki kere haber gönderdiğim halde niye gelmedin" diye Murtaza'ya bağırılmış." O da:

"Ne telaşın vardı." diye sormuş.

Murtaza da:

"Bir gece evveli iki çift katırımı çaldılar. Bugün onu araştırdım. Yanınıza istida ile gelecektim. Daha istidayı yazdırmadan zaptiyeler beni buraya zorla getirdiler." demiş. Paşa hemen zaptiyeye haber vermiş. Etrafa hırsızları yakalamak için bir çok zaptiye çıkarmış ve Murtaza'ya:

"Şimdi ferah ol. Bütün zaptiyeleri hırsızları meydana çıkarmak için etrafa dağıttım. Sen şimdi sıkılmadan, düşünmeden yalan söyler misin? Şimdi bana bir yalan söyleyiver" demiş. Murtaza da:

"Efendi ben yalanı çoktan söyledim." cevabını vermiş.

Paşa kızmış. Murtaza da:

"Efendi bende at ne gezer, katır ne gezer. Olmayan bir şeyi de kim çalar." Ben sizin hem öfkenizi almak için,

hem de beni yalan söyletmek istediğinizi anladığım için yalanı peşin söyledim." demiş. Paşamın öfkesi geçmiş.
(Caferoğlu 11)

2. Attan İnmeden Söylenen Yalan Bukadar Olur

Birgün Murtaza, Akdeloğlu Sâlim Ağaya ramazanda iftara gitmek için atına binmiş; akşama yarım saat kala köye varmış. Sâlim Ağa, Murtaza'nın geldiğini görünce odanın penceresini açmış. Tam Murtaza odanın önüne geleceği sırada, Sâlim Ağa pencereden Murtaza'ya:

"Hoş geldin, şu akşam vakti atın üstünden inmeden bana bir yalan söyleyiver." demiş.

Murtaza'da:

"Ağam siz halâ yalan söyle filan diye benimle şakalaşıyorsunuz. Şimdi yalanın sırası mı, şehirdeki konağınız tutuştu cayır cayır yanıyor, ben acele size haber vermeye geldim." demiş.

Hemen Akdeloğlu, atını çekdirmiş, şehire gitmek istemiş, Murtaza'ya da:

"Madem ki böyle, sen at dan inmeden benim de atım geliyor. Birlik hemen şehire dönelim." demiş.

Murtaza Ağa, hızlı geldiğinden ve yorgunluğundan bahisle, biraz dinlendikten sonra, kendine yetişeceğini söylemiş.

Sâlim Ağa yola koyulmuş, şehire kadar gelmiş. Murtaza da köyde eve giderek tıka-basa yemeğini yemiş, kahvesini içmiş, teravi namazını kılarken Sâlim Ağa şehirden köye dönmüş. Şehirde yangın filan olmadığını anlayınca fena halde

kızmış, odaya girince:

"Böyle şaka olur mu? Bak ben iftar vakti oruç ağız şehire kadar gittim, geldim" diye Murtaza'ya öfkelenmiş. Murtaza'ya öfkelenmiş. Murtaza Ağa da:

"Ağam kusura bakma, atdan inmeden söylenen yalan bu kadar olur." demiş. (Caferoğlu 12)

3. Duymuşlar da Onun İçin Büyük Yapıyorlar

Akkaya nahiyesinin en ileri gelen ağalarından Akdeloğlu Sâlim Ağa. Murtaza'nın yalanlarına ve söylediği nükteli sözlere karşı kimse cevap vermediği için canı sıkılır durmuş. Karyesinin uzak köylerinden birinde Murtaza gibi hoş meşrep ve nüktedan bir adamın bulunduğunu öğrenmiş, hemen onu köye getirtirmiş. Bir kaç gün kendisini misafir etmiş. Adamın hakikaten hoş meşrep ve Murtaza'yı şaşırarak bir adam olduğuna kanat getirdikten sonra adama demiş ki:

"Bizim ta eski emektarlarımızdan Murtaza atlı bir adamımız var. Bunun sözlerine karşı sana cevap vermek yahut da senin sözlerin altında o adamı buraktırmak istiyorum. Şâyet bu işi beceremezsen işin kötü, becerebilirsen senin her istediğini de ben yapacağım." demiş.

Nihayet bir gün bu adamla Murtaza'yı karşılaştırmışlar. Murtaza'nın bir şeyden haberi yok. Adam lafa başlamış:

"Ağam, ben köyden gelirken Koca çamın yanındaki üç yol ayırımının eteğindeki dağda bir mantar bitmiş. Yolu kapatmış. Balta ile kesmeye başladım. Bir gün, bir gece de yolu zor aştım." demiş.

Sâlim Ağa ve yanındakiler mahsus, dikkatle dinlemeye başlamışlar.

"Adam bana iki araba koşturuver de, ben yarın o mantarı arabalara yükletip buraya getireyim. Birazım burada ona buna veririz. Birazını da ben şehre götürür satarım." demiş.

Bunu çakan Murtazaoğlu,

"Ben elün şehirden çıkmazken, bir tellal bağırdı. Bütün şehirdeki bakırcıları bir araya topladılar. Büyük bir kazan yaptıracaklar. Hemen hemen oturduğunuz bu odanın iki büyüklüğünde olacak" demiş.

Odanın içindekiler:

"Canım, böyle büyük bir kazan da ne pişirecekler? Bu kadar büyük kazan olur mu?" Demişler.

Murtaza Ağa da:

"Bizim ağanın üç yol ayırımını kaplayan mantarını duymuşlar da onun için büyük yapıyorlar" demiş. (Caferoğlu 13)

38 KAYSERİ

I. HACI SEYİT MEHMET AĞA (EMMİ)

1. Rakı İçseler Ne Yapmalıydı

Zekâ ve muzipliği ile tanınmış olan ve evvelki sene ölen Hacı Melek, delikanlılığında oturma arkadaşlarıyla yaptıkları ferfenede hissesine tel kadayıf düşer. O zaman bir tepsi kadayıf her şeyi ile en çok üç-beş kuruşa mal olurmuş. Hacı Melek:

Şekerin okkası kırk, elli para olduğu sırada, bu kadar parayı nerden bulacak?.. Aklına bir kurnazlık gelir. Ve doğruca Hacıemminin dükkânına varır.

"Hacı emmi der, bizim arkadaşlardan kimsesiz bir garip molla sizlere ömür oldu. Meğer kefini de veresiye vermezlermiş. Cenaze ortalıkta kaldı, bekliyor."

Bunu dinleyen Hacı emmi derhal çekmecedden iki mecediye alarak Hacı Melek'e uzatırken sorar:

"Oğlum cenazeyi hangi camiye getireceksiniz?" Hacıemminin maksadı garibin cenazesinde bulunmaktır. Bu sual karşısında afallaşan Hacı Melek, işi bozuntuya vermemeye çalışır ve kendini topluyarak, boynu bükük cevap verir:

"Hacı Emmi der cenaze çok şiş duracak gibi değil. Namazını kıllıp hemen kaldıracağız. Öğleye beklemeyecek."

"Eh, allaha rahmet eylesin haydi oğlum" diyerek yol verir. İki mecediyeyi koynuna koyan Hacı Melek, doğruca o zaman aşçı dükkânlarının bulunduğu Kale önüne gelir birisine açma baklava yaptırır; bir paket beşlik tütün alır ve bir çalımla oturmaya varır. Tabakasını kucaktan kucağa do-laştırırken arkadaşları bu fevkalâdeliğin sebebini anlamazlar. İçlerinden biri dayanamıyarak sorar. Hacı Melek de

mes'eleyi olduğu gibi anlatır. Gülüür ve baklavayı afiyet-
lenirler. Aradan bir hayli geçer. Nihayet birgün bu muzip-
lik Hacıemminin kulağına gelir. Gülerek dinliyen sakavet
sahibi Halis müslüman Hacı emminin cevabına bakın:

"Rakı içseler ne yapmalıydı. İyi ki ziyafete vermiş-
ler.." der. (Erciyas 21-22)

2. Önce Koymamışsınki Şimdi Alasın

Hacıemmi dükkânını sabahları çok erken açar, para iste-
miye gelenlere kimse görmeden ödünç para verirmiş. Buna ev-
den ailesi:

"Ne var erken erken soğukta böyle gidecek" dedikçe Ha-
cıemmi:

"Benim de bana göre müşterim var" der. Ve para istemi-
ye borcunu vermeğe gelenlere köşedeki minderi göstererek:

"Ne kadar istiyorsan şurdan al oğlum, yahut:

"Şuraya koy oğlum" der.

Ne deftere yazar ne çizermiş. Yine bir gün borç alan-
lardan biri borcunu getirmiş ve minderin altına koymuş.
Borç istemiye ikinci defa geleceklerden biri bunu taslamış.
Hemen adamdan sonra Hacı Emmiye gelerek:

"Hacı Emmi demiş, çok sıkıntıdayım. Şu kadar kuruşa
ihtiyacım var.."

Hacıemmi, biraz önce adamın para koyduğu minderi işa-
ret ederek.

"Peki oğlum şu minderin altından al da git."

Adam, minderi kaldırmış fakat bir şey görememiş.

"Hacı Emmi demiş burda para filân yok." O zaman Hacıemmi anlamış ki bu adam daha önce aldığı borcunu getirmemiştir.

"Öyle ise oğlum demiş önce koymamışsın zâhir ki şimdi alâsın.."

Veliliğin en büyük hayat dersine bakın!.. (Erciyas 21-22)

3. Haklısın Oğlum

Hacıemmi, birgün bir yan et alır. Tanıdık bir hamala vererek:

"Şunu bizim eve götür oğlum" der. Hamal da eti alarak iyiler mezarlığındaki Hacı Emminin yeni yaptırdığı mezarın taşına asar. Hacıemmi akşam eve gelince sorar ki et gelmemiş. Ertesi gün hamalı çağırarak sorar:

"Oğlum eti nereye götürdün?" der.

Hamal cevap verir.

"Evine götürdüm Hacıemmi."

Hacıemmi:

"Hangi eve götürdün? oğlum" deyince hamal:

"İyiler mezarlığındaki evine" der.

O zaman Hacıemmi bu filozofça cevaba, gülümsüyerek:

"Haklısın oğlum" der. Ben dünya evimize götür demeyi unutmuştum.. Sen hakikî evimize götürmüşsün."

Veli ile hâkimane konuşmak gerekmez mi? (Erciyas 22)

4. Mülksüz Servet, Dam Otuna Benzer

Doğru sözlü, hayır öğütlü, kalbi temiz Hacıemmi dostlarına yakınlarına her fırsatta nasihat eder, kimsenin kal-

bini kırmaz fırsatı ganimat bilmezmiş. Birgün bir ahbabına satılan bir evi almasını tavsiye eder ve

"Al diyorum oğlum söz duy da al. Milksüz servet, dam otuna benzer. Çabuk geçer." der.

Ne hikmetli söz, ne baba nasihatı!. (Erciyas 22)

II. PİRE MEHMET

1. Şanlı Şöhretli İnsin..

Pire Mehmet, çocukluğunda yanlarında yattığı anasıyla babasının yatakta bir gün fısıldaştıklarının farkına varır. Sezdirmeden fısıldaşmaları dinler. Bakar ki babası karısına:

"Paşayı saraya indirelim." diyor.

Anası da ihtiyatı elden bırakmayarak kocasına:

"O, şimdiye çoktan uyumuştur; sen paşayı saraya indirmeye bak." diye ısrar etmesi karşısında dayanamıyan Pire Mehmet yastığının altındaki kavalına el attığı gibi başlamış üfleme.

Birden şaşırın babası:

"Ulan bunun aslı ne, ne oluyor?" diyecek olmuştusa da Pire Mehmet cevabı yapıştırmış:

"Baba paşa saraya bari şanlı şöhretli insin" demiş.
(Yedekcioğlu 40)

2. Bu da Kadınlara Mahsus

Pire Mehmet, istasyonda sıkışır, uçkur elinde yanlışlıkla kadınların helâsına girer. Tam o sırada adamın biri:

"Ne yapıyorsun Yahu, bura kadınlara mahsus..." der. Pire Mehmet kendini hiç bozmaz, adama önünü göstere- rek:

"Bu da kadınlara mahsus" der. (Yedekcioğlu 49)

3. Sevkiyat Memuru İmiş Meğer

Cins diye etle beslediği tazısını Pire Mehmet bir kış günü arkadaşlarınıninkiyile birlikte tavşan avına çıkarır. Arkadaşlarının tazısı bir kaç tavşan yakalayıp getirdiği hâlde, Pire Mehmet'inki hiç bir şey yakalayamaz. Arkadaşları, kendisiyle alaya başlayınca Pire Mehmet:

"Avradını bilmem ne ettiğimin malı sevkiyât memuru imiş meğer!. Tuttuklarını dağa teslim edip edip geliyor" der. (Yedekcioğlu 80)

4. Onlar Sığircık Değil, Evliya İmiş

Pire Mehmet arkadaşları ile Keykubat'ta avlanırlarken ağacın birinde bir sürü sığircık görürler. Arkadaşlarından biri:

"Mehmet Ağa, şu sığircıkları bir tüfek sıksan kaç tane düşürebilirsin?" der.

Pire Mehmet şöyle bir bakar:

"On tane, düşürürsem bana, ne var?"

Arkadaşı:

"Yok, eğer iki tanesini düşürürsen sana zorlu bir ziyafet var." der.

Mehmet Ağa hemen tüfeği yüzüne alır tetiğe dokunur. Dokunmasıyla birlikte sığircıkların hepsi havalanır. Bir

tane bile düşmez. İşi bozuntuya vermek istemiyen Pire Mehmet:

"Onlar kuş değil evliya imiş, evliyaya saçma değmez ki.." der. (Yedekcioğlu 82)

III. AVRADIN HASAN AĞA

1. Eve Varınca Dikeceğim

Gece fenersiz sokağa çıkmanın yasak edildiği günlerde Avradın Hasan Ağa, karısı ile bir akrabasından gelirken, yanında zaptiyeler olduğu halde zamanın mutasarrıfı önünü kesmiş:

"Hani senin fenerin?" demiş.

Hasan Ağa, kolundan tuttuğu gibi çarlı karısını:

"İşte fenerim" demiş..

Mutasarrıf:

"Hani bunun mumu?" diye sual edince

Hasan Ağa:

"Beyefendi eve varınca dikeceğim." demiş. (Yedekcioğlu 39)

2. Azıcık Sesi Kart Çıkar

Avradın Hasan Ağa, bir gün Büyükbahçebaş'ının ordan geçerken eşeğiyle Haçatur'a rastlar. Haçatur, Hasan Ağa'yı görünce, saygı göstermiş olmak için, eşeğin yularını çeker durdurur. Hasan Ağa eşeğin yularını tutar: Sorar:

"Ulan Haçatur söyle bakayım, bu nedir?" der.

Haçatur:

"Eşek, Hasan" diye cevap verir.

Hasan Ağa:

"Ulan der, bu eşek sizin kiliseye papaz olur mu? Olmaz mı?"

Haçatur, "Olmaz!" dese, aksiliği üstünde olan Hasan Ağa belki bir şey yapacak; olur!" dese, dinine zarar gelecek.. Şaşırır:

"Canını yediğim Hasan Ağa, olmya olur ya, azıcık sesi kart çıkar.." der. (Yedekcioğlu 55)

3. Rüya mı Anlatıyordum..

Avradın Hasan Ağa'dan Ermeniler çok çekinirlermiş. Vurrelli takımından olduğu için Hasan Ağa'nın cep harçlığını filân hiç ihmal etmezler, fakat kendi aralarında dış gıcırdatmadan gıyabında atıp tutmadan da geri durmazlarmış. Hasan Ağa'ya dış geçirmiyeye gücü yetmiyen Ermeni Haçatur bir gece sokak üstündeki odasında karısına:

"Bugün Avradın Hasan'ı yakasından tuttum, ulan dedim, bizim mahallede seni bir daha dolaşır görürsem seni şöyle yaparım, böyle ederim.."

Diye övünüyormuş. Hasan Ağa da meğer konuşmaları pencerinin altından dinlermiş. Ermeni daha sözünü bitirmeden Hasan Ağa dışardan.

"Ulan Haçatur!.. diye birden seslenince niye uğradığını şaşırın Haçatur, Hasan Ağa'nın sesini işitince; başına ilerde neler geleceğini bilmenin korkusu ile:

"Valla, canını yediğim Hasan Ağam, bizim Mari'ye rüya-

mı anlatıyordum.." der. (Yedekcioğlu 81)

IV. HAYRULLAH EMMİ

1. Siz de Kurtulun Bende

İlkokul birinci sınıfa üç sene giden, hergün bir defterle kalem kaybeden Hüsnü'nün babası Hayrullah Emmi okula varır, öğretmenler odasına girer, yüksek sesle;

"Muallimler, Allah billâh aşkına, bu eşsekoğlu eşsek akıllı ise okutun, deli ise tımarhaneye gönderin, siz de kurtulun ben de" der. (Karakuş 55)

2. On Lira Vereceğim

Bir gün Hayrullah Emmi, dükkandan bir kilo çay şekeri alıp eve gelir. Oğlu Hüsnüye:

"Oğlum şu kutunun üstündeki yazıyı oku sana on lira vereceğim" der. Hüsnü şeker kutusuna bakar:

"Bu kutu şeker doludur" diye okur. Hayrullah Emmi de okuma bilmediğinden inanır ve on lirayı verir. (Karakuş 55)

V. TOPAL HAYRİ

1. Sana da Mı Malum Oldu?

Topal Hayri bir gün kumarda kaybede kaybede sıra eşeğine gelir. Eşeginin başlar her ayağına zar atmaya. Birinci, ikinci, üçüncü derken sıra dördüncü ayağa gelir. Tam bu sırada, başına gelenleri biliyormuş gibi eşek ahırdan başlar anırmıya. Utülmenin verdiği bunalma ve hüznü bir sesle Hayri Ağa eşeğine döner, espirisini yapıştırır:

"Vay karagözlü eşeğim ayrılacağımız sanada mı mâlum

oldu?" (Yedekcioğlu 57)

2. Yarın Hak Saymıyanın..

Topal Hayri, bir bahar günü heybesine azlığını kor, eşğine biner bağa gider. Yuları ayağına bağlı eşeği yayılmaya bırakır. Heybeyi de bir ağacın altına bırakır, kendisi iş görmeye başlar.

Öğleye doğru karnı acıkınca, iki sokum bir şey yiyeyim diye ağacın altına varır ki ne görsün? Eşek heybede ne varsa hiçbir şey bırakmamış hepsini yemiş bitirmiş. Eli böğründe dineli kalır. Eşegin yaptığı bu azizliğe yiğün canı sıkılır, Kibleye döner elini şöyle açar:

"Yarın ramazan gelince, bunu hak saymıyanın şurasını burdan getireyim.." der. (Yedekcioğlu 61)

VI. ŞİH MEHMET AĞA

1. Vali Paşa Gübreledi..

Vali merhum Nazmi Toker, bir gün bahçecileri toplar, şehir içindeki bahçelere gübre dökmemelerini, sinek üretilmeye sebep olunduğunu söyler. Vali'nin bu emrine bahçesi Şih Ahmet Ağa itiraz edecek olur. Ağzının pek okkası, terazisi olmıyan merhum, bu itiraz üzerine başlar okkalıyı savurmaya:

"Senin baçeyin de, gübreyin de, alacağın mahsulün de."

O gece oturmada Şih Ahmet Ağa'dan bir komşusu bu yıl bahçelere kaç yük gübre döneceğini soracak olur. Şih Ahmet Ağa, gündüzkü yediği sıkıyı, dile getirircesine:

"Ağa, bu yıl bahçelere gübre atmıyacağım. Allah kendi-

sinden razı olsun benim bahçeyi Vali Paşa gübreledi.." der.
(Yedekcioğlu 42)

VII. ERKİLETLİ HASAN AĞA

1. İçinden Deve Çıkacak Değil Ya!

Erkilet bucağına bir gidisinde ikram edilen kahvenin ilk yudumunda merhum Nazmi Toker'in ağzına bir sinek gelir. Buna fena halde sinirlenen Vali:

"Çağırın, şu kahveyi pişiren herifi bana," der.

Kahveci Hasan Ağa'yı getirirler. Nazmi Toker, çıkışmaya, bağarmaya başlar:

"Pis herif, dikkat etsene, pişirdiğin kahveden sinek çıktı..." der.

Paylamasını sükûnetle dinliyen Hasan Ağa kendinden hiç lâf çıkmıyormuş gibi N.Toker'e:

"Ne kızılıyorsun Vali Paşa, yüz paralık kahvenin içinden deve çıkacak değil ya!.." der. (Yedekcioğlu 37)

VIII. AZİMİNİN HACI

1. Azim'in Hacıyım

Azim'in Hacı gece kalkar, öküzlerini kağnısına koşar, Sultan Sazlığından kamyş getirmek için yola koyulur. Giderken, yolun kenarında bir ağaçta saklı olan meşhur eşkiya Hasan Baba silahı elinde olduğu halde kağnının önüne atlayıp;

"Sen kimsin? deyince" Azim'in Hacı:

"La ilâhe illâllah, Azim'in Hacıyım Muhammedurrasullullah." der. (Karakuş 54)

IX. GÖZÜAÇIK

1. Sen de Egeledin mi?

"Gözüaçık" namı ile meşhur, eşek satıcısı ihtiyar eşeği genç diye satar. Eşeği alan adam, eşeği götürüp, önüne ot koyar. Bir müddet sonra gelip bakınca eşeğin otu yemediğini görür. Hemen Gözüaçığ'a gelir;

"Sattığın eşek ot yemiyor" deyince, Gözüaçık:

"Yemez tabi, ben hergün onun dişlerini eğelerdim. Sen de egeledin mi?" der. (Karakuş 54)

X. HALE HALE

1. On Koyunu Damdan Attık

(1945) yıllarında alınan hayvan vergisini ödememek için "Hale Hale" diye anılan saf bir kişi on tane koyununu vergi memurlarına yazdırmamış; Mahalle sürüsü hergün memurlar tarafından sayıldığından sürüye sürmeyip, evin damında beslermiş. Bir gün "Onbaşı" diye anılan komşunun oğlu resmi elbise üzerinde olduğu halde askerden izinli geliyormuş. Hale Hale'nin oğlu "Mıdık" bunu uzaktan görüp, Jandarma sanır. Koşarak eve gelip;

"Ana ana.. Candarmalar geliyor." diye bağırır. Bunun üzerine kadın gidip koyunların hepsini damdan aşağı atar. Koyunların çoğunun ayağı kırılır. O sırada komşunun oğlu da gelmiş. Kadın durumu öğrenince başlamış ağlamaya. Ağıt sesine gelen komşuları, niçin ağladığını sorunca;

"Onbaşılı'nın Mehmedi candarma sandık. Bizim kötü Mıdık'ın sözüne kandık. On koyunu damdan attık." der. (Karakuş 54)

XI. KARA ALİ'NİN YUSUF EMMİ

1. Cigara Nerede Satılır

Kara Ali'nin Yusuf hastalanır. Hemen doktora götürürler. Hastalığı ağır olduğundan doktorda hemen hastahaneye alır; sigara içmesini de yasaklar; çakmağını ve tabakasını da elinden alır. Yusuf Emmi akşama kadar zorla sigarasız durur. Fakat tahammülü kalmaz. Vakit biraz daha ilerleyince yatağından kalkar. Salonda nöbetçi hemşireye rastlayınca:

"Kuzum, babam, efendim burda cigara nerde satılır?" der.
(Karakuş 55)

XII. İNCE'NİN ŞÜKRÜ EMMİ

1. Dinler mi Camız Gibi Mal?

Toprağı kum olan, kannı bağda ince Şükrü Emmi çift sürmüş. Çifte de öküz diye iki tane tana koşmuş. Tananın biri orta halli yalnız hayvanın bütün yüzünü derme kaplamış. Birinin de karnı çekkin, boynunun tüyleri dökülmüş. Sabahın budağı ulama, boyunduruk da kırıkmiş. Bir tarafını çemberle, bir tarafını da gönle tutturmuş. Çift sürerken sabah bir ot köküne takılınca sabahın budağı Şükrü Emminin elinde kalır. Öküz dedeği tanalara şöyle çıkarlar. Duruma kızan Şükrü Emmi tanaları döveceği sırada, yoldan gitmekte olan Biber'in Muhittin eşeğine "dah" deyince, Şükrü Emmi dönüp:

"Efendim dinler mi? Camız gibi mal, yoldu aldı," demiş. (Karakuş 58)

XIII. CÖNDÜR'ÜN REŞİT

1. Hasan Emmi Dutlar Daha Ham

Cöddür'ün Reşit bağa ağaç sökmeye gider. Sökerken, ağacın dibinden çıkan tavuk kurtlarını toplar, bir kaba kor. Eve gelince topladığı kurtları, iki gözü kör olan komşusu Hasan Emmiye götürür;

"Hasan Emmi kusura bakma, azya şu dutları ye" der.

Hasan Emmi bir kaç tane kurdu dut diye yer ve:

"Yeğenim Reşit, bu dutlar acı;" deyince, Reşit:

"Ağzını yidiğin Hasan Emmi dutlar daha ham" der.

(Karakuş 55)

XIV. FAŞİKİ (FAKİ EFENDİ)

1. Faşiki'nin Eşeği

II. Dünyü Savaşının kıtlık yılları;

Gazyağı karne ile verilmektedir. Lakabı Faşiki olan Fakı efendi Pazarören bucağına gaz olmaya gelir.

Bucak müdürü Faşiki'nin geldiğini görür.

"Faşiki eşeğin maya mı?"

"He müdür Bey"

"Eşeğini.....yim"

Faşiki,

"Ettiğin birşey değil ya müdür bey.."

"Ya bir müdür kunnarsa, fakir fukara nasıl bakar." der.

(Rumuz:Uğurcan)

XV. AVANOS'LU ZEKERİYA EFENDİ

1. Hayır Kavafllarda Bulunur.

Büyük dedem Karaahmetzâde Ahmet Efendi Hoca'nın hocası Avanos'lu Zekeriya Efendi Hoca, kalabalık bir mahalleye gittiği vakit ayakkabılarını bir yağlığa sarar, koltuğunda saklarmış. Hocanın bu huyunu bilen muzibin biri, kalabalık içinde:

"Hocam koltuğunuzdaki nedir?" diye sormuş. Hoca gayet rahat:

"Kitap" demiş. Adam:

"Acaba neden bahseder" diye üstelemiş. Hoca:

"Hıfzül eşyadan" cevabını vermiş. Adam:

"Öyleyse sahaflarda bulunur," demiş. Hoca dayanamayıp cevabı yapıştırmış:

"Hayır, kavafllarda bulunur." (Erciyes 7)

XVI. İBRAHİM SAFA

1. Şuramda Var, Şuramda Yok

Büyük Atatürk Kayseri'ye bir ziyaretinde, İbrahim Safa Bey Belediye başkanıdır. Atatürk'e "Hoşgeldiniz" konuşması yapma görevinin Belediye Başkanı olarak kendisine düştüğü anlatılır ve Başkan kürsüye çıkar:

"Büyük Atam hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.." der, ama lâfın arkası yok. Son derece heyecanlanmış ve dili tutuluvermiş. Birkaç saniyelik bir bekleyişten sonra, yönünü Ata'ya dönüp devam eder:

"Büyük önderimiz, kusura bakma, senin için daha çok şeyler söylemek istiyorum amma (Eliyle kalbini işaret ede-

rek) şuramda var, (Tekrar ağzını işaret ederek) şuramda yok!" (Erciyes)

XVII. CİVELEK'İN ALİ AĞA

1. Bir Su Ver Desem

Bu gülücük demetini, Kayseri'linin ve halkın zekâsını veciz bir şekilde yansıtan şu canlı hikâye ile bitirelim ve "meclisiniz şen olsun" diyelim.

Civelek'in Ali Ağa, baba giderken Cevizli kuyudan yeni yetme bir kızın su çekmekte olduğunu görür. Canı su içmek ister, yanaşır. Aralarında şu konuşma geçer:

"Kızımın adını bilsen de "bir su ver" desem."

"Meyvelerin ilk yeteni."

"Kızım Kiraz bir su ver de içeyim."

Kız suyu verir ve:

"Ben de amcamın adını bilsem de "afiyet olsun" desem."

"Allah'ın aslanı."

"Afiyet olsun Ali Emmi."

XVIII. PİRLİ'NİN HACI HÜSEYİN

1. Ha Sen Pislemeden De..

Pirli'nin Hacı Hüseyin Ağa'nın açtığı bir dâvayı hâkim reddeder.

"Dâvanı reddediyorum. Beğenmediysen temyiz edersin." der.

Peşin sözlü olan Hacı Hüseyin Ağa, hâkimin şöyle yüzüne bakar:

"Ha sen pislemesen de, ben de temiz etmesem olmaz mı?"
der.

XIX. SÜLO (SÜLEYMAN)

1. Senin Motorda Yağ Yakıyor

Sarız İlçesi Gümüşali köyünden bir grup köylü ile köyün öğretmeni gezintiye çıkar. Köylülerden Sülo topaldır.

Öğretmen:

"Sülo sağlastik hava kaçırıyor." der.

Sülo bunu duyar, ama efendiliğine sayar.

Öğretmen devam eder:

"Sülo sağlastik hava kaçırıyor." der.

Sülo öğretmenliğine sayar.

Öğretmen daha yüksek sesle,

"Sülo sağlastik hava kaçırıyor." der.

Sülo artık dayanamaz.

"Öğretmen bey, Öğretmen bey.. Benim sağlastik hava kaçırıyor doğrudur. Ama senin motor da yağ yakıyor." der.

(Rumuz: Uğurcan)

XX. MEHMET ALİ

1. Üstü Sumaklı Mantını mı Yedim

Hayriye mahallesinden Mehmet Ali askere gider. Talim esnasında sağını-solunu bilmez. Komutan kızar ve döver.

Mehmet Ali komutana:

"Ne dövüyorsun lan; sanki üstü sumaklı mantını mı yedim?"
der.

Bunun üzerine iyice sinirlenen komutan birkaç tokat daha

atar. Mehmet Ali hıçkırarak:

"Madem öyle, sen de bizim mahallenin muhtarının adını bil bakalım." der. (Erciyes)

XXI. AHMET AĞA

1. Halâ Kuşun Peşinde Gidiyor

Kayseri'nin Felahiye İlçesine bağlı Çukur bucağından Ahmet Ağa, bir gün etrafındakilere av hatırası anlatıyor.

"Arkadaş; Bu Alman mermileri bir başka canım, bir mermide tam kırk saçma oluyor. Bir gün Alman mermisiyle Külek Boğazına ava çıktım. Büyük bir bildircin sürücü:

"Yâ Allah" deyip, tetiği çektim. Yere dolu gibi bildircin düştü. Saydım ki tam otuz dokuz tâne. Bir de baktım ki kırkinci saçma hâlâ kuşun peşinden gidiyor. (Erciyes)

XXII. BALIKÇI VAHAB

1. Kafan Çalışmaya Başladı

Kayseri'de balıkçılık yapan Vahab, bir gün balık satarken bir Karadeniz'li gelir ve balığın fiyatını sorar balıkçı "20 lira" der. Karadeniz'li Kayserili balıkçıya sorar?

"Ya hemşerim Kayserililerin niye bu kadar fazla kafası çalışıyor" der.

"Kayserili Karadeniz'liye hemşerim biz balığın kafasını yeriz de ondan kafamız fazla çalışır" der.

Karadenizli hayretle balık kafası satın alır ve borçunu sorar.

Kayserili borçunuz "40 lira" der.

Karadenizli parayı öder ve gider.

Karadenizli biraz sonra gelir, ve balıkçıya der ki:

"Ya hemşerim senin sattığın balığın fiyatı 20 lira sen bana kafasını 40 liraya sattın" der.

Kayserili hiç tavrını değiştirmeden "bak gördün mü? Şimdiden kafan çalışmaya başladı" der.

XXIII. MEHMET

1. Fabrikanın Sahibi de Kayserili

Kayseri'li fakir bir aileden olan Mehmet Amerika'ya çalışmaya gider. 20 yıl sonra Amerika'ya giden bir hemşehrisi ziyaretine gelir.

"Ya Mehmet sen bu fabrikada kaç yıldır çalışıyorsun" der.

Mehmet "20 yıldır çalışıyorum ağam" der.

"Bu Amerikada çalışan her Kayserili 5 yıl içinde fabrikanın sahibi oluyor" der. Sen niye bu fabrikanın sahibi değilsin" der.

Mehmet, "Ağam bu fabrikanın sahibi de Kayseri'li" der.

XXIV. HACI İSMAİL DEDE

1. Bana Eşeği Niçin Kestirdin

Vaktiyle Kayseri'de Hacı İsmail Dede adında hem hacı hemde derviş bir pastırmacı varmış. Bir gün Paşa konaklarından birinin Vekilharcı gelmiş. Konağın ihtiyacı için çok miktarda pastırma siparişi vermiş ertesi gün gelip alacağını söylemiş. Dede Efendi o gece sabaha kadar uymayıp eşeğini kesip pastırma yapmış. Ertesi gün vekil harcı gelipte pastırmaya lüzum olmadığını söyleyince. Hacı Dede:

"Pastırmayı almayacaktın da bana niye zavallı eşeği kestirdin" demiş.

XXV. MUHADDİSOĞLU MEHMET EFENDİ

1. Sıtma, Bu İti Tutma

Muhaddisoğlu Mehmet Efendi Hoca'dan sıtmalı bir tanıdığı bir muska ister. Hoca, aydın bir kişi, böyle şeylere karşıdır. Ama, hastanın ısrarlı yakarışına dayanamaz. Eline geçirdiği kağıda bir şeyler yazıp adama verir. Hasta, muşambaladığı kağıdı boynuna asar. Olacak ya, sıtması da kesilir. Merak edip bir gün muskayı açarlar, bakarlar ki ne görsünler!. Mehmet Efendi Hoca: "Sıtma, demig bu iti tutma!"

XXVI. KEŞLİOĞLU MUSTAFA EFENDİ

1. Biz Burada Ne Duruyok?

Keşlioğlu Mustafa Efendi bir gün Zencidere'den gelirken Talas'ın düzlüğünde bir keşişin arkasından yeter. Yol arkadaşı olarak konuşa konuşa giderlerken hava birden bozar, gök gürlemeye şimşekler çakmaya başlar. Keşlioğlu, papaza:

"Bunun aslı ne, ne oluyor?" der.

Papaz da şaka olsun diye:

"Muhammet'le İsa gökte dövüşüyorlar" diyerek olur.

Eşekten birden atlayan Keşlioğlu, değnekle keşişe verirtirmeye başlar:

"Domuzun gâvuru, onlar orda dövüşüyorlar da biz bu arada ne duruyok?" der.

39 KIRKLARELİ

I. EDEPSİZ AYŞE TEYZE

1. Göz Yumulunca G.. Açılır

İşte, bizim de köyümüz (Hamitabat/Lüleburgaz)de "Edepsiz Ayşe" Teyzemiz vardı. O'na edepsiz denmesinin nedeni, her şeyi olduğu gibi apacık, adlı adınca söyleyebilmesinden ötürü idi.

Galet galet konuşur, küfür sayılan "Puşt, Pezevenk, O-roşpu" kelimelir onun ağzından onun dilinden çıkınca bambaşka anlam ifade ederlerdi sanki.

Nereye, ne için gidilirse gidilsin, bulunduğumuz toplumda Ayşe Teyze'ninde bulundurulup, bilhassa onun hikaye ve masal anlatması sağlanırdı. O, anlatmaya ve yeni evli gelinler, genç kadınlar, kızarır, bozarır, utanırlardı. Orta halli veya yaşlı kadınlar ise, onun daha bir edepli konuşması veya anlatması için, ikaz ettiklerinde O,:

"Aaaaa... dinlerseniz dinleyin, dinlemezsiz "S....r olun gidin." der ve anlatmasını keserdi. Özellikle o kızarıp, bozaran, utanış genç kız veya kadınların, devamlı ısrarlarıyla anlatıma devamı sağlanırdı. O kadar güzel ve esprili konuşuyor ki, esprilerini de zamanında kullanır ve cahil olmasına karşın, bu esprileri nereden bulup çıkardığına herkes şaşırıyordu. Esprilerini hiç bir zaman ulu orta kullanmaz hep yerli yerinde gerektiği zaman kullanırdı.

Kendisi biraz yaşlıca olduğu için, arada sırada azıcık, "şekerleme" yapma huyu vardı.

Bir gün bu şekerlemesi esnasında "CAAAart" diye kaçırdı. Fakat, bu iş o kadar sesli olduğu, bütün oda halkı kadın ve çocukların şamatalı ve gürültülü konuşmalarını dahi

bastırıldığı gibi, kendisini de uykudan uyandırmıştı. Tabii bu durum karşısında, bütün oda halkı utanıp utanmamak şöyle dursun, kahkahaya basıverince O, da:

"Ne, gülüyorsunuz Abe orospular. İçinizde bulmuş gibi?" Demesinin de altında, gizli bir anlamın bulunması apayrı bir şeydi. Ancak, onu da anlayan anlayabilirdi. İşte o zaman kadınlar arasında, makaralar daha da bir gevşetildi. Ama, Ayşe Teyze bununla da kalmadı. İkinci bir espiriyi de eklemekte gecikmedi.

"Bilmezmissinizki: "Göz yumulunca G.. açılır." demesi odanın havasını bir anda daha bir başka havaya sokuverdi. (Tahiroğlu 13-14)

II. GARİP ALİ DAYI

1. Senin Çıktığın Yerden

Bizim Hamidabat Köyünde kadınlar arasında olduğu gibi erkekler arasında da, anlatım tekniğine sahip, bir Ali Dayımız vardı. Bu Ali Dayı, bizim köyün çocuğu değilmiş. Balkan Harbinde Galiçya'da savaşmış. İstiklâl Harbinde'de Yemen'de tutulduğu için İstiklâl Savaşına bizzat iştirak edememiş.

O, bizim köyde kimsesiz, olduğu için kendisine "Garip Ali" denmiş. Bizler de bu deyim, Galip Ali Dayı'ya çevirmişiz. O da, bunu kabûllenmiş ve bu sıfatı da kendisine yakıştırdı.

Ali Dayı, pek güzel bir anlatım yeteneğine sahipti. Bazen biz, O'nun günlük ihtiyaçlarını unuttur götürmezdik. O da, o akşam bize hikâye ve masal anlatmazdı. Ev de sanki, bir matem havasına dönüşürdü.

Ali Dayı'nın bir özelliği de yellenmesiydi. Onu, o kadar tabii ve doğal yapardı ki, hiç kimse ayıplayamazdı. Meşhur olan yellenmesinden dolayı diğer bir sıfatı da "Osuruklu" Ali Dayı idi.

Ali Dayı, bir gün kahveye çıkmış. Her nasılsa kahvede de biraz fazlaca kalmış veya saygın kişilerin yanında yellenemediği için bağırsakları yâni, karnı gaz dolmuş.

Gece geç vakit eve gitmek üzere kahveden çıkmış. Fakat en az onun kadar muzip olacak bir çocuk da, Ali Dayıdan evvel kahveden çıkarak, gece karanlığından istifade Ali Dayı görmeden Ali Dayının peşine takılmış. Ali Dayı sağına, soluna, önüne, arkasına bakmış kimse yok. Eh.. fırsat bu fırsat diye, karaçalı dikeninden yaptığı bastonunu da tak, tuk, tuk, tak, tuk, diye yere vura vura hem saydırıyor, hem yelleniyor hem de bastonuna dayana dayana yavaş yavaş gidiyormuş.

Ali Dayı osura osura gidedursun, arkasına takılan muzip çocuk da sayı saymağa başlamış. Ali Dayı böylece çocuk arkada o önde, kırk adım atmış, kırkbir kere bastonunu yere vurmuş, kırkiki kere osurmuş.

Ali Dayının nükteleri de meşhurdu. Nihayet, Ali Dayı eve yaklaşmış sokağını dönecek, osuruğu da bitmiş. Ali Dayı, arkasından gelip gelmeyen olup olmadığına bakınca arkasından gelmekte olan çocuğu görmüş:

"Abe "Piç Kurusu" sen nereden çıktın?" deyince: Çocuk da:

"Senin çıktığın yerden." der demez. Ali Dayı:

"Ne zaman çıktın." deyince de.

"İlk osuruğundan beri." diye cevaplamış çocuk.

O gün bugün, bu olay halâ güncelliğini korumaktadır.

(Tahiroğlu 15-18)

40 KIRŞEHİR

I. ÂŞIK SAİT

1. Kazan Kepçesidir

Kırşehir ilinde doğup büyüyen ve halâ yaşamakta olan Âşık Sait diye birisi vardır. Bu kişinin başından bir olay geçmiş, halâ halk arasında yeri geldikçe anlatılır.

Âşık Sait askere çağrılır. Âşık'ın bir tutkusu var, o da sazıdır. Nereye gitse sazından ayrılmaz, onu yanında taşır. Fakat askere çağrıldığı için, sazından ayrılmak zorunda kalacağından, düşünür-taşınır, onu bezler içine sararak asker ocağına varır. Akşam olunca koğuşa çekilir. Kolağası teftişe çıkar. Koğuştaki gezerken, bezler içindeki şeyi merak eder ve sorar:

"Bu şey kimindir?"

Âşık ortaya atılarak:

"Benimdir kumandanım" der.

Kumandan:

"Bu nedir?" diye sorar.

"Kazan kepçesidir. Kumandanım." der.

"Ne işe yarar?"

"Konuşur kumandanım"

"Konuşur mu? Nasıl olur? Konuştur bakalım" der.

Âşık Sait, sazın tellerine acı acı dokunur. Bunun üzerine Kolağası Âşık Sait'i yanına çağırır;

"Bundan sonra benim odamda kal, arasıra konuşturursun" der. (Demiryürek)

II. ÇİFTÇİ MEHMET AĞA

1. Harımı Satanın Allah Belasını Versin

Kırşehir'in Dedeler köyünden Çiftçi Mehmet Ağa öküzlerini ve tarlasını satarak bir traktör alır. Çiftçiliğe artık traktörü ile daha rahat bir şekilde devam etmeyi düşünmektedir.

Fakat traktörü aldıktan sonra her gün çocukları "Baba mazot alacağız para ver" diyerek sürekli para almaktadırlar. Çiftçi Mehmet Ağa elinde hazır parası olmadığı için evinde ki bir takım eşyaları satarak mazot parasını denkleştirmeye çalışmaktadır.

Fakat bir gün çaresiz kalır. Evinin önünde bir gün traktörünün "harn harn" diye çalıştığını duyar ve hemen arkasından söylenir:

"Öküzü sattım, bahçeyi sattım, eşyaları da sattım harımı satanın Allah belasını versin" der.

41 İZMİT (KOCaelİ)

I. ALİ USTA

1. İki de Gömerler Üç de

İzmit'in Kozluk Mahallesiinde oturmakta olan Zekiye Ana'nın küçük sevimli bir çiftliği vardır. Her işini kendisi ve on beş yaşındaki oğlu ile yapar. Bir gün ahırları küçük bir kaza yüzünden yanar. Komşu köyden Ali isminde bir işçi bularak, ahırını tamire başlar. Ali çalışır, çabalar, öğleye doğru yorulur. Zekiye Ana kendi elleriyle yaptığı yemekleri götürür. Ali, bir yandan elini yüzünü yıkar bir yandan da dumana tüten yemeğe içi giderek bakar. Hemen sofraya oturur. Çorbayı bir dikişte bitirir. Sıra yaprak dolmasına gelir. Dolmaları iki iki alıp yemeğe başlar. Zekiye Ana bakmış ki dolmalar yetmiyecek, Ali doymayacak, biraz hızını kesmesi için:

"Ali oğlum, sizin köyde ölüleri iki iki mi gömerler?" der.

Bizim Ali, hazır cevap bir genç olduğundan durumu anlar. Ve şu cevabı yapıştırır:

"Eee, Zekiye Ana, ölüler senin dolmalar gibi küçük küçük olursa, iki iki de gömerler, üç üç de" der. (Yiğit)

II. KANDIRA'LI DURSUN ALİ

1. Benzili Bir Çakmak Aldım

Kandıra'lı Dursun Ali bir gün kahvede oturmuş kara kara düşünüyor. Tam bu sırada can dostu Ramazan kahveye gelmiş Kandıra'lı Dursun Ali'ye:

"Hayrola niçin böyle düşüncelisin? Ne var? Hangi pahalılıktan bahsediyorsun?" der.

Dursun Ali:

"Benzin fiatları fena fırladı, be Ramazan" diye cevap verir.

Ramazan:

"E sana ne bundan! Yoksa otomobil mi aldın?" deyince O, da:

"Yok be Ramazan, ne otomobili sen de, benzinli bir çakmak aldım da onu düşünüyorum" diye cevap verir. (Özbek)

III. HÜSEYİN KIVANÇ

1. Çocuğa Yediriyorum

Hüseyin Kıvanç isimli kişi düğün sofrasına oturur, yemeğini yer. Ancak son derece obur olduğundan bu yemek yeterli olmaz. Hemen çocuğunu kucaklayıp başka sofraya da oturur.

Sofradaki tanıyanlardan biri meseleyi farkedip yüzüne vurunca

"Çocuğa yediriyorum" cevabını verir. (İlhan)

42 KONYA

I. TAYYİB AĞA

Yakın tarihlerde Konya'mızda doğup ve yaşamış olan "nüktedan Tayyib Ağa'nın mahalli fıkra tipleri içinde önemli bir yeri vardır.

O, Aziziye Camii'nin karşısında bakkallık eden, kışları şehirde oturup, yazları Meram'a göçen tipik bir Konya'lıdır.

Tayyib Ağa bir bölge tipi olarak daima bölge insanın problemlerini dile getirmeye çalışmıştır. Fıkra tipleri arasında yaşadığı bölgede tanınanlar arasında yer almasına rağmen, fıkralarının çokluğu, nüktelerinin güçlülüğü ve kalıcılığı açısından "her bölgede tanınan tipler" arasına girecek bir zenginliğe sahiptir." (Sakaoğlu 105-112)

Onun fıkralarından tesbit edebildiklerimiz şunlardır.

1. Daha Çok Yorgan Geversin

Yaşlıca biri Tayyib Ağa'nın dükkanına girer. Sohbet sırasında hiç düşmanı olmadığını, kimseyle kavga etmediğini söyleyen yaşlı zat şunları ilâve eder:

"Artık rahat ölebilirim."

Tayyib Ağa dayanamayıp sorar:

"Çoluk çocuğun yok mu?"

"Ellerinden öper iki çocuğun var."

Tayyib Ağa istifini bozmadan taşı gedğine koyu verir:

"Öyleyse daha çok yorgan geversin." (Halıcı 15)

2. Ülen Ölen Sen Değilsin

Tayyib Ağa'nın bir dostu vefat eder. Cenaze namazı Kapı Camiinde kılınır. Cenaze Üçler Mezarlığına defnedilecektir.

Cemaat cenazeyi alır, Üçler Mezarlığına doğru götürürlerken, bir ara tabutun bir ucundan da Tayyib Ağa tutar. Tayyib Ağa'ya bir muziplik yapmak isteyen cemaat birbirleriyle işaretlererek Üçler Mezarlığının kapısına kadar Tayyib Ağa'nın tuttuğu tabutun kolunu değiştirmezler.

Mevsim yaz, hava sıcak mı sıcak. Tayyib Ağa kan-ter içinde kalır ve yapılan muzipliğinde farkına varır tam Üçler Mezarlığından içeri girerken, başını tabuta doğru kaldırır.

"Ülen bilmem nesini şey ettiğimin herifi!.. Ölen sen değilsin, benim ülen, benim!" diye seslenir. (Halıcı 16-17)

3. Şimdi Burda Taş Ararız

Tayyib Ağa Aziziye Camii civarındaki dükkânının önünde otururken, bir asker gelmiş, Tayyib Ağa'ya: "Sancı otu var mı?" diye sormuş. Tayyib Ağa da; "yavrum ne yapacaksın sancı otunu?" deyince, asker:

"Yüzbaşımın bir atı var, yüzbaşım atını çok sever, at sancılandı, ona vereceğiz." deyince, Tayyib Ağa laf olsun diye;

"O sancı otu burda bulunmaz, Akyokuşta arayacaksınız!" demiş. Asker gitmiş yüzbaşısına söylemiş biraz sonra asker ile yüzbaşı çıka gelmişler ve Tayyib Ağa'ya ısrar etmişler:

"Kalk ille gideceğiz. Akyokuşta sancı otu toplıyacağız," demişler Tayyib Ağa çaresiz yanlarına düşmüş, Akyokuşa gitmişler yalandan yerlerden ot arar gibi dolaşırken tandığı biri, karşısına çıkmış:

"Tayyib Ağa, hayrola ne ararsın buralarda?" deyince Tayyib Ağa cevap vermiş:

"Sorma oğlum, Aziziye camii önünde bir b.. yedim, şimdi burda ağzımızı silmeğe taş ararım." (Halıcı 34)

4. Taşını mı Çektin

İkinci Cihan Harbinin en şiddetli günleri, her taraf ateş içinde. Bir tanıdığı Tayyib Ağa'ya rastlamış:

"Tayyib Ağa bu dünyanın hâli ne olacak?" diye sormuş.

Tayyib Ağa:

"Ne var oğlum bu dünyanın halinde?"

"Ne olacağı var mı Tayyib Ağa, baksana dünyanın her tarafı yıkılıp gidiyor."

Tayyib Ağa cevap vermiş:

"Varsın yıkılırsa yıkılsın hay oğlum. Dünya yapılırken sanki taşını sen mi çektin?" (Halıcı 34-35)

5. Örs-Çekiç

Tayyib Ağa bir gün evinden çıkmış, dükkânına gidiyordu. Yolda iki çocuk kavga ediyordu. Büyüğü durmadan küçüğe vuruyor, küçük, dayak yediği halde yılmadan karşılık vermeğe çalışıyordu. Tayyib Ağa kavgacıları ayırdı. Küçük çocuğun elinden tuttu, teselli etti.

Bak bu sözümü hiç bir zaman unutma, dedi:

"Dünyanın gidişatı böyledir. Örs olursan sabretmesini bil!. Çekiç olursan, bütün gücünle ezmesini öğren!" (Halıcı 37)

6. İşilayanlar-Muşulayanlar!

Prof.Dr.Sadi İrmak Çalışma Bakanı iken Konya'da Tayyib Ağa ile tanışır. Tayyib Ağa ayak üstü birşeyler söyler. Sadi İrmak, çok işi olduğunu, gideceği gün kendisini görmesini

ister.

O gün gelir. Tayyib Ağa bakar ki istasyon ana baba günü. Sadi Irmak'a yanaşmak, hele derdini söylemek bir mesele..

Bir aralık Sadi Irmak'ın gözü ilişir, Tayyib Ağa'ya, gel, diye işaret eder...

Tayyib Ağa uzaktan iki elini açarak bağırır:

"İşilayanlardan, muşulayanlara sıra gelmiyor ki!"

(Halılcı 42)

7. İcad Edenin

Tanıdıklardan birisi;

"Tayyib Ağa, nasılsın, iyi misin?" der.

Tayyib Ağa dertli:

"Oğul, der, para varken herkesin Bakkal Tayyib Ağa'sıyım, param yokken de adım Deli Tayyib Ağa oluyor!"

Ve ilâve eder Tayyib Ağa:

Parayı icad edenin..." (Halılcı 47)

8. Haberin Var mı?

Tayyib Ağa türbe önündeki kadayıfçıların birinde oturur sohbet ederken, bir tanıdığıının aceleyle dükkânının önünden geçtiğini görüp seslenir:

"Nereye gidiyorsun böyle acele acele?.. Değer mi dünyalık işlere üzölmeye?.."

Adam:

"Değmez, değmez Tayyib Ağa ama acele gitmem lâzım. Hadi eyvallah."

Tayyib Ağa:

"Bana bak, der, haberin var mı, şimdi bir de fıstıki renk çıkmış!" (Halıcı 47)

9. Kızma

Bir gün Tayyib Ağa'ya bir ahbabı dert yanar, ve bu zaman da inşaat yaptırmanın bir cinnet olacağını söyler.

Tayyib Ağa:

"Kızma, yavrum, der, gülüver geç! Hattâ hayvan dediklerinde bile gülüver. Baksana kuzu da hayvan. Hayvan dediler mi sana seki sekiver, gitsin!" (Halıcı 48)

10. İnsan Değil ki..

Şimdiki Şahin Otelinin bulunduğu yerde Hilâl Kahvesi vardı. Bir gün Hilâl Kahvesinde Tayyib Ağa bir ahbabını beklerken bir tanıdığı yaklaşıp sorar:

"Ne haber Tayyib Ağa, bir beklediğin falan mı var?"

"Evet, der, Tayyib Ağa."

"Bir sürü insan var işte, yalnız başına arpacı kumrusu gibi ne düşünür; duruyorsun?"

"Ben göremiyorum, hani bir sürü insan?"

Adam kahvedeki tıklım tıklım insanı göstererek:

"İşte," der.

O zaman Tayyib Ağa:

"Onlar mı, der, insan değil ki onlar, b.. makinesi."

(Halıcı 47-48)

11. Vatandaş Diye

Bir gün Tayyib Ağa sohbet ederken yanına dilencilik yapan çingene kızı gelir, avuç açar, Tayyib Ağa kızar:

"Defol kız, der, git çamaşır yıka, iskelede kömür toplarla, tuğla fabrikasında tuğla taşı, dilenmeye utanmıyor musun!"

Dilenci kız giderken Tayyib Ağa arkasından da bir ah çekip:

"Bir zamanların kara kaşlı, sürme gözlü, güzelim ve rum ve ermeni dilberlerinin yerine böyle minnoşu neyleyeyim." (Halılcı 73)

12. Cemi Cümle

Tayyib Ağa bir gün sevdiği dostlarından Vehbi Öztorun'a, oğlu Nevzat Öztorun'un askere gitmesi dolayısıyla, Allah kavuşturmasına gider. Oturup hâl hatır sorduktan sonra Tayyib Ağa:

"Allah güle güle kavuştursun," der.

Vehbi Öztorun:

"Sağol Tayyib Ağa, cemi-cümle ile beraber." der.

Tayyib Ağa bu cevaba kızar:

"Cemi cümleden sana ne be adam,". "Onlar seni düşünür mü sanki? Sen kendi işine bak, elâleme ne karışyorsun?" der. (Halılcı 91-92)

13. Kediler Gibi

Tayyib Ağa'nın çocuklarından birine canı sıkıldığı bir gün çok sevdiği Nihat Kalfa yanına uğrar. Kalfa daha ağzını açmadan:

"Hay aslan Nihat'ım, Biz neden böyleyiz? Kediler gibi kendi yavrurumuzu kendimiz yesek ya!." der. (Halılcı 103)

14. Senin Bildiğin 99...

Tayyib Ağa şimdiki oğlunu okula yazdırmak ister. Yanında oğlu olduğu halde okul müdürüne çıkar. Okul müdürü Tayyib Ağa kılığına kıyafetine bakar bir şeye benzetemez. Sorar:

"Ne istiyorsun?"

"Oğlumu okula kaydetmek istiyorum. Onun için geldim."

"Yerimiz yok. Bütün sınıflar dolu. Çocuğa alamayız."

"Aman müdür bey, rica ederim, yalvarırım çocuğ boş gezdiremem, ne olur alın!"

"Olmaz dedim ya, sana kayıtlar kapandı diyorum!.."

Tayyib Ağa yine yalvarmalarını kesmez:

"Müdür bey, bak, sen Âlim adamsın, fazıl adamsın, sen yüz şeyin doksan dokuzunu bilirsin. Ben de birini bilirim. Gel yapma etme, çocuğu okula al! Yazık olmasın." Okul Müdürü Nuh der, Peygamber demez. Tayyib Ağa başı önde ters yüzü döner. Yolda Tayyib Ağa'nın dalgın ve üzüntülü yürüdüğünü gören zamanın Milletvekili Kâzım Hüsnü sorar:

"Bu hal ne Tayyib Ağa, Karadeniz'de gemilerin mi battı?"

Tayyib Ağa:

"Belki ondan da kötü, oğlanı okula kaydettiremedim. Okul Müdürü almadı." der. Kâzım Hüsnü Tayyib Ağayı teselli eder.

"Gel canım, der. Gel. Ben de önemli bir şey var sandıydım. Haydi beraber gidelim de çocuğu kaydettirelim!"

Tayyib Ağa ve Milletvekili hemşehrisi olduğu halde tekrar okula dönerler. Okul Müdürü, zamanın bir dediği iki olmayan Milletvekilini karşısında görünce yerinden fırlar, buyur eder.. Ve çocuk okula kaydolur.

O zaman Tayyib Ağa, Müdüre eğilir, şöyle der.

"Senin bildiğin doksan dokuzdu. Benim bildiğim bir işte bu idi.." (Halıcı 103-104)

15. Ya Çıktığınız Deliğe Gireceksiniz Deseyidi..

Trafik ışıklı lâmbaları yeni çıktığı günlerdeydi. Tayyib Ağa merakla lâmbanın yanında durur, yeşil ışık yanınca geçenlere kırmızı ışık yanınca duranlara bakar yanındakilere sorar:

"Yeşil ışık yanınca geçiyorlar, kırmızı ışık yanınca duruyorlar!"

Bu ne demek oluyor yani?

"Teyzezâden Rüştü Özal'ın aklı. Yolcular polisten emir almadan kendi kendilerini bu ışıklara göre idare edecekler. Yeşil yanınca geçecekler, kırmızı yanınca duracaklar."

Tayyib Ağa taşı gedğine kor:

"Hay yavrum, iyi ki teyzezâdem daha başka şey fikretmemiş. Fazla dallandınız, budaklandınız. Geldiğiniz yere geriye döneneceksiniz deseydi ne hallededecektiniz?" (Halıcı 104-105)

16. Kafanı Sallayacaktın!.

Yelpaze satan bir adamdan biri yelpaze satın alır. Adam bir iki salları yelpaze parçalanır. O zaman satıcı adama çıkar:

"Yelpazeyi kırdın öde!" der.

Adam satıcıya:

"Hani çok sağlandı. Bir iki salladım kopuverdi. Çürük olan bir mala ben para vermem anladın mı?"

Tayyib Ağa üzerine varır müşteriye der ki:

"Kabahat sende. Sen sallamayı kalamayı bilmiyorsun. Yelpazeyi şöyle bir elinle tutacak kafanı sağa sola sallıyacaktın!." (Halıcı 106)

17. Elimde Dürbünüm mü Var?

Tayyib Ağa'nın zenginlerle bir alıp veremeyeceği vardır. Hiçbir şey yapamasa onlara okkalı bir küfür savurur, öfkesini alırdı. Yine böyle bir günde küfür ederken yanında bulunan zengin tanıdığı:

"Küfür ettiğin zenginlerin arasında ben de var mıyım?" der.

Tayyib Ağa istifini bozmadan cevabı yapıştırır:

"Hay aslanım, elimde dürbünüm mü var ki, otuz milyonun içinden seni seçip ayırayım." (Halıcı 106)

18. Cennete Kim Gidecek?

Lüks lâmbasının evlerde, dükkânlarda kullanılmaya başladığı günlerdeydi. Misafirlığe gittiği evde ikram olsun diye lüks yakarlar. Ev sahibi ağzı kulaklarına vararak:

"Nasıl beğendin mi? Ne güzel değil mi? İcad edene Allah din iman selâmeti versin." der:

Tayyib Ağa lâfını yapıştırır:

"Şu Allahın işine bak, kağnıcı Hacı Hüseyin Cennete gidecek de bunu icad eden cehenneme gidecek, öyle mi?" der. (Halıcı 106)

19. Beterin Beteri Var

Tayyib Ağa'nın iyi arkadaşlık kurduğu ve çok sevdiği

prof.Nuri Karahöyüklü yanında bir kaç arkadaşıyla Tayyib Ağa'yı ziyarete gelir. Karahöyüklü Tayyib Ağa'yı ziyarete gelen arkadaşlarıyla tanıştırır. Hoşbeşten sonra, Karahöyüklü'nün arkadaşlarından biri meğer çok konuşmuş. Lâfa başlamış. Lâfın arkasını bir türlü getirmezmış! Ha uzatırmış, ha uzatırmış! Nuri Karahöyüklü biraz sıkılarak göz ucuyla şöyle Tayyib Ağa'ya bakmış.

Tayyib Ağa şöyle teselli etmiş:

"Yavrum, Nur'im, hiç üzülme, lâf vurgunu ateş vurgunundan da beterdir. Sen bunu bilmiyormusun?" (Halıcı 106)

20. İnek te Sütünü mü Sağayım?

Bir tanıdığı hiç durmadan Tayyib Ağa'nın yanında birini öğer dururmuş.

Tayyib Ağa lâfını kesmiş adamın:

"Ne yapayım yani, inek de sütünü mü sağayım?." demiş.

(Halıcı 107)

21. Aliminyona Benzer

Bir adamı sorarlar Tayyib Ağa'ya; iyi midir, huyu, suyu ahlâkı nasıldır, diye.

Tayyib Ağa düşünmeden karşılık verir:

"Ak yavrum. O senin dediğin adam, Aliminyona benzer.."

"İyi Tayyib Ağa amma, O'nun Aliminyonla ne ilgisi var?" diye cevap alınca.

Tayyib Ağa gülererek taşı gediğine koyar:

"Bilemediniz mi hay akıllı yok'lar.. İkisi de kaynak tutmaz, onların..." (Halıcı 107)

22. Lafın B... u Olmaz mı

Mahmut Sural çok iyi bir folklorcudur. Bu konuda kalem oynatsa Konya'nın bilinmeyen nice folklor değerlerini meydana çıkarır, nice folklorcu geçinenleri, nice Konya'lı bilim adamlarının eserlerini aşırarak kitap yazdıklarını zannedenleri dize getirir. Mahmut Sural bu meziyetini bilmezden gelerek nedense hep politika sınırları içinde kalemiyle ver-yansın eder. Dolayısıyla bir çok konularda etrafını terdirgin eder, sırasında üzülür de. Milletın dudağına kilit vuramaz elbette.. Dilin de kemiğı yok, isteyen istediğini fırın küreğı gibi uzatıp uzatıp söyleyecek.

Bir gün yine Mahmut Sural yapılan bir dedikodu üzerine üzgün üzgün Aziziye Camiinin önünden geçiyormuş. Tayyib Ağa seslenmiş kendisine:

"Erzanım Mahmudum. Karadenizde gemilerin mi battı. Bu hâlin nedir? Sıkkın sıkkın nere giden, gel hele," der.

Mahmut Sural canını sıkan olayı anlatır. Tayyib Ağa güler:

"Ak Guzum. Milletın dedikodusuna ne bakan, ne üzen kendini. Boş ver gitsin. Demirin b..u olur da lâfın b...u olmaz mı?" (Halıcı 119)

23. Bastığın Yerde

Bir gün Tayyib Ağa evinin damında otları yolmak, sonra damı yuvarlamak için çalışmaya başlar. Yazın son günleri, otlar alabildiğine ekin gibi bütün damı sarmış. Yol, yol, bitmekle bitecek gibi değil. Tek başına, ter içinde çalışırken aşağıdan bir ses:

"Kolay gelsin Tayyib Ağa, ne o öyle ter içinde kalmışsın. Bulamadın mı çalıştıracak bir adam.. Bakar ki vali Cermal Bey.."

"Sağol, vali bey. Şu merdivenden zahmet olmazsa çıkıp buraya gelersen beni ihya edersin," der.

Vali bey, Tayyib Ağa'yı özel sohbetlerine devamlı çağırıldığı için, aralarında belirli samimi bir hava mevcuttu. Gülerek, merdivenleri çıkar, Tayyib Ağa'nın yanına gelir.

"Kusura kalma Vali bey. Buraya kadar seni yordum, amma buna mecburdum. Sabahtan beri anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Diyorlar ki senin bastığın yerde ot bitmezmiş. Ne olur, şuraları bir çığneyiver de her yıl beni ot yolmaktan kurtar." der. (Halıcı 120)

24. Sinek Pislemiş Der

Şehrimizin tanınmış bir tüccarı hakkında Alişan Özati-lâ Tayyib Ağa'nın fikrini sorar. Tayyib Ağa hiç oralı olmaz. Alişan ısrar eder:

"Tayyib Ağa önemli bir ticari işimiz olacak. Onun için soruyorum. Ne olur, sen Konyalı'yı da benden iyi bilirsin, beni kırma, söyle" der.

Tayyib Ağa bir "Lâhavle" çeker, cevap verir:

"Ah oğlum ne diyeyim. İşine gelir, sıfırın önüne bir nokta koyar, alacağını on katı fazla ister. Sıkıştırıp gerçeği kabul ettirince de:

"Ben ne bileyim, sinek pislemiş." der. İşin içinden çıkar. (Halıcı 121-122)

25. Dört Ayda Doğuruyorlar

Bisikletçi Mustafa Kaynak Tayyib Ağa'nın en sevdiği arkadaşı. Gün olmaz ki Mustafa'nın dükkânına uğramasın, onunla bir iki lâf etmesin. Bir gün Mustafa dükkânını yeni açmıştı ki Tayyib Ağa güler yüzüyle göründü. Biraz sohbetten sonra Mustafa, Tayyib Ağa'ya dert yandı:

"Sorma, Tayyib Ağa, velesbitle Bey Sokağından zor geçtim. Sıpalar ev kaçkını olmuşlar. Anaları, babaları veletlerine mukayet olmuyorlar. Bir çocuğa çarpacağım diye canım burnumdan geldi.."

"Ak guzum Mustafa, sen oraları bilemen.. Eskiden avratlar altı yılda doğururlardı. Şimdikiler dört ayda doğuruyorlar.." (Halıcı 127)

26. Keçe Eskiyecek Diye

Bir gün Tayyib Ağa Bisikletçi Mustafa'yı evinde ziyarete gelir. Mustafa'nın anası kapıyı açar. Bakar ki Tayyib Ağa, yüzünü buruşturur:

"Mustafa evde yok," der.

Tayyib Ağa hem inanmaz, hem de bozulur. Üzülerek ayrılır. Ertesi gün erkenden soluğu Mustafa'nın dükkânında alır. Mustafa'ya fırsatı vermeden içini döker:

"Dün sizin eve, çaya falan düşmeden dizgin-dayak vardım, guzum Mustafam. Sen oradaydın amma gâvur-avrat, keçe eskiyecek diye, "yok" dedi ya, yuttuğumu falan sanmasın.." (Halıcı 127)

27. Bu Kadar Bildiğini Diyecen

Bir gün Tayyib Ağa Mustafa'ya gelir:

"Ak guzum Mustafam, bundan sonra hiç kimse için gıybet etmeyelim. Kimsenin ardından bir lâf söylemiyelim. Günah olur. Boş ver hocaları amma, Allahı darıltmayalım.." Mustafa da ne desin, tasdik eder:

"Olur Tayyib Ağa. Çok yerinde bir karar verdin. Öyle edelim."

Tam o sırada dükkânın önünden kulağı kesiklerden biri geçer. Tayyib Ağa hemen patlatır, lâf tabancasını:

"Şu gidinin çalımına bak. Hiç kimse bilmez sanır. Dürzü çok kapı kapattı.."

"Hani hiç kimse için bir şey demiyecektik," der. Mustafa.

Tayyib Ağa, iki elini birden açar:

"Pek o kadar da kapatmıyacan, Mustafam. Bu kadar bildiğini de söyleyecen elbette." (Halılcı 128)

28. Bulaşığını Yıkattırır

Esnaf komşularından birisi Tayyib Ağa'ya şaşkın şaşkın sorar:

"Tayyib Ağa, şu insanlar ne biçim mahlûklar? Geçip giden şu adamların akli, aha şu saatin içi gibi mi?"

"Hay akli yok arkadaşım, bir sade kahve söyle de sana anlatayım."

Kahveyi yudumlarken Tayyib Ağa sözünü tamamlar:

"Ebbabım iyi dinle: Allah birine mısırga dolması yidrir, birine de bulaşığını yıkattırır." (Halılcı 128)

29. Hay Gidi

Bisikletçi Mustafa'nın dükkânında oturan Tayyib Ağa,

sokaktan geçen ensesi kalın biri için:

"Ak kuzum Mustafam şuna bak! Aslım danasına dönmüş. Ne devlete, ne millete yarar. Yaşamayı zarar. Bunun hayrı yok. Bilmem nerenin gidisi." der.

O sırada motor tamir ettirmek için dükkânda bulunan birisi söze karışır:

"Hay amca, bu yaştan sonra küfretmek, gıybet etmek sana yakışır mı?"

Tayyib Ağa lafın altında mı kalır. Mustafa'ya döner:

"Ak guzum Mustafa, bunu da gören müslüman sanır," der.

Adam cevabı yetiştirir:

"Elbette. Amentü'ye imanım var."

"Hani göster, elinde senedin mi var?"

Mustafa araya girer. İki tarafı yatıştırır. Motoru tamir eder. Adamdan ücret olarak yüz yirmi beş lira ister. Adam, yetmiş beş lira verir. Elli lirayı da sonra vereyim, der. Çeker gider. Tayyib Ağa, hıncını alamaz Mustafa'ya seslenir.

"Niye parayı tam almadan herifi salıverdirdin? Bu, senin başına al ipekli, mor ipekli çok işler çıkarır."

Bir kaç gün sonra, tesadüf Tayyib Ağa Mustafa'nın dükkânındayken o adam motorla gelir:

"Usta vitesler karıştı her halde. Motoru çalıştıramadım. Şuna bir bakıver, der."

Mustafa bakar ki adam vitese basacağına frene basmış. Hemen tamir eder. Adam elli lira borcunu ödemedi hemen çekip gidecek. Tayyib Ağa hemen boşalır:

"Ülen, buna borcum ne, demedin. Eskisini de ödemedin. Bu adamı sabah evden giydirip kuşattılar, çocukların rızgını al, gel diye.. Hay gidi, senin gibi müslümanı ben neyliyeyim." der.

Adam sesini çıkarmadan çeker, gider. (Halıcı 128-129)

30. Ben de Senden

Tayyib Ağa bir gün Bisikletçi Mustafa'nın dükkanına uğrar. Mustafa'ya bakar bakar:

"Ak guzum Mustafa. Sen benden bezdin amma, ben de senden usandım," der, çeker gider. (Halıcı 129)

31. Güdül İbrikten

Eski hal binasının yanıp tamir edildiği yıllar. Tayyib Ağa hal'e gelmiş, küflü peynir arıyor. Bir köylü çıkar karşısına:

"Ah nerde o eski günler. Her şeyi bozuk-düzen yapıyorlar. Nerde essahı, iyisi.

Tayyib Ağa soruyor:

"Bir şeyi bakıp gördün mü? İyiden anlan mı? Bu hususta bir bilgin, elinde pertavsızın var mı?

Adam sumsuklar, eğri, büğrü, sahte.. diye konuşturmayı sürdürmek ister. Tayyib Ağa arkadaşı Mustafa'ya döner:

"Güdür ibrikten abdest alanlar/Horoz sesiyle vakit bilenler/Kağrı gölgesinde namaz kılanlar/Camiye girer de mihrap beğenmez.. Bu adamın ki de böyle ak yavrum, Mustafa." der. (Halıcı 129)

32. Yapıldığını Görmeden Yiyenin

Bir gün Tayyib Ağa'nın canı balık ister. Balık mevsimi

değil. Ne yapsın, Bisikletçi Mustafa, gider bakkaldan teneke kutu içinde konserve balık alır. Kapağını açıp yemeğe başlarlar. Daha ilk lokmada ikisi de birbirinin yüzüne acıyla bakarlar. Konserve bozuk mu bozuk. İkisi de yemekten vaz geçerler. Tayyib Ağa başlar sokranmağa:

"Bizimki neye benzer ak yavrum Mustafam, bilir misin? "İki ülüklü çeşmede bir şey yaptık, lorasa ağzımızı yıkamaya gittik" gibi bir şey oldu." der ve ilave eder:

"Karnı doymadan yarabbi şükür diyenin, berbad olmadan yıkananın, yapıldığını gözüyle görmeden yiyenin, hâli işte bizim bu hâlimize benzer.." (Halııcı 130)

33. O Benden Yoğurt Umar

Tatlıkuyulu Hacı Emmi bisikletçi Mustafa'ya bir kağıt uzatır, okuması için. Mustafa bakar pusulaya:

"Eski yazı bu. Okuyamam," diye Hacı Emmi'ye geri verir.

Hacı Emmi bu defa Tayyib Ağa'ya uzatır. Tayyib Ağa:

"Benim de okumam yok," der.

"Niye bellemediniz ya, diye Hacı Emmi çıkışır."

Tayyib Ağa, Hacı Emmi'nin yüzüne yüzerlik tütsüsü gibi bakar, konuşur:

"Köprü başında kör Ömar,

Oturmuş kürkünü yamar.

Ben ondan ayran beklerim,

O benden yoğurt umar.." (Halııcı 130)

34. Bir Avuç Zil Kırığı

Gövezin fırınında eş dost toplanmış, yârenlik ediyorlardı. Fırının önünden bir ara Recep Ağa geçti. Sohbette

bulunanlardan birisi:

"Recep Ağa da ağır, olgun bir adam," dedi.

Tayyib Ağa "Hımm hım hım" diye yerinden şöyle bir doğruldu.

Bisikletçi Mustafa:

"Niye öyle hım'ladın Tayyib Ağa," dedi.

Tayyib Ağa Mustafa'nın kulağına eğildi.

"Fazla konuşturma beni! Herkesin evinde sandığını karıştırırsan bir avuç zil kırığı çıkar.." der. (Halıcı 130)

35. Tandırım Soğuk

Bir ramazan günü, Tayyib Ağa Bisikletçi Mustafa'nın dükkânına uğrar. Hava sıcak, gün uzun, ağız kuru, bağır yarı. Netsin, neylesin iftara da bir araba yükü zaman var. Tabureye yığılır, kalır.

Mustafa, Tayyib Ağa'yı konuşturmak ister:

"Tayyib Ağa, hanımlar güzelleşti, asrileşti mi ne? Hepsi değişik, insan mübarek ramazanda günaha girecek, nerdeyse.. Ne dersin bu hâle, bu gidışata?"

Tayyib Ağa, derinden derinden cevap verir:

"O günüm değil, ak guzum Mustafam, dokunma bana! Tandırım soğuk, ekme tutmaz." (Halıcı 131)

36. Kubuzlaşmışsık

Tayyib Ağa'nın yine durgunluğu üstünde. Bisikletçi Mustafa lâfı açar:

"Bu ne durgunluk, Tayyib Ağa? Bir şey anlatmıyacan mı?"

"Anlat anlat, ne anlatayım ak guzum Mustafam.. Şu su gibi geçen zamana baksana! saat on bir buçuk olmuş. Bizse hâlâ

kubuzlaşmışsık. Bak sana bir şey anlatayım. Bir gün dayımla çarşıya gidiyorduk. Dayım yerde bir bıçak buldu. Gayet güzel bir bıçak. Dayı bu bıçağı bana ver, dedim.. Hiç oralı olmadı. Ak oğlum havalara bakaçağına yere bakaydın da sen bulaydın.. Cevabı hemen yapıştırdım: Hay dayım, Allah kimseyi yere baktırmasın. Yere baktığın gün işin biter.. Ak guzum Mustafam, biz de işte günlere geldik." der. (Halıcı 131)

37. Eli Zilli Koltuğu Defli

Bisikletçi Mustafa'nın dükkânı Mevlâna meydanına bakar. Hemen aşocağının karşısı. İki kadına aşocağından bir teneke yağ verirler. Aşocağının memuru, Mustafa'ya:

"He olur, şu yağ tenekesini ikiye testereyle bölüp, kadınlara paylaşır. Ben de teneke keseceği yok." der.

Mustafa tenekeyi ortalayım derken birine fazla kaçırır. Kadınlar büyük parçayı sen alacan, ben alacam diye birbirlerine girerler, kavgalaşırlar. Tayyip Ağa şamatadan yere yıkılır. Bisiklet, motor Tayyip Ağa'nın üstüne devrilir. Kadınlar saçsaça başbaşa kavgayı koyulaştırırlar. Tayyip Ağa hem şaşkın, hem dehşet içinde, yerinden doğrulmaya çalışır, bu arada Mustafa'ya lâf yetiştirmekten de kendini alamaz:

"Ak guzum Mustafam. Küçük avrat, eli zilli, koltuğu defli hasba, döğüşmeyi iyi biliyor." (Halıcı 131)

38. Kasap Ali'nin Yiğitliği

Bir zamanlar Tayyip Ağa'nın dükkânına Kasap Ali adında biri gelir-gider olmuş. Çam yarması gibi, iri kaba bir adam. Her cümlesinin sonunda Tayyip Ağa'ya:

"Ağa kavga-niza gününde sen beni bir gör. Ortalığı hallaç pamuğu gibi atarım alimallah.. Ne zaman canını sıkan bir şey olursa evvel-allah beni yanında bil," demiş..

Bir muhabbette Kasap Ali'yi hasımları adamakıllı benzetmişler. Yüzü gözü şiş, Tayyib Ağa'nın dükkânının önünden geçiyormuş. Durumu görünce Tayyib Ağa gülerek sormuş:

"Yiğidim Ali. Geçmiş olsun. Ne bu hal? Ağzın, yüzün dellâl pazarına dönmüş?"

Kasap Ali, vurdum duymaz, çalımı üstünde, kükrercesine konuşur:

"Azıcık daha üstüme gelselerdi, bıçağı çekip hepsini doğrayacaktım."

Tayyib Ağa, hiç durur mu, hemen dersini verir:

"Aman, guzum Ali.. Eşeğe mavzer yükletmişler, içi dolu mermi.. Eşek dereye girince kurt yemiş, atmış.." (Halıcı 132)

39. Geçer Geçer

Bir gün Tayyib Ağa'nın karnı ağrıyormuş. Arkadaşı Saraç Tatlı Mehmed'e koşmuş:

"Aman Mehmet, karnım ağrıdan patlıyacak. Ne yapayım." demiş.

Tatlı Mehmet, Tayyib Ağa'nın omzunu sıvazlamış:

"Geçer geçer. Meraklanma," demiş..

Tayyib Ağa arkadaşının bu kayıtsızlığı karşısında, üzüntüsünden dönmüş dükkânına.

Aradan bir kaç ay geçmiş, bir gün tatlı Mehmet elleriyle başını uğuştura uğuştura Tayyib Ağa'nın dükkânına koşmuş:

"Tayyib Ağa başım ağrır, nideyim," demiş.

"Ne diyeyim, hay Mehmet. Şuraya yıkıla-galman ki. Aylar öncesi benim de karnım ağrır demiştin de, "geçer geçer" demiştin."(Halıcı 132)

40. Her Yere Lâzım

Bir adam gelmiş Tayyib Ağa'ya. Görülecek bir işi varmış. Söz konusu işi yapacak adamı Tayyib Ağa tanıdığı için aracılık yapmasını rica etmiş.

Tayyib Ağa:

"Hadi git, benden selâm söyle işini görsün?" demiş.

Gittiği adam kendisiyle hiç ilgilenmemiş. Gelmiş Tayyib Ağa'ya durumu anlatmış. Buna içerleyen Tayyib Ağa adamı yanına gitmiş:

"Ülen bunun işini neye görmedin," demiş. Tanıdığı kem-küm edince:

"Bana bak. Bu gididir amma, bir gün lâzım olacak cinsindedir.

Kem-küm istemem, İşini hemen gör" demiş. Bu olayı sonra anlattığı bir dostu Tayyib Ağa'ya sorar:

Mademki kötü bir kişiydi, niye aracılık yaptın da işini gördürdün? Tayyib Ağa gülererek cevap verir:

"Hay oğlum, sen de bir şey bilemiyorsun," der ve ilave eder:

"Herkes ve her eve lâzım olan bir şey var, nedir o! diye sorar.." cevap alamayınca yine kendisi açıklar:

"Gördün mü işte.. O, herkese her eve lâzım olan şey helâ'dır. O, gidi dediğin adam da helâ gibi pistir ama, yeri ge-

lince lâzım olur, kullanılır. Onun için de işinin görülmesini istedim." (Halıcı 134-135)

41. O Öleli Çok Oldu

Birinin öldüğünü Tayyib Ağa'ya haber verirler. Tayyib Ağa'dan, "Allah rahmet eylesin" gibi bir cevap beklerlerken, o şöyle konuşur:

"Ooo..., O öleli çok olmuştü. Amma işmdi ayağını salladı da siz ancak yeni öğrendiniz."

(Ayak sallamak, kesilen hayvanlarda görüldüğü üzere, can vücuttan tamamıyla çıkacağı zaman hayvan son defa geri-nir ve ayaklarını sallayarak ölür.) (Halıcı 136)

42. Sen de mi Hacı Oldun

Tayyib Ağa'ya bir gün, falanca kişi hacca gitti, demişler. O kişinin geçmişini çok iyi bilen Tayyib Ağa, yolda bir gün kendisiyle karşılaşmış:

"Ülen gidi, sen de mi Hacı oldun! Hacılığına bir şey demem amma, sakın jilet gidip ustura, saz gidip cura, pekmez gidip sıra olarak dönmiyeydin bari.." demiş. (Halıcı 136)

43. O İki Olaydı Birini Vururdum

Tayyib Ağa, küçük oğlunun gençlik çağında hovardalık yapması üzerine dükkânında düşünceli düşünceli otururken, bir ahbabı bu halinin sebebini sorar. Cevap gayet keskin ve açıktır.

Küçük oğlan işi azıtmış, canını sıkan o, ah o iki olaydı birini vururdum." der. (Es 2)

44. Acele Gâvur Ol!..

Konya Şeker Fabrikası inşaatı sıralarında fabrika montajında çalışan Marko adındaki bir Alman usta Konya esnaflarından Tayyib Ağa ve grubu ile tanışır. Bu grupta esnafından imamına kadar çeşitli kişiler varmış ve çeşitli sohbetler düzenlerlermiş.

Yine bir sohbet sırasında Marko'ya Müslüman olması teklif edilir. Bunun üzerine Marko:

"Dokunmayın ama ben kendi inancımda bir insanım, şimdi sizin Hoca efendiye "Hıristiyan ol" desem olur mu?"

Bunu duyan Tayyib Ağa, hemen Hoca Efendi'ye dönerek:

"Hoca Efendi, acele gâvur ol, bir müslümün kazanacağız" der. (Halıcı)

II. KARA KÂMİL

1. Sende Sarılık Değil, Birazda Enayilik Var

Konya'da Kunduracı Çarık Veli'nin Ahmet, Botsa köyüne gider. Muhtar odasında otururlarken sarılık hastalığından söz açılır. Herkes bir türlü sarılığını tarif eder. Bu arada misafir Ahmet Efendi, Kara Kâmil'e:

"Kamil Ağa, bende de sarılık var mı? Bir bak" der.

Kara Kâmil misafire:

"Ağzını aç, dilini çıkar, gözlerini aç, ayağa kalk, beş defa sağa, beş defa sola eğil, kafanı da öne arkaya beşer defa salla" der.

Ahmet Efendi, aynen bunları yaptıktan sonra, Kara Kâmil'in yüzüne bakar, yani teşhisini beklemektedir. Tam bu sırada Kara Kâmil:

"Ahmet Sende sarılıktan başka, biraz da enayilik var" der. (Emiroğlu)

2. Buna Bakta Bana Mum Ol!

Vaktiyle komşu köy Hatunsaray'a bir zenci köle olarak getirilmiş. Aradan seneler geçmesine rağmen o sülâleden sanki Afrika'dan yeni gelmiş gibi bir siyah erkek doğmuş.

Botsa'da Mehmet Ali Ağa'nın düğününe komşu köyler davet edilmiş, gelen davetliler arasında bu siyah Azmi'de varmış. Kara Kâmil, Azmi'nin koluna girer evine götürür, hanımını çağırır. Hanım dışarı çıkınca:

"Bana bak! Bu adama bak da, bana bir daha Kara Kâmil deme, Bana mum ol!" der. (Emiroğlu)

3. İyi Desem Allah'tan, Kötü Desem Şerlerinden Korkarım Hatıp Nahiye müdürü Mustafa Kurşuncu Kara Kâmil'e:

"Kâmil Ağa, bu Şakir Çavuş, Ali Molla, Molla Osman (köyün ağaları) nasıl adamlar" diye sorar.

Kara Kâmil:

"Müdür Bey, iyi desem Allah'tan kötü desem şerlerinden korkarım" demiş. (Emiroğlu)

4. Konuşda Adam Olduğunu Bilsinler

Kara Kâmil bir gün Konya'ya gelmiş şimdi yıkama yağlama yeri olan Hâkimiyet-i Milliye İlkokulu'nun karşısında bulunan ve o tarihlerde han olan (Daylak Dede'nin Hanı) yerin kapısı önünde birisi ile konuşurken aynı köyden İzzettin Mecid Kara Kâmil'le alay etmek için:

"Kâmil Ağa" diye sesleniyor.

"Ne var oğlum" deyince de

"Yahu Şu sineklere söyle, beni rahatsız ediyorlar" demiş.

Kâmil Aĝa'da:

"Oĝlum konuŐ da adâml olduĝunu bilsinler; Onlar seni bok sanmıŐlardır" demiş. (Emiroĝlu)

5. Gpr Gpr Geçiver Demiş

Kara Kâmil bir gün okulun önünde otururken yrklerden EŐekci Bayram Köye geliyor. Okulla köyün mezarlıĝı da karşı karşıya arada bir yal varmış.

EŐekci Bayram:

"Kamil Aĝa bu ller bizden fatiha beklerler. Ben de hiç bilmem. Ne yapayım?" demiş.

Kara Kâmil'de:

"Oĝlum sen buradan geçerken koşarak, gpr gpr geçiver, ller seni domuz zanneder bir Şey beklemezler" demiş. (Emiroĝlu)

6. Hep yle Aĝam

Sepetçi abdallarından Tıkır Hüseyin Botsa köyünün sıĝırlarını gütmek için köye çoban durmuş. Kışın soĝuĝunda Abdal Hüseyin'de sabahları cami'ye gelmeye başlamış. Kara Kâmil bir gün, bakmış Hüseyin'in yüzü yıkanmamış. Abdest aldın mı dese yalan syleyeceĝini bildiĝi için:

"Hüseyin, soĝuk olunca ben abdest almadan geliyorum" demiş.

Bunun zerine Abdal Hüseyin:

"Hep yle aĝam, hep öyle aĝam" demiş. (Emiroĝlu)

7. GiŐenin nnde Aĝzını Aacaksın

Botsa köyünden Molla Osman'ın Ali (Ali Doĝan) köyün

fakirleri Konya'ya göçüp iş güç aradıkları günlerde onlarla alay etmek için Kara Kâmil'e

"Kâmil Ağa bana da bir iş bulsana" demiş.

Kâmil Ağa'da:

"Ali Efendi, iki tane iş var. Birisi oturarak, birisi ayak işi hangisini beğenirsen" demiş.

"Neymiş bu işler" deyince de:

"Birisi postanede pul, gişesinin önüne tabureye oturacaksın, ağzını açacaksın, mektup atmaya gelenler dilinde pulu ıslatıp yapıştıracaklar.

İkincisi ise tren istasyonundan tren giderken pınarbaşı istasyonuna kadar trenin önünde kaçın tren geliyor, diye bağıracaksın. İkinci tren gelene kadar orada yatacaksın, ikinci tren gelince oradan da Konya'ya kadar kaçın tren geliyor diye trenin önünde bağırarak geleceksin" demiş. (Emiroğlu)

8. Bunu da İçte Kıçını Sobaya Dönüver

Kara Kâmil'in dostu olan orman memuru Kel Ramazan köye gelir. Kâmil Ağa'ya misafir olur.

Mevsim kış, havalar soğuk, misafiri hariciyeye alan Kâmil Ağa, bir taraftan soba hazırlığı yaparken, bir taraftan kahve takımlarını getirir ve misafir Kel Ramazan'a bir adet küp şeker verir:

"Şunu ağzına atıver" der.

O da alır şekeri yer. Sobayı biraz yaktıktan sonra, bir kaşıқта kahve getirir:

"Ramazan şunu da ağzına atıver" der.

Ramazan onu da alır ve ağzına atar. Tam soba yanmış, etrafı kızarıncaya:

Kâmil Ağa bir bardak su ile Ramazan'ın başına dikilir.

"Bu ne olacak Kâmil" diye sorunca:

Kâmil Ağa:

"Bunu da içte, kıçını sobaya dönüver" der. (Emiroğlu)

9. Ben Bunu Bildim Ama, Bu Beni Bilemedi

Botsa köyünden (Güneydere) Şavlak'ın Ömer yaşlanan merkebinini Konya'ya getirir pazarda Şer Bekir'e satar. Şer Bekir, merkep canbazıdır.

Aradan bir iki ay geçer, Ömer bir merkep almak için Konya'ya gelir. Şer Bekir'i bulur:

"Ağam bana şöyle genç bir merkep alalım" der.

"Tamam Ömer'im" der ve Ömer'in sattığı merkebin yelesini kırkmişlar, kuyruğunu kırkmişlar. Topuklarını kırkmişlar, biraz da iyi beslemiş çokca da sopa atmışlar. Merkep bundan dolayı her el hareketinde şahlanıp durur. Bu merkebi Ömer'e satmışlar.

Ömer köye döner. Merkep önünde doğruca evine gelir. Ömer Ağa şairmiş, komşuların kimisi "eski eşek" der. Kimisi "değil" derken, Kara Kâmil gelir.

"Kâmil Ağa bu benim sattığım merkep mi bir de sen bakıver" der. Bir merkebe birde Ömer'e bakar ve merkebin kulağına bir şey söyler gibi yapar ve kulağını merkebin ağzına götürür ne yaptığını soranlara;

"Merkebe sordum der Canbaz beni satacağında ben bunu bildim ama, bu beni bilemedi. Fakat ne yapayım Allah beni merkep onu da insan yaratmış. Aslında ben onun yerinde o benim yerimde olacaktı derdi" der. (Emiroğlu)

10. Eşek Sensin, Ben Beygirim

Kara Kâmil Birinci Cihan Harbinden evvel muazzaf olarak askere gitmiş. Üç sene askerlik yaptıktan sonra, tam terhis olacağı sırada Birinci Cihan Harbi ilân edilince terhis olmamış, Çanakkale'ye iştirak etmiş. İngilizler çekildikten sonra bunların bataryasını Keşan'a istirahate çekmişler. Orada iken bir çavuşa kızıyor, şaka olarak "hatayım" diyor. Sonunda da dönüşü olmayınca askerlikten ihraç oluyor, köye döndükten bir yıl sonra şubeye çağırıyorlar. Şube Reisi:

"Sen deli misin?" diyor.

"Sensin deli, ben Ordu Komutanıyım" diyor.

Bu defa subay:

"Sus ulan eşek" diyor.

O zaman Kara Kâmil:

"Eşek sensin, ben beygirim" diyor ve yakayı kurtarıyor.

(Emiroğlu)

11. Yanımızda Gibi Anlattı. Buna Ne Diyeyim

Birinci Cihan Harbinin sonu Yunan Harbinin devam ettiği günlerde asker kaçakları ve sakat olarak köylerde kalanlar hepsi de efe kesilmiş o devirde Kara Kâmil ve arkadaşları da bir gayr-ı müslimin kızını kaçırmışlar. Fakat bir gün sonra da yakalanmışlar. Bunlara muğber olan ve her şeyi bildiği için bunlardan habersiz, jandarmaya haber verenden bunların haberi yok.

Jandarmadan gelen evraka göre müdde-i umûmi bir iddia-nâme hazırlamış. Hâkim Kara Kâmil'e sormuş:

"Buna bir itirazın var mı?" demiş.

"Vallahi hâkim bey bu avradını filan ettiğim sanki bizimle kız kaçırmada varmış gibi hep yaptıklarımızı söyledi. Buna ne diyeyim" demiş. (Emiroğlu)

III. CANBAZ DELİ OSMAN

1. Öksüz Kızın Güvendiği

Canbaz Deli Osman'ın gözlerinin az görür olduğu, ihtiyarladığı günler.. Tanıdıkları:

"İstanbul'a git; sadrazam Ferit Paşa senin ahbabın, yardım elini uzatır." derler.

Canbaz Deli Osman kalkar gider İstanbul'a. Ama günler geçer Sadrazamın yanına giremez nihayet sıra gelir, içeri alırlar.

Canbaz Deli Osman'ın canı burnuna gelmiş olduğu halde:

"Ülen Ferid, der, senin bu yaptığın ne? Öksüz kızın malına güvendiği gibi ben de sana güvenip buralara geldim. Nerede kaldı senin ahbablığın? Sadrazam değil, padişah olsan nafile, sen yine O'sun.." (Halıcı 45)

2. Yemesem Girmezdim

Canbaz Deli Osman atla hükümet meydanında dolaşırken, yeni Vali Ferit Paşa:

"Kim bu adam der, getirin şunu!."

Canbaz Deli Osman atla hükümetin merdivenlerini çıkar, atı koridorda bırakıp Valinin yanına girer.

Vali, Deli Osman'a bakar bir garip adam. Halini hatırını sorar, bir ara der ki:

"Sen hiç hapse girdin mi, Osman?"

"Girdim, efendim!"

"Ne sebeble girdin?"

"Sebebini bilmem Paşam, ama herhalde bir zamanlar bir b.. yemiş olacam!" (Halılcı 58)

3. Küfürsüz Yapamaz mısınız?

Cambaz Deli Osman hayır hasaneti pek severdi. Bir gün yine bir yol ağzına oturmuş gelene gidene peynir, üzüm, ekmeğe dağıtıyordu.

Geçenlerden birisine:

"Al oğlum, der, üzüm, ekmeğe, peynir al, şuradan!"

Adam:

"Osman Ağa karnım tok, der, sağol!"

Canbaz Deli Osman ısrar eder:

"Yetim malı değil, oğlum al!"

Adam inat eder:

"İştahım yok, Osman Ağa:"

Osman Ağa'nın deliliği tutar hemen:

"Gel len, P.... al şuradan alacağını!"

Bu sert çıkış karşısında adam döner üzüm, peynir, ekmeğten birer alır.

Deli Osman bunu görünce:

"Küfürsüz yiyemezsin değil mi? Eşekoğlu eşek!" Der.

(Halılcı 62)

4. Erkek Dölü

Şimdi Başak Otelinin bulunduğu yerde Teslimenin Osman'ın Menzihanesi (kiralık at yeri) vardır.

Bir gün at pazarında bir adam Canbaz Deli Osman'ın önüne gelir.

"Teslimenin Osman sen misin diye sorar."

Canbaz Deli Osman:

"Oğlum, der, ben erkek dölüyüm, o avrat dölü." der.

(Halıcı 70)

5. Ben Okurum

Canbaz Deli Osman Menzilcilik yaparken zamanın usulüne göre vilâyette çıkan vilâyet gazetesini de bucağın köylere götürürdü. Fakat zaman zaman gazetenin ulaşamadığı yerler vilâyete şikayete giderler. Vali Ferit Paşa Osman Ağa'yı çağırır:

"Osman Ağa bak, der. Gazeteler yerine gitmiyormuş, şikayet ediliyor. Niçin göndermiyorsun yerlerine. Osman Ağa:

"Efendim, der. Gazeteleri ben okuyorum da ondan." Vali:

"Canım o kadar gazeteyi bir sen nasıl okuyabilirsin? deyince Canbaz Deli Osman büyük Bafın tütün tabakasını çıkararak:

"İşte, der. Paşam gazeteleri böyle bununla okuyorum."

Meğer Canbaz Deli Osman sigara kağıdı bulamadı mı gazeteleri keser, meşhur tabakasına doldurur, sigara kağıdı niyetine kullanırmış." (Halıcı 75)

6. Bari Deli Kulunun Ellini Boş Çevirme

Kurak bir yıl gelir çatar. Canbaz Deli Osman'ı, Alibeyhüğü köylüleri yağmur duasına çağırırlar. O gün köylüler yemek hazırlarlar. Osman Ağa da kocaman bir koç gönderir, geliyor, diye. Haber salar. Köylünün gözü yollarda bekleye kalır. Nihayet yemeği yerler, kurban kesilir, dua başlar. Osman Ağa yine gözükmez. Nihayet her iş bittikten sonra çı-

kagelir. Bakar köylülerin eli boş. Hepside üzüntülü, ne yağmur var, ne de havada tek bir bulut. O zaman Canbaz Deli Osman elini havaya kaldırır:

"Allahım der, bu kadar akıllı kulunun duasını kâbul etmedin, bari şu deli kulunun ellerini boş çevirme ne olur? Bize rahmet ver!" Gerçekten az sonra yağmur yağmaya başlar. (Halıcı 100)

7. Sen Yine Eşek Otlatan Canbaz Deli Osman'sın
Şehre Çayırbağı suyunun getirilmesi kararlaştırılır,
Vali Ferit Paşa Canbaz Deli Osman'a haber salar:

"Gelsin de beraber Çayırbağına gideceğiz. Valipaşa bekliyormuş deyiverin. Canbaz Deli Osman koşa koşa gelir. Valinin arabasına binerek yola çıkarlar. Şimdiki Deli Osman çeşmesinin bulunduğu Pamukçu civarına gelirler. Osman Ağa arabadan iner, etrafı dolaşmaya başlar, bir yandan da kendi kendine söylenir. Onun kendi kendine konuştuğunu gören paşa sorar:

"Ne söyleniyorsun Osman Ağa" der.

Osman Ağa:

"Paşam ben fakirken hep buralarda hayvan otlatırdım. Şimdi nefsim diyorum ki, Osman bugün Vali Paşanın arabasına bindim diye gururlanma, sen yine eşek otlatan Canbaz Deli Osmansın. Aslını unutma!"

Ferit Paşa ta o zamandan Canbaz Deli Osman'a söz verir, bir çeşme yaptırır, suyunu verir ve ismini Canbaz Deli Osman kor. (Halıcı 101)

IV. BALTA DEDE

1. Yağ Sikkesi

Bir Balta Dede, vardı eskiden Türbede. Her gün, Türbe-ye gelen yağdan sikkesine doldurur, evin yolunu tutarmış! Bir gün, beş gün, beş ay, nihayet arkadaşları yağ hırsızlığının farkına varırlar. Ve Palta Dede'ye oyun işlemeye karar verirler.

Sobayı iyice yakıp Balta Dede'yi beklemeye başlarlar. Balta dede sikkeyi doldurup başına geçirdikten eve gitmek üzere iken yakalarlar:

"Gel dede bir çay içelim!"

Balta Dede olmaz molmaz derse de zorla içeri alırlar ve sobanın yanına oturturlar.

Demli çaylar içilirmen çok geçmeden külâh içindeki yağ erimeye ve Balta Dede'nin başından aşağı sızmaya başlar. Balta Dede arada bir mendilini alnına götürür, terini silermiş gibi:

"Amma da sıcak oldu," der.

Arkadaşları:

"Aldırma Dede derler, epeyce yağlanmışsın birazdan birşeyin kalmaz!" (Halıcı 66)

2. Belediye Azası Arıyorum

Konya'da ünlü hazır cevaplardan Balta Dede vardı. Kendisini Vahit Çelebi çok severdi.

Balta Dede bir gün öğle üzeri bir fener yakarak elinde fener ile Aziziye Civarında dolaşmaya başlar. Kendisine:

"Dede güpegündüz fener ile ne dolaşırsın?" derler.

Balta dede cevaplar:

"Belediye Azası arıyorum." (Halıcı 68)

3. Çatlatırım

Eskiden (Ağnam Rüsümü) yani koyun, keçi vergisi diye halktan bir vergi alınırdı. Her yıl Mart ayında köylere kol kol sayım memuru ve dört kolcu tayin edilirdi. Balta Dede'yi de bu arada Hatunsaray bucağına gönderirler. Dede Hatunsaraya gider. Köy misafir odasına iner. Gece atının yeni eğeri çalınır. Sabahleyin hırsızlıktan haberdar olan dede, Muhtara:

"Bana dört ceviz getir, der, bak hırsızları nasıl çatlatacağım!" Sonra ocağı yaktırıp üzerine bir sağ koyar, cevizlerin içini boşaltıp ahırda bulduğu dört osurgan böceğini cevizlerin içine yerleştirir ve sağın üzerine kor. Dede eline tesbihini alır, etrafındakilere der ki:

"Bakın, cevizler az sonra hareket edecekler. Eğer bu gece yerine gelmezse alanlar çatlayacak." der.

Az sonra sıcağın zoruyla kızan cevizlerin içindeki böcekler hareket ettikçe cevizler sağın üzerinde yuvarlanmaya başlar.

Bunu gören kalabalık arasından bir ses.

"Gelecek, Dede, gelecek, der. Bu gece eğer yerine konacak." (Halıcı 73)

4. Çingıldaklı Mevlid

Balta Dede'nin anası çok sıkı bir kadın. Bir gün oğlu Balta Dede'ye babasının ruhuna mevlüt okumasını ister. Balta Dede peki deyip hazırlıklara girişir. Konya'nın saz çalan ve oturak âlemi yapan ne kadar kişisi varsa toplar, anası da

yemek yapıp komşu kadınları da mevlüte çağırır. Akşama doğru koyun kürklerine sarılı saz takımı, efeler, çıkar gelir. Ahenk başlar. Avluda mevlüt dinlemek için toplanan kadınlar şaşırır, Balta Dede'nin anasına giderler:

"Hatun, derler. Bu ne biçim mevlüt. Sazlı kaşıklı mevlüt olur mu hiç?"

Kadın telaşla oğlunu çağırır, sorar. Balta Dede sakin:

"Ana, der. Buna çingirdaklı mevlüt derler. Ruha bu daha iyi gelirmiş, bunun sevabı daha çoktur." der. (Halıcı 75)

5. Sesli Namaz Kıldırılmış!

Balta Dede'nin köyün birinde işi varmış, merkebine binerek köy yolunu tutar, yol üzerindeki bir başka köyde biraz dinlenmek üzere oturur. Bu sırada öğle ezanı okunur. Köyün asıl imamı hasta olduğu için köylüler; hocamız hasta, namazımızı sen kıldırır diye yalvarırlar. Dede kabul eder, cemaatin, önüne geçer, fatihayı, sureleri sesli okur ve namazı bitirir. Namazdan sonra cemaatten biri:

"Dede efendi, gündüz namazları sessiz kılınır galiba," deyince Dede sorar:

"Arabî ayın kaçı bugün?" diye sorar.

"Muharrem'in on biri," cevabını alınca:

"Muharrem'in onbirinci günü gündüz namazları sesli kılınır," der ve lâfı fazla uzatmadan yoluna devam eder. (Halıcı 85)

V. VAHDİ HOCA

1. Bu Bize Bir Oyundur

Vahdi Hoca'nın Keçeci dostu vefat eder. Cenaze kaldırıl-

dıktan sonra dostunun çocuklarına baş sağlığı diler, nasihatlerde bulunur:

"Evlâtlar.. Babanızı mânen memnun etmek için onun sevdiklerini seveceksiniz. Onun yolundan gideceksiniz," der.

Fırsat buldukça eskiden olduğu gibi keçeciler içindeki arkadaşının dükkanına gider, çocuklarıyla sohbet eder. Günler geçer, çocuklar Hocadan sıkılmağa başlarlar. Konuşmalarını o değilden dinler görünürler. Ve bir gün Hocayı dükkândan iyice soğutmaya karar verirler. Kahveciye peşinen tenbih ederler. Hocanın kahvesine tuz atmasını isterler.

Hoca bir gün dükkâna gelince, her zamanki gibi Hocanın kallavi kahvesi getirilir, önüne konur. Hoca kahveden bir yudum alır, hemen önüne kor. Sesini çıkarmaz.

"Neden içmiyorsun kahveni, Hoca Efendi," derler.

"Nasıl içeyim. İçine bir avuç tuz atılmış.."

Yalancılıktan kahveciye kızar görünürler, "yenisini getir-telim, Hoca Efendi." derler..

"Yok, yok evlâtlar, beyhude telaşa kapılmayın. Vaziyet anlaşıldı. Bizim de suyumuz ısındı. Şu tekerleme benden size yadigâr olsun," der:

"Tire, Ödemiş, Bayındır,

Bu dükkânın veletleri hayındır,

Kahveci elbette tuz atmaz,

Bu bize bir ince oyundur." (Halıcı 22)

2. Nasıl Bu Hanımı Alabilin mi?

Topraklık mahallesinde Vahdi Hoca'nın bir komşusu vardı: Hacı Ahmet Ağa.. Hali vakti yerinde bir insan. Gel zaman git

zaman Hacı Ahmet Ağa'nın karısı ölür. Aradan bir ay geçer geçmez, her gördüğünde Vahdi Hocaya, Hacı Ahmet Ağa ricaya başlar.

"Gözünü sevdiğim Vahdi Hocası!. Ne olur, bana münasip, taze süt emmiş bir hanım bul, beni ever!."

Vahdi Hoca peki der. Eşe, dosta danışır. Bir iki hanım bulur. Hacı Ahmet Ağa'ya söyler. Hepsini de Ahmet Ağa beğenmez.. Aradan bir kaç gün geçer, camiden çıkarken Ağa, yine Vahdi Hoca'nın yolunu keser, başlar ricaya:

"Gözünü sevdiğimin Vahdi Hocası. Ne olur beni everse-ne!."

Bu hal, hep tekrar eder. Vahdi Hoca tedirgin olur.. "İzmirde ahbaplara yazdım. Sana münasip bir hanım arayacaklar. Haber gelince sana söylerim. Gerekeni yaparız." der.

Yine bir gün Hacı Ahmet Ağa Vahdi Hocaya yanaşınca:

"Gel gel, gözün aydın. İzmir'den mektup geldi, sana münasip bir hanım bulundu," der başlar mektubu okumağa:

"Evi çökertir, bir ayağını tavana asıncak,

İki gözlü heybe olur, ortasından kasıncak,

Üç beş harar saman alır, depe depe basıncak. Nasıl bu hanımı alabilinmi?" der.

Hacı Ahmet Ağa dinler dinler, kafasını eğer:

"Haklısın Vahdi Hocam," der. Bir daha bu konuda Hocayı rahatsız etmez. (Halıcı 24)

3. Dibine Urgan Ulaşsın

Vahdi Hoca'ya muzibin birisi bir soru sormak ister. Ho-

ca adamın niyetini anlar:

"Evlâdım bana bir soru sormak istiyorsun," der.

"Yüksek müsaadeleriniz olursa, evet Hocam!."

"Olur evlâdım. İstedığın soruyu sorabilirsin. Yalnız bir şartla. Soracağın sorunun dibine urgan ulaşsın."

Adam özür dileyerek Hoca'nın ellerini öper, soru sormaktan vazgeçer. (Halıcı 24)

4. Ekmek Değil ki Eline Versem

Vahdi Hoca'nın karşısına, bir akşam yatsıdan sonra Üçler mezarlığı karşısındaki Belediye kantarının bulunduğu yerde, avcının Ali çıkar.. Ali, Hoca'nın vaktiyle öğrencisiydi. Ali tembel mi tembeldi, talebeliğinde, akşam kafayı tütülemiş, Hoca'yı da karşısında görünce saldırmasını çekmiş, fırsat bu fırsattır diyerek Vahdi Hoca'nın göğsüne dayayarak başlamış konuşmağa:

"Ey Hocam, herkesi okuttun âlim yaptın. Beni de zalim yaptın. Neydi o elinden çektiğim senin.. Suçum neydi? Şimdi intikamımı alacağım," der..

Vahdi Hoca neylesin. İşin şakaya gelir tarafı yok. Bağırursa canından olacak, korksa şanından olacak! "Dur hele," der. "Oğlum, iyi bir düşün. Ne yapacaksan sonra yap! Benim ne kabahatim vardı hey aslan Alim!. Zeytin yağı değil ki ağzına döksem. Helva değil ki boğum boğum ağzına soksam.. Ekmek değil ki eline versem.. Sen kendin okumadın hey aslan Alim. Ben ne yapabilirdim! Bu cevap karşısında Ali saldırılmayı geri çeker: "He, orası da öyle doğru söylüyon." der, çeker gider. (Halıcı 27)

5. Buda mı Başımıza Gelecekti

Alanyalı Vahdi Hoca, Konya'nın tipik hocalarından biriydi. Şen şatır, nüktedan, cemaat tarafından sözü sohbeti dinlenir bir hocaydı. Cıvıloğlu mahallesinde Hasibin Mustafa'nın nikâh duası vardı. Hocayı dua için çağırdılar. Müzibin birisi:

"Aman Hoca Efendi, haberin olsun. Bu adam çok zengin. Duayı derinden ve uzunca yap, çok para alırsın!." der.

Düğün evine varılır. Hoca elini açar, gözünü yumar, başlar duaya. Dua uzar mı uzar, ben deyim yarım saat, siz deyin bir saat.. Cemaat bakar ki biteceği yok; "Var güveyi katalım, Hoca istediği kadar uzatırsa uzatsın duayı!." derler. Güvey odaya katılır. Cemaat dağılır. Hoca hâlâ duaya devam eder. Âdettir, dua sırasında küle gaz-yağı döker yakarlar. Güvey, gelinin odasına girince kül söndürülür. Damadın yağlı anası dua uzayınca habire küle gaz yağı döker yakarlar. Güvey, gelinin odasına girince kül söndürülür. Damadın yağlı anası dua uzayınca habire küle gaz dökeyim diye diye gazı bitirir. Bakar ki duanın yine biteceği yok.. Gözleri kapalı hocanın omuzlarına elleriyle vurur: "Hocam ellerini öpeyim. Güvey katıldı. Cemaat dağıldı. İnanmazsan gözlerini aç da bak! Vallaha kimse kalmadı." der. Hoca neden sonra kendine gelir. Bir de bakar ki ihtiyar kadınla kendisinden başka ortada kimse yok. Müzibliği anlar, "budamı başımıza gelecekti." der, çeker gider.

(Halıca 30)

VI. GIRLI YAKUP

1. Dağlı Olacağına Şehirli Olsun

Kırlı Yâkup, pazar ihtiyacını görmek için Ereğli'ye gider. Deli Mustafa'nın hanında konaklar, Kırlı Yâkup'u tanıyanlar toplanırlar ve sohbet esnasında önlerindeki masanın bir ayağı kısa olduğu için topallar. Ağalardan biri yanlarında oturan birine;

"Bir dağlı bul gel masanın ayağının altına koy, der. Kırlı Yâkup hemen ahıra gider ve eline bir tezek alır gelir ve tezeği masanın ayağının altına koyar;

"Dağlı olacağına şehirli olsun" der. (Gündüz 8)

2. Adanı Adama Gönderdiler, Beni de Sana Gönderdiler
Gölören Köyü'nde, zamanın ağalarından Defe Efendi'nin oğlunun düğünü kurulur.

Düğün davetçisi olarak Kırlı Yâkup Ulukışla'daki arkadaşı Guzum Ağa'ya gönderilir.

Guzum Ağa, Yâkup'a bakar.. bakar..

"Dede Efendi adam bulamadı da seni mi bana gönderdi? der. Kırlı Yâkup;

"Dede Efendi, davetçi olarak adanı adama gönderdi, beni de sana gönderdi..ler." der. (Gündüz 8)

3. Bizim Köpekler, Kediler de Ağa Olacağız Diye Çay,
Kahve İçiyorlar

Gölörenli Nuri Ağa, Kırlı Yâkup'u yanına alarak odun kömürü elde etmek için uzun süre Karacadağ'da dolaşıp yorgun argın köye dönerler. Yorgunluk üzerine bir ekmekli ayran yapar, yerler. Yâkup Ağa, tabağı iyice sıyırarak temizlerken Nuri Ağa;

"Yâkup Ağa tabağı iyice sıyırdın ama kedi ve köpekler ne yiyecek ya?" der. Kırılı;

"Nuri Ağa, bizim köpek ve kediler ağa olacağız diye çay ve kahve içiyorlar," der. (Gündüz 8)

4. Tohumu Kalsın

Kırılı Yakup, (ve) yakın arkadaşı Hodali ile birlikte Eski Kasabası köylerine çalışmaya giderler. Orada bir kuyu bulurlar, kazarlar.

Kırılı Yakup ufak tefek, Hodali iri yarıdır. Yâkup kuyu içinde çalışır, Hodali ise kazılan toprakları çeker. Akşam iş paydos edilince köylülerin de yardımı ile Yakup Ağa kuyudan çıkarılırken köylüler teker teker çekilirler. Hodali yalnızca çeker çıkarır. Yorgun argın çıkan Kırılı, kuyunun ağzına cansızca uzanır. O sırada köylülerden biri; Yâkup Ağa'ya;

"Arkadaşın da kuvvetliymiş, iyi bir "aylan eşeği" olur. Burda kalsın da bizim suyu çeksın, der. Yâkup Ağa, ağır ağır dizinin üzerine doğrulur.

"Ağalar! arkadaşımın köyünde çocukları, karısı var; yolunu gözlerler, burada koyup gidemem, yalnız kısıraklarınıızı getirin de ç.. m de tohumu kalsın." der. (Gündüz 9)

VII. OĞLAKÇI HACI HASAN

1. Edirne Kapı

Bir Konya'lı tüccara İstanbul'dan bir misafir gelir. Adamcağız hastalanır. Konya'lı tüccar, Oğlakçı Hacı Hasan'ı eve getirir. Hastayı alttan, üstten sıkı bir muayeneden geçi-

rir, Oğlakçı.. bakar ki durum çok ciddi. Ev sahibi Konya'lı arkadaşını bir kenara çeker:

"Durum tahminimizden öte ağır. Benim yapacağım bir şey yok.. İlâç bile bir fayda sağlamaz" der.

Tüccar ısrar eder. Ne de olsa tâ İstanbul'dan gelen bir misafiridir. İlgilenmese, çoluk çocuk kendisine sitem edebilirler. Çarnaçar Oğlakçı şu reçeteyi yazar:

"Karanfil kökü, zakkımın peki, eski terlik teki, biraz sinameki, kazmanın sapı, alırsan bir hapı, hastanın gideceği yer olsa olsa Edirne Kapı!." (Halıcı 21)

2. Aman Ört Ört,

Yapağı tüccarı Kerim Ağa'nın karısı kapı komşusu Oğlakçı Hacı Hasan Ağa'ya:

"Hastayım, der, bir ilâç ver.."

Oğlakçı:

"Sen kimsin, necisin? Yüzünü aç ta göreyim!" der.

Kadın örtüsünü kaldırıp yüzünü gösterir.

Oğlakçı:

"Aman ört ört. Kerim Ağa seninle nasıl vakit geçirir?" der.

Kadın Oğlakçı'nın bu tür laf edişine pek kızar. Oğlakçı'ya bir beddua yollar:

"Rabbim, bir günlüğüne uğra!" (Halıcı 66)

3. Şeytan Sidiği

Aktar Oklakçı Konya'nın Eczacıbaşısı idi! Ne ararsanız onda bulunurdu, derde devadan gayri. Bir gün şelmeli bir hanım şelmesinin altından yarım kiloluk bir şişe çıkartır ve

Oğlakcı'ya uzatır.

"Oğlakçı Efendi, şuna bir şeytan sidiği dolduruver!" der.

Kadının isteğini duyan Oğlakçı, bir iki saniye düşünür, şöyle bir raflardaki şişeleri yoklar, der ki:

"Kızım kalmamış, ver şişeyi de içettirivereyim.." Oğlakçı dükkânın mahzenine iner, bir müddet sonra yarıya kadar dolmuş şişe ile yukarıya çıkar.

"Şişeyi dolduramadı, elli kuruşluk işedi, bu da senin işini görür.

"Görmezse yine gel!." der. (Halıcı 67)

4. Yanındamıydın?...

Oğlakcı Hacı Hasan Efendi ile Belediye Komiseri Kör Mehmet Efendi ava giderler. Kar tipi yüzünden Alakovağında sabahlarlar. Soğuk ve açlıktan bir hoş olan Mehmet Efendi ilk sabahtan bir kuş vurur. Koşar, bakar, vurduğu hayvanın karga olduğunu görür. Oğlakcı Hasan Efendi:

"Hemen pişirelim, durma, ateşi yak." der.

Mehmet Efendi:

"Bu kuş yenmez Oğlakçı, görmüyor musun karga!." der.

"Karga olduğunu ne biliyorsun? İsmi konurken yanındamıydın sanki!." (Yeni Konya)

VIII. BATTAL'IN HACI

1. Nerede O Günler

Hacı Battal'ın Hacı 104 yaşında öldü. Sille'nin bu tipik kişisi ölümünden beş sene önce Rıza Kale'nin dükkanına uğrar. Rıza Efendi sorar:

"Hacı, eski yemeler ne oldu?"

Hacı:

"Adam Rıza Efendi, iyice gevşedik, yiyemiyorum."

Rıza Kale lâfı uzatmak ister:

"Adam Hacı, gayri yiyemezsen de beş etliekmeğide mi yiyemen canım?"

"Kaç hay adam Rıza Efendi. Dün Tati'nin oğlu Ahmet'le 25 ekliekmeği zor yedik! Nerede o iki çebici yuvarladığımız günler." der. (Halıca 81)

2. Denge Bozulmasın Diye

Hacı Battal'ın Hacı, Sillenin meşhur Paçacı bağlarından topladığı üzümü iki küfeye doldurup eşeğe yükler. Üzerine kendisi biner. Konya'ya satmaya götürür. Yolda hem gider, hem yer.. Küfenin biri eksilip denge bozulacak mı, hemen diğer küfeye başlar. O küfe, bu küfe derken eşeğin üzerinden küfelerin içinden uzanıpta üzüm alamaz hale gelir. Demir yoluna gelince Solak Mehmet:

"Hacı, der, bu üzüm pazara gitmez, şuracığa oturuver küfelerin dibindekilerini de hakla, işlerin bitsin.."

Hacı Battal'ın Hacı komşusunun lâfını tutar. Üzümü yer, boş küfelerle Sille'ye döner. (Halıca 84)

3. Bir Bağ Üzümü Yer Kalkarım

Sille'nin tanınmış Hacı Battal'ın Hacı'sı bir tarihte kalender kalır, bağın üzümünü boluya (toptan fiyatı) vermek ister. İstari ile bağa giderken pazarlığa başlarlar. Hacı yirmi lira ister, İstavri on liradan başlar onbeş liraya kadar çıkar, ama vermez. Hacı İstavriyi kovar. Hacı

kızgın kızgın bağı köşesinden başlar yemeye. Zamanın bekçisi Mustafa baş ucuna dikilir:

"Hacı ne yapan?"

Hacı

"Mustafa der, başa yirmi istedim. İstavri vermedi. Peşman oldum, ama, erkekliği de şey sürmedim. Ülen, Mustafa gavur oğluna yalvaracak ta değilim ya? Fuştanın kenarından başladım yemeğe ikindine bitiririm istavri gayri avcunu yalasin." (Halıca 84)

IX. ÇETE (CEMAL)

1. Gözü Arkada Gidiyor

Din ile alâkası olmayan Cemal, Aydın'ın bir köyüne çalışmaya gider. Sarığını başından hiç çıkarmayan Cemal'i köylüler hoca sanıp sorarlar:

"Sen bizim köye hoca dururmusun?"

Zaten işsiz olan Cemal hiç düşünmeden kabul eder. Köyde hoca olmadığı için henüz yıkanmamış bir haftalık cenazeyi hocanın önüne getirirler. Bu sırada yıkarken cenazenin başı kopar. Bunu gören köylüler;

"Hoca hoca ölünün başı koptu," derler.

Hoca;

"Getirin bir iğne, iplik dikelim" der.

Köylüler yine seslenir,

"Hoca hoca ters diktin."

Hoca köylülere sorar;

"Bunun gurbette hiç akrabası, oğlu, kızı... var mı?"

"Evet"

"O zaman bunun gözü arkada gidiyor." der.

2. Cenaze Namazı Sessiz Kılınır

İmamlıktan anlamayan Çete (Cemâl'in lâkâbı), köylü ile birlikte cenazeyi kabrin başına götürürler. Cemal, zaten saf olan köylüye, cenaze namazı nasıl kılınır bilmediği için köylüye dönerek;

"Cenaze namazı sessiz kılınır deyip, kendisi içinden şöyle" der;

"Toprak katı, çapa kötü, kaldırın şu it oğlu iti.."

3. Aydın Hocası İzindeymiş

Cemal'in oğlu eşeği sulamayı unuttur. Kızı ve karısı da sofraya su getirmeyi unuturlar. Çok sinirlenen Cemal, eşeğin saman torbasına taş doldurur, kızı ve karısının sırtına büyükçe bir su testisini yükletir ve tüm köylüyü etrafına toplar. Dut deresi ve Kabaca (2 km'lik dik yokuş) arasında indirip çıkartır. Her nasılsa oğlu taş torbasını sırtından çıkartır ve Aydın'a kaçar köylülerin çok kızdığını gören dinle ilgisi olmayan Cemal;

"Ne yapalım Aydın Hocası izindeymiş," der. (Aydın)

X. HERİF HÜSEYİNAĞA

1. Cehennemde Bana Yer Yok..

İstibdad devrinde memur maaşları çok defa gecikir bir kaç ayda bir maaş verilirdi Herif Hüseyinağa'nın da içerde kalmış bir iki maaşı varmış.. Bunları istemek için zamanın Maliye Muhasebe Mümeyyizi Hacı Nafiz Efendi'nin yanına çıkar. Hacı Nafiz Efendi:

"Havale gelmedi, para yok, git, beş on gün sonra gel,"

Diye başından savmak ister. Herif Hüseyin Ağa ısrar edince Hacı Nafiz Efendi kızar:

"Çık herif, der, defol git şuradan!"

Herif Hüseyin Ağa:

"Efendim, aç susuz nereye gideyim?"

"Cehenneme git, der."

Hüseyin Ağa başüstüne, der, ve çıkar gider, bir iki saat sonra geri dönüp Hacı Nafiz Efendi'nin karşısına yeniden dikilir:

"Efendim, der, emriniz üzerine cehenneme vardım. Bir de kapıdan içeri baktım ki, tıklım tıklım dolu. Bekçiler beni bırakmadılar. İçerde bir kişilik yer kaldı, o da Hacı Nafiz'indir, dediler, ve beni kovdular. Ben de döndüm geldim!."

Hacı Nafiz Efendi bu garip nükteli tarize elinde olmayarak güler ve Herif Hüseyin Ağa'nın maaş işini halleder.
(Yeni Konya)

2. Kapının Önünden Geçiver

Konya'nın ünlü (Çopur Kadı) sı yüzü esmerce, çiçek buzuğu ve çirkindi. Herif Hüseyin Ağa da çirkinlikte ondan geri kalmadığı için zaman zaman bu sıfat birliğini vesile ederek Kadı Efendi'ye tuhaf şakalarda bulunur, Çopur Kadı da bu şakaları hoş görürdü.

Bir gün Hüseyin Ağa Kadının makamına varır. Çopur Kadı, Vali Paşa'nın çağırıldığını sanır, Herif Hüseyin Ağa hürmetkâr bir tavırla:

"Hayır efendim, der, mümkünse şu günlerde bizim mahalleyi bir şereflendirmenizi isteyecektim. Hele bir defalığına bizim kapının önünden geçiverin yeter.."

Çopur Kadı heyretle dinlerken Hüseyin Ağa lafın arkasını gösterir:

"Bundan bir zaman önce bir defa geçmiştiniz, bizim karı pencereden sizi görmüşte bana, aman Herif, seni bu alemin en çirkinni sanırdım, meğer senden de çirkini varmış, diye yeni baştan bana yaklaştı. Fakat şimdileri unuttu mu, nedir? Yine aramız açıldı, hır gür başladık. Ha bugünlerde bir kerre daha gidiver kapımızın önünden de karı koca sana duacı olalım."

Çopur Kadı bu şakaya hem güler, hem de:

"Çık, defol, katır diye kovalar." (Yeni Konya)

3. Hakemsiziniz

Yine bir gün Hüseyin Ağa Valinin boş vaktini görür, hemen Çopur Kadı'ya gidip, seni Vali Bey istiyor, der. Çopur Kadı kavuğunu, cübbesini giyer telaşla Vali'nin yanına girer. Vali, niçin geldiğini sorar, Kadı kendisinin Zabtiye Hüseyin Ağa vasıtasıyla çağırıldığını bildirir. Vali Herif Hüseyin Ağa'ya doğru mu, diye sorunca, Hüseyin Ağa süklüm püklüm:

"Evet efendim, der, ben çağırdım af buyurun. Kadı Efendi ile aramızda mühim bir meseleden bir devamız var, bir türlü halledemiyoruz. Kadı Efendi bu memleketin en çirkin adamı sensin, der ben ise, hayır sensin. Sana bakarak ben

daha güzelim, diyerek aramızda münakaşa eksik olmuyor. Zati devletlerini bu davaya hakem tayin ettik, lütfen hallediverin de bizi kurtarın!."

Vali, Herif Hüseyin Ağa'nın bu sözlerine güler, Kadı da yarı kızar, yarı güleç bir tavırla:

"Bre katır, der, beni bu maskaralık için mi çağırdın?"

(Yeni Konya)

XI. HALİL'İN AHMET

1. Yağar Kusan, Yağmaz Küsen!

Akviran'lı rahmetli Halil'in Ahmet, Bozkır'a afyon satmaya gider. Ofis eksperı afyon sakızını iyi kaliteli bulmaz ve ucuz fiyat üzerinden satın alınacağını söyler. Akvıranlı ile memur atışırlar. Bakar, memurun yola geleceği yok, Akvıranlı şöyle konuşur:

"Delikanlı, köyde benim bir tarlam var, Yağmur yağsa da yağmasa da ekin alamam. Bir gün başına vardım, bir çıktım tarlama:

"Ülen, topra, dedim. Yağmur yağar kusan, yağmaz küsen. Senin gönlüne göre kudreti nerede bulayım ben?"

"Onun gibi, ben senin gönlüne göre afyon sakızını nereden bulayım?" (Halıcı 74)

2. Kendisinininkini Eskitti de

Akviran'lı Halil'in Ahmet bir gün namaz kılarken küçük torunu yanında oyun oynar. O esnada yaşlı komşusu çıkar gelir Akvıranlı'nın. Yaşlı komşu çocuğa takılır. Eteğini kaldırıp şakalaşır:

"Ali pipini bana ver, değişelim seninle" der.

Akviran'lı Halil'in Ahmet hemen namazı bozduğuyla:

"Yalan oğlum, yalan, sakın değişeyim deme. Kendisininkini eskitti, seninkini alacak, aldanma!." der. (Halıcı 75)

3. Ölümü Yıkayacam?

Akviran'lı Halil İbrahim taşrada memur olan oğlunu ziyarete, yanına gider, dönüşte oğlu bir torba sabun hediye eder. Halil İbrahim oğluna kızar der ki:

"Ülen, ben bu kadar sabunu ne yapacam? Köyde ölümü yıkayacam gayri!. Hediye edecek başka bir şey bulamadın mu?." der. (Halıcı 87)

XII. MUMCU TAHİR EFENDİ

1. Döneğen

Mumcu kardeşler balıkçılığı bırakıp içinde herşey bulunan bir tuhafiyeye dükkânı açarlar. Öyle bir tuhafiyeye dükkânı ki, derde devadan gayri, içinde her şey var.

Bir gün mağazaya bir müşteri gelir. Mumcu Tahir Efendi'den: "Boyun bağı var mı? diye sorar. Tahir Efendi: "var" der. Aşağı iner. Az sonra kucağı dolu olarak döner ve kucağındaki-leri patadak müşterinin önüne atar.

"İşte, beğen beğendiğini al!" der.

Müşteri bakar, hayretle:

"Tahir Efendi istifini bozmadan:

"Vallahi, eşekler için de, koyunlar için de kullanılır." der.

Müşteri öfke dolu Tahir Efendi'ye birşeyler söyler, çeker gider. Hayret etmek sırası Tahir Efendidedir şimdi.

Kafasını kaşıya kaşıya komşusuna varır, onlanları anlatır, komşusu güler, meseleyi anlar.

"Müşterin senden boyun bağı yani kıravat istemiş. Sen kalkmışsın koyunlara ait olan döneğen dedikleri koyun bağını vermişsin." der. (Halıcı 99)

2. İnsanlar Yer de..

Mumcu kardeşler bu şehirde hemen her konuya el atmışlar, onun ticaretini yapmışlardır. Bu arada at yetiştirip ot ta satmışlardır.

Bir defasında yetiştirdikleri otları askeri birliklere satmak isterler. Gel git'ten sonra otu gören komisyon, hayvanların yiyemeceği kadar kötü olduğuna dair rapor verir. Raporun geri alınması için günlerce devam eden çabalar boşa gider. Ot komisyonu kararında kat'idir. Neticeyi Mumcu Tarih Efendi'ye söylerler.. Şimdi ne olacak? Balyalarla yığılı otu ne yapacak, nerede saklayacaktı? Hepsinden kötüsü otun taşınması idi ve elde bir kuruş para yoktu.

Tahir Efendi'nin tecrübesi ve zekâsı imdada yetişir. Ortağına der ki:

"Bir tutam otgetirin bana. Otu getirirler. Tahir Efendi otu paket yapıp yola koyulur. Arkasından seslenirler:

"Nereye gidiyon ağa?"

Ağadan ses yok. Biraz sonra o, kumandanın kapısı önündedir. "Kumandanı göreceğim" der. Kumandanın huzuruna çıkarırlar. Tahir Efendi heyecanlı olduğu halde makinalı tüfek gibi konuşmaya başlar:

"Paşam, aylardır bir otu satamadık. Perişan olduk. Allah aşkına bakın şu otun neresi fena der ve otun paketini açıp kumandana gösterdikten sonra ottan bir tutam alıp ağzına sokar ve çiğneye çiğneye ilâve eder.

"İnsanların bile yiyeceği bir otu nasıl olur da hayvanlar yiyemezmiş, kumandanım," (Halıcı 100)

3. Asker Postalları

Mumcu kardeşler, Altıoklarla ortaklaşa bir askeri ihaleye girerler, üzerlerinde kalır. Belirli gün bittikten sonra bilmem kaç yıl sonra askeri postallar teslim edilir. Komisyon pençe ve ayakkabı numaralarına göre fiatı tesbit etmek için nümuneler alır, ölçer,.. Bir, beş, on, yirmi.. Nümunede hep küçük ölçü isabet eder. Tahir Efendi şaşırır. Ayakkabıların büyüklerinin altta kaldığını anlar. Komisyon nümunelere göre bir hesap yapar, bakar Tahir Efendi şaşırır. Ayakkabıların büyüklerinin altta kaldığını anlar. Komisyon nümunelere göre bir hesap yapar, bakar Tahir Efendi ana para bile değil buldukları rakam. Komisyona der ki:

"Bir yanlışlık olacak. Hesap işine yarın bakalım."

Komisyon gittikten sonra Tahir Efendi bir kişi çağırır der ki:

"Al oğlum sana elli lira. Şuradaki postalları şuraya koyacaksın. Başka yapacağın bir iş yok." Adam denilene yapar.

Ertesi gün Tahir Efendi komisyona rica eder. Yeni baştan nümuneler aldıktan sonra hesaplaşılmasını ister. Komisyon üyelerinin bir gün öncekinin aksine eline hep büyük numara-

lar gelmeye başlar. Tahir Efendi artık memnundur:

"Hah, söyle, der. Hak yerini buldu." (Halıcı 100)

XIII. MÜNİR DEDE

1. Annadın mı Şimdi

Zamanında bir Münir Dede varmış. Okuması yokmuş. Münir Dede'nin ama, hazır cevap, zeki biriymiş. Sözü, sohbeti dinlenir, bulunduğu topluluklarda varlığını belli edermiş.

Bir gün Haydar Ağa isimli biri, Münir Dede'ye takılmak ister.

"Münir Dede, ananı bana ver!." der. Münir Dede damdan düşer gibi ortaya atılan bu lafa pek içerler, ama belli etmez. Haydar Ağa'ya cevap verir:

Babamı gömüp te eve geldiğimde anama dedim ki:

"Hazırlan ana, seni Haydar Ağa'ya verecem! Anam olmaz," dedi.

"Neden olmaz ana, Haydar Ağa'yı bilirsin, yakışıklı, paralı, seni rahat ettirir!.." dedim.

O zaman anam şu lâfı etti:

"Atın batması yüksekte olur. O ahıra eşek bağlanırsa aç kalır, annadın mı şimdi?" (Halıcı 41)

2. Ricali Millettenim

Münir Dede, zamanın nüfus müdürünün de bulunduğu bir içki sofrasındaymış. Nüfus müdürü (halk bazan nüfus nazırı da dermiş) nedense kızmış, sofrada Münir Dede'ye, hakaret etmiş.. Münir Dede mahcub olmuş, bu terbiyesizliğe. Bir aralık nüfus müdürü kalkmış helâyâya gitmiş, Münir Dede'de ar-

kasından. Nüfus müdürü içerdeyken başlamış tepesinden aşağı su serpiştirmeye. Şaşırmış nüfus müdürü, pantolonu zor zor toparlayıp kapıyı açıp ta karşısında Münir Dede'yi görünce:

"Ulan, ben ricali devlettenim, bu yaptığın rezalet ne senin, utanmaz adam!" demiş.

Münir Dede istifini bozmadan taşı gedğine koymuş:

"Sen ricali devlettensin de, ben recali avrattan mıyım, ben de ricali millettenim, nüfus nazırı bey!." der.
(Halıcı 41)

3. Benim Halim Bomb... Olur!

Münir Dede gençlik yıllarında hanımı savmış, eve oturak sokmuş! Bir aralık mecliste oturanlardan biri Münir Dede'nin kulağına eğilip der ki:

"Yengemizi sabaha kadar gelmiyecek bir yere gönderseydin bari.."

Alimallah geliverirse halimiz nice olur?

Münir Dede:

"Vallahi, der, sizinkini bilmem ama, benim hâlim bomb.. olur!.." der. (Halıcı 42)

XIV. ALİ AĞA'NIN İBRAHİM

1. Babamın Evi

Üzümlü'nün nüktedan evlâdı Ali Ağa'nın İbrahim, dünyaya gözünü açtığından sonra kendini tarlada bulmuş. Çocukluğu, gençliği hep bu minval üzere geçmiş. Evlenmiş aynı hal, devam etmiş. Bir gün canına tak demiş, varmış babasına:

"Bıktım bu reçberlikten, tarla sürmekten, sabahtan beri sabanla sürecem diye 750 kere vardım döndüm tarlayı bir uçtan bir uça. Ben bu işi etmem artık."

Babası birden parlamış:

"Kararında kaviysen atarım evden eşyalarını" demiş. Ve dediğini üç gün sonra yapmış. İbrahim üçüncü kattaki evinin kapısında eşyaları görünce hemen ikinci kattaki anasına gelmiş:

"Babamla evleri değiştireceğiz. Üçüncü kat daha havadar. Siz oraya çıkacaksınız," demiş..

Kadıncağız:

"Baban öyle demedi" falan dediyse de, İbrahim babasının eşyalarını dışarı çıkarmış. Kendi eşyalarını eve yerleştirmiş..

Akşama babası tarladan eve gelince bakmış ki eşyalar kapının önünde.. Kapıyı hızlı hızlı çalmış:

"Aç kapıyı."

"Niye açayım. Burası benim babamın evi!. Evleri değiştik babamla. Eğer üst katı beğenmezsen sen de çek git, babanın evine!"

Sonrası.. Ali Ağa'nın İbrahim 72 yaşında. Halâ reçberlik yapar. (Halıcı 126)

2. Tebdilhava Yapalım

Ali Ağa'nın, İbrahim, yeni evli karısını biraz üzer, kırar.. Sen misin hanımına el kaldıran!. Çocuğunu da alır, doğru babasının evine gider.. Biraz da yaptığından pişman, İbrahim iki gün bekler bakar ki gelen giden yok. Yatağını,

gerekli eşyalarını denk yapar, sırtladığı gibi kayınpederinin evine gelir.. Evde kimse selâmını almaz, yüzüne bakmaz. Bakar ki pabuç pahalı.. Kayınpederine döner:

"Hanımın size söylediklerini aramızda kararlaştırdık, üç yıl bizim evde oturduk. Tebdilhava yapalım, üç yıl da sizin evde oturalım dedik.. Ben de bu yüzden eşyaları getirdim," der..

Kayınpeder bu konuşmayı duyunca:

"Aman aman, ben bu işte yoğum al karını dön evine, der.." (Halıcı 126)

XV. BITCİMEZ 'Lİ AYŞE ABLA

1. Eşeği Nörecen, Ere Var..

Bir gün Bitcimez'li Ayşe Abla dalında heybesi ile, öteberi almaya giderken, komşusu Fadim Abla'ya rastlar.

Fadim Abla Ayşe Aplaya sorar:

"Ayşe Abla, nere giden sabah sabah, yine böyle?"

"Kız Ayış Mehmet Ağa öleliden beri, dalımda heybe taşıya taşıya omuzlarım yara oldu. Bazardan, düşürebilirbem ucuzundan bir eşek alacağım."

"Ana, kaç hay Fadim Abla, eşeği nörecen, ere varıver tamam!" (Halıcı 63)

2. Ağarıp Giden Kız

Bitcimez'li Ayşe Abla Araplılara kızar, her seferinde "siydivakkasına uğrayasicalar, vurgunu yiğın geleseciler, mesmosuzlar" demiş.

Bir gün Araplara nasılsa düğüne davet olunmuş. Düğünde otururken hâlâ bu kızgınlığını yenememiş olacakki, habire

ağzının içerisinde sokranıp duruyormuş. "Gözü kör olasıca Araplar, baş dissemesine uğrasınlar" derken bakmış yanı başında çok sevdiği, fakat esmerden ziyade esmer bir komşusu da beraber oturuyor. Fazla esmer olduğu için "Arap" lâfından alınmasın diye bu hatasını örtmek ister ve komşusuna dönerek:

"Anaah hay İraz Apla sen de bu günlerde ağarıp giden kız," der. (Halıcı 92)

XVI. DELİ KADİR AĞA

1. Köpek Yidi Sayarım

Öbektaş Köyü'nde muzip olarak tanınan "Deli Kadir Ağa" çevrede bilinen ve sevilen bir kişidir.

Bir gün yetiştirdiği üzümü, eşekle ilçeye satmaya getirir.

Kadı Efendi, bir salkım üzüm alır ve yer. Kadı Efendi; "Kadir Ağa, bir salkım üzümünü aldım," der. Deli Kadir; "Önemli değil, Kadı Efendi, bir salkım üzümü de it yidi sayarım," der. (Gündüz 13)

2. Tiryaki Sayılırsın

Bir görev için ilçe Kadı'sı Öbektaş Köyüne gider ve Deli Kadir Ağa'ya misafir olur. (Kadir Ağa ile Kadı Efendi önceden tanıştırlar.) Kadir Ağa, odanın damına çıkar ve;

"Ey ahali! Kadı mı geldi, gidimi geldi neye gelmezsiniz?" diye ünler. Kadı Efendi Kadir Ağa'nın ünlediğini duyar ve güler.

Kadir Ağa, damdan iner, Kadı Efendi'nin yanına gelir ve

kavrulmuş fakat çekilmemiş kahveyi kadının önüne döker,

"Kadı Efendi, sen tiryaki sayılırsın. Şu kahveyi deneleyle dur da, ben İkizli Köyünden bir değirmen getirip çeyim de sana güzel bir kahve pişireyim," der. (Gündüz 14)

XVII. HADİM KADISI (SAİT YILMAZ)

1. Vallâhi İyiyim

Hadim Kadı'sı Sait ay sonlarında köylere gider, usulden olan izinnameleri yazar, verese davalarına mahallinde bakardı.

Bu gezilerinin birinde Kadı Efendi köy odasına misafir edilir. Odada bulunan 50-60 kişi teker teker Kadı Efendi'nin halini hatırını sormaya başlar:

"Nasılsın Kadı Efendi?"

"Nasılsın Kadı Efendi?"

"Nasılsın Kadı Efendi?"

"İyiyim!"

"İyiyim!"

"İyiyim!"

der, ama iflahı kesilir. Bakar, daha odada dünya kadar adam var. Ne yapsın? Kurtuluşu şu yolda bulur:

"Vallâhi de iyiyim, billahi de iyiyim, hatta tallahi de iyiyim," der ve hatır almanın arkasını keser. (Halıcı 52)

2. Yine Bir Şey Değilsin?

Hadim Kadısı Sait Yılmaz Köye gitmek için at kiralar. At sahibi armağanlar mahallesinden Hüseyin, yolda Kadı'ya sorar:

"Kadı Efendi kaç atın var?"

"Atım yok!"

"Benim 20 atım var. Kadı Efendi!"

"Kadı Efendi kaç koyunun var?"

"Koyunum yok!"

"Benim 100 koyunum var, Kadı Efendi!"

"Kadı Efendi kaç sığırın var?"

"Sığırım da yok."

Kadı bakar, yol boyunca bu türlü sual cevap uzayacak, kızar der ki:

"İyisin hoşsun ama, Hüseyin, bu kadar, at, koyun, sığır sahibisin yine de atımın yularından tutan sürücümünden başka bir şey değilsin. Neyleyeyim seninkine benzer uşak zenginliğini!.." (Halıcı 55)

XVIII. İBRAHİM AĞABEYLİ

1. Alnı Tavanlara Geleceklere Sor

Rahmetli İbrahim Ağabey'li bir ev yaptırmış. Ev bite-
ne kadar ustasıydı, işçisiydi, malzemesiyle başına gelme-
dik kalmamıştı. Sıra badanaya gelmişti: Badanacı bir dar
vakit Ağabey'linin karşısına dikilmişti:

"Ağabey, duvarların badanası tamamlandı. Tavanları
ne renge boyayalım?"

Ağabey'linin tepesi attı:

"Hay gidi, tam sırasını buldun. Haydi git başımdan.
Boyanın rengini bana değil, alnı tavana geleceklere sor.." (Halıcı 39)

2. Helâk Edelim

Eski Rokat Lokantasında bir ziyafette İbrahim Ağabey'-linin de konuşmasını isterler. Ağabeyli kurtulamaz bir tür-lü.

Şu hikâyeyi anlatır:

"Adamın biri köye kırıklığa giderken tipiye tutulur. Önce Allah'a yalvarır: (Tipini dindir, tövbe istiğfar et-tim" der.

Nafile, tipi adım başı şiddetini arttırır. O zaman kı-zar adam, iki elini havaya kaldırıp seslenir:

"Oldu olacak Allahım, sen tipinle bende ipimle bu gece köyü helâk edelim." (Halıcı 63)

XIX. KAFALI HÂKİM

1. Doğradığından Belli

Yargıç Kafalı, tanıklık eden bir kişiyi dinler. Bakar tanık yerden alıp, gökte savuruyor. Söyledikleri ipe sapa gelmiyor. Yalan yanlış dolu.

Kafalı kızar, tanığa sorar:

"Sen necisin bakıyım?"

Tanık cevap verir:

"Marangozum efendim?"

Kafalı:

"Belli, doğrayıp doğrayıp attığından anlamalıydım," der. (Halıcı 91)

2. O Melâhat Değil

Bir tarihte Melâhat isimli sevimli bir kadın mahkeme-

lik olur, Kafalı'nın huzuruna çıkar. Duruşma bittikten sonra, kadın çıkar, gider. Evrakta eksik kalan bir noktanın tamamlanması için rahmetli, mübaşire:

"Aman der, koş Melâhat'ı çağır."

Mübaşir koşar, rahmetli avukat Fuat Anadolu'nun yanında çalışmakta olan Melâhat Efendi'nin kolundan tuttuğu gibi alır gelir. Mübaşir yargıca "getirdim efendim" der. Kafalı, hani dercesine kafasını sallar, mübaşir "işte" diye Melâhat Efendiyi gösterir. O zaman yargıç Kafalı mübaşire çıkışır, eliyle işaretler yapıp:

"Ben sana der, böyle Melâhat'ı söylemedim, şöyle Melâhat'ı söyledim." der. (Halıcı 91)

XX. MUHLİS KONER HOCA

1. Davul Zurnalı Konferans

Mehdi Halıcı ile Muammer Yüzbaşıoğlu Babalık gazetesi sanat ekini hazırlamak için Alâaddin tepesindeki Halkevi binasında çalışırlardı.

Bir gün birlikte okuldan çıktıktan sonra halkevine doğru yürüdüler. Alâaddin tepesinde, daha sonraki yıllarda yanıp kül olan Alâaddin sineması önünde davul, zurna çalındığını gördüler.

Merakla sinemanın kapısına yaklaşmışlardı ki, pusuda bekleyen 2-3 Belediye Zabıta memuru onları kollarından tutup zorla içeri çektiler.

Sinema salonunda yanı metodla içeri alındıkları anlaşılan üç dört sıra dinleyici vardı.

Kürsüde ise devrin Belediye Başkanı Muhlis Koner (arıcılık ve bal) konulu bir konferans vermekteydi.

Dinleyicilerin salonu terkedip gitmeleri de aynı zabıta memurları tarafından önleniyordu.

Rahmetli Koner konferanstan sonra, mendiliyle terleyen alnını sildi ve,

"Hey gidi Konyalılar! Davul zurna çalmadan, kolunuzdan çekip içeriye sokmadan size bir konferans dinletemeyecek miyiz!" dedi. (Halıcı 36)

2. Anlayıver Hay Oğlum

Muhlis Koner Hoca'nın talebelerinden yüksek elektrik mühendisi Sırrı Sandıkçı'dan dinledim. Hoca Belediye reisi iken bir gün Derelilere haklı olarak kızmış, Sırrı Bey'e Dere'de suyun kesilmesini emretmiş. Kısa bir zaman sonra bir iş dolayısıyla Dere'den geçerken bir eşeğin kuruyan bir çeşme yalağı başında anırdığını görmüş ve durmuş.

"Sırrı, bu eşek ne diyor ki?" demiş.

Sırrı bey cevap vermiş:

"Eşek dilinden anlamam efendim."

Hoca:

"Karine ile anlayıver hayoğlum, suyu kestirdiğim için bu eşek şimdi bana sövüyor.. Gözünü seveyim, hemen suyu akıtıver de beni kurtar." demiş. (Halıcı 36)

XXI. MEHMET HOCA (ERİŞ)

1. Bizde İşler Böyle Yürür

İlgin eski özel İdare Memuru Mehmet Eriş (Hoca) bir

gün Geçit Köyü muhtarı ile otururlarken içeri bir köylü girer ve Geçit Köyü muhtarına:

"Muhtar Efendi, şu ilmuhaberi bir tasdik ediver." der.

Muhtar cebinden mühürü çıkarır, masa üstünde köylünün ilmuhaberini tasdikler. Geçit köyü muhtarı az sonra Mehmet Eriş'e veda edip ayrılırken masa üstündeki mühürleri karıştırır ve Özel İdarenin kendi mührünü alır gider. Bu yanlışlık aylarca devam eder. Özel İdare Geçit Köyü muhtarlığına ait mühürle Geçit Köyü muhtarlığı Özel İdare Mührü ile iş görür. Nihayet anlaşılır. Vilayet Ilgın'a sert bir yazı yazar ve bu ne diye sorar. Ilgın'dan verilen cevap şu:

"Bizde her iş böyle yürür. Kusura bakmayın!" (Halıcı 78)

2. İnanmazlarsa Saysınlar

Vilâyetten bir tarihte (Ilgın'da ne kadar domuz bulunduğuunun telle işarı) diye Ilgın Kaymakamlığına bir telgraf gelir.

Ilgın Özel İdare Memuru Mehmet Eriş (Hoca):

"Bölgemizde beşbin adet yabani domuz bulunmaktadır."

Şeklinde bir cevabî telgraf hazırlar. Kaymakam hayretle:

"Bu hesabı nereden çıkardın Mehmet Bey" der.

Mehmet Eriş:

"Ben böyle hesapladım kaymakam bey, inanmazlarsa kendileri gelip saysınlar." der. (Halıcı 79)

XXII. MUBÂŞİRZÂDE İBRAHİM EFENDİ

1. Bedestende Yangın Var

Konya'nın sayılı nüktedanlarından mübaşirzâdeye, arkadaşları, bir akşam bizi yemeğe davet et diye ısrar ederlerse de, mübaşirzâde oralı olmazmış. Birgün arkadaşları toplanmış bir oyun oynamaya karar verirler:

Çarşıdaki çırak çocuklardan birini, mübaşirzâdenin haberi olmadan evine gönderirler ve mübaşirzâdenin hanımına:

"Beni mübaşirzâde amcam gönderdi, akşam yemeğine 15 kişilik misafir varmış, iyi bir hazırlık yapacakmışsın," diye söyletirler.

Hanım hazırlanır. Akşam vakti dükkânını kapatan, mübaşirzâdenin evine gelir. Biraz sonra eve, birşeyden haberi olmayan mübaşirzâde'de gelir. Durumu görür hiç bozuntuya vermez:

"Aman.. ne iyi ettinizde geldiniz. Ben de sizi ne gün davet edeyim diye düşünüyordum. Bana beş dakika müsaade edin, hanım söyledi bazı ufak tefek eksiklikler varmış onu şu köşeden alıp getireyim," der dışarı çıkar. Bir çocuk bulur, eline birkaç kuruş kıstırır:

"Oğlum on dakika sonra bizim evin önüne gel, bedestende yangın var diye bağır!" der.

Biraz sonra çocuk evin önünden:

"Bedestende yangın var!. diye bağıınca, ayakkabısını kapan sokağa fırlar. Mübaşirzâde de evin kapısını arkadan kilitleyip içeri geçer. Hazırlanan yemeklerle kendine bir

ziyafet çeker." (Halıcı 16)

2. Benim Mayam Değil, Senin Südün Bozuk

Konya'nın tanınmış Şube Başkanı Ali Vasıf (Köşe Binbaşı) yoğurt çalmak için çok sevdiği mübaşirzâde İbrahim Efendi'nin dükkânından mayâ alır. Karısına yoğurdu çaldırır, yoğurt tutmaz. Binbaşı Ali Vasıf canı sıkılarak doğruca mübaşirzâdenin dükkânına gelir:

"Param boşa gitti, mayan bozukmuş!" der.

Mübaşirzâde istifini bozmadan:

"Benim mayam bozuk değil, senin südün bozuk!" der.

(Halıcı 73)

XXIII. NOTER FUAD

1. Bozkır Pekmezi mi Sandın?

Noter Fuad Özkut'a bir gün komşusu Avukat Nazif Göksu gelir:

"Fuat Bey., der, hastayım, her tarafım titriyor, ne yapayım?"

Fuat Bey şu tavsiyede bulunur:

"Aç karnına bir kadeh konyak al, bir şeyin kalmaz!"

Nazif Göksu eve döner. Bozkır'lıların kadeh dediği kulplu koskocaman bir bardağa konyak doldurup bir yudumda içer.

Az sonra Fuad Bey'in kapısı çalınır. Nazif Göksu'nun çocukları feryad figan içinde:

"Aman Fuad amca, babamız ölüyor, yetiş!" derler.

Fuat Bey koşa koşa gider bakar komşusu yerlerde kıv-

ranıp duruyor, sorar:

"Ne yaptın, yahu ne oldu sana;" Nazif Göksu kulplu kocaman bardakla konyak şişesini gösterir!..

Fuad bey işi anlar, lâfı yapıştırır.

"Ülen der, konyağı Bozkır Pekmezi mi sandın?.."

(Halıcı 49)

2. Sabaha Kadar Git Gel

Noter Fuad Özkut, akşamcı arkadaşı Dereli Rahmetli Sinoplu'nun Ali Ağa ile geç vakte kadar Meram'da Fuad Beyin bağında içerler. Ali Ağa vaktin geldiğini söyleyerek müsaade ister. Ali Ağa sokağa çıkınca, Fuad Bey koşar arkasından gelir.

"Ne olur olmaz der, gece yarısı seni tek başına gönderemem. Hiç olmazsa Maarif Değirmenine kadar geçireyim!"

Birlikte Maarif Değirmeninin önüne gelirler. Ali Ağa:

"Dön gayri, der. Fuad Bey ben bulurum evi!"

Fuad bey dönüp beş on adım yürüyünce Sinoplu Ali Ağa koşar gelir:

"Olmaz, der ırmağa falan düşersin, seni evine bırakayım!"

Onlar böyle birbirlerini uğurlaya dursun, gün iyice ağarır. Fuad bey sabahın olduğunu farkedince:

"Ülen, Ali der. Sende zaten hiç akıl olmadığını ezel-den bilirdim, ama, birlikte otura kalka bende de akıl bırakmamışsın!" Haydi defol evine.. Ortalık ağardı baksana!.."
der. (Halıcı 59)

XXIV. SIÇANLI AHMET EFENDİ

1. Zahmeti Bana Çektirdiler

Sıçanlı Ahmet Efendi şehrimizin sempatik oburlarındandı. Allah rahmet eylesin, bir gün Kebapçılar içinde bir Kebapçıya varır, masaya oturur. Gelen garsona on tane etli-ekmek söyler. Garson, hayretle gözlerini açar, sorar:

"Gelecek mi var?"

"Misafirlerim var. Sen etli-ekmekleri getirene kadar onlar da gelirler." Etli ekmeğe gelir. Sıçanlı Ahmet Efendi kemâli afiyetle hepsini yer, kalkar, hesabı ödemek için garsonu çağırır. Garson, gözleri hayretten şaşkın bir durumda:

"Misafirleriniz gelmediler, her halde," diyecek olur.

Sıçanlı Ahmet Efendi güler:

"Öyle oldu, evlâdım. Beklediklerim gelmediler, zahmeti bana çektirdiler." (Halıcı 123)

2. Su-Altı

Sıçanlı Ahmet Efendi bir gün bir memur ahbabıyla yiyecek, içecek hususunda konuşuyordu:

"Ne o öyle, bir bulamaç reçel, beş zeytin, bir çitlem peynir, bir bardak çay, az da ekmeğe yersiniz. Adına da kahvaltı (kahve-altı) dersiniz. Ben kuşluk vakti bir lenger bulgur pilâvı, üstüne de iki tavuk oturtur, zımbadak mide-me indirir, üstüne de bir desti suyu yuvarlar, su-altı yaparım. (Halıcı 124)

XXV. SOFU DAYI

1. Tek Kurşunumda Boğa Götürdünüz

Konya'ya bağlı Ilgın'ın Bulçuk köyünde hemen hemen 20 yıl kadar önce köyde herkes tarafından Sofu Dayı diye tanınan şakacı ve nüktedan birisi varmış.

Sofu Dayı bir gün 3 arkadaşı ile ava çıkmış. Sofu Dayı'nın hemen aklına birşey gelmiş ve diğer arkadaşları görmeden, daha önce avlamış olduğu hayvanı arkadaşı ile birlikte çalılıkların arkasına gizlenmişler. Arkadan gelmekte olan arkadaşını ağırarak, bizim kurşunumuz bitti. Sen şu tavşanı vuruver demişler. Onun da bir kurşunu kalmış hemen ateş ederek tavşanı vurmuş. Tavşan'ın yanına gittiğinde bu tavşanın daha önce vurulmuş olduğunu görerek;

"Hey sizi gidiler sizi. Tek kurşunu mu da boşa götürdünüz" demiş. O gün tatlı bir hatıra olarak kalmış. (Akgül)

2. Akılsız Başın Cezasını Ayaklar Çeker

Bundan 20-30 yıl kadar önce Bulçuk'ta köyün kızları toplu halde bulgur öğütürlermiş. O yıllarda köyde biraz çapkın olarak tanınan Umar'ın Ahmed, bahçenin duvarına bir merdiven dayayarak kızları seyretmeye koyulur koyulmaz birden merdiven düşmesiyle Ahmed'in ayağı çıkmış. Bunu gören Sofu Dayı bakmış bakmış gülererek;

"Akılsız başın cezasını ayaklar çeker" demiş. (Akgül)

XXVI. TALAŞ (MEHMET ÇİĞİL)

1. Bu da Onun Aynısı!.

Talaş, İstanbul'a ilk gittiğinde, o zamanlar kendi memleketinde kadınların hiç giymediği ve kendi köyünden de dışarı çıkmadığı için, kadınlarda acaip bir elbise (mi-

ni etek) görür. Bu elbiseden İstanbul'lu kadınların çoğunluğunda olduğunu görünce bunun bir adet olduğunu zanneder ve pantolonunu çıkararak memleketine has olan omuzdan dize kadar uzanan, bazı yerlerde "fistan" denilen beyaz bezden yapılmış entarisini eteğe benzeterek İstanbul sokaklarında gezmeye başlar. Bunu gören polisler, onu bir deli zannederek yakalarlar. Polisler, Talaş'a "neden böyle geziyorsun" diye sorduklarında, Talaş, kadınları göstererek:

"Bu da onlarınkinin aynısı değilmi?" der. (Çiğil)

2. Aman Söyleme!.

İlgün ve çevresinde "Talaş" lakabıyla anılan nükteci bir kişi vardır. Bu, bir gün çok acıkmış. Fakat cebinde bir kuruş dahi yokmuş. "Nasıl karnımı doyurabilirim" diye düşünürken, açlık hisleri onu bir lokantaya çekmiş.

Garsona yemek getirmesini söyledikten sonra karnını bir güzel doyurmuş. Fakat cebinde de hiç para olmadığından devamlı düşünce içinde imiş. Sonunda aklına bir fikir gelmiş. Tabağın içinde çok az bir yemek kalınca, yemeğin içine bir sinek atmış. Garsona da bunu göstererek yemekten şikayet etmiş ve kendisini Müdür Bey'e şikayet edeceğini söylemiş. Bunun üzerine garson:

"Aman Müdür'e söyleme, yemek parasını almam, yemek parası olan 100 lirayı (o zamanın parasıyla) ben sana vereyim" der. (Çiğil)

XXVII. ANIZ KIRAN

1. Kıpırdamayın... Yakarım

Bir zamanlar Konya'da Anız Kıran ad'lı bir kabadayı vardı. Kitaplıkta Mesut Koman'la çalışan Vahdi Efendi'nin son hanımının babası idi. Anız Kıran cesurdu. Kızdı mı kırk kişiyi önüne katar, Şakalağın Köprüsüne kadar sürer götürürdü. Namaz, niyaz nedir bilmez, elinden gelse cami yanından bile geçmezdi.

Bir gün mahalleli ısrar eder, camide mevlid var gidelim.. derler. Anız Kıran;

"Bana kahbelik edeceksiniz, sizinle gitmem" derse de kurtulamaz ellerinden ve camiye gider.

Mevlidin.. bölümü gelipte cemaatin hep birden ayağa kalkması. Anız Kıran'ı birden korkutur ve saldırmasını çeker, ayağa fırlar.

"Sizin yiyeceğiniz halt buydu, kıpırdamayın, vallahi yakarım!." der. (Halıacı 52)

XXVIII. ADİL GÜCÜYENER

1. Kovalıyorlar mı...?

Yeni Konya'nın taze Yazı İşleri Müdürü Ahmet Tezcan yeni evlendi. Ardından da erkek evlât sahibi, baba oldu. Dünya'nın kaç bucak olduğunu öğrenmeye başladığı günlerde sık sık evden siparişler alıyor, akşam eve eli boş dönmüyordu.

Birgün yine matbaaya elinde naylon çiti kovası ile girince, Adil dayanamayıp Ahmet'e:

"Hayırola Ahmet, evde hanımların torbaladıklarını, filelediklerini, hatta hatta sepetlediklerini bile gördük. Ama bakıyorum ki seni kova'lamışlar.." deyiverdi. (Halıcı 108)

XXIX. BİTÇİMEZ'LI HATİCE ABLA

1. Dokuz Eşekten Daha İyi

Bitçimezde oturan Hatice Abla, kocası ölünce dul kalmış ve geçim sıkıntısına düşmüş. Konu komşu Hatice Abla'nın geçimini sağlamak için kocasından kalan üçbeş kuruşu bir araya getirip dokuz tane eşek almışlar. Hatice Abla bu eşekleri kiraya gönderir ondan aldığı para ile geçinip gidiyormuş. Bir ara kısmeti çıkmış, gene konu komşu bir araya gelerek Hatice Ablayı ikince kez evlendirmişler. Aradan bir süre geçmiş, yolda Hatice Abla'ya rastlıyan bir komşusu sormuş:

"Hatice Abla nasıl, kocandan memnun musun?"

Hatice Abla cevap vermiş:

"Anov.. ak kuzum pek memnonum, vallahi dokuz eşekten daha iyi!" demiş. (Halıcı 17)

XXX. CANAVAR (ABDULLAH)

1. Dalgın Kafayla Selâm

Esas ismi Abdullah olan bir çiftçi, çalışkanlığı dolaşısıyla Karapınar'da, "Canavar" lakabıyla tanınmaktadır. Canavar Abdullah meşhur besicidir. 60-70 tane koyun beslemekle iken bir gün kaza ile koyunlar yem ambarına boşanır. Tabii oradaki bütün yemi yiyerek koyunlar teneler, yem doku-

nur. İşte böyle bir anda öğle namazı kılmaya gider. Önce 30-35 koyunu ölür. Bu düşünce ile namaza gider. Yine kafası hasta koyundadır.

Namazda da kafası evdeki ölen ve hasta olan koyunlarda olur. Hocayla beraber namazı kılar. Namazın nihayetinde, hoca selâm verir. Bu düşünce de olan Canavar Abdullah ise şöyle selâm verir; sağına ve soluna;

"Arpa versem de ölecek, çavdar versem de ölecek" diyerek namazını bitirir. (Tanrıverdi)

XXXI. CEPÇİ HASAN DAYI

1. Oraya Hasan Dayın Yatacaktı

Karapınar'ın İkizli Köyünden Vizif'li Mehmet ile Cepçi Hasan Dayı, komşu bir köye deve almaya gitmişler.

Bu vesile ile köyde misafir olmuşlar, yenilip, içilmiş, yatma vakti gelmiş. Yatak odasında yere serilmiş bir tane çok güzel yün yatak bir tanede normal bir yatak varmış.

Yaşlı başlı ve tecrübeli olan Hasan Dayı yün yatağı gözüne kestirmiş. Ama Vizif'li Mehmet daha erken davranarak yün yatağa yatmış.

Buna içlenen ve alınan Hasan Dayı:

"Kaç hay herif! Oraya Hasan Dayın yatacaktı." demiş.
(Abayrak)

XXXII. DAYLAK DEDE

1. Bir Şey Dönerse

İkinci Cihan Harbinin en sıkıntılı günleri.. Daylak Dede bir kamyon almış taksitle. Kamyonun taksitlerinin gü-

nü gelmiş ödenecek. Lâkin kamyon lastiksizlikten, yedek parçasızlıktan çekilmiş hana, çalışmıyor. Dolayısıyla taksitleri ödemekte, Daylak Dede sıkıntı çekiyor. İşte böyle bir ortamda Daylak Dede sıkıntıda iken, bir ahbabına rastlamış. Ahbabı kamyonu kastederek:

"Eee hadi Dede işin iş. Döner taşın, uçan kuşun var?"

Daylak Dede hemen cevabı yapıştırmış:

"Ülen bir şey döner mi, Dede de olsa, söyletme gerisini" demiş. (Halıcı 35)

XXXIII. ENVER USTA

1. Usta

Hamaratlığı ve soğukkanlılığıyla tanınan Enver Usta Karapınar'da inşaatta çalışıyormuş. İnşaat sahibi Kâni Ağa'da yardım ediyormuş? İnşaatın üstünü örterken (ahşap-ağaç ve hasır ile) ağaç Kâni Ağa'nın üzerine düşmüş.

Enver usta iki defâ Kâni Ağa'ya:

"Kâni Ağa ses ver" demiş;

Seslenişine cevap alamayınca

"Be adam bu kadar da olmaz, hiç canın (hayırın) yokmuş" demiş. (Abayrak)

XXXIV. HACI VÂCİD

1. Çöz Uçkuru Anam

Bir gün rahmetli Hacı Vâcid'in dükkânında şalvarlı bir kadın alış veriş eder. Ama aldığı malın tutarı kadar parası çıkışmaz. Kadın ezilir büzülür. Şalvarının ceplerinden, koyundan para aramaya başlar, çıkaramaz. Aramadığı bir tek

yeri kalır ve utanarak Hacı Vâcî't'e der ki:

"Ak amca o kadar da ikramın olsun!"

Hacı Vâcî't kadının biraz daha aranmasını ister.

"Çöz uçkuru anam çöz. Her yanın para, sen vurdukça tozuyan cinsindensin." der. (Halıcı 74)

XXXV. GAFFAR AĞANIN OĞLU CAFER

1. Bektik Gaffar Ağanın Oğluyum

Vaktiyle Ereğli'de bir Bektik Gaffar Ağa vardı. Zengin ve sözü geçen bir adamdı. Fakat Bektik Gaffar Ağa hesabını iyi bilirdi. Buna mukabil oğlu olan Celâl çok hesapsız ve müsrif gençti. Bektik Gaffar Ağa bir gün oğluna nîsahat etti:

"Oğlum, çok müsrifsin. Hiç hesabını bilmiyorsun. Ben senin kadar bu kadar harcamazdım."

Çocuk derhal cevap verdi:

"Tabii harcamazdın. Sen Bektik Câfer Ağanın oğlusun. Ben 32 köyün Ağası olan Bektik Gaffar Ağa'nın oğluyum.

(Demir)

XXXVI. KAPTANZÂDE

1. Alçak Dede

Münir Dede, Kaptanzâde'nin dükkânına uğrar, hoşbeş sırasında siğarasını sarıp kaptanzâdeden çakmak ister. Kaptanzâdenin şakacılığı üzerinde, Münir Dede'ye:

"Al, dede, der, fitili verir."

"Al, dede der kavı verir"

"Al-Çak dede, der, taşı verir."

XXXVII. NALÇACI ALİ AĞA

1. Burnumdan Karıncalar Dene Çekecek

Bağ puştası bellemeğe Nalçacı Ali Ağa'yı bir Konya'lı tüccar on günlüğüne kiralar, şehrin dışındaki bağına götürür. İlk gün bütün gücüyle kürek sallar Ali Ağa, sabah, öğlen, akşam tüccar, Ali Ağa'ya hep bulgur pilavı ikram eder, bir desti suyla birlikte.. İkinci gün, üçüncü gün, dördüncü gün hep bulgur pilavı konur önüne. Kuru bulgur pilavından gına getirir, Ali Ağa, seslenir Konya'lı tüccara:

"İllâllah yahu!. Senin garın bulgurdan başka yemek pişirmesini bilmez mi? Aha şura yere yatsam, vallaha burnumdan garıncalar dene çekerler.." (Halıcı 33)

XXXVIII. KEL HÜSEYİN

1. Ya Hocam Sen Bilmiyor musun?

Ereğli'nin Hacı Memiş Köyünde Hacı Mehmet adında çok munzur tanınan yaşlı bir adam varmış.

Hacı Mehmet günün birinde ölmüş.

Dinimizin gereği olarak, son görevi yapılırken,

"Merhumu nasıl bilirsiniz?"Sorusunu yöneltilmiş.

Soruyu üç defa üst üste tekrarlamış, fakat topluluktan hiçbir ses gelmemiş. Sonunda, toplulukta bulunan, Kel Hüseyin adında ki yaşlı bir ihtiyar.

"Ya Hocam ne sorup duruyorsun, sen biliyor musun?" demiş. (Abayrak)

XXXIX. KEL HASAN (HASAN RÜŞTÜ)

1. Ciğerin Paresini

Şâir-öğretmen Ermenekli Hasan Rüştü, gezmek için İstanbulbula gider. Bir gün Sirkeçide gezerken bir ciğerci dükânı gözlerine ilişir. Dalar içeriye, tıka basa karnını doyurur. Hesap pusulası gelir, elini cebine atar, bakar, para yok.. Ezile büzüle, garsona "para yok" der. Sen misin yok diyen, sille-tokat üzerine nerdeyse yürüyecek, garsonlar.. "Aman çocuklar. Cüzdanı karşı otelde masada unutmuşum. Şu pusulayı otelciye götürün, hemen paramı göndersinler" der. Şu beyiti hemence yazar çocuğa verir:

"Ciğerci dil ile dağlar ciğerin yâresini!

Ciğerim pâresi, gönder ciğerin pâresini!" (Halıcı 127)

XL. KUNDURACI MEHMET AĞA

1. Git Ulan Oradan

Kunduracılar içindeki helâ tamir edildikten sonra, çarşı içindeki diğer helâlar paralı olmuştur. Bu, hal, özellikle kunduracılar çarşısı gibi törelere sımsıkı bir bölgede hoş karşılanmıyordu.

Eskilerden kunduracı Mehmet Ağa bir sabah helâyaya gelmiş, ufak su dökmüştü. Tam dışarı çıkışordu ki, helâ bekçisi:

"Emmi, helâ paralı. Yirmi beş kuruş ödeyeceksin!." der.

Eli uçkurunda, Mehmet Ağa bekçiye hışımla bakar.

"Git ulan oradan.. İki şorlatmaya para mı olurmuş." der, çeker gider. (Halıcı 21)

XLI. KARA ALİ

1. Ben Rahvan İstedim

Bir gün Kara Ali, Beyşehir'e gider. İşsizlikten yan gelip güneş altında yatan adamlara iş bulurum diye kaplumbağa toplamalarını ve para mukabili alacağını söyler. İşsizler hemen faaliyete geçer, bir sürü kaplumbağa toplar getirir. Ali Ağa:

"Şunları bir salın bakalım!" der.

Kaplumbağalar salınır ve Beyşehir'in göle inen yolunu kaplumbağalar istilâ eder. Kara Ali bu defa da:

"Yahu, der ben bunların rahvanlarını istemiştım. Siz benim istediğim kaplumbağalardan getirmemişsiniz" der.

(Halılcı 74)

XLII. HASAN AĞA

1. Yavuz Hırsız!..

Konya merkezine bağlı ve tarihi bir bucak olan Sille'nin bir Malas köyü vardır. Bahçeleri ve cevizleri çoktur. Vaktile orada, Hasan baba adında birisinin bahçesine hırsız girer. Biraz ceviz ve kızılçık toplar, Hasan Ağa da üzerine geliverir ve kızılçık sopasıyla hırsızı dövmeye hazırlanır, fakat hırsız istifini bozmadan:

"Baba! cevizi tiyin diker, kızılçık kendi biter, sana ne?" der. Hasan babaya, içinden bir gülmek gelir ve:

"Tarla da babamdan kalma desene!.."

Diyerek topladığı şeyleri hırsıza verir ve helâl eder.
(Evren 10)

XLIII. HANCI MEHMET

1. Sıtma Kinini

Bozkır'ın Ali Çerçi Köyünden Hancı Mehmet nokteleriyle ve espirileriyle bütün toplantılarda bulunur. Numûnelik diyebileceğimiz bir tipteymiş. İşte onun fıkra denilebilecek espirileri; "Aranızda Ahırlılı var mı?.. Hasköylü var mı?.. 3,4 yer adı daha söyler ve "bana anlatacaklarımdan dolayı kızarlar diye söze başlarmış. Başlarmış da devamını birazda ayıp kaçarak anlatırmış. Tabi artık bunlara gülünür mü kızılır mı bilinmez. Birazda fıkralar ayıp kaçılarak söylendimi belki biraz kızarılır, utanılır ama zannederim gülünmeden geçilmez. Bir gün Tayyip Ağa'nın kızdırıldıktan sonra sövmesine içerlenen dostları banada mı, banada mı diye ayrı ayrı sorunca,

"Ulan kalkavatsız herifler, dürbünüm varda, sizimi seçeceğim demesi, onun ne kadar ince bir zekâya sahip olduğuna en güzel örnektir.

XLIV . İBRAHİM EFENDİ

1. Elma Kaki-Yonis Eriği

Aziziye Caiinin eski müezzini ve mütevellisi İbrahim Efendi muhitinde çok sevilen ve sayılan bir kişiydi. Yaptığı en ağır şakalar dostlarına dokunmaz, ağır gelmezdi.

1950 seçimlerinden sonra bir seçimde mahallesindeki bir seçim sandığında idim. İbrahim Efendi de mahalle muhtarıydı. Mahalle halkı bazen tek erkek olarak bazen de karı koca olarak oy kullanmaya geliyorlardı.

Orta yaşın üstünde bir mahalleli karısı yanında olma-
dan oy kullanmaya geldi. İbrahim Efendi ona hitaben:

"Ülen hay ayı, niye oy atmaya karını getirmedi?"

Adam cevap verdi:

"Nidecen benim avradı, getirsem avrada bakacaksın değil-
mi?"

İbrahim Efendi cevap verdi:

"Ülen nidiyim senin avradı, elma kaktı, yonis eriği gi-
bi, bir şey.

Ha şunun gibi şekerpare kaysısı olsa neyse" dedi.

(Halıcı 26)

XLV. İBRAHİM AĞA (ZORLU)

1. Yo Kız Niye Sana Olsun

Bir gün İbrahim Ağa'nın evine, komşularından yüzü ol-
dukça çirkin olan bir kadın ziyarete gelmiş. Bir müddet o-
turup, sohbet ettikten sonra İbrahim Ağa ayağından çorabı-
nı çıkarıp hanımına şöyle demiş:

"Kız Sare, Allah aşkına söyle. Benim şu ayağım çoğu
kadının yüzünden güzel değil mi?" der.

Misafir Kadın:

"Na ha İbrahim! Bu lâf bana mı?" deyince

İbrahim Ağa:

"Yo kız niye sana olsun" deyivermiş. (Zorlu)

XLVI. NOTER FUAT'IN BABASI

1. Anasına Bir Sorayım

Rahmetli Noter Fuat Beyin babası Meram'da Dere Boğazın-

daki bağlarının karşısındaki çeşmede su dolduruyormuş. Bahçe işleri ile uğraştığı için üzerinde iş elbisesi varmış. O sırada oradan geçmekte olan Vali ile Noter Fuat beyin bir arkadaşı, Fuat beyin babasını valiye göstererek:

"Vali bey, Noter Fuat beyin babası" demiş.

Vali, Fuat beyin babasını iş ve köylü kıyafetinde görünce hayret etmiş ve noter Fuat beyin babasına yaklaşarak:

"Amca, sen hakikaten Noter Fuat beyin babası mısın? deyince" Fuat Beyin babası valiye hitaben:

"Dur oğlum, anası içerde! Beş dakika bekle de, bir sorup geleyim, cevabını vermiş". (Halıcı 18)

XLVII. RIFAT AĞA (ZORLU)

1. Bizde Öyle Yapacağız

İbrahim Ağa'nın kardeşi olan az çok çevresinde nüktedanlığıyla tanınan Rifat Ağa'ya kendinin pek hoşlanmadığı birisi ziyaretine gelmiş. Otururlarken saat bir hayli ilerlemiş.

Rifat Ağa:

"Bak hele siz buradan evinize gidince ne yapacaksınız" demiş.

Misafir:

"Tabiki yatacağız. Hacı Amca" der.

Rifat Ağa da:

"Biz de siz giderseniz öyle yapacağız" deyivermiş.
(Zorlu)

XLVIII. KÜLAHÇI HÜSEYİN AĞA

1. Senin Gibilere

Vahit Çelebi akşam, konağında vereceği yemeğine Vali Ferit Paşayı da davet etmek ister. Kûlahçı Hüseyin Ağa'yı Valiye gönderir. Hüseyin Ağa kapıyı vurmada Ferit Paşa'nın karşısına geçip eliyle selâm verir, ve:

"Paşa Hazretleri, akşam kahvesini Çelebi Hazretlerinde içeceksiniz" der. Ferit Paşa, kûlahçıya takılarak onu biraz söyletmek ister:

"Çelebi Hazretleri gönderecek hiç adam bulamadı da seni mi gönderdi." der.

Hazır cevap, Kûlahçı Hüseyin Ağa lâfı yapıştırır;

"Efendim, Çelebi Hazretleri adama adam gönderir. Benim gibileride senin gibilere gönderir.." (Halıcı 44)

XLIX. SALİM EFENDİ HOCA

1. B.. Yer Sanırlar

Ereğli'li merhum Salim Efendi Hoca, (Rahmetli Râsim Erel'in babası) Meğrutiyetin ilânından sonraki Meclisi Mebusana seçilir, gider. Mecliste Selânîk Rum Mebusu Bişi Efendi kendi aklınca Hoca merhumla alay etmek ister. Müstehzi bir tavırla:

"Hoca Efendi, 00 no. da bir şey yemek caiz mi, değil mi?" der.

Hoca Efendi cevap verir:

"Bir şey lâzım gelmez, amma sen yine yeme, karşıdan görürler de seni "B..." yer sanırlar." (Halıcı 92)

L. ULUİRMAKLI AHMET

1. Essahîtan Yandı Hocam

Tarikata yeni girmiş Ulurmak'lı Ahmet'e şeyhi, zikrin usullerini öğretmeye çalışır. Şeyh sekiz on arkadaşını ve Ahmedî her gün karşısına alıp zikir talimleri yaptırır:

"Yandım Hocam! Yanalım Hocam!. Yandım Hocam!. Yanalım Hocam!.."

Diye öne ve arkaya sallanırken Hoca da teşvikeder:

"Yan Ahmedim! Yanalım Ahmet!"

Bu sırada Ulurmaklının muzip arkadaşlarından biri Ahmet'in açık ensesinden yanar bir siğarayı bırakıverir.

Ahmet, yandım..., yanalım..., derken birden fırlar:

"Essahtan yandım, Hocam, Essahtan yandım!." (Halıcı 49)

LI. RECEP AĞA

1. Babanı Soram Babanı

Karapınar'ın İkizli köyünden Şahin adında biri komşu, köylerden Gicein (meşeli) köyüne gitmiş. Her zaman kayın-pederinin zenginliğiyle övünen bu adam, köyün yaşlılarından Recep Ağa'nın dikkatini çekmiş ve sormuş;

"Yavrum, sen kimlerdensin? Kimin oğlusun?" demiş.

Ben Kamyoncu Çapa'nın güveysiyim" demiş.

Recep Ağa gayet kinayeli bir şekilde;

"Oğlum, ben sana kayınpederini sormadım, babanı sordum, babanı" demiş. (Tuncel)

LII. TEVFIK CEYLÂNİ (SİNEMACI)

1. Kurusu-Yaşı

Lütfi Hodoğlu yıllar öncesi sigara tiryakisiydi. Ne yapsam, ne tetesem de kurtulsam şu zehir-zıkkımdan, diye dü-

şünürken Konya'nın espirtüel Sinemacılarından Tefvik Ceylâninin nargile içtiği aklına geldi. Nargile her zaman bulunmaz. Arada bir içer, böylece sigarayı da bırakmış olurdu. Deddiğini hemen yaptı. İlk gün iki, ikinci gün bir nargilede karar kıldı. Üçüncü gün akşam yemeğine Ceylâniye davetliydim.

Hodoğlu, hâlimden gayet memnun, Ceylâniye sigarayı bıraktığını övünerek söyledi. "Yalnız" dedi, "sigarayı bırakmak için nargileye başladım."

Hodoğlu'nun ilk kararını memnunlukla karşılayan Ceylânî, gerekçeyi duyunca kaşlarını çatarak, şahadet parmağı ile burunun ucunu kaşıyarak cevap verdi:

"Sen bo... un kurusunu bırakıp yaşına başlamışsın.."
der. (Halıcı 125)

LIII. ŞEYH HASAN EFENDİ

1. Okluğa Kapı Takalım

Şeydişehir'de İbradılı bir zat Kaymakam: Belediye Reisi de Şeyh Hasan Efendi imiş; Kaymakamla Reis konuşurken Kaymakam:

"Reis Bey, Şeydişehir iyi, güzel bir kasaba amma, dedikodusu çok," deyince Reis:

"Kaymakam bey, kolayı var Okluğa bir kapı takalım dedikodu" kesilir" demiş.

(O vakit Akseki, İbradı-Şeydişehir arasında Okluk belinden başka yol yokmuş), Reis Kaymakama:

"Dedikoduyu yapan senin hemşehrilerin onlar gelmese kazada dedikodu kalmaz" demek istemiş. (Halıcı 84)

LIV. KARA HAFIZZÂDE MÜFİT (ULUSAN)

1. Bir Küfür Bu kadar Pahalandı mı?

Konya'nın sevilen nüktedanlarından Karahafızzâde Müfit Ulusan D.D.Y. Konya garında çalışırken, tembellik eden, iş-ten kaytaran bir işçiye kızmış:

"Ülen senin ananı, avradını!. diye küfür etmiş. İşçi mahkemeye vermiş, Müfit Ağabey mahkûm olmuş, cezası tecil edilmiş, ancak o zamanın avukatlık ücret tarifesine göre 125 lira avukat ücretine mahkum olmuş. İcra dairesine elinde icra emri ile girdi. Orada bulunan Avukat Fakir Usman'a dert yandı:

"Yeğenim, şu kağıda bir bak ne imiş Allah aşkına?" dedi.

Usman icra emrine baktı:

"Ağabey, sen birine küfür etmişin, mahkûm olmuşsun. Bu onun avukat ücreti" der.

"Öyle mi yeğenim. Bir defacık, ananı şey edeyim demek, 125 lira mı oldu?"

"E.. ne yapaarsın ağabey, pahalandı. Sen de idareli kullan!"

"Onun kolayı var yeğenim, ben onun maliyetini düşürürüm, tenhada üç beş sefer daha kalayı bastım mı maliyeti düşer gider." (Halıcı 17)

LV . BİDON DURMUŞ

1. Varsa Getirin Yoksa Çocuklar Yesin

Bidon Durmuş bir gün kendi köyü olan Kayalı'ya ait bir yaylaya gider. Yolda aşırı şekilde açılmıştır. Ulaştığı ye-

rede zamansız varır. Akşam yemeğine kadar hiç bir şey tek-
lif edilmez. Sonra akşam yemeğine oturunca açlığın şiddetiy-
le şöyle der;

"Getirin, getirin, biz yoğuda yeriz."

Neyse yemeğe başlarlar. Gelen her tabak tertemiz gönde-
rilir. Ev sahibinin yemeği biter. Daha başka bir şeylerde
sunarlar.

Ev sahibi yine boş tabağı alırken,

"Yine getireyim mi?" der.

Bidon Durmuş'ta şöyle cevap verir;

"Varsa getirin, yoksa çocuklar yesin," der. (Tanrıverdi)

LVI . DİKMENZÂDE RAŞİT

1. Sensin Eşek Oğlu Eşek

Şeydişehir'de kıştan çıkan halk kırlara gezmeğe gider.
Bu gezilere (sahra) denir.

Esnaf tabakasından bir grup ilkbahar günü kuşlu mevki-
ne sahraya giderler. Merhum Gözpınarla, Dikmenzâde Raşit E-
fendiye et doğrama vazifesi verilir. Yaşça büyük Gözpınar
eti kesiyor Raşit Efendi'ye tutuyormuş. Raşit Efendi yağlı
eti birkaç defa elinden kaçırınca Gözpınar:

"Eti tut Eşek oğlu eşek!" demiş.

Raşit Efendi gerek terbiyesi icabı ve gerekse yaşının
küçük olmasından mukabele etmemiş, etmemiş ama hayli de i-
çerlemiş. Aradan saatler geçmiş, yemekler pişmiş, sofralar
kurulmuş, herkes yemeğe oturmuş. Raşit Efendi birden ayağa
kalkmış Gözpınar'a:

"Sensin Eşek oğlu eşek" demiş. (Halıcı 83)

LVII.. EKMEKÇİ KAPLAN DEDE

1. Ne Zaman Küfrettim?

Konya'nın ünlü Ekmekçi Kaplan Dede'si küftürsüz yapamazdı. Bir gün fırınını kontrole gelen Belediye Kolcularına da ana avrat girişiverdi. Zavallı memurlar soluğu Belediye Başkanı Hacı Ali Efendi'de aldılar. Kaplan Dede'nin küfredip, hakarete bulunduğunu söylediler.

Belediye Başkanı Hacı Ali Efendi, Kaplan Dede'yi yanına getirip, memurlara küfredip etmediğini sordu. Kaplan Dede, Hayır dedi. Hacı Ali Efendi, öyle ise sizi yüzleştireceğim, diyerek şikâyetçi zabıta memurlarını içeri aldı.

O zaman kaplan Dede kendini kaybetti, zabıta memurlarına dönüp;

"Ülen, analarını avratlarını.. ben size ne vakit küfrettim? koyun köpekleri..." diye bağırması. (Halıcı 51)

LVIII.PAŞA KÂZIM

1. Ağdı Paşam

Büyük önder Atatürk'ün Konya'ya her gelişlerinde o zamanın nüktedanlarından Paşa Kazım, Atatürk'ün sohbetlerine davet edilir. Konya nüktelerini Atatürk'e anlatırmış. Yine Atatürk'ün Konya'ya bir gelişlerinde Paşa Kazım nükteli, espirili konuşmalar yapmış. Atatürk, gayet memnun yâverine emretmiş. Paşa Kazım sağ tarafına yıkılır gibi, eğik bir şekilde yürümeğe başlayınca, Atatürk sormuş:

"Ne oldu Kâzım, niçin öyle eğik yürüyorsun?"

"Ağdı Paşam" diye cevap verince, Atatürk yaverine emir

vermiş.

"Öyleyse öbür cebine de elli lira koyun da doğru yürü-
sün!." diye iltifatta bulunmuş. (Halıca 25)

İIX. OSMAN AĞA

1. Bir Gün Bunu Diyeceğini Biliyorum

Osman Ağa bütün vakit namazlarını camide kıldığı gibi nafiile namazlarını da ekleyerek uzatır. Çoğu zaman Osman Ağa camide kalır. İmam Efendi üstünden kapıyı kitler gider. Diğer vakit namazlarına geldiklerinde ise kapıyı açarlar. Günün birinde yine öyle olmuş. İmam Efendi kapıyı kitler, gider. Osman Ağa Osman Ağa namaza devam eder. İdiriz Ağa isminde biri kadınlar mahvelinde uyur kalır. Neden sonra uyanır. Ve baksaki Osman Ağa hala namaz kılar.

İdriz Ağa:

"Yeter gayrı, Osman gidelim," der. Osman Ağa, sesin gaipten geldiğini sanır. Allah'ın kendisine bir nida gönderdiğini sanarak ellerini havaya kaldırır ve;

"Hay Allah'ım.. Bir gün bu sözü diyeceğini biliyordum.
Amin.."der." (Gündüz 12)

LX . KUCUR AHMET AĞA

1. O Cennete Valahi Billahi Gitmem

Şeydişehir'de Seyit Harun Caiinde bir ramazan günü Hâceğân Efendi vaaz ve nasihat ediyormuş. Münâsebet gelmiş (yarın ahrette cennete gidersek halillerimizi "ailelerimizi" huri şeklinde yanımıza verecekler) demiş.

Kucur Ahmet Ağa merhum, vaazı dinlemiş, birşey anla-

yamamış. Ailesinin çirkinliğinden, beceriksizliğinden dertli, Ahmet Ağa aile kelimesinden de kuşkullanmış. Camiden çıkınca vaiz efendinin yolunu beklemiş. Hocayı durdurmuş:

"Bugün, demiş, hoca efendi vaizde Cennet'ten, Huri'den, aile'den bahsettin. Ben cahilim, birşey anlamadım söylediklerinden" Hoca Efendi:

"Nolla Ahmet yarın ahirette Cennete gidince nikâhlı ailelerimizi huri şekline getirecekler, bizlerin yanına verecekler, dedim." deyince, Ahmet Ağa:

"Ha! Hoca Efendi benim kör Hanise'nin kuyruğunu kesecek, bana tay diye verecek öyle mi? Böyle olursa o Cennete vallahi de gitmem, billahi de gitmem" demiş! (Halıcı 77)

LXI. KAMBUR ALİ AĞA

1. Bugün de Kumburu Çıkardı

Konya'lı Keleş hocazâde sınıf arkadaşım Hüseyin Çopur'dan dinledim:

Vaktiyle Hacıfettah mahallesinde bir kambur Ali Ağa varmış, çocuklar peşine takılır, "kambur" diye bağırıp kızdırırlarmış. Oda ana avrat din iman bacı gardaş bırakmaz birbirine katar söğermiş. Komşusu bir hoca bir gün "Yahu Ali Ağa, demiş, kızmasan çocuklar bir iki gün daha kambur derler, bakarlar ki kızmıyorsun, zamanla kendilikleriyle vaz geçerler." Ali Ağa hocanın tavsiyesine uymuş, rahatada kavuşmuş. Üç beş ay sonra bir gün Hocayla çarşıdan evlerine dönerken bir çocuk eski alışkanlıkla "kambur" diye bağırılmış. Ali Ağa aldırmamış. Çocuk ısrar edip üç beş kere tekrarlamış.

Hazret yanında Hoca olduğu için sabrı büsbütün artmış, fakat çocuk bir buluş yapıp "kambur kumbur" demiş. Bunun üzerine Ali Ağa dayanamamış. Çocuğa dönüp ana bacı sayıp dökmüş. Hoca:

"Ne yapıyorsun Ali Ağa? demiş. Hani söğmiyecektin."

Ali Ağa:

"Nasıl söğmeyeyim, bak sana kerhanecinin sıpası bu gün de kumsuru çıkardı." demiş. (Koşukçu)

LXII . MANAV MEHMET

1. Sıtma Kinini

Bozkır'ın Aliçerçi Köyünden Manav Mehmet nüktedan bir insan. Bozkır'da düğünde, dernekte, her sohbette ortalığı kırar geçirir.. "Aranızda Avdanlı var mı?. Kayapınarlı var mı?.. Bana kızarlar anlatacaklarımdan dolayı," diye söze başlar, yarı açık, tamam açık fıkralarla (Çünkü giyinik fıkra bilmez) ortalığı kırar geçirir.

Neyleyim, istedim ki bu nüktedan hemşehrimizden de kitaba bir fıkra alayım? İsmet Atasagun on onbeş fıkra anlattı. Birbirinden güzel, birbirinden korkunç. Amma müsaadenizle onları buraya alamıyorum. Bir giyinik fıkrayla iktifa ediyorum.

Manav Mehmet Ahırlı'nın yanında Ali çerçi köyünden.. İstanbul'da kavunculuk yaparmış. İşi, kazancı, müşterisi yerinde. Gubuz mu gubuz bir tanıdığı gelmiş, bir gün sergisine:

"Ulan Manav Mehmet, evde misafirim var. Bana şöyle tatlı bir kavun seç!" demiş..

Şunun çalımını alıvereyim der içinden.. "Sana bir kumlu kavun vereyim."

İri bir kavunu tartar verir. Tanıdığı, gayet memnun evin yolunu tutar.

Ertesi gün pür hiddet adam kavun sergisinin başına dikilir:

"Yaptığını beğendin mi? Kavun, sıtma kinini gibi acı çıktı. Misafire rezil oldum" der.

Manav Mehmet feryadı basar:

"Eyvah... Yanlışlık oldu, demek.. Ben o kavunu eczane için ayırmıştım. Sıtma kinini yapacaklardı. Aman ne olur, yemediyseniz kavunu getiriver. Yerine sana iki kavun vereyim. Adamlara söz vermiştim. Çok ayıp olacak.." der.

Adamcağız, bir "Lâ-havle" çeker, serginin başından ayrılır. (Halıcı 19)

LXIII. PANOS

1. Bırakta Ben Panos Olarak Kalayım

Konya'nın tanınmış siması Panos, Aziziye camii altı, Ahmet Efendi çarşısının eski halinde Babası ve kardeşi Kırkorla dökümcülük yaparlardı. Babası Artin Usta kimsenin başaramıyacağı, harp yıllarında Avrupa'dan gelme imkânı olmayan ziraat âletleri, değirmen makinaları vb. ekipmanların parçalarını imal edip, araçları ayağa kaldırıyorlardı.

Sonra'dan Panos başka işlere de atılmış, kendi tamir ettiği, hurdalıktan satın aldığı, greyder, buldozer, kanal kazma makinaları ile bir hayli harfiyat işleri de yaptı.

Durmadan dostları Panos'a takılırlar. "Panos Müslüman ol.." Panos geçiştirir, güler, bazen fıkra anlatır, kimseyle de bu konuda münakaşa etmez. Yine bir gün arkadaşı "Panos Müslüman ol, adını da Ali koyalım" demiş. Panos, şöyle etrafa bakınmış, anlatacak fıkra aklına gelmemiş olacak ki, "Yahu arkadaş" demiş.

"Ben ismimi Ali koysam, birisi sana soracak, Ali'yi gördün mü?.." "Sen de cevap vereceksin. Hangi Ali'yi?. Bu sefer, Gâvur Ali'yi demek mecburiyetinde kalacaksın.." Bu cevap karşısında donup kalan arkadaşının gözlerinin içine bakmış Panos: "Bütün Ali'ler benim yüzümden zan altında kalırlar, bırak ta ben Panos olarak kalayım " demiş ve yürüyüp gitmiş. (Halıcı 110)

LXV. PELLÜMÜN MEHMET

1. Konya'nın Kazasındanım

Püllümün Mehmet Adana'ya çalışmaya gider. Bir gün traş olmak için eski istasyon da bir berbere yolu düşer. Berber babacan, sohbet-sever bir insan. "Nerelisin, arkadaşım?" diye sorar. "Konyalıyım" diye cevap verir, Püllümün Mehmet. Berber başlar konuşmaya:

"Ben Konya'lıları bilirim. Hepsi yiğit, cesur insanlar. Hangisini traş ettiysem, su, sabun istemeden kuru ustura ile traş oldular."

Püllümün Mehmet bu konuşma üzerine ne desin;

"Ben de susuz, sabunsuz traş olurum" dedi. Usta keskin usturayla Püllümün Mehmed'in sakalını kulak hizasından alma-

ğa başladı. Çenesinin altına gelmeden acıdan gözlerinde şimşekler çakmağa başladı. Baktı olacağı yok, ustanın elini can havliyle tutarak, bağırdı:

"Aman usta bırak şu traşı. Konya'lıyım amma içinden değil, kazasındanım ben..." der. (Halıcı 120)

LXV . ZEKÂİ EFENDİ

1. Bizim Eller Bizim Eller/Yemekten Sonra Üzüm Yerler Sedirler mahallesine, kırk elli yıl öncesinin tanınmış hocalarını, bir dul kadın, akşam yemeğine davet eder. Yenilir, içilir. Kadıncağız, yemek sonrası üzerinde Mevlid kitabı bulunan rahleyi, Akşehir'li Hoca'nın önüne koyar. Akşehir'li Hoca merhum, Mevlid kitabını görünce:

"Akıllının oğlu ben okuyamam." diye rahleyi Aksekili Hüseyin Hoca'nın önüne kakışlar. O da Müftü Ali Efendiye.. derken, kadın bakar, hocalar birbirlerine havale etmekle meşgul.. Ellerini dizlerine vurarak basar feryadı:

"Vay emeklerim. Vay yemeklerim!.."

Akşehir'li Hoca: "Aman rezil olacağız. Araba koşun Zekâî Efendiyi getirin! Mevlidi okusun!." Araba koşulur, dar vakit Zekâî Efendi gelir. Evden içeri girerken izbe katında hevenk hevenk üzümün asılmış olduğunu görür. İştahlanır.

Zekâî Efendi makamlarla bezeye bezeye mevlidi bitirir. Özel bir sofraya da ona hazırlanır. Yemekler gelir, hatırandan geçirdiği üzüm bir türlü gelmez. Çarnaçar yemek duasına geçer. Arada: "Bizim eller, bizim eller/yemekten sonra üzüm yerler" beytini söyler. Bakar ki kadın duymuyor. Veya

oralı değil.. İki kere daha aynı beyti tekrar eder. Kadın-
cağız için farkına varır, bir beyitle karşılık verir:

"Bizim eller, bizim eller/Bizde üzümü güzüün yerler."

(Halıcı 28)

LXVI . CİNCİ HOCA (DURAN)

1. Acemi Terzinin Fikri

Cinci Hoca biriktirmiş olduğu para ile bir ceket dik-
tirmeyi düşünür. Bu düşünceyle şehre iner Cinci Hoca, çok
acemi ve beceriksiz bir terziye rastlar.

Terzi ölçüsünü alır. Purova için gün verir. Hoca işi-
ni yapmışlığın rahatlığıyla evine döner.

Neyse zaman gelir. Hoca dükkana varır. Daha kumaşına
makas değmemiş hocanın. Hoca o gün için çok olduğunu düşü-
nererek hiç konuşmadan ayrılır. Zaman geçer, hocanın kumaşı
kesilmiş biçilmiş. Fakat bir sene olmuş daha purova yapma-
mış. Aradan tam iki sene geçer, Hoca'nın işi hala bitmez.
Terzi ceketi diker ama, ceket desen ceket değil, pardüsü
desen pardüsü değil.

Neyse purova için hocaya giydirir. Sonra şöyle bir
bakarak,

"Gel hoca bunu pardüsü yapalım" der.

Hoca için için kızarak ve hiddetlenerek şöyle söyler;

"Sen bunu bir canavar dik! Senin gibi terziyi de be-
nim gibi dürzüyüde yesin." (Tanrıverdi)

LXVII . ESAT DEDE

1. Öteki Ölüm..

Konya'nın Esat Dede'si asker oğlunu İstanbul'a görmeğe

gider. Sultan Mahmut Devri olduğu için, ortalıkta içki ve tütün yasağı var. Esat Dede akşama kadar sigarasızlıktan başı dönüp bir tuhaf olur. Nihayet Üsküdar Mezarlıklarından birine atlayıp boş eski bir mezar çukuruna sırt üstü uzanır, sigarasını tellendirmeye başlar. Tesadüf, Sultan Mahmut kıyafet değiştirip gezerken mezarın içinden duman çıktığını görür. Veziri ile mezarın başına gelir. Bakar ki, bir adam sırt üstü yatmış isgara içiyor. Karşılıklı hoş beşten sonra Esat Dede, Sultan Mahmut'a:

"İsmin ne senin, diye sorar!."

Pâdişah:

"Mahmut" der.

Esat Dede:

"Anan olacak garı, başka bir isim bulamadı mı koyacak?" der.

Sultan Mahmut:

"Bitişğinde bir de Sultan'ı var" der,

Esat Dede karşısındakinin padişah olduğunu anlar:

"Hazır şuraya uzanmışken padişahım, oldu olacak üzerimi kapatıverin." der. (Halıcı 61)

LXVII. EĞGEN ŞEYHİ HASAN EFENDİ

1. "Tohumunu Getirdim"

Şeydişehir'de "Muallimhane" camii bitişindeki Türbede yatan Hacı Recep Efendi merhum ahfadından Eğgen Şeyhi Hasan Efendi (Mevlevi) Kaza belediye reisi. Bir kış günü işten el çektirilmiş. O vakit Şeydişehir'de vesait namanı araba dahi

yokmuş. Vilayete işini takibe gitmek isteyen reis atına binmiş bin müşkülâtlı Konya'ya gider. Akıabası Rüstü Efendizâde Tefvik efendiye misafir olur. (Merhum Koneri dayılları) şimdiki Mevlâna Müzesi civarında evi olan Tefvik Efendi merhuma Şeydişehir'den Şeyh Hasan Efendi'nin geldiğini duyan mevleviler hoş amediye gelirler.

Kış gecesi konuşurlarken hazır cevap Şeyh Hasan Efendiye lâtife yapmak istenir.

Hazurundan biri misafire:

"Şeyh Hasan, Şeydişehir'den bize ne hediye getirdin?" diye sorar.

Misafir:

"Mevsim kış, at beni zor getirdi. Leblebi filan getiremedim, kuser bakmayın!" cevabını verince; hazurundan başka bir zat:

"Biz leblebi filan istemeyiz, Şeydişehir'in güzeli meşhur, terkiye bir kız atageleydin," deyince Misafir:

"Arzettim, kışın şiddetinden at beni zor getirdi, kız getiremedim amma, tohumunu getirdim," der. (Halıcı 88)

LXVIII. ÇEŞMECİ GÖÇMENOĞLU MUSTAFA

1. Sen Baştan Küfrettin

Eczacı Alişan Özatilâ Eczanesini İstanbul Caddesinden Tefvikiye caddesine, şimdiki yerine taşıyacaktı. Eczanenin dekorasyonu falan bitmiş, çeşme işi kalmıştı. Çeşmeci Göçmenoğlu Mustafa'yı çağırılmış, enine boyuna konuşmuş, pazarlığı tamamlamışlardı.

Çaylarını içerlerken Alişan birden ciddileşti:

"Söz verdiğin tarihte bitirmezsen işi, vallahi senin sülâleni bilmem ne ederim, deyiverdi.

Ummadığı bu söz üzerine Göçmenoğlu Mustafa'yı aldı bir düşünce. Başı, dudakları yer üzüm salkımı gibi sarktı, öylece kaldı.

Üç beş dakika geçti. Alişan dürttü, Mustafa'yı:

"Ne oldu len Göçmenoğlu? Arpacı kumrusu gibi ne düşünün öyle?

Göçmenoğlu, bir uykudan uyanırcasına konuştu:

"Ağabeyliye de iş yapmıştım. O işin sonunda küfretmişti. Tabi bir işe yaramadı. Alişan Ağabey, sen merak etme, senin işin vallahi vaktinden önce biter. Çünkü sen baştan küfrettin." (Halıcı 122)

LXIX . BÖDÜ İBİŞ

1. Geldim Üzümlü'ye Ağaların Dördü Var

Üzümlü'de adettir. Gurbete çalışmaya gidenler mevsim sonu kazandıkları parayla kasabaya öderler. Kış geçince yeni bir sefer başlar.. Köyün elebaşı ağaları, bir gurbetçi geldi mi, evine uğramadan huzurlarına çağırırlar, kazancını, aldıkları, alacaklarını bir bir hesaplar, şu parayla da odaya kahve alın diye mutlaka bir kesinti yaparlardı.

Bödü İbişi, Manavgattan mevsim sonu Üzümlü'ye dönüşmüş.. Kazancı zaten az.. Ne yapsın ne etsin de ağalara kesinti yaptırmamasın.. Üzümlü'nün çeşme başına varmış. Elini yüzünü yıkamış, başlamış bir taraftan da dövünmeğe:

"Manavgat'a vardım, sıtması var, derdi var. Yaylalara çıktım ayısı var, kurdu var. Geldim Üzümlü'ye Ağa'ların

dördü var. (Hamza, Hacı İmam, Küstüroğlu, Ali Ağa). Ben nereye gideyim hay Allahım" der..

Ağalar bu yanık arz-ı hal karşısında gülerler:

"Hadi Böldü İbişi, bu yıl sana af çıktı. Var yürü git evine" derler. (Halıcı 126)

LXX . AK HOCA (HASAN HÜSEYİN EF.)

1. Kel Hasan'a Bile Duyuradım

1950'den önceki yıllarda Sarayönü Hacılar Camii'nin de imamlık yapmış olan Ak Hoca, çevresinde sevilen ve nüktedanlığı ile tanınmış birisiydi.

Ezan-ı Muhammedi'nin Türkçe olarak okunmasının idarece istendiği günlerde, o yine eskisi gibi Arapça olarak okumaya devam eder, eder ama kaymakamlığa da şikâyet edilir ve ifâdesi için o tarihlerde kazaları olan Kadınhanı'na çağrılır.

Karakolda:

"Hoca, ezanın Türkçe olarak ukanmacağını bilmiyor musun? Arapça okumaya devam ettiğin söylenmektedir?" diye azarlanır.

Hoca:

"Allah Allah! Arapça okuduğumu taa buradan nasıl duyduunuz? Komşum olan Kel Hasan'a bile duyuramadım. Aşk olsun size" diye cevapta bulunur. (Atçeken)

LXXI . ACILAR KÖYLÜ HÜSNÜ HOCA

1. Ayı mı Kurt mu, İnsan mı?

Bu yıl vefat eden Cemal Bardakçı bir tarihte İsori (Zengibar kalesi) Harabelerini görmeye gider. Köylüler Vali

geliyor diye önceden hazırlanırlar ama yemek istenilen saatte Bozkır'dan gelmez. Cemal Bardakçı beraberlerinde getirdiği peynir, zeytin, ekmek paketini açar, pınar başında yemeğe başlar. Bir aralık çok yakınında ekili taze soğana akı takılır. Cemal Bardakçı'nın taze soğanı çok sevdiği söylenir. Öteden beri, soğanı görünce dayanamaz, "bir kaç tane getirin!" der. O zaman Acılar Köyünün ünlü hocası Rahmetli Hüsnü Efendi valiye der, ki:

"Hay Vali Bey, soğanlarımız iyi hoş ama, bir koca domuz dadandı, yiyip bitiriyor." der.

Vali saf saf: Yahu, bir domuzu öldüremediniz mi?" der.

Hüsnü efendi hiç oralı değil:

"Bu domuz öldürülecek domuzlardan değil efendim, bu faziletli koca bir domuz. Bardakçı işin farkına varmaz, gezisini bitirir Konya'ya döner. Bir gün Vali muavini de olduğu halde bir masada Bozkır'daki soğandan söz açılır. Vali;

"Ne soğandı onlar, tadları damağımda, acaba köylüler o domuzu vurdular mı? Vali muavini güler. Bardakçı niye güldüğünü sorar, Vali muavini de domuzdan kasit sizdiniz" der. Cemal Bardakçının tepesi atar, şoförüne emir verir!

"Bozkıra çek!"

Sabahleyin Acılar köyüne varılır, Hoca Hüsnü Efendi Vali'yi evine davet eder. Vali gitmez; "seninle konuşacaklarım var, Ulupınar'a geleceğim" der.

Hoca Hüsnü Efendi:

"Aman efendim, öyle şey mi olur? Bu güne kadar köyümüze bir vali gelmedi. Ayı mı kurt mu insan mı? Köy halkının

hiç bir bilgisi yok. Ne olur seni bir görsünler, ha vali de bizim gibi insanmış, desinler" der.

Vali Cemal Bardakçı; "Lâhavle deyip başını sallar.. Bu ne biçim adam deli mi ne? diye alttan almayı uygun bulur. Hüsnü Efendi'nin evine gider."

Vali sorar:

"Domuz ne oldu?:"

Hoca Hüsnü Efendi kahkahayı basar Cemal Bardakçı lâfın arkasını getirir:

"Tarkındasın ya, o faziletli koca domuz, biraz evvel'de ayı oldu, kurt oldu? (Halıcı 94)

43 KÜTAHYA

I. ATİYETULLAH USTA

1. Kibleye Bakan Yüzük Taşı

Atiyetullah Ustaya birisi altın ve kıymetlice bir taş getirir. Kendisine yüzük yapılmasını ister. Usta yüzüğü yapar. Müşteri almağa gelince parmağına takar. Taş yatağının eğri olduğunu ve taşın eğri oturtulduğunu görür. Ustaya:

"Usta bu taş eğri oturtulmuş." der.

Atiyet Usta şöyle bir durakladıktan sonra, müşterinin parmağına bakar ve hemen:

"Mahsus öyle yaptım. Müslümanlıkta muteber olan taşın kibleye bakmasıdır." der. Müşteri memnun çıkıp gider.

(Karakoç 59)

II. NALBANT HALİL (NALÇAKAN)

1. Canına Okuduğumun Hâkimi

Akip Salih Alparslan kendisine mahsus bir şahsiyetti. Mahkemede kimseye fazla söz söyletmez hemen "sen sus!" diye bağırırdı.

Nalbant Halil Nalçakan ağız alışkanlığı "Ciğerini okurum." sözünü çok kullanır. Yine bir alışveriş sırasında tanımadığı bir adama aynı sözü söyleyince adam soluğu zorlu hakimin huzurunda alır.

Taraflar teşekkül eder. Davacı davasını anlatmaya başlar. Halil Nalçakan yerinde kıpırdamaya başlayınca hakim:

"Sus sen" diye bağırır. Aradan bir müddet geçince Halil Nalçakan sabrı tükenerek:

"Hakim Bey ben bu ciğerini okuduğumun herifine birşey

demedim." der. Hakim yine:

"Sen sus" diye Halil Nalçakan'ı oturtur. Davacı davayı kendisine göre anlatmakta. Halil Nalçakan sinirlenmektedir. Durur duramaz tekrar ayağa fırlar:

"Canına okuduğumun hâkimi, ben bu adama kötü bir şey demedim." diye bağırır. Bu söz üzerine hakim yumuşar ve davacıya:

"Oğlum işte bu adam benim de canıma okudu. Dili alışmış başka türlü konuşamıyor. Gelin barışın." der ve davayı tatlıya bağlar. (Karakaş 550)

III. AVCI MEHMET

1. Bu Gidişle Nereye Konacağım Belli Olmaz

Avcı Mehmet bir sabah kalkmış. Bakmış ki köyün kenarındaki göl yaban kazlarıyla dolu, düşünmüş, tüfekte avlasam en çok üç tane vurabilirim. Hepsini nasıl yakalayacağım?

Bulmuş, eline uzunca bir urgan alıp, göle dalmış. Yüzmekte olan kazların ayaklarını birer birer bağlamış. Bitirince kenara çıkmış ve olanca gücü ile ipi çekmiş. Çekmesiyle kazların hep birlikte havalanması bir olmuş. Avcı Mehmet kazların peşinde asılı kalmış.

Kazlar köyün üstünden geçerken karısına bağırması:

"Hatunum benim bu gidişle nereye konacağım belli olmaz. Başının çaresine bak.." (Uslu 42)

IV. ÂŞIK HASAN

1. Bu Köşeye Bu Dürüm

Aşık Hasan Kütahya'nın Âhievren mahallesinde olup fakir ve ümmî adamdı. Uzun boylu, değirmi çehreli, büyük burunlu idi. Uzun etekli paltosu, boyundan büyük, ucu demirli asası-
le uzaktan geliyor bile olsa onu herkes tanırdı. Velûd bir şâir değildi. Fakat yazılan şeyleri okumakta mahirdi.

Halveti Uşakî müntesiplerinden Çaltılı İsmail Efendi'-nin hülefasından idi. Ahievren hülefasından idi. Ahievren mahallesindeki türbede otururdu.

Tereddüt etmeden söz söyler ve fıkra anlatırdı. Bilhas-
sa hazır cevaplıkta naziyresizdi.

Meşhurdur: Burnunun büyüklüğünü telmihan;

"Ne güzel yakışmış bu surata bu burun" diyen bir arkadaşına Âşık Hasan da:

"Ne güzel yakışmış bu köşeye bu dürüm!" diye mukabele etmiştir, derler. (Kütahya-Gediz)

44 MALATYA

I. HASAN DAYI

1. Hepsi de Bana Aittir.

1940 yılında Karadere Fındıklı köyüne bir kurt doktoru gelmişti. Burada Hasan Dayı isminde ve 80 yaşındaki bu şahsa sağlam olup olmadığını sormak üzere dersini muayene etmek için kendisine bir kutu yerildi ve aynı mecliste birkaç kişiye de aynı kutulardan verildi. Fakat Hasan Dayı çok mukallit olduğundan başkalarına verilen kutuları da alıp kendisi doldurdu ve doktora getirdiler. Doktor muayenesinde Hasan Dayının tersini sağlam bulup diğerlerininkini tamamen bozuk gördü ve onlara ilâç verilmesini emretti. Bu sefer Hasan Dayı dayanamadı olduğu yerden seslendi: (Dr. Bey siz hiçbirşeyden anlamıyorsunuz. Çünkü bu terslerin hepsi de bana aittir! (Celâsun 282)

II. SÖĞÜT KÖYLÜ HABİB ALİ

1. Köpeğin Hastalığı

Mahkenli aşiretinden bir çoban fındık köyünün kurtluca dağından sürüsünü alıp öreçliğin kuru dağ yaylasına götürürken koçu ve köpeği hastalanır tam söğüt köyünden geçerken değirmenin yanında oturan Habib Ali isimli bir ihtiyarı görür.

"Amca köpeğim çok hasta. Bu köyde muska yazacak birisi var mı? Eğer köpeğime birisi muska yazarsa bu hasta koçu vereceğim" Der. İhtiyar düşünür. Köpeğe muska yazılmaz ama koç ta kaçırılmaz. Alır kağıdı kalemi eline

"Çoban bu köyün hocası benim. Getirde köpeğine bir muska yazayım." der ve kağıda yazmaya başlar:

"Gönlüm düştü etine (koçuna)

Muska yazdım itine.

Tutarsa tutar, tutmassa,

Ayağı sahibinin kışına."

Çoban, Habib Ali'nin yazdığı muskayı alır köpeğin boy-
nuna asar. Koçu da bahşiş olarak bırakır gider. (Rumuz:
Selda)

III. SÖĞÜT KÖYLÜ HASAN

1. Es Yiğidin Bağına Es

Doğanşehir'in söğüt köyünde Hasan adında bir delikan-
lı sevdiği kızı istetir ama kızın babası kızını Hasan'a
vermek istemez. Hasan sevdiği Ayşe'sine kavuşamayacağını
anlayınca kıza haber yollar gecenin yarısında köyün dışın-
daki armut ağacının altında beklediğini birlikte kaçalım
diye.

Gece yarısı Hasan ağacın dibine gelir beklemeye baş-
lar. Mevsim Şubat ayının başlarıdır. Kar tipiye çevirmiş-
tir. Göz gözü zor görmektedir. Hasan'ım burdamısın diye
bir ses duyan Hasan sevdiği Ayşe'sinin elinden tutarak baş-
ka bir köye doğru kaçmaya başlarlar. Fakat tipi fırtına
hızını artırmıştır. Hasan fırtınadan tedirgindir, ama ya-
nında sevdiği fırtınadan korktuğunu belli edemezdi. Hasan
yakasını açıp fırtınaya:

"Es ulan Bu yiğidin bağırnada es."

Hasan ile Ayşe bir müddet daha giderler. Kar aman ver-
mez. Tipi göz gözü görmez, Hasan bakar ki soğuk ve tipi

erkeklik dinlemiyor, yağın kara ve tipiye sonunda esir olur, ve"Ha gayret, Ha mübarek burada bir garip buldun, daha hızlı eski bu garip aşıkları öldüresin." der. (Rumuz: Selda)

IV. HÜRÜ BACI

1. Gıvır Zıvır

1980 Yılında bir kaç jandarma Doğanşehir'in Kalecik Köyüne gelirler, Bir evde silah varmı yokmu diye arama yapıp çıkarken evin ihtiyar kadını: Hürü bacı

"Oğullarım oturun, sizlere yemek ikram edeyim. Benim oğlumda sizin gibi asker onun yerine size yedireyim o yemiş gibi olur." der.

Jandarmalar:

- Teyzeciğim bizim bir yerde yemek yememiz yasak. Komutanımız görürse bize kızar, der. Hürü bacı:

"Oğlum pek bir şey yapmayacağım. Hazırdan gıvır zıvır (x) bir şeyler çıkartayım. Yeyin diye ısrar edince jandarmalar:

"Peki nine getirde yiyelim. Şu senin gıvır zıvırını merak ettik derler. Bunun üzerine Hürü bacı içeri girer biraz sonra birinin içinde yoğurt birinin içinde pekmez bulunan iki tabakla askerlerin yanına gelir tabakları askerlerin önüne kor.

Askerler merak etmişlerdir. Hürü bacı'ya sorarlar:

"Bunların hangisi gıvır, hangisi zıvır." derler. Hürü bacı:

Yoğurt bulunan tabağı göstererek:"Bunun adı gıvır."

Pekmez bulunan tabağı göstererek: "Bunun adı da zıvır" der. Askerler ekmekle yoğurt, pekmez yerler. Kalkacakları sırada nine eline sağlık. "Gıvırın iyi'değil ama zıvırına diyecek yok." derler. (Rumuz: Selda)

V. CÜCE AHMET

1. Bedavacı

Kurtuluş savaşı yıllarında Malatya Adana Karayolu üzerinde bulunan Doğanşehir'e bağlı Erkenek köyü varmış. Köylü fakir ve perişanmış. Fakat köyde cüce Ahmet adında bir uyanık kişi varmış. Bu uyanık Cüce Ahmet köylüleri başına toplamış. Arkadaşlar her gün yanımızdan yüklü kervanlar geçiyor, bizler acımızdan ölüyoruz. Bir geçim yolu bulalım demiş. Hep beraber düşünmüşler daşınmışlar, bir şey bulamamışlar, işte tam bu sırada Cüce Ahmet'in aklına parlak bir fikir gelmiş.

- Arkadaşlar: havalar soğudu yanı başımızda tünel var. Kervanlar mecburen bu tünelden geçecekler. Bizler bu tünelin içine su getirip dökelim buradan geçen kervanın develerinin ayağı kayar düşer, ayağı kırılacağından kervan sahibi bu deveyi götüremez bize bırakır bizlerde deveyi keser aramızda bölüşür yeriz. Der. Köylüler:

- Aferin Cüce Ahmet sayende karnımızı doyuracağız. Diyerek aralarında anlaşıp akşam her evin beş kova su getirip tünelin içine dökmeye karar vererek dağılırlar. Akşam tüm köylü tünelde toplanarak getirdikleri suyu tünelin karanlık bir yerine dökerler. Tünelden çıktıklarında Cüce Ah-

met'in su dökmeye gelmediğini anlarlar. Fakat seslerini çıkarmazlar. Gerçekten biraz sonra gelen kervandan bir devenin tünelin içinde buzdan ayağının kayması sonucu düştüğü ayağının kırıldığı içinde kervan sahibinin devenin yükünü başka develere takbim ederek yoluna devam ettiğini ayağı kırılan devenin orada bıraktığını gören köylüler sevinçten deliye dönerler hemen deveyi keserler aralarında bölüşmeye başlayınca Cüce Ahmet hemen başlarına dikilir benim payımda verin der köylüler gönüllü gönülsüz payını verirler.

Köylüler bu işe alışmışlardır. Her akşam kovalarla su getirilir tünelin karanlık yerine dökülür buz tutması için çalışılır. Bu işlerin hiç birine Cüce Ahmet karışmaz ama deve eti bölüşmeye herkesten önce koşar bu olay köylülerin çok zoruna gider. Yine birgün Cüce Ahmet pay almaya geldiği bir zamanda köy halkından Topal Yusuf dayanamaz:

Buz dondurmazsın

Deve kaydırmasın

Sıra paya gelince

Bana vermeyin demessin

Yok arkadaş yağma yok sende bizim gibi çalış payını al der. (Rumuz: Selda)

VI. ŞEYHO DAYI

1. Kazmanın Kınını da mı Tanımlıyorsunuz?

Akçadağ'ın Esenni köyünden bir gurup avcı ava giderler ve bir çizme bulurlar. Bulur ama, çizme olduğunu bile-

mezler. Buldukları şeyi köye getirirler.

Köyün büyük adamlarını çağırırlar, bu ne diye sorarlar. Gelen kaçar. Bir türlü ne olduğunu bilemezler. Sonra köyün büyüğü sayılan 80 yaşındaki Şeyho Dayı'ları akıllarına gelir. Şeyho Dayı akıllı, nüktedan, hazır cevap bir insandır. Şeyho Dayıya sorarlar. Şeyho Dayı:

"Hay vah oğlum, ben ölür giderimde bu köy batar. Kazmanın kınını da mı tanımoyursunuz?" der. (Caferoğlu 73-74)

VII. ARAPKIRLI ALİ DAYI

1. Yeter Be Kortikoğlu Yeter!

Bir gün Kortikoğlu, köyümüzün esgi muhdarı Osmik gilin Hüsen ile beraber Arabkir'den gelirlermiş. Yolda yağmura dutulmuşlar, eyice bi ıslanmışlar. Kortikoğlu demiş ki; filânca köye enelim, Ali Dayı benim ahbabımdır. Köye gelmişler, Ali Dayı bunları karşılamış, odasına çıkarmış. Tezekleri dizmiş, kesmüğü dökmüş, yakmak için bunları üflerken sormuş: "Kortikoğlu arkadaşın kimdir"? O da "Osmik gilin Hüsendir" demiş. Ali Dayı üflerken tezek bir türlü yanmamış. Kortikoğlu "demek sen bunu tanıımıyorsun. Bu bizim köyün esgi muhdarıdır." Ali Dayı'ya! demek ele demiş; durmadan da ocağa üflermiş. Çıkan duman Ali Dayı'nın gözünü, başını, sarmış, ağzı burnu akarken Kortikoğlu tekrar "arkadaşımı eyi tanıdam. Arkadaşımın babasına Osmik Dayı, anasına da Emine" demeye galmadan; Ali Dayı "yeter be Kortikoğlu yeter be şimdi arkadaşının da anasını avradını senin de diye basmış galayı.

I. BOYACIZADE HAFIZ HALİL HOCA

1. Yaktınız Beni

Kuloğlu medresesi hocalarından hafız Mehmet Efendinin oğlu, Hacı M.Emin efendi ve Ahmet Hamdi efendinin kardeşi-
dir. Uzun seneler memlekette din eğitime hizmet etmiştir.
Hoş sohbet ve nüktedan bir zat olduğundan herkes tarafından
tanınıp sevilmiştir. Bu sebeple kendisine Demirci'nin Nas-
reddin hocası denmiştir. 2 oğlundan Faik Boyacı vefat etmiş
olup, Hüseyin Boyacı İzmir'in tanınmış iş adamlarındandır.
Hafız Halil hocanın komik fıkralarından burada sadece ikisi-
ni anlatmakla yetiniyoruz.

Halil hoca evvelce yapılan davet ve sohbetlerin birinci
misafiriydi. Eti, tatlıyı bilhassa baklavayı çok sever davet-
lerde sessizce baklava olup olmadığını tahkik eder, eti ona
göre ayarlı yerd. Baklava yoksa etle sıkıca karnını doyu-
rurdu. Hocanın bu adetini bilen muzipler sözleşerek baklava-
yı saklarlar, hocanın ısrarlarına karşı da söylemezlerdi.
Sonra baklava tepsisi sofraya konduğunda hoca "yaktınız be-
ni" diye feryad eder söylenir, etrafına nükteler atar ve ya-
kında duran turşu kabını kaparak turşunun suyunu bir anda i-
çerek baklavaya yetişir. Bu hareketi gören davetliler gülmek-
ten yerlere serilirler. (Boyacıoğulları - Alakese 211)

2. Bu Ne Rezalettir

Hocanın (Halil Hoca) son devirlerinde memlekette hoca
ve hafız pek azaldığından cenazelerin hazırlanmaları ve dua-
larını yapmak başına kalmış bulunuyordu. O zamanın mal müdü-
rü olan zatta hoşsohbet bir kimse olduğundan hocaya bir oyun

oyynamak ister. Bir vergi ihbarhamesini hocanın ismine bu işinden dolayı ağırca bir vergi yükliyerek odacısı ile kendisine gönderir, bir saate kadar daireye acele gelmesini bildirir. Bu arada memleketin hoşsohbet ileri gelenlerini de odasına davet eder maksat hocayı hem korkutmak hem yapacağı nükte ve hazırcevaplıktan eylesenektir.

Hoca telâşla elinde evrakla gelip odaya girer, öfke ile "bu ne rezalettir. Ben bu kadar ağır vergiyi nasıl öderim?" Der. Müdür ve oturanlar gayet ciddidir. Hoca ne kadar dil döktü ve nükteler savurdu ise de onları yumuşatamamış ve nihayet mal müdürüne dönerek fütursuzca "müdür bey, ben bu vergiyi hükömata vermiye razıyım. Yalnız hesapladım bana aylık 50 (elli) ve senelik 600 (altıyüz) ölü teslim etmeniz icap etmektedir." deyince bir oda dolusu insan kendilerini tutamıyarak kahkahayı basarlar, müdür de yerinde duramaz, yerlere serilirler. O akşam hocaya güzel bir ziyafet çekerler. 1300 doğumlu olan hoca 1954'de vefat etmiştir. (Boyacıoğulları - Alakese 212)

II. ÜMMÜHAN TEZZE

1. Yalan Oldu Ali'm Yalan

Ümmühan ile Ali dayı deve çobanı imişler. Bunlar dağda deve güderlerken arkadaş olup birbirleriyle sevidirler. İkiside yaşlanınca biribirlerine karşı sevgileri azalır. Develeri ayrı ayrı gütmeye başlarlar.

Bir gün Ali dayı develeri güderken iki deve yavrusunun

eksik olduğunu görür. Bunlar gitse gitse Ümmühan'ın devele-
rinin yanına gitmiştir, diye düşünür. Ümmühan'ı ünlemiş:

- Ümmühan,

O da cevap verir.

- Kimsin sen, kimsin?

- Kara maya ile, sarı mayayı gördün mü?

Ümmühan tekrar

- Kimsin sen, kimsin? diyerek cevap ister. O zaman Ali
şöyle ünler:

- Sesim den de mi bilemedin?

Karaağaç altında sevdiğin Ali'yi de mi bilemedin? der.

Ümmühan o zaman başlar bağırmağa:

- Yalan oldu Ali'm yalan... diye. (Erdilek 98-99)

III. KOCA TABAK

1. Dişin Kesmez Bok Sıçar

Koca Tabak diye bir yörük varmış. Kula'ya gelip gider-
ken, zengin ağanın birisi ile görüşürmüş. Zengin ağayı Koca
Tabak lâf ederken mars edermiş.

Bir gün ağa Kaymakama "yav demiş Kaymakam bey, bir yö-
rük var Koca Tabak isminde, fakat bu çok lafazan, beni her
zaman bozuyor bu" demiş. "Sen onu biyol çağır da demiş Kay-
makam, ben onu bir mars edivereyim sana" demiş.

Günlerin birinde Koca Tabak gelmiş gine Kula'ya. Kayma-
kamla bi sohbetde çay içerlerkene, Kaymakam demiş ki len ar-
kadaş benim bi tazım var, çok avcı, fakat bu sefer ishal ol-
du, ta elindeki çay gibi sıçıyor demiş. Onu lafın altında koy-
mak için.

"Koley o Kaymakam bey koley koley demiş yörük. Ben yayladan gelirkene bir ot getirdim, bu ot çok eyidir demiş. Köpeğin yalını gararken yalının içine katıverdın mi diğın kesmez bok sıçarmış." (Arıkan 33)

-46 K.MARAŞ

I. DEDE HÜSEYİN

1. Sen Balık Olmuşsun

Yazın sıcaklığından bunayan köylü, serinlikte toplanmış, çoğalan pire ve sivrisinekten konuşurmuş. Söz yıkanmaktan açılmış. Başını kaşıyan Kör Veli, Dede Hüseyin'in gözüne çarpmış.

"Oğlum sen ne zaman yıkandın?"

"Dede, bir zemheride, birde baharda kuzuları yıkarken, derede,"

"Oğlum sen balık olmuşsun." der. (Ocar)

2. Bizim Bir Kapımız Yok muydu?

Dede Hüseyin'in küçük oğlu hastalanmış. O zaman ilaç falan olmadığından çocuk çok çekmiş, ne ölmüş, ne de iyileşmiş.

Aileyi üzüntüye sevk eden bu olay, her yerde konuşulur olmuş.

Komşu yayladan gelen Zeynep kadın, Dede'nin karısına sorar.

"Sizin oğlan nasıl oldu, kız Ayşe?"

"Nasıl olacak Zeynep kadın, Allah iki kapıdan birisini açsın, ne diyeyim." der.

Dede Hüseyin oturduğu yerden karısına:

"Kız Ayşe, bizim bir kapımız yok mu idi?" demiş.

(Ocar)

3. Neden Olacak Pisliğinden

Yeni nişanlanan Musa, nişanlısını görmek için izin

istemiş. Ağası da izin vermiş. Dede Hüseyin'in yanında daima akan burnundan şikayetçi olurmuş. Bir gün yine Dede Hüseyin'e söyler:

"Ya benim burnum akıyor yine:"

"Dede Hüseyin, oğlum senin yiğitliğinden."

"Dede Hüseyin arkadaş, bu lâfları nişanlımın yanında da söyler misin."

Nişanlısının yanına giden Çoban Musa;

"Yahu benim burnum durmadan akıyor acaba neden?"

"Sinirlenen Dede Hüseyin, neden olacak pisliğinden" demiş. (Ocar)

4. Yok Tezze Orası Belim

Dede Hüseyin, yaylada yapılan peynirleri, atlarla Maraş'a getirmiş. Gece gündüz yol teptiği için çok yurulmuş. Lordlara peynirleri bıraktıktan sonra çarşıya inmiş. Çarşıda; artık ayağı çukurda olan bir yaşlı dürtmüş.

"Evladım, farkedemedimde burası Çukur Hamamı mı?"

Çok sinirlenen Dede Hüseyin şöyle söylenmiş.

"Yok teyze, orası belim!" demiş. (Ocar)

5. Bu İlet Başımda da

Koyunlarını otlatmak amacıyla yaylaya giden halk çadır kurmuş, çobanlarda koyunları otlata otlata beriye getirmiş.

Zavallı çoban gece gündüz dağda olduğu için ayakları yemenide pişmiş, yara olmuş. Bu nedenle Çulsuz Hasan, Dede

Hüseyin'in yanına gelmiş!

"Dede Hüseyin, benim ayaklarım ne olacak?"

"Çulsuz, iyiki yanıma geldin, benden başkası bunu bilmez."

"Neden?"

"Çünkü, beş yıldan beri bu illet başımda da." demiş.
(Ocar)

II. ÖKKEŞ EMMİ

1. Tamam Viziteni Aldın İşte

"Köylü Ökkeş Emmi, hastalanınca şehre doktora iner. Doktor Ökkeş Emmi'yi iyi bir kontrolden geçirdikten sonra. "Derin derin nefes alın, daha derinden, daha derinden" der.

Ökkeş Emmi doktorun dediğini birkaç kez tekrarladıktan sonra, Doktor:

"Tamam Ökkeş Emmi turp gibi oldunuz, vizitem 5000 liradır." der.

Ökkeş Emmi cebinden çıkardığı 5000 lirayı doktorun gözünün önünde dolaştırarak

"Bak bak iyice bak, derinden derinden bak. Tamam viziteni aldın işte" der. 5000 lirayı cebine koyar. (Saman)

2. Boğulan O mu Ben mi Bilmiyorum

Maraş'ın meşhur gırgırcılarından Mıstık, Ökkeş'e kardeşi olup olmadığını soruyor.

"Sormayın biri vardı Hüseyin" deyince

"Vah zavallı, demek öldü ha." diyorlar.

Ökkeş'de:

"Vallaha aslında o da belli değil. Hüseyin benim ikizimmiş. Öyle ki bizi asla ayırt edemezlermiş. Bebek iken ikimizi de bir legen de çimdendirirken birimizin boğulduğu söylendi. Amma hangimizin boğulduğu daha anlaşılmamış. Bazıları boğulanın o olduğunu, bazıları da ben olduğumu söylüyorlar" der. (Ergüven 73)

III. CABBAR ALİ

1. Yaya da Götürseniz Olur

Maraş'ta muzipliği ve cimriliği ile tanınan Cabbar Ali, ölmek üzereymiş. Çocukları ve akrabaları cenazesinin taksitle mi, kamyonla mı yoksa traktörle mi mezarlığa götürülmesi gerektiğini tartışıyorlarmış.

Her şeye rağmen cimrilik damarı tutan Cabbar Ali, yaktan hafifçe doğrularak alaylı bir şekilde:

"İsterseniz yayan da giderim." der. (Ergün 54)

IV. HÜRÜ KIZ

1. Ayıkken Getiremiyorum Ki

Yörük Selim Mahallesinden içkiçi Cabbar ile, ittepesinden Hürü İmamın karşısına nikaha otururlar. Cabbar çok fena halde sarhoşmuş. Ağzı leş gibi kokuyormuş. İmam gelene eğilerek bu durumla nikahı kıyamıyacağını söylüyor.

Kızcağzı hemen par tutuş oluyor ve itiraz ediyor:

"Aman kurbanın olam hoca efendi, hemencik nikahımızı

kıy. Yoksa ayıkken getiremiyorum ki" (Ergün 77).

V. MİLLİŞ NURİ

1. Bu Yaradan Ölürsen Allah'a Gücenirim

Karnından, kahpe Fransız kurşununu yiyerek bağırsakları dökülen Milliş Nuri, bir yandan yere dökülen bağırsaklarını toplar, bir yandan da babasını teselli ederek,

"Baba, baba bir canım olsun bu vatan için fedâ. Eğer ben bu yaradan ölürsen Allah'a gücenirim" der. (Saman)

VI. BERBER HÜSEYİN EMMİ

1. Kısa Kes

Berber Hüseyin çok konuşkanlığı ile tanınır. Bir gün müşterinin biri canı fena halde sikkın bir tavırla koltuğa oturuyor ve söyleniyor:

"Üçünü de kısa kes Hüseyin emmi.."

"Kusura kalma amma anlamadım dediğini?." deyince, adam:

"Yani, saçı, sakalı ve şoru.." der. (Yalçın 78)

VII. EBE HALİME

1. Yalanım Allâhım

Afşin ilçesinin Lorgun (Altinelma) köyünde, Ebe Halime garının İbrahim adında tek bir oğlu vardı. İbrahim evin tek oğlu olduğundan çok şımarık yetiştirilmişti.

Bir gün İbrahim anasını çevirir illede para diye tutturur zavallı Halime garı para yok, kurugum kalmadı derse

de elinden bir şey gelmez sonunda başlar bedduaaya

"Allah oğlum Tomofillerin altında galasın, Allah el gınamaz ayrılığı versin, sürüm sürüm sürün... vs." der ve yinede paraları verir. Bu arada hemen öbür odaya gider ve,

"Yalanım Allahım yalanım, biraz önce ben onu kandırdım mahsusuktan söyledim" demiş. Şimdi Lorşun köyünde "Yalanım Allahım" deyimi pek çok geçmektedir. (Datlı)

VIII. KIZILCIKLI HALİL AĞA

1. Gafletten Hali Değilsin Halil

Kızılçıklı Halil Ağa kağrı ile dağa oduna gidiyor. Kağrıyı bir yerde çözüp odun kesmeye başlıyor. Epeyce odun kesip yorulunca, aşağı dereye su içmeğe iniyor. "Odun bulursam keserim" diye baltayı da götürüyor.

Gezip dolanırken aşağıda bakıyor ki bir kağrı orda.

"Kelebirden hâli değilsin Halil" diyor.

Kendi kendine sevincinden çekip baltayı kağrıyı parçalıyor:

" Yukarı çıkayım da kağrıyı getireyim, yükleyeyim götürüreyim." diyor.

Akşama kadar odun kesmek zahmetinden kurtulduğu için de ökçesi büyüğüne değmiyor.

Kağrının yanına varınca bir de ne görsün kağrısı yok. Nice oldu bu kağrı diye etrafına bakınırken, bakıyor ki kağrının izini görüyor. Kağrıyı parçaladığı yere geliyor. Beli buz damına dönüyor.

"Gafletten hâli değilsin Halil" diyor. Dizine vuruyor amma ne fayda. (Özdemir)

47 MARDİN

I. ZARTAN AĞA

1. Allah Beni Affetsin 70-80 Cana Kıydım

Zartan Ağa bir gün, köylülerini köy odasında toplayıp, onların kendisinden daha çok korkarak saygı göstermeleri için zalimliklerini mübalağalı bir şekilde anlatıyormuş.

Günün birinde yine köy odasında "10 dakika içinde 40-50 kişiyi kılıçtan geçirdim" diye anlatıyormuş. Kendinden emin, gözü pek bir delikanlı inanmamış yavaşca yaklaşarak kulağına eğilmiş:

"Ağam bu anlattıklarına bazıları inanmayabilir. Yemin etki inansınlar" demiş.

Zartan Ağa:

"Ben öldürdüğüm kişileri ne kimseye gösteririm, ne de kimsenin görmesini isterim. Yeni bir katliam yaptığım zaman öldürdüğüm kişileri sayıp gelip size yemin ederim" der.

Ertesi gün bir bakraç balı alıp, köyün dışında bir yere gider, kılıcını çeker bir tarafına iyice bal sürer, bala sinekler hücum eder. Zartan Ağa kılıcın sinekli ve balı kısmını kuvvetlice düz bir yere vurur ve başlar ölü sinekleri saymaya. 60-70-80'e kadar sayar ve kılıcını temizledikten sonra köye döner. Köy odasına varınca:

"Allah beni affetsin 70-80 cana kıydım. İnanmazsanız yemin edebilirim" demiş ve en kuvvetli yemini etmiş.

Köylüler:

"Nasıl oldu" diye sorarlar:

"Kasabaya gittim. Ahabım bir bakraç bal hediye etti. Ben köy dışında dinlenirken, Zartan Ağa olduğumu bilmeyen

70-80 kişi balıma dadanmışlar. Ben de bir kılıç darbesiy-le hepsini öldürdüm." der.

O zaman köylüleri:

"Zartan Ağa'mızın en kuvvetli, en cesur kimse olduğuna inandık" derler. Ve hep bir ağızdan:

"Yaşasın Zartan Ağa" diye bağırırılar. (Olgaç)

II. KARAKUŞ AĞA

1. Göze Göz, Avcı Olmasaydın

Mardin'in Sürgüç köyünden akıllı ve bilgiç geçinen aynı zamanda nüktedan, köyün asayişinin kendisinden sorulmasını isteyen, en güç meselelerde dahi kendisine danışılan verdiği hükümler itirazsız kabul edilen Karakuş lakabı ile de tanınan birisi varmış.

Bir gün bu sözü edilen Sürgüç köyünde, köylünün birinin evine hırsız girer. Karanlıkta dolaşırken, duvarda çakılı sivri bir demir, hırsızın gözüne girer ve onu kör eder.

Gözü kör olan hırsız can acısıyla hemen Karakuőun makamına çıkar ve onu uykudan uyandırır. Meseleyi anlatır, davacı olduğunu söyler.

Karakuş hemen adamlarına emir verir, evine girilen adamın getirilmesini ister ve getirirler.

Karakuş Ağa:

"Bu adamın gözü, hırsızlık esnasında senin evinde kör olmuş, senden davacıdır. Herkes bilir ki ben çok adil bir adamım. Onun gözüne karşılık, senin de gözünü çıkaracağız"

der.

Köylü:

"Aman ağam, bu adam benim evimi soymaya gelmiş, Allah'--
ta onun cezasını vermiş" der.

Karakuş fikrinde ısrarlı:

"Hayır, benim adaletime ters düşer. Göze göz" der.

Köylü bakmış ki çare yok, gözü gidecek Karakuş Ağa'ya:

"Ben dokumacıyım, iki gözüm de bana lazım. Bizim orda
Hasan adında bir avcı var. Avlandığı zaman bir gözünü ka-
patarak hedefini vuruyor. Ona bir göz yeter, benim yerime
onun gözünü çıkarın" demiş.

Karakuş Ağa:

"Haklısın" demiş. Adamlarına emredip avcıyı çağırılmış.

Avcıya:

"Senin gözünü çıkaracağız" der.

Avcı

"Hırsız burda, soyulmak istenen burda, benim suçum
ne?" diye sorar.

Karakuş:

"Onu bunu anlamam, göze göz. Avcı olmasaydın" der.

(Olgaç)

III. ABDÜRREZZAK ÇELEBİ

1. Islak Geldin Islak Git

Mardin köylülerinden biri şehire odun getirir. Odunu
sattıktan sonra, şehiri biraz dolaşmaya çıkar. O esnada
sağnak halinde yağmur yağmaya başlar. İyice ıslanır. Bir

evin balkonunun altına sığınır. Bunu gören Abdürrezzak Çelebi'nin hanımı acıdığı için kocasına yağmur dininceye kadar içeriye alınmasını söyler ve içeriye alınır. Islak elbiseleri kurutulur. Bu arada yağmur da kesilir.

Fakat köylü gitmeye hiç niyetli değil. Evin kadını: "Belki karnı açtır, yemeğini yesin. Sonra çıkar gider" der.

Köylü halinden memnun. Gitmeye hiç yanaşmaz.

Abdürrezzak Çelebi:

"Hana mı gideceksin, otele mi? Kalk git, biz yatacağız" der.

Köylü:

"Ne hanım, ne otelim var. Şu köşecikte kıvrılır sabaha kadar yatarım" der.

Sabah olur köylü yine gitmez. Bu sefer Abdürrezzak Çelebi:

"Fe Sübhân-Allah! Ben işime gidiyorum. Sen karımla yalnız mı kalacaksın?" der.

Köylü sâkin kendini acındırarak:

"Ben de çıkayım bari" der.

Aradan 15-20 gün geçer kapı yine çalınır. "kim o?" derler. Aşağıdan köylü:

"O kuruttuğunuz adam" der.

Köylü yine içeri alınır, yer içer yatar ve gider. Bir kaç gün sonra kapı yine çalınır "kim o?" denir.

"O kuruttuğunuz adam" der. Yer, içer yatar ve gider. Bu böyle epeyi tekrarlanır.

Abdürrezzak Çelebi'nin sinirli olduğu bir sırada kapı çalınır. Abdürrezzak Çelebi çıkar ve "Kim o?" der.

Köylü yine:

"O kuruttuğunuz adam" der.

Cinleri iyice tepesine çıkan Abdürrezzak Çelebi:

"Bir dakika bekle" der. Banyoya girer kocaman bir kovayı su ile doldurur ve balkondan köylünün üzerine boşaltır. Köylü sırlı sıklam olur.

Abdürrezzak Çelebi:

"Islak geldin, ıslak git, yakamı da bırak git" der.

Bu olaydan sonra köylü oralara uğramaz olmuş. (Olgaç)

I. MEHMET AĞA

1. Ne Bostan Kaldı, Ne Tefek

Fethiye'nin en büyük akarsularından birisi, Esen Çayıdır. Esen Çayı Kumluova'da denize dökülür. Bu arada doğduğu yer olan Ören Köyü ile arasında binlerce arazi sular.

Irmak boyundaki Mehmet Ağa bir gün bostan eker. Bu tarlalar da o kadar bitektir ki, hani insan diksen bitecek misâli.

Mehmet Ağa'nın bostanları öyle gelişir, öyle gelişir ki, bir tane kavun karpuz 5 ilâ 8 kilo ağırlığında büyüklüğe ulaşır.

Bir gece şiddetli bir yağmur yağar, bu arada dolu dolu memleketi suya sele katar.

Mehmet Ağa, hem üzgün, hem öfkeli gece pencereden kafasını çıkarır havaya bakar, havanın ara sıra şimşeklediğini görür:

"A goca Rabbim, ne çakmak çakıp çakıp bakıyorsun, ne bostan kaldı, ne tefek" der. (Gözübüyük)

II. SARI MEHMET

1. Yoksa Oyunu Bozacağım

Muğla'nın Ortaklar kasabasında bir grup insan saklambaç oynamaya başlarlar. Bunlardan biraz safca olan Sarı Mehmet adında birisi, oyun esnasında yaklaşık 3 km. uzaklıktaki bir köprüünün altına saklanır ve beklemeye başlar.

Fakat uzun bir süre beklemesine rağmen, kendisini bulmaya gelen olmaz.

Bu sırada oradan geçmekte olan bir köylüye S. Mehmet

arkadaşlarına haber vermeyi söyler ve ekler;

"Beni bulacaklarsa bulsunlar. Yoksa ben oyunu bozacağım" der.

49 MUŞ

I. OKKA KEMÂL

1. Siz de Gelin Biz de Yeyip İçin

Okka Kemâl Muş'un Varto kazasının Karaköy bucağından olup, muhitinde saflığı ile tanınan birisidir.

Bir tarih gezmek için İstanbul'a giden Okka Kemâl, çok gezdiği için iyice acıkmış ve bir lokantaya girmiş. Girmiş ama lokantalarda yiyeceklerin para karşılığı olduğunu bilmediği için yiye bildiği kadar yemiş, karnını doyurmuş.

Gitmek için ayağa kalktığı sırada garson yanına yaklaşmış;

"Yediğiniz yemeklerin parasını ödemediniz, ödermisiniz" der.

Okka Kemâl, saf, saf, fakat oldukça ciddi bir şekilde:

"Ya ayıptır ayıp! Ne var sanki, siz de gelin bizde yeyip için" demiş.

2. Acaba Diğer Yemekleriniz Ne Kadar Tatlıdır.

Bir gün şehre inen Okka Kemâl lokantaya varır. Lokantadan yemek ister. Lokantacı da yemeklerin kalmadığını söyler. Okka Kemâl'de o halde bana""kalmadı" yemeği getir" der. Lokantacı tekrar kardeşim yemek kalmadı der. Okka Kemâl yine: "bana kalmadı yemeğini getir" der. Bunun üzerine lokantacı afallayarak:

"Yahû lâf anlamıyormusun? Yemek kalmadı" der. Okka Kemâl'in ısrarı üzerine çaresiz kalan lokantacı mutfağa gidip tasın içerisinde yağlı şekerli su getirir:

"Al kalmadı yemeğini! Buyurun yiyiniz" der. Adam suyu yemek gibi yer. Karnını doyurunca da bir miktar para ödedikten sonra:

"Kalmadı yemeğiniz bu kadar tatlıymış. Acaba diğer yemekleriniz ne kadar tatlıdır" diyerek oradan ayrılır.

II. ALİ EMMİ

1. İyi Bir Eşek Alırız Demediniz

Ali Emmi, Muş'un Bulanık kazasının Karaağil kasabasındandır. Geçimini bağ ve bahçe işleri ile çalışarak geçiren, fakir bir kimsedir. Çevresinde güler yüzlü ve tatlı dilli, aynı zamanda nüktedan birisi olarak tanınır.

Kalender Ali Emmi'nin bir gün eşeği ölmüş. Ali Emmi kapının önüne oturmuş hüngür hüngür ağlıyormuş. Komşularından birisi yaklaşarak:

"Ali Emmi, karın ölünce bu kadar ağlamamıştın. Eşeğin ölünce niçin bu kadar çok ağlıyorsun" demiş.

Ali Emmi:

"Karım öldüğünde hepimiz başıma toplanıp bana iyi bir kadan alacağınızı söylemişsiniz. Ama eşeğim ölünce hiç biriniz yanıma gelipte sana daha iyi bir eşek alırız denediniz" diye cevap verir.

50 NEVŞEHİR

I. HASAN DAYI

1. Ya Yak Git, Ya Kalk-Git

Aydınlanma vasıtasının çıra olduğu bir zamanlar Nar'da (Ortahisar) sevilen, sayılan sözünü kimseden sakınmayan (Hasan Dayı'ya), yine Nar'ın gevezesi olarak bilinen Kelle Yusuf misafir gelir. Yusuf Efendi geç vakte kadar oturur. Çıralar birer birer yanar biter. Fakat Yusuf Efendi'nin lâfı bir türlü bitmez. Nihayet sabrı tükenen ve en son çırayı eline alan Hasan Dayı:

"Yusuf Efendi oğlum, bir çıra kaldı, ya yak git, ya kalk git!" der.. (Cengiz)

II. KURNAZ MEHMET

1. Bir Nar'lı Ankara'da

Nar'ın (Ortahisar) en meşhur yemeklerinden biri de Ağpakla (kuru fasülye) dir. Uzaklarda dahi Nar'lılar Ağpakla ararlar, Ankara'da bir lokantaya giren bir Nar'lı (Kurnaz Mehmet) ağpakla ister. Garson müşterinin ne istediğini anlamamakla beraber,

"Pekiye efendim" der. Biraz sonra dolaşır gelir:

"İstediginizden kalmamış" der. Nar'lı hemen Ankara'da olduğunu hatırlar ve

"Kuru fasülye efendim" diyerek ağpaklasına kavuşur.
(TFA. 2696)

III. MEHMET EMMİ

1. Aleyküm Selâm Maccan'ın Zirdelisi

Maccan'lı Kambur Ali Ortahisar bağlarına kaysı yeme-

ğe gider. Bir bağa girer. Kaysıları al al görünce ağaça yaklaşmadan şu mübareklere bir selâm vereyim der...

"Selamün aleyküm Ortahisar zerdalisi" kaysıya sarılmış yeşil üzüm asmasının gölgesinde yatan bağ sahibi Mehmet Emmi doğrulur.

"Aleyküm selâm Maccan'ın zirdelisi" der. (Cengiz)

51 NİĞDE

I. SUSUZ KÖYLÜ SÜLEYMAN (SÜLEYMAN KOÇBAY)

1. Ayşe Bacı Kadar Olmadınız

(İlkokul öğretmenliğinden emekli olduktan sonra politikaya atıldı. İl Genel Meclisi üyeliği yaptı. Sonra Milletvekili aday oldu. Bir trafik kazasında vefat etti, milletvekili seçildiğini öğrenemedi.)

Susuz köylü Süleyman, Milletvekili aday iken İnli kasabasına gelir. Propaganda yapmak gayesi ile kahveye girer. Selâm verir, selâmını alan olmaz. Boş bir sandalyeye oturur çay ister, veren olmaz. Bunun üzerine çay ocağına geçer, çay bardaklarına çay doldurur yanlarına da şekerlerini kor ve kahvede oturanlara dağıtır. Birini de kendisi alır yerine oturur!

"Hemşehrilerim bugün sizin canınızın çok sıkkın olduğunı görüyorum. Hayrola, derdiniz nedir? Bakıyorum ağzınızı bıçak açmıyor." der.

Kasaba halkı:

"Senden önce bir aday geldi. (Em.Gen.Emin Alpkaya). Ben listenin birinci sırasındayım, nasıl olsa seçileceğim. Bakalım kaç oy çıkacak. Oy çıkmazsa o zaman sizden soracağım" dedi. Buna canımız sıkıldı, derler.

"Demek Ayşe Nine kadar da olamadınız, öyle mi?"

-Memiş dayı çift sürmekten gelmiş, karısı Ayşe bacıya seslenmiş, öküzlere yem ver diye. Ayşe bacı elindeki yem torbası ile ahıra girmiş, yemin kokusunu alan eşek bağlamış anırmaya. Ayşe bacı: "sen sus, yem çifti sürenin hakkı" demiş.

"Sizin çiftinizi süren, yükünüzü kaldıran, işinize koşturan benim. Ayşe bacı kadar da olamadınız öyle mi? Tüh size.." demesi üzerine herkesin yüzüne bir güleçlik gelir. (Özmel)

2. Böyle Olacağın Biriydi

Koçbay İl Genel Meclisi üyesidir. Para ile iş takip ediyor diye bir söylenti çıkınca, arkadaşlarından birisi, ikaz için yanına varır, dedikodulardan bahseder, buna karşı "ne yapalım" der.

"Ne gibi bir dedikodu?"

"Parayla iş takip ediyor" diyorlar.

"O doğru"

"Ben vatandaşa hizmet ediyorum diye ceketini, pantolonu satsam, hükümet meydanındaki heykelin önünde don gömlek dolarsan bana Niğde'liler ne der?"

"Deli işte. Böyle olacağın biriymiş" derler.

"Ben eğer Ahmet beyin, öğretmen oğlunun tayini için, uğruna düşüp Ankara'ya gidiyorsam, Ahmet beyin de benim yol masraflarımı karşılaması gerekir" der. (Özmel)

II. ULUKIŞLA'LI HACI BEĞ

1. Arpa Koluma Durdu

Gölören'de Dede Efendi, Oymalı köyünde Hacı Mehmet Ağa Ulukışla'dan Hacı Bey çok samimi olarak görüşürler. Ve sık sık bir araya gelerek eğlenirler.

Günün birinde Oymalı köyünde Hacı Mehmet Ağa'nın

misafiri olurlar. Akşam yemeğinden sonra misafirlere kahve ikram edilir. (Kahvenin içine bir miktar kavrulmuş arpa karıştırılır. Yörede Hacı Beyin kahve tiryakisi olduğu bilinir)

Hacı Bey, hiç bozuntuya vermeden kahvesini içer köylüler kendi aralarında;

"Yahu Hacı Beğ'e gayfe tiryakisi derler, amma arpallı gayfeyi içti hiç bilemedi" dirler. Yatma vakti olur yatırlar, sabahleyin kalkınca temiz hava almak için Hacı Bey dağa doğru topallıyarak yürür. Arkadaşının topalladığını görünce Dede Efendi sorar;

"Hacı Beğ, topallıyorsun," der. Hacı Beğ!

"Akşam yidiğin arpa koluma durdu da, onun için topallıyorum." der. (Gündüz 14)

III. MOLLA DERVİŞ

1. Hatip Değil Bir Kutup

Vaktiyle Niğde'nin Kemerhisar köyünün hatibi Molla Derviş bahçesinden kavak kesmeye gitmiş. "Ben bu kavağı kesince yanlız başıma kağniya nasıl yükleyebilirim." diye düşünürken öküzlerle kağniyi kavağın altına çekmek fikri gelmiş. Bu fikrini çok beğenir, kendi kendine:

"Hatip değil bir kutup" diye öğünür. Kavak kesilir, kağnının üzerine yıkılır; hem kağni gider, hem de öküzler. Bu sefer:

"Hatip değil ha bir eşek" diye yerinir. (Yazıcı)

IV. ALİ OSMAN

1. İş İnada Bindi

Ömründe hiç teravih namazı kılmamış Niğde'li bir köylü, şehirde nasılsa geç kalmış. Camii'nin önünden geçerken, ham sofulardan birisi

"Namaz vakti nereye gidiyorsun? diye seslenip devam etmiş "Sen müslüman değil misin? Haydi camiye" diyerek adamcağızı camiye sokmuş. Namaza başlanmış bir iki üç beş rekatta bakmış biteceği yok dışarda hayvanların başında bekleyen oğluna seslenmiş: "Dursun, sen eşeklere bakarak ol imamla iş inada bindi." demiş. (Yazıcı)

52 ORDU

I. TIFLI EFENDİ

1. Merd Olan Ekmeğini Taştan Çıkarır

Nüktedan ve Şair Ordu'lu Tıflı Efendi'ye sormuşlar ve demişler ki:

"Tıflı Efendi, Şihoğlu Kahraman Ağa, Dede Camii ne bir köprü inşa ediyor." "Siz bu köprüyü gördünüz mü?" Tıflı'da

"Ben köprüyü görmedim" demiş. Onlar da

"Köprü görülmeğe değer" demişler.

Tıflı Efendi kalkmış atına binmiş. Eskipazar'a varmış. Müteahhitliğini Şihoğlu Kahraman Ağa'nın yapmış olduğu köprüye bir mazar etmiş, sonra etrafında dolaşarak iyice incelemiş ve dönüp gelmiş.

Tıflı Efendiye köprüyü nasıl gördüğünü sormuşlar:

Tıflı Efendi:

"Kahramanı merd olan, ekmeğini taştan çıkarır." demiş.

"Tıflı Efendi, bunun manası ne?" diye kendisine sorulduğunda

"E. bunun manasını birkaç yıl sonra siz anlarsınız" der.

"Ne anlayacağız" diye tekrarladıklarında:

"Bu köprü geçer, siz de kahraman merd olan ekmeğini taştan çıkarır sözünü o zaman anlarsınız." (Özer 140)

2. Dışardan Güzel İçerden Bozuk

Yine Tıflı'ya bir gün sormuşlar demişler ki:

"Tıflı sen her şeyi eğri diyordun, eğri eğri görüyordun. Fakat şu minareye baksana ne kadar düzgün ne kadar güzel bir minare, ok gibi."

Tıflı demiş ki:

"Siz bu minareyi dışardan ok gibi görebilirsiniz, eğer bunun sırrına erişmek isterseniz bir de içerisine girin, bakalım bunun içerisi de dışarısı gibi, ok gibi midir?" der.

Çok yıl evvel (85, 100 yıl) işlerin, hareketlerin dışardan güzel içeriden bozuk olduğunu belirtmek istemiş.

(Özer 141)

3. Bıçak Atıyorlar Kum Çuvalı Çıkıyor

Yine bir gün Tıflı Efendiye:

"Bu tuzhanenin ne olduğu malum değil. Senin tuzhaneden hiç haberin var mı? Devletin tuzhanesi" diye sormuşlar.

Tıflı Efendi:

"Benim anladığıma göre bir iş var. Deniz kenarında mavnaların, denizden yük taşıdığı yer böyle parça parça bölündüğüne göre, bunu deniz alıp gitmedi ya. Muhakkak bu tuzhaneye geldi." der.

"Tıflı Efendi, kum tuzhaneye gelir mi?" deyince.

Tıflı Efendi,

"İsbatı güç değil ya, ısmarlayın Trabzon'dan müfettişler gelsin, kontrol etsinler" der.

Müfettişler getirtilir. Ellerinde bıçakla çuvaları kontrol ederler. Bir bıçak atıyorlar bir kum çuvalı, bir bıçak atıyorlar bir kum çuvalı, bu hal böyle devam edip gidiyor. Tıflı'nın sözüde doğrulanmış oluyor. (Özer 141)

4. Ne Hayvansın ki Tavla Bilmezsın

Hiç unutmam bir gün kendisiyle (Tıflı) hak ve yarenli-

ğinde bulunurken yanımızda bulunanlardan biri bir diğere (Gel tavla oynayalım) dedi, bilmem deyince, Tıflı Efendi bilmem diyene:

"Dama, santraç, iskanbil, bilardo şöyle dursun, hem efendi sen ne hayvansın ki halâ tavla bilmezsin." dedi.

Bu arkadaşımız hayatını vilâyet dahilinde tahrirat kâtiplikleri ve mal müdürlükleri gibi memuriyetlerde geçirmiş ve 1293'de Rus Savaşına gönüllü olarak iştirâk ederek yararlıklar göstermiştir. Bu savaşa ait manzumeler söylemiştir. 1311-1317 Ordu'da mal müdürü bulunuyordu. (Akbulut 23)

II. İBİŞ MEHMET

1. Vuracağım Seni

İbiş Mehmet çok fakir bir insanmış. Onun için devamlı olarak yağlaş yemeği yiyormuş. Günlerden bir gün Vona'da işi çıkan İbiş kasabaya inmiş. Nihayet başka bir yemek yiyeceğim diye de seviniyormuş. Hemen lokantaya koşmuş. Garson:

"Ne istiyorsunuz?"

İbiş:

"Ne olursa olsun getir."

Bir süre sonra garson elinde bir tabakla dönmüş. Tası İbiş'in önüne koymuş. İbiş bir de ne görsün tabaktaki yağlaş değil mi? Yağlaş taze olduğu için fokur fokur fokurduyormuş.

İbiş bu işe çok sinirlenmiş. Yağlaş fokurdadıkça kork-

tuğunu sanan İbiş silahını çekmiş ve:

"İster kork, ister titre, vuracam seni." diyerek basmış tetiğe. (Baş 4)

III. FATSALI İDRİS

1. Atını Vuracağım

Fatsa'dan Terme'ye eşya yüklü atıyla giden İdris, gece konaklamak için, Ünye'deki hana uğrar. Atını yerleştirdikten sonra istirahatata çekilir. Sabah erkenden yola çıkmak için kalkan İdris, atlar arasında kendi atını bulamaz.

Bunun üzerine içerdeki adamların yanına gidip tabancasını havaya ateşliyerek:

"Herkes atını alsın, ben atımı vuracağım" der. Adamlar panik içinde atlarını alarak dışarıya çıkarlar. Ortada tek başına kalan atını alarak yola koyulan İdris, adamlara dönerek,

"Haydi hoşca kalın." der. (Rumuz:Kördüğüm)

53 RİZE

I. YUSUFLARIN HÜSEYİN

1. Aklın Yoktur Neyleyim

Hemşin'in Şenköy köyünden Fadime anne abdest alırken:

"Dağlar kardur neyleyim

Gönlüm dardır neyleyim"

mısralarını söylemektedir. Bunu duyan Yusufkların Hüseyin:

"Boyun posun yerinde

Aklın yoktur neyleyim"

diyerek Fadime anneye karşılık verir. (Yıldırım 21)

II. BELENOĞLU ABDULLAH

1. Allah Razi Olsun

Hemşin'in Ülkü köyünden Belenoğlu Abdullah kırkından sonra evlenmeye karar verir. Komşularının takılmasına rağmen evlenir. Genç karısı nur topu gibi bir çocuk dünyaya getirir. Bir gün Belenoğlunu iyice sıkıştırırlar:

"Bu çocuk senden değil" diye takılırlar.

Artık dayanamayan Belenoğlu Abdullah:

"Kazanandan Allah razı olsun, gül gibi uşak" der.

(Yıldırım 21)

III. LIKOĞLU HANİFE NİNE

1. Çorbamıydı ki Doyaydım

Çaneva köyünden Likoğlu Hanife nine yüz yaşına gelir. Yetmişbeş yaşında olan kızının öldüğünü Hanife nineye haber verirler. Hanife nine hiç istifini bozmadan:

"Eee ne zamanın Fadime'siydi. Elbette eleceğidi" der. Fakat hiç ağlamaz.

Bir gün de Hanife nineye kocasının öldüğünü haber verirler. Hanife nine üzülür ve hüngür hüngür ağlamaya başlar.

"Bu kadar yıl doymadın mı? Niye ağlarsın" diye sorarlar. Hanife nine:

"Çorba mıydı ki doyaydım" der. (Yıldırım 22)

IV. PEREMİÇ MEHMET ALİ

1. Sen Müftüsün

Yolkıy köyünden Peremiç Mehmed Ali köyün camiisine hoca olmak için Pazar'daki müftüye başvurur. Müftü Mehmet Ali'den elhamı okumasını ister. Mehmet Ali Hemsin lisaniyle okumağa başlar.

Müftü

"Senin okuduğun yanlış oldu; bir de ben okuyayım, dinle" der. Müftü elhamı okur. Doğrusunun bu olduğunu söyler.

Mehmet Ali

"Eee sen müftüsün" der. (Yıldırım 22)

V. KÖROĞLU SALE DEDE

1. Elbet İslâm Olacaktı

Ülkü köyünden Köroğlu Sale Dedenin kızının dereye düşüp ölmesi üzerine aklî dengesi bozulur. Günlerden bir gün Sale Dedeye Bozhalil İslâm Dede misafir olarak gider. Beraber konuşur sohbet ederler. İslâm Dede gittikten sonra Sale Dedeye "Bu kim idi tanıdın mı" diye sorarlar.

"Tanımadım" der.

"İslâm idi" derler Sale Dede de:

"Elbet islâm olacaktı, yahudi olacak değil" diye cevap verir. (Yıldırım 22)

VI. HACININ MAHMUD

1. Kereğini İstemesin

Ülkü Köyünden Eyyûb Akın on yaşındaki oğlu Nuri Akın'ı daldızı alması için Hacının Mahmud'a gönderir. Çocuk "Dalduzi, dalduzi" diyerek yolda yürürken ayağı takılıp düşer. Düşünce daldızı şaşırarak,

"Balduzi, balduzi" demeğe başlar.

Hacının Mahmud'a

"Babam senden balduzi istedi" der.

"Oro sakın balduzi değil kereğini istemesin" diye cevap verir. (Yıldırım 23)

VII. OCİNOĞLU

1. Geldim İse Giderim

Elevit yaylasında Ocinoğlu diye tanınan bir zat Hemişin'de yapılan düğünlerden birine davetsiz olarak gider. Ev sahibi Ocinoğlu'nun bu hareketine kızar ve şu mısra ile ifade eder.

"Ocinoğlu hoş geldin

Davetsiz düğünüm"

"Geldim ise giderim

Ne mutlu bu günüm"

mısraları ile karşılık vermiştir. (Yıldırım 23)

VIII. GEVZELERDEN FERİDE HALA

1. Oruçlardan Değil, Gevzelerdenim

Hemşin'de Gevzelerden Feride Hala diş çektirmek için dişçiye gider. Üç aylar olduğu için doktor Feride Halaya:

"Oruç musun hala?" der.

"Yok oğul yok, ben Oruçlardan değil Gevzelerdenim" der.

(Yıldırım 26)

IX. HEMŞİN'Lİ REŞİT

1. Yiyenlerle Konuşmuş

Hemşin'li Mustafa ile Reşit sohbet ediyorlar. Reşit

"Mustafa baklava çok tatlıdır bilirmisin" der.

"Yok ne bileyim, sen nerden bilersen" der.

Reşit'in cevabı:

"Dayımın oğlu yiyenler ile konuşmuş." der. (Yıldırım 27)

X. KÜRDÜN HALİL

1. Too. Ne Dersin

Ali Musluoğlu Çayeli'nde polis iken kendi köyünden kürdün Halil dairesine uğramış ve Ali'nin bir çayını içmişti. Ali birgün köye dönerken nahiyede Kürdün Halil'e rast gelir. Ev için birkaç eşyayı Halil'e emanet ederek:

"Halil bunlar çok ağır götüremeyeceğim. Sen biraz göz-kulak ol ben bir çocuklara bakayım" der.

Amma Kürdün Halil vaktiyle Ali'nin bir çayını içmişti, ve kendi kafasından Ali'ye borçlu idi. Bu sebeple

"Ali bunları ben götürürüm" der. Yokuşlar çıkar, inişler iner, nihayet Ali'nin evine gelir. Ali Halil'in fazla terle-

diğini görünce

"Oro Halil çok yoruldun otur da sana bir sütlü kahve içireyim" der.

"Too. ne dersin bir çayını içdim diye bu kadar yükünü bu yokuşları çıkarmışken ter içinde kalmışım bir de senin sütlü kahveni içersem onun altından kalkmak için anam bel-lenir katiyen içmem" der ve evden hemen kaçar. (Yıldırım 27)

XI. DELİ FADULU

1. Her Şeye Kulak Asmam

Yolkıyı köyünden Deli Fadulu'ya:

"Namutlu sana ki aklun yok" derler.

Fadulu:

"Aklum yok değil ama, herşeye kulak asmam" der.

(Yıldırım 28)

XII. KURUOĞLU ALİ

1. Atları Savurduğunu Gördüm

Bozhalil Süleyman Ağa, Hemşin'in ileri gelenleri ile konuşurken Numanoğlu Hacı Efendi'nin dürbün getirdiğini ve dürbünün dağları devirdiğini dağların arkasını gösterdiğini söyler. Buna kimse inanmaz. O sırada aynı köyden Kuruoğlu Ali oraya gelir. Ali'den bu meselenin doğru olup-olmadığını öğrenmek isterler. "Evet doğru. Geçen gün Elevitteydim, aynı dürbünle baktım İspir'de Yakuze'nin oğlunun atları savurduğunu gördüm." demiş. (Yıldırım 28)

XIII. ÇÖL BEYİ EFENDİ

1. Popolu Bacada Bulmuşlar

Hemşin'de Parslı Oğlunun evinde toplanan köyün ileri gelenleri konuşurlarken Ömer Efendi bacanın çok iyi çektiğini söyler. Hemen lafa karışan Çöl Beyi Efendi,

"Bizim bacanın çekmesini görseniz şaşarsınız. Birgün çocuklardan birine bir popol almışdum. Bunlardan biri kayıp oldu. Meğer baca odada bulunan popolların birini öyle bir çekmiş ki, popolu bacada bulmuşlar" der. (Yıldırım 29)

XIV. İMAMOĞLU

1. Katır Benim Ben de Senin

Hemşin'in Akyamaç köyünden İmamoğlu Yaylaya katırla yük taşıdığı sıralarda birgün katıra kolaylık olsun diye yokuş yukarı giderken arkadan katırın yükünü kaldırır. Zorlanan ve yükü olan katır İmamoğlunun yüzünü gözünü buluşturur.

Katırları bu kadar ishal yaptıran taze mısır fidesi olduğu bilinmektedir. Fidenin yayla zamanları katırlara ve atlara verilmesi de yasaktır. İmamoğlu'nun üç tane karısı vardır. Evvela bir hile ile katıra norsuklerini kimin verdiğini öğrenmek ister. "Bu sefer katırı kim doyurmuşsa çok iyi doyurmuş, çok çabuk gidip geldim" der.

Karılarından birisi

"Kim olacak ben doyurdum. Hem de norsuk verdim" demiş.

İmamoğlu

"Katır benim ağzıma ben de senin" demiş başlamış sopaya. (Yıldırım 29)

XV. HEMŞİNLİ TEMEL

1. Bütün Hemşini Doyurabilirim

Hemşin'li Temel, karısını doğum için hastaneye getirir. Doğacak olan dokuzuncu çocuğudur. Doğumdan sonra doktor Temel'i bir kenara çeker:

"Bak Temel, fakir adamsın ve bu da dokuzuncu çocuğun. Bundan sonra karınla yatarken, bu kadar adamı doyurup doyuramayacağını düşün ve ona göre tedbir al." der. Temel de:

"Biliyor musun doktor, karıyla yattığım zaman bana öyle geliyor ki bütün Hemşin'i doyurabilirim." der. (Hocaoğlu 47-48)

XVI. RİZELİ MEHMET

1. Osman mı Buraya Gelsin, Sen mi Rize'ye Gideceksin?

Rizeli Osman rahatsızlanır. Tedavi için İstanbul'a götürülür ve tanınmış, mütehassıs bir doktora gösterirler. Hekim Osman'ı iyice bir muayene eder, gerekli tahlilleri yaptırır, reçeteyi yazar ve Osman'a dikkat edeceği hususları bir bir anlatır. Eline perhizle ilgili bir de liste verir.

Osman atlar vapura. Rize'ye döner. Aksilik bu ya, perhiz listesi kaybolur. Bu sebeple hangi yemekleri yiyeceğini, hangilerini yemiyeceğini bilemez. Ne yapsın? Hemen İstanbul'da bulunan amcası oğlu Mehmet'e bir mektup yazarak, doktoru görmesini, perhiz durumunu öğrenmesini ve acele kendisine bildirmesini ister. Mehmet, mektubu alınca zaman kaybetmeden doktorun muayenehanesine koşar.

Doktorun sıra bekleyen hastası çok, gözünü açacak zamanı yoktur. Mehmet bir müddet bekledikten sonra, doktorun dışarı çıkmasından istifade ederek yanına yaklaşır:

"Doktor bey, bizim Osman var ya, senin verdiğin listeyi kaybetmiş, neyi yesin, neyi yemesin söyler misin?"

Doktor Osman'ı nerden hatırlasın? İşi de çok.

"Popomu yesin.. popomu!" deyip yoluna devam eder.

Mehmet arkasından yetişerek sorar:

"Doktor bey, yemesine yesin, amma bu iş için Osman mı buraya gelecek, yoksam sen mi Rize'ye gideceksin?" der.
(Hocaoğlu 69-70)

XVII. OSMAN

1. Dikine Duramayırım

Osman ve Ahmet, şöyle bir tur atalım derler. Caddeye çıkarlar. Hava güzel, cadde çok kalabalık. Kalabalık arasında, birinin omuzu Osman'a değer. Osman bunu kendine yediremez. Nasıl olur da Osman gibi bir delikanlıya omuz vurulur? Üstelik Osman Karadenizli'de. Cinler başına uçuşur. Asabiyetle adama yapışır:

"Söyle bakayım, sen kim oluyorsun da bana omuz vuruyorsun?"

Adamcağız şaşırır:

- Affedersiniz, bunda bir kasıt yok, derse de Osman'a anlatamaz. Nihayet kapışırılar. Adam Osman'a bir tane oturtur. Osman boylu boyunca yere uzanır. Ahmet bakar ki Osman' da hareket yok. Bağırır:

"Osman, vursana."

Osman cevap verir:

"Vurmasına vuracağım amma, dikine duramayırım."

(Hocaoğlu 71-72)

XVIII. MÜTEAHHİT DURSUN

1. Sağlığı Yerinde Sayılırmış

Rizeli Müteahhit Dursun, inşaat işlerinden çok zengin olmuştu, ama sağlığını kaybetmişti. Çaresiz, bir doktora gitti, genel bir muayeneden geçmek istedi.

Doktor, muayenesini bitirdikten sonra şöyle dedi:

"Karnın su topluyor. Kanında da demir fazlalığı var. Adalelerin kireçleşmiş böbreklerinde de taş ve kum var." der.

Rizeli müteahhit, rahat bir nefes alır: "Desenize doktor bey, beton gibiyim!" der. (Akgün)

XIX. RİZELİ KOMSER ALİ

1. Sen Bu Hanımı Bulmak İstiyormusun?

Rizeli Kemal Bey hanımını kayıp eder. Düşünür nasıl bulabilirim. Aklına amcasının oğlu komiser Ali gelir. Onu bulur yanına varır. Hoşbeş muhabbetten sonra açar konuyu.

"Ali benim hanım kayıptır var mı! çaresi"

"Kemal var mı resmi yanında?"

"Uyda işte al burada der ve resmi verir." Ama resmi alan Ali

"Kemal gerçekten sen bu hanımı bulmak istiyormusun?" der.

XX. FİNDİKLİ'LI OSMAN

1. Ayrıldığımda Kuller Vardı Yerinde

Fındıklılı Osman Kara ile Rıza E. İstanbul'a çalışmaya giderler. Biraz çalışırlar. Osman biraz küçük olduğundan dayanamaz ve memlekete geri döner, izine ayrılır.

Bir zaman sonra Rıza'nın yanına döner. Rıza merakla durumu sorar.

Rıza, Bizim koçlar koyunlar nasıl?

Osman, Kurt kapmış

Rıza, Peki köpek neredeymiş?

Osman, Sizin atın leşini yerken zehirlenmişler.

Rıza, Ata ne olmuş?

Osman, Babanın mezar taşını getirirken çatlamış.

Rıza, Annem nasıl ya?

Osman, Oda babanın acısına dayanamamış.

Rıza, Ya peki evimiz nasıl?

Osman, Ayrıldığımda küller vardı yerinde

XXI. PAZARLI TAHİRİN BABASI

1. Bunun Sesi Yarın Çıkacak

Pazarlı Tahir Geçerle, babası gece sokaktan geçerken hırsızların dükkânın kilidini törpülediklerini görürler.

Tahir babasına merakla sorar.

"Baba bunlar ne yapıyorlar."

Babası çocuğunu düşünerek cevap verir.

"Kemençe çalıyorlar uşağım."

Çocuğu kemenceyi iyi tanıdığından baba bunun sesi na-

sıl çıkıyor der.

Babası bozuntuya hiç vermeden.

"Uşağım bunun esas sesi yarın çıkacak" der.

XXII. KUYUMCULARIN İSHAK

1. Öküzü de Sağa Bilirsin

Kuyuncuların İshak çobanlık yaptığı günlerin birinde annesine

"Ana hayvanları öyle otlattım ki öküzü de sağabilirsin" der. (Yıldırım 26)

54 SAKARYA

I. SÖĞÜTLÜ'LÜ DURSUN

1. Acelesi Ne?

Adapazarı'nın söğütlü bucağından Dursun isimli biri, trene binmiş, kondoktör gelmiş:

"Biletler, bilet" demiş.

Dursun biletini uzatmış, kondoktör başını sallamış.

"Cezalı bilet alacaksın!"

"Niçin!"

"Bu tren ekspres, senin biletin normal." der.

Dursun anlamamış:

"Ekspres ne demektir?" diye sorar:

"Hızlı giden tren demektir!"

Dursun omuz silkmiş:

"Bana ne, kim dedi ona hızlı gitsin diye, gitmeseydi, benim acelem yok!" demiş. (Kesici)

55 SAMSUN

I. AVCI HÜSNÜ

1. Bir Tavşan İçin Yalan Söylemem

Avcı Hüsnü anlatıyor;

"Geçen yıl tam dokuzyüzdoksandokuz tavşan vurdum..."

Arkadaşı sözünü kesti:

"Ya hu! şuna yaklaşık hesap bin tane vurdum desene."

demiş.

Avcı Hüsnü:

"Yok! Ben bir tavşan için yalan söylemem" der. (Toktaş)

II. ŞÜKRÜ ERENLER

1. İyilik Yapmadım ki

Murat (Akyol) la Şükrü (Erenler) bir gün kahvehanede konuşuyorlarmış. Murat Şükrü'ye:

"Bugünlerde kendine dikkat et!" demiş.

Şükrü:

"Niçin" diyerek karşılık verir.

Murat:

"Niçin olacak, senin düşmanların var" demiş.

Şükrü:

"Hayır olamaz, yok, yok! Kesinlikle yok!" der.

Murat:

"Yahû kardeşim nasıl böyle kesin konuşabiliyorsun düşmanın olmadığı hakkında?" demesi üzerine

Şükrü:

"Konuşurum ben! Çünkü, bu zamana kadar kimseye iyilik yapmadım ki!" der. (Özcan)

III. HAMSİ NİYAZİ

1. Kırk Kuruş

Samsun'un Azak'lı köyünden ticaretle, uğraşan okuma yazması olmayan bir adam vardır.

Hamsi Niyazi, ramazan ayında çarşıdan bir takım meyve ve sebze alır. Allah nasib ederse bu meyve sebzeyi ertesi gün satacaktır. O gün satamamış. Evine gelip yatar, akşam olur. İftar eder ve teraviye gider. Satışa çıkacağı meyve ve sebzenin üzerine ne kadarlık bir kar koyacağını kaçta satacağını henüz düşünmeye fırsatı olmamıştır, ve böylece teraviye giderler.

Bu adam teravi namazında bunun hesabını düşünmeye başlar tahiyata otururlar, adam ticarete daldığı için namazda tahiyata kalkılacağını unuttur.

Millet tahiyatta O halen hesap peşindedir. Bihayet kendi kendine karar vermiştir. Bu arada selâm verilir. Yanındaki adam bu tacire dokunur dokunmaz adam yüksek sesle "kırk kuruş kırk kuruş" diye bağırır. (Sekmen)

IV. CİN ALİ

1. Bu Koltuk Samsun'a Gitmez

Bir gün Çarşamba'lı Ahmet Ağa, İstanbul'dan Samsun'a gelmek için tayyare biletini almış, uçağın hareket saatinden bir hayli de önce gelerek tayyareye girip ön taraflardan bir yere oturup tayyarenin hareket saatini bekliyormuş.

Tam hareket saati gelmişti. Hosteslerden birisi Ahmet Ağa'nın yanına gelerek, yerinin yanlış olduğunu, gerilerden

bir koltuğa oturmasını söyledi.

Karadeniz'li (Çarşamba'lı) Ahmet Ağa inatla başını sallayarak:

"Kalkmayacağım" dedi,

Hostesler, hatta pilotlar bile ne dedilerse Karadeniz'li Ahmet Ağa'yı inadından vaz geçiremediler.

Bu arada tayyarede bulunan, olup-bitenleri takip eden, gevresinde de şakacılığı ile nüktedanlığı ile tanınan Samsun Lâdik'ten Cin Ali lâkâbı ile bilinen birisi, Ahmet Ağa'nın koltuğunun yanına gelerek, oradakilere:

"Siz çekilin, onu ancak ben kaldıra bilirim" dedi.

Gerçekten de eğilip, Ahmet Ağa'nın kulağına bir şeyler fısıldar, fısıldamaz kalkmakta inat eden Karadenizli'nin derhal kalkıp, arka taraftaki koltuğa oturduğu görülür.

Hostes sormaktan kendini alamaz ve Cin Ali'ye sorar:

"Ona ne dedinizde yerinden kaldırmayı başardınız?"

Cin Ali:

"Hiç, ona sadece oturmakta olduğu koltuğun Samsun'a gitmediğini söyledim, o kadar!" der. (Yazgan)

56 SIİRT

I. ŞIRNAK'LI OSMAN AĞA

1. Bunun Bir de Lo, lo, lo'su Var

Görevli gittiğim Siirt'in Şırnak kazasında Osman Ağa adında bir zatın evine misafir olarak dâvet edilmişim. Yemekten sonra söz dönüp dolaşıp kurnazlık mevzuuna gelince ben mutad üzerine Kayseri'lilerin daha açık göz olduklarını öne sürerken Osman Ağa sözlerimi yarıda kesip:

"Beğim, sana bizim Siirt'linin kurnazlığını anlata-yım da o zaman karar verin" dedi.

Ve anlatmaya başladı:

"Vaktiyle Siirt'linin biri Şeytan'la yol arkadaşlığı yaparken bir ara Şeytan bizim Siirt'liye dönerek: "Arkadaşım önümüzde daha epey yol varken ikimizin de yürüyüp yorulmasına ne lüzum var? Gel seninle bir anlaşma yapalım" der. Siirt'li: "Nasıl bir anlaşmaya varalım?" diye sorunca, Şeytan: "İkimizde yürümektense sırayla birbirimizi sırtımızda taşıyalım, hak geçmemesi içinde sırta binen bir türkü çağırsın. Türküsünü bitiren inecek, diğerini sırtına alacak, varacağımız yere kadar böylece gideriz." Bu tek-life Siirt'li olumlu cevap verip, Şeytanı sırtına alır ve şeytan, Siirt'linin sırtında en uzun türküsünü söylemeye başlar. Aradan on dakika geçer, şeytan türküsünü bitirip Siirt'liyi sırtına alır. Şeytanın sırtına binen Siirt'li meşhur Le-le-le'sine başlar. Aradan bir saat geçipte le-le-le'sinin bitmediğini gören şeytan artık dayanamaz, ter içinde kalır, öfkeyle Siirt'liye: "Bana bak hemşerim.. senin bu Le-le-le daha ne kadar sürecektir? diye sorunca Siirt'li gülerek: "Daha dur, bakalım bir de Lo-lo-lo"su var diye karşılık verir. (Fakirullahoğlu 13)

57 SİNOP

I. TOPAL NURİ (ALTINOK)

1. Yok Daha Gelmedim

Sinop ilinin Tıngıroğlu köyü'nün sevilen, sayılan nüktedan kişisi Topal Nuri bir gün uzak bir yere gitmiş ve geri gelmiş. Yolun kenarında olan evinin penceresinin önüne oturmuş, dirseğini camın kenarına koymuş yoldan geçenleri seyrediyormuş.

Yoldan geçen Kör Mehmet (Çelik), Nuri'yi görmüş:

"Oo! Nuri geldi mi?" demiş.

Nuri de:

"Yok daha gelmedim" diye cevap vermiş. (Altınok)

II. YÜKSEL DAYI (ARSLAN)

1. Getir Oradan Bir Keşkek

Sinop/Türkeli İlçesi'nin Akçebük köyünden Yüksel Dayı, bir gün sabahın erken saatlerinde evinde fazlaca bal yemiş, neticede Yüksel'i bal tutmuş (yani fazla bal yediğinden sarhoş gibi dengesini kaybetmiş) bu haliyle köy kahvesinin önüne zar zor gelebilmiş ve sandalyeye oturabilmiş.

Kahveci gelmiş:

"Yüksel Dayı ne içersin" demiş.

Yüksel Dayı, durmuş, durmuş:

"Oğlum! Getir oradan bir keşkek" demiş. (Arslan)

58 SİVAS

I. NİYAZİ DEDE

Sivas'ta nüktedanlara "nekre adam" derler. Sivas'ta nüktedan kişiler çoktur. En meşhurları şuyb ve Niyazi Dedelerdir. Her ikisi de Mevlevi ve Sivas Mevlevihanesinin emektarlarındanıdır.

Niyazi Dede yakın zamanlarda yaşamış olup, hatta onu tanıyan yaşlılarımız bile var. Niyazi Dede Sivas Valisi Reşit Akif Paşa zamanında sağ olup, onunla yakın dostluk kurmuştu. Dedesinin adı da Niyazi olan Dedenin tesbit edilebilen fıkraları :

1. Bir Daha Çıkmazsın

Sivas'ın büyük eserler bırakan eski valilerinden meşhur (Reşit Akif Paşa) Sivas'tan ayrılırken bütün halk ve memurlar geçirmek için arabasının etrafına toplanmışlar. Bu münasebetle Paşanın çok sevdiği Niyazi Dede de orada bulunuyormuş. Paşa herkesle vedalaştıktan sonra, Dede ye:

"Dedem gönülden çıkarma" demiş.

"Dede derhal: Paşa girmedi ki, çıkasın" hazır cevaplığında bulunmuş.

Zeki vali derhal, cebinden bir sarı lira çıkararak dedenin avucuna sıkıştırmış. Bundan çok memnun kalan dede:

"Hah, işte şimdi girdin, bir daha çıkmazsın" demiş.

(Aşkun 161)

2. Kim Olsa Yatar

Niyazi Dede bir gün çarşı karakolu önünde paşa ile görüşürken, kirli çarşafı bir bayan dedeyi çağırıp, konuşur. Kadın ayrıldıktan sonra dede yine paşanın yanına geldiğinde:

"Dede o kadın kimdi?" diye sorar. O da,

"Bizim küldöken, cariyenizdi" diyor.

"Dede ammada pismiş. Onun koynunda nasıl yatıyorsun."

Dede gülümsemiş ve kemalî ciddiyetle:

"Paşam güzel karyolada, sizlerin melek gibi karıları koynunda kim olsa yatar" cevabında bulunmuş. (Aşkun 162)

3. Bana Şimdilik Kapalı

Yine bir gün Niyazi Dede çarşıdan gelirken vali paşayla karşılaşmış:

"Dedem nereden böyle, çarşıdan mı?" demiş.

Dede de gayet tabii bir ifadeyle: "Çarşılar kapalı" cevabını vermiş. Paşa derhal şaşırılmış:

"Neden, niçin çarşılar açık değil" deyince, dede:

"Evet kapalı, param olsa açık olurdu, bana şimdilik kapalı" demiş. (Aşkun 162)

4. Kaçtı Düştü Helâya

Niyazi Dede bir gün Sivas'ın o zamanki zenginlerinden Hacı Şemset'in ziyaretine gitmiş. O sırada bir fukara belirmiş. Bunu gören Şemset hemen yerinden kalkmış ve helâyaya girmiş. Bu durumu gözünden kaçırmıyan dede derhal belinden kalemini çıkararak küçük bir kâğıda şunları yazmış:

"Bak şu belâyaya

Bir man içüm Hacı Şemset

Kaçtı, düştü helâyaya"

Fakir gitmiş. Hacı Şemset de gelmiş. Dede hemen bu sözleri eline uzatmış. Şemset:

"Aman dede, sakın bunu bir yerde okuma" demiş. Ve üç liraya bir yerde okumamak üzere sulh olmuşlar. Fakat dede durumu daha oradan çıkar çıkmaz ortalığı yaymış. (Aşkun 162-163)

5. Uzun Çarşıda Güreş Tutturmadım ki..

Vaktiyle Sivas'ta Derviş Niyazi Dede adında, ince niik-teleriyle meşhur bir Mevlevî Dervîşi varmış. Zamanın valisi Reşit Paşa da Bektaşî dostu bir zattır. Niyazi'ye sorar:

"Niyazi Efendi, Hacı Bektaşî Veli mi daha kuvvetlidir, yoksa Hazreti Mevlâna mı?"

Niyazi bir an irkilir. Hacı Bektaş, dese kanaatı hilâfına paşaya dalkavukluk olacak, Mevlâna dese, paşayı gücendirecek. Hemen kendini toplar:

"Bilmem Paşam, der, Uzunçayır'da güreş tutturmadım ki.."
der. (Gençosman 26)

6. Kabahat Bende

Oğluna kızdığı zaman şöyle dermiş:

"Sende kabahat yok, asıl kabahat bende; vaktiyle senin ananı almamak varmış." der. (Dumluca 16)

7. Sen de Eşek Olsan

Birgün, Hamamcıoğlu ile gezinirken, bir eşeğin kaldırılma çıktığını, yoluna oradan devam ettiğini görürler. Hamamcıoğlu şaşırır:

"Bak şu işe!." der.

Dede bir yandan eşeğe, bir yandan da dostunun ayağına bakar. Yol boyunca uzayıp giden çamur deryasını göstererek:

"Şaşacak ne var, sen de eşek olsan aynı şeyi yaparsın.." der. (Dumluca 16)

8. Ona Hiç Lüzum Yoktu Ya

Kur'an'ın tefsirini okurken sıra "Sebepsiz birşey yaratmadım. Her yarattığım şeyin bir sebep ve faydası vardır" bahsine gelir. Bu sırada yanibaşında bir kedi arsız arsız miyavlamağa başlar. Dede başını çevirip kendi kendine söylenir:

"Ya şunu yaratmada ne sebep vardı? Diyeceksin ki: Onu da fare için yarttım. Doğru. Ama o murdarı yaratmağa hiç lüzum yoktu ya.." (Dumluca 16)

9. Haracını İstiyor

Oğlu nerede rastlarsa mutlaka para istermiş. Bunun farkında olan Reşit Akif Paşa bir gün sorar:

"Dede, bu çocuk senden böyle ne istiyor?"

Dede gülerek cevap verir:

"On sene evvel anasına bir iş etmiştim; hâlâ onun haracını istiyor. (Dumluca 16)

10. Kapıya Bir Zağar Bağlamışsın

Yine bir gün Reşit Akif Paşayı ziyaret etmek ister. Gidip kapıyı çalar. Kanatlının tekini aralayan bir arap köle, önce onu tepeden tırnağa süzer, sonra da ne istediğini bile sormadan:

"Paşa evde yok."

Der ve hırsıyla kapıyı örter. Tam ayrılacağı sırada bir dostu ile karşılaşır. Olaya tanık olan dostu, hayretini

gizliyemez:

"Nasıl olur? Biraz önce eve girerken gördüm. Daha çıkmadı ki..." der.

Dede aldatıldığını anlayıp, yeniden kapıyı çalar. Arap köle aynı adamı yine karşısında görünce, bu sefer âdeta çemkirir:

"Be adam sen lâf anlamaz mısın?" Paşa evde yok dedik ya.

Var, yok, derken lâf uzayıp, başlar gürültü. Dede bir yandan bağırırken, bir yandan da elindeki değneği kapıya vurur. Şamatanın nedenini öğrenmek isteyen Paşa, başını pencereden uzatınca Dede'yi görür. Hemen aşağı inip içeri alır.

Hoş beşten sonra izzet ikramda bulunur. Yiyip içip uzun uzun sohbet ederler. Ayrılacağı zaman Paşa, Dede'ye rica eder:

"Yine beklerim, sık sık gel ha."

Dede boynunu büker:

"Gelemem ki Paşam. Engel var."

"Ne engeli?"

"Kapıya bir kara zağar bağlamışsın. Geleni kapıyor, geçeni kapıyor. Paçasının korkusundan kimse buralara yanaşmıyor ki..." der. (Dumluca 17)

11. Ben Ona Kahrettim

Elinde bir çörekle Harbiye önünden geçen Dede'nin peşine bir köpek takılır. O da hayvanın nefsi kalmasın diye ucundan bir parça koparıp verir. Köpek onu hemen yiyip tekrar peşine düşer. Yaltaklanmağa, küçüklenmeğe başlar. Dede itin

haline dayanamaz. Bir parça daha verir. Köpek onu da soluksuz yutar. Tekrar peşine takılır. Yine aynı haller, yine kuyruk sallama, küçüklenmeler. Ama artık Dede'den yüz bulamaz. Bir bekler, iki bekler, bakar ki arkası gelmiyor, bu sefer hırlamağa başlar. O da para etmeyince paçasından yapışır. Dede pabucun pahalı olduğunu anlamakta gecikmez. Elindeki çöreğin hepsini önüne atıp:

"Al, der; al. Ye de gözün doysun..."

Gel zaman, git zaman. Bir Ramazan günü, tekkede iftar vakti. Top atılmış, misafirler sofraya oturmadan önce akşam namazına durmuşlar. Dede hizmetle meşguldür. Yemekleri ısıtıp sıra sıra dizerken, bir ara gözü kapıya ilişir. Ne görsün? Harbiye'de peşine düşen köpek. Kulaklarını dikmiş, üzerine üzerine geliyor. Hiç sesini çıkarmaz. Hemen bir köşeye ilişip arkasını döner. Köpek de birer birer yemekleri kirletmeğe koyulur. Namazdakiler kaş ederler, göz ederler ya nafiye. Dede umursamaz. Nihayet selâm verip kovalarlar. Dede'ye:

"Niye bakmıyorsun?"

Diye çıkışınca, der ki:

- Ben ona kahredeli altı ay oldu. Onunla küsülüymüm artık. Vaktiyle bir parça çörek vermedim diye az kalsın paralıyacaktı. Ya bunları da vermesem, ohooo..." (Dumluca 17)

12. Namurad Eden

Sultan Murat ölmüş. Onun yerine geçen Padişahı halka ilân etmek için duvarlara şu mealde birer kâğıt yapıştırmışlar:

"Cülus-ı padişahidir, düğündür."

Dede de rastladığı yerlerdeki bütün bu yazıları silip, altına şunları yazmış:

"Muradı nâmurad eden, bugündür!"

II. ŞUAYB DEDE

1. Bir Gün Zabtiye Olacağını Bilmezdim

1869 yılında vefat etmiş olan Sivas Mevlevilerinden Şuayb Dede Hacı Ali İzzet Paşa'nın valiliği zamanında Sivas mevlevîhanesinde meydancı olmuş. Şuayb Dede, Mevlevî şeyhi, mevlevihanenin âşarını tahsil için köylere çıkınca yerine vekâlet edermiş. Yine bir gün böyle vekilliği esnasında, valinin yeğeni ziyaretine gelmiş.

"Dedem biz de bu dergâhın müritlerindemiz. Niçin buğday hakkımız verilmiyor. Ben de isterim" demiş.

"Hay hay şimdi buğday yoktur. Hem ben vekilim. Şeyh gelsinde hakkınızı alırsınız."

Cevabını vermişse de, diğeri bir türlü razı olmamış. Ben hakkımı isterim de, isterim diye tutturmuş.

Bu durum karşısında fazlaca sinirlenen dede:

"Eyvallah erenler" deyip yerinden fırlamış. Ahırdan eşeğini çıkarıp, yularından yapışarak mevlevihanenin yokuşunu çıkmağa başlamış. Dede'nin kızması çok fenadır. Çünkü Sivas'tan ayrıldı mı yedi, sekiz sene görünmez. Vali ise dedeyi çok sever, ayrılmasını istemezmiş. Bunu bilen yeğeni telaşa düşmüş. Derhal zaptiyeler imdadına ulaşmış.

"Sen merak etme efendi, biz onu çeviririz".

İki jandarma yavaşça dedenin arkasından koşarak eşeğin

yularını boğazından çıkarmışlar. Dede arkasına bakmadığı için, işin farkına varmamış. Merkebi jandarmanın biri alıp savuştuktan sonra, diğeri aynı merkep gibi yuların ucunu tutarak yokuşun başına çıkmış. Anayola çıkınca dede,

"Eyvallah erenler" deyip hemen merkebe binmek üzere geriye dönmüş. Ne görsün, merkebin yerine bir jandarma. Gülmüş.

"Senin yüksek zekân olduğunu ve her şey olacağını bildirdim. Lâkin günün birinde Hacı İzzet Paşa'ya zaptiye olacağını bilmezdim." demiş. (Aşkun 163-164)

2. Burağın Senin Olsun

Şuayb Dede her zaman camiye gidince, mutlak vaizi de dinlermiş. Bir gün vâiz kürsüden bağırarak:

"Cenabı hakkın dünyayı çok büyük halkettiğini, doğuyla, batı arasında 300 yıllık bir mesafe olduğunu" söylemiş. Dede bir türlü bunu havsalasına sığdıramamış. Ve bir hayli düşünmüş. Aradan epey zaman geçtikten sonra, yine bir gün camiye uğrayarak namazdan sonra vaizi dinlemeğe koyulmuş. Bu esnada kurbandan bahseden aynı vâiz: "tanrının kurban kesen kullarına birer burak ihsan edeceğini ve bu burağın bir ayağının maşrıkta, diğerrinin mağrıpta olacağını" söylemesi üzerine dede:

"Erenler, müsaade" diyerek, şu yolda söze başlamış:

"Geçenlerde maşrık ile mağrıbin arası 300 yıl olduğunu söyledin. Şimdi ise burağın, bir ayağının maşrıkta, diğerrinin mağrıpta olduğunu söylüyorsun. 300 yıl yürüyüp gemini, 300 yıl da yürüyüp kuskununu taktıktan sonra, 150 yıl yürü-

yüp üzengine basarak burağa bineceğim. Ben 750 yıl yürüdükten sonra, burağın senin olsun, hocam" demiş ve camiden çıkmış. (Aşkun 164-165)

3. Orada da mı Yaşadık Kardeşler

Şuayb Dede yine bir gün camide vaz dinlerken içki aleyhinde bulunan vâiz (Yarın ahirette sırâtı müstakimden geçerken ayyaşların içtikleri şişelerin boyunlarına asılıp, köprüden geçemeyeceklerini) söylemesi üzerine:

"Hocam şişeler boş mu, dolu mu olacak?" sorgusunda bulunmuş. Hoca ağır olması için: "Tabii dolu" demiş. Bundan fevkalâde mütehassis olan Dede:

"Ya hay, orada da mı, yaşadık kardeşler" demiş.

(Aşkun 165)

4. Ben Onunla Küsüm

Şuayb Dede bir gün mevlevîhanenin bahçesinde yatıyormuş. Bu esnada bir kara it gelüp cübbesinin ucuna yatmış. Dede cuma namazı yaklaştığı için yerinden doğrulmuş. Bu hareketten memnun olmıyan köpek hırlamış. Bunu gören dede:

"Yat babam yat" demiş ve geri yatmış. Nihayet köpek bir müddet sonra kalkmış gitmiş amma dede de namazdan geri kalmış. Bu hale çok canı sıkılmış ve kara ite bir daha onunla konuşmamak üzere kahretmiş.

Aradan aylar geçmiş, ramazan gelmiş. Bir gün tekke mensubeyni bahçede iftara karar vermiş. Yemekler hazırlanmış topa yakın davetliler gelmişler. Dede'ye:

"Dedem biz akşam namazına duracağız yemeklere sen nezaret

edersin" demişler. Ve top atılınca oruçlarını bozup namaza durmuşlar. Bu sırada gene Dede'nin kara it belirmiş. Hemen gelüp yemeklere girişmiş. Dede derhal ite sırtını çevirip:

"Ye babam ye" deyip katiyen müdahalede bulunmamış. Bu hali gören namazdakilerse namazlarını bozamamışlar, it de fırsatı ganimet bilip bir iki kap yemeği kirletmiş. Nihayet namaz bitmiş ve köpek koğulmuş. Dedeye:

"Niçin ite yüzünü döndün de koğmadın" demişler. Dede hemen:

"Ben ona kahrettim. Altı ay evvel beni cuma namazından geri koydu. Onun için ben onunla küsülüym" cevabını vermiş. (Aşkun 165-166)

III. HOCA BABA (HALİL ERGÜN)

1. Hiç Alış Veriş Olmuyor

Kitabın başlangıcında bana yardımcı olduğunu söylediğim Halil Ergün (1) beктаşiden geri kalmaz. Hoş sohbet ve hazır cevaptır.

Kasabada herkes sever ve şaka yapar.

Ekseri halk Hoca baba diye hitap eder. Bu Hoca babanın hanımı da 15 senedir ölmüştür. Kendisi yaşlı olup bir daha da evlenmemiştir.

Hoca baba gerek tip itibariyle, gerekse konuşmaları ve hareketleri ile memuruna ve halkına kendisini sevdirmiştir.

Birgün bir iş için Ziraat Bankasına giden Hoca baba biraz da lakayt ve unutkanlığı tutmuş olacak ki küçük su düktükten sonra pantolonun düğmelerini kapatmamış. Banka

müdürü Hocaya şaka olsun diye:

"Hoca efendi dükkânın kapısını kapatmamışsın, deyince arif olan Hoca hemen anlayıp, bir yandan pantolonu düğmelerken bir yandan da hiç düşünmeden"

"Müdür bey dükkân açık amma, işler kesat hiç alış veriş olmuyor" der. (Karaca 49)

2. Yokuşda Çok Konuşmamak

Birgün Halil Hoca ile çarşıdan evimize gelirken yanımızda bulunan oğlum İsmail'i hocadan gizli tembih edip soru sordurdum, İsmail:

- Hoca baba, dinç kalmanın sırrı nedir, deyince, yokuşta bizden çabuk yürümekte olup kendi de 75 yaşında olduğunu hesaba katarak sözü kendi üzerine alıp ve vücutça da küçük ve hafif oluşunu da nazara katarak, Hoca.

"Hafif ve küçük adamlar çok yaşıyor hattâ benim ayak-kabıllarım bile yırtılıyor, deyince, ben de:

"Hoca efendi başka nedir? deyince:

"Dünya işlerinde fazla düşünüp üzüntüye düşmiyeceksin, dedi ve ben zorlayıp tekrar:

"Hoca baba, dinç kalmak için başka nelere dikkat etmeli," deyince, belki başka birşeyler daha söyleyecekti fakat, kendisine de çok hürmet eden oğlumun yanımızda bulunması buna mani olduğu halde benim de tekrar tekrar sormam karşısında, Hoca;

"Dinç kalmanın sırlarından biri de yokuş yukarı çok konuşmamaktır," diye sözü bağladı. (Karaca 83)

3. Babanın Canına Değsin

Aşar zamanlarında, Halil hocanın amcası İbrahim ağa Divriği köylerinden birinde harman bekçisi imiş. O köyde çok sigara içen fakat az bulunduran bir Ahmet ağa varmış. Hergün gelir İbrahim ağadan sigara ister, alır ve içermiş.

Birgün İbrahim ağanın tütünü de bitmiş ve kendi kendine, şimdi Ahmet ağa gelir. Beni de tütünsüz bıraktı, diye biraz da kızar ve ona bir espiri yapmayı düşünerek kurumuş eşek terslerinden ezerek birkaç sigara sarar ve tabakasına kor. Biraz sonra hakikaten Ahmet ağa gelir ve:

"İbrahim efendi gözlerim karardı sigaran yok mu, bir sigara ver deyince" İbrahim ağa:

"Benim de kalmadı amma tabakada bir kaç sigara olacak buyur al" der. Ve sigarayı alıp yakan tiryaki Ahmet ağa bir nefes çeker. Anlamış olacak ki hiç istifini bozmadan:

"Yahu İbrahim efendi gözlerim kararmıştı hay babanın canına değsin ve yine çeker;

-Ööf yahu babanın canına değsin, ööf yahu babanın canına değsin, diye birkaç defa tekrarlayınca, İbrahim ağa da anlar ve:

"Kalk ulan şurdan defol git deyyus hergün sigaramı içtiğin halde böyle söylemiyordun da bugün niçin sık sık öyle dersin" diye iki taraf da bozgunluğa vermeden idare ederler.
(Karaca 85)

IV. PİRZOV

1. Ayılığına Ayıyım Ya...!

Günün birinde Sivas'ın ileri gelenlerinden bir grup Kangal Beyine konuk gelirler. Hazır cevaplığı ve şakacılığı ile dillere düşmüş Pirzov'u kızdırmak için aralarında söz birliği ederler. Pirzov odaya girince Vali Paşa: "Pirzov pirzov dedikleri bu mudur, ayıya benziyor" der. Hiç oralı olmaz görünen Pirzov son derece sâkin ve tatlı bir dille oturanların hepsini eliyle gösterir, Vali Paşaya döner:

"Ayıllığına ayıyım ya, yanınızda getirdiğiniz bu kadar ite bir ayı ne yapabilir, paşam" der. (Madarlı 61-62)

2. Bana Göre İyisi O İdi

Eskiden Kangal Beyinin oraya uğramadan, gecelemeden ve bazan da yolların kapandığı kış mevsiminde uzun günler konaklamadan doğu illerine geçen büyük olmazmış. Valiler, paşalar, mutassarrıflar hep burada konaklar, yollarına devam ederlermiş.

Bir gün paşanın biri Pirzov'a:

"Sen akıllı bir kişiye benziyorsun, söyle bakalım, burada şimdiye kadar gelip geçenlerden en iyisi hangisi idi?" der.

Pirzov:

"Vallahi paşam, birisi vardı doğuya vali gidiyormuş, buraya kavuşmadı "Deliktaş" ta tipiye tutulup donarak öldü. Bana göre en iyisi O idi." der. (Madarlı 61-62)

3. Karayezid'in Malıdır Gelmem..

Pirzov, Kangal Beyinin uşağıdır. Son derece zekidir. İri kıyım, herkes tarafından sayılan, sevilen birisidir.

Pirzov'un oğlu Ali Efendi Kangal'ın Karanlık Köyünde oturmakta-
tadır.

Günlerden bir gün Pirzov tulukla süt getirirken deri
yirtılır. Süt yerlere dökülür. Pirzov gelir durumu k hyaya
anlatır. Kâhya, alevi olan Pirzov'a:

"Peki tuluk yirtılınca (alevilerin saydığı Karadirek
ile alay etmiş olmak için) Karadireği  ağırmadın mı?" Der.

Pirzov: " ağırmaz olur muyum, çağırmasına çağırdım
ya, Karayezidin malıdır gelmem diye cevap verdi" der.

(Madarlı 61)

V. şUKR  EMMİ

1. Suç mu işledik Yani?

Bir gün cumhurbaşkanı Cevdet Sunay Zara'dan geçmekte-
dir. Herkes saygı duruşunda cumhurbaşkanını sel mlarken or-
talığa bir sessizlik  oker. Sessizlikten istifade eden şuk-
r  Emmi, arabasının üstüne çıkıp gücünün yettiği kadar:

"Taze leblebi, kestane kebab, fıstık i i sıcak..." di-
ye bağırır.

şukr  Emmi'ye niçin bağırdığı sorulunca:

"Ne yapayım, bağırıyorum, bağırıyorum sesimi duyan yok.
Sessizliği görünce belki cumhurbaşkanı da alır diye bağır-
dım. Suç mu işledik yani?.." der. (Acar 63-64)

2. Nerdeyse Canımdan Olacaktım

Leblebicilik yapan şukr  emmi, Zara'ya yakın köyler-
den birinde birkaç dönüm nohut ekmiştir. Fakat köylülerin
tarladan nohut yolmaları şukr  emmi'ye epeyce zarar açmak-
tadır. Yapmayın yazıktır dese de hiç kimse aldırmaz. Bunun

üzerine yatağını, yorganını alıp tarlanın ortasına serer. Gece gündüz tarladan hiç ayrılmaz. Bir gece o yatarken köyün delikanlıları gelip, yorganına uzun bir ip bağlarlar. Yorganı yavaş yavaş çekmeye başlarlar. Gecenin soğukunda üşüyen Şükrü Emmi, uyku arasında gayri ihtiyarı yorganı çeker. Çok geçmeden yine üşüdüğünü hissedip tekrar çeker. Bu arada uykusu da dağılır. Dikkat ettiğinde yorganın üstünden yavaş yavaş kaydığını görür. Çekerse de yorganın kayması yavaş yavaş hızlanır. Nihayet gecenin karanlığında yorgan tarlanın derinliğine doğru gitmeye başlar. Şükrü Emmi bu durumu biraz seyreder. Bakar ki, yorgan gidiyor. Ardından koşmaya başlar. Gençler bu defa yorganı biraz daha hızlı çekerler. Yorganı kovalamakta olan Şükrü Emmi aniden ırkılır.

"Her halben mâkirlendim" deyip geriye döner ve hızla koşmaya başlar. Gece yarısı yarı soyunmuş olarak evine döner. Karısı hayret eder:

"Ne oldu sana" deyince, Şükrü Emmi öfkeyle, tarlası da tumpu da, pası da, nohudu da hepsi başınıza parçalansın, nerdeyse canımdan olacaktım" der. (Acar 64)

VI. BÖLÜ DAYI

1. Dabak Gibi İki Onluğumu Tanırım

Yeşilyurt (köyü/hisar/Sivas) köyünden Bolu Dayı, biraz saftır.. Komşusuna, yirmi kuruş (iki onluk) borç verir.. Komşusu da, bu borcunu, günün birinde geri vermek ister.. Bozuk parası yoktur. Yirmi beş kuruş verir. "Üstü kalsın" der.. Bolu Dayı, tek yirmi beşliği, iki onluktan az sanır:

"Yooo!. Ben onu bunu bilmem!.. Dabak gibi iki onluğ-

mu tanırım!." der de, başka birşey demez.." (R.Garip Dost)

2. Radyonun Dili

Yeşilyurt Köyünden Bolu Dayı, çok saftır.. Saf olduğu kadar da espirisi bol bir insandır. Oğlu, bir radyo getirir.. "Akşam haberlerini dinlerler.. "İnkarada bazı olaylar olmuştur. Radyonun haberi.."

Bolu Dayı, haberlerden sonra kalkar, komşuya gider:

"Yahu!. Bizim radyo, Ankara'yı çok kötü söylüyor.. sizinki de öyle mi?" der.(R.Garip Dost)

VII. MUHARREM DAYI

1. Tahmini Kantar

Ankara'da tanıdığım, Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Yahyalar köyünden Muharrem Dayı vardır.

Muharrem dayı yaşlıca ve beктаşı mizaçlı olup okur yazarlığı da yoktur. İş olsun diye kendisine bir meşgale bulmuş. İnsan tartan küçük bir kantar alıp ana caddeler üzerinde, gelip geçenlerden tartılmak isteyenleri 25 kuruş karşılığı tartıyor.

Bir gün kendisine sordum:

"Muharrem dayı, senin okur yazarlığın yok, rakamdan da anlamıyorsun, bu işi nasıl yaparsın? dediğimde, Muharrem Dayı:

"Beyim, bir ekmek parası çıkartıyoruz, okur yazar olanlar kilolarına kendileri bakıyor, olmayanlar da bana soruyor, ben de vücutlarına göre tahmini birşey söylüyorum. Kimisi (beş kilo artmışım, kimisi on kilo zayıflamışım di-

ye kâh üzülüp kâh sevinerek gidiyor" dedi. (Karaca 126)

VIII. HASAN ÇINAR

1. Çalmasıınlar Diye

Olay Sivas İli Divriği ilçesinin Gürpınar köyünde geçer.

Halen Tarsus'ta oturmakta olan Gürpınar'lı Hasan Çınar küçüktür. Amcası Hacı Ağanın yardımı ile evlerinin yanından geçen dere kenarına bir kaç tane söğüt dikerler. Akşam olur. Hacı Ağa evde oturmaktadır. Yeğeni Hasan sabahleyin diktikleri söğütler kucagında içeri girer. Hacı Ağa hayret ve biraz da kızarak:

"O ne Hasan! Niçin söktün bu dikmeleri?.." der.

Hasan Çınar gayet tabii olarak:

"Amca ne yapayım, gece dikmelerimi götüren olursa!.. Ben onları büyüünceye kadar akşamları eve getirir, sabahları yine dikerim, yerleri nasıl olsa hazır oldu.." der.
(Akbaba Sayı 30)

IX. KÜLHAŞZADE RAHMİ

1. Bir Müşirin Yerine Sanki Mülâzım Geldi

Sivas'ın meşhur şairlerinden Külhaş zade Rahmi, Reşit Âkif paşa ayrıldıktan sonra, yerine gelen valiyi görerek şu meşhur beytini söylüyor:

Halef olmakla Reşit Âkif'e Hâzım geldi,

Bir müşirin yerine sanki mülâzım geldi. (Aşkun 169)

X. TUFAN BEY

1. Günde Beş Defa Rahatsız Etmiyorum

Tufan bey, bir bayram günü sabah erkenden kalkıp câmiye bayram namazı kılmaya gider. Namaz bittikten sonra, eller açılıp dua edilirken Tufan Bey mırıldanarak, şöyle bir dilekte bulunur:

"Ya Râb, ben herkes gibi seni günde beş defa rahatsız etmiyorum; günahımı affet" der. (Acar 63)

XI. KEL NEDİM

1. Bugün Vermen Gerekir

(Kel Nedim lakabı ile tanınan aynı zamanda nüktedan birisi olan) Nedim Amcadan biri gelip üç günlüğüne borç para ister. O da: "peki vereyim" der. Bundan sonra üç gün evden dışarı çıkmaz. Üç gün sonra para isteyen adamı çarşıda görür. Adam:

"Efendi hani para verecektin" deyince

"Sen benden üç gün için istemedin mi, o zaman alsaydın bugün vermen gerekir." (Acar 63)

XII. TAŞKAFİ MEHMET AĞA

1. Adı Taşkafa Kalır

Mehmet Ağa'nın gençliğinde, çiftliklerine bir Koyulhisarlı gelmiş ceviz satıyormuş. Mehmet Ağa da biraz ceviz alır. Çevrede hep beraber ceviz yerken, cevizi Mehmet'in cevizi dişleriyle kırdığını görünce:

"Nasıl kırıyorsun dişlerine yazık değil mi?" der. Mehmet: "Kafamla da kırarım" deyince, cevizci güler: Derken iş geniş bir bahis konusu olur.

Cevizcinin çok güzel bir kızı varmış. Mehmet'in de genç

bir çift mandası varmış. Bahse cevizci kızını, Mehmet de mandalarını koyar. Bahse göre Mehmet bir teneke cevizi kafasında kıracaktır. Etrafa şahitler ve seyirciler toplanır. Mehmet cevizleri kafasında kırmaya başlar. Yedi saat sonra bitirir. Kafasında bir şişme veya kanama olmadan kalkar. Böylece kızı almaya hak kazanır. Fakat bundan sonra adı "Taşkafa" kalır. (Acar 64)

XIII. DELİ NÜZHET (ŞAİR NÜZHET)

1. Belki Buna da Bir Kulp Takan Bulunur

Adı "Deli" ye çıkarılan şair (Nüzhet) Sivas'a giderken uğradığı bir kahvehanede, kahveci, kulpu kırık bir fincanla kendisine kahve getirdi. Nüzhet gülerek;

"Bunu, İstanbul'a götür." dedi.

Kahveci:

"İstanbul'a götürüp ne olacak?"

Diye sorunca şair şu cevabı verdi!

"Orada her şeye kulp takarlar. Belki buna da bir kulp takan bulunur." (Pakalın)

XIV. PERİGİL'İN MUSTAFA

1. Görünce Hemen Tanırsın

Divriği'de demir yolu yapılıırken, sağdan soldan bir sürü işçi gelmiş. Bunların içinde iyisi de vardı, kötüsü de. Hangisinin iyi, hangisinin kötü olduğu alnında yazılı değil ya. Periğilin Mustafa hem saf, hem de temiz bir ihtiyardı. Herkesi de kendisi gibi doğru bilirdi. Bir gün inşaat işçi-

lerinden orta yaşlı bir yabancı türlü diller dökerek, Mustafa'dan ödünç para istedi. O da haline acıyıp verdi. Adam bir daha ne yanına uğradı, ne de borcunu ödedi. Nice sonra duydu ki, kimseye görünmeden bırakıp Sivas'a kaçmış.

Mustafa paraya mı acısın, dolandırıldığına mı? Parası neyse ama aldatılması aklından çıkmadı. Bu şekilde düşünüp dururken komşularından Ahmet, yanına geldi.

"Dayı, yarın Sivas'a gidiyorum bir emrin var mı?" dedi.

Mustafa başından geçeni anlatıp, adamı bulmasını, parasını almasını söyledi. Ahmet adını sanını, kimin nesi olduğunu sorunca:

"Canım, adını sanına ne hacet, dünyada onun gibi bir deyyus daha yok ki, milyonca insanın içinde de olsa, görünce hemen tanırırsın.." (Abuşoğlu 51)

XV. ÖDEKLIĞLU İBRAHİM AĞA

1. İşte En İyisi O İdi

Kaymakamlardan birisi ihtiyar Ödeklioğlu İbrahim Ağa'ya lâtife yollu sormuş:

"Ağa Divriği'ye gelen kaymakamların içinde en çok beğendiğin hangisi idi?"

İbrahim Ağa bıyık altından şöyle bir gülmüş, sonra ciddileşerek:

"Beyefendi, en iyisini mi soruyorsun, dur söyleyeyim, Divriği'ye tayin edilip gelirken, yolda bir başka yere tayin emrini alıp da Sincan'dan geri dönen var, işte en iyi-

si o idi..." demiş. (Abuşoğlu 50)

XVI. DELİ DERVİŞ

1. Ceddım Onu Süründüre

Zara'nın, Zogar köyünden olup ömrünün çoğunu Divriği'de geçiren ve Deli Derviş lâkabı ile anılan beктаşi babası birgün bir köye gitmiş. Gezerken bir eve girer bakar ki evde hiç kimse yok, sadece ocak başında dört beş yaşlarında sakat ve hasta bir çocuk oturur.

Çocuğa kaale almayan derviş bir kabahat işler, bunu işiten çocuk dervişe hitaben:

"Çüüüşt..." der.

Dervişin buna canı sıkılarak çıkıp gider ve başka bir eve misafir olur.

Dervişin geldiğini duyan köylüler başına toplanır ve bu arada herkes kendisine ve hastasına dua okumakta iken bir de bakar ki kendisine "çüüüşt" diye hitabeden çocuğu kucaklamış getirirler.

"Derviş baba, bu çocuk dört yaşını geçti hâlâ yürümez hastadır. Bir dua et de Allah buna iyilik versin" deyince, Çocuğu tanıyan derviş:

"Ceddım onu süründüre süründüre inşallah," demiş.

(Karaca 73)

XVII. HALİL AĞA

1. Eşekten İnemiyorum, Ayakta Duramıyorum

Divriğinin Eliski köyünden beктаşi mizaçlı bir Halil ağa vardı.

Halil Ağa birgün merkebine binip işlerini görmek için ilçeye gider, merkebinin hana bağlar ve alışverişini bitirince meyhaneye girip kafayı tütüledikten sonra, hana gelir ve merkebinin çekip binerek köyüne gitmek ister ve merkebe binerken, sarhoşluk bu ya ters biner ve bir daha da inip binmeye aklı kesmeyince, köyün yolunu bilen merkep çekip gider. Mahalle arasından geçerken Halil Ağanın gözüne, tanıdığı bir beктаşi dedesi ilişir ve Halil Ağa hürmette kusur etmemek için dedeye hitaben:

"İmanım eşekten inemiyorum, ayakta duramıyorum, işte niyazın" diyerek, eşeğin kuyruk başına eğilerek bir kaç defa öper. (Karaca 133)

XVIII. HİMMET AĞA

1. Biri Gidip Geliyor İkisi Sürünüyor

Bizim köyde, okur-yazarlığı olmayan fakat, ömrünün bir kısmını, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde geçirmiş bir Himmet Ağa vardır. Kadınlar dahil köyde büyük-küçük herkese (Efendi) diye seslenir. Bu nedenle onu, halk (Efendi) diye seslenir. Bu nedenle onu, halk (Efendi) diye çağırır.

Himmet Ağa bir gün, bankadan para almak için, köylülerle birlikte kazaya gelir; ancak, kazada, köylülerini ararken, sokak da bir bekçiye rastlar, hemen:

"Polis efendi, ben, köyden geldim. Bankadan para alacaktık. Ancak köylülerimi yitirdim. Bankayı da bulamıyorum" deyince, kendisine (Polis efendi) denilen bekçi, bir iyice kasılır.

"Yahu sen hiç dünya görmedin mi? Sonra, bu yaşa değin kazaya gelmedin mi hiç?" diye kafa tutar ve devam eder:

"Gel seni bankaya götüreyim. Bankanın kapısına değin götürür, işte merdivenler, işte banka. Çık yukarı," der.

Himmet Ağa yine yalvarım bekçiye:

"Polis efendi, ben korkuyorum, sen birlik de gel, beni köylülerime teslim et," deyince, bekçi dayanamaz, çıkar yukarı onunla, Himmet Ağayı köylülerine teslim eder, döner.

Aradan bir kaç ay geçer. Himmet ağa yine şehire gelir. Gezerken aynı bekçi Himmet ağayı yine görür ve tanır, yanına çağırır.

"Gel bakalım Himmet Ağa. Nasılsın, iyimisin, gene niye geldin? Himmet ağa:

"Vallahi iyiyim polis efendi, elinden öperim."

Bekçi:

"Çoluk çocuk nasıllar? Kaç çocuğun var?" deyince, yalnızca bir kız çocuğu olup o da evli ve çoluk-çocuk sahibi olan ve başkaça çocuğu olmayan Himmet Ağa, kendisini bida-yetden saf ve aptal zanneden bekçiye dönerek, yine ellerini önüne bağlayarak kıyam eder ve:

"Polis efendi, Allah ömürler versin, sağ olun. Üç çocuğum var, biri gidip geliyor, ikisi de sürünüyor, ellerinden öperler, deyince, bekçi:

"El öpen sağ olsun Himmet ağa der."

Aradan yıllar geçti, Himmet ağanın hanımı öldü, kendisi de yaşlandı epeyce. Himmet Ağa, yine çoluk çocuğunu soran ahbabına:

"Beyim, çocuklar sizlere ömür. hepsi öldüler" diye yakınır.

(Karaca 31-33)

59 TEKİRDAĞ

I. MURAT AĞA

1. Karabaş'ın Neyi Oluyorsunuz?

Murat Ağa, Malkara-Ballı Kasabasının zenginlerindenmiş. Çiftçilik yapar, koyun beslermiş. Murat Ağa aynı zamanda muhitinde eli ve dili açık yani yeri geldiği zaman taşı gedğine koymayı seven birisiymiş.

Bir gün Murat Ağa'nın koyunlarına kurt girmiş. Bunun da Karabaş adlı bir köpeği varmış. Sürüye giren kurtlara hiç koyun vermeden hepsini kurtarmış. Bu Murat Ağa'nın hoşuna gitmiş. Ona bir kuzu ayırmış. Bu kuzudan çoğala çoğala bir sürü meydana gelmiş. Fakat Karabaş ölmüş. Karabaş ölünce bu sürü kimin olacak diye Malkara Kadısına danışmaya gitmişler. Kadı bir çok şeyler söyleyerek, sözü uzatırsa da sonunda:

"Bu sürü kadı efendiye kalır" der.

Bu durum karşısında Murat Ağa durmuş, düşünmüş:

"İyi ama kadı efendi siz Karabaşın neyi oluyorsunuzki?" demiş.

II. ÖMER DAYI

1. Al Da Git Oğlum

Hayrabolu/Dambağlar Kasabasında Hindi Recep adında köyün yerlilerinden birisi varmış. Geçimini koyun, sığır ve at besliyerek sağlıyormuş. Bir yıl Trakya'da kış çok uzun sürdüğü için mart ayında Hindi Recep'in samanı bitmiş. Ne yapsın ki, kış ortasında samanı nereden bulsun. Adamcağız çalmaya karar vermiş. Samanı bol olan Ömer Dayı'nın samanlığından her gece bir çuval saman çalıyormuş. Ve çalarken de:

"Mart ayı dert ayı, bir çuval saman ver Ömer Dayı, yoksa öldüreceğiz tayı" diyormuş. Hindi Recep yine:

"Mart ayı dert ayı yoksa öldüreceğiz tayı" demiş.

Ömer Dayı da hırsız olduğunu nereden bilsin, saman istiyor sanmış.

"Al da git oğlum" demiş.

60 TOKAT

I. KÖSE EMMİ

1. Ben Orada Kışlayacak Değilim

Artova'nın Örteren köyünden Köse Emmi giderken bir kadına rastlıyor:

"Köse Emmi ağzına aldın bu iki tüyü nere gidiyorsun?" der.

Köse de diyor ki:

"Çatın arasına yuva yapmaya gidiyorum" diyor.

Karıda diyor ki,

"Ora yuva yapacak yer değil; Ağzını sel götürür, burununu yel götürür" diyor.

Köse Emmi diyor ki:

"Ben orada kışlayacak değilim. Bir kazuğum var iki yumurtam var, çalkarım geçer giderim" diyor. (Caferoğlu 156)

II. EBÛBEKİR KÂNİ EFENDİ

1. Kırk Yıllık Kâni Olur mu Yâni?

1711'lerde Tokat'da doğan Kâni daha çok lâtife ve mizahda tanınmıştır.

Birgün Kâni dolaşırken bir Rum kızına âşık olur. Sonra da bu kızla evlenmek ister.

Kız:

"Benim bir müslüman ile evlenmeme imkân yoktur. Böyle bir şey olursa, babam ve kardeşlerim beni öldürürler. Ama, senin çekinecek bir kimsen yok. Sen benim dinimi kabul et, evlenelim." der.

Adamcağız düşünür, taşınır, bakar ki çıkacak yol yok, çaresiz teklifi kabul eder. Kiliseye giderler. Bazı mera-

simden sonra, adamı beyaz bir örtü içine koyup uçlarından tutarak:

"Eski Kâni oldu Yâni. Eski Kâni, oldu Yâni. Eski Kâni., oldu Yâni..." diye kırk defa sallarlar. Sonra da indirip:

"Vaftiz tamam oldu. Artık Yâni oldun, gidebilirsin." derler.

Adamcağız şaşkın bir halde kiliseden çıkıp evine döner. Birkaç gün sonra da kızla evlenir.

Birgün bunun canı tavuk ister. Semiz bir tavuk alarak evine gelir. Karısına:

"Haydi hanım, şu tavuğu bir kızart ta, ağız tadıyla yiyelim." der. Kadın cevap verir:

"Evet ama, bugün perhiz ayına girdik, et yemeyiz."

"Ya ne yeriz?"

"Sebze filân gibi hafif şeyler."

"Öyle ise şu tavuğu sebze haline sokuverelim."

"Ne gibi?"

"Tut bakalım şu sofraya örtüsünün ucunu, tavuğu da içine koy.." deyip tavuğu bezin içine koyduktan sonra, bir ucunu da kendisi tutarak:

"Eski tavuk budu, oldu semizotu. Eski tavuk budu oldu semizotu." diye sallanmağa başlar. Karısı sorar:

"Bunu böyle sallamakla ne çıkacak"

"Ne çıkacak, tavuk sebze olacak."

"Canım böyle sallamakla, hiç tavuk sebze olur mu?"

"Peki ama, kırk yıllık Kâni, kırk defa sallamakla Yâni oluverdi de, yumruk kadar tavuk ne diye sebze olmuyor?" der. (Baleri 253)

III. MEHMET ALİ

1. Bin Kere Maşallah

Osman Ağa'nın oğlu, Mehmet Ali, dağa doğru motoru ile hızla çıkıyormuş. Domuz Deresinin üst kısmına doğru davranınca; Mehmet Ali gaza biraz daha basmış. Bu arada vagon ırmağı geçerken arkadan kurtulup, ırmak kenarında kalıyor. M. Ali'nin haberi yoktur. Vagonsuz motor, yokuşa doğru öylesine hızlı gidiyormuş ki; hız arttıkça M.Ali'nin ağız kulaklarına varıyor, gaza biraz daha basıyormuş.

M.Ali motorun çekişini görünce neşesinden şapkayı havaya fırlatarak:

"Hay bin kere maşallah! Ne kuvvet varmış ya hu?.." diyor.

Düze çıkınca bakıyor ki; vagon yok, durumu anlıyor. Üzgün üzgün vagonu aramaya gidiyor. Irmak kenarına varınca vagonu görüyor. Fakat kendi vagonunu tanımıyor. Evden adam getirip baktırıyor. Sonunda Hacı Osman ailesi vagonun kendilerine ait olduğuna karar veriyorlar. (Ulu 296)

IV. HACI OSMAN ÇAVUŞ (SALTIK)

1. Dul Olduğunu Bilmiyordum

Kasabadan Hacı Osman Saltık bir gün Tokat'a gidiyor. Belediye otobüsüne biniyor. Az sonra yanına uzun saçlı bıyiksiz bir erkek oturuyor.

Osman Çavuş:

"Ecük ileri var kızım!" demiş. Genç delikanlı kızgınlıkla karşılık verir:

"Ben kızımıym be?" Osman Çavuş, bıyık altından gülerek:

"Affedersin! Ben senin dul olduğunu bilmiyordum! der.
Genç bozularak Osman Çavuş'un yanından kalkıp gider. (Ulu 296)

V. İSMAİL YURDAKUL

1. Koca İbilayı da Bilmiyor

İsmail Yurdakul askere gitmiş. Bunu güreşe soymuşlar.
Bir adam çıkmış. Adamı vurmuş altına almış. Komutan
"Yeter oğlum! bırak adamı! ezip öldüreceksin." demiş.
İsmail:

"Hele hele şuna bakın şuna! Bu adamı sen mi altıma ver-
din de; sen kaldırıyorsun?" demiş. Komutan'ın; İsmail'in bo-
dura bodur konuşması hoşuna gitmiş. Sormuş:

"Oğlum sen nerelisin?"

"Tiyerülüyüm!"

"Tiyeri de neresi? Şehir mi, köy mü, yoksa kaza mı?"

İsmail bu defa iyice kızmış:

"Hele şuna bak! Köyü bilmiyor bilmiyor, kocaa İbilayı
da bilmiyor yahu!.. diyor. (Ulu 314-315)

VI. GACAROĞLU

1. Misafirin Böylesi

Köyümüzde Gacaroğlu denen birisi vardı. Bu adam eski-
den iki gözlü bir evde oturur misafiri çok sever, herkese
hürmet ikram eder imiş. Yeni evlendikten sonra evine sık
sık misafir gelmeye başlamış. Bir gün Teknecük'den bir ta-
ne birde köyden misafir geliyor. Epey sohbetden sonra ye-
nip içilir. Kul gombesi yapılır, yatsılık yenir. Derken
vakit epeyce ilerler. Sudan havadan derken yatma vakti ge-
lir çatar. Teknecük'den gelen misafir çoktan yatmıştır. Fa-

kat köyün içinden gelen adam bir türlü kalkmaz.

Ev sahibi:

"Eee Yusuf Ağa.. bir sözün, bir isteğin var mı?"

"Yook?"

"Bizim evin durumunu biliyor musun?"

"He biliyorum!"

Yusuf Ağa biraz daha yerleşir.. Atışa yanaşır.. Bacaklarını uzatır.. Gacaroğlu, sinirli sinirli boynunu büker.. Kızgın kızgın karıya seslenir:

"Kız karı, bu adama söz möz mü verdin yoksa?"

"O ne biçim laf öyle herif?"

Gacaroğlu, Yusuf Ağa'ya tekrar sorar.

"Evin mi yıkıldı?"

"Yo!.."

"Bir dargınluk, bir kırgınlık mı oldu?"

"Yok!.."

"Karın ile mi döğüştün?"

"Yok!.."

Yusuf Ağa biraz daha rahatlamak için genleşmiş esnemiş.. Gacaroğ'lun cinneri tepesine çıkmış.. Adamın evi yetmiş metre ötede.. Kalkıp gitmez.. rahat durmaz.. saat olmuş gecenin üçü dördü.. kızgınlığını belli etmeden:

"Yusuf Ağa.."

"Hı!.."

"Biz yatacağız!"

"Ne yapayım yatacaksanız! Kalkın yatın!"

Yatılacak sade bir oda vardır. Orda da oturuyorlar. Teknecük'den gelen adam da öbür adaya yatmış. Gacaroğlunun

tepesi atıyor;

"Yusuf Ağa, epey geç oldu. Kalk artık! Yusuf Ağa, hiç aldırış etmez.

"İyi konuşuyorsun Gacaroğlu iyi! Devam et seni dinliyorum! deyince; Gacaroğlunun kanı burnundan çıkar. Ayağa kalkar, Yusuf Ağa'nın burnundan tuttuğu gibi dışarı atar. Yusuf Ağa yine de içeri girmeye çalışır.. Bu sefer Gacaroğlu eline öğendireyi alır: Yusuf Ağa'ya başlar vurmaya.. Yusuf Ağa, bağıra bağıra sokakları inletirken; konşulardan biri bartuya çıkıp, Gacaroğluna sorarlar:

"Ne bağırtıyon adamı, Gacaroğlu, ne bağırdıyon?.."

"Bağ rtmıyom, misafir yolcu ediyorum, misafir yolcu ediyorum!"

"Bu nasıl misafir yolcu etmek Gacaroğlu?" Gacaroğlu vurmaya devam ederek:

"Böyle misafire az bile! az bile! az bile!" diye adamı sokaklarda bir zaman dolandırıyor.

VII. KAFİLE BAŞI MEHMED

1. Geçemedim

Almus'ta Hamzaoğlu diye biri varmış. Kağrı arabaları, Hamzaoğlu'nun evinin önünden geçerken, özellikle havanın güzel olduğu günlerde saatlerce beklemek zorunda kalırlarmış. Adamın biri buna dayanamamış. Bir değil iki değil. Bir gün kafile başına kızarak sormuş:

"Do.. Mehmet.. Dur bakayım hele. İki de bir niye bekliyorsun? Ne zaman sorsak cevap vermezsin. Niye bekliyorsun lâ.. niye?"

"Vallahi, Hamzaoğlu'nun kapıda bir yılan var. Sorma gitsin. Fokur fokur ettikçe, öküzler hopur hopur hopluyor. Niye yılan söyleyeyim, çok korkuyorum. Her defasında o yılan ne zaman ölür, leşini eve çekerler ben de o zaman öküzler ho! derim."

"Lan, o Hamzaoğlu'nun nargilesinin çubuğu!. yahu!"

"Yalan söylüyorsun.. Öğtem (öyle) nargile çubuğu olur mu? Olsa da ne çıkar. Ben korkmasam öküzler korkuyor. Geçemiyoruz!" (Ulu 125)

VIII. BATALOĞUN OSMAN

1. Bir, O da Rahat Durmaktır

Elpit köyünde çok eskiden Batalon Osman diye bir bilge varmış. Bir gün yabancı bir diyardan Bataloğan ününü duyan biri bunu sınamak için köye gelmiş. Amma ikisi de birbirlerini sınıyorlar.

Gelen adam Bataloğa:

"Yahu Bataloğ! Senin ünün her tarafı sarmış. Sana bir soru sorayım da bil bakalım?"

Bataloğ:

"Hele bir iyi sorda!" Adam:

"İslâmın şartı kaç?" Bataloğ cevap vermiş

"Bir, o da irahat durmaktır," der.

"Nasıl olur Bataloğ, biz onu beşbiliriz?" Adam şaşırıp köyden ayrılır gider. Gider amma, bu durumu her tarafa da yayar. Bataloğun cahil olduğunu söyler. Bir gün, müftünün olduğu bir toplantıda, Bataloğ'un bu cevabını sorarlar.

Müftü: "Doğru" der. "Elbet de birdir. Hem de rahat durmaktır. Rahat durmayan bir adam. İslâm'ın hangi şartını yerine getirir?" (Ulu 229-230)

61 TRABZON

I. TONYA'LI MUHAMMED

1. Sonra Korkti Derler

Tonya'lı Muhammed'in yiğitliği dillere destan olmuştu. Adı türkülerde söyleniyordu.

Tonya'lı Muhammed birgün hastalanır. Son anlarını yaşadığı belli, ecel kapıda. Hocayı çağırırlar. Hoca Kur'an okur, Muhammed'e tövbe ettirmek ister.

"Allah de," Muhammed der.

Muhammed:

"Demem!"

"Etme Muhammed, Allah de."

"Demiyirum!"

"Muhammed gidiyorsun, etme, Allah de."

"Demem... Sonra Muhammed korkti derler.. der ve son nefesini verir. (Hocaoğlu 77)

2. Ramazan'a Sayacağım

Tonya'lı Muhammed'in ineği hastalanmıştı. Başladı Allah'a yalvarmağa:

"Allahum, ha bu ineğimi eyi edersen üç gün oruç tutacağım sa'a."

İnek iyileşir ve Muhammed üç gün oruç tutar. Fakat, dördüncü günün sabahı kalkınca bir de bakar ki ineği ölmüş. Hemen basar yemini:

"Uy Allahım, beni kandırdın. Üç dalak şart olsun, bu üç günlük orucu saymazsan bu seneki ramazana!.." der. (Hocaoğlu 116)

II. CEMAL CERRAHOĞLU

1. Hastalığımı Nereden Bilecek

Karadenizli Merhum Cemal Cerrahoğlu geniş muhiti olan, sevilen, sayılan biri idi. Bir gün hastalandı. Arkadaşı onu doktora götürdü.

Cerrahoğlu, rahatsızlığını gayet geniş olarak anlattı.. Sözü bitirince Doktor:

"Nerelisiniz?" diye sormasın mı?

Buna içerliyen Cerrahoğlu, ayağa fırladı ve arkadaşına dönerek tok sesi ile bağırdı:

"Kalk gidelim!.. Bir saat konuştum. Habu Doktor elân nereli olduğu mu anlayamadı da hastalığı mı nereden bilecek." (Hocaoğlu 19)

III. TONYA'LI CEMİL

1. Erkekseniz, Teker Teker Gelin!

Tonya'ya otomobil yolu yokken Tonyalı Cemil bir teneke hamsi alır. Vurur tenekeyi sırtına koyulur yola, yürü babam yürü. Nihayet yorulur. Bir müddet dinlenmek için yol kenarına oturur. Yeteri kadar dinlendikten sonra, tenekeyi yüklenir; yola çıkmak ister. Aksi tesadüf buya, teneke devrilir. Yer meyilli olduğu için, hamsiler başlar aşağıya doğru akmaya.

Tonya'lı bakar ki gözleri kanlı, bir sürü hamsi kendisine doğru akın akın geliyor. Hemen tabancasını sıyrarak heyecanla bağıırır:

"Erkekseniz, teker teker gelin!" (Hocaoğlu 47)

IV. ARAP MUSA

1. Bulamadım Ağam

Köyümüz Madara'da büyük babamın Musa adında arap (kara) bir uşağı varmış.

Büyük babam Kara Ömer, yatsıdan sonra eve dönünce dış avluya, hayvanların kaldığı yere uğrar. Büyük baş, küçük baş hayvanların arasında mandaları göremez. Musa'ya seslenir, sorar. Gelmediklerini öğrenince:

"Git bir daha ara" der.

Gecenin karanlığında Musa kırlara koşar arayıp tarar eli boş geriye döner ve büyük babama aynen şunları söyler:

"Gece kara, manda kara, Musa kara, bulamadım ağam." der. (Hocaoğlu 65)

V. TONYA'LI HUBALOĞLU

1. Ben Yüküm Yük

Vakıkebir Pazarına gelen Tonya'lı Hubaoğlu, işini bitirdikten sonra dönmek ister. Vasıta ararken bir kamyon bulur. Şoföre yaklaşır:

"Beni Tonya'ya kadar götürürürmüsün?"

"Hayır. Ben yük alırım, yolcu almam. Görüyorsun, kamyon karpuz yüklü."

"Etme kardaşım beni al, karpuzların üzerine otururum."

İsrara dayanamayan şoför:

"Seni yük diye alırım," der.

Hubaloğlu kabul eder. Tartarlar, kilosuna göre parasını öder, karpuzların üzerine çıkar, oturur.

Kamyon hareket eder. Bir süre gittikten sonra karşılaştıkları dönemeci iyi alamayan şoför kamyonu hendeğe kaydırır.

Hubaloğlu kenara çekilir, parçalanan karpuzların göbeklerinden yemeğe başlar.

Şoför ve yardımcısı kamyonu çıkarmak için çalışmaya koyulur. Saatler geçer, çıkaramazlar. Şoför Hubaloğluna seslenir:

"Görmüyormusun çektiğimizi, insan değilmişin. Gel biraz yardım etsene." der.

"Etmem. Biliyorsun ben insan değilim, yüküm yük." der.
(Hocaoğlu 78)

VI. TONYA'LI AHMET ŞENER

1. Eşkiya Olmayanınız Var mı?

Sayın Ahmet Şener ilk aday olduğu devrede, kendi kazası olan Tonya'ya gider. Hazırlanan kürsüye çıkar. İlk konuşmasına başlar.

"Hemşehrilerim, ben de adayım görüyorsunuz. Fırsat verirseniz size hizmet edeceğim. Benim için hırsız diyemezler, dalavereci diyemezler. Deseler, deseler biraz eşkiyadır" derler.

"Derler amma sorarım size, eşkiya olmayanınız var mı?"
Kalabalık birlikte cevap verir:

"Öyledir... öyledir." (Hocaoğlu 146)

VII. ECZACI YUSUF (BİLGESU)

1. Uyuz İlacı

İzmit'e yerleşen Karadeniz'li Eczacı Yusuf Bilgesu'ya köyden lahana yemeği getirirler. Eczacı lâhanayı ısıtmak için sobanın üzerine kor.

Lâhana kaynamak üzere iken, ağır ceza reisi içeri girer.

Sobanın üzerinde ısınan nesneyi göstererek:

"Bu nedir?" diye sorar.

Yusuf Bey:

"Uyuz ilacı" der.

"Hâkim de:"

"Belli belli, kokusu hoş değil," der.

Hâkim ayrıldıktan sonra orda bulunan İsmail Şener eczacıya:

"Neden uyuz ilâcı dedin, bu lâhana değil mi?" der.

Eczacı Yusuf Bey:

"Dedim, çünkü adam lâhana yemesini bilmiyorsa bu yenir mi diye alay edecek. Yok eğer biliyorsa yemek isteyecek, o zaman da bana kalmayacak," der. (Hocaoğlu 160-161)

VIII. MUSTA AMCA (YILMAZ)

1. Dinamit Atılacak

Yaklaşan Ramazan sebebiyle, köy odasına toplanan Ge-yikli (Şalpazarı-Trabzon) halkı oruç için sahura nasıl uyanacaklarını tartışıyorlardı: "Boş teneke çalalım", "ezan okuyalım", "Selâ verelim", "davul çalalım", "bekçi uyardırsın", "silah atalım" gibi tekliflerde bulundular.

Sakin bir şekilde arkadaşlarını dinleyen Mustafa Amca (Yılmaz) söz aldı:

"Dinamit atılacak." (Rumuz:Karamanoğlu)

IX. HAMAMİZÂDE

1. Sorduğun Adam Birden Sonra Düşmüş

Hamsinin sevgili dostu olan Hamamızâde bir gün hep onu düşünerek giderken, bir lokantanın önünde tatlı bir koku duyar: Hamsi kokusu; sevincinden gözleri yaşarır:

"Oy gidi mübarek, kaçan kokunu duydum, elbette kendini de göreceğim" diye lokantaya atılır. Hiç listeye bakmadan garson Hamparson'a emir verir:

"Getir bana bir hamsi çorbası, bir hamsi tavası, bir hamsi kayganası, bir hamsi kızartması, bir hamsi haşlaması, bir hamsi ızgarası, bir hamsi çitlaması, bir hamsi piyazı, bir hamsi kuşu, bir hamsi salamurası, bir hamsi pidesi, getir bana bir hamsi suyu" der.

Garson:

"Başüstüne efendim ama cenabınız envâi çeşidini buyruyorsunuz, hamsiniz kızarıncaya kadar emriniz olursa size kıyak bir şehriye çorbası getireyim" deyince

Hamamızâde:

"Ne vakit hamsi vardır, sen bana ondan haber ver: nesi olursa getir. Çorba suyunun içine incecik şehriye koyacağına at ona ikiitane iri hamsi de olsun sana bir güzel hamsi çorbası.

Şimdi söyle aşçı başına da çok tutmasın ateşte onları.

Trabzon'dan çıkalı yemedim bir yağlı hamsi" der.

Garson:

"Başüstüne" deyip gider.

Biraz sonra bir tepsi kızarmış hamsi getirip masanın üstüne koyar ve bir ara gözü masaya ilişince Hamâmizade'nin tepsiye eğilerek balıklara bir şeyler söylediğini, sonra da kulağı ile onlardan bir şey dinlediğini görünce şaşırır:

"Vay beyzâdem, balıklarla ne konuşuyorsunuz?" der. "Ha elbette konuşuyorum ya. Sen ne zannettin ki biz bir tava-
nın balıklarıyız. Onlar benim dilimden anlar, ben onların dillerinden" der.

"Ula ha kıyak iş balık dediğin laftan anlar mı?" beni kendi halime de yiyeyim yemeğimi. Bırak biraz da ben konuşayım da yerüm, konuşuyorsam sana ne oluyor? Tabiyetime ne karışıyorsun. Kaçan bir şey satıyorsun, yiyorsun da onu çeşidi nedir, dili nedir, hali nedir, tabiyeti nedir. (Yani ki), hamsi konuşuyor mu, konuşmuyor mu? Daha bir şeyden haberin yok."

"Ey vah! vermeyeyim sana, pişmiş kelle gibi ne sırtarıp duruyorsun, gideyim o kelleye üçbuçuk!"

"Ula kaçan hamsi çok adamlardan doğru konuşmaydı da ben büyük adada çamlıklara gittik, tura çıktık, dile geldik diye kimlerle sen konuşuyorsun ula. Ben hangi usaklar ile konuşuyordum ha benim divanımda..."

"Peki beyzâdem, anlıyorum amma zatınız onlar ile ne laf ettiniz ki:"

"Ne laf edeceğim onlar ile, onlara dedim ki: ula balıklar, sizin için çıkardığım kitaba razı iseniz bana doğ-

rusunu deyin. Siz ki cemi cümle denizleri bilirsiniz. Ha bu Haziran'ın birinci günü değil, ikinci gün değil, de üçüncü günü değil, dördüncü günü büyük babamın oğlunun kardaşının anasının torunu yokmu ha işte, onun süt kız kardaşının kocasının teyzesinin oğlu Temel Reis'in dayısının evinde hizmetcilik eden Fatma kadının kocası Memiş Kaptan denize düşüp kayıp olmuştu onu gördünüz mü?"

"Oy bir yaşayasın beyzâdem, Ya onlar cenabınıza ne cevap ettiler ki"

"Ne diyecekler bana; dediler bana ki biz denizden çıkalı bir ay oldu. Sorduğun adam bizden sonra düşmüş olacak. O sebepten görmedik onu. Sakın kalmayasın kusurumuza."

(Caferoğlu 133-134)

X. SÜRME'NE'Lİ HAŞİM

1. Ona Rasim Derlerse Bana da Sürmene'li Haşim Derler Sürmene'den Ahmet'le Haşim isminde iki arkadaş İstanbul'a gezmeye gidiyorlar. Bunlar hayatlarında hiç sinemaya gitmemişler. Sinema önündeki kuyruğa girerek birer bilet alıp içeri girmişler. Her ikisinin üzerinde de tabancaları varmış. Bir kovboy filmi oynuyormuş.

Kovboy'lar karşıdan atlarına binmiş silah ata ata geliyorlarmış. Bu durumu seyreden Haşim.

"Ula Ahmet geliyorlar"

"Gelsinler bize ne"

"Ula görmiyor musun? Bize doğru silah atıyorlar. Bizi vuracaklar. Ha sipere yat. Ben ateş edeceğim" demesiyle perdeye ateş etmesi bir oluyor. Tabi filim kesiliyor. Işıklar

yanıyor. Bu arada sinemadaki polis elinde tabancalı Ahmet'le Haşim'i yakalıyor. Karakola götürüyor, ifadelerini almaya başlıyor.

"Niçin sükûneti ihlâl ettiniz?"

"Abi eşkiyalar geliyordular"

"Gelsinler sana ne?"

"Bize doğru silah atıyorlar, bizi vuracaklardı. Ben onlardan atik davrandım, onlar bizi vurmadan ben onları vura-
oaktım ateş ettim. Sen de bizi yakaladın"

Polis her ne kadar filmi sinemayı anlatırsa da; Bakar-
ki bunlara izah etmek mümkün değil. Onların anlayacağı tarz-
da,

"Ulan ona resim derler, resim" diyor.

Hâşim filimde gördüğü kovboyun birinin Rasim isminde
birisi olduğunu sanarak:

"Bana baksana âbi; ona Rasim derler se (böbürlenerek)
bana da Sürmene'li Haşim derler." diyor. Polis bu safları
salıveriyor. (Öztürk 51)

62 TUNCELİ

I. KEL DEDE

1. Senin Değerin Getirdiğin Armağan Kadarmış

Tunceli'nin Hozat ilçesinin bir köyünde yaşamış, "Kel Dede" diye anılan bir kimsenin, yıllar önce, anlatmış olduğu fıkralardan birini, "Süleyman Çetin" isimli kişinin ağzından dinledik.

Kel Dede'nin arkadaşı Mehmet Ağa hastalanır. Kel Dede'de hastayı ziyarete giderken kese kağıdına eşek gübresi doldurup gider.

"Selâmünaleyküm Mehmet Ağa, geçmiş olsun" diyerek getirdiği armağanını Mehmet Ağa'nın yastığının kenarına bırakır. Birkaç saat durduktan sonra kalkıp gider, Kel Dede gider gitmez, Mehmet Ağa elini kese kağıdına sunar. Açar bakarki eşek gübresi olduğu için çok merak eder. Hastalığından kurtulduktan sonra Kel Dede'ye gelir:

"Kel Dede, sende hiç utanma yok mu? Sen onu getirirken hiç utanmadın mı?" der.

"Niye utanayım Mehmet Ağa? İyi bir insan olsaydın iyi bir armağan getirirdim."

"İyi kötü mühüm değil, insanın bir değeri, şerefi vardır."

"Demekki senin değerini getirdiğin armağan kadarmış" der. (Çetin)

2. Tırnaktan Girdi Kulaktan Çıktı

Kel Dede'nin yanına iki avcı gelir. Kel Dede'yi kandırmak isterler.

Avcının birisi,

"Kel Dede bugün bir geyik vurdum. Görseydin benim avcılığımaya hayran kalırdın."

"Nasıl vurdun? Kurşun nerden girip neresinden çıktı?"

Avcı bocalamaya başlar:

"Tırnağından girdi, kulağından çıktı. Geyik çarpına çarpına öldü."

"Senin attığın mermi güdümlü mermimi idi tırnaktan girsin kulaktan çıksın."

"Avcıyız dedikya, denk getirdik kulağıyla tırnağından vurduk"

"Yalan olurdu ya bu kadar olacağını bilmezdim."

"Kel Dede inanki doğru söylüyorsunuz"

"Madem beceremeyeceğin yalanı söyleme. Söyleyeceksen de şöyle söyle de birşeye benzesin. Ayağıyla kulağını kaşıyormuş. Tüfeği atınca tırnaktan girdi, kulaktan çıktı" dersin o zaman olur. (Çetin)

3. Bir Daha Lâzım Olan Olur

Kel Dede hastalanır, doktora gider. Doktor idrar muayenesi yapmak ister. Kel Dede'nin eline bir kavanoz verir.

"Amca içerisine biraz idrarından koy getir."

"Nerede koyup geleceğim?"

"Kenefte"

Diyerek yüznumarayı gösterir. Köyde de yüznumaraya hela dendiği için Kel Dede hiçbir şey anlamaz. Neyse kenefe girer kavanozu ağzına kadar doldurur, iyice sıkışmış ol-

duğu için. Doktora getirip uzatır.

"Bu ne amca? Ödünç yağ verir gibi ne yaptın?" der.

"Doktor bey bak sana lazım olmuş, benden aldın. Bir daha lazım olan olursa belki alacak kimseyi bulamaz o zaman isteyene verirsin."

"Kime lâzım olacakta konuşuyorsun?"

"Bak sana lazım olmuş ben verdim. Bir daha lâzım olan olur." der. (Çetin)

4. İstirahat Verirsin Diye Yapıyorum

Kel Dede uzakta olan tarlasına oğlunu gece gündüz dinlene dinlene nadas yapması için gönderir. Oğluda çabuk nadası bitireyim diye hiç öküzleri dinlendirmez. Kel Dede oğlunun nadas edişine kızar. Her gün öğleyin gidip, demir aşınmış burnatayım diye köye getirir. Üç, dört saat sonra geri götürür. Oğlu demir her geldikçe bakar, bumatmadan geri getirdiğini anlar.

Baba demir aşınmış bumatayım diye götürüyorsun bumatmadanda geri getiriyorsun" Niye böyle yapıyorsun?

"Cansızın aşındığını öğrenip, canlının yorulduğunda da istirahat versin diye yapıyorum" diye cevap verir.

(çetin)

63 URFA

I. HASAN AĞA

1. O Bizden Dangalak

Olasıya iri yapılı heybetli bir adam olan Hasan Ağa, Urfa'dan (Gazani köyünden) iş icabı İstanbul'a gelir. Dönüşte Haydarpaşa'dan bilet alırken telaşla arkasından gelen (duran) adamın ayağına basar. Delikanlı duyduğu acı ile öfkelenip;

"Dangalak!" der.

Hasan Ağa, delikanlının üzerine yürüyünce, onun heybetinden korkan delikanlı, işi kapatmak için!

"Aman ağam, bu söz kötü bir söz değildir. Burada sizin gibi iri yarı erkek yapılı kimselere denir" der.

Hasan Ağa buna memnun olup:

"Hahhoo.. bizde hepsi böyle, bizim köyde bir babası var. O bizden dangalak görmelisin!" der. (Seçme)

II. MEHMET AĞA

1. Sattığınız Maldan Bir Sendeki Kalmış

Urfa'nın bir köyü olan (Gazani) den saf, fakat nüktedan birisi olan (Mehmet Ağa) İstanbul'a ilk kez gitmişti. Kendi halinde geziyordu. Yolu Beyoğlu'na düşünce vitrinleri seyretmeye başladı. Bir mağazanın kapısında duran tezgahtar dalga geçmek istedi. Urfa'lıyla:

"Hayrola Ağa, ne yapıyorsun?"

"Hiç, bu dükkanda ne satılır. Onu merak ettim de"

Tezgahtar alayla cevap verdi.

"Burada eşek kafası satılır"

"Maşaallah işleriniz yolunda anlaşılır"

"Nereden anladın?"

"Baksana, sattığınız maldan bir sendeki kalmış!" der. (Seçme)

64 UŞAK

I. KABAKÇI'NIN MEHMET EFENDİ

1. Sen Onu Halâ Uyuyan Gafil Kullara Söyle

Bir yankı: Kabakçı'nın Mehmet Efendi, Yarânbaşı Hüseyin Efendi, Deve'nin Ahmet Efendi, Kalem'in Osman Efendi, Eyüp'lerin Lütfi Efendi, bir yerde toplanmış, içmişler, eğlenmişler, neşeleri bütün gece devam etmiş. Eğlenti yerinden çıkmışlar, evlerine gitmek üzere yola revân olmuşlar.

Vakit, seher vaktidir. Sabah, uç vermiş, tan yerinde ağartılar belirmişdir. Etraftaki kümeslerden, tâze sabah belirtilerinin müjdeli havasına karışarak keyifli keyifli ötüşen horoz sesleri gelmektedir. Derin neşe içinde yürüyen yâren, bir minareden şu nidâyı duymuşlar.

"Esselât-ü Hayrûn minenneeevm.."

Çok nüktedân ve zeki kişilikte olan Kabakçı'nın Mehmet Efendi, minareye doğru yüzünü çevirmiş ve şöyle haykırmış:

"Sen onu halâ uyuyan gafil kullara söyle! Biz daha gözümüzü kırpmadık..." (Tümer 296)

II. YARANBAŞI HÜSEYİN EFENDİ

1. Devaaam!

Yine bu zevattan birkaçı bir eğlenti evinde uzun saatler kalmışlar. Hepsi de keyifli, neşelidir. Evlerine gitmek üzere eğlenti yerinden çıkmışlar. Çarşı içine girince Eski Hamam önüne geldiklerini görmüşler. Bu görüş onlara hamama girip yıkanma arzusu vermiş. Girmişler, yıkanmışlar ve hamandan çıkmışlar.

Dışarıya çıkınca görmüşler ki sabaha kavuşması yaklaşan tatlı bir yaz mevsimi seheri içindeler. Gökyüzü çağala

bâdemi yeşilliğinde tüylü ve kadifemsidir, ferah verici, iç açıcıdır. Manzaranın letâfeti ve vaktin serin havası; hamamda yanan yüreklerinde buzlu bir şurup tesiri yapmış, derin derin nefes alıp ciğerlerini yıkamışlardır.

Bu sırada kulaklarına Ulu Camiin Müezzini Hafız Mehmet Efendi'nin sesi gelmiş:

"Hayy-e Alessalâh..."

Hemen hepsi de zaten mü'min kişilerdir. Bu ses onların yüreklerinde ezana uyma arzusu uyandırmış. (Abdestimiz üzerimizde, haydin, sabah namâzını kılalım ve evlerimize ondan sonra dağılalım" demişler, camie girmişler.

Camiin mehâbeti ruhlarını sarmış ve akşamdan beri yaşadıkları günahlı keyiften sıyrılmışlar, sevinerek, istekle namaza durmuşlar.

İmam, Perdahcızâde Ahmet Efendi'dir. O da istekli bir günündedir. Namaza (Tâhâ) sûresini koşarak başlamıştır. Ses güzel, mânâ yüksek ve cami havası çok kutsaldır. Yâran, İmam Efendi'yi derin bir istiğrak hâli içinde dinlemektedir.

Fakat bir yerde Hoca'nın okumayı kesip rükûa varacağını sezinlemişler. İçlerinden Yâranbaşı Hüseyin Efendi, okuyuştaki lâhûti incizaptan ayrılmaya kıyamayan bir hassasiyetle ve ruhundan gelen anî bir istekle İmam Efendi'ye şöyle bağırmış:

"Devaaaam!" (Tümer 296-297)

65 VAN

I. MOLLA ÇERKEŞ

1. Sen de Bana Söyle

Molla Çerkeş'in beş oğlu vardı. Evde ekmeğ yok un değirmende bekliyordu.

Molla Çerkeş büyük oğluna.

"Haydi oğlum Sıddık, ahırdan merkebi al git, değirmenden unumuzu getir."

Sıddık:

"Ben getirmem Said getirsin!"

Said:

"Abdullah getirsin!"

Abdullah:

"Mehmet getirsin!"

Mehmet:

"Abdurrahman getirsin!"

Abdurrahman en küçüğü olduğu için:

"Baba ben kime söyleyeyim." dedi.

Molla Çerkeş:

"Haydi oğlum sen de bana söyle" diye cevap verdi.

(Artıran 10)

2. Kurtların Ağzını Bağla

Sürüden ayrılan koyunları kurt yememesi için Molla Çerkeş'e akşam üzeri bir koyun sürüsü sahibi gelir.

"Hoca efendi, sürüden iki koyunumuz noksan döndü, kurtların ağzını bağlaman için bir dua yazarmısın?" der.

Molla Çerkeş o sırada karısıyla kavga halinde bulduğundan.

"Ya hû, ben evdeki kadının ağzını bağlayamıyorum. Sen

bana dağdaki kurtların ağzını bağla" diyorsun. (Artıran 10)

3. Kabahatı Çocuk Yaptı İse!..

Molla Çerkeş (Babam) Bitlis'ten Van'ın Ercis kazasına göç ettikten sonra bir gün "Hele gideyim. Bitlis'teki akrabalarımı bir ziyaret edeyim" der ve gider. Yakın akrabalarından birinin evini bulur. Yaz günü olduğundan çocukluk çocuk damda bir işle meşkuldürler. Molla Çerkeş, merdivenden yukarı çıkmaya başlar. Merdivenin son basamağına ayağını basacağı sırada damda bulunan bir akraba çocuğu büyük bir sevinçle:

"Amcam geldi amcam geldi!.." diyerek Molla Çerkeş'in boynuna atılır. Dengesini kaybeden Molla Çerkeş çocukla birlikte damdan aşağı yuvarlanır. Hısım, akraba ve komşular koşuşurlar.

"Geçmiş olsun, inşallah bir şeyin yok." derler. Molla Çerkeş çocuğu kucağından kenara bırakır ve eliyle şalvardaki ıslaklığı göstererek onlara cevap verir.

"Eğer bu kabahati çocuk yaptı ise çok şükür birgeyim yok." (Artıran)

66 YOZĞAT

I. NEYZEN SALİH DEDE (DELİ SALİH)

1. Nazar Boncuğu Değil, Katır Boncuğu Oldu

Abdülhamit tophanedeki (Kadirihâne Tekkesi) ni mükemmel surette tamir ettirmişti. Resmi küşâdı birçok meşayih ve dervişan huzuriyle icra olundu. Gece (mukâbele) esnasında (Kubbe Tekkesi) dervişleriyle (Merkez Efendi Tekkesi) müntesipleri, semahanede kavga ettiler. Kavga yatıştıktan ve mukabele bittikten sonra hadiseyi tevile çalışmak isteyenlerden biri:

"Efendim; şu hareket (nazar boncuğu) oldu!" demiş. Orada bulunan Salih Dede ise:

"Nazar boncuğu değil, (katır boncuğu) oldu!" cevabını vermişti. (Olgun 988)

2. Pastırma Şeyhi'nin Oğlu musun?

Kayseri Mevlevihanesi Şeyhi Süleyman Ataullah Efendinin mahdumu ve şimdi Üsküdar'daki Selimağa kütüphanesinin müdürü, Bay Ahmet Remzî'nin ortanca biraderi Şemseddin Efendi merhum, tahsilini ikmal etmek üzere İstanbul'a gelmiş, Sultanahmet civarındaki Ağakapısı medresesine girmişti.

Bir gün Yenikapı Mevlevihanesine giden Şemseddin Efendi, tekkede Salih Dedeyi görmüş. İkisi de birbirini tanımadığı halde Salih dede karşısındakinin telâffuzundan Kayserili olduğunu almış ve:

"Sen, pastırma şeyhinin oğlu musun" diye sormuş, Şemseddin Efendi de dedenin bu patavatsızlığından intikal ederek:

"Deli Salih te sen misin?" mukabelesinde bulunmuş. (Olgun 987)

3. Ne Yapsan Deli Diye Hoş Görülür

Sonradan (Yozgat Mevlevihanesi) ne şeyh olup orada vefat eden bu Salih dede, mevleviler arasında (deli Salih) diye şöhret almış, buna da kendisinin:

"Bana (deli Salih) deyin" diye dervişlere yirmişer para (niyaz) yani hediye dağıtması sebep olmuştu. Delilikle ıstihara neden heves ettiğini soran birine de:

"İş bir defa adını deliliğe çıkarıncaya kadardır. Ondan sonra ne yapsan deli diye hoş görülür!" izahında bulunmuştu. (Olgun 986)

4. Sen Sağken Satmam

(Yenikapı Mevlevihanesi) şeyhi (Celâleddin Efendi) merhum, Ankara sôfundan yapılmış güzel ve kıymetli bir cübbesini Salih dedeye hediye etmiş ve:

"Derviş Salih; bunu götürüp satma, bir yere giderken temiz temiz giy." Diye tenbih eylemişti. Salih Dede, şöhretinin verdiği salâhiyete güvenerek:

"Efendi merak etme. Sen sağken satmam. Vefatından sonra onun el kadar parçasını dervişlerine bir mecdiye mukabilinde veririm!" deyince şeyh merhum gayri ihtiyarı olarak gülmüştü. (Olgun 987)

5. Cevap Aleyhime Oldu Ama İyi Oldu

Yenikapı Mevlevihanesinde (mukabele) icra edildiği perşembe günlerinden birinde Salih Dedenin (hücre) sine (Doktor Arifi Bey) de (ki sonra sıhhiye müdür-i umûmisi olan Arifi Paşadır) gelmişti. Salih Dede, bu zalim doktor oldu-

ğunu öğrenince gidip önüne diz çöktü:

"Ben hastayım, haydi bakalım tedavi et." teklifinde bulundu. Doktor, neresinden şikâyeti olduğunu sordu. Dede:

"Ben söyledikten sonra senin doktorluğun kaç para eder? Onu sen bulamalısın!" dedi.

Bunun üzerine doktor:

"Dede efendi; hastalığını söylemeyenleri baytarlar tedavi eder. Onlardan birine müraccat et!" cevabını verince Dede:

"Cevap aleyhime oldu amma iyi oldu!" diyerek doktorun hazırcevaplığını takdir etti. (Olgun 988)

6. Şu Alayın Bir (Allâh Hû) Su Eksik!

Yenikapı Mevlevihanesinin şeyh dairesiyle Dedegân hücreleri, hicrî 1324 tarihinde yanmış, o sırada hasta ve yaktakta bulunan şeyh Celâleddin Ef. merhum, bir koltuk sandalyesine oturtulup dervişler tarafından (aşçı dede Bahaettin Efendi) nini evine nakolunmuştu. Koltuğu taşıyanlar arasında Salih Dede de bulunuyordu. Teslimiyet içinde ve tabii teessür halinde olan şeyhi tenşit için kulağına doğru eğildi:

"Efendi, şu alayın bir (Allah, hû) su eksik!" dedi.

Şeyh cenazeleri götürülürken dervişlerin (Kelime-i tevhit), (ismi celâl) (ismi hû) okumaları mutad olduğu için Salih Dede şeyhi taşıyan kalabalığı cenaze alayına benzetmiş, yalnız tahlil ve tevhidi eksik bulmuştu.

Nezaket itibariyle münasebetsiz, fakat hakikat hâle uygun bulunan şu söz merhumu hem tebessüme mecbur etmiş, hem de gözlerini yaşartmıştı. (Olgun 987)

7. Şu (Leng Fâhte) Usulu Nasıldı?

(Yenikapı Mevlevihanesi) nin (neyzenbaşı) sı (Cemaleddin Efendi) fazlû Kemâl ile müstehirdi. Hele musiki de babası (kudumzenbaşı Ahmet Efendi) ile beraber asrın (Farabî) si derecesinde idi. Salih Dede, bir gün bu Cemal Efendinin (hücre) sine gitmiş, onun bir ayağı aksak olduğuna tariz etmek için:

"Cemal Efendi; şu (Leng fâhte) usulü nasıldı?" diye sormuş. Cemal Efendi, tarizin derhal farkına varmış, ayağa kalkıp oda içinde birkaç adım gezindikten sonra:

"İşte böyle!" demiş.

(Leng fâhte) musikide bir usulün adı olmakla beraber (topal üveyik kuşu) manasını ifade eder. (Olgun 988)

II. ARZUHALCI KEKEÇ NADİR

1. Kekeç Nadir'in Adı mı Kaldı?

Yıl 1954 dür. Demokrat Parti de iktidardadır. O günlerde sıla kastiyle Yozgat'a gelen Maliye Bakanlığı Genel Müdürlerinden bir Yozgat'lı Kekeç Nadir'le sokakta karşılaşır. Hazret, hemşerisine:

"Hoş geldin" der. Genel Müdür:

"Hoş Bulduk" dedikten sonra yukarıda anlattığımız özelliğine takılmak ister:

"Anca, yaman adamsın, seni çok severim." der. Derinden bir ah çeken Kekeç'in cevabı şu olur: "Geç oğul, geç. Şu Demokrat Parti kurulalı şimdi Kekeç Nadir'in adı mı kaldı? Ne Kekeç Nadir'ler türedi.. ne Kekeç Nadir'ler.." der.

(Koşukcu 41)

2. Tokat Atmak Suretiyle Öldürmeğe Kast

Yozgat Seyit Nizamoğlu, Akif Paşa gibi tekke ve divan şairlerinin yetiştiği diyar olmakla beraber yiğidin, zeki adamların ve bu arada lâf ebeleri ile jurnalcılarında harman olduğu bir yerdir. Şimdi Yargıtay'da, Danıştay'da başkan ve üye, Bakanlıklarda bir hayli Yozgat'lı genel müdür bulunduğu halde hiç birisi Arzuhalci Kekeç Nadir Efendi kadar ünlü değildir. O yumurtaya kulp takmakta çok usta olup kendisine satılanların sırtını yere getirme metodlarını da çok iyi bilir.

Bir gün bir köyde iki kişi dövüşür; bunlardan biri şehre gelip Kekeç Nadir'e şikayet dilekçesi yazmasını söyler. Hazret kağıdı makinaya takıp suçun konusu: "Tokat atmak suretiyle öldürmeğe kast" diye başlar yazmağa ve kağıdı doldurup herife okur. Adam dinlerken ağlar "vay canına" der, bu kadar işler başıma gelmişte haberim olmamış." (Koşukcu 41)

III. FATMA NİNE

1. Ağzı Beyaz Çapıtlı Bal Çanağı

Fatma Nine ağzına beyaz bez bağladığı bal çömleğini heybesine kor, satmak üzere şehrin yolunu tutar. Bir su başında dinlenirken yorgunluktan uyuya kalınca hırsız çömleği çalar. Fatma Nine uyanınca bakar ki çömlek yok. Hırsızlık hatırına gelmez. Olsa olsa yolda düşürdüm diye geri döner. Yolculardan:

"Yavrum ağzı beyaz çapıtlı bal çanağı gördün mü?" diye sormaya başlar. (Yoz.İl.Yıl. 114)

2. Bir Helke Su

Fadik kadının şehit oğlunun al kanıyla süslenen gömleği önüne atılınca söylediği:

"Hiç acımadım. Türk öç koymaz. Ha kahbe düşman bana bir helke su daha döktürür." Sözü atmış yıldan beri gelinlik kızların, delikanlıların ağzında türkü yerine söylenir. (Yoz.İl.Yıl.115)

IV. İBRAHİM AĞA

1. İşte En İyi Mutasarrıf O

Bundan 46, 47 yıl önce ilçeden büyük, ilden küçük şehirlere sancak, en büyük idare amirine de mutasarrıf derlerdi. Yozgat o zamanlar mutasarrıflık iken Ankara vilayetine bağlı olduğundan tayin edilen mutasarrıflar çoğunlukla Ankara yönünden Yozgat'a gelirlerdi. Şehre girecekleri gün belli olunca mutasarrıf vekili kadı efendi başta olmak üzere belediye reisi, daire Müdürleri ve belde eşrafı enaz 40, 50 yaşlı araba dörder dörder dolar, Yozgat'a 20 km. uzaklıkta bulunan Saray Köyüne gider, köyün zengini İbrahim ağanın konağına oturup gelmesini beklerlerdi. Saray köyünde karşılanan mutasarrıf ve karşılayıcı enaz 200 kişiye İbrahim ağa kuzulu pilavlar, Ballı kaymaklar yedirir; ondan sonra mutasarrıf Yozgat'a merasimle götürülürdü.

Kimbilir kaçınıcı mutasarrıfın gelişinde yemekten sonra kahveler içilirken belediye reisi mutasarrıfa:

"Efendim; bütün mutasarrıflar bu köyde istikbal edilir. İbrahim ağa tarafından da gerek mutasarrıf beyfendiye ve gerek karşıyayıcılarına yemek ziyafeti verilir. Bu,

adet halini almış" der.

Mutasarrıf ağaya bakar ve iltifat olsun diye sorar:

"Ağa, şimdiye kadar Yozgat'a gelen mutasarrıflarla anlaşılıyorki tanışmışsın, içlerinde en çok hangisini sev-
din?" der.

Ağa cevap verir:

"Beyefendi, Eskişehir mutasarrıfını Yozgat'a naklen
tayin etmişler.. gelirken yol da hastalanmış ve Ankara da
ölmüş. En çok sevdiğim mutasarrıf işte o, Ankara da ölüp
kalan, Yozgat'a gelemiyen" der. (Koşukcu 39)

67 ZONGULDAK

I. MEHMET AĞA

1. Olur Olur

Bünyan'da oturan Mustafa Ağa adında orta yaşlı bir köyü Zonguldak'ın İncivez semtinde oturan Mehmet Ağa adındaki akrabasını ziyarete gider.

Hayatında hiç kömür görmeyen Mustafa Ağa evin önünde duran siyah taşları görünce şaşırır ve Mehmet Ağa'ya sorar.

"Bu siyah taşlar neyin nesidir?"

"Bu bizim kara elmasımızdır"

"Haydi oradan, bırak benimle eğlenmeyi hiç o taşlardan elmas mı olur?" der.

Mehmet Ağa:

"Olur olur!.. Sizin boyayıp da sattığınız merkepler ithal inek oluyor da bunlardan niye elmas olmasın" der.

(Topuz)

II. HASAN DAYI

1. Sağ Ol Evde Var Şimdilik

Safranbolu'da müstakil bir evde oturan Hasan Dayı çeşitli sebeplerden dolayı ailesiyle bir apartmana taşınmış. Apartmanın kapıcısı kapılarını çalmış ve:

"Çöpünüz var mı? diye sormuş.

Hasan Dayı kapıcıya: "Ben ev işlerinden anlamam da, dur karıma sorayım" dedikten sonra gidip karısına çöplerinin olup olmadığını sormuş. Karısı: "var" demiş. Daha sonra Hasan Dayı, kapıcıya dönerek: "sağol evde var şimdilik gereği yoktur" demiş.

68 AKSARAY

I. MUSTAFA HOCA

1. Eskiden Beşti Ama Şimdi On Oldu

Mustafa Hoca'ya bir gün bir toplulukta:

"Hoca İslâm'ın şartı kaç" diye sorarlar

Hoca:

"Eskiden beşti ama, şimdi on oldu"

Köylüler:

"Hoca neymiş bunlar, bir öğrenelim" derler.

Hoca:

"Beşini zaten herkes biliyor, diğer beşi ise; yalan, plân, idâre, müdara, dübâra" karşılığını verir. (Kutlu'lular)

2. Selâm ün Eleyküm

Mustafa Hoca, salı pazarından heybesini doldurarak sırtına vurur. Pazar çok kalabalıktır. Kalabalığı yarıp ilerlemeye çalışırken, heybesi bir adama çarpar. Heybenin çarptığı adam Hoca'nın yüzüne hışımla bakarak tam bağıracağı sırada gayet yumuşak huylu olan Hoca, en yumuşak sesiyle: "Selâm'ün Aleyküm beyim" der.

Hoca'nın bu davranışı karşısında çok şaşırın adam kahkahalarla gülmeye başlar. (Kutlu'lular)

3. Çanlarına Okuyacağım

Mustafa Hoca'nın gençliğinde köye bir sinek ilacı satıcısı gelir. "Sinek ilacı geldi, sinek ilacı geldi." diye sokaklarda dolaşırken, Hoca'nın babası:

"Oğlum, gitte ilaç nasıl kullanılıyormuş bir anla"

der. Hoca dışarıya çıkar, bir müddet sonra babasının yanına dönerek:

"Baba, sinekleri tutup tutup ilacı ağzına dökcekmışiz,"der.

Babası:

"Namussuz adam ben sinekleri elime geçirebilsem zaten çanlarına okuyacağım, senin ilacına ne hacet." der. (Kutlu'lular)

II. CUMALİ

1. O Gün Ben Niğde Valisiydim

Aksaray'ın İncesu Köyünden Cumali bir gün tarlaya gider, çifte başlar. Fakat tam tarlayı sürmeye başladığı sırada aklına Niğde'ye vali olmak düşer. Bu düşünce ile o gün sürebildiği kadar yeri sürüp kapatır; yalnız tohum saçmayı unuttur. Zamanla bu tarlanın bu kısmında ekin bitmez. Köylüler bunun sebebini Cumali'den sorarlar.

Cumali şu cevabı verir:

"O gün ben Niğde valisiydim." (Madarlı 38)

III. BAYMIŞ'LI HANEFİ

1. Bir Oda da Ben Yaptıracağım

Baymış, Aksaray'ın bir köyüdür. Buranın ünlü, sohbeti hoş bir Hanefi'si vardır. İşte bu hanefi bir gün bir köye varır, odanın birine misafir iner. Odada tek başına saatlerce oturur, gelen giden olmaz.

Hanefi'nin karnı iyice acıkır, acaba başka bir odaya

mı kalkıp gitsem diye düşünürken dışarıdan bir ayak sesi olur.

Hanefi hemen fırlar, odanın duvarlarını kulaçlamaya başlar.

İçeriye giren oda sahibi, Hanefi'yi bu durumda görüncelice:

"Ne o hemşerim, duvarları neye kulaçlıyorsun?"

Hanefi döner:

"Suyu yok, ekmeği yok, köye varınca bir oda da ben yaptıracağım, onun için kulaçlıyorum;" der. (Madarlı 41)

IV. ALİ USTA

1. Bu Tomruklardan Ne Kereste Olur

Aynı köyden elektrikçi İsmâil Usta ile Marangoz Ali Usta, ilçede birlikte dolaşırlarken, İsmâil Usta'nın gözü elektrik lâmbalarıyla değişik bir şekilde süslenmiş bir vitrine takılır; vitrindeki lâmbaları incelemeye başlar. O'nu vitrin önünde bir süre durmasından sıkılan Ali Usta, İsmâil Usta'nın kolundan çekerek:

"Gidelim artık ustam" der.

Biraz daha ilerlerler, belediyenin önünde yığılmış bir tomruk yığınıyla karşılaşırlar. Ali Usta, İsmâil Usta'ya dönerek:

"Ustam, şu tomruklara bak; bu tomruklardan ne kereste olur ya" diyerek tomrukları incelemeye koyulur. (İsmâil)

V. TEMİR TÜZÜN

1. Belki Mepus Çıkar

Aksaray milletvekillerinden Temir Tüzün, bir gün birkaç arkadaşı ile şehre gelir; şehirde dolaşırlarken, Mehmet Ağa namıyla anılan bir köylü yeni doğmuş bir sıpayı kucağına almış, karşılarından gelmektedir. Tüzün, yanındakilere "Şu köylüye lâf atacağım ama sizde lâfınızı hazırlayın." der.

Mehmet Ağa iyice yaklaşıncaya:

"Mehmet Ağa, bu sıpayı nereye götürüyorsun?" der.

Mehmet Ağa karşılık verir:

"Orta mektebe yazdırmaya götürüyom; belki mepus neyim (falan) çıkar." (Tekeli)

VI. KÜLLÜ ÖMER

1. Kulağını Sallada

1970'li yıllarda Niğde Valisi ilçe ve köylerini gezmeye çıkmış. Bu arada Aksaray'a gelmiş. O zaman Aksaray, Niğde'nin ilçesi idi.

Vali Aksaray'ın Çimeli köyüne uğramış. Köylüler valiye ikram olsun diye karpuz getirmişler.

"Vali bey alın şu karpuzu kemirin kemirin yiyin" demişler. Vali morali bozuk o köyden çıkıp, Nürüz köyüne varmış.

"Yahu demiş, şu aşağıdaki köyde bana karpuzu kemir kemir ye dediler" demiş. Bu arada köylülerden Küllü Ömer dedikleri adam, valiye dönmüş;

"Boşver vali bey kulağını sallada geç" demiş. (Kayabaşı)

VII. CİYAL AĞA (MARAŞLIOĞLU)

1. Uçsa da Oğlak

Aksaray'ın Yeniyuva köyünde 1930'lu yıllarda köyün ileri gelenleri mezarlık ziyaretine gitmişler. Mezarlık köyün dışında imiş. Bu arada mezarlığın yanındaki tepede bir şey görmüşler. Köylülerden Ali Çavuş;

"Şu tepedeki ne?" diye sormuş.

Ciyal Maraşlıoğlu; "Oğlak demiş". Köylüler ise

"Hayır Ciyal Ağa kartala benziyor" demişler.

Ciyal Ağa ise "Oğlak olduğunda diretiyormuş." İş iyice büyüyüp iddia şekline dönüşmüş. "Gidip bakalım" demişler ve tepeye yönelmişler. Bu arada Kartal havalanmış. Bunu gören köylüler

"Ciyal Ağa bak Kartal uçuyor" demişler. Ciyal Ağa ise;

"Uçsada Oğlak" demiş. (Kayabaşı)

VIII. CINDIR ABA

1. Ev Yandıysa Pirelerde Yandı Ya

Aksaray'ın Yağan köyünde 1980 yıllarında, Cındır Aba lakaplı bir kadın varmış. Kadının çocukları şehirde imiş ve kocasında öldüğü için kadın yalnız başına yaşamış.

Cındır Aba birgün yatarken, bakmış yatakta pireler var. Bir türlü yatamıyormuş. Cındır Aba'nın canı iyice sıkılmış. Kalkmış yorgana bir kibrit çalmış. Yorgan tutuşmuş, geride söndürememiş. Bu arada evde tutuşup yanmaya başlamış. Bunun üzerine köylüler toplanmış ve evi yarı yanmış olarak söndürebilmişler. "Cındır Aba ne oldu ev yandı, ne yaptın" demişler.

Cındır Aba ise;

"Oh demiş. Ev yandıysa, pirelerde yandı ya" demiş.

(Kayabaşı)

69 BAYBURT

I. BAYBURT'LU ZİHNÎ EFENDİ

1. Babam At Baytarı, Ben de Eşek Baytarıyım

Şâir Zihni 2. Mahmut devrinde İstanbul'a gelir. Bu arada bir memuriyete atanması için Bab-ı Âli (şimdiki başvekalet) de bir daireye uğrar.

O sıralarda Sultan Mahmut, devlet memurlarının kılık ve kıyafetinde yenilikler yapmıştır. Memurların çoğunluğu redingot denilen bir ceket ve İstanbul'un adı verilen pantolon giymektedir.

Zihni Efendi ise klâsik ilmiye sınıfı kıyafetinde, yani kavuklu ve cübbelidir.

Onu bu haliyle cahil bir softaya benzeten memurlar, başta daire müdürü olmak üzere alaya almaya karar verirler. Daire müdürü sorar:

"Hoca Efendi, siz âkil (akıllı) ve hâkim (hikmet sahibi) bir zata benzersiniz. Acaba benim yaşım hakkında tahminde bulunabilirmisiniz?" der. Zihni Efendi, o cevval zekâsı ve hiciv kabiliyeti ile sorunun altında yatan maksadı anlamıştır. Bu nedenle gayet rahat altmış yaşını çoktan geçmiş olan müdüre:

"Elbette efendim. Emredersiniz. Zatı Devletleri ancak 30-35 civarındasınız." diye cevap verir.

Bu cevabı Zihni'nin saflığına veren diğer memurlardan daire mümevizisi (şimdiki şef):

"Efendi Hazretleri, acaba benim yaşım hakkında da bir tahminde bulunurlar mı?" deyince Zihni, 45-50 yaşlarında olan mümeyyiz efendiye de:

"Efendimiz de 25-30 sularında göstermektedir" diye cevap verir.

Beride rahat 40 yaşlarında olan kâtibin de aynı suali üzerine:

"Zatıalınız de 20-25 den fazla değildir." demesi üzerine alayın dozunu arttırmak niyetinde olan müdür efendi, şairimize hitaben:

"Efendi hazretleri, tahminlerinizdeki bu isabete hayran oldum. Acaba bu kabiliyet sizde fitrî mi (doğuştan mı) yoksa kîsbî midir? (sonradan kazanılmış) demesi üzerine zaten böyle bir suali beklemekte olan Zihni Efendi, taşı geldiğine kor ve bütün daire erkânının iflâhını kesen şu meşhur cevabı verir:

"Fitrîdir efendim, fitrî! Çünkü babam at baytarı idi, bendeniz de eşek baytarıyım," (Kılıçkiran 197-198)

2. Ne Kadar Tezek Eklettiniz?

Şair Zihni, yine bu sıralarda Bâb-ı Âli civarında bir kıraathâneye uğrar ve hallerinden memur oldukları anlaşıl-
lan iki efendinin oturmakta olduğu bir masaya ilişir. Karşılıklı selâmlaşmalardan sonra memurlardan birisi Zihni Efendiye nereli olduğunu sorar. Şair de:

"Erzurum'luyum" cevabını verir.

(Malumdur ki Bayburt; 1926 yılına kadar Sancak ve İlçe olarak Erzurum'a bağlı kalmıştır)

Soruyu soran memur, arkadaşına dönerek:

"Bilir misiniz? Erzurum'lular günde 200-300 dirhem tezek yerler" der.

Memurun bu küstahlığına fena halde canı sıkılan şâirimiz:

"Efendimiz bunu nereden biliyorlar?" diye sorar. Memur:

"Ben Erzurum'da üç yıl memuriyet verdim" diye cevap verir.

Bunun üzerine Zihni Efendi, hemen kuşağına davranarak divit (mürekkep okkası) kalem ve kâğıt çıkartarak bir şeyler yazmaya başlar. Bu durumu hayretle takibeden yanı küstah memur efendi şaire:

"Hoca Efendi, öyle ne yazıyorlar" demesi üzerine şairimiz:

"Efendimiz Erzurum'da ki üç yıl esnâ-i ikâmetinde (Oturduğu sırada) ne kadar tezek eklettiğini (yediğini) hesap ediyorum" diyerek bu terbiyesiz adama gerekli dersi vermiş olur. (Kılıçkırın 198-199)

II. ÇALIKLI HAFIZ

1. Ben O Zamana Kadar Ölürüm

Bayburt'un Kitre köylüleri (Eski İzmir, şimdiki İstanbul valisi Namık Kemal Şentürk'ün köyü) bir tarihte Gümüşhane'nin Çalık köyüne gelin almaya giderler. Köye, kuşluk vakti gittikleri halde öğleyin kendilerine yemek verilmediği gibi, akşam üzeri de bir türlü düğün evinde yemek çıkmaz.

Gelinciler, (yani gelin almaya gidenler) yatsı namazını kıldıktan sonra hepsi açlıktan bitap, bir kenara uzanır. Tam o sırada 11-12 yaşında bir kız çocuğu içeri girerek misafirleri saymaya başlayınca Kitre'lilerden Çalıklı Hafız

Efendi ile kız arasında şöyle bir konuşma geçer:

"Kızım öyle ne edersin?" Kız çocuğu:

"Efendi emmi, birazdan sini gelecek (yemek).

Misafiri sayıyorum ki, siniye ona göre kaşık koyalım" der.

Bu cevap üzerine aklıktan anası ağlamış ve perişan olmuş olan Hafız Efendi gayet rahatlıkla şu cevabı verir:

"Aman kızım beni sayma. Ben o zamana kadar ölürüm..."

(Kılıçkıran 200)

III. KELKITLİ HÜSEYİN AĞA

1. Hoş Eşek Değil, Okurda Anlar

Kelkitliler kışın Trabzon'a gelip işçi olarak çalışır, yazın hasat mevsiminde Kelkit'e dönerler. Hüseyin Ağa ile Trabzon'da Halit Ağanın kahvehanesinde tanışmıştım. Esmer, orta boylu, tıknaz bir adamdır.

Hüseyin Ağa muhafaza ettiği Kelkit şivesiyle hemşehrilere:

"Gel bir domino oynayalım" der, oyundan sonra Halit Ağaya başından geçenleri anlatırken ben de dinledim.

Kelkit de tavuklarını çalan birisini Kaymakam'a dilekçe ile şikâyete gitmiş.

İlçeye bir gün önce gelen Kaymakam'ın yanında Belediye reisi hoş geldiniz ziyaretinde bulunuyormuş.. Hüseyin Ağa dilekçeyi Kaymakama uzattıktan sonra muhteviyatını da anlatmağa başlamış. Sohbeta mani olduğu için kendisine kızan belediye reisi sormuş;

"Ula ha bu dediklerin şekvanda yazılı değil mi?" der.

Hüseyin Ağa:

"Yazılı Beğim!"

Reis:

"Öyleyse daha ne dırdir eylersin;" demiş.

Hüseyin Ağa:

"Hoş kaymakam beğ eşek değil, okurda anlar" demiş.

(Koşukcu 13)

IV. KELKİT'Lİ ÖMER

1. Yazık, Onu da Su Basmış

Bir günde Hüseyin Ağa amcasının oğlu Ömer'in Trabzon'a ilk gelişini anlatmıştı; Beraber Kelkit'ten yola düşmüşler; dere tepe dağ bayır, iniş yokuş başlamışlar yürümeye, hiçbir düzyük yok. Zığana dağlarını aşıp Maçkaya, Maçka'dan da Trabzon'a yöneldikleri zaman karşılıklarına çıkan uçsuz buçaksız denizi gören ömer:

Hüseyin Ağa'ya üzülerek:

"Yazık, lazların bir ovası varmış onuda su basmış." demiş. (Koşukcu 14)

V. KELKİT'Lİ KEL ETEM

1. Ben Şimdi Dayımla Dolayırım

Bir gün de Hüseyin Ağa domino da kendisini yenen (dala- vere ile) Kelkit'li Kel Etem'e çok kızmıştı.

"Bu kel sahtekâr, dubaracı bir heriftir" dedi ve başladı anlatmaya:

"Mitarake yıllarında Trabzon'da un kıtlığı olduğundan pahalı satmak için Etem eşeğine 2 çuval un yüklemiş. Trab-

zon yolunu ele almış; zığana geçitlerini aşarken bakmış uzaktan omuzunda mavzer asılı bir laz eşkiyâ geliyor. Cüzdanındaki 100 lirayı vurdurmamak için hemen eşeği durdurup altına girmiş. Herif yanına geldiğinde aralarında şu konuşma olmuş."

Eşkiyâ:

"Çık ulan oradan" der.

Kel Etem:

"Ben insan değilim. Ha bu eşeğin sıpasıyum" demiş.

Eşkiyâ (tekrar) :

"Çık haydı! Ulan oradan" diye bağırınca

Kel Etem, ağlayarak:

"Anam öldü de öksüz kaldım. Ben şimdi, dayımla dolaşıyorum" demiş.

Demiş amma Hüseyin Ağa'ya göre Kel Etem soyulmaktan kurtulamamış. (Koşukcu 14)

VI. BAYBURT'LU RECEP PEHLİVAN

1. He Babam He...

Bundan uzun yıllar önce İstanbul'da iki Bayburt'lu yaşardı. Allah rahmet eyleye; bunlar "Bayburt'lu Recep ve Halil Pehlivan diye anılırlardı. En sevdikleri ses'te Zara'lı Halil'in sesiydi. İstanbul'da buluştuklarında, Boğaz'ın mavi suları kıyısındaki kuyu lokantasına gider otururlardı.

Halit Pehlivan, vakit ilerlediği bir saatte Zara'lı Halil'e seslenirdi.

"Daha ne duruyorsun vola! At eli kulağa. Söyle Türki-

ye'nin dört büyük vilâyetini"

Zara'lı Halil başlardı söylemeye:

"İstanbul Zara, Bayburt Ankara."

Lokantada ne kadar müşteri varsa ayağa kalkar, alkışlardı Zara'lı Halil'i...

Recep Pehlivan durmaz yerinde:

"He babam he... De de oni de..." (Bayburt Postası)

VII. REŞAT SÖNMEZ

1. Yine Sırtı Kaşınıyor

1949 yılları içerisinde Ruslar, Kars ve Ardahan'ı isteme cesaretini göstermişlerdi. O sıralarda Kars'ta askerliğini yapan (Bayburt'lu) rahmetli Reşat Sönmez'e sordular:

"Ruslar, Kars ve Ardahan'ı istiyorlar, duydun mu?"

Recep Sönmez:

"He duydum ne olacak?" der.

"Hani sen Kars'ta askersin, korkmıyor musun?" derler.

Recep Sönmez:

"Ne korkması ula; sırtı kaşınırsa, bir daha denesin.

Bu sefer de ben 'ordayım" der. (Bayburt Postası)

VIII. MÜRSEL AĞA

1. Öyle Bir Taşın Altında ki

Allah bir daha göstermesin. İşgal zamanlarında Rus komandaları (Bayburtlu), furına Mürsel Dayı'ya İspir'i sorarlar. O'da tarif edince, cebinden haritayı çıkararak aramaya başladı:

Mürsel Ağa kağıda bakarak:

"ürer pertimin kenarı. Nerde bulacaksan vola;
İspir öyle bir öyle bir taşın altında ki..." der.
(Bayburt Postası)

IX. ESAT'IN ALİ

1. Kazanmazsa Ne...Yesin Esat'ın Ali

1980 yıllarında Gümüşhane'nin Bayburt ilçesinin Pamuktaş köyünde yaşayan Esat'ın Ali diye, kumaracı, içkici birisi varmış.

Birgün yine bu kahve yolunu tutmuştu. Esat'ın Ali bütün paralarını o gün kumarda kaybeder. Paralarını kaybeden Esat'ın Ali çok kızar ne yapacağını bilemez. Köy ahalisi "Bu kumarbaz Ali'nin ustalığına yakışır mı?" diye alay ederler. Buna kızan Esat'ın Ali'nin aklına şeytanca bir fikir gelir. Birden yönünü Yeni Camii'ye çevirir içeriye girer ve şöyle der:

"Selâmun Aleyküm Allah'ın evi,
Geldi Esat'ın Ali,
Alacak buradan bir halı
Kazanırsa bir halı'ya koyacak iki halı,
Kazanamazsa ne bok yesin Esat'ın Ali." (Kalkan)

70 KARAMAN

I. AK HOCA

1. Her Gün Hilav Aşı

Ak Hoca Karamanın muhacir köylerinden birine imam olur. Köyün ağası, Hüseyin isminde birisidir. Hüseyin Ağa bir gün köylüleri toplar ve onlara şöyle der:

"Bu hoca ovalıdır. Bizim hamur işlerini pek bilmez, onlar bulgur pilavına alışkındır, hocanın midesine bir zarar vermiyelim, yavaş yavaş bizim yemeklere alıştıralım" diye talimat verir.

Bu talimatı alan köylü sırayla hocayı yemeklere davet etmiye başlarlar ve her davet eden de bulgur pilavı pişirir. Bir gün böyle, beş gün böyle, on gün böyle... Hoca bulgur pilavından bıkar, açıkça da bir şey söyleyemez.

Nihayet bir ayın sonunda cuma günü, cuma salası vermeye minareye çıkar ve sala ezgisinde başlar okumaya:

"Sarı çamın taşı

Hüseyin Ağa'dır bu köyün başı

Her gün pilav aşı

Yenir mi Ya Rasuleallah"

Köylü normal sala veriliyor diye söylenenlere hiç dikkat etmez. Fakat, 70 yaşlarında bir kadının bu sala garibine gider. Yaşlılığın verdiği az duyma etkisiyle bir şey anlamaz. Hüseyin Ağayı görür ve seslenir:

"Ulan Hüseyin, hoca ne diyor, bir yol diğneyiver hele!" Hüseyin Ağa hocanın söylediklerini dinler, sonra köylüleri başına toplar:

"Uşaklar hoca pilavdan bıkmış gayri, çevirin macır

işine" der. Hoca kıvrak zekası sayesinde bu sıkıntıdan kârlı olarak kurtulur. (Dilbaz 12)

2. Sizin Yaptığınızı Adama Düşmanı Yapmaz

Ak Hoca Karaman'ın Mandoson köyüne imam tutulur. Köylüler yıl sonunda hocaya kırk havayı buğday vermeyi taahhüt ederler. Yıl sonu geldiğinde, mahsülün kıtlığı bahane edilerek, Hocaya ancak otuz havayı buğday verirler. Bu işe hoca çok içerler ama seslenmez.

Cuma bir gün hutbeye çıkar ve cemaate şöyle der:

"Ey cemaat beni kırk havayıya imam tutunuz, ancak otuz havayı buğday verdiniz, buna da eyvallah amma, Allah'tan utanın, şu tebeşir ölüsüzlükten takır takır kurudu. Koca bir yıl içinizden bir tek ölen olmadı, bu sizin yaptığınızı adama düşmanı yapmaz" der ve minberden iner. (Dilbaz 12)

3. Sizi de İstiyorlar

Kara Müfti adıyla anılan Karaman müftisinin çok kızgın olduğu bir zamanda, Ak Hoca izin istemek için gelir. Müfti izin vermez. Ak Hoca da:

"Sen vermesen de ben giderim" deyince, Kara müfti

"Cehenneme kadar yolun var, defol git" diye hocayı yanından kovar.

Ak Hoca hiç seslenmeden dışarı çıkar, biraz sonra tekrar içeri girer. Müftü ters ters bakar:

"Ulan ben sana cehennem ol git demedim mi?"

"Ben de cehenneme kadar gittim, yolda zebaniler git müftiyle birlikte gelin diye beni katmadı, ben de sizi almaya geldim" der. (Dilbaz 12)

4. Ne Var Ulan

Ak Hoca'nın mahallemizde imam olduğu yıllarda bir akşam vakti, hocanın imamlığında akşam namazının farzını kılıyorduk. Bir ara arka taraftan birisi, hocanın yanıldığını belli etmek için, yüksek sesle "Sübbanallah" dedi.

Hoca tam ikinci rekata doğruluyordu. Gayet sakin bir başını arkaya çevirdi.

"Ne var ulan diye kızgınlıkla bağırdı. Yine cemaaten birisi:

"Bir şey yok hocam" devam et dedi.

Hoca hiç bir şey olmamış gibi namaza devam etti ve namazı bitirdi. Namazdan sonra yanılma secdesini bile yapmadı. (Dilbaz 13)

5. Yan Ayşe'nin Sobası Yan

Ak Hocaya bir gün bir kadın gelir ve sobasına yanması için muska yazmasını ister. Hoca hiç bozuntuya vermeden bir muska yazar. Daha sonra anlattığına göre muskayı şöyle yazar:

"Önüne kuru arkasına yaş

Ortasına yağlısından bir talaş

Yan Ayşe'nin sobası yan"

Tesadüf eseri olarak kadının sobası o günden sonra gürül gürül yanmaya başlar, hocaya da soba muskası yazdırmak isteyenler çoğalır. (Dilbaz 13)

6. Altının Zekâtını Altını Kullanan Verir

Ak Hocaya bir gün birisi gelir ve karısının altınlarını

zekatını, karısının mı, yoksa kendisinin mi vereceğini sorar. Hoca da:

"Altının zekatını altını kullanan verir" deyince, adam:

"Yani altının zekatını karım verecek değil mi" der.

Hoca:

Yanlış anladın, ben öyle demedim:

"Altının zekatını altını kullanan verir"

diye tekrarlar. Bu cevaptaki inceliği sonradan kavrayan adam, hiç bir şey söylemeden çıkar gider. (Dilbaz 14)

7. Firavun'un Bahçivani mıydın?

Ak Hocaya sigaranın Firavunun pisliği olduğunu söyleyen birisine Hoca

"Birader sen Firavunun bahçivani mıydın? deyiverir.

(Dilbaz 14)

8. Nerede Kahve Değirmeni

Ak Hoca'ın evine bir tanıdığı ziyarete gelir. Etrafa göz gezdiren adam, Karasakal'a "Hocam kahve yokluğunda bu kadar kahve değirmenini ne yapacaksın" diye sorar. Hoca şaşırır, çünkü evinde hiç kahve değirmeni yoktur.

"Nerede kahve değirmeni?" diye şaşkın şaşkın etrafına bakınır. Adam gayet emin bir şekilde, Karasakal'ın kitaplarını göstermez mi? Meğerse ciltli kitaplar bakınca aynı kahve değirmeni gibi görünüyormuş. Kitaptan nasibi olmayan adam kitapları kahve değirmenine benzetivermiş. (Dilbaz 14)

II. KİTAPÇI HALİL AMCA

1. Bir Eskiden Bir Yeniden

Karaman'ın meşhur mizah tiplerinden, kitapçı Halil Amca, Cumhuriyet döneminin, insanları sıkı takip altında tuttuğu ve dini bir takım ihtiyaçların kısıtlandığı yıllarda, dükkanında bir taraftan kadayıf dökerken, bir taraftan da:

"Yâ Mevlam, hû Mevlam. Aşkın bize ver Mevlam" diye bir ilâhi tutturmuş. Bu sırada içeriye bir polis girmesin mi? Tabii Halil Amca'da hoşafın yağı kesilmiş ve birden ilâhiyi boşlamış:

"İlimon ekdim taşa.." diye türkü söylemeye başlar. Bu işe şaşırın polis dayanamayıp sormuş:

Ne oluyor Halil Amca?

"Bir şey yok kuzum, bir eskiden, bir yeniden" deyivermiş. (Dilbaz 14)

III. HÜSEYİN AĞA

1. Üçünü Beşini Bir Araya Gömerler

Halit Efendi ileri gelenlerden Hüseyin Ağa ile müftünün evine akşam yemeğine davetlidirler. Kapıda bunları müftü Efendi karşılar. Güler yüzü ve tatlı konuşmasıyla buyur edip, misafirleri salona alır. Bir süre oturduktan sonra ortadaki sini etrafına sıralanırlar. Yemekler çok nefistir. Müftü Efendi ikide bir:"Buyurun, kusura bakmayın" gibi sözlerle devamlı ikram etmektedir.

Sofrada tavuklu piring pilavından, su böreğine, baklava ve yaprak sarmasına kadar birçok yemek bulunmaktadır.

Müftü, misafirlerin karnı doymasına rağmen "Şundanda buyurun, hatırı kırılmasın, gücenir sonra"... gibi sözlerle habire sıkıştırıyordu.

Bizim Hüseyin Ağa, sarmanın ikisini, üçünü bir çatal-la boğazına atıyordu. Bu durum Müftü Efendi'nin dikkatini çekmiş olacak ki, hafiften şaka yollu bir dille:

"Oğlum Hüseyin, sizin mahallede bir mezara kaç ölü gömerler? diye takılır.

Hüseyin Ağa hiç istifini bozmadan cevap verir.

"Hocam, sizin sarma gibi olursa üçünü, beşini bir araya gömerler" der. (Bardakçı 423)

IV. NİZAMİ ÇELEBİ

1. Herzeyi Şimdi Yedin

Karamanoğlu bir gece şehrin zariflerini ve kendi nedimlerini dâvet edip çengli, rebablı, mezeli ve şarablı bir sohbet meclisi kurar. Toplantı esnasında herkese nimetler verip kendinden geçerek hayret verici işler yapar. Bir has köyünü birbirini ardınca onsekiz kişiye bağışlar. En son olarak Şâir Nizâmî Çelebi'ye verir ve:

"Senin has mülkün olsun" diye buyurur. Sabah olunca Nizâmî Çelebi:

"Sultanım bu gece ihsân ettiğiniz köyün, emr edin berâti yazılsın ve mülk-nâmesi verilsin" der. Karamanoğlu huzursuz olup:

"Hay Çelebi, gece şarabın tesiriyle dilime her ne geldi ise demişim ve sarhoşlukla bir herzedir yemişim" der.

Nizâmî Çelebi:

"Haşa Sultanım, gece her ne dedinse lutf-u ihsânın yüzüne dedim. Şâirler her ne yedik " (Çal. 423)

71 KIRIKKALE

I. İBRAHİM ÇAVUŞ

1. Beni Çağırınlar Nerede?

İbrahim Çavuş diye birisi varmış. Bu adam birazda saf imiş. Köy halkı bu adamla dalga geçerlermiş. Birgün yine böyle evinin damında ateş yakmışlar. Pencereden de:

"İbrahim Çavuş evin yanıyor." demişler.

Tabi İbrahim Çavuş saflığından, ve biraz da uykunun sersemliğinden kalkıyor ve bağırmağa başlıyor:

"Eyvah! avrat kalk, sarı sürekler, ala öküzler yandı" diye. Sonra etrafa bakmış. Kimse yok. Kendi kendine:

"İyi de evin yanıyor diye beni çağırınlar nerede?" demiş. (Sümer)

II. CÜCÜK HALİL

1. Siz Halayı Bozmayın

Bir gün köylünün birinin düğünü varmış. Bu köylünün adına Pala derlermiş. Bunun sebebi bıyıklarından imiş. Pala'nın babası Cüçük Halil, Cinni Yaşar, Mıymıntı Nazif vs. kişiler köyde halay çekiyorlarmış.

Halayın başında Cüçük Halil varmış. Halayın tam heyecanlı yerinde evin önündeki kuyuya düşüyor. Eskiden buğday koymak için kuyu yaparlarmış. Bu halaydan ayrılıp kuyuya düşünce, halayın bozulmasını istemiyormuş. Kuyudan seslenmiş.

"Siz halayı bozmayın ben başımın çaresine bakarım." demiş. (Sümer)

III. CODDUK HASAN

1. Şarkı Okuyunca Herkes Nasıl Geldi

Codduk Hasan diye bir imam varmış. Cemaat sabah namazına pek gelmezmiş. Bu da kendi sesiyle ezanı kasede aldirmış. Kasedin devamında şarkıymış.

Bir gün yine kasedi koymuş fakat kendisi uykuya dalmış. Tabii kaset bitiyor ve şarkı başlıyor. Herkes şaşırıyor ve camiye koşuyorlar.

"Hoca ne yapıyorsun?" derler.

Hoca kendini kurtarmak için:

"Nasıl her zaman ezan okuyordum hiç kimse camiye gelmiyordu. Bak şarkı okuyunca herkes nasıl geldi" diyor. Böylece kendini kurtarıyor. (Sümer)

IV. CELÂLETTİN AĞA (SAZAK)

1. İnsan Oğlunun Gözü Doymazmış

Bundan yirmi sene önce Celalettin Ağa diye birisi köye iyilik yapmak için bir şenlik düzenlemiş. Her türlü ihtiyaçlarını karşılayacağını söylemiş ve şenliğe köyde bulunan herkesi davet etmiş. Celalettin Ağa şenlik için üç tane koç kestirmiş, iyi bir aşçı tutmuş. Celalettin Ağanın bağı çokmuş. Bu şenlik için yazın kurutup hazırlattığı üzümleri de şenlikte dağıtmaya karar vermiş. Celalettin Ağa bu şenlikten herkesin memnun olacağını kimsenin bir kusur bulamayacağını söylemiş. Herneyse şenlik başlamış herkesin en güzel şekilde eğlenmesi, herkese en iyi şekilde hizmet verilmesi sağlanılmış. Celalettin Ağa gelen halkın görüş-

lerini öğrenmesi için (şenlik hakkındaki görüşlerini) bir aracı tutmuş. Şenlik bittikten sonra misafirler evlerine giderken herkese birer şinik (köylük yerlerde bir ölçek türüdür) üzüm vermiş. Evine giden Halil Ağa diye birisi üzümünü torbasına koyduktan sonra demiş ki:

"Yav bizim Celalettin Ağa gerçekten kusursuz düğün yaptı ama biraz şiniği küçük değil miydi" demiş. Bunu aracı gelip Celalettin Ağa'ya değince, Celalettin Ağa:

"İşte bundan denilmiştir ki, insan oğlunun gözü doymazmış" demiş. (Sazak)

V. BEKİR DAYI (HAFÇI)

1. Tuzsuz Hasıta Gibi Niye Yürüyorsun

Birgün Kırıkkale'nin Karacalı köyüne yeni bir gelin gelmiş. Bu gelin yeni olduğundan kaynanası ile kayınbaba-sına akşam yiyeceği için gündüzden bir hasıta yapmayı (unlu pekmezli bir yiyecek) düşünmüş. Gelin hasıtayı yaptıktan sonra hasıtaya tuz atılıp atılmadığını bilimiyormuş. Yeni gelin olduğu için komşularının gelin birşey bilmiyor diyecekler korkusuyla komşularına da hasıtaya tuzun atılıp atılmadığını soramamış. Gelin ne yapayım ne yapayım derken dışarı çıkmış, evin arkasından da Bekir Dayı diye bir adam geçiyormuş. Gelin Bekir Dayıya:

"Dayı dayı, niye tuzsuz hasıta gibi yürüyorsun" demiş. Bekir Dayı geline: "Kızım kızım, sen gitte hasıtanı pişir, hasıtaya tuz atılmaz" demiş. Böylece gelinde girip hasıtasını hazırlamış. (Sazak)

III. DERLEMELER

"Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri"ni doktora konusu olarak tesbit edip, hazırlamaya karar verdikten sonra, çalışmalarımıza ilk iş olarak, kaynakların (bibliyoğrafya) tesbiti ile başlamanın daha uygun olacağı kanaatine vardık. Bu düşünce ile ön araştırmalarda bulunduk. Bölgelerimizde "Mahallî Fıkra Tipleri" üzerine hiç denecek kadar az çalışma ve araştırmanın yapıldığını gördük. Yapılan çalışmalar ilgili yerlerde gösterilmiştir.

Çalışmalarımıza esas olan ve önemli gördüğümüz kaynaklar, tezimizin bibliyoğrafya bölümüne alındı. Ayrıca doğrudan faydalandığımız kaynakların önüne de (+) işareti konuldu. Bibliyoğrafyaya alınan kaynakları şu kategorilere ayırmamız mümkündür.

1. Kitaplar,
2. Dergiler,
3. Talebe tezleri,
4. Yıllıklar,
5. Folklor, halk edebiyatı ve etnoğrafyatüründen, şehirlerimizin tarihini ve sosyal hayatını konu alan eserler ile sosyal faaliyetler.

6. Mektupla yapılan derlemeler,

Çalışmalarımız esnasında, asıl kaynağımızın doğrudan derlemeler olması gerekirken, üzülererek ve bağışlanmamızı dileyerek, içinde bulunduğumuz şartlar ve imkânsızlıklar sebebiyle bölgelerimiz üzerinde (sahada) fıkra derlemesi yapılamadı. Ancak bu eksikliğimizi başka bir yolla telâfi etmeye çalıştık.

Derlemeler hususunda, derslerine girdiğim S.Ü. Eğitim Fakültesi, Kız Sanat Eğitim Yüksekokulu ile Konya Meslek Yüksek Okulu

öğrencilerinden önemli ölçüde faydalandık. Ayrıca derlemeler esnasında tanıdıklarımız ve dostlarımızın da bize yardımcı oluklarını belirtmek isterim.

Bu bölümde sadece derlemeler için müracaat edilen ve bize yardımcı olan şahısların listesini vermeye çalışacağız. Yalnız maddemeye veren anlatıcıların künyelerini tesbit ettiğimiz bir genayt göre değil de-çünkü yüz yüze gelemediğimiz için bilgi eksiklikle bulunmaktadır. Öğrencilerimizden ve dostlarımızdan geldiği şekilde tesbit edip, bu bilgileri de soyadlarına ve il sırasına göre düzenleyebildik.

01 ADANA:

1. AKALIN, Şükrü: Ç.Ü. İTİF. Yrd.Doç.Dr.

Derl. F.: I/1-7

2. R. Nüktedan: F. anlatan Mehmet İnce, Kozan 1929. Nihmetli Köyü-Adana, (R=Rumuz)

Derl. F.: III/1-2

3. GÜNTAN, Halil: S.Ü. Eğ.Fak. Öğr.Gör.

Fıkırayı Ceyhan'da öğretmenlik yaptığı yıllarda ora halkından dinlemiş.

Derl.F. : VI/1

4. R. Nüktedan: F.anlatan Muammer Durak, Karaisalı 1942 d/Adana, Fak.Me.Sos.B.Öğr. 1956 yılında olaya kendisi şahit olmuş.

Derl.F.: VII/1

5. R. Yürükoğlu: Hüseyin Seyirci, Karpınar Mah. Belediye Loj. no.2, Karaisalı-Adana

Derl.F. : VIII/1, IX/1

6. EKER Demet: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3., Kaynak Şahıslar:
Saim Eker, Mustafa Loğoğlu.

Derl.F. : XI/1

7. DOĞUŞ, Seval: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3.

Derl.F. : XII/1

02 ADIYAMAN:

1. KAVÇINAR, Naciye: Adıyaman Haz. Gamze Güler ve arkadaşları, S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : III/I

2. HARMANLI, Köyü H.: Haz. Gültekin Uzunungancı ve arkadaşları, S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : IV/1, VI/1, VII/1

3. NAKİBOĞLU ve Gindas: Ahmet Topal ve Orhan Karatoprak.
S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : V/1

03 AFYON:

1. YEŐILDAĐ, Seydi: Afyondan bir köylü Haz. Gülbahar Özden, S.Ü. Eğ.Fak. Mat. I.

Derl.F. : XI/1

06 ANKARA:

1. R. Gül: Hıfsullah Altaçlı, Van 1961 d. AlipaŐa Mah.
Van: EE.Ens. Me. Őerefli Keçhisar köyünde öğretmenlik yapmış.

Derl.F. : XV/1

2. TAŞPAR, Hasan: Yüzükbaşı köyü, Polatlı/Haz. Mehmet Emin Taşpınar, S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : XVI/1

07 ANTALYA:

1. KOCA, Rıza: Güzel Yalı köyünde ikâmet etmektedir. 75 y.

Haz. Muammer Tıktıklar, S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3.

Derl.F. : III/1-2

2. KARAY, Ramazan: S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : IV/1-2

3. IŞIK, Ümmü: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3.

Fıkra'yı Gündoğmuş ilçesi halkından derlemiştir.

Derl.F. : XIII/1, XIV/1

12 BİNGÖL:

1. KOÇIN, Abdülhakim: Gazeteci ve Yazar. Bingöl

Derl.F. : II/1

13 BİTLİS:

1. ALPTEKİN, Dilek: S.Ü. Eğ.Fak. KSEYO. Fıkra'yı baba Celâl Alptekin'den dinlemiştir.

Derl.F. : III/1, IV/1

15 BURDUR:

1. AYHAN, İsmet: S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Fıkra'yı Burdur Büyükyaka köyünden derlemiştir.

Derl.F. : I/1

2. AKSU, Ahmet: S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I. Fıkra Burdur göçesinden derlenmiştir.

Derl.F.: II/1, III/1

17 ÇANAKKALE:

1. ÜZKAN, Nihat: S.Ü. Eğ.Fak. Mat. 4. Haz. Bekir Aksoy, S.Ü. Eğ.Fak. 3.

Derl. F.: I/1, II/1-2

2. ŞAHİN, Ahmet: Çanakkale-Ecabat, Yusuf Ferhat, Çanakkale-Çan Pemak köyü,

Haz. Hasan Balcı-Zafer Celp: Kenya MYO. Hart.2.

Derl.F. : III/1

18 ÇANKIRI:

1. ŞENGÜL, Mustafa: Endüstri Meslek Lisesi Tarih Öğr. Çumra

Derl.F. : IV/1

19 ÇORUM:

1. ŞAHİN, Tuncay: Ankara'da ikamet ediyor. Haz. Mustafa Özbek. S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : VIII/1

2. TURHAL, Dilâver: Kayaagzı k.Çorum/İskilip, Haz.Recep Açar. S.Ü. Eğ.Fak. Mat.I.

Derl.F. : IX/1

20 DENİZLİ:

1. R.Damla: Ömer Şavyan; i.H.L. Tavas,

Derl.F.: V/1

23 ELAZIĞ:

1. KARABULUT, Saliha: Elazığ 1911 d. Ev hanımı, Olayı yapan Hakkı, anlatan Saliha.

26 ESKİŞEHİR:

1. ÖZKAN, Nazan: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3. Fıkraları Kocaeli mahallerindeki büyüklerden derlemiştir.

Derl.F. : I/1, II/1, III/1, IV/1

27. GAZİANTEP:

1. AKİS, Aynur: S.Ü. Eğ.Fak. K.I. Fıkrayı Kilis Tarihinden almış. Yazarı Av. Kilisli Kadri. Diğer fıkraları Müslim

Akis İlk O.Öğr. Mehmet Külekçioğlu Tarih Öğr.

Derl.F. : III/1, II/1

31 HATAY:

1. BAYTAR, Yusuf: Ayşegül Öztürk'(S.Ü. KSEYO)ün yakınıdır.

Derl.F. : IV/1

32 ISPARTA:

1. ERİK, Nazik: Emekli Öğr. Eğitimci ve yazar-Isparta.

Derl.F. : X/1

2. ALTINTABAK, Şükrü: İ.H.L. M.D. Öğr. Isparta. Hikrayı babasından dinlemiş.

Derl.F. : IX/1, XI/1

3. ÖZTAŞ, Dülgerbâki: MYO. Öğr.Gör. Isparta.

Derl.F.: VII/1, VIII/1.

38 KAYSERİ:

1. R. Uğurcan: Galip Medül, Pınarbaşı 1945. İlkokulu Kayseri.

Derl.F.: XIV/1

40 KIRŞEHİR:

1. DEMİRYÜREK, Yılmaz: Haz.Ali Demiryürek ve Kaye Yılmaz;
S.Ü. Eğ.Fak. K.I.

Derl.F. : I/1

41 KOCAELİ(İZMİT):

1. ÖZBEK, Yusuf: Kandıralı ve Fırıncıdır. Haz. Mehmet Kesici,
S.Ü. Eğ.Fak. TDEB.

Derl.F. : II/1

2. İLHAN, Halil: Ed.Öğr. -İzmit

Derl.F. : III/1

42 KONYA:

1. ÇETE, Cemal: Bozkır'ın Kezağaçı köyünden. Haz.Saadet Arslan, S.Ü. Eğ.Fak. M.I.
Derl.F. : IX/1-3
2. EMİROĞLU, Mehmet: Emekli memur. Karatay Sitesi, Konya Fıkraları kayınpederinden dinlemiştir.
Derl.F. : II/11
3. AKGÜL, Derya: S.Ü. MYO. Hart.II.
Derl.F. : XXV/1
4. ÇİĞİL, Mehmet(Talaş): Yukarı Çiğil İlkokulu hizmetlisi.
Derl.F. : XXVI/1,2
5. ATÇEKEN, Zeki: S.Ü. Eğ.Fak. Öğr.Gör. Fıkrayı Serayönünde bulunduğu dönemde dinlemiştir.
Derl.F. : LXXI/1
6. TANRIVERDİ, Ayhan: S.Ü. Eğ.Fak. C.I. Fıkra köyünden derlemiştir. Fıkra kahramanı 1987 'de vefat etmiştir.
Derl.F. : XXX/1, LV/1, LXVI/1
7. ABAYRAK, Gülcan: S.Ü. Eğ.Fak. KSEYO. Fıkrağı Yusuf Öztürk'ten derlemiştir.
Derl.F. : XXXI/1, XXXIII/1, XXXVIII/1
8. DEMİR, Fikret: S.Ü. Eğ.Fak. C.I. Konya Ereğlisi Herta Mah. oturan 60 yaşlarında Hüseyin adında birisinden derlemiştir.
Derl.F. : XXXV/1
9. ZORLU, Ömer: S.Ü. MYO. Hart. II.
Derl.F. : XLV/1, XLVII/1

44 MALATYA:

1. R. Selda: Doğan Dincerden alınmıştır. Şahıs 1942 d. Doğanşehirde oturmaktadır. Söğüt köyünde Öğr.

Derl.F : II/1, III/1, IV/1, V/1

46 K.MARAŞ:

1. OCAR, Güler: S.Ü. Eğ.Fak. C.I. (1988-1989)

Derl.F. : I/1-5

2. DATLI, Senem: S.Ü. Eğ.Fak. KSEYO. C.I. Fıkraları Afşin'in Lorgun köyünde hayatta olan Halime nineden derlenmiştir.

Derl.F. : VII/1

48 MUĞLA:

1. GÖZÜBÜYÜK, Şeyda: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. I. Fıkraları Salsaddin Akkuştan derlemiştir. Fethiye/Gökmen Köyü

Derl.F. : I/1

51 NIĞDE:

1. ÖZMEL, İsmail: Fıkralar, Zülkar Şahinden derlenmiştir.

Derl.F. : I/1-2

2. YAZICI, Ramazan: S.Ü. MYO. Hart.II.

Derl.F. : III/1, IV/1

52 ORDU:

1. R. Kördüğüm: Mahmut Duran, Kocaman Ortaokulu, Terme-Samsun.

Derl.F. : III/1

53 RİZE:

1. Akgün Çiğdem: S.Ü. Eğ.Fak. C.I.

Derl.F. : XVIII/1

54 SAKARYA (ADAPAZARI):

1. KESİCİ, Zühtü: Haz. Namık İnan, S.Ü. Eğ.Fak. M.I. aynı sınıftan Mahmut Duran.

Derl. F.: I/1

55 SAMSUN:

1. SEKMEN, Bünyamin: Samsun Çivrilili Köyü.
Derl.F. : I/1

57 SİNOP:

1. ARSLAN, Yüksel: Terkeli, Akçabük K. Sinop. Haz. Salattin Özçelik. S.Ü. MYO. Hart.II.
Derl.F. : II/1
2. ALTINOK, Nuri(Topal Nuri): Tingiroğlu Köyünden Haz. S. Özçelik MYO. Hart.II.

58 SİVAS:

1. R. Garipdest: Ali Rıza Yüksel, Yeşilyurt K. İlkokulu Mh. Koyuluhisar-Sivas, Fıkralar bu yörede söylenmektedir.
Derl.F. : VI/1-2

61 TRABZON:

1. R. Karamanoğlu: Hakkı Karagöz, İ.H.L., Akkuş/Ordu.
Derl.F. : VIII/1

62 TUNCELİ:

1. ÇETİN, Süleyman: Hezat'ın köyünden. Haz. H. İsmail, Çantürk-Sevinç Dalgıç. S.Ü. Eğ.Fak. KSEYO.
Derl.F. : I/1-4

68 AKSARAY:

1. KAYABAŞI, H.İbrahim: S.Ü. MYO. Hart.II.
Derl.F. : VI/1, VII/1, VIII/1
2. TEKELİ, Safiye: S.Ü. Eğ.Fak. TDEB. 3. Fıkraları babesından derlemiştir. Kutlu Aksaray'ın bir köyüdür. Fıkralar buradan derlenmiştir. Fıkralar adları geçenele nitidir.
Derl.F. : V/1

69. BAYBURT:

1. KALKAN, Serdar: Fıkraları derleyenler Sabri Alomdar ve Şerafeddin Yapıcıdır. S.Ü. MYO. Hart. II.

Derl. F.: IX/1

71. KIRIKKALE:

1. SAZAK, Nejat: S.Ü. Eğ.Fak. K.I.

Derl.F. : IV/1, V/1

2. SÜMER, Raşit: S.Ü. Eğ.Fak. M.I. Fıkraları babasından derlemiştir.

Derl.F. : I/1, II/1, III/1

NETİCE

Anadolu halkı, ruhça ve karakterce ayrılmaz bir bütündür. Anadolu halkını tanımak için onun kültürünü tanımak icabeder.

Fıkra türü Türk halk edebiyatının anlatıma dayalı olan türlerinin en yaygınıdır. Sahip olduğu bazı hususiyetler, bu türü Anadolu halkının en sevdiği tür haline getirmiştir.

Bu tür üzerinde hele mahallî tiplere bağlı fıkralarımız üzerinde çok az durulmuş, şimdiye kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Mahalli fıkralarımızla ilgili olarak yapılan metin nersirleri yok denecek kadar azdır.

Edebî sahada araştırma yapacaklar için metin tesbiti önem taşır. Türk halk edebiyatı sahasında çalışmalar yapacaklar için, metinlerin tesbiti işi ise, daha da önemli olup, ön planda tutulmalıdır. Çünkü kitbî bir konuya, eserin başına bir hal gelmedikçe her zaman incelemek ve değerlendirmek mümkündür. Fakat halk edebiyatının anlatıma dayalı mahsullerinin insan zihninde canlılığını devam ettirdiğini söylemek bugün oldukça zordur. Her anlatıcı, anlatmaya dayalı türleri, fıkra da dahil olmak üzere, anlatırken yeni şeyler ilâve ederek anlatmaktadır.

Biz yukarıda izaha çalıştığımız sebeplerden ötürü, metin derleme ve tesbiti işini ehemmiyetli gördüğümüz için ağırlığı mahalli tiplere bağlı metinlerin derlenmesi ile işe başladık. Böylece "Anadolu Mahalli Fıkra Tipleri" konulu tezimizi hazırlarken 515 mahallî fıkra tipi ile, tipe bağlı 811 mahallî fıkra metnini derleme şansına sahip olduk. Böylece tezimiz bu tipler ile, bunlara bağlı fıkraların derlenmesi ve incelenmesine dayalı bir araştırma oldu.

Çalışmalarımızdan ortaya çıkan neticeleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1. Tezimiz kendi mev'inde ilk defa araştırma ve inceleme yapılan bir konudur. Bu çalışmamız esnasında, Anadolu sahasının folklorumuz, halk kültürümüz, bhusus halk edebiyatımızın anlama dayalı türlerinden olan mahallî fıkralar açısından oldukça zengin, yeni metodlarla araştırmacılarını beklemekte olduğunu tesbit ettik.

2. Tezimizi hazırlarken, şimdiye kadar pek az kimse tarafından bilinen, gün ışığına çıkmamış, hatta nisyâna terk edilmiş, tipler ve fıkralar gördük. Bunların pek çoğunu yeni mahallî fıkra tipleri ve yeni fıkralar oldukları için tesbit ettik. Tesbit edilen bu tiplerin, önemli bir kısmının, gelecekte münferid araştırma ve inceleme konusu olabilecek hususiyetlere sahip oldukları kanaatine vardık. Bu çalışmalarımızla Türk fıkra külliyyatının çeşitlilik kazanacağına, kültürümüzün zenginleşeceğine inanıyoruz.

3. Halk edebiyatı ve folklor mahsulleri zaman kaybetmeden hızlı bir şekilde derlenmelidir. Çünkü bu mahsuller bir takım sebeplerle kaybolmakta ve orijinalitesini kaybederek birçok yeni hususiyetler ilâve edilerek bozulmaktadır. Daha fazla kaybolmadan ve bozulmadan millî kültürümüzün temeli olan halk edebiyatı ve folklor malzemeleri mutlaka toplanmalıdır. İşte biz, bu düşüncelerden hareketle yukarıda belirttiğimiz 515 tipe bağlı 811 fıkra-yı derledik ve çalışmamıza esas aldık.

4. Bu çalışmamız esnasında mahallî fıkra tipleri üzerine "tip

ve motif" mukayese tabloları hazırlamak suretiyle, tip ve motif değişmelerini, ayrıca bunların yaygınlıklarını ve benzerliklerini örneklerle göstermeye çalıştık. Kısaca her biri başlı başına çalışma konusu olabilecek bir çok hususların olduğunu gördük. Bizden sonra bu alanda çalışmalar yapacaklara metod ve malzeme açısından yardımcı olmaya gayret ettik.

Çalışma konumuzu "Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri" olarak sınırlamakla beraber konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir kısım alt bölümlere ayırmayı faydalı gördük.

Giriş bölümünde muhtelif başlıklar altında fıkra konusu ile alakalı teorik bilgiler verildi. Türün folklor ve halk edebiyatı içindeki yeri belirtildi. Kanaatimizce fıkra hakkında söylenilmesi gereken pek çok hususa bu bölümde yer verilmiş, fıkra kavramının tanıtılmasından sonra asıl çalışmaya geçilmiştir.

Birinci bölümde mahalli fıkralarımızın çeşitli açılardan benzerlikleri üzerinde durularak mukayese tabloları hazırlandı. Fıkralarda tip ve motifleri açısından benzerliklere yer verildi, örnekler gösterildi.

Metinlerin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi bu fıkralar, kemiyet yönünden olduğu kadar, keyfiyet yönünden de değerli malzemelerdir.

5. Her geçen gün: biraz daha kaybolan bu sözlü kültür mahsullerinden tipe bağlı olarak toplayabildiğimiz 811 mahallî fıkrayı tezimize konu alıp, bunları kaybolmaktan kurtararak gelecek nesillere bir "kültür mirası" olarak aktarılmasına çalıştık.

6. Fıkra metinleri incelendiği zaman olaylar üzerinde bölge coğrafyası ve iklim özelliklerinin tesirleri ile; Türk insanının bir çok hususiyetlerini görmek mümkündür.

7. Derlenen fıkralar yukarıdaki bölümlerde izah edildiği şekilde incelendiği ve tahlil edildiği takdirde onların sadece insanlarımıza hoş vakit geçirtmek ve güldürmek için söylenmediklerini, onların aynı zamanda kültür, tarih, etnoğrafya, eğitim ve sosyal psikoloji bilimleri açısından incelemeye değer malzemeler olduklarını gördük.

Ayrıca bu metinlerde Türk insanının zekâsını, kurnazlığını, işbirliğini, hazırcevaplılığını ve daha birçok meziyetlerini görmek mümkündür.

Daha yeni metodlarla yeni derlemeler ve araştırmalarla halk edebiyatı ve folklor arşivimiz zenginleşecek, bu alandaki çalışmalar da kaynaklık edecektir.

Yaşanan sosyal hayatı düzenleyebilmek, medeniyetlerin akışını değerlendirebilmek ve doğru hükümler çıkarabilmek için tarihî ve kültürel değerleri tanımak gereklidir. Halkın dünya görüşünü ve kültür seviyesini en iyi şekilde aksettiren değerlerden birisi de mahallî fıkralarımızdır.

BİBLİYOGRAFYA

Çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin önüne (+) işareti konulmuştur. Diğerleri ise incelenmiş, fakat bilgi ve örnek alınmamıştır.

1. ABAOĞLU, Doğan Nadi: Bir Dakika Fıkralar. İstanbul 1984.
- + 2. ABASIZOĞLU, Kazım: "Aksekili Gök Hasan'ın Halil Ağa'dan Fıkralar" Akseki Dergisi, 1(9), Mart 1968, 16-17.
3. ABUŞOĞLU, Şaban: Divriği Folklorundan Örnekler. A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1979.
4. ACAR, İsmail Hakkı: Zâra Folkloru. Sivas 1975.
- + 5. AÇICI, Ahmet: Acarmentaş Köyü Folkloru. A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1980.
- + 6. AĞIN, Aynur: "Ağınalı İbik Dayı", Türk Folkloru, 5(60), Temmuz 1984, 22-23.
7. AK, Bayram: Fidanlara Su Verelim. Konya 1986.
8. AKALIN, Sami: Edebiyat Terimleri Sözlüğü. İstanbul 1966.
- + 9. AKBAŞ, Mehmet: Bayat (Çorum) Halk Edebiyatından Örnekler. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1983.
- + 10. AKMAN, Rahmi: Seçme Köylü Fıkraları. İstanbul 1946.
11. AKSEL, Malik: Sanat ve Folkler. İstanbul 1971.
12. AKSOY, Ömer Asım: Gaziantep Ağzından Atasözleri. Ankara 1941.
- + 13. ALANGU, Tahir: Türkiye Folkloru El Kitabı. İstanbul 1983.
14. _____: Keloğlan Masalları, İstanbul 1967.
- + 15. _____: "Kırım Türklerinin Nasreddin Hocası Özen Başlı Ahmet Akay" Türk Dili. 2(13), 1952, 23-29.
16. ALBAYRAK, İlyas: Ordudan Fıkra ve Öyküler. İstanbul (t.y.)
17. ALBAYRAK, Nurettin: Folklerimiz ve Erzincan. Erzincan 1983.

- +18. ALKAN, İnci: Erzurum İl Merkezinden Derlenen Halk Edebiyatı Örnekleri. A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1978.
- +19. ALPARSLAN, İsmet: Atatürk Yılında Ağrı. Ankara 1982.
- +20. ALPER, Cengiz: Çeşitli Yönleri ile Van. Ankara 1974.
- +21. ALPTEKİN, Ayşe: "Silifkeli Fıkra Tipi: Hacı Kiya", İçel Kültürü, 4(10) Ocak 1990, 30-33.
- +22. ANDAKOÇ, Reyhan: Seçme Türk Fıkraları. İstanbul 1981.
- +23. ARIKAN, İbrahim: Eşme Ağzı. A.Ü. DTCE. Me. Te. Ankara 1973.
- +24. ARISOY, M. Sunullah: Türk Gülmece ve Yergisiden Seçmeler. İstanbul 1977.
- +25. ARSUNAR, Ferruh: Gaziantep Folkloru. İstanbul 1962.
- +26. ARTIRAN, Mehmet: Neşeli ve İbretli Fıkralar. Malatya 1970.
- +27. ARTUN, Erman: Tekirdağ Folkloru Folklor Araştırması. İstanbul 1978.
- +28. AŞKUN, Vehbi Cem: Sivas Folkloru. Sivas 1941.
29. ATA KURT, Mithat: Urfa Folklorundan Bir Demet. ? 1951.
30. ATALAR, Ali: Gaziantep Folkloru.C.I, Gaziantep 1985.
- +31. ATALAY, Besim: Çeşitli Halk Fıkraları ve Deyimleri. Ankara 1968.
- +32. AVCI, Haydar: "Hançılılıdan Derlemeler" Halk Kültürü.1985/3-4, İstanbul 1986, 9-31.
- +33. BÂKİ, Edip Ali: (Cıloğlu), (Harâbî), Deli Bekir. Afyon 1945.
- +34. BALER, Mahmut: Baldan Damlalar. İstanbul 1944.
- +35. BAMYACI, İbrahim Nâmi: Pertek Folklorundan Örnekler. A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1978.
36. BANOĞLU, Niyazi Ahmet: Nükte ve Fıkralarla Atatürk, C.I,II, .III. İstanbul 1967.

37. BARLAS, Uğural: Hakkari İli Evlenme Töre ve Törenleri. Karabük 1975.
- +38. BARDAKÇI, Halit: Her Yönüyle Ermenek, Konya 1976.
- +39. BAŞ, İrfan: Ordu Folklorundan Örenkler. A.Ü. Ed. Fak. Me. Te. Erzurum 1977.
- +40. BAŞ, Seyhan: Elazığ Folkloru. A.Ü. Ed. Fak. Me. Te. Erzurum 1974.
41. BAŞGÖZ, İlhan: Folklor Yazıları. İstanbul 1986.
42. BAŞTAK, Naci Fikret: Konya I. Konya 1945.
43. BAŞER, Tayyip: Çankırı Karatekin Uluları. Ankara 1956.
- + 44. BAYBURT, Postası: 18 Eylül 1989, 38(3811), I
45. BAYKURT, Şerif: Türkiye'de Folklor, Ankara 1976.
- + 46. BAYRAKTAR, M.Orhan: Osmanlı Meşhurlarından Fıkralar. İstanbul 1981.
- + 47. BAYRAKTAROĞLU, Mahmut: Ramazan Fıkraları. İstanbul 1966.
- + 48. BAYRI, M.Halit: İstanbul Folkloru. İstanbul 1972.
- + 49. BEYSANOĞLU, Şevket: Diyarbakır Folkloru. Diyarbakır 1943.
50. _____: Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları. C.I, İstanbul 1957.
51. BEGENÇ, Cahit: Diyarbakır ve Raman. Ankara 1949.
- + 52. BEZCİ, Ali: Sosyolojik Bir İnceleme "Nasreddin Hoca" Yeni Devir 1-31 Ocak 1983.
- + 53. BONCUNOĞLU, Mahri: Folklor Çayeli (Rizede Folklor)
- + 54. BORATAV, Pertev Naili: Az Gittik Uz Gittik. Ankara 1969.
55. _____: Folklor ve Edebiyat. İstanbul 1939.
56. _____: Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği, Ankara 1946

- + 57. BORATAV, Pertev Naili: 100 Seruda Halk Edebiyatı. İstanbul 1969
- + 58. BOYACIOĞLU, A. Sedat-Hasan Alakese: Her Yönü ve Her Şeyi İle Demirci. İstanbul 1972.
- + 59. BULDANLI, Ahmet: Tarih İçinde Türk Milliyetçiliği.(Fıkralar) İstanbul 1971.
60. BULDUM, Cafer: Antalya Folkloru. Antalya 1966.
- + 61. BÜLBÜL, Süleyman: Göçeri Köyü Halk Edebiyatı ve Folkloru. H.Ü. Ed.Fak. Ne. Te. Ankara 1980.
62. CAFEROĞLU, Ahmet: Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar. İstanbul 1944.
63. _____ : Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Derlemeler. İstanbul 1945.
64. _____ : Doğu İllerimiz Ağızlarından Derlemeler. İstanbul 1942.
- + 65. _____ : Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler (Kayseri, Yozgat, Kırşehir, Ankara) İstanbul 1948.
66. _____ : Kuzey Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar. İstanbul 1946.
67. _____ : Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I. İstanbul 1940.
- +68. _____ : Anadolu Ağızlarından Toplamalar, I.Bölüm, Kastamonu Vilayet Ağzı. İstanbul 1943.
69. _____ : Niğde Ağızlarından Ör. TDED I, 1946 149-162
70. _____ : H.Nasreddin.TDED, C.9(ayrılı.)1959,19-26.
- + 71. CELASUN, Mehmet-S.Oğuz Sebahat: Meşhur Fıkralar. ? 1968.
- + 72. CEM, Hasan: Osmanlı Dönemi Padişah, Sadrazam, Vezir ve Devlet Adamlarından Fıkralar. İstanbul 1985.

- + 73. CENGİZ, Haydar: "Nar Köyüne Ait Bir Araştırma" TFA. 1955,
188, C.9, 2696.
- + 74. CEYLAN, Şevket: Resimli Genç Fıkraçılar, Fıkra Antolojisi.
C.I, Ankara 1976.
75. CUMBUL, Sadı: Nasreddin Hoca. Akşehir 1963.
- + 76. ÇABUK, Vahit: Osmanlı Tarihinden Fıkralar. İstanbul 1974.
- + 77. ÇAĞIL, İsmail: Fıkra ve Nüktelerle İmanın Şartları. İstanbul 1980.
- + 78. —————: Fıkralarım Var, Fas.I. İstanbul 1972.
79. ÇAKIROĞLU, Atilla: Kitap Dostları ve Kütüphaneciler İçin Seçme Fıkralar. Ankara (t.y.)
80. ÇAKMAKLI, İbrahim Tarık: Bilecik Halk Türküleri. İstanbul 1935.
- + 81. ÇALIŞKAN, Yaşar: Lâtifler (Lâmi-zâde Abdüllah Çelebi). İstanbul 1978.
- + 82. ÇANTAY, H.Basri: Zekâ Demetleri. İstanbul 1962.
- + 83. ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: En Güzel Bektâşi Fıkraları. İstanbul 1943.
84. —————: En Güzel Bektâşi Nükteleri. İstanbul 1949.
- + 85. ÇELİK, Ali: Tifnik (Altınbulak) Köyü Halk Edebiyatı, A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1971.
86. ÇELİK, Hasan-Mehmet Dabaða: Ataların Dilinden. Samsun 1945.
- + 87. ÇELİKBAŞ, Mevlüt: A.Ü. DTCF. Alm. Dili ve Ed. III. Ankara: Akbaba, 5(23) Mayıs 1973, İstanbul.
88. ÇETİNER, Ural: Giresun Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1972.

89. ÇOLAKOĞLU, Ömer: Karşılama, Türk Halk Bilimi ve Trakya Yöresinde Araştırmalar, İstanbul 1984.
90. ÇORUH-Şavşat, Bir heyet hazırlamış. İstanbul 1945.
91. ÇÖL, Gülbiz: Çarşamba Folkloru. A.Ü. DTCF. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi Ankara 1971.
92. DEMİRDAL, Sait: Bütünüyle Uluborlu. İstanbul 1968.
- + 93. DEMİRCİOĞLU, Yusuf: Yörükler ve Köylülerde Hikâyeler. İstanbul 1934.
94. _____: Şu Dağların Ardında. İstanbul 1933.
95. DEMİRAY, M. Güner: "Bedesten Köyü F.TFA, 10(208) Kasım 1966, 4256-5'
- + 96. DEVELİOĞLU, Fikret: Osmanlıca-Türkçe Ans.Sözlük, Ank.1978.
- + 97. DİLBAZ, Dindar: Karaman Folkloru. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1980.
- + 98. DİYARBAKIR, Kültür, Fikir, Sanat ve Mizah Dergisi. Özel Sayı:1(16) Nisan 1967.
- + 99. DUMLUCA, Halil: "Niyâzi Dede'nin Fıkraları" Sivas Folkloru. 1(16), Temmuz 1973, 17-18.
100. DÜNYA Tarihinden Garip ve İbret Verici Fıkralar. İstanbul 1962.
- + 101. EBÜZZİYA, Tevfik: Numûne-i Edebiyye. Kestantiniyye 1308.
- + 102. EDGÜDER, Nahit: Seçme Fıkralar. İstanbul 1965.
- + 103. EFE, Necdet Rüştü: Nasrettin Hoca. İstanbul 1964.
- + 104. _____: Türk Nüktecileri. İstanbul 1967.
105. EFE, Osman: Eğin Dedikleri. İstanbul 1981.
- + 106. ELÇİN, Şükrü: Halk Edebiyatında Giriş, Ankara 1981.
107. _____: Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğinin

Oluşmasındaki Rolü" Türk Kültürü Araştırması Yayını. (3 Mayıs 1985'de Diyarbakır'da Yapılan Konuşma

108. ELMACI, Ercan: Çukur Fıkraları.
109. ELOĞLU, Metin-Oğuz Tansel: Bektâşi Dedikleri. İstanbul 1970.
110. En Güzel Anadolu Kayseri Fıkraları. İstanbul 1983.
111. ERDİK, Filiz: Tıp Dünyasında En Güzel Fıkra ve Karikatürler. İstanbul 1976.
112. ERDİLEK, Necip: Turgutlu ve Yöresi Folkloru. A.Ü. DTCF. Me.Te. Ankara 1971.
113. ERDOĞAN, Şükrü: Fıkralarla Tarihi Gerçekler. Sivas 1967.
114. Erciyes: Kayseri Halk Evi Dergisi, 1947.
115. Erciyes: Kayseri İl Yardımlaşma Derneği Yayın Organı. 1974,77.
116. ERGÜVEN, Bilâl: K.Maraş ve Dolaylarından Derlenmiş Halk Fıkraları A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1978.
117. ERTÜRK, Atilla: Folklorumuz, Ankara 1975.
118. ES, Selçuk: "Unutulmaz Konya Fıkraları", Yeni Konya 2 Kasım 1979.
119. EVREN, Akif: Folklor Demeti, Konya 1945.
120. EVREN, Turğut: Tatlı Fıkralar, Ankara 1953.
121. EVRİMER, Yalçın: (Haz.):Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1970.
122. FAKİRULLAHOĞLU, A.Sıraç: Akbaba 52(4), 9 Ocak 1974.
123. Fıkralar, (Her Telden) İstanbul 1984.
124. GENÇ, M.Nûri: Nükteler Bahçesi İstanbul 1969.
125. GÖKALP, Ziya: Türkçülüğün Esasları, İstanbul 1970.

- + 126. GÖKŞEN, Enver Naci: Hocadan Fıkralar , İstanbul 1966.
- + 127. GÖBENSİZ, Fahrettin:"Saray Fıkraları", Çağlayan, 2(15) Mart 1937,13.
- + 128. GÜÇ, H.Mahmut: Beğendiğim Fıkralar. Mersin 1967.
- + 129. GÜLENSOY, Tuncer:Haz.Halk Edebiyatı. İstanbul 1978.
- + 130. GÜLER, C.Nadir: Amcabey (Mizahi Dergi). İstanbul 1943.
131. GÜMÜŞ, Fevzi: Bolvadin (Tarih ve Folklor). İstanbul 1978.
- + 132. GÜNDÜZ, İbrahim: Karapınar Folkloru. Kenya 1988.
133. GÜNER, Ali Rıza: KM(Küçük Menderes)I, Yıl.I. Nisan 1940, 24.
- + 134. GÜNEY, Eflâatun Cem: Folklor ve Halk Edebiyatı. İstanbul 1971.
135. _____: Nasreddin Hoca Fıkraları. İstanbul 1962.
- + 136. GÜNGÖR, Cumhur: Türk Mizahında Fıkra Okyanusu İstanbul 1971.
- + 137. GÜNGÖR, Selahattin: Erenler Bahçesinden. İstanbul 1960.
- + 138. _____: Tarihden Fıkralar.İstanbul 1943.
139. GÜNGÖR, Nasih.-İhsan Ozanoğlu: Kastamonu Balmeceleleri.İzm. 1939
140. GÜNGÖR, Erol: Kelâmî Yapılarda Estetik Organizasyon İ.Ü.Tec. Psi. Çalışmaları, C.4,1966'dan (ayrışım)
- + 141. GÜNAY, Nazmi: Bilecik (Tarih, Coğrafya Etüdü), Bilecik 1939.
- + 142. GÜVEN, Alptekin: Alfabetik Türk ve Dünya Fıkraları. İstanbul 1981.
- + 143. GÖZAYDIN, Nevzat: "Türk Fıkralarının Tasnifi Üzerine Bazı Düşünceler ve Bir Tasnif Denemesi", Uluslar Arası Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Karamanoğlu Mehmet Bey, ve Türk Dili Semineri Bildirileri. Ankara 1977, 204-207.
144. GÜZEL, Ali Osman: Pursaklar Köyü Folkloru. A.Ü. Ed.Fak. Me. Te. Erzurum 1980.

- + 145. GÜZELBEY, Cemil Cahit: Gaziantep Folklorundan Notlar. C.I. Gaziantep 1959.
- + 146. HALICI, Feyzi: Konya Fıkraları. Konya 1981.
- + 147. —————: "Konya'nın Eşsiz Nüktedanı 'Tayip Ağa" Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler II. Ankara 1985, 185-190.
148. Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber. Ankara 1928.
149. Halk Edebiyatı Örnekleri, I. Maniler, İstanbul 1923.
150. Halk Hikayeleri, Nasreddin Hoca'nın Lâtifeleri, Diyarbakır 1972.
151. HAMELİOĞLU, Hacı Tefik: Alanya Folkloru. Manavgat 1982.
- + 152. HAZIR, Fadime: Dil Tezlerindeki Halk Edebiyatı Örnekleri. A.Ü. Me.Te. Erzurum 1986.
- + 153. HIZLI, Mustafa: Erzincan (Yeşilkent) Nahiyesi Halk Edebiyatı ve Folklor Ürünleri. F.Ü. Me.Te. Elâzığ 1980.
- + 154. HÖKELEK, Behice: Refik H. Karay'ın Eserlerinde Halk Ed. Unsurları, S.Ü. Ed. F. Me. Te. Konya 1968.
- + 155. HOCAOĞLU, Ö. Lutfü: Anahtarı Bendedur. Ankara 1978.
- + 156. HİSAR, Abdullah Şinasi: Geçmiş Zaman Fıkraları, İstanbul 1958.
157. İDRİSOĞLU, Hüseyin Yıldız: Turistik Edirne. Bursa 1967.
- + 158. KAFLI, Kadircan: Osmanlı Devrinden Tarihi Fıkralar, İstanbul 1943.
- + 159. KAHRAMAN, Mehmet: Kırk Ambar Dergisi. (A.Ü. DTCE. Dr. Ön Çalışması, Ankara 1982.
160. KANIK, Orhan Veli: Nasreddin Hoca Hikayeleri (Manzum 70 Hikâye) İstanbul (t.y.)
- + 161. KAPTAN, Ş. Tekin: Denizli Halk Kültürü Ürünleri. C.I, Denizli 1988.

- + 162. KARABRAHİMOĞLU, Sacit: Seçme Fıkralar. Ankara 1970.
- + 163. KARACA, Mehmet: Anadolu Fıkraları. Ankara 1975.
- + 164. KARADENİZ Fıkraları: Serhat Kitap Yayın ve Dağıtım A.Ş.
İstanbul 1973.
- + 165. KARAHAN, Yılmaz: Bandırma Ağzı, A.Ü. DTCF. Me.Te. Ankara
1963.
- + 166. KARAKAŞ, Osman: Tavşanlı Folklorundan Örnekler. A.Ü. Ed.
Fak. Me.Te. Erzurum 1978.
- + 167. KARAKUŞ, Mustafa: Yeşilhisar Folklorundan Örnekler. A.Ü. Ed.
Fak. Me.Te. Erzurum 1974.
- + 168. KARASU, Nasuh-Nihat Özyardımcı: Çeşitli Yönleriyle Erzurum
ve Çevresi. Erzurum 1968.
- + 169. KARS'IN Sesi (Yardımlaşma Derneği: Yayın Organı), 1(1) Şubat
1990.
- + 170. KARTAY, Hamit: 1957 Seçim Fıkraları. Ankara 1985.
- + 171. KAYA, Sezer: Dünya Mizahından Fıkra Okyanusu. İstanbul 1982.
- + 172. KAYAOĞLU, Celâl: Bitli'nin Tanıyalım, Ankara 1967.
- + 173. KILIÇKIRAN, Mazlum Nusret: Söyleyin Bayburt'un Vasfı Halini.
İzmir 1975.
- + 174. KINIK, A.Bülent: Bademler Köyü Folkloru ve Etnoğrafyası,
H.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Ankara 1979.
- + 175. KIRCA, Yakup: Damla Fıkralar, Şiirler, Oyunlar, Eğlenceler,
Problemler, İstanbul 1971.
- + 176. KIRLIOĞLU, Nazan: "Elazığ'dan Derlenen Fıkralar", TFD. 1986
1(ayrı basım), Ankara 1986, 173.
177. KIRZIOĞLU, Fahrettin: Edebiyatımızda Kars. İstanbul 1958.
- + 178. KIŞMİR, Celâleddin: Yeni Konya, 16 Eylül 1981,

179. KIVANÇ, Halit: 333 Fıkra, İstanbul 1981.
- +180. KOÇ, Tezcan: Ağın Ağzı ve Folklorü.A.Ü. DTCE. Me.Te. Ankara 1972.
- +181. KORKMAZ, Zeynep: Nevşehir ve Yöresi Ağızları, C.I. (Ses Bilgisi), Ankara 1963.
- +182. KOŞAY, Hamit Zübeyr: Etnoğrafya ve Folklor Klavuzu, Ankara 1939
183. KOŞUCUK, Ali Cemâl: Mizâhi Hikâyeler, Konya (t.y.)
- +184. KOZ, M.Sabri: En Güzel Bektâşi, Bekri Mustafa ve İncili Çavuş Fıkraları, (En Güzel Fıkra Antolojisi). İstanbul 1982.
- +185. KAYA, Mustafa: Eski Türk Edebiyatında Mizah, Konya SEE. Me. Te. 1968.
- +186. KULA Folkloru ve Yunus Emre, Manisa (Gediz C.VI. 68 (Ekim 1943) s.15-16 V.VI/71 (Ocak 1944) s. 13-14 C.VI/73 (Nisan 1944) s. 11-12 Gediz-Manisa Dergisi.
187. LETÂİF-İ Hâce Nasreddin, Kitabın Kenarında Mahifirûze Sultan ile Râz-ı Nihan Hikayeleri bulunmaktadır. İstanbul 1293 (1877).
188. LETÂİF-İ Hoca Nasreddin Efendi İstanbul 1929.
189. LETÂİF-İ Hoca NASREDDİN Efendi, Kahire Bulak Matbaası 1257 (1841); İlk basılan Nasreddin Hoca Letâifidir.
190. LETÂİF-İ Hoca Nasreddin Efendi, İktbal Kütüphanesi, İstanbul 1926.
- +191. LEVEND, Ağah Sırrı: "Türk Edebiyatında Fıkra", Türk Dili, 2(231), 1972, 213-214.
- +192. MADARALI, Fikret: Top Patladı Oruç Bozuldu. İstanbul 1973.

- + 193. MEHMET, Tevfik: Hazine-i Letâif. İstanbul 1302.
- + 194. MEHMET, Tevfik: Letâif-i Nasreddin. İstanbul 1299.
- + 195. MERCANLIGİL, Şefika: Kitaplarla İlgili Fıkralar. Ankara 1963.
- + 196. MERCANLIGİL, Çiğdem: Kitaplarla İlgili Özlü Sözler. Ankara 1963.
- + 197. MİZAH Aleminden, Fıkra-Nükte-Düşünceler. Aydın. (t.y.)
- + 198. MEŞHUR Fıkralar. İstanbul 1968.
- +199. MEŞHURLARIN Nükteleri, İstanbul 1955.
- +200. MİNGAN, Mehmet Nuri: Osmaniye Cevdetiye Kasabası Folkloru Örnekleri. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1978.
201. MUALLİM, Naci: Esâmi. İstanbul 1308.
- + 202. MUHAİR-İ Tercüman-ı Hakikat Heyyet-i Tahririyesi: Letâif-i Tercüman-ı Hakikât. İstanbul 1305.
- + 203. MUSLU, M.Ali: İlçemiz Çine, İzmir 1985.
- + 204. NURBABA, M.Ali: (Anlatan), Bektaşî Fıkraları ve Nükteleri (Toplayan) Ahmet Halid Yaşaroğlu. İstanbul 1943.
205. TÜBLEK, Nihar: Demir Perde Fıkraları. İstanbul 1964.
- + 206. OLGUN, Tahir: "Kaili Bilinmiyen Fıkralar", Bilgi Yurdu. 3(32), İstanbul, Mart 1940.
- + 207. ONAR, Zafer: Şarkikaraağaç, Ankara. (t.y.)
- + 208. ONUR, Vedat: Fıkralar Sesleniyor. Ankara 1962.
209. ORTA, Nedim: Folklora Giriş, Uşak Folklerinden Örnekler. Uşak 1969.
- + 210. ORTAÇ, Yusuf Ziya: Meşhurların Nükteleri (Akbaba) İstanbul 1955.
- + 211. OZANSOY, Halit Fahri: Eski İstanbul Ramazanları. İstanbul 1968.

- +212. ÖNEŞ, Ali Avni: "Giresun Fıkraları" Aksu, 3(33), 19 Mayıs 1945, 7-9/4(41-42) 15 Kasım 1946, 16-17.
- +213. ÖNÜŞ, Muammer: "İstanbul'da Kullanılan Yanıltmacalar, Ölçülü Fıkralar". HBH. IX/IO1. Mart 1940 s.122-12
214. ÖZBEK, Nizameddin: Er Fıkraları. İstanbul 1948.
- +215. ÖZBEKLER, Kerim: Fıkralar. İzmir 1975.
- +216. ÖZCAN, İsmail: Tarihi, Dini En Güzel Fıkralar ve Nükteleriyle Ünlüler. İstanbul 1983.
- +217. ÖZDEMİR, Halit: Türk Tarihinde Edebi Fıkralar. İzmir 1981.
- +218. ÖZDEMİR, Birol: Dalakçı Köyü (Kırşehir) Folkloru ve Etnoğrafyası, H.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Ankara 1985.
- +219. ÖZDEMİR, Yaşar: Afşin Ağzı, A.Ü. DTCE. Me.Te. Ankara 1960.
220. ÖZDER, Adil: Artvin Folklorü. Ankara 1970.
- +221. ÖZER, Mustafa: Dil Tezlerindeki Türküler, Fıkralar, Ağızlar, Efsaneler ve Tekerlemeler. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1978.
222. ÖZERDİM, Sâmi: Seçilmiş Bektâşi Fıkraları, Ankara 1976.
- +223. ÖZGÜN, Ercan Falih: Çukurova Ağızları, A.Ü. DTCE. Me.Te. Ankara 1976.
- +224. ÖZGÜVEN, Mustafa: Osmaniye Ağzı, A.Ü. DTCE. Me.Te. Ankara 1965.
- +225. ÖZKAYNAK, Kemal: Akseki Kazası (Tarih-Coğrafya-Turizm-Bibliyografya), Ankara 1954.
226. ÖZTEK, Nizamettin: Er Fıkraları, İstanbul 1948.
227. ÖZMEN, Ünsal: Adıyaman, Ankara 1969.
228. —————: Ağrı, İstanbul 1969.
- +229. ÖZMEN, Kenan: Söğütlü Köyü Folklor Etnoğrafyası, A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1973.

230. ÖZÖN, Mustafa Nihat: Edebiyat ve Tenkid Sözlüğü, İstanbul 1954.
- + 231. ÖZTÜRK, Kemal: Gözebaşı Köyü Folklorü, A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1978.
232. ÖZULU, Yunus Emre: Kayserim. Ankara 1973.
- + 233. PAKALIN, Mehmet Zeki: Tarihe Mal Olmuş Fıkralar, Nükteler. İstanbul 1946.
- + 234. _____: Mektep Fıkraları, İstanbul 1950.
235. Palandöken, Erzurum Kültür ve Dayanışma Vakfı Yayın Organı. 1989, s.32.
236. PAMIRLI, Osman Turgut: Folklor (Tirebolu Manileri, Giresun Bilmeceleri, Atasözleri, Ninni). Giresun 1943.
- + 237. PIŞKIN, Ertuğrul Şevket: (Zabarta) Seçme Latifeler, Nükte-ler. Ankara 1943.
- + 238. PULUR, Hasan: Hasan'ın Seçtiği Fıkralar. İstanbul 1986.
- + 239. REŞİT, Muzaffer: En Güzel Türk Fıkraları, İstanbul 1968.
- + 240. _____: En Güzel Dünya Fıkraları. İstanbul.
241. Risale-i Ahmed: Cücaniden Rivayet, Kitâb-ı Letâif-i Şerif s.61 Osmanlıca 1333.
- + 242. SAKAOĞLU, Saim: Gümüşhane Masalları/Metin Toplama ve Tahli Ankara 1973.
- + 243. _____: Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu. Ankara 1980.
- + 244. _____: "Türk Folklorunda Alık Fıkraları", Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri, Ankara 1976, 85-87.
- + 245. _____: "Nasreddin Hoca Fıkralarının Motif Yapısı", TEA. 28(336), C.17, Temmuz 1977, 8029-8031.

- + 246. SAKAOĞLU, Seim: "Nasreddin Hoca Fıkralarındaki Motiflerin Yaygınlığı" Eskişehir Anma Günleri Dergisi, (Nasreddin Hoca Özel Sayısı), 22-24 Haziran 1979, 4-5.
- + 247. _____: "Fıkra Tiplerinin Değişmesi", 1984, Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları. İstanbul 1984, 455-456.
- + 248. _____: "Geredede Fıkra Anlatma Ananesi/Fıkra Tipleri-Fıkra Anlatıcıları-Fıkralar", Erdem, 2(6), Eylül 1986, 907-922.
- + 249. _____: "Ağırlı Fıkra Tipi İbik Dayı/Hayatı-Fıkra Tipleri İçindeki Yeri-Fıkraları. Türk Kültürü Araştırmaları (ayrıbasım) Ankara 1989, 57-68.
- + 250. _____: "Mutlu Bir Fıkra Tipi: Çivit Emni", II.Mersin Milli Kültür ve Eğitim Sempozyum Bildirileri (2-4 Aralık 1988), Ankara 1989.
- + 251. _____: "Konya'lı Nüktedan Teyyip Ağanın Fıkra Tipleri İçindeki Yeri" Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi XV./2, 1987, 105-112.
- + 252. _____: "Bir Masal Kahramanı Olarak Nasreddin Hoca" I.Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri, 15-17 Mayıs Ankara 1990, 317-322.
- + 253. _____: Türkiye'de Mahallî Fıkra Tipleri (yayımlanmamış tebliğ), 1-19.
- + 254. _____: Halk Edebiyatı Ders Notları. A.Ü.Ed.Fak. (1975-76 Ders Yılı) Erzurum 1975.
- + 255. _____: Balkan Ülkelerinde Nasreddin Hoca'ya Mal Edilen Bölge Tiplerine Ait Fıkralar, TDAY, Belleten Ankara 1985, 131-135.

256. SALMAN, Mustafa: Gülünç Halk Hikâyeleri, Ankara 1950.
- +257. SAVRAN, Nurdogan: Bursalı Lâmiî Çelebi'nin Letâifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi, A.Ü. Sos.Bil.Enst. Yüksek Lisans Te.) Erzurum 1989.
258. SEÇKİN, Necati: Edirne Türküleri, Mani, Deyim ve Atasözleri ? 1984.
- +259. SERENGİL, Orhan: Türk ve Dünya Mizahından Fıkralar. İstanbul 1982.
- +260. —————: En Güzel Fıkralar. İstanbul 1982.
261. SEVENGİL, Kadir Kemâl: Anadolu'nun Doğusu ve Güney Doğusu (Tarih-Etnoğrafya-Folklor). ? 1982.
- +262. SEVİNÇ, Gündüz: Pelte Köyü Folkloru ve Etnoğrafyası. H.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Ankara 1982.
- + 263. SEYİRCİ, Musa: "Yörük Fıkraları", Uluslararası Türk Folklor Edebiyatı Semineri. 7-9 Mayıs 1987 Eskişehir, 361-366.
264. SÖZERİ, Hasan: Karadenizden Sesler, Ankara 1947.
- + 265. SINCER, İbrahim: Anadolu Fıkraları. Ankara (t.y.)
266. SUCU, Mustafa: Adıyaman İli ve İlçeleri. Adana 1985.
- + 267. SUNER, Turgut: "Eski Aksekiden Fıkralar", Akseki Dergisi. 1(3) Eylül 1967, 18.
- + 268. SUNGURLUOĞLU, İshak: Harput Yollarında, C.3-4, İstanbul 1961.
- + 269. SUŞUD, H.L.: Fakir Sözleri (İtlak Tasavvufundan Lâtifeler). İstanbul 1958.
270. SÜLEYMAN Tevfik: İncili Çavuş Letâif Külliyyatı. İstanbul 1338
271. ŞAKIR, Ziya: Bektaşî Fıkraları, İstanbul 1943.
- + 272. ŞAKRAK, Adnan: Türk Mizâhından Fıkralar. İstanbul 1985.

273. ŞAKRAK, Gülbin: Fıkralar, İstanbul 1985.
- + 274. ŞAMILOĞLU, Muzaffer: Fıkra Demeti. Ankara 1985.
275. ŞEMSEDDİN, Sâmi: Letâif. İstanbul 1300.
- + 276. —————: Dictionnaire Français-Turc. İstanbul (2.bsm)
1894.
- + 277. ŞENTÜRK, F. Binnur: En Güzel Halk Fıkraları. Adana 1964.
- + 278. ŞEYHOĞLU, Hasan (Çankırlılı Hacı): Çankırı Tarihi ve Halkı-
yâtı. Çankırı 1932.
- + 279. ŞİRİN, Recep: Göle Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri.
A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 198.
- + 280. ŞİŞİK, Osman: Bolvadin Yöresinden Folklor Derlemeleri. Kon-
ya SEE. Me.Te. Kenya 1972.
- + 281. ŞİŞİK, Veysel: Bolvadin Yöresinden Folklor Derlemeleri. II.
Kenya SEE. Me.Te. Kenya 1973.
- + 282. TAHİROĞLU, Tayyar: Lüleburgaz Köprüsü. İzmir 1984.
- + 283. TALAY, Aydın: Bizim Eller Van. İstanbul 1984.
- + 284. TAN, Nail: Folklor (Halk bilim) Genel Bilgiler. İstanbul
1985.
- + 285. TANPINAR, Ahmet Hamdi: Beş Şehir İstanbul 1969.
- + 286. TANRIÖVER, Ali: Yeni Kenya 13 Eylül 1961 .
287. TANER, Nuri: Her Yönüyle Yalova. İstanbul 1984.
288. TANKAYA, Osman: Fıkır Fıkır Fıkralar. İstanbul 1982.
- + 289. TANSEL, Selahaddin: Yüz Fıkra Yüz Tarih. Ankara (t.y.)
290. TARIM, Cevat Hakkı: Kırşehir Tarihi Üzerinde Araştırmalar,
Kırşehir 1938.
- + 291. TEKİRDAĞ: Tekirdağ Valiliği Yayınları (Kültür Turizm).

- +292. TELEK, Hayri: Afyon Fıkraları. TAŞP. 9.C. 106-107 Sayı İkinci teşrir (Kasım Birinci Kanun.) Aralık 1943, 320s ve TAŞP 10.Cilt 108-109 sayı ikinci Kanun. (Ocak-Şubat 1944) 335 sayfa Taşpınar Afyon. Afyon Fıkraları TAŞP, Afyon Halkevi Mecmuası 9-C, s 106, 107 2.Teşrir-1 kenum 1943, s.320.
293. TEVFIK: Letâif-i İnşâ, Tasvir-i Efkâr (Osmanlıca Matbu) 1333.
- +294. TOKAT il Yıllığı 1967.
- +295. TOKTAŞ, Ömer: Lâdik Ekspres Gazetesi. 27 Şubat 1985.
- +296. TUNA, Ali: Akbaba 5(30), 11 Temmuz 1973.
297. TÜBLEK, Nihar: Demir Perde Fıkraları. İstanbul 1964.
- +298. TÜMER, Haşim: Uşak Tarihi, İstanbul 1973.
- +299. TUĞRUL, Mehmet: Mahmut Gazi Köyünde Halk Edebiyatı. **İst. 1969**
- +300. TÜRK Tarihinde Edebi Fıkralar ve Nükteler, İzmir 1981.
301. TÜRK Folkloru Araştırmaları Yıllığı. Belleten, Ankara 1974.
302. TÜRKİYE Folklor ve Etnoğrafya Klavuzu. Ankara 1969.
- +303. UĞUR, Sait: İçel Folkloru, Ankara 1947.
- +304. ULU, Emin: 100. Yıldız Almus. Tokat 1981.
305. ULUĞ, Nâsit: Tunceli Medeniyete Açılıyor. İstanbul 1939.
- +306. ULUSLARARASI Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, (27-29 Ekim 1975) Konya, Ankara 1976.
- +307. USTA, İbrahim: "Espirileri ile Karacabey" İçel Kültürü, 2(5), Nisan 1988, 16-17.
- +308. UYAR, Ahmet Ali: "Kadı Fıkraları" Akseki Dergisi, 2(22) Nisan 1969, 20.
- +309. UYSAL, E.Ahmet: Sahada Folklor Derleme Metodları. Ankara 1983.

- +310. ÜLGE, Cemaleddin: Fıkra Demeti. Ankara 1968.
- +311. ÜLKÜ, Mehmet: Dünya Mizahından Seçme Fıkralar. İstanbul 1984.
- +312. ÜNAL, İhsan: Müzik Âleminde Fıkra, Nükte, Düşünceler. Aydın (t.y.)
- +313. ÜNVER, Süheyl: Fatih Devri Fıkraları. İstanbul (t.y.)
- +314. YALÇIN, Ayhan: Fıkra Demeti. İstanbul 1985.
315. YAKIN, Osman: Erzincan. İstanbul (t.y.)
- +316. YANIKOĞLU, Bilâz Aziz: Trabzon ve Havalisinden Toplanmış Folklor Malzemesi. İstanbul 1943.
317. YAŞAROĞLU, Ahmet Halit: Hakiki Bektaşî Fıkra ve Nükteleri. İstanbul 1943.
- +318. YAZGAN, Ercan: Günaydın "Bayram Neşesi" 25 Nisan 1990.
319. YAZICIOĞLU, Said: Halk Klasikleri Nasreddin Hoca'nın Lâtifeleri. (y.y.), (t.y.).
- +320. YEDEKÇİOĞLU, Kazım: Öğünmek Gibi Olmasın Ama Kayseriliyim. Kayseri 1990.
- +321. _____: Yeni Erciyes (YERÖ): 2(13) Ekim 1956, 17-18/2(14-15) Kasım, Aralık 1956/1959.
- +322. YENİ Türk Ansiklopedisi. İstanbul 1985.
323. YENİSEY, Fazıl: Bursa Folkloru, Bursa 1955.
324. YEŞİM, Rağıp Şevki: Nasreddin Hoca (Bütün Fıkralarıyla). İstanbul 1966.
- +325. YETİM, Ahmet: Çorum Folkloru, Konya S.E.E. Me.Te. Konya 1974.
- +326. YILDIRIM, Dursun: Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar. Ankara 1976.
- +327. YILDIRIM, Fahriye: Çamlıhemşin Folkloru ve Halk Edebiyatı Örnekleri. A.Ü. Ed.Fak. Me.Te. Erzurum 1978.

328. YILMAZ, A: Bergama'da Folkler. İzmir 1941.
329. —————: Tahtacılar da Gelenekler. Ankara 1948.
330. YIĞİT, Aktay: Çaykara ve Folkleri. Ankara 1981.
- + 331. YÜKSEL, Ahmet: Çukurova ve Güneydoğu Anadolu B. Halk E. ve
F. Ü. Der. ve İ. Çalışmaları; SEE. Me. Te. Konya 1971.
- + 332. YORĞANCIOĞLU, Muzaffer: Seçilmiş Fıkralar. İstanbul 1974.
- + 333. YOZĞAT 11 Yıllığı. 1973, 114.
334. YURDATAP, Selami Münir: Nasreddin Hoca. İstanbul 1943.
- + 335. YÜCERAS, Hilmi: Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi. İstanbul 1976.
- + 336. —————: Türk Mizahçıları Nüktedanlar ve Şairler.
İstanbul 1968.

EK/A. ANADOLU MAHALLİ FIKRA TİPLERİ
VE FIKRALARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI

<u>İl Adı</u>	<u>Fıkra Tipi</u>	<u>Fıkra Sayısı</u>
01 Adana	14	24
02 Adıyaman	7	7
03 Afyon	23	43
04 Ağrı	2	2
05 Amasya	6	6
06 Ankara	16	18
07 Antalya	17	23
08 Artvin	2	4
09 Aydın	3	3
10 Balıkesir	5	5
11 Bilecik	2	2
12 Bingöl	3	3
13 Bitlis	4	5
14 Bolu	9	14
15 Burdur	5	5
16 Bursa	8	17
17 Çanakkale	4	6
18 Çankırı	4	5
19 Çorum	10	11
20 Denizli	10	14
21 Diyarbakır	6	7
22 Edirne	3	3
23 Elazığ	17	33
24 Erzincan	2	2
25 Erzurum	7	11

26 Eskişehir	4	4
27 Gaziantep	4	8
28 Giresun	9	10
29 Gümüşhane	1	3
30 Hakkari	1	3
31 Hatay (Antakya)	4	6
32 Isparta	12	12
33 İçel	6	29
34 İstanbul	23	29
35 İzmir	8	14
36 Kars	5	6
37 Kastamonu	1	3
38 Kayseri	26	36
39 Kırklareli	2	2
40 Kırşehir	2	2
41 Kocaeli (İzmit)	3	3
42 Konya	72	170
43 Kütahya	4	4
44 Malatya	7	7
45 Manisa	3	4
46 K. Maraş	8	13
47 Mardin	3	3
48 Muğla	2	2
49 Muş	2	3
50 Nevşehir	3	3
51 Niğde	4	5
52 Ordu	3	6

53 Rize	22	22
54 Sakarya (Adapazarı)	1	1
55 Samsun	4	4
56 Siirt	1	1
57 Sinop	2	2
58 Sivas	18	38
59 Tekirdağ	2	2
60 Tokat	8	8
61 Trabzon	10	11
62 Tunceli	1	4
63 Şanlıurfa	2	2
64 Uşak	2	2
65 Van	1	3
66 Yozgat	4	12
67 Zonguldak	2	2
68 Aksaray	8	10
69 Bayburt	9	10
70 Karaman	4	11
71 Kırıkkale	5	5

Ek/B . EN FAZLA MAHALLİ FIKRA DERLENEBİLEN 25 İLİMİZ(1)

<u>İl Adı</u>	<u>Fıkra Sayısı</u>
42 Konya	170
03 Afyon	43
58 Sivas	38
38 Kayseri	36
23 Elazığ	33
33 İçel	29
34 İstanbul	29
01 Adana	24
07 Antalya	23
53 Rize	22
06 Ankara	18
16 Bursa	17
14 Bolu	14
20 Denizli	14
35 İzmir	14
46 Kahramanmaraş	13
32 Isparta	12
66 Yozgat	12
19 Çorum	11
25 Erzurum	11
61 Trabzon	11
70 Karaman	11
28 Giresun	10
68 Aksaray	10
69 Bayburt	10

(1) 10 ve daha fazla fıkra derlenebilen illerimiz.

Ek/C. EN AZ MAHALLİ FIKRA DERLENEBİLEN 13 İLİMİZ(1)

<u>İl Adı</u>	<u>Fıkra Sayısı</u>
04 Ağrı	2
11 Bilecik	2
24 Erzincan	2
39 Kırklareli	2
40 Kırşehir	2
48 Muğla	2
54 Sakarya	1
56 Siirt	1
57 Sinop	2
59 Tekirdağ	2
63 Şanlıurfa	2
64 Uşak	2
67 Zonguldak	2

---

(1) 1 ve 2 fıkra derlenebilen illerimiz.